65 2

THOMAE DE VIO
CAIETANI CARDINALIS
TITVLI. S. XYSTI

IN PRAEDICABILIA PORPHYRII.

Prædicamenta,& libros Posteriorum Analyticorum Aristotelis castigatissima commentaria,Nunc primum ab innumeris erroribus diligentissime castigata,

Additis,annotationibus,& scholijs in margine positis, Capitum summis , ac duplici Indice , Quæstionum altero,Dictu notabilium reliquo:

Quę omnia ita diligenti cura sunt typis excusa,vt nihil superfit quod desiderari valeat.

VENETIIS APVD IVNTAS.
M D LVI.

THOMAE DE VIO
CAIETANI CARDINALIS
TITVLI S. XYSTI

IN PRAEDICABILIA PORPHYRII,

Praedicamenta & libros Posteriorum Analyticorum Aristotelis castigatissima commentaria, Nunc [illegible] ab [illegible] erroribus diligentissime castigata.

Additis annotationibus, & [illegible] in margine [illegible], [illegible] Indice, Quaestionum [illegible], Dictis notabilibus [illegible]:

Quę omnia ita diligenti cura sunt typis excusa, ut nihil [illegible] quod desiderari valeat.

VENETIIS APVD IVNTAS.
M D LVI.

INDEX QVAESTIONVM, ab expositore motarum in libro Prædicabilium Porphyrij.

Tituli Quęstionum Thomę Caietani in prædicabilia Porphyrij finiunt.

Eiusdem tituli. Q. in prædicamenta Aristotelis.

Q. in prędicamenta tituli finiunt.

In primum Posteriorum Thomæ de Vio Caietani index incipit.

In primo posteriorū Thomę de Vio index explicit.

Index secundi posteriorum Thomę de Vio.

FINIS.

INDEX COPIOSISSIMVS SECVNDVM ordinem Alphabeti, omnium dictu notabilium quæ in hoc opere continentur.

In deno-

ERRATA SIC CORRIGITO.

Folio. 3. Colúna. 4. Linea, 25, non sista lege consistat.
fol. 4. col. 4. li. 67. sm qui, l. sm ꝙ.
fol. 6. col. 2. li. 55. nostram, l. naturam.
fol. 17. col. 4. li. 42. vistum, l. iustum.
fol. 18. col. 1. li. 29. hic, l. hæc.
fol. 20. col. 1. li. 57, sunt, l. possunt.
fol. 21. col. 2. li. 53. nota, l. notum.
fol. 21. col. 32. li. 6. sucto, l. subiecto.
fol. 22. col. 1. li. 19. Maiorem, l. Minoré.
fol. 27. col. 2. li. 60, mundificanda, l. modificanda.
fol. 27. col. 4. li. 65, antiquitaté, l. quantitatem.
fol. 29. col. 3. li. 31. rerui, l. rei.
fol. 33. col. 1. li. 48. distingunt, l. distinguuntur.
fol. 36. col. 3. vbi est dimissa syllaba, l. accidé e.
fol. 36. col. 4. li. 1. sticatur, l. dicatur.
fol. 51. col. 2. li. 50. oportet, l. patet.
fol. 68. col. 2. li. 42. vndecim, l. vndecima.
fol. 80. col. 1. li. 45. sciue, l. scire.
fol. 80 col. 2. li. 28. aduerte, l. aduertere.
Eadem pagina. 2. 33. nam, l. natura.
fol. 88. col. 2, li. 20. resit, l. refert.
fol. 88. col. 4. li. 71. Possit, l. posset.
Ibidem linea. 60. doctrinis, l. doctrinæ.
fol. 102. col. 2. li. 12. absote, l. absolute.
fol. 104. col. 2. li. 29. sanstum, l. factum.
fol. 105. col. 1. li. 17. facias, l. factas
fol. 107. col. 3. li. 61. Duijdendú, l. diuidendum.

THOMAE DE VIO GAIETANI CARDINALIS S. SIXTI

IN PRÆDICABILIA PORPHYRII, ET ARISTOTELIS PRÆDICAMENTA SVBTILISSIMA COMMENTARIA.

Prooemium.

EXPEDITIS cum diuino auxilio his, quę demonstratiuę doctrinę necessaria visa sunt, anteq̃ ad altiora cepta me trãsferam peragenda, rapere tantũ temporis decreui, ut Porphyrij, ac Aristotelis logicalia pricipia exponere possim: nõ quia ab illustrioribus viris longo ante tempore gloriose exposita sint, sed quoniam Thomistarum, & præcipue nostræ religionis fratrũ profectui me totum dedi, nullamq; vnq̃ viderim, aut audierim lecturam esse, quę cõiter his grata videatur, fretus diui Thomæ suffragijs, tanto ausus sum me discrimini credere: Non ea autem mihi cupido inest, vt aliorũ dicta etiam mala arguere, aut illustrium expositorum dicta omnia compilare vel necessaria respuere, aut surripere arroganter velim: sed antiquorum quandoq; diuiq; Thomæ indefesse vestigia sectaturus, eorum nominibus præpositis, vbi aliquid singulare occurrerit: præsens aggredior opus, secũdum proprij facultatem ingenij quæ proficua incipientibus peripateticis videbuntur, diligenter expressurus. Vnde & abstinẽdum ab oĩbus quæstionibus censui, quibus, metaphysicales, aut physicales difficultates cum sint, nouitiorum intellectus succumberent.

A Arist. doctrinã assequi p̃sens opusculum edidit. Quod diuiditur primo in prooemium: & tractatũ incipientem ibi (Videtur autem neq; genus &c.) Prooemium autem secatur in duas partes. In quarum prima reddit auditorem beneuolum, necessitatem vtilitatemq; dicẽdorum ostendens. In secunda autem incipiente ibi (Mox de generibus &c.) Reddit eum docilem simul & attentum: ordinem et fines dicendorum insinuans. Proponit ergo primo necessitatem dicendorum, inculcans simul intentionem operis, & eius causas & modum procedẽdi. Intentionem quidẽ dupliciter. & primo quo ad exequenda. dicens se aggressurum ea, quę ab antiquis de genere, specie, differentia, proprio, & accidẽte, dicta sunt. secundo quo ad repellenda dicens, abstinendum fore ab altioribus quęstionibus. Causas autem suscepti laboris quatuor assignat: iuxta numerum eorũ, ad quorum notitiam habendam oportere præcognoscere supradicta, dixit. Est ergo prima causa, eo q̃ necessarium est nosse B quid sit genus, quid species &c. ad percipiendam doctrinam traditam in lib. prædicamentorum Aristotelis.

Secunda autem, eo quôd nosse ista est necessarium ad definitionum assignationem. Tertia, quia hoc est necessarium ad artem diuisiuam. Quarta, quia hoc est necessarium ad artem demonstratiuam &c. Necessaria siquidem est horum notitia ad prædicamenta: quoniam prædicamentum integratur ex genere, specie, & differentia tanquam partibus: & habet aliqua propria, & aliqua accidentia cõmunia &c. Ad diffinitiuã vero artem, qm̃ diffinitio constat ex genere & differentia vt partibus, species vero est quæ diffinitur, propria autẽ magnam partem conferunt ad cognoscendas diffinitiones: & sæpe loco differentiarum ponuntur. Accidentia autem euitari debent, incognita autem non nisi casu cauentur. Ad diuisiuam autem artem: qm̃ diuisio est vel generis in species per differentias: vel subiecti in accidẽtia propria, vel in accidẽtia cõia: vel è conuerso accidentis in subiecta &c. C Ad demõstratiuam artem: qm̃ demonstrationis medium est diffinitio, quæ ex genere & differentia constat, minor autem extremitas species est, maior vero proprium, quod de specie concluditur. Accidẽs autem procul à demõstrationibus inspicere oportet. Modum vero procedendi aperit cum se compendiose: & introductorio modo tractaturum promittit: & simpliciores quęstiones mediocriter cõiectaturum &c. vt & breuitate incipientium fastidium depellat: & claritate eorum rudes intellectus illustret: & facilitate tum quæstionum, tum mediorũ eorundem mentes promoueat paulatim ad difficilia & ardua capescenda.

INTRODVCTIO PORPHYRII

AD PRÆDICAMENTA ARISTOTELIS

Seuerino Boetho interprete.

Cap. 1.

CVm sit necessariũ Chrysaori et ad eam, quę est apud Aristotelẽ prædicamentorũ doctrinã, nosse quid sit genus, quid differẽtia, quid species, quid proprium, & quid accidẽs: & ad definitionum assignationem, et omnino ad ea, quę de diuisione, vel demonstratione sunt: vtili existenti istarum rerum speculatione, compendiosam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter velut introductionis modo, ea, quę ab antiquis dicta sunt aggredi: altioribus quidẽ quæstionibus abstinẽs, simpliciores vero mediocriter coniectans. C

QVONIAM Liber iste non tam pars Logicæ, q̃ via ad Categorias Aristotelis est, vt eius titulus testat̃. (Isagoge enim idem sonat, q̃ introductio:) ideo dilatam diuisione, q̃ intẽtione Logicę vsq; ad principium prædicamentorum, vbi facilius dicenda percipi poterũt: ad textum me statim confero: præmittẽs, quòd Porphyrius à Chrysaoro (vt aiunt) Romano patritij ordinis requisitus: vt quoniam Prædicamenta Aristotelis obscura sibi erant instruere ipsum vellet, quatenus valeret prædictã

Vtilem potius quàm necessariam esse Prædicabilium notitiam ad Categorias Aristotelis ostendit.

CIrca illud verbum (necessarium) ad eam, quæ est in prædicamentis Aristotelis doctrinam, dubium cõe est, an iste liber sit necessarius simpliciter ad Prędicamẽ D ta Aristo. an sit necessarius ad bene esse tantum. Si.n. dicatur, q̃ est necessarius simpliciter, diminutus apparebit hic Aristoteles, & superfluus in Topicis, dum de his ibi determinauit, quę determinanda in principio erant. Si autem dicatur, q̃ est necessarius ad bene esse: tũc se- Primo Topi. cap. 4.

quetur, ꝙ aliquis poſſet ſcire Prædicamenta abſq; huius operis doctrina: quod impoſſibile videtur, quia non poteſt fieri, vt dicta Ariſto. ibi intelligātur niſi ſciatur quid genus, & quid ſpecies, & quid differentia &c.

Ad hoc dupliciter reſpōdetur. primo ſm Albertum, qui ſtatuit duo inueniri in doctrina Prædicamentorū, ſ. ꝙ prædicabilia ordinantur ibidem, & ꝙ adunantur hæc res ad ſua genera, generaq; diuiduntur in ſuas ſpēs &c. dixit, ꝙ ratione primi neceſſariū ineuitabiliter eſt præſens opus ad prædicamenta. qm̄ hic rōnes prædicabiliū ibi ordinandorum exprimuntur: ordinare autem neſcit, qui rationes ordinabilium ignorat. ratione vero ſecūdi vtilem eſſe præſentem doctrinam prædicamentis aſſeruit &c.

Cap.t. Auerrois autem in pricipio ſuæ expoſitionis putat hunc librum non eſſe aliquo pacto neceſſarium, licet vtilem: & mouetur ex eo ꝙ id, quod per diffinitiones horum prædicabilium habetur, aut pertinet ad materiam neceſſariam, & ſic pertinet ad artem demonſtratiuam: aut ad materiam contingentem ſeu probabilem: & ſic pertinet ad dialecticam: & hoc mihi magis placet.

Et ad obiectionem ī oppoſitum dicitur cum Auerroi, ꝙ hic liber inquantum tradit quid noīs generis, ſpēi etc. eſt neceſſarius, ſed non erat opus ſpecialem edere tractatum propter quid noīs: qm̄ exponendo prædicamenta notum fit quid noīs terminorum: inquantum aūt continet quid ſit genus &c. vtilis eſt. & ſimiliter ad rationē. Pro Alberto dr̄, ꝙ ſufficit noſſe quid noīs ordinabilium addiſcenti talem ordinem: licet hoc nō ſufficiat ſtatuenti illum ordinem. Siquis autē Albertum ſuſtinere vult facile dicere poteſt, ꝙ alia ratione traduntur illa hic, & alia in topicis: & ꝙ ſicut Ariſtoteles non tradidit artem diuiſiuam nec diffinitiuam, ita nec hæc ſpeciali tractatu dixit. Nec hoc inconuenit, quoniam non eſt opus ēnm cuncta complexum eſſe.

Prio Topi. cap.4.

Mox de gñibus & ſpeciebus, illud quidem ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis † puriſq; itellectibus poſita ſint: Et ſiue ſubſiſtētia corporalia ſint, an incorporalia: & vtrū ſeparata, an in ſenſibilibus poſita: & circa hęc conſiſtentia, dicere recuſabo. Altiſſimū.n. negocium eſt hmōi, & alius maioris egens inqſitionis. Illud vero quēadmodum de his, ac de propoſitis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maxime peripatetici, tibi nunc tentabo monſtrare.

† nō habet ſſa Boethi ỹbū puris.

Reddit auditorem attentum et docilem: attentū quidem, dum oſtendit in ſpeciali, ꝙ nō vult inuoluere eius intellectum arduis quibuſdam poſitionibus, quę in principio tractandæ occurrerēt. Docilem vero, dum peripatetica via ordinatę procedendū, à gñe & ſpecie inchoando, proponit. Quęſtiones aūt, quas omittendas cēſet, qm̄ de eſſe vniuerſalium ſunt, quod metaphyſici eſt negocīj, quod altiſſimum eſt: tres ſunt. Prima eſt, an. ſ. gña & ſpēs ſubſiſtant in rerum natura: an potius ſint in ſolis nudis puriſq; intellectibus (ſolis) dicit excludēdo res extra aīam. (nudis) vero excludendo accidēnum indumenta. (puris) aūt remouēdo materiæ, phantaſmatumq; admiſtionem. nec eſt ſermo de quocunq; intellectu, ſed de intellectu in actu, qui eſt idem cum intellecto in actu (vt

T.c.15. dicit in Tertio de Aīa.) Secunda quæſtio eſt de quidditatē eorundem, an. ſ. ſint corporalia, an incorporalia.

Patet.1. Metaph.t.c. 4. &. 5. itē. 7. Metaph. t. c.53. Tertia quæſtio aūt eſt de ipſis vniuerſalibus in comparatione ad ſingularia, an ſint in ſenſibilibus poſita, an à ſenſibilibus ſeparata: & procedūt hæ quæſtiones ſm diſputationes, quæ erāt inter peripateticos & Platonicos. Platoni enim aſcribitur, ꝙ naturas rerum ponebat vniuerſales ſubſiſtere extra aīam, & vniuerſalia mathematica, & conſequenter corporalia: & ſeparata eſſe à ſenſibilibus & particularibus, quæ videmus. Quibus omni-

E bus peripatetici obuiarunt rationibus efficacibus, quæ ſilentio inuoluendæ nunc ſunt.

De Genere & Specie. Caput Primum.

VIdetur autē neq; genus, neq; ſpecies ſimpliciter dici. Genus enim dicit & aliquorum quodammodo ſe habentium ad vnum aliquod, & ad ſe inuicem collectio. ſm quā ſignificationē Romanorum dicitur genus, ab vnius ſcilicet habitudine. (dico autē Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo eſt, cognationem, ſecundum diuiſionem ab alijs generibus dictum.

TRactatus hic incipiēs diuiditur in duas partes principales. primo nanq; determinat de ſingulis prædicabilibus. ſecundo in ſexto cap. de omnibus ſimul com-

F paratiue. prima pars diuiditur in quatuor capitula. In quorum primo de genere, & ſpecie, quoniam correlatiua ſunt, ſimul determinat. Diuiditur autem præſens capitulum in decem partes principales, quæ in ſuis locis patebunt. In prima ergo parte propoſita multiplicitate horum nominum, ſ. generis & ſpeciei in illis verbis (videtur autem neq; genus, neq; ſpecies ſimpliciter). i. vno modo dici, declarat quid ſignificat hoc nomen genus, & qm̄ plures ſignificatiōes habet, quatuor facit. Primo ponit vnam eius ſignificationem dicēs. Prima ſignificatio generis eſt collectio multorum quodammodo ſe habentium ad unum aliquod & ad ſe inuicem. Vbi aduerte, ꝙ genus iuxta hanc ſignificationē non ſignificat quācunq; collectionem, ſed eam, in qua inueniuntur iſtæ duæ connexiones. ſ. ꝙ illa multa quodāmodo ſe habeant adinuicem, & ꝙ illamet multa quodāmodo ſe habeant ad vnū aliquod. quodāmodo autem ſe adinuicem habere nihil aliud ſonat, q̄; ꝙ inter ſe habeant connectentes habitudi-

G nes, quibus ab alijs differant, vt oēs, qui ſunt de vna familia inter ſe cōiuncti ſunt, dum ibi ſunt fratres, ſorores nepotes &c. & ſimiliter conciues ſe mutuo reſpiciunt, dū alij rectores, alij conſules, alij milites, alij artifices &c. ſunt. Ad vnum vero aliud habere ſe quodāmodo, nihil aliud importat q̄; illa multa originem hr̄e ab illo. ut omnes eiuſdem familiæ ex vno primo patre: & gens conciues ex vna patria oriūtur. Talis ergo aggregatio genus vocatur vſu valde frequenti, dum de cognationibus hominum loquimur (vt in exemplo textus apparet.)

Dicitur autē & aliter rurſus genus, quod eſt vniuſcuiuſq; gñationis pricipiū: vel ab eo q genuit, vel ab eo loco in quo qs genitus eſt. Sic.n. Oreſtem quidē dicimus à Tantalo genus habere, Hylum aūt ab Hercule. & rurſus, Pindarum quidem Thebanū eſſe genere, Platonem vero Atheniēſem. etenim patria principiū quoddā

H ē vniuſcuiuſq; gñationis, quēadmodū & pater.

Hic ſecundo ponit ſecūdam generis ſignificationem dicens, ꝙ genus quādoq; vocatur id, quod eſt principiū vniuſcuiuſcunq; generationis. Vbi notandum eſt, ꝙ genus ſignificare principium vniuſcuiuſq; generationis poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ generis nomine appelletur id, à quo aliqui trahunt originem (puta ꝙ genus Romanorum dicatur Romulus, à quo Romani initium ſumunt. & hoc non videtur mihi formaliter dictum: qm̄ non conſueuimus dicere Romulum eſſe Romanorum genus, neq; Tantalum genus Oreſtis: in textu autem dicitur, ꝙ hæc ſignificatio eſt frequētiſſima in vſu. Alio ergo modo intelligi poteſt, vt ipſum initium originis quodcunq; ſit illud, ſiue ſemen, ſiue vis aliqua, ſiue quodcunq; aliud in patre, ſiue patria manēs, genus vocetur, & ſic genus vſitata voce ſignificat principium generationis,

generationis,vt patet in exemplis.ex intentione dicentium Romanos trahere genus à Romulo,& Athenienses ab Athenis:intendimus.n.per hæc dicere,ꝙ Romani à Romulo initium habent suę generationis:& similiter ꝙ Athenienses ex Athenis initium originis sumpserunt. Ostendunt autem hanc esse intentionē Porphyrij duo,primū est,quia dixit,genus dicitur quod est vniuscuiusq; generationis pricipium vel ab eo qui genuit,vel ab eo loco ī quo quis genitus est:& nō dixit,vt ille q genuit,vel locus à quo qs genit⁹ est &c. Secundū est,quia exempla ponēdo semper tam patrem q̃ patriam in obliquo ponit,& nunq̃ in recto vocat patrem, aut patriam genus. Nec obstat,ꝙ asserat patriam esse vniuscuiusque gñationis principiū:qm̃ hic dixit,vt ab ipsa genus trahi sicut à p̃re doceret:& nō ꝙ ipsa sit genus nisi causaliter, aut materialiter,quia.s.ab ea,vel in ea genus habetur.

Hæc aūt videtur promptissima esse significatio. Romani enim dicuntur qui ex genere descendunt Romuli.& Cecropidæ qui ex gñe descēdunt cecropis & eorū proximi. Et quidē prius appellatū est genus vniuscuiusq; gñationis principium: de hinc ēt multitudo eorū qui sunt ab vno principio:vt à Romulo, quam diuidentes et ab alijs separantes,dicebamus oēm illam collectionem Romanorum genus.

Hic tertio cōparat p̃dictas duas significationes adinuicem quo ad vsum et ordinem,ſm vsum quidē dicens, hanc secundam esse in vsu promptissimam:& cōsequenter illam esse minus cōsuetam, & declarat hoc exemplo claro &c. Secundum ordinem vero dicens,significationem secundo loco positam priorē esse & causam primæ significationis. Vnde prior est & ordine naturæ & ordine appellationis.prius.n.est exordiū cognationis, deinde cognatio ipsa:& primo appellatū fuit genus initiū illud,deinde separādo descēdentes ab vno à filijs alterius, dicta ē collectio vna gen⁹ Romanoꝝ, alia albanoꝝ &c.

Aliter aūt et rursus dicit̃ genus,cui supponit̃ spēs ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddam est hmōi genus earum,q̃ sub ipso sunt spērum. Vr̃ etiā multitudinem cōtinere oium,q̃ sub eo sunt specierū.

* non hñt cod. græci :pērum.

Hic quarto ponit tertiam generis significationē. Vbi tria ordinate dicit. Primo significationem ipsam. dicens,ꝙ significat id,cui supponit̃ species,in recta.s.linea prædicamentali tanq̃ inferius suo superiori, vt aīali supponitur homo. Secūdo dicit hanc significationem ex assimilatione ad primas supradictas fortasse deriuatam. Addidit aūt fortasse:qm̃ eorum,qui noīa imposuerunt, mentes certa cognitione nescimus. Tertio explanat qūo hæc significatio præcedentibus sit similis: & primo secundæ: qm̃ genus secundo modo sumptum significat principium generationis:id autem,cui supponitur spēs, pricipium quoddam est suarum specierum : qūo autem principium sit in cap.2.dicetur. Deinde primæ:qm̃ genus primo modo sumptum significat multitudinem descendentium ab vno:id aūt, cui supponitur species,multitudinem continet sub se spērum, quæ sibi inuicem cognatæ sunt, & ab vno oriuntur principio, vt exemplis facile est manifestare. Occurrit aūt hic dubitatiuncula,quia videt̃ Porphyrius diminutus, qm̃ significatiões generis explorans non oēs dixit:habent.n.grāmatici genus in alia significatione,dum vnum inter nominum & verborum accidentia genus vocant. Ad hoc dicit̃ ſm Albertum ꝙ non est intentionis præsentis distinguere generis vocabulum in omnes suas significationes,sed in eas tantum,quæ habent affinitatem cū ea generis significatione,qua Logici vtuntur:hæ autem sunt quas Por-

A phyrius posuit,non illæ,quibus Grammatici vtuntur, & ideo diminutus non est Porphyrius.

Tripliciter igitur cum genus dicatur,de tertio apud philosophos sermo est, quod etiā describentes assignauerunt, genus esse quod de pluribus dicentes, differentibus specie in eo, quod quid est prædicatur, vt animal.

Hęc est secunda pars huius capituli,in qua,postq̃ declaratum iam est quid nois ipsius gñis,intendit declarare quid rei eiusdem eo modo quę talia entia rōnis habēt qd rei. Declaratum est.n.quid significat: sed modo declarabitur quid est id quod significatur. Et tria facit. primo electa tertia generis significatione, qm̃ de illa philosophi sermonem faciunt:generis sic sumpti diffinitionē à philosophis datā ponit dicens,genus esse quod de pluribus differentibus specie in eo quod quid est prædicat̃. Scda pars.

Vbi tribus cōditionibus definitum esse genus notato.
B Prima est,ꝙ prædicetur de pluribus. Secūda, ꝙ illa plura differant specie inter se. Tertia,ꝙ prædicetur de eis in quid. vt aīal genus esse dicimus,quia prædicatur de pluribus,hoīe.s.leone,qui differunt specie inter se, & prędicatur de eis in quid. Quærenti.n.quid est homo,recte respondetur,animal,& similiter quærenti quid est leo.

Eorum.n.quæ prędicant̃, alia qdem de vno dicunt̃ solo,sicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc:alia vero de pluribus, quēadmodū gñа, & spēs,& dr̃ia, & propria, & accidentia cōiter, sed non proprie alicui.est autē genus qdem, vt aīal:species vero,vt homo:dr̃ia,vt rōnale: propriū,vt risibile:accidens,vt albū, nigrū,sedere. Ab his ergo,q̃ de vno solo prędicat̃, differūt genera:eo ꝙ hęc de pluribus p̃dicant̃. Ab his autē C rursus, q̃ de pluribus : à spēbus qdem, qm̃ spēs & si de pluribus p̃dicantur,non t̃n de differentibus speciē,sed numero.homo.n.cum sit spēs, de Socrate & de Platone p̃dicatur, qui non spē differunt,sed numero solum:aīal vero cū sit genus de hoīe,equo,& boue prædicat̃, qui differunt à se inuicē specie,nō numero solū. A proprio vero differt genus : qm̃ propriū qdem de vna sola specie,cuius est propriū prędicat̃,et de his q̃ sub ipsa spē sunt indiuiduis : quēadmodū risibile de hoīe solo,& de pticularibus hoībus. genus aūt non de vna specie prædicatur,sed de pluribus & differētibus. A dr̃ia vero & ab his, quæ cōiter sunt accidētia, differt genus:qm̃ etsi de pluribus & differētibus spē prædicant̃ dr̃iæ D & cōiter accidentia,non t̃n in eo quod quid est p̃dicantur,sed in eo quod quale. Interrogantibus.n.aliqbus,qd est illud,de quo prædicantur hęc,genus respōdebimus,dr̃ias aūt & accidentia non respōdebimus.non.n. in eo quod quid est p̃dicantur de subiecto, sed magis ī eo quod quale quid est. Interroganti enim qualis est homo: dicimus rationalis.& qualis est coruus: dicimus ꝙ niger est.est autem rationale differentia,nigrum vero accidens.quando autem quid est homo interrogantur. animal respondemus.est autem genus hominis animal. Quare de pluribus prędicari diuidit genus ab his,quæ

Vide.1. Topi.cap.2.

E de vno solo dicunẽ, sicut idiuidua. hoc vero de differentibus specie, separat genus ab his, quæ sicut spẽs prædicantur, vel sicut propria in eo quod quid est prędicari, diuidit à differentijs & cõiter accidentibus, quæ non in eo quod quid est prædicanẽ, sed magis in eo φ quale quidem, vel quõ se habet vnumquodq; prædicatur de his, de quibus prædicatur.

Hic secundo diffinitionem datam declarat adeo manifeste, vt non sit opus explanatione, sed directione tantum ostendente, φ artificiose declarat. Primo diuidẽdo primam partẽ diffinitionis, s. quod prædicatur seu prædicabile, in duo membra & subdiuidẽdo: deinde genus in alterum membrum diuisionis & subdiuisionis semper ducit: ostẽdendo qũo à compari mẽbro differat, quod artis non modicę fuit. Colligitur aũt talis diuisio ex textu.
F Et sm singula membra ex vno latere diuisionis singulas particulas in diffinitione posuit vt in textu clare declaraeur & adunatur. Illud tñ prætereundũ non est, φ prędicari in quid contingit dupliciter. Vno modo complete, i. ita φ prædicatum actualiter dicat totã quidditatem eius, de quo prædicatur. & hoc modo nõ loquimur hic de prædicatione quidditatiua. sola. n. diffinitio illo modo prædicatur in quid. Alio modo contingit prædicari in quid incõplete, i. ita φ prædicatum dicat quidẽ quidditatem eius de quo prędicatur: & per modũ substantię, non per modum qualitatis (vt de differẽtia dicetur) sed non explicet totam illius quidditatem: & isto modo genus dicitur prędicari in quid de speciebus: quoniã significat essentiam vniuscuiusq; suæ speciei per modũ substantiæ, non tamen complete. animal enim nõ perfecte significat quid est homo, licet significet quid est homo. perfecte autem significat quid est homo. animal bipes: si hæc sit hominis diffinitio.

G Nihil igitur superfluum, neq; minus cõtinet generis dicta descriptio notionis.

Hic tertio ex dictis cõcludendo probat, φ supradicta diffinitio fuerit bona, tali ratione. descriptio nihil superflui, aut diminuti habens est bona: qm̃ altero illorũ modorum vitium accidit in diffiniendo, vel scilicet cũ non necessaria admittuntur, vel eum necessaria dimittũtur. supradicta aũt diffinitio est hmõi: qm̃ non continet nisi necessarias conditiones, qbus ab alijs differt genus, & nullam prætermittit (vt patet ex dictis) igitur &c.

Nomine diffiniti generis non rem naturæ, vel ex re & intentione aggregatum, sed ipsam generis secundam intentionem genus denominatam, hic diffinitam fuisse ostendit: quæ formaliter prædicari, res vero formaliter siue denominatiue de pluribus dicitur.

Circa supradicta occurrit dubium, an cum diffinitur genus sumatur genus pro ipsa generis intẽtione, an pro re subiecta, aut pro vtraq;. hinc. n. & inde rõnes sunt.
H Quòd. n. diffiniatur genus pro re substrata, ex eo videẽ, quia id diffinitur, cui conuenit diffinitio: sed rei substratæ connenit ista diffinitio, & non intentioni, neq; aggregato ex vtraq;, probatur. qm̃ id quod prædicatur de speciebus in quid non est intentio generis. secunda. n. intentio non prædicatur in quid de rebus, nec est aggregatum ex re & intentione: quocunq;. n. modo aggregetur, semper falsa esset prædicatio in quid talis aggregati de speciebus, ex eo φ altera pars illius pertinet ad quidditatem alicuius speciei. sed res ipsa substrata generis intentioni est, quæ prædicatur de speciebus. aĩal. n. quod generis intẽtioni subijcitur, prædicatur de hoĩe & boue in quid, & non aĩal genus, neq; genus. Quòd aũt intẽtio ipsa diffiniaẽ, ex eo haberi potest, φ Logica diffinitio ad intentiones directe tendit, & non ad res. Quòd vero totum aggregatum diffiniatur ex eo suadetur. quia Logica est de secundis intentionibus adiunctis primis (sm Auicennam) & non de primis absolute, neq; de secundis absolute.

Quã necessaria ẽ hæc doctrĩa: qppe φ totius logicæ scopus est.

Ad euidentiam huius dubitationis (qm̃ ianua est disputatio hæc ad Logicales diffinitiones & tractatus) tria faciẽda sunt. Primo declarabimus terminos positos in quæstione. Secundo quæstioni respõdebitur. Tertio satisfiet argumentis in oppositum. Intẽtio idem sonat φ attentio, & diuiditur in primam & secundam, Cuius diuisionis ratio sumitur ex eo φ rei, quæ intelligitur, dupliciter aliqua cõueniunt. Quædam conueniũt ei etiam si nunq; intellectui præsentaretur. vt hoĩ conuenit esse risibilem, & album, & hmõi: & quædam conueniunt illi rei non nisi ex hoc φ intellectui præsentaẽ, vel ex hoc φ circa illam intellectus negociatur: vt homini conuenit φ sit subiectum vel prędicatum in aliqua propositione & hmõi. hæc. n. & similia non inueniuntur in hoĩe in rerum natura existente, sed tm̃ in eo vt in intellectu est. Ex his itaq; sic pro nunc creditis, sciendum est, φ prima intentio vocatur illa intellectus attentio, qua inspicit in rebus sibi oblatis ea, quæ conueniunt illis in rerum natura. Secũda autem intentio diciẽ illa intellectus attentio, qua in rebus sibi oblatis intuetur ea, quæ cõueniunt illis ex intellectus adinuentione. Verum, quia occultiora ex notioribus noĩamus, & id, quod secunda intentione concipitur, debilissimæ entitatis est: extensum est intentionis vocabulum ad id cui attẽditur, & vocaẽ secunda intentio id, quod intellectus concipit secũda attentione, quod nihil aliud est φ quoddam ens rationis. Ens aũt rationis cum sufficienter diuidatur sm doctrinã sancti Thomæ in. q. 21. de veritate, in negationem & relationem: huiusmodi entia, quæ secundas dicimus intẽtiones, inter relationes rationis annumeranda fore supponatur. Intentionis ergo secundæ noĩe, licet possumus intelligere duo, s. attentionem secũdam intellectus, quæ est secunda intentio formaliter, & id, quod illa attentione concipitur (quod est secunda intentio obiectiue) cõis tñ vsus intelligit id, quod concipitur. i. relationem rõnis factam per intellectum in rebus vt in eo sunt. Noĩa autẽ secundæ intentionis vocamus ea, quæ mediante secũdã attentione intellectus, istas relationes significant: vt subiectum, prædicatum, syllogismus & huiusmodi. Noĩa vero primæ intentionis reliqua sunt, quę mediante prima intellectus attentione ad sua referuntur significata: vt homo, bos, leo significant siquidem vt Primo Perihermenias dicitur, noĩa significata sua medijs conceptibus animæ. Aduertendum quoq; est: φ, quia hmõi intentiones secundæ, seu relationes fundantur in rebus vt intellectis, & denoĩant eas, sicut (ly subiectũ) denominat hoĩem & ly prædicatum, denominat aĩal, cum dicimus homo est aĩal. in hmõi nominibus secundarum intentionum duo considerãtur, s. intentio, quæ relatio est, & res subiecta intentioni, quæ denominatur ab illa relatione. sed hæc duo non vniformiter importantur à talibus nominibus. sed relatio ipsa significatur, res vero substrata copulatur, sicut album significat puram albedinem (vt in prædicamentis dicitur.) copulat aũt subiectum, quod denominatur ab albedine album. Vnde, quia genus nomen secundæ intentionis est: in eo potest considerari id quod significat, & illud est relatio genereitatis, quã intentionem generis vocant. Et id, quod copulatur generis noĩe, & illud ẽ res substrata, quæ à genereitate genus denominatur, quam rem subiectam intentioni vocant. & sic pateãt superficietenus nouitijs termini in quęstione sumpti. Ad euidẽtiam autem quæsitæ veritatis incedere oportet à notitia illius termini (prædicaẽ.) quod in diffinitione generis ponitur. Prædicari. n. cum sit terminus secundæ intentionis duo in se claudit, s. intentionem & rem subiectam: & vt de cætero prolixitas & obscuritas vitetur, dicemus, φ omne nomen secundę intentionis sumitur dupliciter. Vno modo formaliter: & hoc est cum sumitur pro illa intentione. Alio modo fundamentaliter,

In de veritate. q. 21. ar. 1

Cap. 1.

In cap. de substãtia.

fundamentaliter,& hoc eſt cum pro re ſubſtrata ſumit. Prædicari igitur dupliciter ſumitur,ſ. formaliter: & ſic nihil aliud eſt q̃ relatio quędam adinuenta ab intellectu inter extrema complexionis verbalis: & fundamentaliter:& ſic nihil aliud eſt,q̃ connexio ipſorum extremorũ orationis. Imaginandum.n.eſt,q intellectus videns ſortem habere albedinem,prima ſua attentione format hãc propoſitionem mentalem.Sor.eſt albus,in qua propoſitione tot terminos ponit,quot videt extra aĩam res: tria ſiquidem ibi videt,ſ.Sortẽ, albedinem , & inhæſionem albedinis in Sorte:& tribus terminis propoſitionem format,dicens,Sortes eſt albus:ly eſt nanq; ſignificat compoſitionem(vt in.1.Perihermenias dicitur.) Hac igitur propoſitione formata: intellectus ſecundo attendit ſuo iam operi,& ſortem ſubiecti, album prędicati, & (eſt) prędicationis relatione donat.fundamẽtaliter ergo prędicari eſt coniunctio rei prędicatę cum re ſubiecta, formaliter aũt eſt relatio fundata ſupra ipſa verbali copula.

Cap.3.fi.

B His ergo pręlibatis reſpondetur quęſtioni tribus concluſionibus. Prima eſt,genus non diffinitur hic pro re ſubſtrata:probatur. qm̃ aut prędicari in quid de pluribus &c.ſumitur formaliter,aut fundamentaliter: ſi formaliter,cum conſtet q relatio rationis non cadit in diffinitione rei extra aĩam,ſequitur q genus non diffiniatur pro re ſubſtrata. Si materialiter,cum etiã conſtet q connexio rei,quę denominat genus cũ ſpeciebus,non ſit de ratione illius rei:qm̃ de ratione aĩalis non eſt eſſe in ſuis ſpeciebus,quia animal abſtrahit ab eſſe in hoĩe & equo, & oĩbus ſpecieb⁹:ſequitur idem quod prius. & ſic quocunq; modo ſumatur.ly prędicatur, non ſaluatur q genus pro re ſubſtrata diffiniatur . Secũda concluſio eſt, genus non diffinitur pro aggregato ex re & intentione: probatur.tum qm̃ totum aggregatum non eſt diffinibile:complexorum.n.non eſt diffinitio(vt dicitur.7. Metaphy.)ſed oportet id quod diffinit eſſe vnum in vna aliqua natura.

T.c.13.

Tum qm̃ non facile eſſet fingere, quomodo ſumitur(ly prędicatur)in tali diffinitione. C Tertia concluſio,eſt genus diffinitur pro ipſa intentione ſecunda. probaĩ hęc concluſio:primo authoritate S.Thomę hoc expreſſe dicentis in Tractatu de Ente & eſſentia cap.4. vbi & hoc declarauimus. Secundo ratione adducta, qa ſcilicet diffinitio Logica id reſpicit, quod directe eſt Logicę conſiderationis . hoc eſt autem ipſa intentio ſecunda.ergo &c. Tertio,qm̃ niſi ad hoc veniatur,quibuſcunq; verbis oppoſitũ palliari videatur, impoſsibile eſt ſaluare q diffinitum ſit vere vnum:ſiue.n.dicatur, q diffinitur res ſub intentione,ſiue intentio in cõcreto, ad hoc oportet venire q ipſa intentio ſit id quod diffinitur, ſi error vitari debet.Sicut ſiquis diceret niuem diffiniri inquãtum eſt alba,aut albedinem in niue & huiuſmodi.

Cap.4.

Ad primam aũt rationem in oppoſitum dicitur, q, qa diffinitio debet conuenire diffinito non qualitercunq;, ſed quidditatiue,maior illa,illud diffinitur,cui conuenit diffinitio,modificanda eſt cum hac cõditione, cui quidditatiue conuenit diffinitio.Sed tunc falſa eſt minor:qm̃ D diffinitio generis rei ſubſtratæ non conuenit quidditatiue,ſed denoĩatiue:ipſi aũt intentioni generis,quia cõuenit quidditatiue,ideo ipſa intentio diffinitur : & hæc ſit quarta probatio tertiæ concluſionis,& potiſsima. Et vt quod dicimus clare percipi poſsit, præſupponere oportet,q (vt ſanctus Thomas loco allegato dicit)prædicari in diffinitione generis poſitum, ſumitur formaliter pro ipſa intẽtione prædicationis,ita q relatio prædicationis in quid de pluribus &c.cadit in diffinitione relationis quam ſignificat genus. Hoc autem præſuppoſito ſciendum eſt,q diffinitio alicuius accidentis aliter conuenit ipſi accidenti,& aliter conuenit eius ſubiecto: ipſi ſiquidem accidenti conuenit quidditatiue,vt ei quod formaliter eſt tale, ſubiecto vero eius denoĩatiue, vt quod ſubiectiue uel denoĩatiue eſt tale. v.g.ſi diffiniatur album, & dicatur,q eſt diſgregatiuum viſus:talis diffinitio cõ-

De ente eſſentia ca.4.

A uenit albedini quidditatiue , & vt ei quod formaliter eſt diſgregatiuum viſus,eadem vero diffinitio cõueniet niui denoĩatiue,& vt ei,quod ſubſternit illi : ita diffinitio generis conuenit intentioni generis quidditatiue,rei aũt ſubſtratę denoĩatiue:ita q illa propoſitio,genus p̃dicatur de pluribus &c.eſt quidditatiua,iſta aũt,aĩal prædicaĩ de pluribus &c.eſt denominatiua. Rurſus ſciendum eſt,q ſicut accidens,cui formaliter conuenit aliqd, habet in ſe duo. Primum eſt,q ipſum poteſt vocari tale vt quod,formaliter tamen:& ſic dicimus,q albedo diſgregat viſum.Secundum eſt,q ipſum eſt id(quo) ſubiectum dicitur tale:& ſic dicimus,q albedo eſt id, qua nix diſgregat viſum.Ita intẽtio generis habet in ſe hęc duo; & nanq; dicimus,q genus eſt quod prædicatur , intelligẽtes per hoc genus eſſe quod formaliter prædicatur:& dicimus,q genus eſt quo res ſubſtrata prædicatur &c. Sicut.n.nix diſgregat,quia eſt alba, ita animal prædicatur de pluribus differẽtibus &c.quia eſt genus &c. B Poſtremo curandum eſt vt in hac et ſimilibus dubitationibus homo ſit valde attentus,ne fallatur ex identitate vocabulorum,quæ obſcuritatem in re hac patit.oportet ſiquidem perſpicaciter aduertere, q prædicari qñq; ſumitur fundamentaliter pro ineſſe, qñq; autem formaliter pro illa relatione:& q licet primum alterius fundamentum ſit,maxima tñ inter ea diuerſitas eſt:et conſequẽter cum in iſta & ſimilibus diffinitionibus,formaliter ſumaĩ (vt dictum eſt)non exigitur vt id,cui quidditatiue cõuenit illa diffinitio,q prædicetur.i.inſit illis,de quibus prædicari dicitur,ſed requiritur & ſufficit q prædicetur,i.referatur ad illa.ei autem,cui diffinitio conuenit denominatiue,exigitur q prędicari fundamentaliter ſumptum(id eſt,in eſſe conueniat)vnde aĩal eſt id quod prædicatur, id eſt,ineſt homini & equo.intentio autẽ generis eſt id, quod prædicatur in quid.i.tali prædicationis relatione refertur ad ipſas ſpecies &c.Et ſic patet reſponſio ad primam rõnem in oppoſitum.cuius,quia tota vis ex p̃dica C tione fundamentaliter ſumpta pendebat & diffinitio de prędicatione formaliter loquitur:ideo merito ruit. Ad vltimam vero rationem,qua probabatur, q diffiniatur totum aggregatum,dicitur,q procedit ex malo intellectu authoritatis Auicennæ:non.n.intendit Auic.q Logica ita ſit de ſecundis intentionibus adiunctis primis, ita q ex ęquo conſideret vtraſq;, aut quòd de aliquo ex vtriſq; aggregato ſit:ſed q ſit de ſecundis intentionibus non abſolute vt entia ſunt(qm̃ hoc metaphyſicæ ſpeculationis eſt)ſed adiunctis primis,i.vt fundantur in primis,& denominãt eas:ita vt per earum applicationem rerũ,quæ primis attentionibus offeruntur,cognitio habeatur.ex diffinitione.n.generis nunc habita,non innotuit abſolute(quid res illa quæ genus eſt) ſit,ſed quid ſit vt denominat rem primæ intentionis : didicimus.n.ex data diffinitione quæ res primæ intentionis generis denominationem habeat,& quæ non. & quæ exigãtur ad hoc vt res aliqua talem denominationem ſortiatur. D Volumus autem hæc pauca in hac quæſtione dicta ſufficere omnibus diffinitionibus ſecundarum intẽtionum: & ideo ſunt diligenter notanda & applicanda cęteris.

CIRCA eandem gñis diffinitionem eſſet dubitãdum ex eo q diminuta videtur:quia aliquid eſt quod prędicatur de pluribus differẽtibus ſpecie in eo quod quid:& tñ non eſt genus. Tum qa ens prędicaĩ taliter. Tum qa aĩa ſenſitiua prędicaĩ de pluribus differentibus ſpẽ:puta aĩa bouis & leonis in eo quod qd(vt patet:)& tñ non eſt genus. Sed qm̃ prima inſtãtia metaphyſicali eget diſcuſſione:omittenda hic eſt. Veritas tñ eſt q ens non prędicatur in quid. Secunda autem inſtantia inferius in hoc capitulo quando ſpeciei diffinitio examinabitur excludetur:qm̃ par ẽ de genere & ſpẽ,difficultas quoad hoc.

Lege inferius in libello de ente & eſſentia, de enus vnivocatione.

CIRCA diuiſionem in textu factã eſt dubium an recte diuidatur prędicatum in id, quod de vno ſolo & id quod de pluribus prędicatur,quia indiuiduum de nullo

prędicatur. Sed quoniam hoc indiuidui discussionē exigit iosetius in hoc capitulo (cum ioduidui diffinitio examinabitur) patet solutio.

Species autem dicitur quidē & de vniuscuiusq; forma, fm quam dictum est † priami quidem spēs digna est imperio. Dicitur aūt species & ea, quæ est sub assignato genere, fm quā solemus dicere hoīem quidem spēm animalis, cū sit genus animal: album autē coloris speciem, triangulum vero figuræ speciem.

† Al. l. sic, Prima qdē spēs digna ē imperio.

Tertia ps.

Hęc est tertia pars huius capituli, in qua declarat qd significat hoc nomen species, ponens duas eius significationes. prima est forma, à qua formosi dicuotur, qui corporis cōmensuratione à natura donati sunt. hi nanq; speciosi quoq; à sua dicūtur specie: & fm hanc significationem species priami imperio digna dicta est. Secunda autem significatio est id, quod ponitur sub assignato genere, fm quam dicimus hoīem esse aīalis speciem, eo q ponitur directe sub aīali. Aduertenda sunt hocio loco quatuor. Primum est, q Porphyrius (fm Albertum) contempsit significationes oēs speciei ponere. vtuntur siquidem Grammatici specie primitiua & deriuatiua. Motus autem est eadem, qua supra rōne. illam. n. significationem posuit, ex qua deriuata creditur significatio, qua philosophi vtuntur. ea autem (vt Auicēna dicit) est prima significatio in textu posita. Ex eo. n. q species formositatem significat, deriuatum est, vt species nuncupetur id quod pulchritudo generis est. genus. n. fm se informe & imperfectum & potentiale est et appetit specificum esse tanq; formale perficiens & diuinę pulchritudinis imitationem. Secundum est, q (ly assignato) potest dopliciter accipi. Vno modo assignato. i. prędiffinito à nobis genere. i. genere tertio modo sumpto. & hic sensus licet pręseoti non obstet litterę, sequēti tñ, ubi hoc repetit, consoous non est. Alio modo assignato. i. determinato, oō vago, & hic est verus sensus. species. n. quęlibet necessario ponitur sub genere determinato, & impossibile est q ponatur vage sub geoere, quod actu includit in se genus quod vage fieri nō potest. secus autem esset si includeret ipsum in potentia. Tertium est, q ly sub (fm Albertum) notat duplicem ordinem, s. naturalis positioois & participatioois: qm̄ species naturaliter est inferior genere, & geous naturaliter est superior specie. Et similiter spēs generis potestatem participat. Coartat enim genus, & suæ amplitudinis pars per drīam ad speciem trahitur. Quartum est, q simul Porphyrius quid noīs & quid rei ipsius speciei assigoauit in prædictis verbis, & de quid noīs nō est dubiū, de quid rei vero paret: tum ex dubitatione statim mota, in cuius respoosione expresse dicit hanc fuisse speciei rōnem. Constat autem q quæstio locum noo haberet si quid noīs tantum assignatio fuisset. Tum ex eo q subdens deinde alias speciei diffinitiooes ootam copulationis apponit dicens, assignant ergo & sic speciē &c. iosinuans ex ly, &, iam pręcessisse aliam diffinitiooem.

Est aūt hæc cū mensuratio debuoꝝ corporū dimēsiōes ꝓ aimis qualitanb9 disposite fm debitā omoiū partiuꝫ ꝯmēsuratio nē ꝯueniēs indiciū spēi, à forma. n. specifica hæc sunt.

Quòd si etiā genus assignātes spēi meminimus dicētes, quod de pluribus et differētibus specie in eo quod quid est prædicat̄, & speciem dicimus id quod sub assignato genere est.

Quarta ps.

Hæc est quarta pars huius capituli iā inchoata in parte præcedente inquantum in ea anticipatum est, quid sit species: Intendit ergo pars ista declarare quid sit id quod significat species: & qm̄ hoc īchoatum est (vt diximus.) Ideo à dubitatione incipiens: quatuor facit. primo dubitat circa diffinitionem adductā tali modo. In diffinitione generis posita est species cū dictum est gen9 est quod prædicatur de pluribus differentibus speciei & modo in diffinitiooe speciei ponitur genus cum dicitur, species

E est quæ sub assignato genere ponitur: ergo circularis diffinitio commissa est, quæ ab arte aliena est.

Noīse oportet quod, quoniam & genus alicuius est genus, & species alicuius est species, vtrunq; vtriusq;: idcirco necesse est in vtrorūq; rationibus vtrisq; vti.

Hic secuodo soluit dubium motum dicens, q quia genus & species sunt correlatiua: gen9. n. speciei est genus, & species generis est species: ideo non fuit inconueniēs, sed necessarium vnum poni in diffinitione alterius & ē conuerso. Notādum est hic, q genus & species dupliciter accipiūtur. Vno modo formaliter. Alio modo fundamentaliter. vel sub alījs verbis, pro his, quæ sigñant, aut pro his quæ denominant. vel sub alījs verbis, pro intentionibus, aut pro rebus subiectis: hæc. n. omnia ęquiualent. Si sumantur fundamentaliter, sic non sunt correlatiua: animal. n. & homo oon sunt correlatiua, sed sunt
F substantiæ: & similiter color & albedo &c. nec hoc modo accepit genus & speciem Porphyrius. alio modo sumuntur formaliter, & sic sunt correlatiua, sicut pater & filius, dominus & seruus &c. genus. n. et spēs formaliter sumpta eotia rōnis, & relatiua sunt, et adiouicē referunt (vt hic dr̄) & sic de genere specie loquitur Porphyrius.

Cum relatioorum esse in vnius ab altero dependentia essentialiter non nonsista, per reliquum diffiniri alterum non contingit, sed ad reliquum.

CIrca hanc responsionem occurrit dubiū. An verum sit, q vnum correlatiuorū debeat poni in diffinitione alterius. Videtur. n. q non, quia cum diffinitio detur causa innotescendi (vt in. 6. Topicorum dicitur) aut vnū correlatiuum est notius altero, aut non: si sic, ergo idem erit notius & ignotius respectu eiusdem: qm̄ mutua est eorum diffinitio: si non, ergo talis diffinitio non facit innotescere diffinitum: omnis nanq; notitia ex notioribus procedit. Præterea, si vnum correlatiuum diffinit re-
G liquum, sequetur q idem pooeretur ī diffinitione suijpsius, quod est magnum peccatum in arte diffinitiua. tenet consequentia ex doctrina Aristotelis (in Secūdo Topicorum) vbi dicit̄, q loco nominis positi in diffinitione alicuius licet ponere eius rationem. Si. n. loco correlatiui diffinientis alterum ponatur diffinitio eius, cū in diffinitione istius correlatiui diffiniētis (fm hanc doctrinā) debeat poni alterum correlatiuum, quod diffinitur, sequetur necessario q idem seipsum diffiniet. v. g. si genus & species mutuo se diffiniunt: & diffinitio speciei est illa, species est quæ ponitur sub assignato genere: loco ly genere, ponetur generis diffinitio, & dicetur, species est quæ ponitur sub assignato prædicabili de pluribus differentibus specie in eo quod quid. vbi apparet speciem in speciei diffinitione cadere. In oppositum est Porphyrij authoritas. Hęc q̄stio, qm̄ metaphysicalis est, succincte tractabitur, ne incipientium meotes ignorantiā prauę dispositionis edoctę veritati obicem ponant. Multi-
H plex in quęstione hac est opinio. Quidam dicunt, q correlatiua nō se mutuo diffiniunt diffinitione quid rei, sed quid nominis. Quidam vero, q nec quid rei, oec quid noīs. Quidam vero, q & quid noīs & quid rei. Primarum opinionum rōnes sunt illę, quas adduxim9. Vltimæ vero opinionis ratio est: qm̄ vnumquodq; fm modum sui esse quidditatiui diffiniēdum est: relatiuum autem eē quidditatiuum hoc ipsum quod est alterius, i. sui correlatiui est (vt in prędicamentis dicitur) ergo diffiniendum nō est sine suo correlatiuo. Maior est euidens scientibus, q non est quęrenda vniformiter omnium rerum diffinitio, sicut nec essentia: substantiarum. n. completarum diffinitio absq; addito fit, quia earum essentia absoluta oīno est, formarum vero tam substantialium q̄ accidentalium diffinitio aliquid additum recipit, subiectum. s. quia absoluta à subiecto entia non sunt. Et similiter relatiuorum diffinitio additum terminum recipere debet,

Cap. 2.

Cap. 5.

In pdicamē to relatiū.

re debet, quia ens absolutum á termino oon est. Et hęc ratio est demonstratiua & eos tantū non conuincit, qui non capiunt ipsam. Sed diligenter notandum est fm Albertum, q aliud ē diffiniri per reliquum, & aliud est diffiniti ad reliquum. ly nanq per, causalitatem quandā denotat, quam neutrum correlatiuorum formalr̄ sumptum habet respectu alterius: & ideo vnum correlatiuū nō debet diffiniri per reliquum. ly vero ad, causalitatem aliquam nō denotat, nec etiam formaliter loquendo dependentiam, sed tantum habitudinem & respectum sonat ad aliquid vt terminum: & hoc modo intelligitur, q vnum relatiuorum ponitur in diffinitione alterius: ita q relatiuum nō diffinitur per reliquum, sed ad reliquum. essentia. n. propria relatiui vt sic in ipso ad, consistit (vt in prędicamentis dicetur) & ideo, vt diximus, fm modū sui substantialis esse diffiniēdum est. Et hoc absq dubio credendum est ab his, qui sunt debilioris ingenij, & est sententia conformis Aristoteli & expressa á Porphyrio, Boetho, Auicenna, Alpharabio, Alberto & S. Thoma.

Vbi supra.

Nec mihi obijcias q de relatiuis, nō de relatione rōnes procedūt. relatiua aiūt non sunt in gñe. relationes autem p propriū genus & dñiam diffiniendę sunt: puerilia sunt hęc: de rebus ipsis absolute sermo noster est, nō de eis vt significantur in abstracto vel in concreto (vt patet ex vi rōnis adductę) nec est possibile diffinire relationem per proprium genus & differētiam absq termino: sicut nec accidens absq subiecto: & hęc supponere nonc oportet.

Ad primam rationem in oppositum dicitur dupliciter. primo cum Auicenna, & Alpharabio, q vnum est notius altero, & q non inconuenit vnum correlatiuum esse notius & ignotius altero diuersimode vtendo ipsis. Vnum. n. relatiuum diffinitur ad reliquum vt terminū: terminus autem vt sic notior est eo quod ad ipsum terminatur, vt sic: qm̄ interminatum, vt sic, ignotum est: & sic vtrūq correlatiuorum est notius altero vt terminus, ignotius vt terminatur. & quia diffinitur vt tendit ad aliud, diffinit vt terminat: ideo nō est inconueniens vnū ad aliud mutuo diffiniri. Si adduceretur ad confirmationem, q relatiua sunt simul natura & intellectu, dicaē concedendo q simul cognoscuntur, vnum tñ accipitur vt notius altero: aliud est. n. simul cognosci, & aliud est magis cognosci. Secundo modo dicitur, q vnum relatiuorum neq assumitur in diffinitione vt prius notum, nec vt magis notum, sed vt necessario connotum: & q stat diffinitionem dari causa innotescendi, & notificare rem, etiam si non quęlibet pars diffinitionis sit notior diffinito. Diffinitio. n. (vt dictū est) fm diffinibilium naturas proportionabiliter requirenda est. Cum. n. cōstet, q diffinitio exigit duas cōditiones, s. q sit ex notiorib9, & q sit ex pus notis: q m omnis disciplina ex praexistente sit cognitione, & secunda conditio non exigatur ad oēs partes diffinitionis, vniuersaliter loquendo, vt apparet ex verbis Auicennę, qñ dicit, q dicentes q vnum relatiuum diffinitur per reliquum, non aduertunt q aliud est cognosci cum reliquo, & aliud est cognosci per reliquum. & ex S. Thoma expresse dicente, q relatiua sunt simul natura & intellectu, consequens est q nec prima conditio vniuersaliter requiratur ad oēs particulas diffinitionis propter eandem causam: Vnde dicitur fm hāc responsionē, q diffinitio illa facit notitiam diffiniti. tum quia alię particulę diffinitionis sunt notiores, tum quia connotitia correlatiui ad hoc cooperatur. Nec est mirabile si singulare genus entium singularem sibi modum diffinitionis, & notitię vendicat. Ad secundam rationem dicitur negando consequentiam: eius. n. deductio procedit ex malo intellectu doctrinę Aristo. cum. o. dr̄, q loco nominis diffinientis licet ponere eius rōnem, intelligitur quo ad ea, quę intrinsece cadunt in illius nois ratione, & non quę cadunt vt additum. Correlatiuum aūt constat q in diffinitione alterius cadit vt additum, & ideo non sequiē q idem diffiniat seipsum. Et vt oēs possint istam glosam percipere pono exemplum, si diffi-

A niatur homo & dicatur, homo est aīal rationale: loco ly aīal, potest poni tota sua ratio, quia nihil habet in sua ratione vt additū, & dicetur, homo est substantia aīata sensibilis, vbi prius dicebatur aīal. loco vero ly rōnale non potest poni tota sua ratio: qm̄ sua ratio aliquid icludit vt intrinsecum, & aliquid vt additum: quo ad ea quę ioclu dit intrinsece, puta potens vti rōne licite poni potest ratio loco nominis, quo ad id vero quod icludit vt additum, puta aīal, poni non potest ratio loco nois, qa sequeretur nugatio in diffinitione: in ratione nanq differentię clauditur genus vt additum, & ideo si loco differētię liceret ponere totam eius rationem, genus bis poneref in diffinitione, semel rōne sui, & semel rōne dñę, & sic patet tam glosa q̄ eius ratio memorię commendanda.

Assignant ergo et sic specie͂. Species est, que sub genere ponitur: et de qua genus i͂ eo, quod quid est prædicatur.

B Hic tertio ponit secundam speciei descriptionem dicēs. Spēs est quę ponitur sub genere, & de qua genus in eo quod quid est prędicatur. Vbi notādum est, q, qa species dupliciter respicit genus, s. & vt inferius in recta linea prędicamētali suum superius, & vt subijcibile sui quidditatiuum prędicabile: ideo ista descriptio vtranq habitudinem complectitur. primā quidem cū dicitur, species est quę ponitur sub genere, secundam vero eum subditur, & de qua genus in eo quod quid est prędicaē. Et qm̄ prima connexio est causa secundę: ideo. n. de specie genus prędicatur in quid, quia species ei subiecta est in linea recta: propterea sic ordinata est descriptio, vt primo declaretur prima habitudo, & deinde secunda. Nec mireris, si in ista diffinitione includitur prima sicut pars in toto (qm̄ ex diuersis Peripateticorum dictis) adunat Porphyrius descriptiones istas, quemadmodum cōtingit illos perfectius vel minus perfecte descripsisse.

C Id omne species est, quod ita directe sub genere ponitur, quod nihil includit, quod à genere non oriatur.

Circa hanc diffinitionem dubitatur, quia videtur illa diffinitio diminuta, quoniā conuenit alteri á diffinito, cōuenit enim indiuiduo: Sortes enim ponitur directe sub genere, quod est animal, & de Sorte prędicatur animal in eo quod quid. Quęrenti enim quid est Sortes conuenienter respondebitur animal. Si dicaē, q diffinitio intelligitur non de quacunq positione sub genere, sed directa & immediata: modo licet indiuiduū ponatur sub genere directe, non tamen ponitur immediate, quoniam inter indiuiduum & genus mediat species. Contra, quia hęc responsio non sufficiēter saluat, q diffinitio sit cōpleta. habetur enim instantia in promptu de indiuiduo generis. tale enim ponit directe & immediate sub genere, & tamē non est species. Indiuiduū autē generis dicimus hoc animal, hoc corpus, hęc sub-

D stantia & huiusmodi, &c. hoc animal nanq continetur sub animali absq aliqua media specie: quoniam non est maior ratio, q vna species mediet q̄ alia.

AD HOC dubium dicitur cum Alberto & satis subtiliter, q quando dicitur, species est quę ponitur sub genere, ly sub, non denotat tantum ordinem positionis & participationis, sed etiam denotat pricipium totius positionis esse genus: aliter enim indiuiduum & aliter species ponitur sub genere. principij positionis speciei sub genere est ipsum genus, quoniam id, quod addit species supra genus, differentia scilicet, quę constituit & ponit speciem sub genere, ex ipso genere oritur. Differentię enim sunt velut quędā proprietates eius, vnde & qualitates eius dicuntur. Principium autem positionis indiuidui sub genere non ex ipsa generis essentia, sed materia subiecta accidentibus est: ad quam Plato descendere prohibebat. Negandum est ergo, quòd indiuiduum generis ponatur sub genere eo modo quo spe-

cies: & intelligenda est diffinitio de positiooe directa, quæ tota â genere oritur.

* non legimus emēda tis cod. verbum tantū.

Amplius autem sic quoq́. species est quę de pluribus & differētibus numero tantum in eo, quod quid est prædicatur.

Hic quarto ponit tertiā speciei descriptionem dicēs, ꝙ species est, quæ de pluribus differentibus oumero io eo quod quid sit prædicatur. Aduerte hic, ꝙ quia species multipliciter accipi potest, ideo multipliciter diffinitur. primo diffinita est secūdum ꝙ generi subest io linea prædicamentali. secuudo prout geoeri subest in propositione: & ounc tertio diffinitur secuodum ꝙ prædicabile est ab alijs distinctum. Huius autem diffinitionis termini omnes clari sunt ex dictis, nisi vnus, s. differentibus numero. Differentia numero dicūtur quęcūq́ conueniunt in conditionibus specificis, & distinguūtur materialibus cōditionibus & proprietatibus. vt Sortes & Plato cōueniunt in his, quæ sunt communia toti speciei humanæ: vterq́ enim est homo & admiratiuus & risibilis, &c. distinguuntur autem ex cooditionibus materialibus: quia Sortes habet has caroes, & hęc ossa. Plato vero habet hęc altera ossa & has alias carnes. Vocantur autem huiusmodi differeotia numero, quia numerus causatur ex diuisione cōtinui, cuius diuisio materialis est oon formalis, vt patet, qñ diuiditur lignum. Ponuntur autem siogulæ particulæ ad differentiam alioꝝ prædicabilium. nam ly prædicatur de pluribus, ponitur ad differentiā iudiuidui, quod dicitur de voo solo. ly aūt differentibus numero, ponitur ad drīam generis, quod prędicaẗ de pluribus differētibus specie. ly vero (in qd) ad differeotiam cæterorum, quæ in quale prædicantur.

Species non essentialiter, sed secundam quandam eius proprietatem, inter prædicabilia annumeratur.

CIrca diffinitionem occurrit dubiū: quia omnis diffinitio debet conuenire diffinito inquantum hmōi. Diffinitio enim hominis conuenit homini ioquaotum homo, & diffinitio circuli conuenit circulo inquantum circulus: & sic de alijs. ista autem diffinitio nō conuenit speciei inquantum species. ergo &c. Declaratur mioor, quia species, vt species, genus respicit. respectu autē generis ooo est vniuersale, neq́ prædicabile, sed inferius subījcibile. diffinitio vero ista explaoat speciem vt respicit indiuidua. ergo &c. Nec potest dici, ꝙ species, vt species, respicit & genus & indiuidua: quoniam relatiuum semel tantum refertur, (licet possit plures terminos ex eadem causa, seu via respicere) sicut filius eadem filiatiooe refertur ad patrem & matrem propter eandem generationem. species autem diuersis vījs respicit genus & idiuidua, & expresse à Porphyrio dicitur, quòd eius correlatiuum est genus: ergo &c.

AD HOC dubium diciẗ, ꝙ quia secūdum omnes fere antiquos (Alberto teste) species ioquantum respicit genus oō habet, ꝙ sit vniuersale & prædicabile, & species inquantum species respicit genus, consequens est, ꝙ ista diffinitio non cooueniat speciei in eo ꝙ species, sed conuenit speciei secundum quandam eius proprietatē, quæ sequitur ad esse speciem. cum enim species vt sic sit sub geoere, ita ꝙ suppositio eius tota ex genere oritur, necessario ex hoc emanat, ꝙ spēs aliqua sub se respiciat, quorum suppositio aliunde oriatur. hoc autem est respicere indiuidua vt prędicabile io quid, &c. Vnde pręsens diffinitio descriptio est speciei secundū quandam eius proprietatem: & nō est eius quidditatiua diffinitio. Potest tamen coocedi, ꝙ conueniat speciei io eo quòd species non quidditatiue, seu vt diffinitio, sed cōcomitatiue seu vt proprietas. Nec turbetur quispiam si de specie inquantum species est loquimur in hac diffinitione, cum tamen de specie specialissima loqui deberemus. quoniā hæc claritatis causa fecimus. Eadem enim difficultas emergit circa speciem & circa specialissimam: quoniam

E neutrum eorum ad idiuidua dicitur, vt patet ex eorum rationibus: & euidenter doctrina fit de specie loquēdo.

Remanet tamen hic difficultas vna propter sui difficultatem omittenda: quomodo vniuersale diuiditur in quioque vniuersalia, de quibus tractamus, si species ex eo ꝙ species noo habet ꝙ sit vnioersale, &c.

Speciei & generis nomine illud dignum est, quod de pluribus specie, siue numero differentibus prædicatur, ita quod plura illa differenoa, enna sint perfecta, non autem partes, vel principia, quæ specifica, seu generica prædicata dicuntur.

CIrca eandem diffinitionem occurrit dubium aliud: quia etiam ista videtur diminura, & conuenire alteri à diffiniro. Anima enim humana vel equina, & similiter punctum prædicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid: & tamen oihil horum est species, cum nihil hoꝝ sub genere aliquo directe ponaẗ. Assum-F ptum patet, quia anima humana prædicatur in quid de anima Sortis & de anima Platonis, quæ numero differunt. quæreotibus enim quid est anima Sortis respōdetur recte, est anima rationalis: & similiter quærentibus quid est hoc punctū, recte respondeẗ est puoctum, sicut quærentibus quid est Surtes, respondetur homo, &c.

AD HOC dicitur, ꝙ speciei ooie dupliciter vti possumus, scilicet proprie pro eo, quod est vere species, & communiter pro omni prædicato specifico. si de specie proprie loquimur, sic species tantum est id quod sub genere in recta linea prædicameotali pooitur modo superius declarato. si autem speciei vocabulom extēdere volumus, sic species dicetur omne, quod de pluribus diciẗ per modum spēi. Vnde sermo Porphyrīj dupliciter intelligi potest. Si enim accipiamus ipsum loqui de specie proprie, tunc diffinitio glosanda est sic, species est quæ prædicatur in quid de pluribus differentibus numero, non quocunq́, sed numero naturę cōplete: & sic fugan-G tur omnes dubitationes: quoniam hæc anima & illa & similiter hoc punctum & illud & similia non differunt numero naturę completæ: qm̄ non sunt entia completa io specie, sed priocipia entium completorum. Et si instetur: ergo sm̄ istam expositionem Porphyrius nō sufficienter declarauit oīa prædicabilia vniuoca: qm̄ dereliquit hæc oīa quæ prædicantur in quid de entibus icompletis. Dicitur, ꝙ, quia ista prædicabilia extra rectam lineam prædicamentalē existeotia, quæ nullum nomen horum quinque prædicabilium proprie subintraor, imitantur ista quioque, de qbus determinatur, sicut in proposito videmus punctū prædicari de hoc & illo puncto per modū spēi, quia prædicatur de eis vt differentibus numero & in quid: & ideo sat fuit determinasse de his, ad quorum similitudinē cętera prędicanẗ. Si vero accipiamus Porphyrium locutum esse de spē extenso vocabulo ad oē prędicatū specificum, sic diffinitio nulla eget glosa: & concedēdum esset, ꝙ illa diffinitio cōuenit etiā H illis, quę proprie noo suot spēs: quare sm̄ hoc non datur illa diffinitio de spē proprie sumpta. Mihi magis placet prima via, qm̄ subtilior & dignior tanto viro & tot Peripateticis est. Et p hęc patet responsio ad similē quæstionē motā de gñe: pariformiter. n. distingui pōt de genere, pprie & cōiter, & cætera facile applicari possunt. Cōclude ergo ꝙ hmōi prędicata, quæ entiū completorum principia sunt, vt formę materiæ, motus priuationes, &c. nec spēi, nec gñis appellatiooe digna sunt: nec eis coouenit diffinitio eoꝝ, sed prędicata generica, vel specifica, i. ad modum generis & speciei nuncupeotur.

Species in eo quod species neq. actu vel aptitudine naturali plura indiuidua necessario habet, sed sm̄ qui intellectui obijcitur indifferens est ad vnum vel plura indiuidua.

CIrca eādem diffinitionem adhuc aliud est dubium, quia oon vr̄ cōuenire omni speciei. multæ siqdem suur species, quæ non prædicātur de pluribus, quia non habent

habent plura indiuidua, nec simul, nec succesſiue, nec actu, nec aptitudine, vt patet de omnibus speciebus corporum cœlestium & intelligentiarũ. non. n. possunt esse plures Soles, nec plures Lunæ s̃m veritatẽ: & similiter non possunt esse plures intelligentiæ vnius speciei.

Sup de ente & eẽntia ca. 5. q. 2.

AD HOC. dubium, pro quãto logici negocij est, præsupponendo ea, quæ dicta sunt arguendo esse vera: q̃m (vt alibi probabitur) ita se habet ueritas. Dicitur, ꝙ omnis species prædicabilis est de pluribus non ideo, quia actu vel aptitudine sua habeat plura idiuidua, sed ideo, quia res illa, quę denominatur species, secundum conditiones quas sortitur ex hoc, quod obijcitur Itellectui nostro, vnde et habet, ꝙ species denominetur, abstrahit ab vno & pluribus indiuiduis, & indifferẽter respicit vnũ & plura, eo ꝙ representatur nobis ad modum istarum rerum, quas intelligimus per abstractionem à conditionibus indiuidualibus. Denominari nanq; speciem non conuenit rei secundum se sumptæ, neq; secundum esse, quod habet in singularibus, sed secundum esse quod habet in intellectu. ita ꝙ proximum fundamentũ talis denominationis non est res absolute, nec vt est in singularibus, sed res sic obiecta intellectui nostro. Et quia hoc conuenit omni naturæ, siue cœlesti, siue angelicæ, ideo nihil prohibet eas species denominari, & prædicabiles esse de pluribus & vniuersales, quemadmodũ nihil prohibet eas intellectui nostro offerri. Nõ ergo exigitur ad speciem, ꝙ actu vel aptitudine physica natura illa sit in pluribus, i. ꝙ possint esse plura indiuidua illius speciei in rerum natura simul vel succesſiue, sed sufficit, ꝙ vt in intellectu est, plura respiciat, de quibus vt sic prædicabilis Itelligitur (in quid) aptitudine logica, quæ nihil aliud est q̃ indifferentia naturæ in esse cognito ad vnum & plura: & est aptitudo hęc negatiue exponenda: ita ꝙ sensus est, species est prædicabilis de pluribus. i. species vt sic nõ magis de vno q̃ de pluribus habet vt dici posſit, vt de subiecto inferiori, quia ęqualiter abstrahit ab vno & infinitis in esse obiectiuo respectu intellectus nostri, cui res sic obijciuntur vt diximus.

Sed hæc quidẽ asſignatio specialisſimæ est, & quæ solum species est: aliæ vero erunt etiam non specialisſimarum.

Quĩta pars

Hæc est quinta pars huius capituli, in qua simul declarantur. s. differentia inter adductas diffinitiones speciei, & quid sit generalisſimum, quid specialisſimum, quidue subalternum. Facit autem ob hoc sex. primo ponit differentiam inter diffinitiones dicens, ꝙ hęc vltima descriptio conuenit tantũ speciei specialisſimæ, aliæ vero priores diffinitiones conueniunt & specialisſimis speciebus & non specialisſimis. Appellatur autem vt subdit species specialisſima infima species in tota linea prędicamentali, sub qua nihil est nisi indiuidua, vt homo, sub quo Sortes & Plato sunt. Nõ specialisſime vero species dicuntur omnes species superiores, quæ & genera sunt, vt animal, corpus animatum, &c.

Specialisſima species est, quæ tantum per seipsam de pluribus differentibus numero prædicatur.

CIrca hanc partem occurrit dubium, quia non videt̃ verum, ꝙ vltima speciei diffinitio cõueniat soli speciei specialisſimæ: quoniam cõuenit speciei subalternæ, siue generi, puta animali. animal enim prædicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid, quoniam prędicatur de differentibus specie, quęcunq; autem differunt specie, differunt etiam numero. Si dicatur (cum Aui.) ꝙ intelligit̃ de differentibus numero solo. Adhuc habetur propositum, quia animal prædicatur de Sorte & Platone, qui differunt solo numero: & tamen animal

A non est species specialisſima. ergo glosa nulla est. Ad hoc dicitur dupliciter. primo cum Auicẽ. cuius glosam credo ob scriptorum vitium male legi: legitur siquidem solo, & debet legi solum. Sed diligenter aduertendum hic est, ꝙ ly solum, potest cadere supra illud participiũ differentibus: et sic in idem redit, ac si diceretur numero solo. est enim sensus ꝙ species est, quæ prædicatur de his quę differunt tantum numeraliter, & hic sensus non est ad propositum: quoniam vt probatum est, stante hoc sensu ista diffinitio conuenit generi. Potest quoq; cadere (ly solum) supra illud verbũ prædicatur, & sic est sensus, quòd species est quæ solum prædicatur de pluribus differẽtibus numero in eo quod quid, & secundum hũc sensum clare patet ꝙ illa diffinitio nulli cõuenit nisi speciei specialisſimæ. genus enim omne, & si de differentibus numero prædicetur, non tamen prædicatur solum de illis, sed etiam prædicatur de differentibus specie. Et hoc modo intelligenda est diffinitio illa cum glosa Aui. 5. metaph. cap. de diuerso.

B Secundo dicitur cũ alberto, ꝙ illa diffinitio intelligenda est de prædicatione per seipsum, & non de prædicatione per aliud. species autem per seipsam prędicatur de indiuiduis, quoniam per seipsam participatur ab eis, genus vero sicut mediante specie participatur ab indiuiduis, ita per speciem & non per seipsum prædicatur de eis. Et ideo diffinitio hęc, quæ de prædicatione per seipsum intelligenda est, generi seu speciei subalternæ non conuenit. Vtraq; responsio gratiosę suscipiẽda est, &c.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; prædicamento sunt quædam generalisſima, & rursus alia specialisſima: & inter generalisſima & specialisſima sunt alia quæ genera & species dicuntur eadem. Est autem generalisſimum quidem, supra quod nõ sit aliud superueniens genus. Specialisſimum autẽ est

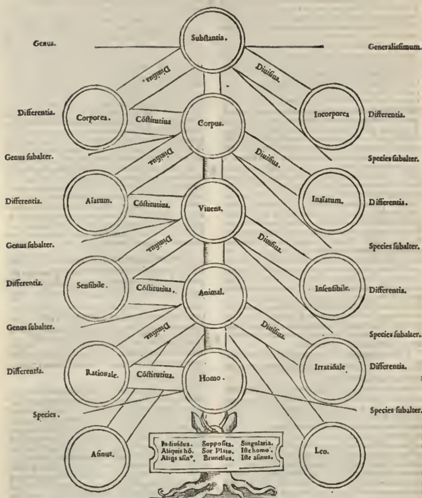
C post quod non est alia inferior species. Inter generalisſimum autem & specialisſimũ alia, quæ genera & species sunt eadem: ad aliud tamen & ad aliud sumpta.

Hic secundo, quoniam specialisſimi meminerat, vt planam reddat & apertam diuersitatem inter hæc, sternit ordinem prædicamentalem: & inter tres ordines omnia distribuit, scilicet generalisſimorum, specialisſimorum, & intermediorum: generalisſimumq; in supremo collocat, specialisſimum in imo, intermedia vero in medio sita binomia esse dicit: vocariq; & genera & species, respectu tamen diuersorum: sumpta enim vt respiciunt inferius, genera, vt vero superius, species nuncupantur. Attende, quòd cum in litera dicitur, in vnoquoque prædicamento sunt quędam generalisſima collectiue accipiendum est: ita quòd dicatur in omnibus

D prædicamentis, quædam sunt quæ generalisſima vocãtur: non quòd in singulis prædicamentis plura sint generalisſima: nec quòd in aliquo eorum vnum generalisſimum deerit: sed quia in singulis prædicamentis singula sunt generalisſima.

Fiat autem manifestum in vno quidem prędicamento quod dicitur: Substãtia est quidem, & ipsa genus: sub hac autem est corpus: sub corpore animatũ corpus: sub quo animal. sub animali vero rationale animal: sub quo homo. sub homine vero Socrates, Plato, & qui sunt particulares homines.

Sed

Sed horum substãtia quidem generalissimũ est,& ꝙ genus solũ: homo vero specialissimũ, & ꝙ solum species. corpus autem spẽs est substantiæ, genus vero corporis animati: sed & animatum corpus species quidem est corporis, genus vero animalis. rursus animal species quidem est corporis animati, genus vero animalis rationalis. sed rationale animal species quidem est animalis, genus autẽ hominis. homo vero species est rationalis animalis, non autẽ genus particularium hominum, sed solum species. & oẽ, quod ante indiuidua propinque prædicaĩ, species erit solum, non etiam genus.

Hic tertio exemplariter in vna prædicamentali coordinatione declarat ordines propositos & sermo eius est valde clarus. Duo tñ hic notanda sunt. Primum est, ꝙ hic Porphyrius posuit generalissimum primi prædicamenti esse substantiam, quod Auer. interpretatur dictũ exempli gratia: qm̃ putat, ꝙ sm veritatẽ substantia non sit genus generalissimum, eo ꝙ intelligentias in prædicamento reponi nõ credit. Et in hoc quidem loco dicit, ꝙ generalissimum huius prædicamenti est corpus. In cõmẽ. ꝯo. 49. sup secũdo cœli remouet corpus cœleste à prædicamento: & consequenter generalissimum apud eum non est corpus, sed corpus generabile. Verum, qm̃ secundum veritatem intelligentiæ omnes citra primam in prædicamẽto sunt, & omnia corpora cœlestia, in hoc audiendus non est, sed generalissimum primi prædicamenti substantiam esse fatendum est cum Porphyrio. Cap. 3. fi. 2. cœ. cõ. 49. fi.

Secundum

Secũdum autem nõtandũ eſt, ꝙ Porphyrius ſtoicos in hoc ſequens animal rationale genus hominis & Dei poſuit, intelligens Dei nomine (vt arbitror poſt Albertum) animalia quędam aerea quę Apuleius Platonicus deſcribit, dicens ea eſſe corpora aerea, mente rationalia, tempore æterna, animo paſſiua &c. huiuſmodi autem animalia ponere peripatetici figmẽtum putant. & ideo ſecundum præſentem doctrinã animal rationale genus non eſt, ſed exempli gratia ſuſcipiatur.

Quẽadmodum igitur ſubſtãtia, cum ſuprema ſit eo ꝙ nihil ſupra eam ſit genus eſt generaliſſimũ: ſic etiam homo cum ſit ſpecies, poſt quã non eſt alia ſpecies, neqꝫ aliquid eorũ, quæ poſſunt diuidi in ſpecies, ſed ſolum indiuidua: (indiuiduũ enim eſt, Socrates & Plato:) Et hoc album ſpẽs erit ſol. & vltima ſpecies. & (vt dictum eſt) ſpecialiſſima. Quæ vero ſunt in medio, eorum quidẽ, quę ante ipſa ſunt, ſpẽs erũt: eorum autem, quę poſt ipſa ſunt genera.

B

Hic ad id vnde occaſionem ſumpſit ſermo ille ad declarandum. ſ. diſtinctionem inter ſpẽm ſpecialiſſimam quæ ſolum ſpecies eſt & ſubalternam, regreditur cõcludendo ex proportionali ſimilitudine inter ſpecialiſſimũ & generaliſſimum inuenta quid ſupradictorũ appellatione dignum ſit: & ait, ꝙ ſicut ſubſtãtia in ſummo ſita generaliſſimi nomine vocatur, eo ꝙ nullum ſupra ſe genus habeat: ſic homo in imo poſitus ſpecialiſſimæ ſpeciei denominationẽ habet: eo ꝙ ſub ſe nullam habet ſpeciem, nullumqꝫ inferius, quod poſſit amplius diſtingui: ſed ſunt tantũ ſub homine indiuidua: vt Sor. & Plato, quæ omnino diuiſionem eam, qua ſuperius in inferiora ſecatur non patiuntur. Infimum ergo eſt ſpecies ſpecialiſſima, ſicut primum eſt genus generaliſſimum. Quæ vero in medio ſunt & ſpeciei & generis appellationẽ habent: genera quidem inferiorũ, ſpecies autẽ ſuperiorũ.

C

Quare hęc quidẽ duas habent habitudines, illam quę eſt ad ſuperiora, ſm quã ſpecies dicũtur eſſe ipſorum: & eam quæ eſt ad poſteriora, ſm quã genera ipſorũ eſſe dicuntur. Extrema vero habent vnam habitudinẽ. Nam & generaliſſimũ ad ea, quæ poſteriora ſunt, habet habitudinẽ, cum genus ſit omnium id, quod eſt ſupremum: eam vero, quæ eſt ad ſuperiora, nõ habet, cum ſit ſupremũ & principium primũ. Et, vt diximus, ſupra quod non eſt aliud superueniens genus. Specialiſſimum autem vnã habet habitudinẽ, eam quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpecies: eã vero, quæ eſt ad poſteriora, nõ diuerſam habet habitudinem, ſed eandem & indiuiduorum ſpecies dicitur: ſpecies quidem indiuiduorũ velut ea cõtinens. ſpẽs vero ſuperiorum velut ea quæ ab illis continetur.

D

Hic quinto habitudines proprias cuiuſqꝫ trium ordinum dictorum concludendo numerat & diſtinguit: dicens, media duabus fulta eſſe habitudinibus, altera ad ſuperiora, quæ ſpeciei nomine deſignatur, altera vero ad inferiora, quã generis denominatio importat. dicuntur enim omnia media ſpecies & genera. extremos autem ordines ſingulas habere dicit habitudines, differenter tamen: qm̃ generaliſſimũ ad inferiora tantum reſpectum habeat, qui generis nomine denotatur. ſpecialiſſimum vero ad ſuperiora tantum habitudine gaudet quę ſpeciei vocabulo ſigñatur. Verum, qm̃ dubitationi locus relinquitur, quomodo ſcilicet ſpecies ſpecialiſſima

A

ad inferiora habitudine carere dicatur, cũ ex dictis conſtet ipſam reſpicere indiuidua inferiora, de quibus prędicatur in eo quod quid, ideo ſolicite Porphyrius addidit, ꝙ habitudo, quã ſpecies ſpecialiſſima habet ad indiuidua, non eſt diuerſa ab habitudine importata per ſpeciei nomen: qm̃ ſpecies, & dicitur, & generis, & indiuiduorum, ſpecies, licet diuerſimode: qm̃ illius eſt vt continẽtis, horum vero eſt cõtentorum: & propterea, quia ſermo noſter diuerſitatem habitudinum inquirit, merito in ſpecie ſpecialiſſima vnam tantum habitudinẽ induxit, intermedijs vero duas.

Quæ nam ſit habitudo ſpeciei ad indiuidua.

Circa hanc partem occurrit dubium non diſſimulandum: quia Porphyrius male videtur declarare, quomodo ſpecies ſpecialiſſima vnam tantũ habet habitudinem. declaratio enim ſua: vt patet ex dictis, conſiſtit in hoc, ꝙ quia habitudo ſpeciei ad indiuidua nõ eſt diuerſa ab habitudine ſpeciei, ideo vnam tantũ habet habitudinem. Aut enim loquitur de diuerſitate habitudinum ſm vocem: aut ſm rem. ſi ſm vocem veritatem quidem dixit, affirmans eãdem eſſe habitudinem ſpeciei ad indiuidua, & ipſius ſpeciei. quõi non differunt prædictę habitudines vocaliter: quia eadem vox. ſ. ly ſpecies vtrãqꝫ ſigñat, ſed ridiculoſa ſolutio dubitationis logicalis eſt hæc. Si autem loquitur de diuerſitate habitudinum ſm rem falſum dixit, ꝙ non ſit diuerſa habitudo importata nomine ſpeciei ab habitudine ipſius ſpeciei ad indiuidua. Clare enim liquet ex dictis, ꝙ habitudo, per quam ſpecies ſigñat, generis eſt correlatiua. Habitudo autem ad indiuidua ad genus non terminatur, ſed indiuidua, & conſequenter diuerſa eſt ab illa, quæ ad genus terminatur. non recte ergo videtur ſoluiſſe dubitationẽ, quã tamen facile ſoluere potuiſſet dicendo, ꝙ licet ſpẽs ſpecialiſſima habeat duas habitudines, nõ tamẽ habet has duas, de quibus eſt ſermo. ſ. importatas nomine ſpeciei & nomine generis. vtrãqꝫ enim horum intermedia tm̃ habent, extrema vero ſingulis cõtenta ſunt. Ad hoc dubium dicitur, ꝙ Porphyrius licet potuiſſet modo dicto dubitationẽ ſoluere, interius tamen ſpeculatus maius aliquid ſua ſolutione inſinuauit. Cõſiderandum eſt nanqꝫ, ꝙ habitudo generis, & habitudo ſpeciei non ita coeunt in vnũ ſubalternũ, ꝙ vna ex alia oriatur, ſed velut extranea quędam inter ſe adunantur in vnius denominatione. Ex hoc enim ꝙ aliquid genus denominatur non oritur ꝙ ſpecies ſit aliter generaliſſimum cũ genus ſpecies quoqꝫ eſſet. & ſimiliter ex hoc ꝙ aliquid ſpecies appellatur generis denominatio in eo nõ prouenit, alr ſpecialiſſimum cum ſpecies ſit genus quoqꝫ eſſet. Habitudo autẽ ſpeciei, & habitudo ad indiuidua, licet inter ſe diſcrepẽt, ita tamen coeunt in vnius denominationẽ, vt altera ex altera oriat. Ex hoc nanqꝫ, ꝙ aliquid eſt ſub genere poſitũ poſitione ſuperius declarata. ſ. quæ tota originatur á genere, neceſſario in illo pullulat habitudo ad indiuidua. qm̃ impoſſibile eſt aliquid ita generis participare naturam, & indiuiduis carere ſaltem in eſſe obiectiuo apud noſtram cognitionẽ, ſuper qua huiuſmodi intẽtiones fundãtur. Quia ergo (vt eſſet ſuperius diximus) relatio ſpeciei ad indiuidua proprietas quædam emanans ex ſpeciei relatione eſt, & cõſequẽter nõ omnino extranea eſt ab ea: ideo Porphyrius dixit, ꝙ habitudo ſpeciei ad inferiora indiuidua nõ eſt diuerſa ab ipſius ſpeciei habitudine: non quin diuerſa ſm rem ſit, ſed quia non ita diuerſa eſt, ꝙ extranea ſit ab illa. pullulat enim ab ea: propter quod & idem nomẽ ſortita eſt. Ex his patet quid dicendũ ſit ad obiecta, quia neqꝫ de diuerſitate vocali, neqꝫ de quacũqꝫ diuerſitate reali, ſed de diuerſitate extraneitatis loquebatur, quam inter generis & ſpeciei habitudinem inuenerat &c. in eo. caplo

Determinant ergo generaliſſimum genus ita, ꝙ, cum genus ſit, nõ eſt ſpecies. et rurſus ſupra

pra quod nõ est aliud supraueniẽs genus. Specialissimam vero spẽm quæ cum sit species nõ est genus: & quam cum sit species, nunquã diuiditur in species: & quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. Ea vero, quæ sunt in medio extremorum, subalterna vocãt genera & species, & vnũquodqꝫ eorum speciem esse, & genus ponunt, ad aliud quidem, & ad aliud sumptũ. Ea vero, quæ sunt ante specialissima vsqꝫ ad generalissimũ ascendentia, & genera dicuntur, & species, & subalterna genera: vt Agamẽnon, et Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis.

Hic sexto ex dictis concludit descriptionẽ cuiuscũqꝫ ordinis: & ponit duas generalissimi descriptiones, & tres specialissimi, & vnã subalterni. In diffinitionibus autem generalissimi, & specialissimi attendendum est, ꝙ quia vtrunqꝫ eorum superlatiuum est quod & positiue & negatiue exponitur, ideo diuersa tanguntur in descriptionibus istis: vt à prima exordiamur cum dicitur generalissimum est, quod cum sit genus non potest esse species. In prima particula tangitur habitudo, quã ponit. In secunda autem habitudo, qua caret. Altera vero descriptio negatiue expositum ipsum determinat. Specialissimi quoqꝫ tam prima descriptio ꝙ secũda similis primę descriptioni generis est: differunt autem inter se, quia in prima habitudo negatur generis. In secunda quędam generis ꝓprietas. s. diuisio in plures spẽs. tertia vero ad indiuidua ipsam trahit. Subalterni autẽ descriptio per positionẽ vtriusqꝫ habitudinis datur: qm̃ neutrius negatio illi inest. Subdit postremo clarũ exemplũ quo inotescat tam ordo ꝙ ordinatorum ratio. sicut enim in vna familia Iouis aliquis est pater tantũ, vt primus parens Iuppiter, & aliquis est filius tm̃: vt vltimus heres Agamẽnon. & aliquis est filius & pater: vt intermedij genitores atreus, pelops & tantalus. Sic in vna coordinatione prædicamentali summum est genus tantũ: infimum est spẽs tantũ: media vero sunt genera et spẽs &c.

Sed in familijs quidem plerũqꝫ reducuntur ad vnum principium. ver. gra. ad Iouem: in generibus autẽ & speciebus nõ sic se habet. neqꝫ enim vnũ cõmune genus omnium est ens: nec omnia eiusdem generis sunt, sm vnũ supremũ genus, quẽadmodũ dicit Arist. sed sunt posita, quẽadmodum dictũ est in prædicamentis, prima decem genera quasi decẽ prima principia: & si omnia quis entia vocet, æquiuoce, inquit, nuncupabit, nõ vniuoce. si enim esset cõmune omnium genus ens, vniuoce omnia entia dicerent. cum vero sint decem principia prima, cõmune ens omnium sm nomen est solũ, nõ autem sm diffinitionis rationem, quæ sm nomen est. Decem igitur quidem generalissima sunt. — *Sexta pars.*

Hæc est sexta pars huius capli, in quo agitur de numero generum & specierum & indiuiduorũ: vnde duo facit, qm̃ primo numerum generalissimorũ determinat duabus conclusionibus. quarũ prima est, non est vnum genus generalissimum, in quo sint omnia genera. Secunda est, genera generalissima sunt decem. Primam conclusionem ex dissimilitudine ad exemplum datum in familijs probat (ex Aristo. auctoritate) & ratione. Ex dissimilitudine quidem, qm̃ licet sit similis dicta coordinatio prædicamentalis vni familiæ, quo ad ordinẽ

E succedentium in ea: non tamen similis est quo ad reductionem plurium familiarum ad vnum primum patrẽ. plures enim familiæ ex Ioue deriuatæ diuersis vijs eundem patrem habent, in quo omnes conueniunt. plures autem ordines prædicamentales nõ deriuantur ex vno capite, quod sit genus & principium dictum de oĩbus. & ideo non reducuntur ad vnũ genus omnium &c. Ex auctoritate vero Arist. qm̃ dicit omnia nõ esse eiusdem generis sm vnum supremũ genus. Ratione autem tali, si esset vnũ genus omnium illud maxime esset ens: sed ens non est genus: ergo probatio destructionis consequentis. Si ens esset cõmune omnium genus esset vniuocum: sed ens non est vniuocum: qm̃ Aristo. dicit, ꝙ siquis omnia entia vocet, æquiuoce nuncupabit. Et qm̃ vniuocum est cõmune sm vocem & rationem quæ est sm illud nomen: ens autẽ est cõmune sm nomen solum & nõ sm rationẽ. probatur, qm̃ prima principia in prædicando sunt decem prædicamẽta: & si ens esset cõmune sm nomen & rationem illa non essent prima, sed ens esset primum principium in prędicando. Secunda autem cõclusio Arist. auctoritate probatur. & cõcluditur &c. Aduerte ꝙ cum dicitur prima principia esse decem, & non vnum, ꝙ non est sermo de quibuscũqꝫ principijs, sed formalibus, quæ sunt notiões totius. principiũ enim dicitur multipliciter, & de principijs extrinsecis. s. efficiente & finali & de his non est sermo nunc: qm̃ vnum est omnium agẽs etiam, ad quod omnia tendunt, Deus gloriosus: & de principijs intrinsecis materiali. s. & formali: & de materiali quidem etiam nũc sermo nõ est. Formale autem secatur in principium quod est forma partis, & de hoc quoqꝫ nõ est sermo: & quod forma & notificatio totius est, & de tali loquimur nũc cũ dicitur, ꝙ decem sunt prima principia: omnia siquidem prædicata notificãtia totum esse rei reducuntur ad decem prima prædicata cæteris superiora ex quibus cętera oriuntur tanquam à primis elemẽtis potestate omnia continentibus &c. — 4. Met. 52.7.

F

G CIRCA hanc partem dubium est an ens sit vniuocum: & an sit sm nomẽ solum cõmune, an sit ambiguũ seu analogum &c. Sed qm̃ hæc logicales transcendunt metas si subtiliter tractanda sunt, differantur vsque ad Metaphysicam &c.

Specialissima vero in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. Indiuidua autẽ, quæ sunt post specialissima, infinita sunt: quapropter vsqꝫ ad specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere: descendere autem per media diuidẽtes specificis differentijs. infinita vero, inquit, relinquenda sunt. neqꝫ enim eorum scientiam posse fieri.

H Hic secundo numerum specierum & indiuiduorum simul assignat di. spẽs esse in quodam certo quidem numero, sed nobis incerto. sicut magnus exercitus nõ numeratus determinatum habet hominũ numerum, licet videnti incertus sit numerus illorum. Indiuidua autem & infinita sunt in seipsis, & nobis propter continuã successionẽ eorũ in potentia. actu enim licet semper finita sunt, nunꝙ tamen tot facta sunt, aut fient, quin adhuc alia producendo supersint. & ideo infinita dicũtur in potentia. propter quod Plato iubebat duo: descẽsus. s. quietẽ in specialissimis: & quibus medijs descẽdendũ erat. volebat enim ꝙ à generalissimis descendere incipiens vsqꝫ ad specialissima veniat, sed ibi quiescat: qm̃ infra specialissima indiuidua infinita sunt: infinita autẽ ab arte relinquenda sunt, eo ꝙ de eis disciplina suscipi nõ potest obstante eorũ infinitate & mutabilitate &c. Media autẽ, quibus descẽdendũ erat quasi semitis quibusdam, differentias dicebat esse specificas, quibus genera in species trahuntur: huiusmodi autem differentijs species specia-

lissimæ

lissimæ carent: qm̄ (vt dictum est) non possunt amplius diuidi specificis differentiis, sed atomæ sunt, participantur tamē ab indiuiduis pro differentias materiales, quæ qm̄ infinitæ sunt, seu itæ certæ esse non possunt, p quas á specialissimis ad indiuidua veniantur &c.

Descēdētibus igitur ad specialissima necesse est diuidentes per multitudinem ire. ascēdentibus vero ad generalissima necesse est colligere multitudinē in vnū. collectiuū enim multorum in vnā naturā species est, & magis id quod est genus. particularia vero & singularia econtrario in multitudinem semper diuidunt quod vnū est. Participatione enim speciei plures homines, vnus homo: particularibus autem & singularibus vnus homo & cōmunis plures. diuisiuum enim est semper quod singulare est, collectiuum autem & adunatiuum quod cōe est.

Septima pars. Hæc est septima pars huius capituli, in qua modus ascendendi & etiam descendendi in prędicamentali ordine declaratur duabus cōclusionibus. Prima est: descensus fit diuidendo vnū in multa. Secunda est: ascēsus fit colligendo multa in vnum. Declaratur vtraq; ex proprietatibus terminorum vtriusq; viæ: qm̄ terminus ascensus ab indiuiduis est spēs, & á speciebus est genus. species autē collectiua & adunatiua est multorū in vnū & similiter genus, immo genus magis est collectiuū & adunatiuū q̄ species: terminus vero descensus á genere in spēs sunt particularia .i. partes subiectiuæ, & á specie in indiuidua sunt ipsa singularia. particularia autem & singularia vnū superius diuidunt & partiuntur in multa. Exemplum autem, q superius, quod ascēsum terminat, sit collectiuum, est, quia oēs particulares homines, qui valde multi sunt, inquantū participāt speciei humanæ naturam, non retinent suam pluralitatē, sed adunantur, & sunt vnus homo s̄m spēm. Exemplū vero, q inferiora, quæ descensum terminant, diuisiua & multiplicatiua sint, est: quia hō vn⁹ s̄m spēm & cōis p cōditiones materiales multiplicatur in particulares homines &c.

Genus extensiue magis collectiuum est quam species, quę intensius plura continet.

CIrca illud dictum, genus est magis collectiuū in vnā naturam q̄ species. dubitatur, quia oppositum dicere debuisset. illud enim est magis in vnam naturā vnitiuum, quod in se est magis vnum & cuius naturæ vnitate retenta minorem distinctionē res illius naturæ inter se compatiūtur. Sicut illud est magis calefactiuum, quod in se est magis calidum, & á quo res calefactę minus compatiuntur frigoris, cęteris paribus &c. Species autem in se est magis vna q̄ genus: qm̄ species dicit naturam omnino indiuisibilē formaliter, vnde & atoma dicitur, genus vero naturā formaliter diuisibilē importat: & similiter res s̄m speciem adunatę minorem distinctionem compatiuntur. nō enim possunt distingui nisi numeraliter: quæ vero in genere tantū conueniunt, formaliter distingui necesse est. magis ergo collectiua est species in vnam naturam q̄ genus. Ad hoc breuiter dicitur q esse magis collectiuū multorum potest intelligi dupliciter. Vno modo intensiue, & sic species est magis collectiua, quia magis vnit adunata, vt ratio adducta probat. Alio modo extensiue, & sic genus est magis collectiuū, quia multo plura sub sua adunatione cadunt q̄ sub speciei ambitu. Vnde species & genus se habent sicut duo duces, quorum alter habet exercitum paruū, sed valde vnanimē, alter exercitum magnum, sed diuersarum factionum. ille enim magis colligit intensiue, hic extensiue. Porphyrius autem loquebatur hic de extēsiua collectiōe, & ideo dixit genus esse magis collectiuū.

A Participatione speciei plures hoïes qua rōne sunt vnius homo.

CIrca illud verbum. participatione speciei plures homines sunt vnus homo. Notandum est, q Porphyrius nō absolute dixit plures homines sunt vnus homo, sed cum illa cōditione .s. participatione speciei. ista autē cōditio, est cōditio diminuens ly vnus homo: qm̄, cum absolute dicitur vnus homo, intelligitur de vnitate numerali, quæ est maxima vnitas. cum autem adiungitur sibi, ly participatione speciei, iam distrahitur quodāmō præiacens prædicatum: & de homine vno s̄m speciem, qui nō est homo vnus, accipi oportet: & ideo nō valet, plures homines sunt vnus homo participatione speciei, ergo sunt vnus hō. sicut nec valet hos & leo sunt idem genere: ergo sunt idem &c. Idem enim est dicere, participatione speciei plures homines sunt vnus hō, & dicere: plures homines sunt vnum in homine denominato spēs: ex quo clare patet non sequi, ergo sunt vnus homo, vel sunt vnum. Modus autem, quo plures homi-
B nes vnitatem in homine specie habēt, logicum excedit negocium. & ideo sat sit pro nunc scire, q ideo vniuersaliter loquendo inferiora, quæ plura sunt inter se, in superiori adunātur, & participatione illius vnū dicūtur, quia vt sunt & cōueniunt in illo superiori differentiarū quibus illud superius diuiditur, & ex quibus eorū pluralitas oritur, expertes sunt, pluralitate autē sublata necesse est remanere vnū id quod restat. sicut in proposito sor. & Pla. ideo sunt vnum in homine: quia non distinguūtur nisi per proprietates indiuiduales: & vt sunt in homine carent proprietatibus indiuidualibus, quibus homo descendit ad sor. & Pla. ablatis autem per intellectum á sorte & Platone eorum proprietatibus, non habent per quod distinguantur: ac per hoc id quod remanet, puta natura humana, non distinctum est: qm̄ in eo distinctiua non sunt actu, & similiter homo & leo participatione animalis vnū animal sunt: qm̄ vt sunt in animali differentias proprias, quibus distinguuntur pręue-
C niunt: qm̄ animal non includit actu rationale, aut rugibile: amotis autē per intellectū ab homine & leone rationabili & rugibili nō habent per quid distinguantur: & cōsequenter remanent vnum. & quia remanent animal, ideo debēt esse vnū animal inquantū animal sunt.

Assignato autem genere & specie quid sit vtrūq; eorum, & genere quidē vno existente, speciebus vero pluribus (semper enim diuisio generis in species plures est:) genus quidē semper de speciebus prędicatur, & omnia superiora de inferioribus: species autem neq; de proximo sibi genere, neq; de supioribus: neq; enim cōuertitur. Oportet enim autē æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus. vt animal de homine: minora vero
D de maioribus minime. neq; enim dices animal esse hoiem: quēadmodū dices hoïem esse aïal.

Hæc est octaua pars huius capituli, in qua ordinatur prædicatio exercenda in ipsa prædicamentali coordinatione tribus regulis, quarum primæ simul ponuntur, & sunt illę. genus de speciebus & vniuersaliter omne superius de inferioribus prędicatur. Altera est, species de genere & vniuersaliter inferius de superiori non prædicatur &c. Ad ponendas autē has regulas ex prædictis cōtinuationem dicendorū assumit: cōmemorans q ex diffinitione iam generis & speciei habita & numero specierum semper numerum generum excedente: qm̄ genus vnū non potest diuidi in species pauciores duabus: consequens est, q ponatur prima regula .s. q genus prædicatur de speciebus &c. patet autem sequela ex diffinitione ipsius generis, in qua dictum est, q prædicatur de pluribus differētibus specie. Secunda autē regula

stabilitur

stabilitur à Porphyrio ex quadam fundamētali propositione dicente, q oportet æqua de æquis, aut maiora de minoribus prędicare, minora vero de maioribus minime. speciem enim constat esse minorem genere, & vniuersaliter omne inferius est minus suo superiori: & loquitur de maioritate, minoritate, & æqualitate ambitus eorum, quæ continentur sub eis: sm quā dictū fuit, q genus magis est collectiuum q̄ species: ita q illud est maius, q continet omnia quæ continet alterū, & vltra illa aliqua alia. sicut animal est maius homine: illud vero minus, quod non continet quicquid alterum ambit, vt homo respectu animalis. illud autē est æquale quod adæquat alterum, & adæquatur ab illo sm cōtenta sub eis: ita q de quocunq dicitur vnum, dicitur & reliquū: & econuerso, vt homo est risibile &c.

Quæcunq; per se prædicantur, æqua de æquis, vel maiora de minoribus prædicari oportet.

CIrca hanc partem occurrit dubium de qua prædicatione intelligenda sit Porphyrij hæc ꝓpositio, oportet æqua de æquis, vel maiora de minoribus prędicare: qm̄ vniuersaliter nō est vera. Clarum est enim q illa est aliqua prædicatio, animal est homo: & tamē ibi minus de maiore prædicatur. Ad hoc dicitur, q prædicatio est duplex: directa & indirecta. prædicatio directa est, qn̄ prædicatū se habet vt forma subiecti: qm̄ prædicata tenentur formaliter, subiecta vero materialiter. Prædicatio autem indirecta est, qn̄ subiectum est potius forma prædicati q̄ econuerso. tunc enim ordo rectus prædicationis non saluatur: vt si diceretur, album est homo. Et quia superius se habet vt forma inferioris, et inferius vt materia quædam superioris est, ideo dicitur, q illa propositio intelligenda est de prædicatione directa. mediū enim tale prædicationē oportet vel prædicatū esse superius: vt cum dicitur, homo est animal: vel æquale, vt dicēdo homo est risibilis &c. Sed hæc respōsio dubitatione non fugat: qm̄ admittendo descriptionē prædicationis directæ clarum est, q multæ directæ fiunt prædicationes, in quibus minus de maiori prædicatur (vt patet dicendo, nasus est simus: numerus est par: & hmōi) subiectū enim in oībus huiusmodi enuntiationibus minoris est ambitus q̄ prædicatum: & prædicatum forma est subiecti: cum eius accidentalis quædā forma sit. Nec potest fugiendo dici, q Porphyrius intēdit loqui de ꝑdicatione, quæ cōmittitur inter terminos eiusdē prædicamenti tantū. s. genus speciē differentiā & indiuiduū. Et primo: quia sm doctrinā præsentis operis non inuenitur prædicatio æqualis de æquali in vno ꝑdicamēto: qm̄ ipse nullā ponet differentiā conuertibilem cū specie specialissima. Secundo quia hic expresse dicit prædicatione æqualis de æquali esse prædicationē proprij de
Cō.3. eo cuius est propriū: vt hinnibilis de equo. Dicendū est ergo q illa propositio intelligitur de ꝑdicatione per se, & non de quacūq prædicatione. prædicationē per se voco eā, quę in primo posteriorū distincta est in modos perseitatis &c. Secundū enim oēm prædicationē per se oportet aut equa de ęquis, aut maiora de minoribus ꝑdicari. Minora nāq per accidens prędicātur de maioribus. accidit enim naso q sit simus, & numero q sit par: licet non accidat numero q sit par vel impar: & naso, q sit simus vel aqualinus &c. & ideo illæ quāuis directæ: per accidens tū prædicationes sunt. & ideo nō est mirū si præsens propositio in eis locum non habet &c.

De quibus autem species prædicatur de his necessario & speciei genus prædicabitur, & generis genus vsq ad generalissimū. si enim verum est dicere Socratē hoīem, hominē autem animal, animal vero substantiam: verum est, & Socratem animal dicere, atq substantiam. semper enim cum superiora de inferioribus prędi-
E centur, species quidem de indiuiduis prædicabitur: genus autē & de specie, & de indiuiduo; generalissimū autem vel de genere, & de generibus, si plura sunt media & subalterna, & de specie, & de indiuiduo: dicitur enim generalissimum quidē de omnibus sub se positis generibus, spēbus, & indiuiduis. Genus aūt, q ante specialissimū est, de oībus specialissimis et indiuiduis. solū autē spēs de omnibus indiuiduis.

Hic secundo ponit tertia regula quæ talis est: de quibuscunq species prædicatur de his necessario & speciei genus prædicabitur: & generis genus: vsq ad generalissimum: & satis clare declaratur: atq summatię colligitur de quibus quodlibet quod in prædicamēto est prædicatur: nec opus est expositione.

Indiuiduum autem de vno solo particulari.
F Indiuiduum enim dicitur socrates, et hoc albū: & hoc veniēs, & Sophronici filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, qm̄ ex proprietatibus cōsistit vnumquodq eorum, quarum collectio nunq̄ in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nunq in aliquo alio particularium erunt eædem: hæ vero quæ sunt hominis proprietates. (dico autem eius qui est cōmunis) erunt eędem in pluribus: magis autem in omnibus particularibus hominibus in eo quod homines sunt.

Hæc nona pars huius capituli, quæ licet textus seriē superioris potius sit terminus q̄ alia pars separata, quia tamen nouam ingreditur materiam, separata sit ab illa. Nona pars.
Agitur ergo in hac parte de indiuiduo (& quo ad quid
G sit) & quot modis sit: & quare dicatur indiuiduū. Quid enim sit indiuiduum persuadetur cum dicitur, q indiuiduum de vno solo ꝑdicatur. Tripliciter autē indiuiduū significari tradit. s. termino discreto, vt Socrates: & termino cōi cum pronomine demonstratiuo, vt hoc albū: & circūlocutione vt filius Sophronici, si vnicus est &c. Quare autem indiuidua vocentur huiusmodi entia subdit dicens. hoc ideo esse, quia ex proprietatibus cōstat, quæ diuidi non possunt, ita q in hoc & in illo inueniri possint. sicut proprietates speciei inueniuntur in pluribus. hæ carnes nāq & hæc ossa & hi nerui cum hac complexione nō nisi in hoc vno sunt. Carnes autē & ossa & nerui, quæ pertinent ad spēm in pluribus partita singularibus inueniuntur: ita q sicut plures homines (vt superius dictū est) sunt vnus homo, inquantū conueniunt in specie humana, ita conueniunt in hoc quod est habere easdem carnes sm spēm: & similiter eadem ossa sm speciem: & reliqua, quę ad speciei naturā pertinent. omnia
H enim huiusmodi eadē sunt sm spēm in omnibus particularibus hominibus. sm autem indiuiduales proprietates multa est inter ea diuersitas &c.

Indiuiduū artificiosa prædicatione de nullo, neq; de multis ꝑdicatur. naturali vero de vno solo. i. seipso ꝑdicatur.

CIrca illā indiuidui descriptionē (indiuiduū est quod de vno solo prædicatur) dubiū occurrit: quia Arist. (in primo perihermenias) dicit singulare est quod non prædicatur de multis. multum autem refert dicere non Cap.5.
de multis, & de vno. ex hoc enim quod dicitur indiuiduum non prædicari de multis, non sequitur, ergo de vno solo: quia stat q de nullo ꝑdicet. Ex eo vero quod dicitur, de vno solo, recte sequitur, ergo non de multis. descriptio ergo Porphyrij, quia restringit dictū Aristotelis, sub dubio cadit: qm̄ aliqua indiuidua sunt, quæ de nullo prędicantur. s. indiuidua prædicamenti substātię:

vt

vt ſortes & Plato.à prima nanq; ſubſtātia(vt in prædicamentis dicitur)nulla eſt prædicatio.non eſt ergo deſcriptum ipſum indiuiduū. Ad hoc dubium dicit Auerrois in hoc loco, ꝙ aſſignatio indiuidui data à Porphyrio non eſt vera indiuidui aſſignatio, quia non cōuenit omni indiuiduo,ſed indiuiduis accidentium tantū, quę prædicantur de ſubiectis ſuis denominatiue,vt cum dicitur ſor.eſt hoc album &c. indiuidua enim ſubſtantię, neq; denominatiue, neq; quidditatiue de aliquo prædicantur,vt Ariſto. in prædicamentis dicit: & propterea inquit Auerrois,ꝙ vera aſſignatio indiuidui eſt illa. Indiuiduū eſt quod non dicitur de multis &c. Sed qm̄ Porphyrium cōis ſchola ſuſtinet & merito, ideo aliter dicendū eſt: vtriuſq; dictum ſuſtinendo,ſ.ꝙ prædicatio eſt duplex.quædā eſt artificialis,quædā vero naturalis. prædicationē artificialē voco ab arte non effectiue, qm̄ omnis prædicatio artis opus eſt,ſed finaliter, quia,ſ.artis fini directe ſeruit. Naturalem autē prędicationē voco, quæ artis fini non eſt directe proficua, ex natura tn̄ rei ſignificatę veriſſima exiſtēs naturam imitatur, quæ ad vnū determinata eſt. Cum igitur finis logicalis artis ſit(inſtrumēta edere,quibus incognita innoteſcant)p̄dicatio artificialis illa erit, qua aliquid ignotum notū fit. hæc autem eſt, quæ duo qualitercūq; diſtincta adunat, vt homo eſt animal,vel riſibilis &c. prædicatio autē naturalis erit illa,qua nihil notificatur ignotū. hæc autem eſt, in qua omnino idem de ſeipſo prædicatur:vt homo eſt homo. nullā enim qōnem dubitabilē terminat enunciatio dicens,a,eſt a,b,eſt b,&c. veriſſima tn̄ eſt adeo, ꝙ Boethius dicit eā nullam eſſe veriorem. De artificiali igitur prædicatione loquēs Ariſtoteles dixit,ꝙ à prima ſubſtantia nulla eſt prædicatio:& ꝙ non dicitur de multis indiuiduum.& Auerrois dixit,ꝙ Porphyrij aſſignatio non eſt vera. De naturali autē p̄dicatione loquebat̄ Porphyrius dicens,indiuiduum de vno ſolo prædicari; qm̄ prędicatur de ſeipſo dicendo,ſortes eſt ſortes &c.

In p̄dicamē to ſubſtāę cap.3.ſi.

Vbi ſupra.

Indiuiduum vagum prædicatur de pluribus , ſed in quale: cui non obſtat indiuiduum prædicari de vno ſolo.

CIrca eandem deſcriptionem dubitatur,an cōueniat indiuiduo vago,an indiuiduo ſignatu tantum. Dicitur autem indiuiduum vagum aliquis homo, aliquis bos & hmōi: indiuiduum vero ſignatum hic homo, hic bos,&c.Sortes &c.Eſt autem ratio dubitādi, quia cōiter dici videtur,ꝙ indiuiduum vagum de vno ſolo p̄dicatur,& tn̄ exercitium prædicationis cōuincit,ꝙ de pluribus prædicatur: Sor.n.eſt aliquis homo, & ſilr̄ Plato eſt aliquis homo,et ſic de alijs. Ad hoc dubium dicit̄, ꝙ iſta deſcriptio conuenit etiā indiuiduo vago, & cōſequenter ꝙ indiuiduum de vno ſolo prędicatur ſm rem, licet ſm vocem prædicet̄ de pluribus. vnde, quia cū dicitur aliquis homo eſt Sor.& Pla.nulla res cōis Sorti et Platoni prædicatur,niſi natura humana importata p ly homo, & ly aliquis hō, importat naturā non abſolute, ſed particularizatā:ideo ſola illa vox, aliquis homo, eſt cōis vtriq;:ſicut ſi plures hoīes vocētur Sortis nomine, quod importat naturā humanam determinatā ad hoc, ſola vox cōis eſt vtriſq; ſorti. Sed huic reſponſioni, cui cōiter ab oībus aſſentiri videtur,obſtat S. Tho. doctrina,quæ peripateticis plurimum conſentanea eſt. habet̄ ſiquidem ab ipſo in.q. diſputato de Potentia Dei. q. 9. ar.2.ꝙ indiuiduum vagum prędicatur de pluribus non ſolum ſm vocē , ſed ſm rōnem ſignificatam. Fundatur autē doctrina ſua ſuper hoc:quia in ſor.tria poſſunt conſiderari , quæ in eo ſunt:natura , ſ.humana , & modus, quo illa natura eſt in ſor.qui modus nihil aliud eſt q̄ particulariter exiſtere. eſt enim in ſorte natura humana nō vniuerſaliter,ſed particulariter: & principium,quo illa natura determinatur ad ſortem , puta materia ſignata. Horum autem trium natura ipſa cōmunis eſt,& prædicabilis de multis : modus quoq; naturæ cōis eſt omnib⁹

Potētia dei q.9.ar.2. ad primum.

A indiuiduis illius naturę,ſicut & natura ipſa:ſicut in quolibet homine eſt natura humana : ita eſt etiam in quolibet homine natura humana particulariter.nullus enim homo eſt qui non ſit homo,& qui nō ſit homo particularis: niſi ſm Platonicos ponētes hoīem vniuerſalē &c. Principium autē,quo natura ad hoc determinatur,proprium eſt ita huic,ꝙ nulli alteri conuenit.Quēadmodū ergo,quia ſpecies naturam abſolute ſignat, de pluribus prædicatur,ita indiuiduum vagum,quia modū naturæ non determinatū ad hoc, ſeu naturā ſub modo nō determinatam ad hoc,importat,de pluribus prędicabile eſt: indiuiduum vero ſignatū, quia hoc ſingulare ſignificat de multis nullo pacto dici poteſt. Non ergo æquiuoce dicitur indiuiduū vagum de pluribus,ſed ſm nomen et rationem. Et licet contra doctrinā hanc obijci poſſit pro nunc,tamen tripliciter inſtari poteſt logicaliter. Primo: quia ſm hoc Porphyrius diminutus eſſet determinans de prædicabilibus, & tacens de indiuiduo vago. **B** Secundo,quia ſuperius poſita eſt diuiſio prędicabilium , & non apparet ſub quo illorū membrorū clauditur indiuiduū vagū: quia non prædicat in quid(eſſet enim ſpecies)nec in quale.ergo &c. Tertio:quia pręceptum Platonis quo quieſcendū iuſſit in ſpecialiſſimis, non eſſet implendum:qm̄ deſcendere adhuc poteſt diuiſio:indiuiduum vagum medium eſt inter ſpēm & particularia. Ad primum horū dicitur,ꝙ arguēdus nō eſt; qui ea quæ nō promiſit non ſeruauit. Porphyrius autē nūq; pollicitus eſt ſe de omnibus prædicabilibus tractaturū,ſed tantū de illis quinq; ab ipſo enumeratis in prohœmio(vt ibi patet)'& ideo nō eſt mirū ſi de indiuiduo vago non tractatur , ſicut nec de diffinitione tractauit , quā conſtat ſpeciale eſſe prædicabile. Ad ſecundū dicitur,ꝙ indiuidum vagum prædicatur in quale,& non in quid.per ly quale, vero intelligit̄ omnis modus alius à quid.ſ.quantū quotū &c. proprium autem interrogatiuū de indiuiduo vago videtur eſſe hoc quid dico cuiuſmodi. **C** Quod ſic perſuadetur. de, a, puta ſorte poteſt triplex qō formari.prima de quidditate eius, & ſic quærimus per ly quid eſt,& reſpondetur homo : terminata hac qōne per hanc reſpōſionem cōem Peripateticis & Platonicis,reſtat inquirendū cuiuſmodi homo eſt,vniuerſalis an particularis , per ſe an participatione.multū enim refert quid horū reſpondeatur.Platonici enim de aliqua re exiſtente in rerum natura,quam dixerunt eſſe hoīem,quęrētibus cuiuſmodi homo eſt: reſpondēt, per ſe,et vniuerſalis.de aliqua vero puta Sorte reſpondent, ꝙ nō eſt hō p ſe:ſed eſt hō aliqs.i.particularis &c.Peripatetici aūt quęrētibus cuiuſmodi hō ſit,uel cuiuſmodi bos ſit,ſemp rn̄dent ꝙ eſt aliquis hō,et aliqs bos:qm̄ naturas rerū p ſe non crediūt ſubſiſtētes. terminata aūt ſecūda qōne per indiuiduū vagū quęrimus qs,et rn̄detur hic,quod īportat indiuiduū ſignatū. p̄dicat̄ ergo indiuiduū vagū in cuiuſmodi,& cōſequēter nō in quid, ſed in quale. Ad quartū dr̄ p̄ceptū Platonis īplendū eſſe,ſed **D** ſane intellectū.loquitur.n.de deſcenſu per diuiſionē formalē,& nō de quacūq; diuiſione, poſt ſpecialiſſimā aūt ſpēm nullā dicimus eſſe diuiſionē formalem: nec etiā dicimus proprie loquēdo indiuiduū vagum eē mediū inter ſpēm & ſingularia:qm̄ mediū coordinatiōis p̄ntalis res ipſa,cuius eſt eē,debet eſſe nō modus rei.vt patet de gn̄ibus & ſpēbus & ſingularib⁹.Indiuiduū aūt vagū vt diſtinctū à ſpē & ſingularib⁹modū tm̄ rei dicit, & ideo mediū illū dr̄ eſſe īter ſpēm & ſingularia,licet quo ad aliqd mediꝫ rōnē hr̄e videat̄.Dicēdū ē ergo, ꝙ diffō īdiuidui hic aſſignata īdiuiduo ſignato tm̄ cōuenit,in cui⁹ ſignū. Porphyri⁹ ſignata tm̄ īdiuidua ī textu exp̄ſſit etc.

Continetur igitur indiuiduum quidem ſub ſpecie:ſpecies aūt ſub genere . Totum.n.quiddam eſt genus:indiuiduum aūt pars.ſpecies vero & totū eſt & pars, ſed pars quidem alterius;

totum

totum autem non alterius, sed in alijs. in partibus.n.totum est alijs. De genere quidē & specie: & quid sit generalissimum, & quid specialissimum, & quæ genera eadem & species sint, & quæ indiuidua: & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

Decima ps. Hæc est decima pars huius capituli, in qua cōparant ordinata in pdicamentali linea fm totalitatē & partialitatē: & dicitur, ꝙ genus est tm̄ totū, indiuiduū est tm̄ pars. spēs autem est totū & pars, qm̄ genus cōtinet sub se speciem, & nō continetur sub ea, indiuiduū vero continetur sub specie, & nō continet eam sub se. species autem & cōtinetur sub genere: & ideo pars eius est, & cōtinet sub se indiuidua: & ideo totum in illis est &c.

Genus totum vniuersale tantū est, indiuiduū vero pars subiectiua, species vero totū, & pars est subiectiua, quāuis totum diffinibile sit, genus vero pars illius.

Circa hanc partem notandū est, ꝙ totū dicitur dupliciter, s. totū vniuersale, & totum diffinibile. & similiter pars dicitur dupliciter. s. pars subiectiua & pars diffinitiua. Totū vniuersale vocatur superius respectu inferiorū, quæ partes eius subiectiuę dicuntur. Totū autē diffinibile vocatur id, quod diffinit respectu partiū suæ diffōnis, quę partes diffinitiuę dicūtur. Differt autē tm̄ altero istorū modorū dicere aliquid totū, aut partē. vt id quod totū vno modo est, pars sit eiusdē altero modo, & econuerso. Superius enim respectu inferioris est totū vniuersale, quia cōtinet in potestate sua illud & alia, & pdicatur de eis: & est pars diffinitiua eiusdem, quia cōtinetur actu & intrinsece in diffōne illius: & cōsequenter inferius respectu superioris totum est diffinibile & pars est subiectiua. Quando ergo in textu fit sermo de totalitate & partialitate & dicitur, genus totū tantū est &c. intellige ꝙ de toto vniuersali & parte subiectiua locutio est. Posset quoqꝫ negari simpliciter ꝙ genus sit pars formaliter loquēdo, vt patet ex dictis in capitulo tertio de ente & essentia. Sed quia hoc altioris negocij est, vide ibi: considerando, ꝙ genus, vt sic, est totum vniuersale, & vnde habet ꝙ sit totū: & vnde ꝙ sit pars diffinitionis. Vltimo Porphyrius epilogū facit eorū quæ de genere & specie dicta sunt. Ostenditur autē ex epilogo ꝙ vnicū tantū caplm de genere & spē simul fecit &c.

Super de ente & essentia. cap. 3.

De differentiarum varijs acceptionibus, & quid nam sit ipsa differentia vt prædicabile est, ostendit. Cap. 2.

Differētia vero & cōiter, & proprie, & magis proprie dicitur. Cōiter quidem differre alterū ab altero dicitur, quod alteritate quadam differt quocunqꝫ modo, vel à seipso, vel ab alio. Differt.n. Socrates à Platone alteritate, & ipse à se sene vel iam puero vel iā viro: vel iam faciente aliquid vel quiescente, & semper in aliquo modo habēdi se alteritatibus. Proprie aūt differre alterum ab altero dicitur, qn̄ inseparabili accidente ab altero differt. Inseparabile vero accidens est, vt nasi curuitas: cæcitas oculorum, & cicatrix cum ex vulnere occalucrit. Magis autem proprie alterum differre ab altero dicitur, cum specifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo specifica differētia differt rationalis qualitate.

Hic incipit secūdum capitulum huius operis, in quo tractatur de differentia, & diuiditur in tres partes pricipales. In prima declaratur quid nominis ipsius differentiæ. In secunda diuiditur. In tertia diffinitur. Assignans ergo quid significet differētiæ nomen, dicit, ꝙ in triplici significatione inuenitur. Qnqꝫ.n. significat disparitatem, quæ in rebus fit à cōiter accidētibus, & dicitur dr̄ia cōiter. Qnqꝫ autem eam, quæ in rebus fit à proprijs accidētibus, & dicitur dr̄ia proprie. Qnqꝫ autem eam, quæ in rebus fit ab essentialibus & proprijs constitutiuis, & tunc dicitur differentia magis proprie. E

Generis & speciei notitia, cum sint relatiua, differentiæ cognitionem iure præcessit, quæ essentialiter specie priorē est, & analogum tum ex nostra, tum ex rebus ipsis in tria analogata distinctum, quorum differentia magis proprie prædicabile est.

Circa hanc partem notanda sunt quatuor. Primo, ꝙ ordo præposterus à Porphyrio seruatus est, dū differentiā postponit speciei. nam differentia prior est spē, sicut principium prius est pricipiato: sed, quia ideo permutatus est, vt generis notitia compleretur, qm̄ genus & species sunt correlatiua: legitima excusatione id factū esse non est dubium. vnde statim post eorum notitiam ante reliqua de differentia sermonem inchoauit. F Secundo notandum est, ꝙ distinctio differentię in supradictas tres significationes non est sicut distinctio generis, aut speciei in suas significationes. Cū enim diuisum fuit genus, aut species, fuit diuisio ęquiuoce vocis in suas significationes, sicut si diuideretur canis in piscem marinum, & cœleste sydus, & animal latrabile. Cum autem diuiditur differentia in sua significata, est diuisio vocis aliquo modo analogæ in sua partialia significata. Fuit autē necessaria talis diuisio in hoc loco, licet æquiuocū non esset differentiæ nomen: quia differentia nō fm totum ambitum suum est vnum de quinqꝫ vniuersalibus, sed tertio tantūmodo sumpta. Tertio notandū est, ꝙ differentiam vocari cōiter proprie & magis proprie ex duobus ortū est. s. ex cognitione nostra, & ex rebus ipsis: ex cognitione quidē nostra vocata est differētia cōiter illa, quæ fit ex rebus, per quas cōiter homines apprehēdunt distinctionē & dissimilitudinē inter entia mūdi huius. G Res autem cōiter cadentes sub apprehēsione hominum, quia sunt sensibilia accidentia, fm quæ nō differt hoc ab illo nisi alteritate quadā, ideo differētia cōiter dicitur, qua res differunt abinuicē alteritate quadā. Differētia vero pprie dicta est qua discernimus aliqua occurētia, proprietates eorū inspiciendo: velut quosdā eorū characteres. vt patet cum luscū aliquē aut à natura, vel casu signatum aliquem ab alijs differentem dicemus: & qm̄ huiōi differentiæ fm accidētia inseparabilia fiunt, ideo Porphyrius dixit, ꝙ dr̄ia proprie dicitur, qn̄ alterū ab altero differt accidēte inseparabili. Magis proprie autē differentia dicta est, quę sapientibus innotuit: ꝙ nihil ea magis intime differre facit, quę cōstituit. hęc autem, quia per essentiali principia, non quæcunqꝫ, sed propria fit: ideo Porphyrius dixit, ꝙ differentia magis proprie dicit, qn̄ alterū ab altero differt specifica dr̄ia. H Ex rebus vero nominū hęc diuersitas robur maximum habet: qm̄ dr̄ia cōiter dicit, quæ causatur ex rebus, quæ nō sunt proprię huic, vel illi, sed multis cōiter accidūt et adueniunt & recedūt. Dr̄ia vero proprie dicit qa cātur ex his rebus, quę pprietates sunt aliquarū rerū, vt ridere & mugire, vel partiū earū, vt cæcitas & surditas &c. Magis proprie autē ideo dicitur, quia ex his, quæ maxime proprie rebus sunt, cātur, ex cōstitutiuis. s. essentiarum suarū. Quomodo autem membra distinctionis huius non coincidant, in expositione sequentis literæ declarabitur, quoniam tunc facilior erit intellectus.

Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alteratū facit alicui. sed ea quæ est cōiter, & proprie alteratū solū facit, illa autē, quæ est magis proprie, aliud. Illę quidē quæ faciunt aliud specifice vocātur, illę vero, quæ alteratum, simplr differentiæ.

differentiæ. Aiali.n.rationalis differentia aduenięns aliud facit, & speciem aialis facit. Illa vero, quæ est mouēdi, alteratū facit solum à quiescente. quare illa quid & aliud, illa vero alteratum solū facit. Secundū igitur aliud faciētes, diuisiones fiunt à generibus in spēs, & diffinitiones assignātur, quæ.s. sunt ex genere & huiusmodi differentijs: fm autem eas, quæ solum alteratum faciunt, alteratio sola consistit: & in aliquo modo se habentis permutationes.

Hęc est secunda pars huius capituli, in qua differentiā diuidere intendens tria facit. Primo primam dřiæ diuisionem affert introducens eam ex prædictarum significationum conuenientia, & disconuenientia: vnde dicit, cōe esse omni dřiæ facere alteritatē: sed inter dřiam cōmuniter, & proprie ex vna parte, & dřiam magis proprie ex altera parte, tanta est distantia, q illæ alteratum tm̄ faciūt id, quod per eas differre dicit, ista autem aliud facit id, quod per ipsam differt &c. Et huic statim differentiæ primam diuisionem extrahens, ait differētiarum aliæ alteratum faciunt, aliæ aliud: & subdit tria, in quibus inter se prædictæ diuisionis membra discrepant.

Primum est, q facientes alterum differentiæ vocant simpliciter, facientes vero aliud, differentię specificæ dicuntur. Secundum est, q facientes aliud diuidunt genera, non autem facientes alterum.

Tertium est, q facientes aliud sunt illæ, ex quibus cū genere fit diffinitio, facientes aūt alterum diffinitiones non ingrediuntur, sed pmutationes & alterationes fm eas fiunt: alterationes quidē, sicut aqua frigida postmodum p calefactionem differt à se, & ab altera frigida, & è conuerso, permutationes vero, sicut cū aliquis mutaē fm differētias positionis: vt qui sedebat stat, vel de vno loco transit ad alium, vel secundum quascūq alias prædicamentales denominationes variatur.

Differentiæ omnes alteritatem, seu diuersitatē aliquā facere formaliter, vel virtualiter dicū tur, sed dissimiliter: nam cōmuniter & proprie differentia alteritatem solam formaliter facere, aliud vero virtualiter inferre dicuntur: magis autem propria aliud formaliter, alteritatem vero, quam inferre potest, non nisi virtualiter facit.

CIrca hāc partem duæ terminoꝝ combinationes declarandæ occurrunt.s. ly alterum, seu alteratum, & aliud. Ly facere alterum & facere aliud. Aliud, cū sit relatiuum diuersitatis substātiæ, nihil aliud sonat ī proposito, nisi diuersitatē substātialem, seu quidditatiuam. Alterum vero, quia relatiuū diuersitatis accidētis apud philosophos est, quod multifariam sumi pōt, dupliciter in proposito accipi pōt. Primo vt sonat diuersitatem in cōi, quæ ob sui abstractionem ab imperfectiori nomen sumat, & alteritas dicaē. Secundo vt sonat diuersitatem accidentalem, quæ proprio noīe alteritas vocetur. Facere alterum, & sīr facere aliud dupliciter intelligi in proposito pōt. Vno modo formaliter, sicut albedo facit album formaliter. Alio modo virtualiter, sicut albedo facit disgregationem visus, quia ad ipsam sequiē naturaliter talis proprietas &c. Duplex ergo sensus verborum Porphyrij esse pōt. Primus est, q loquaē de alteritate.i. diuersitate in cōi: & de facere alterum & aliud formaliter: et tunc est sentētia valde clara, q oīs differentia facit alteritatem, i. diuersitatem aliquam, aliter differētia nō esset: sed differentiæ cōiter & proprie faciunt tm̄ alteritatem.i. diuersitatem aliquā, non tm̄ talem, quæ mereaē aliud nomen speciale, qm̄ vere non nisi alteritatē faciūt. Differentia vero magis propria aliud facit, i. diuersitatem non qualēcunq, sed potissimam, quam (ly aliud) significat: ita q ly aliud īportat duo.s. diuersitatem substantialem, & ratione ly diuersitatem, dicitur facere al-

A teritatem, ratione ly substātialem dicitur facere non solum alterū, sed aliud: & iuxta hunc sensum clarum est, q differentia magis propria facit & alterū & aliud formaliter. Alter aūt sensus est, q loquatur de alteritate.i. diuersitate accidētali, & de facere alterum & aliud formaliter, vel virtualiter. Et iuxta hunc sensum clara quoq sententia est, q oīs differētia alteritatem.i. diuersitatem accidentalem facit, licet dissimiliter, quia dřiæ cōiter et proprie faciunt eam formaliter, magis propria aūt facit facit eam virtualiter, vt dicetur. Sed differētiæ cōiter & propriæ alteritatem.i. diuersitatem accidentalem tm̄ faciūt, differentia aūt magis proprie facit aliud, quia facit formaliter diuersitatē substantialē: dum distinguit specifice spēm à se constitutam ab alia, & facit alterum: quia facit virtualiter diuersitatē accidētalem: qm̄ ex differentijs essentialibus spērum fluunt passiones & proprietates fm quas fit diuersitas accidentalis. Aduerte autem hic diligenter q multū refert dicere facit aliud, & dicere,

B infert aliud: sicut non parua dřia est inter facere et inferre. Inferre siquidē diuersitatē substantialem pōt effectus eius, facere aūt illam non pōt: & ideo dřia proprie, licet qñq inferat dřiam magis propriā, & consequenter inferat aliud.i. diuersitatem substantialē, quia quæ differunt in passionibus proprijs, differūt etiā specificis differentijs: sicut dřia fm rudibile & risibile infert dřiam fm irrationale & rōnale: non tm̄ propter hoc sequitur, q differētia pprie faciat aliud: qm̄ infert aliud à posteriori vt eius effectus, & non facit: è conuerso vero differētia magis proprie & facit & infert alteritatem.i. diuersitatem accidentalem, quia causat illam & concludit eandem.

Diuisum fuit à Porphyrio differentiæ nomen absolute in intentiones, non autem res, cum eandem rem contingat cōiter, proprie, & magis, pprie rebus diuersis differētiā esse in ordine autē ad vnū, rerū forte fuit diuisio illa.

CIrca supradicta aduertendum est, q quia differētia sicut pōt accipi dupliciter, s. formaliter & materia-

C liter, ita pōt diuidi dupliciter: & consequenter harū diuisionū duplex sensus esse pōt. Primus est, q dřia diuidatur materialiter, i. in res, quæ denoīantur dřiæ: ita q istę diuisiones sint rerū diuisiones, & altera res differentia cōiter, altera proprie, altera magis proprie, & sīr altera res differentia faciens alterum tm̄, & altera res dřia faciens aliud: & iste sensus oīno est erroneus: qm̄ vnamet res relata ad diuersa, denominatur omnib⁹ istis denominationibus. verbi grā, cōgregatiuum visus est differentia cōiter respectu ligni lapidis & similium, qbus nigredo inest, vt accidens separabile, & est differentia proprie respectu corui & carbonis, qbus nigredo inest vt accidens inseparabile: & est differētia magis proprie respectu ipsius nigredinis, quam in specie constituit, & facit aliud inter nigredinem & albedinem, & facit alterum tantum lignum à lapide: nō ergo est diuisio rerum.

Secundus sensus est, quod differentia sumatur formaliter, & diuidatur in intētiones: ita q sit diuisio intentio-

D num differentialiū, & hic est sensus verus & dignus peripateticis, qm̄ sermonem formalem explanat. Distinguuntur.n. intentiones differentiæ vel fm modos, quibus vnum ab alio differre cōtingit, & sic quia tales modi sunt tres, qm̄ res aut differunt per essentialia, aut per proprietates, aut per accidētalia, & vnamet res huic est essentialis, illi est proprietas, alij vero accidēs: ideo pmo differentia distincta est in tres intentiones, s. cōiter, proprie & magis pprie: vel fm suos effectus, & sic quia tales sunt duo: qm̄ aut est alteritas, aut alietas: & similiter, quia vnamet res in hoc facit alietatē, et in illo alteritatē, ideo data est secunda diuisio dřiarum: vel fm connexionem cum his, quorū dřiæ dicuntur: & sic, quia cōnexio vel est solubilis, vel insolubilis, dabitur tertia diuisio bimēbris quoq, & diuidentur dřię in separabiles & in inseparabiles. In omnibus enim his diuisionibus rerum diuisio nunquā fit, sed intentionum: diuersimode tamen,

qm̄ prima fundatur supra diuersum modũ, quo res denominata differentia inest alicui, secunda supra diuersum effectũ in diuersis, tertia supra diuersam oonnexionem cum diuersis: & qm̄ loquendũ est formaliter (si Peripatetici esse volumus) ideo simpliciter asserendum est ꝙ differentia proprie non est differẽtia magis proprie, neq; cõiter, neq; ecoouerso: & similiter faciens aliud nõ est faciens alterum tantũ, oeq; ecõuerso: & similiter separabilis non est inseparabilis, neq; ecõuerso: licet vna res oĩbus istis denominatiooibus subiaceat. Potest autem contra hanc determinationẽ obijci. quia impossibile est vnũ & idẽ differre ab vno vel pluribus cõiter proprie & magis proprie per eandem rem: qm̄ impossibile est ꝙ eadem res alicui vni sit essentialis, & proprietas, & accidẽs. Videtur ergo ꝙ diuisio prima differẽtiæ non sit tantũ intentionũ, sed rerũ: & similiter potest argui de secũda & tertia: qm̄ impossibile est vnũ & idem ab eadem re habere alietatẽ & alteritatem tantũ: & esse separabile & inseparabile ab illa &c. Et confirmatur: quia qua ratiooe dicitur, ꝙ ista est diuisio iotẽtionum, propterea quia vna res potest oẽs istas suscipere denominationes in ordine ad plura, eadẽ ratione dici debet, ꝙ est etiã diuisio rerũ propterea, quia in ordine ad vnũ non potest res vna suscipere oẽs istas denominationes, sed oportet esse plures res substratas denominationib⁹ talibus: quæ enim maior ratio ibi q̃ hic est, &c. Huic obiectioni satisfit dicendo, ꝙ quia differentia diuiditur absolute & non in ordine ad vnũ vel plura, & absolute loquendo omnia mẽbra harum diuisionũ adunantur in vna re, & ooo in vna intentione, ideo oulla earũ est diuisio rerum. Ad confirmationẽ vero dicitur, ꝙ non est par ratio vtriusq; partis: qm̄ cum hic sint duo, s. res differens, puta homo differens à leone, & res qua differt, quæ differẽtia denominatur: puta rationale vel risibile, vel albedo &c. quãdo differẽtia absolute diuiditur non est respicienda rei differentis vnitas, vel pluralitas, qm̄ hæc differentia à longe respiciuntur, sed attendendũ est potius rei, quæ differentia nominatur, quot modis actũ differendi habeat, quot effectus, quomodo cõnexa &c. Vnde diuisiones istæ, (vt dictũ est,) nõ supra vnitatem vel pluralitatem rei differentis fundantur, vt obiectio supponit, sed supra diuersos modos differẽdi & effectus & cõnexiones. & qm̄ omnium horum diuersitas (absolute loquendo) ab vna fluit re, quæ differentia denominatur, ideo rerum diuisio non est: quãuis si nõ absolute sed in ordine ad hoc, puta vnũ quid differẽtiã secare voluerimus, diuisiooũ rerũ necessario oporteat fieri &c.

Cum differentia faciens alterum solũ differre faciat, simpliciter dicta est, aliud vero faciens, cum specifice differre faciat non appellata est differentia simpliciter.

Circa primã differentiã assignatã in textu inter membra huius secundæ diuisionis, notandũ est, ꝙ differentia faciens aliud ideo differẽtia specifica vocatur, qa spẽm cõstituit, & specifice distinguit eam ab alijs: differentia vero faciens alterũ, nõ ideo simpliciter differẽtia dicitur, qa faciat differre simpliciter, qm̄ hoc est falsum quia oon facit differre nisi fm̄ quid, sed ideo differentia simpliciter dicit̃, quia nõ facit simplr̃ & cõplete differre. Intelligendũ enim est, ꝙ cũ in textu dicitur, ꝙ faciẽs alterũ simplr̃ differentia dicit̃, nõ est sensus, ꝙ differẽtia faciens alterũ habeat pro ooĩe totum hoc. s. dr̃ia simplr̃, sed est sensus, ꝙ habeat pro noĩe hoc, s. dr̃ia, absq; aliqua alia pfectiua additione (ly enim simplr̃) idẽ sonat quod absq; additione aliqua. Differẽtia ergo faciens aliud in hoc discrepare dicit̃ à faciente alterũ, quia faciens aliud speciale nomẽ habet, & vocatur dr̃ia specifica, faciẽs vero alterũ cõe nomẽ retinet absq; additione. Sed accidit hic non ĩmerito dubitatio, qm̄ qñ sunt duo cõtenta sub aliquo cõi, & voum eorũ sortitur nomen illius cõis absq; additione, & alterũ cũ additione, id quod sortitur illud sine additione sapit nobilius rõnẽ illius oominis,

E vt patet de substantia & accidẽte respectu entis, substãtia enim ideo ens absq; additione dicitur, accidens vero non nisi cũ additione dicitur ens fm̄ quid, qa substãtia perfectius est ens q̃ accidẽs. In ꝓposito autẽ clarũ est, ꝙ dr̃ia faciens alterũ nõ habet perfectius dr̃iæ rõnem, q̃ dr̃ia faciens aliud: imo est ecõuerso, quia perfectius differre facit dr̃ia faciẽs aliud q̃ faciens alterũ tantũ: nõ ergo recte dixisse videt̃ Porphyrius assereodo differeotiã facientem alterum dici differentiam simpliciter &c.

AD EVIDENTIAM huius est sciendũ, ꝙ suscipere aliquod nomen sine additione aliqua oritur ooo ex vna tantũ causa, sed pluribus. Qñq; enim hoc oritur ex perfectione: quia. s. illius nominis ratio perfecte seruatur in illo & non in alijs, sicut sortes dicitur homo absq; additione, sortes vero pictus nõ dicitur homo, sed homo pictus, & hoc modo substantia dicitur ens sine additione, accidẽs vero cum additione fm̄ quid. sed ex hac radice non pullulauit in differentia facieote alterũ, differentiæ F nomen simpliciter. i. sine additione, vt ratio adducta ꝓbauit. Qñq; autem hoc oritur ex imperfectione: quia. s. illud cõtentum adeo modicam perfectionẽ addit respectu alterius membri, vt oon mereatur habere speciale oomeo, sed cõmune retineat, quasi nihil adderet, sicut bruta absq; additione dicere consueuimus animalia, homini autem iniuriam fieri estimamus si animal simpliciter vocaretur. Et ex hac prodijt radice ꝙ differẽtia faciens alterũ à Porphyrio differentia simpliciter vocaretur, quasi nihil amplius dignitatis haberet, q̃ quod differre faciat, differentia vero facieos aliud differẽtia specifica vocata est, qm̄ perfectius differre nõ inuenitur q̃ specifice: & propterea nomẽ sibi singulare vendicauit.

Ad superioribus ergo rursus inchoãti, dicendum differentiarũ alias quidẽ esse separabiles, alias vero inseparabiles. moueri enim & quiescere, & sanũ esse & ægrũ, & quęcũq; his proxi G ma sunt, separabilia sunt. at vero aquilinũ esse vel simũ, vel rõnale vel irrõnale inseparabilia sunt. Inseparabiliũ autẽ aliæ quidẽ sunt per se, aliæ vero per accidẽs. nã rõnale per se inest homini, & mortale, & disciplinæ esse susceptiuũ: at vero aquilinũ esse vel simũ per accidẽs et nõ per se. Illę igitur, quę per se sunt: in rõne substãtiæ accipiunt̃, & faciunt aliud: ille vero quæ fm̄ accidẽs, nec in substãtiæ rõne accipiunt̃, nec faciunt aliud, sed alteratũ. quę quidẽ igitur per se sunt nõ suscipiunt magis & minus: quę vero ꝑ accidẽs: (Etsi inseparabiles sint) intensionẽ accipiunt & remissionẽ. Nã neq; genus aut magis et minus ꝑ̄dicatur de eo cuius fuerit genus, H neq; generis differẽtiæ, fm̄ quas diuiditur. ipsę enim sunt, quæ vniuscuiusq; rationem cõplẽt, esse autem vnicuiq; vnum & idem, nec intensionem nec remissionem suscipiens est. aquilinum autem esse, vel simum, vel coloratum aliquo modo & intenditur & remittitur.

Hic secundo differentiarũ secũdam diuisionẽ affert cum subdiuisiooe & triplici dr̃ia inter mẽbra subdiuisionis. Diuisio est: dr̃iarũ alię sunt separabiles, alię inseparabiles: subdiuisio est, dr̃iarum inseparabilium aliæ sunt per se, aliæ per accidens. Trium autem dr̃iarum inter mẽbra subdiuisionis huius prima est, ꝙ dr̃iæ per se accipiuntur io ratione substantię. i. ingrediũtur diffõnẽ substãtialẽ rei: dr̃iæ vero ꝑ accidẽs manent extra. Scd̃a est, ꝙ dr̃iæ ꝑ se faciunt aliud, dr̃iæ vero ꝑ accidẽs faciũt alterum. Tertia est, ꝙ dr̃iæ per se non suscipiunt magis

& minus

& minus, differentiæ per accidens suscipiunt magis & minus seu intensionem et remissionem, quod idem est. Probat autem hãc tertiam disparitatem quo ad vtrãq; partem. & primo quo ad primã innuens duas rationes ad hoc. prima est, quia genus non pdicatur magis & minus de eo cuius est genus, & similiter differẽtiæ generis diuisiuæ non debent magis & minus prædicari de eis, quorum sunt differẽtiæ, & tenet similitudo cum sequela ex eo φ vtrunque est prædicatum substantiale. s. est: quia id, quod complet rei rationem intensionem & remissionem non recipit. probatur: quia tale complet esse quidditatiuũ rei, quod omnino vnum est nõ suscipiens intensionem nec remissionem: differẽtiæ autem per se: sunt, quæ vniuscuiusq; rationem complent: ergo &c.

Differentias inseparabiles per se oportet esse & generis diuisiuas & per se specierum, id est non extra essentias, sed illarum essentialiter constitutiuas.

Circa subdiuisionem notandũ est, φ differẽtia potest dici per se & similiter per accidẽs duplici respectu. Potest quidẽ dici per se vt respicit genus, quod diuidit: & vt respicit speciem quã constituit. & siquidẽ dicatur ideo per se, quia respicit per se speciẽ, oportet accipere

t.cõ.9. ly per se strictius. (vt Albertus dicit) q̃: accipiaẽ in lib. 1. Posterior: qm̃ ibi vocatur respicere speciem per se tam prædicatũ quidditatiuũ, q̃ proprium, hic vero differentia, quæ fundatur supra proprio, per accidẽs dicitur: accipitur ergo hic per se vt idem est quod essentialiter, & per accidens vt sonat id quod extra essentiam rei est: ita φ sensus est, differentiarũ inseparabiliũ quędã sunt essentiales his, quorũ sunt differentię, quædam vero sunt extra essentias eorũ, quæ differre faciunt. Si autẽ differentia ideo dicatur per se, quia genus per se respicit, altior sensus est. & ly per se alio modo accipere oportet. Differentia enim iuxta hunc sensum nõ ideo dicitur per se, quia per se pdicetur de genere, aut quia essentialis sit genen, sed qa per se diuidit ipsum genus &c. genus enim, puta animal, potest diuidi differentijs per accidens, vt si diuidatur animal per natatiuũ & volatiuum, aut per masculinũ & fœmininũ & huiusmodi, quę sunt animalium accidentia. & potest diuidi differentijs per se, vt si diuidatur animal in rõnale & irrõnale, quę sunt animaliũ non proprietates nec accidẽtia, sed principia formalia. nec parui refert qualibus genus differentijs diuidat per se, an per accidens: absq; differentijs enim per se nec diffĩnões, nec scientię terũ haberi possunt: & multi errores eueniunt. quia nõ discernitur qñ aliquid diuiditur, an per se differentiæ sint sumptæ, an per accidens &c. Quid autem exigatur ad hoc quod differẽtiæ sint per se differẽtię alicuius generis, altioris est negocij: in. 10. nãque Metaphy. tractãda potius est res hæc. Sat sit in hoc loco nosse φ differẽtię per se, de quibus Porphyrius loquitur vtrãq; perseitatem habere debent: & respectu. s. generis & speciei. Verũ ne nouitẽ turbẽtur, attendẽdũ est, φ licet perseitas differentiarũ & genus et spẽm respiciat, inseparabilitas tñ solam spẽm attingit: vnde sensus subdiuisionis est differentiarũ inseparabiliũ ab his, quæ differre faciunt, aliæ sunt per se, aliæ sunt per accidens.

Per se differentiæ intentionaliter modo magis vel minus, genus & specię respiciunt diuidendo vel constituendo, differentiæ vero per accidens nõnunq magis & minus suscipiunt.

Circa tertiam differentiam assignatam in textu inter differentias per se & per accidens, duo notãda sunt. Primum est sensus illius. Sensus autem orationis, quia ex terminis dependet, à terminis inchoãdum est. Suscipere magis & minus nihil aliud sonat pro nunc q̃ tẽ illã quæ dicitur suscipere magis & minus, magis & minus participari vel ab eodem in diuersis temporibus, vel à diuersis simul, vel successiue: sicut calor suscipit magis & minus, quia eadem aqua modo est minus calida, modo magis: & ista aqua est magis calida quã illa &c. Differentia per se (vt superius dictum fuit) potest accipi du

A pliciter. Vno modo pro re, quę est differẽtia, & sic cum talis res sit etiam differentia per accidens, de ea verificabitur & φ suscipit magis & minus: & consequenter in hoc loco non est sermo de differentia pro re absolute. Alio modo accipitur pro re, vt induit intentionem differentiæ per se, & sic de ea est hic sermo: & de ipsa verificatur sermone formali φ non suscipit magis & minus. Ad hoc enim φ differentia per se non suscipiat magis et minus, nõ exigitur φ res illa careat intensione & remissione, sed requiritur & sufficit φ res illa, inquantum est differentia per se, non suscipiat magis & minus. Et qm̃ res in illa non denominatur per se differentia (nisi in ordine ad speciẽ, quã constituit, & genus quod diuiditur) cõsequens est, φ ideo differentia per se, nõ suscipit magis & minus, quia actum differentiæ. s. constituere speciem, & diuidere genus nõ exercet cũ magis & minus, ita φ modo magis modo minus constituat aut diuidat, aut distinguat ab alijs &c. Cuius fundamẽtum est: quia

B res denominata differentia per se, ei respectu cuius dicit per se differentia, non inest sm magis & minus: cuius signum est, quia nõ prædicatur differentia de genere, aut specie cum magis & minus. Differentia vero per accidens ideo dicitur suscepere magis & minus, quia cũ magis & minus cõmunicatur his, quorũ est differentia per accidẽs. Nec æquali forte accidisse credas differẽtię per se, non suscipere magis & minus, & differentiæ per accidens suscipere: qm̃ differẽtia per se vendicat sibi hoc necessario, & vniuersaliter. necesse est siquidẽ, vt dicetur, constitutiuum speciei vt sic carere latitudine, differẽtia vera per accidens nõ vendicat sibi necessario suscipere magis & minus, sed permissiue & particulariter. Ex eo enim φ aliquid est differentia per accidens nõ prohibetur suscipere magis et minus, & in multis hoc seruatur: puta in differentijs sm calidum & frigidum, albũ & nigrum, simum aquilinũ &c. nõ autem in oĩbus, vt patet in differẽtijs sm numeralia accidẽtia: duo. s. & tria &c.

C patet ergo ex dictis sensus differentiæ huius, & cõsistit in hoc, φ differentia per se vt sic, caret necessario magis & minus, differentia autẽ per accidẽs, vt sic, non prohibetur suscipere magis & minus. Secundũ autẽ notandum est ratio secunda in textu ad hoc adducta: oportet siquidẽ & hic aduertere φ eius termini formaliter intellecti perspicuã illã reddũt. cõsistit nãq; in hoc, φ qa esse qdditatiuũ rei vt sic, cõsistit in indiuisibili, qm̃ spẽs rerũ (vt dicit in. 8. Metaphy.) sunt sicut numeri, qbus nõ potest adeo parũ auferri aut addi, quin varieẽ spẽs: quia sic inquã esse qdditatiuũ cõsistit in indiuisibili, oportet φ careat magis & minus: qm̃ magis & minus latitudinẽ & diuisibilitatẽ supponũt in re suscipiente illa: si autẽ sic est, oportet vlterius φ dr̃ia cõstitutiua & cõpletiua ipsius esse qdditatiui cõsistat in indiuisibili, aliter cõstitutiuũ essentiale haberet latitudinẽ & cõstitutũ nõ: quod est impos̃e. ex ppt̃io ergo effectu ipsius p se drĩæ declarauit subtiliter Porphyrius, φ ipsa nõ suscipit magis & minus. hæc autem, qm̃ medioeriter coniectantes tange

t.cõ.10. [right margin beside "potest adeo parũ auferri"]

In hoc .c. [right margin beside "pliciter"]

D mus alibi, diffusius discutienda, relinquamus &c.

Cum igitur tres species differentiæ considerentur: & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles: & rursus inseparabiliũ, hę quidẽ sint per se, illę vero per accidens: rursus earum, quæ per se sunt, differentiarũ, aliæ, quidẽ sunt, sm quas diuidimus genera in species, alię vero sm quas ea, quę diuisa sunt, specificantur. vt cũ per se differentiæ oẽs huiusmodi animalis sint, animati: & sensitiuũ, rationalis & irrationale: mortalis & imortale: ea quidẽ, quæ animati & sensibilis differentia constitutiua est substantię animalis: (est enim animal substantia animata

ſenſibilis.)ea vero,quæ eſt mortalis & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis,diuiſiuæ ſunt animalis dr̃iæ:per eas enim genera in ſpẽs diuidimus. Sed hæ quidẽ,quæ diuiſiuæ ſunt dr̃iæ generũ,cõpletiuæ ſunt & cõſtitutiuę ſpẽrum.diuiditur enim animal rõnalis & irrõnalis dr̃ia , & rurſus mortalis & ĩmortalis dr̃ia : ſed ea quę eſt rationalis dr̃ia & mortalis conſtitutiuę ſunt hominis,rationalis vero & ĩmortalis Dei,illæ vero,quę ſunt irrationalis & mortalis irrationalium animaliũ. ſic etiã ſuprema ſubſtãtia cum diuiſa ſit animati & inanimati dr̃ia , ſenſibili & inſenſibili, animata & ſenſibilis cõgregatæ ad ſubſtantiã,animal perfecerunt: animata vero & inſenſitiua perfecerunt plantam. Qm̃ ergo eædem alio modo acceptæ ſunt conſtitutiuæ,aliquo modo autem diuiſiuæ,omnes ſpecificæ dicuntur : & his maxime opus eſt ad diuiſiones generum & diffinitiones ſpecierũ , ſed nõ his , quæ ſecũdũ accidens inſeparabiles, nec magis his , quæ ſunt ſeparabiles.

Hic tertio,vt compleat diuiſionem ĩmediate antecepeam,reaſſumit eã cum ſubdiuiſione: & ſubdiuidit alterum membrũ ſubdiuiſionis.ſ.differentias per ſe , declarat membra vltimæ ſubdiuiſionis: tota ergo diuiſio eſt. Differentiarũ aliæ ſeparabiles, aliæ inſeparabiles. Inſeparabilium aliæ per ſe,aliæ per accidens. Per ſe:aliæ diuiſiuæ generum,aliæ conſtitutiuæ ſpecierũ:quę per generis diuiſionẽ acceptæ ſunt: declaratio huius vltimę diuiſionis ante oculos ponit prędicamentalẽ arborem ſupra pictam,vt inſpiciantur differentiæ quæ in vtroque poſite ſunt latere. hac autem arbore præſentata , primã declarationẽ aggreditur.ante quã aduertendũ eſt,quod membra huius ſubdiuiſionis.ſ.differentiarũ per ſe, aliæ ſunt diuiſiuæ,aliæ cõſtitutiuæ,dupliciter ſumi poſſunt. Vno modo abſolute , & ſic iſta ſubdiuiſio nec eſt diuiſio rerũ,nec differentiarũ proprie loquendo : ſed potius actuum ipſius differẽtiæ:vna enim metres & vnica differentia.vt dicet ipſe Porphyrius,eſt diuiſiua et conſtitutiua:quia habet vtrunq; actum reſpectu diuerſorum. Alio modo poſſunt ſumi in ordine ad aliquod vnũ ſubalternum:et ſic eſt diuiſio differẽtiarũ & rerũ eo modo, quo alia res eſt differentia inferiori à ſuperiori : qm̃ aliæ ſunt differentiæ diuiſiuæ animalis,aliæ ſunt differentiæ conſtitutiuæ eiuſdem.illę enim ſunt inferiores animali, iſtæ vero ſunt eo ſuperiores,vt patet in arbore.Quia ſic ergo dupliciter intelligi poteſt diſtinctio iter huius ſubdiuiſionis mẽbra, Porphyrius primo declarat quomodo ſint aliæ differentiæ diuiſiuæ à conſtitutiuis:ſumẽdo eas io ordine ad aliquod ſubalternũ: & in obiecta arbore oſtendit,ꝙ reſpectu animalis,aliæ ſunt differẽtiæ cõſtitutiuę,& aliæ diuiſiuę:qm̃ cõſtitutiuę animalis ſunt, animatum & ſenſibile: diuiſiuæ vero rationale & mortale. Secundo declarat quomodo ſint aliæ differentiæ diuiſiuę à cõſtitutiuis,abſolute loquẽdo de eis: & oſtendit in eadem arbore,ꝙ non ſunt aliæ differentiæ conſtitutiuæ à diuiſiuis,ſed eædem ſunt diuiſiuę ſuperioris generis & conſtitutiuæ inferiorũ ſpecierũ. Declarat autẽ hoc primo io illis differentijs , quas diuiſiuas tantũ animalis dixerat, oſtendendo ꝙ illæ etiam cõſtitutiuę ſunt non animalis,ſed ſpecierum eius:deinde in illis,quas cõſtitutiuas tantũ animalis dixerat, oſtẽdendo eas eſſe ſupremæ ſubſtantiæ diuiſiuas, cõſtitutiuas vero ſpecierũ ſubalternarũ eius. Et ſic completa declaratione, tertio declarat membra huius diuiſionis à nomine eorum di-

E cens:ꝙ iſtæ ſunt differentiæ illę, quæ ſpecificæ vocãtur: de quibus ſuperius meminimus. quarto declarat eorũ vtilitatem dicens , ꝙ talibus differentijs opus eſt,cũ diuidere genera,& cũ diffinire volumus ſpẽs : & ꝓpterea cæteris relictis,de iſtis tractãdũ eſt &c. Nota hic,quod licet iſta vltima ſubdiuiſio abſolute non ſit diuiſio rerũ, ſicut nec aliæ diuiſiones ſuprapoſitę:iſti tamen ſola peculiari quadã ſorte obtinuit, vt ab alijs explanata ſit : ꝙ ſit diuiſio differentiæ ſm̃ diuerſos actus,& nõ ſm̃ diuerſas res. Hoc autem non ideo accidiſſe putandũ eſt,quia latuerint tot ingenia aliæ ſupradictæ diuiſiones , ſed qa cæterę diuiſiones, & ſi non rerum, ſaltem differentiarũ diuiſiones erant. alia enim differentia eſt, quæ ſeparabilis eſt,& alia quæ inſeparabilis, & ſic de alijs : quoniam alio & alio modo differre faciunt, vt dictũ eſt ſuperius. hęc vero ſubdiuiſio neq; etiam differentiarũ diuiſio eſt, quoniam vnica res vnica intentione differentiæ duo ſimul operatur : diuiſionem.ſ.generis & conſtitutionem

F ſpeciei:oſtenditur autem vnica intentio differentiæ : & ex eo ꝙ differentia eodẽ modo facit differre ſpẽm & genus: qm̃ ęque diſtinguit vtrũq; ſpecifice.ſ.rõnale enim nõ ſolũ hominẽ ab aſino differre facit ſpecifice, ſed etiã animal in hoĩe ſpecifice diſtinguit ab animali in aſino (vt io.10.Metaphy. habet) & ex eo quod nõ qualicũq; ſimultate illos duos actus in ſe vnit,ſed tali & tanta , vt vnus alterius ratio ſit, & alter ſine altero fieri nequeat. t.cõ.24.

Quas etiam determinãtes dicunt.Differentia eſt qua abũdat ſpecies à genere.homo enim plus habet q̃ animal rationale & mortale : animal enim nihil horum eſt.

Hæc eſt tertia pars huius capĩi:in qua differẽtię,quę vnũ eſt quinq; p̃dicabiliũ,i.dr̃ię p ſe,quinq; diffõnes aſſignant iuxta numerũ ſuarũ proprietatũ,ſeu operationũ, quę ſuis locis patebũt.Ponit autẽ primo diffõnẽ primã, & deinde dubiõnem quãdam mouet. Determinãt ergo

G diffiniendo dr̃iam Peripatetici primo ſic , dr̃ia eſt , qua ſpẽs abundat à genere. Vbi nota ꝙ ly qua,nõ ſolũ denotat illud plus quod habet ſpẽs, & quo caret genus eſſe dr̃iam,ſed etiã denotat dr̃iam eſſe cauſam,quare ſpẽs plus habeat in ſe q̃ genus. Vnde ſenſus diffõnis eſt,dr̃ia eſt,qua & vt cauſa abũdãtiæ,& vt re abũdãte,vel redũdante ſpẽs abũdat à gñe. vtroq; enim mõ ſpẽs abundãt à gñe per dr̃iam & nõ altero tm̃: qm̃ ſpẽs nihil includit, quo careat genus niſi dr̃iam:et ꝓxima cauſa,ꝙ ſpẽs plus includat q̃ genus,eſt ipſa dr̃ia , quæ ex natura ſua habet ꝙ extra genus ſit & ſpẽm ingrediat̃.Abũdare autẽ licet diſtingui poſſit in abũdare in potẽtia & in actu, & geo9 abũdãtia potẽtiali à qualibet ſpẽ abũdet:ſpẽs autẽ abundãtia actuali à genere abũdet : qa tñ abũdare in potẽtia nõ eſt abũdare,ſicut nec diues in potẽtia eſt diues,ideo abſq; diſtõne dictũ eſt,ꝙ ſpecies abundat à genere:quia actualiter plus habet in ſe q̃ genus in ſe actualiter habeat : ſpecies enim habet in ſe actu differentiam , quam

H genus actu non habet,vt patet in exemplis textus &c.

Nam vnde haberent ſpecies differẽtias?nec vero omnes oppoſitas habet: qm̃ idẽ ſimul habebit oppoſita,ſed queadmodum probant, poteſtate quidem habet omnes differẽtias ſub ſe, actu vero nullã.ac ſic, nec ex his quæ non ſunt aliquid fit,nec idem ſimul habebit oppoſita.

Hic dubitat.quia dixerat differentiam haberi à ſpecie & ꝓpterea abundare à genere, dubitatio non exprimitur in textu integre, ſed in reſpõſione inſinuatur. Et quia ſoluere neſcit,qui neſcit nodũ(vt dicit̃ io.3.Metaphy.)ideo ꝓponẽda eſt iſta dubitatio. Quæritur, ſi ſpẽs abũdat à genere dr̃ia , vnde habet ſpẽs differentias : aut à genere,aut à nullo : nã ante differẽtias nihil eſt niſi genus.nõ à genere:qm̃ cũ nihil det quod nõ habet,ſeque- T.cõ.1.

retur

retur ꝙ genus haberet oēs suas differentias, quibus diuiditur, cum nō sit maior ratio de vna ꝙ̃ de altera: & cum tales differentiæ sint oppositę, sequetur ꝙ idē simul habebit opposita: quod videẽ impossibile, licet enim vnū & idem successiue habere opposita videamus (dum aliquid prius frigidū fit calidū) simul tamē habere opposita impossibile omoino censetur. Si autē spēs habere dicãtur differētias à oullo, sequeẽ ꝙ ex nihilo fiet aliquid: hoc autē est cōtra oēs philosophos dicentes, ꝙ ex nihilo
1. Physi. t.cō.33. nihil fit. Huius dubitationis primam partē Porphyrius ponit, & statim subdit solutionē qōnis: dicēs, Sed quēadmodum probat &c. & consistit responsio in hoc, ꝙ species habent differentias à genere habente differētias in se non actu, sed potestate: & hoc sufficit, qm̄ sic euitamus vtrūq; inconueniens in quęstione adductum: quia nec dicimus, differētias venire ex nihilo, sed oriri ex genere: nec dicimus io eodem esse opposita, qm̄ opposita esse in potētia io eodē nō est opposita esse in eodē, sicut nec hominē esse calidū in potētia est hoīem esse calidū.

Cum idem numero subiectum impossibile sit informari duobus contrarijs, & idem genus & species in sui ratione non includat opposita, seu oppositi alterius rationem, genus nō includere oppositas differentias actu dictū est, licet in eodem genere sint actu opposita.

CIrca ea, quę hic dicuntur, triplex dubium est, qūo. s. genus non habeat differentias actu, & qūo habeat potestate, & qua potestate illas habeat. Ratio primę dubitationis est: quia videmus, ꝙ genus actu simul habet differētias oppositas: animal enim genus actualiter & simul est rōnale & irrōnale: qm̄ actualiter est simul cōiunctū homini & bruto. Nec potest subterfugi dicēdo, ꝙ non est idē animal quod est rationale & irrōnale: qm̄ Porphyrius in textu non solū reputat incōueniens idē numero habere actu duo opposita simul, sed etiā idē genus, vt patet. Cōstat autē ꝙ animal vnū & idē genus existens actualiter & simul est rationale & irrōnale.
Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ habere duo opposita simul in actu contingit dupl'r. s. per modum cooiunctionis, & per modū inclusionis. Per modū coniunctionis opposita haberi dico, qū opposita cooiungūtur alicui, sicut accidētia subiecto, vel formæ materię, vel quouis alio modo quæcūq; extra oaturā alicuius, illud per modū informationis determinant: & hoc modo opposita nō posse esse in eodē actu & simul intelligendū est in eodē numero tantū: qm̄ impoẽ est vt vnū & idē oumero sit simul calidū & frigidū &c. idem autē spē, aut genere possibile est hoc modo suscipere simul cōtraria, vt ratio adducta ꝓbat. Per modū autē inclusioois tunc haberi dico opposita, qū opposita includunẽ in rōne illius: & hoc modo impoẽ est idē siue numero siue spē siue genere, includere actu simul duo opposita: qm̄ vnū destruit reliquū & nō se cōpatiunẽ in vna natura: & iuxta huoc sensum est dictū à Porphyrio: ꝙ genus nō habet actu drīas eius diuisiuas, qm̄ eas oon includit in sua rōne. Spēs autẽ actu eas cōtinet: quia singularū diffōnes singulę ingrediunẽ. & per hęc patet rn̄sio ad obiectū: qm̄ primū sensum impugnat, quē nō approbamus. Secundū autē & tertiū dubiū, qm̄ metaphysicali egent speculatione, indiscussa relinquanẽ: satq; sit scire nūc, ꝙ geous ideo potestate dicitur cōtioere drīas, quia drīæ ex eo nascuntur: nō ita ꝙ in eo prius latitantes ꝓdeant, sed sic vt inchoatæ in ipsa forma generica indistiocte, ad proprias actualitates di-
Supra.c.1. stincte & perfecte sortiēdas ex eo originē trahãt: pp qđ genus principiū suarū spērū (dictū est) sicq; potestas hęc generis ad actū reduciẽ, vt differentiarū omniū & singularum, quæ potestate in genere contineotur, omnes indiuiduis actualiter & simul ipsum geous efficiatur.

Diffiniunt autem eam, & hoc modo. Differentia est quæ de pluribus differentibus specie in eo ꝙ quale quid est ꝓdicatur. rationale enim
A & mortale de hoīe prædicatū in eo ꝙ quale qđ est, homo dicitur: sed non in eo quod quid est. quid est homo interrogatis nobis conueniens est dicere animal: quale autē inquisiti, qm̄ rōnale & mortale conuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia & forma cōstantibus, vel ſm proportionem ad materiā & formā, cōstitutionem habentibus. quēadmodū statua ex materia est æris, forma autem figura. sic & homo cōis & specialis, ex materia quidē similiter proportionabiliter cōsistit ex genere, ex forma autē drīa: totū autē hoc, s. animal rōnale mortale, homo est, quemadmodum illic statua.

Declarata iam differētia inquaotū à genere in spēm deriuatur, ꝑ primā diffōnẽ, secundā ponit diffōnem, in
B qua declaratur drīa inquaotū ꝓdicabile est distinctū ab alijs quatuor. Vnde diffinisse ait Peripateticos differentiam etiam sic, Differentia est quod prædicatur de pluribus differētibus specie in eo ꝙ quale. & statim declarat vltimam particulam, s. in eo ꝙ quale dupliciter. primo ex notis interrogationū: qm̄, quærentibus quid est homo: respōdemus generis nomen, puta animal, ac per hoc animal prædicatur in quid: quęrētibus autē deinde quale animal est: respondemus differētiæ nomine, puta rationale. & sic differentia prædicatur in quale: quia respondetur ioterrogantibus quale. secundo declarat hoc ratione tali, qū aliquid constituitur ex duobus, materia. s. & forma, vel se habētibus sicut materia & forma, id, quod se habet vt forma, ꝓdicaẽ in quale: spēs constituiẽ ex genere & drīa, ita quod genus se habet vt materia, et drīa vt forma: ergo differentia ꝓdicaẽ in quale &c. Minorem declarat exēplo io artificialibus nobis ootioribus: quēadmodū enim statua Cæsaris est quid cōpositū
C ex ęre & figura Cęsaris, ita ꝙ æs est materia statuę, figura vero Cęsaris est forma, & statua est totū cōpositū ex ęre & figura: sic homo, (oō hic vel ille, sed cōis,) qui denominaẽ spēs, est qđ cōpositū ex animali tanꝙ̃ materia: & rōnali tanꝙ̃ forma. Maior autē oō declaraẽ in textu, nec aliæ ꝑticulę diffōnis assignatę: oportet ergo hęc oīa ordinate facere, incipiendo à prioribus particulis.

Differentia vlóma quæ est vere differentia est quæ non repugnāter, seu negatiue de pluribus differentibus specie prædicetur, & si conuertibilis cum specie sit.

OCcurrit autē primo aotiquum dubium circa illam particulam, pluribus differētibus specie. Qm̄ differentia vltima ſm veritatē conuertibilis est cū specie specialissima, & cōsequēter nō ꝓdicatur de pluribus differētibus specie, sed vna sola spē: & sic ista diffinitio nō cōuenit omni contento sub diffinito. Hanc dubitationē licet multipliciter diuersi se soluere credãt, vt diffuse Al-
D bertus recitat, duę tamē solutiones mihi dignę visę sunt vt in mediū adducantur. Prima est, ꝙ quia differētię vltimę sunt nobis ignotę, eas differētias diffinierūt Peripatetici, quas habemus, & quibus vtimur in diffōnibus: tales autē sunt (vt in. 2. Posteriorū dicitẽ) quę in plus se habēt ꝙ̃ spēs. Noo ergo ideo diffiniendo drīam, diciẽ ꝙ ꝓdicatur de pluribus differētibus spē, quia omnis differentia sit talis: sed quia omnis differentia nobis nota ꝓdicatur de pluribus differentibus spē. Nec obstat si de nouo cognosceretẽ aliqua drīa vltima: qm̄ quod in pluribus inuenitur logica probabilitate sunt intuiti: hæc rēspōsio, licet ab Alberto ridiculosa iudicetur, propterea quia non saluat diffinitionē cōuenire omni cōteoto sub diffinito, & quia oppositū istius diffinitionis conuinciẽ conuenire alicui contento sub diffinito, i. drīæ vltimæ, quia nō de pluribus, sed de vna tm̄ spē ꝓdicaẽ, ego tn̄ à risu abstinendū censeo: eo ꝙ. s. Tho. in. 2. Posteriorum: Lec.13.

Marginal notes in the right column: "Lec.57." (beside the line "bus: tales autē sunt (vt in. 2. Posteriorū dicitẽ) quę in plus"); "Lec.13." (beside the last line).

asserit ideo Aristotelē dixisse differentias omnes esse in
plus q̃ diffinitum, quia proprijs differentijs caremus.
Et ipsemet Albertus ibi asserit dici posse, ꝙ Aristoteles
loquitur de differentijs nominatis, quæ sunt cōes, q̄m
proprias non habemus. Vnde iuxta hoc rationes eius
facile soluuntur, dicēdo, ꝙ diffinitum non est hic diffe-
rentia absolute, sed differentia nominata, & sic cōuenit
omni, & nulli cōuenit oppositū &c. Altera responsio
est, ꝙ hic nō diffinitur quæcūq; differētia, sed ea tantū,
quę est vere differentia: vere autē differentia nō est dif-
ferentia vltima cōuertibilis cum specie, sed superiores:
& ideo optime dictū est, ꝙ differētia prędicatur de plu-
ribus differentibus specie. Quod autē vltima differētia
& conuertibilis non sit vere differentia, declaratur sic.
Differentia vltima habet tria in se. s. ꝙ diuidat genus: et
ꝙ constituat aliquid sub genere: & ꝙ ad vnicā & indiui
dualem naturā determinet: primi duo actus cōueniunt
differētiæ inquantū differentia est, ita ꝙ differentia ha-
bet quod sit differentia ex primis duobus, quia diuisio
separatio est: ex hoc ipso autē ꝙ aliquid separat differre
facit separata, & contrahit & coartat id quod diuiditur
ad partem, quā separando constituit &c. Tertius vero
actus differentiæ naturā nō ingreditur, aliter oporteret
ꝙ omnis differētia hunc haberet: sicut omnis differētia
habet primos duos actus. s. diuidere & constituere: sed
accidit alicui differētiæ ille tertius actus ex eo, ꝙ res ali-
qua denominata differentia ex propria natura habet ꝙ
non inueniatur nisi in vna natura, & indiuisibilis sit for
maliter &c. Sic ergo, quia vltima & conuertibilis dr̄ia
vere dr̄ia non est, sub diffinita dr̄ia hoc in loco non cō-
prehenditur: & cōsequenter vniuersaliter verificatur ꝙ
dr̄ia, quæ vere dr̄ia est, p̄dicat̄ de pluribus spēbus. Hæc
est r̄nsio Alberti, ab Auicēna Alpharabio & Auerro.
sumpta (sm ipsum) & Aristoteli attributa. Appellat
quoq; vere dr̄iam, dr̄iam simplicis virtutis differentiæ,
eo ꝙ habeat simplicem differētiæ efficaciam. s. diuidere
& constituere: differentiā autē non vere, dr̄iam nō sim-
plicis virtutis termini diffinitiui, eo ꝙ vltima & cōuer-
tibilis dr̄ia côtineat in se oēs superiores sicut tetragonū
trigonū &c. Hæc solutio, q̄m ex limpido fonte ema-
nat & ad q̄ōnis propositæ veritatem ducit: discutienda
aliqualiter est. Potest siquidē dupliciter intelligi. Pri-
mo sm ꝙ sonat, vt. s. dr̄ia hic non diffiniatur simpliciter
sm totum suū ambitū, sed diffiniatur tantū dr̄ia nō vlti
ma: quia talis tantū vere dr̄ia est, & simpliciter virtutē
dr̄iæ habet. & hic sensus licet prima facie ab eis inten-
tus videatur, quo modo vel voluntarius vel cōtra rōnē
non sit, non video: cōtra rōnem quidē, quia cū dr̄ia vlti
ma habeat oēs actus verę dr̄iæ, s. diuidere et cōstituere,
quare diffinitio veræ dr̄iæ sibi cōuenire nō debet. Nec
sufficit dicere, ꝙ hoc ideo accidit, quia vltra actus veræ
dr̄iæ habet ꝙ determinet ad athomā naturā. Hoc enim
tertium non est cōditio diminuens rōnem dr̄iæ: dato ꝙ
esset extranea cōditio, & cōsequēter diffinitio verę dr̄ię
sibi repugnare non debet. sicut omnis diffinitio non re-
pugnat surti nec homini albo: licet repugnet homini pi
cto. Quod autem ille tertius actus non sit cōditio dimi-
nuēs ex eo certū est, quia cōpatitur simul secum omnes
actus veræ differētiæ expleri. Voluntarius autē nō mi-
nus q̃ prima r̄nsio, quæ despicitur, si fugiendo dicatur,
pro vere dr̄ia nō absolute diffinitur, sed cum pręcisione
cuiuscunq; posterioris actus aduenientis, ita ꝙ diffinitū
est dr̄ia p̄cise, & propterea nō claudit̄ hic sub diffinito
dr̄ia vltima: quia licet sit vere differentia, non tamen est
p̄cise differētia, sed addit aliquid vltra. s. determinatio-
nem ad athomā naturā. Hæc enim glosa qua rōne ma-
gis q̃ prima responsio fulciri possit, libēter audirē (præ-
sertim quia licet consueuerint philosophi de rebus ab-
stracte & p̄cise discutere, quæ debeātur illis ex rōnibus
formalibus, non tamen in diffinitione positiue ponere
consueuerunt, id quod non rei rōnem, sed precisionem

E sequitur) prædicari autē de pluribus spēbus sequitur nō
differentiæ rōnem: quia sic inueniretur vbicunq; inue-
nitur dr̄iæ ratio, sed dr̄iæ p̄cisionem, quia si res pręcise
dr̄iæ rōnē habet, de pluribus spēbus p̄dicatur sm istam
viam. Alio modo potest intelligi prędicta solutio, vt
diffinitū sit differētia absolute & formaliter sumpta in-
quantū differētia est: & ꝙ ly prædicari de pluribus dif-
ferentibus specie, nō sumatur positiue, sed nō repugnā-
ter, & sit sermo formalis, cuius sensus sit, dr̄ia est quod
p̄dicatur. i. est vniuersale, cui inquantū dr̄ia est, non re-
pugnat p̄dicari de pluribus differentibus specie &c. Et
hic sensus est valde subtilis & p̄fundus: q̄m formaliter
dr̄iæ rōnē rimatur: dr̄ia enim, (vt ex dictis patet,) ex eo
ꝙ diuisiua & cōstitutiua est, habet ꝙ sit dr̄ia: ex his autē
non vendicat sibi dr̄ia, ꝙ p̄dicetur de pluribus spēbus:
q̄m oporteret (vt dictū est) ꝙ omne, cui conueniunt isti
duo actus, ex quibus dr̄iæ ratio integratur, p̄dicaretur
de pluribus spēbus: quod manifeste apparet falsum in
F vltima dr̄ia, quæ conuertibilis est cum athoma specie.
Sed ex his non repugnat dr̄iæ, quod prædicetur de plu-
ribus spēbus, q̄m si ex his repugnaret, nullū cui hi actus
insunt, p̄dicaretur de pluribus spēbus: quod manifeste
apparet esse falsum in differentijs subalternorum. Iuxta
hūc autē sensum oportet soluere obiectionē factā, vtē-
do illa regula (q̄n aliquid non repugnanter conuenit su-
periori absolute, & repugnat inferiori ex propria rōne,
vel ex quacūq; alia additione, illud tale simpliciter non
potest enuntiari de inferiori, sed cum specificatione su-
perioris.) verbi gratia, quantitati non repugnanter cō-
uenit diuidi in infinitū, quod tamē non potest absolute
verificari de omni quāto, vt patet in quātitatibus phy-
sicis, sed verificatur de omnibus quātis cum ista speci-
ficatione in eo quod quantū, quātitas enim humana nō
est diuisibilis in infinitū, quia si in medio secaret̄ statim
desineret esse humana, sed quātitas humana inquātum
quantitas est diuisibilis in infinitū. Ex hac inquā regula
G tradita à. s. Tho. in physicis soluitur p̄sens quæstio, di- t. Physico.
cendo cū Auicēna & cæteris supradictis, ꝙ differentiæ Lec. 9. & t.
vltimæ non cōuenit ista diffinitio absolute, nec oportet cōmen. 36.
ꝙ sibi cōueniat absolute, q̄m differētia vltima taliter cō
trahit dr̄iæ rōnem, ꝙ ex illo addito repugnat sibi, ꝙ nō
repugnat dr̄iæ rationi, & hoc est dicere, q̄m dr̄ia vltima
non habet simplicem virtutem differētiæ, & ꝙ non est
differentia vere. i. pure, sed cōuenit dr̄ię vltimę ista dif-
finitio cum specificatione dr̄iæ: ista enim est vera, Dif-
ferentia vltima (inquātum dr̄ia est,) est prædicabilis de
pluribus differētibus specie quocūq; modo p̄expositο:
licet ista sit falsa differētia vltima est p̄dicabilis de plu-
ribus differentibus specie, quocunq; modo exponatur.
Et q̄m hic sensus differentię naturam formaliter expla-
nat, negatiue tamē: magis dignus tot Peripateticis cen-
seatur: si placet. Eo presertim ꝙ hic modus exponendi
conformis est Aristotelicæ doctrinæ in. 6. & 7. Physi-
corum: Tres ergo sustentabiles expositiones collige no
H uitie. prima est quod differētia nominata hic diffinitur.
Secunda est ꝙ differētia p̄cise seu pure. Tertia est quod
differentia formaliter seu vt sic: secundum primas duas
expositiones ly p̄dicabile de pluribus differentibus spe-
cie: positiue intelligitur. iuxta tertiam vero negatiue;
seu non repugnanter. prima facilior & intentioni diffi-
nientium forte conformior. secunda supradictorum vi-
rorum illustrium verbis magis cōsona. tertia ipsi rei na-
turæ magis propinqua videtur.

Differentiæ fundamentalis ratio, secundum quam differen
tia prædicatur in quale essentiale, nō autē accidētale.

CIrca alteram vero particulā (. s. in eo ꝙ quale) notā-
da sunt tria. Primum est, ꝙ, cum prędicari in quale
dupliciter cōtingat, s. accidētaliter, sicut albū dicitur de
hoīe, cigno: & essentialiter, sicut rōnale dicitur de hoīe:
differētia non p̄dicatur in quale accidētaliter, sed essen-
tialiter:

tialiter: qm̄ res denominata differentia per se, de qua loquimur, est essentialis, & intrinseca ipsi speciei: et nõ est extra ipsam speciẽ aliquo pacto, nec. s. fm rem, nec fm intellectum: queadmodũ sunt illa, quæ prædicantur in quale accidentaliter. Nõ est autem explicata particula hæc in diffinitione differentiæ: qm̄ hoc tanq̃ per se notũ relinquebat. Auicẽna autem integrã diffinitionem adunauit dicens, differentiã esse vniuersale prędicatũ essentialiter de pluribus differentibus specie in eo ꝙ quale. Secundũ est, ꝙ differẽtia ideo prædicetur in quale essentialiter, quia est qualitas essentialis generis & speciei, licet diuersimode. qualitas enim idem sonat quod formalis determinatio. determinatur autem non solũ subiecti potentia fm esse accidentale, per formas accidẽtales, & materiæ potentia fm esse substãtiale per formas substãtiales: sed & generis potentia fm esse quidditatiuũ per differentias: sicut enim æs est in potentia vt fiat talis vel talis figuræ, & postmodũ figuratũ per operationẽ artis Cęsaris similitudine, iam determinatum est per illã figuram, ac per hoc fit Cęsaris statua: ita genus puta animal fm se indeterminatũ est, & esse potest rationale & irrationale: sed cum animali coniungitur rationale: iam posse eius determinatur ad hominẽ. Generis ergo qualitas est differentia, quia determinat eius potentiam: & quale sit significat. Speciei autem qualitas nõ prædicta ratione est: qm̄ non est in potẽtia ad differentiã: sed quia cõstituendo speciem ipsam vt formale eius principium determinat: forma enim, (vt declarauimus, & in textu dicitur,) qualitas vocatur, & eius rõnem habet inquantũ formaliter determinat. Essentialis quoq; qualitas generis & speciei: differentia difformiter est. qñ speciei ideo essentialis est, quia eius est determinatiua. vt formale principium & intrinsecum determinat compositum: generis autem ideo essentialis, quia ipsum nõ specificatum supponit, sed ita qualificat, vt ad esse specificum trahat: accidentales siquidem qualitates rei aduenientes ipsam in specie completã præexigunt: nec eeponunt rem subiectã in propria specie: differentia vero genus ipsum determinãdo diuersificat sic, vt in ꝓpria specie reponat eius substantiã: animal enim rõnali determinatũ in specie hominis est, adeovt specie differat ab animali in leone per irrõnale posito &c. Tertium est, ꝙ Porphyrius hanc particulã declarãdo notanter sub disiunctione dixit: rebus enim ex materia & forma, vel ad similitudinẽ proportionẽq; materiæ & formæ: constitutionem habentibus &c. Videbat nãq;, ꝙ genus nec differentiæ nec speciei materia est: & similiter, ꝙ differẽtia nec generis nec speciei forma est: qm̄ tam materia q̃ forma pars est rei: pars autẽ de toto, cuius est pars nõ prædicatur in recto. nõ enim dicimus ꝙ homo est anima: tam vero genus q̃ differẽtia de specie prædicatur: & fm veritatẽ genus & differentia vna res sunt, quod à partibus alienũ est. Diligẽter itaq; intuitus est, ꝙ genus materiæ simile, ꝓportionaliter est, & differentia formæ, & spẽs toti cõposito: qm̄ sicut materia subiectũ determinabile est, & forma eius informitatẽ amouendo determinat, & ex eis resultat cõpositũ: sic genus substratũ quid dicit essentialiter formabile, & differẽtia adueniens ipsum determinat: sicq; species vtrũq; cõplectens constituitur: & sic patet tota diffinitio cum eius declaratione. Maior enim, quæ à Porphyrio declarata nõ fuit, ex dictis iam clara est. Nec fallaris putans Porphyrium voluisse dicere, ꝙ forma prędicatur in quale: nõ hoc enim intendebat, sed ꝙ sicut forma est qualitas materię: quia determinat eam formaliter, ita prædicatum, quod se habet vt forma, prædicatur in quale, quia actũ formæ participat. s. formaliter determinare. Illud postremo prætermittendum non est: quod differentia vt prædicabile ab alijs distinctũ, nec genus, nec inferiora aliqua per rectam lineam respicit, sed species. de genere enim nõ prędicatur nisi per modum accidentis vel proprij. De indi-

De hoc vide in de ente & essen. cap. 4.

A uiduis vero suis, puta hoc rationali, & illo rationali per modum per speciei dicitur. De specie autem vt differẽtia prædicatur: & propterea hic, vbi differẽtia vt vnum speciale prædicabile diffinitum est, in ordine ad species diffinitionem sumpsit: & vt ex dictis facile declarari potest. singulæ particulæ ad differentiam alicuius prædicabilium positæ sunt &c.

Describunt autem huiusmodi differentiam & hoc modo. Differẽtia est quod est aptum natum diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt. rationale enim & irrationale hominẽ & equũ, quæ sub eodem genere sunt, diuidunt.

Hic ponitur tertia descriptio differentiæ, qua diffinitur fm primũ suum effectũ (diuidere. s. & dicitur: ꝙ differentia est quod aptũ natum est diuidere ea quę sub eodem genere sunt, i. species: quas superius dictum est esse ea, quę sub genere ponitur. Vbi notandũ est primo, B ꝙ differentia dicitur esse id quod est aptũ natum diuidere: & non simpliciter dicitur, differentia est quę diuidit: vt insinuetur ꝙ hic actus, s. diuidere, non qualitercunq; conuenit ipsi differentiæ, sed ex ratione sibi propria: ita ꝙ differentia inquantũ differentia est, adeo sibi appropriauit diuidere, vt ab ipsa inseparabile sit, & alteri cõicari non possit, vt ex præcedentibus patet. Quia igitur non ex aduentitio accidẽte, aut alterius adminiculo, sed ex propria natura apta est differentia vt diuidat sub genere illius species, ideo diffiniendo dictũ est, ꝙ est aptũ natũ diuidere. Secundo notandũ est, ꝙ differentia diuidit nõ solũ species sub genere, sed etiam ipsum genus (diuersimode tñ) diuisio enim aliquid respicit, vt terminum à quo: & hoc est illud vnũ: quod diuidẽdo scindit, & aliquid vt terminum ad quem: & hoc sunt partes illius diuisi, ad quas diuisio terminatur, incipiẽs ab vno: quia vnitas principium multitudinis naturaliter est: vt C in materiali diuisione ligni apparet: differentia ergo genus diuidit vt terminũ à quo diuidẽdo inchoat spẽrum separationem: ad quas diuisio vltimo terminatur.

Differentia nõ diuidit genus secundum id qđ essentialiter est, sed potestatis eius partes secare dicitur.

SEd si sic est, inquirendũ est cur: in diffinitione ista differentiæ à Peripateticis prætermissum sit, quod differentia sit diuisiua generis, et explanatum tantũ est, ꝙ sit diuisiua specierum: vtrũq; enim complectendũ erat, & primum magis, qm̄ ratio secũdi est. Ad hoc quidem etsi facile dici posset, ꝙ qa in posteriori includitur prius explicite ponendo posterius. i. diuisionem specierũ, implicite persuasum est prius, i. diuisio generis. Ego autẽ ipsam diffinitionem, & Peripateticos, à quibus emanauit, intuitus, altiori id factum consilio arbitror. Ad cuius manifestationẽ scire oportet, ꝙ omne quod diuidit, cum in partes diuidatur, totũ aliquod est: genus autem, sicut duplicem totalitatẽ habet, ita dupliciter diuidi poD test: est siquidem totum essentiale, & est totum potestatiuum: inquantum totum essentiale est, non diuiditur per differentias in species, quoniam partes essentię eius non sunt species, sed diuiditur per resolutionem in partes suæ rationis, genus, scilicet superius & differentiam eius constitutiuam si habet &c. Inquãtum vero est totum potestatiuum per differentias in species diuiditur: quoniam partes potentiales eius, ipsæ sunt species, quæ non nisi potestate in genere sunt. Et quia genus secundum ꝙ totum essentiale est non diuiditur per differentias, ideo essentia generis est tota in omnibus speciebus & tota in singulis: non enim pars essentiæ animalis trahitur ad hominem per rationale, et pars ad brutum per irrationale, sed tota ad vtrunq;. Quia vero genus secundum ꝙ totum potestatiuum est, diuiditur per differentias: & quod diuiditur post diuisionem non vnum remanet, sed partitum: ideo potestas generis non serua-

tur tota in quãlibet spẽ, sed pars potestatis eius ad vnã speciem, & altera pars ad aliam deuenit per differẽtias: animal enim cum potestare sua se extẽdat ad rationales & irrationales quiddirates & proprietates &c. contractum ad hominem, ambitum suę potestatis amittit, per hoc, ꝙ potestas sua ad vnã partem eius coartata est, & non nisi rationali quiddirate & proprierate & operatione gaudere potest, & similiter contractũ ad bouem, bouinæ quidditatis artatur terminis: merito autẽ spẽs ipsę partes potestatiuę generis appellantur, nõ ideo quia potestas generis cõponatur ex spẽbus, sicut totũ integrale ex suis partibus: qm̃ potestas generis in eo, ipsa sua essentia ſm rem est, quę ex spẽbus non cõponitur: sed vel ideo, ꝗa partes sunt potestatis eius ex parte obiecti, ꝗa .s. quęlibet spẽs est pars eorum, ad quę potestas generis terminatur: potestas enim generis ad oẽs sub se extẽdit species. omniũ autẽ spẽrum: quælibet est pars. Vel ideo & subtilius, quia nulla species potest perficere totum id quod in generis natura radicaliter initiatũ est: qm̃ nulla res adæquat generis potentiã: ita ꝙ sicut partes potestatiuæ animæ dicunt vires sensitiuæ & vegetatiuæ, quia ex ea oriuntur, & nulla earũ perficere potest omnia, ad quę radicaliter vis animæ se extẽdit: ita quidditates specificæ, quia ex genere nascũtur velut ex formali inchoatione earum, vt alibi declarandũ est: & nulla species potest se extendere ad omnia, ad quę natura generis radicaliter se extendit, partes potestatiuę generis dicuntur. Et quãuis non sit similitudo simpliciter inter ista, quia ab anima vna numero effluunt potentiæ effectiuæ, & nõ sic oritur species à genere: est tamen similitudo proportionalis, quia sicut ab anima vna numero effluũt effectiue potentiæ ita à natura generis vna ſm genus effluunt formaliter quidditates specificæ, quarũ quęlibet partem potestatis illius perficiendo suscipit: animalitas enim, (vt dictum est,) ad omnium naturarũ sensitiuarũ perfectiones proprietates & operationes illimitata, & formale initium omnium earũ ſm se est, in boue autem posita velut ad partem suæ porestatis artata, ad bouina tantũ se extendit, & similiter est in alijs &c. Qm̃ igitur (vt ad quęsitum redeamus,) differentia non est diuisiua generis inquantũ est totũ essentiale, sed est diuisiua eius inquantũ est totũ potestatiuũ: & taliter diuidere ipsum nihil aliud est ꝗ̃ ea, quæ sub ipso sunt, diuidere: qm̃ talia partes suæ potestatis sunt: & nihil aliud est diuidere aliquod totum ꝗ̃ eius partes separare: ideo Peripatetici, diffiniendo differentiam vt diuisiuam, non dixerunt ꝙ differẽtia diuidit genus, & ea, quę sub genere sunt, quia putasses ꝙ differẽtia ipsam generis essentiam scinderet, & species eius separaret: sed dixerunt, ꝙ differentia diuidit ea, quæ sub eodẽ genere sunr, vt intelligeres quod differentia parres potestatis generis secat: & consequẽter ꝙ ipsum genus ſm ꝙ totum potestariuũ est diuidat, vnde non simplicirer dixerunt, differentia est ꝙ diuidit ea quę sunt sub genere, sed apposuerunt, ly eodem, dicẽtes sub eodẽ genere sunt: adiectio enim illa (&) denotat ꝙ differentia non diuidit species diuersorum generum: rationale enim non diuidit hominem ab albedine, sed à bruto: & denotat, ꝙ differentia diuidẽdo species: genus ipsum in sua vnitate relinquit. & idẽ perseuerare pmittit. Notãter autẽ dico in vnitate sua: qm̃ vt supra tactũ est: differentiã ipsam generis essentiam diuersificar ſm vnitarẽ, & distinctionẽ specificã, ad quã trahit generis naturam: sed generis propriã vnitatẽ, quæ generica est, non violat &c. Et sic patet solutio q̃õnis, & q̃uo intelligendum sit cõmune dictum, ꝙ genus diuiditur per differentias non ſm essentiam, sed ſm potestatem: quia .s. non diuiditur in partes suæ essentiæ: aliter tota essentia generis non esset in qualibet specie, sed diuiditur in partes potestatiuas, quæ species sunt: & ideo non tota potestas eius, id est potestas eius: non secũdum totum suum posse, est in singulis speciebus &c.

E Assignant etiam hoc modo. Differentia est qua differunt à se singula: nãq; equus & homo ſm genus non differunt. Sumus.n. aĩalia nos et irrationabilia, sed additũ rõnale, disiũxit nos ab illis. & rõnales sumus nos & Dij: sed mortale appositum nobis, disiunxit nos ab illis.

Hic ponitur quarta diffinitio differentię, qua describitur ſm effectũ eius propriũ ex suo nõe, quẽ ponit in singulis per differentias diuisis .i. differre. Vbi notandũ est quid sonat ly differre (vt habet ex .1. Metaphy.) omne cuicunq; cõpararum, est idem vel diuersum, non autem idẽ vel differens .i. diuersitas sonat alieratẽ inter quæcunq; distincta: differentia autẽ non importat alietatem inter quęcunq; distincta, sed inter illa tantũ, quæ ita sunt distincta, vt tñ in aliquo vno cõueniant: & ideo differre nõ dicuntur proprie loquẽdo nisi illa, quæ vnũ F diuersimode ferunt: talia autem sunt, quæ sub vno genere sunt: & ideo res diuersorũ generum vt lignum, & albedo non differunt, sed diuersæ sunt: & licet in frequẽti vsu differentiæ nomen nõ ita proprie assumamus, sed extendamus ad omnem alietatẽ, in hoc tamen loco proprie sumitur. Vnde Porphyrius volẽs declarare, ꝙ differentia est id, quo singula differunt, incępit à cõuenientia singulorum: dicens, ꝙ conuenimus ſm generis naturam cum brutis, sed differimus ab eis propter differentias additas .s. rationale & irrationale: et similiter conuenimus cum Dijs ſm subalternum genus, .s. animal rationale: sed differimus per mortale & immortale: intellige autẽ per Deos animalia illa platonica. Dicitur ergo ꝙ differentia est qua differunt à se inuicem singula: quia singula contenta sub genere naturã generis diuersimode ferunt ratione differentiarũ: non enim ex genere est, pura animali, ꝙ natura sensitiua sit diuersimode in homine & equo, sed hoc ex differentijs est, rationali .s. & G irrationali: quæ generis naturam secundũ proprias modificantes, differentes constituunt species &c.

Differre qdnã sit.

Exactius autem perscrutãtes et speculantes quę ad drĩam pertinent, dicunt non quodlibet eorũ, quæ sub eodẽ sunt genere diuidẽtiũ, esse drĩa, sed quod ad esse cõducit, & quod ꝗd erat esse quod est pars rei. Neq; enim quod aptum natũ est nauigare erit hominis drĩa, & si ꝓpriũ sit hominis. Dicere.n. possumus, animaliũ hæc quidem apta nata sunt ad nauigandũ, illa vero minime, diuidẽtes ab alijs: sed natũ esse et aptũ ad nauigãdum non erit cõpletiuum substãtiæ, nec eius pars, sed aptitudo quædã: idcirco non est talis differentia quales sunt drĩæ quæ specificæ dicuntur. Erunt ergo specificæ differentię H quæcunq; alteram faciunt speciem, & quęcũq; in eo quod quid erat esse accipiũtur. Et de differentijs quidem tot sufficiant.

Hic ponitur quinta diffinitio differentiæ tali ordine: primo proponitur eius subtilitas, quia ab interius præscrutantibus, & modificantibus supradictas diffinitiones data dicitur. deinde ipsa diffinitio recitatur differentia inquit est, quod conducit ad esse, & eius quod est esse rei pars est. profunditatemq; eius declarat, exemplo ab opposito, quo supradictæ diffinitiones diminutæ insinuantur: & hæc perfecta comprobatur. Vltimo concludit quæ specificæ differentiæ sint. Vbi quoniam textus clarus est, non nisi tria notanda occurrunt. Primum est: cõparatio istius diffinitionis ad alias, quoniam aliud superficies verborũ Porphyrij ostendit, & aliud intentio eorũdem supremit. Ex verbis quidẽ in-

Petior est diffõ assignata quã cæteræ.

finuatur

sinuatur ꝙ pcedentes diffinitiones & specialiter tertia, fuerint diminutæ, & ꝙ conueniant etiam his, quæ non sunt specificæ differentię: hoc.n. insinuant illa verba, nõ quodlibet diuidentium eorum, quę sub genere sunt, differentiam esse: & exemplaris declaratio, quam postmodum subdit, quasi illa diffinitio dixerit, omne diuidens ea, quæ sub eodem genere sunt, differentiam esse. lędun tur & pari ratione, prima & quarta: qm̄ nec quodlibet, quo species abundat à genere, nec quodlibet, quo vna species differt ab alia, differẽtia est specifica. proprietas enim & diuidit genus, vt in textu declaratur, de aptitudine ad nauigandum: & est qua species abundat à genere, & per quam vna spẽs differt ab alia. Intẽtio aũt Porphyrij aliò tendit: diffinitiones siquidem has labefactare non intendit: qm̄ ipsemet dixerat has esse descriptiones differentiarum specificarum, non à quibuscunq;, sed peripateticis assignatas. Nec latebat ipsum ꝙ sicut in secunda diffinitione subintelligebatur ly essentialiter, ita in oĩbus his diffinitiõibus subintelligebatur, ly primo, quo subintellecto constat ꝙ differentijs specificis tãtum conueniunt diffinitiones istæ. differentia.n. magis proprie & per se est, qua primo species abundat à genere: & qua primo diuiduntur ea, quæ sub eodem genere sunt: & qua primo differunt inter se singulæ species. Sed itendit magnificare & præponere hanc quintam diffinitionem oĩbus alijs, quia cum diffinitio ad hoc inuẽta sit, vt id quod diffinitum implicite importat, explicite significet: & cæteræ differentiæ diffinitiones non explicite attigerint vsq; ad differẽtiæ naturam: qm̄ aliquo subintellecto egebant, ista autem imergat se vsq; ad ipsius differentiæ intima, explicite, ideo hæc diffinitio alijs merito anteponitur: & ab interius perscrutantibus & speculantibus data est.

Dfia cõducit ad eẽ, ꝓpria v̓o supponunt speciẽ & gen⁹ esse.

Secundũ est, ly conducit ad esse, appropriato quippe vocabulo differẽtiæ naturam declarauit: qui.n. aliquid conducit aliquo, non præsupponit illud conductum esse illuc, sed ipse est qui aliunde illud ducit illuc vsq;: proprietates aũt specierum, puta nauigatiuũ & volatiuũ, quæ sunt proprietates hoĩs & auis: & si genus ipsum scilicet animal diuidant, & partitum exigãt, non tñ conducunt ipsum ad hoĩem & auem, sed conductum prẹsupponunt: qm̄ fluunt à naturis specificis iam constitutis. Differentiæ vero per se, puta rationale & irrationale, genus ipsum.s. animal ad species conductum non supponunt, neq; supponere possunt, sed conducunt ipsum ad esse earum, ita ꝙ absq; differentijs conducentibus impossibile est genus trahi ad specificum esse. conducit autem differentia ipsum genus nõ ad esse tale, vel tantum, quod est esse ſm quid, sed ad esse simpliciter, id est ad esse quidditatiuum: qm̄, vt pluries dictum est, genus non accidẽtaliter subit esse specificum, sed essentialiter.

Dfia q̃o sit pars diffinitionis.

Tertium notãdum est (ly & eius quod est esse rei pars est) potest siquidem nomine eẽ rei, intelligi vel ipsum esse essentiale speciei, vel ratio eius. Si per esse rei intelligatur esse essentiale rei, tunc non est accipiendum ꝙ differentia sit pars illius esse secundum rem: quoniam formale significatum differentiæ, puta rationale, est totum esse speciei ſm rem. si esset nanq; pars non prędicaretur de specie nisi in obliquo &c. sed accipiendum est ꝙ differentia sit pars ſm rationem, id est partialiter explicans ipsum esse essentiale rei: significat nanq; differentia totum esse speciei, sed partialiter (vt alibi declarauimus.)

Sup de ente & eẽntia cap. 4.

Si vero per esse rei intelligatur cum Alberto ratio rei simpliciter, verificatur, ꝙ differentia est pars esse rei, idest diffinitionis rei. Diffinitio enim ipsa componitur ex genere & differentia. Appellari autem non incongrue potuit esse rei ipsa diffinitio: quoniam diffinitio nihil aliud est q̃ oratio explicatiua illius. Quo modo autem hæc intelligenda sint, & q̃ profundior sentẽtia in hac diffinitione lateat diffuse in commentarijs de esse & essentia prosecuti sumus. Tangit igitur diffinitio ista naturam differentiæ intuitiue: quia eam conducere genus

A ad esse quidditatiuum dicit non extrinsece, sed ita quod est pars ipsius esse rei, &c.

De proprio quatuor modi ponuntur. *Cap. 3.*

PRoprium vero quadrifariã diuidunt. Nã & id quod soli alicui speciei accidit, & si non omni, proprium dicitur: vt homini esse medicum, vel geometram. Et quod omni accidit & si non soli, quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli, & omni, & aliquando: vt homini in senectute canescere. Et quod soli, & omni, & semper: quẽadmodum homini esse risibile. nam etsi non semper rideat, tamen risibilis dicitur, non ꝙ semper rideat, sed ꝙ aptus natus sit ad ridendum. hoc autem ei semper naturale est, quemadmodum & equo hinnibile.

B Hæc autem nominantur vere propria, quoniã etiam cõuertuntur. quicquid.n. est equus, hinnibile est, & quicquid est hinnibile est equus.

IN hoc tertio capitulo de proprio determinat, quod quartum locum inter prædicabilia iure retinet, eo ꝙ ex principijs speciei, genere.s. & differentia post constitutam speciem immediate emanat. Determinat autem de eo diuisiue tm̃. nescio vero cur non diffinitiue cũ eius diffinitio à peripateticis nõ sit omissa, vt patet (in.1. Topicorum.) Cap.4. Diuisio aũt consistit in separatione triũ conditionum simul requisitarũ ad id quod est proprie proprium. Exigit siquidem ꝙ conueniat omni soli et sempẽ omni indiuiduo illius speciei, cuius dicitur proprium, ee soli illi speciei & semper. ex harum.n. separata participatione tripliciter aliquid proprium fit. Primum ꝙ conuenit soli speciei, sed nõ oĩ eius indiuiduo, vt hr̃e actualiter artem medicinæ. hoc.n. soli homini conuenit, sed

C non oẽs homines habent hoc, vt patet. Secundum est quod conuenit omni indiuiduo spẽi, sed non soli, vt habere duos pedes. hoc enim et alijs conuenit animalibus.

Tertium est quod cõuenit soli speciei & omni eius indiuiduo, sed non semper: vt canos habere. hoc.n. in senectute cõiter accidit. hæc aũt tria cũ eo quod ꝓprie propriũ est quadrifariã proprium faciunt, vt in textu dicit.

Hoc in loco notãdum est, quod vt ex.1. Topicorum Cap. 4. colligitur, proprium non ſm totum suum ambitũ quartum est prædicabile, sed quartum tantũ modo sumptũ. Probatur aũt hoc primo ex diffinitione proprij ibi assignata, quæ est ista, proprium est quod non indicat quid est esse, soli aũt inest, & conuersim de re prædicaẗ. Vbi tres particulas posuit: primam ad differentiam diffinitionis & generis, & consequenter differentiæ, quæ indicant essentiam rei. Secundam ad differentiam accidentis & proprij secundo modo, quæ non soli insunt. Tertiam vero differentiam proprij primo & tertio modo:

D quorum neutrum conuertibiliter prædicatur de eo cuius est proprium. Cõstat autem ꝙ ibi diffinitur propriũ vt prædicabile distinctum ab alijs: ergo. Secundo patet ex refutatione istorũ trium modorum proprij. ibi nãq; Aristoteles dicit, ꝙ proprium simpliciter, idest absque additione aliqua, non est nisi quod diffinitum nunc est. illud vero, quod non soli inest, & quod etiam qñq; soli inest, proprium nõ est simpliciter, sed est proprium qñ, vel ad aliud, i. sed est proprium cum aliqua tẽporis, vel respectus additione. Nec est dubium quin sub istis verbis comprehenderit tria prima membra diuisionis Porphyrij: proprium.n. tertio modo est proprium qñ.i. ſm tempus. proprium aũt tam primo q̃ secundo modo est propriũ ad aliud, quia nõ est propriũ illius absolute, sed respectu eoꝝ, qui illo carent. verbi gr̃a, esse bipedem est proprium homini respectu quadrupedum: et esse medicum respectu eorum, qui non sunt medici, &c. vnde est

coincidentia

coincidentia proprij ſm tres primos modos: cum accidente, inquit ibidem Aristo. ꝙ accidens nihil prohibet denominari proprium qñ, vel ad aliud: vt cum aliquis solus sedet sedere illi vt proprium respectu non sedentis est. Est igitur proprium simpliciter id quod quartũ prędicabile est proprie loquẽdo. reliqui autem proprij modi reductiue huc accedunt. sicut & differentiæ per accidens, cum differentia per se aliquo modo coordinentur: simpliciter tamen reperiuntur &c.

De accidentis varijs acceptionibus, & quid sit. *Cap.* 4.

ACcidens est quod adest & abest prter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: in separabile & in inseparabile. Separabile.n. accidens est dormire, nigrum vero esse inseparabiliter coruo & ethiopi accidit. pōt autẽ subintelligi & coruus albus, & ethiops †nitens candorem, præter subiecti corruptionem.

† abijciens colorem.

IN hoc quarto capitulo intendit Porphyrius tractarẽ de accidente, quod vltimum remãsit, eo ꝙ extraneũ & aduentitium est. Determinat autem diffiniendo primo ipsum, deinde diuidendo, et tertio iterum duas alias diffinitiones ponendo. Sed qm̄ Auicẽna Porphyrium reprehendit, ꝙ ad diffinitionem processerit accidentis, non prædistincta æquiuocatione eius, ideo primo declarãdum est quid nominis ipsius accidentis. Accidens.n. dupliciter sumitur. Vno modo ut diuiditur contra substantiam, in diuisione, qua distinguitur ens in substantiã & accidens: & sic accidens est nomen primę impositionis, & significat naturas nouem prædicamentorum.s. quãtitatem, qualitatem, relationem, &c. Alio modo, vt distinguitur contra genus, speciem, differẽtiam, & propriũ in diuisione, qua prædicabile diuiditur in quatuor vel quinque prædicabilia: & sic accidens est nomen secundæ impositionis, & nõ significat naturam aliquam, sicut nec genus, nec species, &c. sed significat quandam relationem rationis, sicut & cætera prędicabilia antedicta. Vocatur autem complexo vocabulo relatio ista prædicatum accidentale. hoc igitur in loco non sumitur accidens ſm primam significationem: qm̄ sequeretur ꝙ nulla natura in prædicamentis accidẽtium esset genus, aut species &c. quod est manifeste falsum. patet sequela, quia secũda diffinitio accidentis dicet. ꝙ accidẽs neq; est genus, neq; species, neq; differentia, neq; proptium: sed accipitur iuxta secundam significationem: qm̄ de secundis intentionibus adiunctis primis sermo hic habeť, & non de rerum naturis. Vnde & in. 1. Topicoꝝ Arist. dicit, ꝙ omnia ista prædicabilia in quolibet sunt prædicamento. res enim non solum prædicamenti substantiæ habet aliquod prędicatum vt genus, & aliquod vt proprium, & vt accidens &c. sed etiam res in prædicamento quantitatis & qualitatis & cæterorũ hæc omnia habet. Et hinc est, ꝙ accidẽs, de quo modo tractamus, nullam naturam significat, sed sub eo omnia prędicamenta comprehendit: qm̄ sicut res prædicamentorum accidentium, puta qualitatis & vbi &c. accidẽtale prædicatum denominatur respectu substantiæ, puta hominis, cũ dicitur, homo est pallidus vel est in foro, &c. ita ẽ cõuerso respectu prædicamenti substantiæ denominatur prædicatum accidentale respectu rei existẽtis in prædicamento accidentium, vt patet cum dicitur, ꝙ triangulus est ligneus, ſm veritatem ergo à S. Thoma quoq; approbata in quæstione vltima de spiritualibus creaturis, accidẽs quintum prædicabile significat hoc, quod dico prędicatum accidentale. accidentale autem vt distinguitur contra prædicatum essentiale, non solum intrinsece vt genus, species, differentiam et diffinitionem, sed extrinsece vt proptium. est.n. proprium prędicatum essentia-

Cap. 4.

Th. de spūa lib° creaturis. qō vltīa in cap. circa medium.

E le, quia à principijs & essentialibus subiecti fluit. Nec putet quispiam hãc accidentis significationem nouam aut contrariam antiquis esse: propterea, quia cõitet ab eis dicitur, ꝙ accidens quintum prædicabile importat accidens indiuidui, proprium vero accidens speciei. Bene nanq; eos dixisse fateor: tum quia accidentia indiuidui accidentalia prædicata sunt speciei, quæ subiectum in omni problemate est. tum quia ab accidentibus indiuidui ortum habuit distinctio inter hoc prædicabile, & alia, quoniam manifestum valde est, ea neq; vt genus, neq; vt speciem, neq; vt differẽtiam, neq; vt proprium, de his, quibus possint inesse, & non inesse, prędicari, sed vt accidentales denominationes. posset igitur ex dictis excusari Porphyrius à distinctione non præmissa, eo quod in logica scribens, logicaliter intelligendos terminos tanquam per se notum dimisit.

Accidens, i. accidentale prædicatum, id esse dicitur, quod indifferenter affirmari & negari contingit absque hoc

F quod subiecti ratio destruatur.

POstq; igitur declarauimus quid importet accidẽtis nomen, ad diffinitionum declarationem procedendum est. Prima diffinitio est ista, accidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionẽ. Vbi primo declarandi sunt termini, deinde dubia soluẽda. Adesse & abesse possunt accipi dupliciter. vno modo pro esse, quod est actus essendi. i. pro adesse reali & abesse reali, sicut aquæ adest caliditas ſm realem inexistentiam, qñ est calida, & abest qñ non est calida: & sic non sumitur hic. tum quia intentio non debet diffiniri per esse reale, tum quia īpossibile est omni prædicato accidentali conuenire talem inexistentiam, cum multa sint prædicata accidentalia, quæ sunt entia rationis. Alio modo potest accipi pro eo quod significat veritatem propositionis, idest pro affirmatione & negatione: ita ꝙ adesse importet compositionem, quę fit per affirmationem, & abesse diuisionem, quæ fit per negationem, & sit sensus, accidens

G dens est quod adest & abest. i. quod affirmatur & negatur &c. & sic sumitur in hoc loco adesse & abesse, vt ex textu & dicendis in eius expositione, & glosa Auerrois euidenter habetur. glosat nanq; Auerrois sic, accidẽs est quod adest, idest existimatur adesse, & abest, idest existimatur abesse. idem autem ẽ dicere, existimari adesse & abesse, & dicere, ꝙ affirmatur et negatur: qm̄ affirmatio non nisi in existimatione intellectus est, & ẽ conuerso: existimatio non nisi in affirmatione vel negatione existit. Ly &. nota est copulationis, non simul, sed successiue, non ordine aliquo, sed indifferenter: ita ꝙ denotat indifferenter affirmari & negari accidens de subiecto; & non quod simul affirmetur & negetur, quia hoc implicat. Ly pręter, subiecti corruptionẽ, dupliciter accipi potest. s. pro corruptione ſm rem, & de tali non est hic sermo. alio modo pro corruptione ſm intellectum eius. i. pro defectu rationis ipsius subiecti, & sic sumitur hic: ita ꝙ idem est dicere præter subiecti corruptionem,

Cap. 6.

H & dicere absq; hoc ꝙ subiecti ratio, seu diffinitio deficiat, vel vtendo verbis Auer. absq; hoc quod existimeť subiectum corrumpi. Et aduerte hic diligenter, ꝙ ly pręter subiecti corruptionem, potest dupliciter cõstrui, scilicet cum ly subiecto, quod subintelligitur: et esset sensus, accidens est quod adest & abest subiecto, præter subiecti corruptionẽ. i. manenti, & hoc modo non est construenda dicta diffinitio: quoniam superflue addita esset illa particula, præter subiecti corruptionem. in omni.n. vera affirmatione & negatiõe de aliquo subiecto subintelligitur illius subiecti rationem manere, aliter non de ipso subiecto, sed de alio affirmatio aut negatio verificaretur. Alio ergo modo potest construi cum ly adest & abest, tanq; copulæ verbalis modificatio, vt sit sensus: accidens est quod de subiecto affirmatur & negatur nõ quocunq; modo, sed tali modo, s. non destruẽdo eius rationem, & hic sensus est ī proposito: & ponitur illa particula

ticula & ad differentiam aliorum prædicabilium, quorum negationes, subiectorum suorum rationes destruunt: & ad includendum omnia prædicata accidentalia: omnibus siquidem eis conuenit indifferẽter de subiecto affirmari & negari, absq; subiecti destructione: non tamẽ omnibus indifferenter affirmari & negari de subiecto, vt patet de accidentibus inseparabilibus, quæ cõstat nõ sine additione aliqua à subiectis negari posse. Posita est igitur particula illa, s. præter subiecti corruptionem, vt intelligeres, ꝙ non in hoc consistit natura prædicati accidentalis, s. ꝙ subiecto adsit & absit simpliciter, sed in hoc ꝙ subiecto adest & abest cum ista modificatione, s. absq; eius destructione. Est ergo sensus totius diffinitionis, accidẽs. i. accidentale prædicatum est, quod adest & abest. i. indifferẽter affirmatur & negatur præter subiecti corruptionem. i. absq; hoc ꝙ destruat subiecti rationem, quod sub aliȷs verbis breuius dici potest ꝙ accidẽs est, cuius nec affirmatio nec negatio subiecti rationem tollit. Et qm̃ sermo diffinitiuus soluit omnes difficultates accidentes in re, ex eo magnificabitur iste intellectus diffinitionis, quod sm ipsum omnia soluãtur dubia, quę etiam aliqui arabum, vt Albertus dicit soluere nescientes, hanc Porphyriȷ diffinitionem reprehenderunt.

Accidens inseparabile contingit abesse, & adesse. i. affirmari & negari stante subiecto, & eius ratione.

PRimum dubium est illud, quod Porphyrius in textu post diuisionem tangit. diuidit siquidem accidẽs diffinitum: in accidens separabile & inseparabile, & statim dubium tangit dicens, potest autem subintelligi & coruus albus: & intendit talem soluere obiectionẽ, nullum membrum alicuius diuisionis debet repugnare diffinitioni rei diuisæ: sed huius diuisionis alterum membrum, s. inseparabile, repugnat diffinitioni accidẽtis diuisi, quia in diffinitione eius dicitur, ꝙ potest adesse & abesse. si enim est inseparabile, abesse nõ potest: & si abesse põt, separabile nõ est: ergo vel diffinitio vel diuisio mala est &c. Huic inquam obiectioni respondet Porphyrius non aliter q̃ dicendo, ꝙ potest subintelligi coruus albus & æthiops candore nitens, pręter subiecti corruptionem, ac si dixisset, ꝙ licet accidens aliquod sit inseparabile sm rem, potest tñ abesse sm intellectum. Et insinuauit per hoc formalem responsionem, s. ꝙ difformiter accipitur esse in diffinitione & in diuisione: cũ. n. diuiditur accidẽs in separabile, & in inseparabile, est sermo de separabilitate & inseparabilitate sm rem, vel quia omnino sit inseparabile, vel quia valde difficile sit separabile: vtroq; . n. modo inseparabile dicitur, sicut & inuisibile dicitur vel quod oĩno non potest videri, vel quod difficile videri possit. Cum vero in diffinitione accidentis dicitur adest & abest, intelligitur de esse & abesse sm intellectum: & ideo licet coruus non possit sm rem fieri de nigro albus, potest subintelligi albus, quia rationi diffinitiuæ corui non repugnat albi denominatio. & sic patet ꝙ glosa supra posita ex textu sumpta est, & ꝙ ex illo sensu difficultas hęc soluta est. Et forte propter inaduertentiã illius sensus reprehensus est ab arabibus Porphyrius: dicentibus eum in æquiuocationem lapsum, dum de inseparabilitate accidentis disputauit, ad separabilitatem sm intellectum confugit, qm̃ æquiuoce dicit esse, de esse sm rem: & esse sm intellectum. procedit. n. hæc obiectio ex malo intellectu diffinitionis accidentis, quia creditũ est, ꝙ ibi esset sermo de adesse & abesse sm rem. soluitur ergo primum dubium ex diffinitione modo supradicto exposita &c. Sed aduerte hic duo. Primum est, ꝙ nullum inconueniens est accepisse difformiter esse in diffinitione & in diuisione: quin potius necessariũ est sic fecisse. qm̃ si vniformiter eẽ acceptũ fuisset, vel diffinitio, vel diuisio mala fuisset. Si. n. inseparabile est sm rẽ, abesse non põt sm rem: & si abesse nõ põt sm intellectũ inseparabile erit sm itellectũ. difformiter aũt accipiendo oĩa consona inueniuntur, vt ex dictis patet.

A Secundum notandũ propter importunitates arguentium est, ꝙ subiectum itelligi sine albedine, aut nigredine, vel quocunq; alio prędicato potest intelligi dupliciter. Vno modo sm primam operationem intellectus. Alio modo sm secundam operationem intellectus, intelligi subiectum sine tali prædicato per primam operationem intellectus, nihil aliud est q̃ ipsum subiectum intelligi, prædicato non intellecto, sicut color pomi videẽ non viso eius odore, & sic nõ accipitur hic cum dicitur, ꝙ coruus potest intelligi absq; nigredine. sic nanq; subiectum potest intelligi nõ solum sine accidente, sed etiam sine proprie proprio, vt patet qñ diffinitur homo: sufficit. n. tunc intelligere genus & differentiam eius, & non oportet itelligere propriam. Intelligi autem subiectum sine tali prædicato per secundam operationem intellectus, est formari propositionem negatiuam illius prædicati de illo subiecto. verbi gratia dicendo, coruus nõ est niger, & hoc modo accipitur hic, cum dicitur, ꝙ subie-B ctum potest intelligi sine accidente inseparabili, & cum eius opposito, quia. s. potest formari enũtiatio negatiua vera, in qua accidẽs inseparabile negatur à subiecto, vt dicendo coruus non est niger, & potest formari affirmatiua vera, in qua oppositũ accidentis inseparabilis prædicatur de subiecto, vt dicẽdo coruus est albus, aut coruus non est niger. Nec inuadet te dubium quõ istæ propositiones sint vere, & tamen in rerum natura nullus inuenitur coruus albus aut non niger, si memor eris eorum, quæ diximus glosando diffinitionem accidẽtis. ex dictis siquidem habetur, ꝙ dupliciter contingit dicere aliquam propositionem esse veram. s. simpliciter, vel sic. i. cum alia additione, & constat ꝙ ista non est simpliciter vera, coruus non est niger, quia ab eo ꝙ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa simpliciter. Est tamen vera sic. i. præter subiecti corruptionem. i. nõ prohibetur esse vera ex subiecti corruptione. nõ. n. ideo est falsa ista, coruus non est niger, quia negatio nigredinis C inferat negationem naturæ coruinæ, sed aliunde, puta quia cuilibet coruo cõiuncta est sm rem nigredo. vnde non intendunt Peripatetici dicere, coruum vere intelligi nigrum & non nigrum simpliciter, sed cum ista clausula pręter subiecti corruptionem, ac per hoc, vt dictum est, valde subtiliter naturam accidentis diffinierunt, tradendo accidẽs esse id quod vere affirmatur, & negatur de aliquo præter illius corruptionẽ. i. accidens est cuius nec affirmatiua compositio, nec negatiua diuisio, si ponatur vera, cum subiecti destructione exercetur, quod nulli aliȷ prædicabili conuenit, vt patet inducendo. propter quod signanter Porphyrius non dixit posse subintelligi coruum album simpliciter, sed addidit, pręter subiecti corruptionem, intellectione siquidem cõplexa & vera, de qua loquebatur, nõ intelligit coruus albus absolute, qm̃ albus non est, sed sic, idest absq; hoc ꝙ sequaẽ subiecti negatio, seu absq; repugnantia intellectuum.

D Mors & combustio & quęcunque ab his denominatiua non accidentia, sed inter repugnantia pędicata annumerantur, & iure ab accidentis ratione hic tradita excluduntur.

SEcundum autem dubium principale est hoc, mors & combustio, siue denominatiua ab his sumpta sunt accidentia, & tamen nõ adsunt præter subiecti corruptionem, ergo diffinitio mala. Soluitur nanq; hoc dubium ex intellectu diffinitionis accidentis supradicto duabus viȷs, ex quid nominis. s. accidentis, & ex illa particula, pręter subiecti corruptionem. Ex quid nominis accidentis quidem, quoniam huiusmodi denominatiua nõ sunt prædicata accidentalia respectu eorum, quæ morti vel combustioni subiacent, sed sunt prædicata opposita subiectis, vt declarabitur. Ex illa vero particula, s. pręter subiecti corruptionẽ, quia hic non est sermo de quocunq; subiecto, sed de subiecto pdicationis, nec de quacunq; eius corruptione, sed ea, qua ratio eius non potest

stare

stare cum prædicato, ista autem denominatiua à morte & combustione & huiusmodi deriuata talia sunt, ꝙ subiecta illa, puta hominem vel bouem, de quibus in propositionibus prędicantur, destruunt: ita ꝙ diffinitio eorum non est compossibilis diffinitioni talium subiectorum, nec è conuerso: & consequẽter prædicata hæc non sunt accidentalia, sed remota.

Propōnes sunt in triplici materia de qua ĩ libro Periherme.

Ad cuius euidẽtiam est sciendum, ꝙ propositionum triplex est materia. s. necessaria, contingens, & remota. in materia necessaria sunt omnes propositiones, in quibus genus, species, differentia, diffinitio, & proprium prædicãtur de suis subiectis. In materia autem contingenti sunt illæ, in quibus accidens prædicatur de eo cuius est accidens. In materia vero remota sunt, in quibus repugnantia alicui enunciantur de illo. Ad videndum autem, quæ sint prędicata necessaria, & quæ contingentia, & quæ remota non oportet vagari, sed sufficit rationes terminorum intueri: ex ipsorum enim rationibus consurgit connexio & modus connexionis, & repugnantia inter se, ad hoc quod adueniantur in vno. Constat autem ex rationibus mortui & hominis, vel cuiusq; alterius rei viuæ, quod impossibile est eorum rationes in vnum tertiũ simul conuenire: qm̃ si aliquid homo est, corpus animatum est: & si corpus animatum est, iam mortuum non est, & è cõuerso, si aliquid mortuum est, corpus animatum non est, & si corpus animatum non est, homo non est: & similis ratio est de combusto & domo, vt patet: & consequenter denominatiua à morte, & huiusmodi sumpta non sunt accidentalia prædicata, sed repugnantia. Et si contra hoc instetur) quia lex propositionum ĩ materia remota hæc est, ꝙ affirmatiua semp̱ est falsa & negatiua vera: in huiusmodi autem & affirmatiua, & negatiua est vera. sunt enim ambæ istæ vere, homo est mortuus, & homo non est mortuus. Respondendum est, ꝙ illa regula intelligitur seruata identitate subiecti, non sm̃ vocem, sed secundum rem: cuius oppositum in opposito accidit: quoniã ly mortuus, in affirmatiua propositione nõ denominat G hominem, sed ratione ampliatur vis quam habet, quia est participium præteriti temporis verificatur de eo qui fuit homo: et ĩ negatiua verificatur de eo qui est homo, ampliat enim ad eos, qui sunt, vel fuerunt homines. (Et si vlterius inquiratur) eo modo, quo verę sunt huiusmodi affirmationes quid prædicant, accidentale prædicatum an proprium. Dicendum est, ꝙ prædicationes huiusmodi in sensu vero sunt per se pertinentes ad quartũ & secundum modum perseitatis reductiuæ, ideo prędicant proprium & non accidens. ꝙ autẽ huiusmodi propositiones in sensu vero sint per se patet ex ipso sensu: cũ enim dicitur homo est mortuus, subiectum, pro quo verificatur, est hoc, quod dico, olim homo, seu homo præteritus, est mortuus. Constat autem ꝙ fuisse hominem ratio est ꝙ mortuus sit, quoniam ex præteritione vitæ causatur mors. Nec obstat, ꝙ subiectũ talis propositionis, est totum disiũctum. s. qm̃ est vel fuit homo: de quo non prædicatur per se mortuum esse. hoc inquam non H obstat: qm̃ non simpliciter diximus eam esse per se, sed diximus eam in sensu vero. i. comparando prædicatum ad illam partem subiecti ratione cuius verificatur propositio. sunt ergo denominatiua à morte & combustione & huiusmodi sumpta respectu eorum, quæ viuentia sunt &c. non prędicata accidentalia, sed repugnãtia absolute loquẽdo. Nec diminutus fuit, propterea Porphyrius non ponens sextum prædicabile, s. repugnans. tum quia prædicabilia, quę vera affirmatione enuntiari possunt, tradebat: tum quia oppositorũ eadem est disciplina, repugnantia autem alicui sunt opposita vel generi, vel differẽtiæ, vel speciei, vel proprio eius: & propterea sat fuit de illis dedisse cognitionem: præsertim quia priuatio per habitum, & malum per boni rationem cognoscitur naturaliter. Et sic patet solutam dubitationem hanc esse ex ipsa accidentis expositione.

E Ne me putes tu Thomista immemorẽ doctrinæ Sancti Thomæ in Secundo contra Gentiles, cap. 81. dixisse, ꝙ in ista diffinitione ly subiecti, sumit non pro quocũq; subiecto, sed subiecto propositionis. Noui. n. ꝙ ipse ibidem glosat ꝙ accidẽs est quod adest & abest pręter corruptionem subiecti. i. compositi ex materia & forma: & quod subdit per subiectum nõ posse intelligi materiam primam, quæ principium subiecti compositi est. Sed mens eius contraria nostris dictis non est, quia nõ intendit ibi glosare hanc diffinitionem ad literam, sed qm̃ arguendo diffinitio hæc applicata est ad realem vnionem formæ in suo susceptiuo, propter proportionalem similitudinem, quæ est inter prædicationem prædicati accidentalis de subiecto, & vnionẽ formæ accidentalis cum subiecto, ideo respõdendo, acceptata applicatione istius diffinitionis ad formam accidentalem, glosat modo supradicto, & causam assignat, vt patet ibi. Vnde glosa sua optima est applicata hac diffinitione ad discernendas formas, quæ accidentaliter vniuntur, & nostra, F immo sua, quæ diffinitionem ipsam simpliciter respicit, vera nihilominus est, &c.

2. ꝯtra Gẽt. cap. 81.

Diffinitur etiam sic quoq;. Accidẽs est quod contingit eidem inesse & non inesse. Et quod neq; genus neq; species, neq; differentia, neque propriũ: semper aũt est in subiecto subsistens.

Hic ponuntur duæ reliquæ diffinitiones accidentis, circa quarum primam. Notandum est de ly inesse, potest dupliciter accipi, sicut ĩ prædicta diffinitione distinctum est. si accipiatur inesse pro affirmatione, & non inesse pro negatione, hæc diffinitio in hoc differt à prima, ꝙ hæc magis explicite accidentis naturam declarat, q̃a potentiam logicam explicat in ly contingit, quam diffinitio præcedens non explicauit. Si autem ly in esse, sumatur sm̃ rem, tunc ista diffinitio differt à prima, q̃a illa conuenit accidẽti tam separabili q̃; inseparabili, ista aũt separabili tantum, & hoc placet Auer. Mihi aũt magis placet primom, qm̃ ista diffinitio est sumpta ex. 1. Topicorum de verbo ad verbũ, vbi expresse Aristoteles diffinit vniuersaliter accidẽs, prout est prædicabile ab alijs distinctum, sub quo claudi etiam accidens inseparabile non est dubium. Et confirmatur, quia ibi Arist. duabus accidentis diffinitionibus datis. s. hac & sequente, hanc laudat.

Cap. 4.

Circa vltimam vero diffinitionem nihil notãdum occurrit: nisi ꝙ vltima particula, s. semper aũt est in subiecto subsistens, nõ solum ea ratione addita est, quia diffinitio per puram negationem dari non debet, sed etiam ad dr̃iam prædicatorum repugnantium, quæ in subiecto nunq̃; subsistunt, sed semper procul à subiectis, quibus repugnãt sunt. intelligendumq; est accidẽs semper in subiecto nõ inhæsionis vniuersaliter, sed prædicationis oportere subsistere, qm̃ sicut accidẽs sm̃ rem non nisi subiecto inhæsionis sustentatum inuenitur, ita prædicatum accidentale, vt sic, sustentante eget subiecto, aliter accidentale non esset, sicut adiectiuum, si substantiuo non egeret, adiectiuum non esset &c.

Quæ communitates & differentiæ sint generis, speciei, differentiæ, proprij, & accidentis. Cap. 5.

OMnibus igitur determinatis, quæ proposita sunt (dico autẽ genere, specie, differentia, proprio, et accidente) dicendum est, quę eis propria sunt, & quæ communia.

Quæ nã oĩbus ꝑdicabilib⁹ cõia sint.

Commune quidem omnibus est de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidem de omnibus speciebus & de indiuiduis: & differentia similiter prædicatur. spẽs quidem de his, quæ sub ipsa sunt, indiuiduis. At vero propriũ de specie, cuius est proprium,

& de

& de his, quæ sub specie sunt, indiuiduis. Accidens autem & de speciebus & de indiuiduis. Nanque animal & de equis & bobus, & canibus prædicatur, quæ sunt species: & de hoc equo & hoc boue, quæ sunt indiuidua. Irrationale vere de equis & bobus, & de his, quę sunt particulares prędicatur. Species autem, vt homo, de inferioribus & de his, qui sunt particulares, prædicatur. Proprium autem, quod est risibile, de homine & de his, qui sunt particulares, prædicat. Nigrum autem de specie coruorum, & de his, qui sunt particulares, quod est accidens in separabile, & mouere de homine & de equo, quod est accidens separabile: sed principaliter quidem de indiuiduis, secundario vero & de his, quæ continent indiuidua.

Quæ cōia sint gñis & dfiæ.

Commune est autem generi & differentiæ continentia specierum. Continet.n. differentia species, & si non omnes quot genera. rationale enim, etsi non cõtinet irrationabilia, vt genus, queadmodum aial, tamen continet hominem & Deum, quæ sunt species. Et quæcunque prædicantur de genere, vt genus, & de his, quæ sub ipso sunt speciebus, prædicantur: & quæcunque de differentia prædicantur, vt differentia, & de his, quæ sub ipsa sunt speciebus, prædicabũtur. Nam cũ genus sit animal non solum de eo prędicantur vt genera, substãtia & animatum, sed etiã de his, quæ sub animali sunt speciebus omnibus prædicãtur vsque ad indiuidua. Cumque sit differentia rationale, prædicatur de ea vt differentia id quod est ratione vti, & non solum de eo quod est rationale, sed etiam de his, quæ sub rationali sunt speciebus, prædicabitur rõne vti. Commune autem est & perempto genere, vel differẽtia simul perimi, quæ sunt sub ipsis sunt. Quemadmodum.n. si non sit animal non est equus, neque homo, ita si non sit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Quæ sint dfiæ gñis, & dfiæ.

Proprium autẽ generis est de pluribus prædicari quam differentia, & species, & proprium & accidens. animal.n. de homine & equo, & aue, & serpente prædicatur: quadrupes vero de solis quatuor pedes habẽtibus: homo vero de solis indiuiduis, & hinnibile de equis, & de his, q sunt particulares: & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus, non eas, quæ complẽt substantiã generis, sed quæ sunt diuisiuæ. Amplius, genus continet differentiam potestate. (animalis.n. hoc quidem rationale est, illud vero irrationale,) differentiæ vero non continent genera. Amplius genera quidẽ priora sunt his, quæ sub se sunt positæ differentijs: propter hoc quidem simul eas auferunt, non autem simul auferuntur: sublato enim animali, aufertur ra-

A tionale & irrationale. Differentiæ vero nõ auferunt genus: nam si omnes interimantur, tamen substantia animata sensibilis subintelligi potest, quæ est animal. Amplius, quidẽ genus in eo quod quid est, differẽtia vero in eo quòd quale est prædicatur, quemadmodum dictum est. Amplius genus vnum quidem est secundum vnãquamque speciem, vt hominis id, quod animal, differentiæ vero plurimæ, vt rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. & genus quidem consimile est materię, formę vero differentia. Cum autem sint & alia communia & propria generis & differentiæ nunc ista sufficiant.

Quæ cõia sint gñis & speciei.

B Genus autem & species commune quidem habent de pluribus prędicari, quemadmodum dictum est. Sumatur autem species vt species, non autẽ vt genus, si fuerit idem species & genus. Commune autem his est et priora his esse, de quibus prædicantur. Et totum quoddam esse vtrunque.

Quæ sint ipsorũ differentiæ.

Differũt autem eo quod genus quidem species continet, species vero continentur et non continet genera: in pluribus enim est genus quam species. Genera quidem præiacere oportet, & in formata differẽtijs specificis perficere species. vnde et priora sunt naturaliter genera, et simul interimentia, sed simul quæ non interimantur: & species quidem cum sit est, genus, genus vero eum sit, non omnino erit species. Et genera
C quidem vniuoce de speciebus prædicãtur, species vero de generibus minime. Amplius genera quidem abundant earum, quæ sub ipsis specierum sunt continentia, species vero de generibus abundant proprijs differentijs. Amplius nec species fiet vnquam generalissimũ, nec genus fiet vnquam specialissimum.

Quæ cõia sint gñis, & proprij.

Generis autem & proprium commune quidem est sequi species. Nãque si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Et æqualiter dicitur prædicari genus de speciebus, & proprium de his, quæ participant illo. æqualiter enim & homo & bos animal est, & Cicero & Cato sunt
D risibiles. Commune autem est his vniuoce prędicari: genus de proprijs speciebus, & propriũ de his, quorum est proprium.

De ipsorũ dfijs.

Differt autem genus et proprij: quoniam genus prius est, posterius vero proprium. oportet enim esse prius animal, de hinc diuidi differentijs & proprijs. Et genus quidem de pluribus speciebus prędicatur, propriũ vero de vna sola specie, cuius est proprium. Et propriũ quidem conuersim de eo cuius est proprium prædicatur, genus vero de nullo conuersim prædicatur. nam nec si animal est, homo est, nec si animal est, risibile est. si vero risibile est, homo est,

& é con-

& è conuerso. Amplius omni speciei inest proprium, cuius est proprium & soli & semper, genus vero omni quidem speciei inest, cuius fuerit genus, & semper, non autem soli. Amplius aũt species quidem interemptæ nõ simul interimunt genera, quorum sunt species, propria vero interẽpta interimunt ea, quorũ sunt propria: & his interẽptis, ipsa simul interimuntur.

De cõitate gñis, & accidẽtis. Generis vero & accidentis commune est de pluribus, quemadmodum dictum est, prædicari, siue separabilium sit accidens, siue inseparabilium. etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de æthiopibus & aliquibus inanimatis prædicantur.

Quæ illorũ dfīæ. Differt autem genus ab accidente: quoniam genus ante species est: accidẽtia vero speciebus posteriora sunt. nam etsi inseparabile accidens sumatur, tamen prius est illud, cui accidit, q̃ accidens: & genera quidem, quę participant, æqualiter participant, accidentia vero nõ æqualiter. Intensionem vero & remissionem suscipit accidentium participatio, generum vero minime. Et accidentia quidẽ in indiuiduis principaliter subsistunt, genera vero & species naturaliter priora sunt indiuiduis substãtijs. Et genera quidem in eo ꝙ quid sit prædicantur de his, quæ sub ipsis sunt, accidentia vero in eo ꝙ quale aliquid est, vel quomodo se habet vnumquodq;. qualis est enim æthiops interrogatus, dicis, niger: & quomodo Socrates se habet, dicis quoniam sedet vel ambulat.

Genus ergo quomodo ab alijs quatuor differat, dictum est.

Contingit autem etiam vnũquodq; aliorum differre ab alijs quatuor: vt cum quinq; quidẽ sint, vnumquodq; autem ab alijs differat, quater quinq; viginti fiunt oẽs differentię. sed non ita se habet, sed semper posterioribus enumeratis, & duobus quidem vna differentia deficientibus: (propterea quia sumpta est,) tribus vero duabus, quatuor vero tribus, quinq; vero quatuor, decẽ sunt oẽs: quatuor, tres, duæ, vna. Genus etenim differt à differẽtia & à specie & proprio & accidente: quatuor ergo sunt oẽs differentiæ. Differentia quo differt à genere dictum est, q̃n quo differret genus ab ea, dicebatur. relinquitur ergo quo differat differentia à specie, & proprio, accidẽti dicere, & sunt tres. Rursus species quo quidem differat à differentia dictũ est, q̃n quo differret à specie differentia dicebatur. Quo aũt differat species à genere dictũ est, q̃n quo differat genus à specie dicebatur. Reliquum est igitur vt quo differat species à ꝓprio & accidenti dicatur, & sunt duæ. Quo autem differt proprium ab accidẽti relinquitur. Nam quo à genere et specie differat prędictum est in

E illorum ad ipsum differentijs. Quatuor igitur sumptis gñis differẽtijs ad alia, tribus vero differẽtię, duabus aũt speciei, vna aũt proprij ad accidens: decem erunt oẽs, quarũ quatuor quę erãt generis ad reliquas superius demonstrauimus.

Numerus differentiarum quinq; prædicabilium.

Genus.	Species.	Differẽtia.	Propriũ.	Accidẽs.
1	1	1	1	
	1	1	1	
		1	1	
			1	

Cõmune igiť est differentiæ & speciei ęqualiter participari. Hoĩe.n. æqualiter participant particulares hoĩes, & rõnali differentia. Cõmu- Quæ cõmunia sint differentiæ & speciei.
F ne vero est semp adesse his, quæ eis participãt. semper.n. Sor. rationalis est, & semper Sor. homo est. Proprium aũt est differentiæ quidem in eo ꝙ quale sit prędicari, speciei vero in eo ꝙ q̃d est. Nam si homo velut quale quid accipiatur, non tñ simpliciter quale, sed fm id quod generi aduenientes differentiæ eum constituerunt. Ipsorũ differentiæ. Amplius differentia quidem sæpe in pluribus spẽbus consideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus aĩalibus specie differẽtibus, species vero in solis his, quæ sub vna specie sunt, indiuiduis. Amplius, differentia quidem prior est ea specie, quæ est fm ipsam: simul.n. ablatũ rationale interimit hoĩem, homo vero interemptus non aufert rationale, cum sit Dẽus*. Am- * Angelũ
G plius differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale.n. & mortale cõpositum est in substantia hoĩs) species vero speciei non componiť, vt gignat aliquam aliam spẽm: quædam.n. equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem: equa autem simpliciter asino composita nunquam perficere mulum.

Differentia vero & proprium cõe quidẽ habent æqualiter participari ab his, quæ eis participant. æqualiter.n. rationalia, rationalia sunt, & risibilia, sunt risibilia. & semper & oĩ adesse cõe vtrisque est. si.n. curtetur qui bipes est, non substantia perit, sed ad id ad quod natũ est semper dicitur: nã & risibile ad id quod natum est De cõitatibus dfīæ & proprij.
H semper dicitur, sed nõ in eo quod semp rideat.

Proprium autem differentiæ est, ꝙ hæc quidem de pluribus speciebus dicitur sæpe, vt rationale de homine & de Deo: proprium vero de vna sola specie cuius est proprium. Et dfīa illis est consequens quorum est differentia, sed non conuertitur. propria vero conuersim prædicantur de his quorum sunt propria. De ipsorũ differẽtijs.

Differentiæ autem & accidenti cõe quidem est de pluribus dici. commune vero ad ea quæ sunt inseparabilia accidentia semper & omnibus adesse. bipes enim semper adest omnibus coruis, & nigrum similiter. Quæ cõmunia differentiæ & accidentibus.

Differunt

Ipsorum differentiæ.

Differunt aũt, φ differentia quidem cõtinet & nõ continet: continet.n.rationale hoiem, & Deum: accidentia vero quodãmodo continẽt, eo φ in pluribus sint quodãmodo continẽtur: eo quod nõ vnius accidentis susceptibilia sunt subiecta, sed plurimorũ. Et differentia quidem intensibilis & irremissibilis est: accidẽtia vero minus & magis recipiunt & impermistæ sunt quidem contrariæ differentiæ, mista vero contraria accidẽtia. Huiusmodi quidem cõiones et proprietates dñiæ & cæterorum sunt. Spẽs vero quo quidẽ differant à gñe & differẽtia dictum est in eo quod dicebamus, quo genus differat à cęteris: & quo differentia differt à cęteris.

Cõia spẽi et proprij.

Speciei vero & proprij cõe est quidem de se inuicẽ prædicari. Nam homo risibile est, & risibile homo est. risibile vero qm̃ fm id quod natum est dicitur. sæpe iam dictũ est. Aequaliter enim sunt species his, quæ eis participant, & propria quorum sunt propria.

Quæ ipsorum sint dñæ.

Differt autem species à proprio: qm̃ species quidẽ potest & alijs esse genus, proprium vero aliarum spẽrum esse impossibile est. Et species quidem ante subsistit φ̃ proprium: proprium vero post fit in specie: oportet.n. hoiem esse, vt sit risibile. Amplius, spẽs quidem semper actu adest subiecto. proprium vero aliqñ actu, potestate vero semper: homo.n. semper actu est Socrates, non vero semper ridet, quãuis sit natura semper risibilis. Amplius, quorũ termini differentes sunt, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei terminus esse semper sub genere, & de pluribus differentibus numero in eo quid est prædicari & cætera huiusmodi: proprij vero est soli & semper & omni adesse.

Cõmunitates speciei & accñtis.

Speciei vero & accidentis cõmune quidem est de pluribus prædicari. Raræ vero aliæ sunt cõitates: propterea qm̃ quãplurimum distant à se accidens & id cui accidit.

Differẽtiæ.

Propria vero vtriusq; sunt, speciei quidẽ in eo quod quid est prędicari de his, quorũ est species, accidentis autem in eo quod quale quiddã est, vel qũo se habẽs. & proprium est vnãquãq; substantiam vna quidẽ specie participare, pluribus aũt accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. Et species quidem præintelligunť accidentibus: & si sint separabilia: (oportet.n. ante esse subiectum vt illi aliquid accidat:) accidentia vero posterioris generis sunt, & aduentitię naturę. Et speciei quidẽ participatio ęqualiter est: accidẽtis vero vel si inseparabile sit nõ æqualiter. ęthiops.n. cum alio ęthiope habebit colorem vel intensum vel remissum fm nigredinem. Restat igitur de proprio & accidente dicere: quo enim proprium à specie & differentia & genere differt dictum est.

A

Cõitates proprij & accidentis.

Cõmune aũt proprio & accidẽti inseparabili est, φ pręter ea nunq̃ consistat ea, in qbus considerant. quẽadmodum.n. præter risibile non subsistit homo, ita nec pręter nigredinem subsistit æthiops. Et quemadmodũ semp & omni adest proprium, sic & inseparabile accidens.

Differentię ipsorum.

Differunt autem, qm̃ proprium vni soli speciei adest, quẽadmodum risibile homini: inseparabile vero accidẽs, vt nigrum, non solũ æthiopi, sed etiam coruõ adest, & carboni, & ebeno, & quibusdam alijs. Amplius, proprium conuersim de eo cuius est proprium prædicatur & ęqualiter: inseparabile vero accidens cõuersim non prædicatur. Et propriorum quidẽ æqualis

B

est participatio, accidentium vero hic quidem magis, illa vero minus. Sunt quidẽ & aliæ cõitates vel pprietates eorũ, quæ dicta sunt, sed sufficiant qdem hæc ad descriptionem eorum, quæ dicta sunt communitatisq; traditionem.

THOMAE DE VIO CAIETANI Sacræ theologiæ professoris, & Card. S. Sixti in Categorias Aristotelis.

PRAEFATIO.

C

In pricipio.

CONSVETVM inquit Auerrois (in procemio physicorum) vt expositores in principio librorum octo prælibent. s. intentionem, vtilitatem, ordinem, diuisionem, proportionem, uiam doctrinę, nomen libri, & nomẽ authoris: & ideo morem hunc seruare intendentes hoc in loco, vbi principium doctrinæ Peripateticę est, ab operis huius intentione exordiamur. qm̃ aũt difficile admodum est finem proprium tractatus huius clare inspicere, ex totius Logicæ fine tentandum est inuenire illum. Logica cũ nihil aliud sit q̃ ars actuum rationis directiua, ordinatur ad ipsum rationis opus vt proprium finem, ita φ logici negocij intentio primaria est reddere operationes rationis rectas faciliter & prompte, sicut finis effectus artis cuiusq; est, rectitudinem in operationibus suis ponere, faciliter & prompte. operationes autem rationis cum tres sint. s. simplex apprehensio, compositio & diuisio, & discursus, tres quoq; eẽ partes Logicæ, necesse est, vt vnaquęq; operatio recte exerceri possit. Ad regulãdum aũt

Intẽtio huius operis.

D

discursum inuenta est ars tradita in libro Priorũ, & consequentibus vsq; ad finem Logicæ. Ad compositionem vero & diuisionem ars tradita in libro Perihermenias inuenta est. Ad dirigẽdam autem primam operationẽ, quæ indiuisibilium intelligẽtia dicitur, prędicamentorũ liber nunc exponendus, inuentus asseritur: sufficienter tñ id per hoc opus fieri nequaq̃ affirmatur. Quia vero in prima operatione intellectus nec falsitas, nec veritas inueniri potest, qm̃ intellectus tunc non affirmat aut negat, & operatio ratiõis ideo regula eget, quia à propria perfectione, quæ veritas est, deficere potest, nõ facile est intelligere, qũo operatio prima intellectus regulať à Logica. Singularis etiam difficultas est, qũo ab arte hic tradita dirigatur. Sciẽdum igitur est, φ prima operatio intellectus, etsi ad incomplexum terminetur, quod vt sic nec verũ nec falsum est, multipliciter tñ contingit admisceri sibi verum vel falsum, ac per hoc dupliciter de

ea loqui

ea loqui possumus. Voo modo per se.i. in sua puritate. Alio modo per accidēs.i. vt ei admiscetur aliquid alterum, puta cōpositio, vel applicatio. si loquamur de prima operatione intellectus per se, sic ex parte sui regula non eget dante ei rectitudinem, qua ad obiectum absq; errore pertingat: qm̄ intellectus s̄m primam operationē aut totum, aut nihil attingit, qm̄ ad icomplexum vt sic, quod indiuisibile sonat, tēdit: simplicia aūt vt iu. 9. Metaphysicæ dicitur, aut non attingūtur, aut s̄m totum attinguntur: et consequenter cum oīs error in cōponendo vel diuidendo vel discurendo &c. contingat, prima operatio intellectus per se expers est erroris. Eget tñ regula ex parte obiecti, dante ipsi intellectui facilitatē et promptitudinem ad attingendum suum obiectum: & hoc fit per librum istum. Erat siquidem ens incōplexum, quod est obiectum primæ operationis, confuse dispersū i & obscurum i vniuerso, ita vt si simplex, puta albedo præsentata esset, quod quid est eius intueri difficillimum foret: qm̄ confusione quadam albedinis natura cum figuris, cum qoantitate, cum substātia, cum relatione mista est: mūdo aūt distinctis rerū ordinibus & adunatis cuiusq; ordinis rebus ad decem incomplexa, insignita suis proprietatib9, velut quibusdam figuris, facile ac prompte circa quodcūq; incomplexum, audemus intellectus aciem figere. Tollitur siquidem ex adunatiōe omnium incomplexorum ad decem capita vagatio itellectus ad incomplexorum notitiam habendam: ita q; sicut discursus argumentationis finibus concluditur, & sic intellectus, cum discurrendo aliquid quæritur, certis modis discurrendi assumptis, securus incedit, ita cum simpliciter aliquod apprehendere volumus, decem hæc incomplexa circunspicimus, & non oportet nos vagari partes dispersas in toto vniuerso, cum infinitate quo ad nos, & consequenter incertitudine. Tollit̄ quoq; ex distinctione & ordinatione horum decem incomplexorum cōfusio, qua limpide inspici ab iotellectu prohibebant̄. Tollitur vltimo ex assignatione proprietatum eorundē obscuritas, qua occultata manebāt, dum quæ ea præferrēt signa noo haberent. certe igitur & faciliter ac prompte simplicia apprehensibilia fiunt nobis per prædicamentorum doctrinam. Si autem loquamur de prima operatione intellectus per accidens, sic regula eget: & eius regula est ars diffinitiua, sicut regula discursus est ars syllogistica. Ars autem diffinitiua adhuc ab antiquis uel tradita oon est, vel ad nos non peruenit. esset autem illius artis determinare quid sit diffinitio, et ex quibus cōstat, & qualibus, & de passionibus eius, & partibus subiectiuis, sicut de demonstratione tractat̄ in libro Posteriorꝝ. In hac quoq; arte determinandum esset quid genus & quid species, &c. qm̄ diffinitionis natura sine his iotelligi noo potest, & ante librum Topicorū hæc ars locum habet: qm̄ regulatiua est intellectus ad ootitiam incomplexi: dialectica vero regulae ad ootitiam complexorū problematum &c. Et quāuis hæc ars nō habeatur, præsens tñ liber eius inchoatio quædam est: qm̄ cum tripliciter errare contingat diffiniendo. s. in applicatione partium diffinitionis ad diffinitum: & in coniunctione partium diffinitionis inter se, & in applicationis totius diffinitionis ad diffinitum: primus error ex hoc libro qūo vitādus sit habetur inchoatiue, qm̄ hic docemur cui prima pars cuiuscunq; diffinitionis recte, aut non recte applicetur, dum per proprietates cuiusque generalissima discernimus omnia contenta sub vno genere, à contentis sub alio genere. Est ergo presentis operis intētio adunare ad decem geoera omnia entia dispersa & infinita, ordinareq; distinguere, ac sigillata suis ꝓprietatibus clarificare, & sic primam operationem intellectus & per se & per accidens sumptam dirigere queat. Sed dirigere primam operationem poram est finis proprius & adeptus. Dirigere autem eam admistam est finis cōis etiam arti diffinitiuę, & hic tm̄ modo inchoatus cōsumman-

T.c.vltimi.

Triplex error in diffiniendo cōmittitur.

E dus in arte diffinitiua. Ee qm̄ res incomplexæ oon adunantur & distinguuntur eum conditionibus, quas habent in rerum oatura, sed vt sic acceptæ ꝑ intellectū.i. vt stant sub simplici apprehēsione intellectus.i. vt obiectæ simplici apprehensioni intellectus. & res sic acceptę oihil aliud sunt q̄; res dictæ uerbis iterioribus. vel (quod idem est) q̄; res conceptæ cōceptibus simplicibus & res huiusmodi nihil aliud sint q̄; res significatæ vocibus incomplexis, q̄n voces sunt signa conceptum & cōceptus rerum: ideo dicitur etiam ab illustribus viris, q; intentio huius libri est tractare de uocibus incomplexis vt significatiuæ sunt rerum incomplexarum, idem enim est tractare de rebus vt conceptis simplici apprehensione, & de vocibus vt significant illas sic conceptas, qm̄ quicqd attribuitur vni attribuitur reliquo, seruata tñ proportiooe, quia rei sic conceptæ & significatæ attribuitur vt rei, voci vero vt signa. homo. o. reponitur in ꝑdicamento substantiæ vt res ibi posita, ly vero homo, vt signum

F illius rei, quæ est homo. Quāuis autem sic iotellecta intentio ista sustinēda sit. Memores tñ esse oportet eius quod optime ab Auic. in principio suæ Logicæ dicit̄. s. q; considerare de vocibus nō est logici negocij ex intentioue, sed necessitas ad hoc compulit, qm res sic conceptas non oisi verbis exprimimus, docemus, adunamus, & ordinamus. Si.n. absq; verbis exterioribus hæc omnia explere possemus, solo sermone interiori contenti, aut alijs signis hæc fierent, de vocibus tractandum non esset. Et propterea si quæratur de vocibus, an de rebus principaliter hic tractetur. Respondendum est, q; de rebus non absolute, sed incomplexę conceptis, & consequenti necessitate significatis. Cum autem audis res sic cooceptas adunari & reponi in prædicamentis, oon arbitreris q; aggregatum ex re & sic concipi, sit id quod adunatur & reponitur &c. sed iotelligas q; res habens secum sic concipi, vt conditionem sine qua non est id quod reponitur colligitur & significatur, sicut eum au-

G dis, ignis approximatus comburit, non intelligas q; aggregatum ex igne & approximatione comburat, sed q; ignis non comburit, nisi sit approximatus. Est.n. incomplexe concipi conditio rei ad supradicta, sicut approximatio est conditio ignis ad combureodum. Et sic patet intentio operis, & q; conuenientius ponitur subiectum huius libri (si subiectum aliquod sibi assignandum est) ens proponibile primæ operationi interius q̄; ens ordinabile s̄m sub & supra, hoc. o. ad secundam spectat operationem, ad quam hic liber non primo ordinatur.

Huius libri subiectū cęteru altius explanatū notato.

Vtilitas autem ex eo proueoiens valde magna est. nō. n. soli Logicæ prodest doctrina hæc, vt pars eius, sed aliæ scientiæ siue doctrinę absq; hac expleri nō possunt. qm̄ demōstrationum priocipia sunt diffinitiones, quas absq; hac cognitione perficere est impossibile. Vnde io 3. Physicorꝝ Aristot. quærens, quod quid est motus, ad prædicamēta recurrit, & in. 2. de Aīa quęrens, quod qd est animæ idem facit. nisi. n. esset doctrina prædicamen-

H torꝝ, cum quęritur alicuius, quod quid est, oporteret vagando per totū uniuersum discurrere, quod illius genus primum sit: nunc aūt, vt dictum est, limites positi sunt, infra quos oīa distincte continentur iosignita proprietatibus suis, vt statim collatis proprietatibus eius, cuius quæritur, quod quid est, cū proprietatibus cuiusq; decē generum, repooere & applicare sciamus singula singulis. Sumit quoq; Perihermenias doctrina, et syllogistica hinc vtilitatem non paruam. qm̄ hinc habetur essentialis ordo terminorum incomplexorum, ex quibus fiunt propositiones, & procedunt demonstrationes &c.

Vtilitas huius artis.

T.c.3.

T.c.2.

Ordo huius operis inter alia logicalia est, q; sibi debetur primus locus simpliciter, ita q; non solum præcedit artem enunciatiuam & syllogisticam, sed etiam diffinitiuam. qm̄ id, quod est per se, prius est eo quod est ꝑ accidens. Dictum est autem, q; presens opus ordinatur ad perfectiooem primæ operationis per se sumptæ, ars aūt

Ordo.

diffinitiua

diffinitiua ordinatur ad perfectionem eius admistæ. Et quia, vt ex dictis patet, diffinire genus, speciem, &c. diffinitiuæ artis opus est, ideo liber iste naturaliter præcedit librum Porphyrij, propter quod consulto Princeps philosophorum logicam ab hoc opere inchoauit.

Diuisio operis. Diuisio præsentis operis in tres tractatus fit in Anteprædicamenta, Prædicamēta, & Post pdicamēta, quorū ratio cū ad textus expōnem peruentum fuerit dicetur.

Proportio. Proportio huius libri ad ipsam Logicam est proportio partis ad totum, ad alios vero libros Logicę est proportio ianuæ ad intrinseca domus.

Via doctrinę. Via doctrinæ non est demonstratiua, sed potius diffinitiua & inductiua: vt & modus docendi rei quam docemus consonet.

Nomen libri. Nomen libri est categoriæ.i. prędicamenta.i. coordinationes decem generū, vel ipsa decem gña, quæ capita sunt coordinationum. de his enim tractat liber hic.

Nomen authoris. Nomen autem authoris est Aristoteles Peripateticorum pater, qui non solum author, sed inuentor huius mirabilis doctrinæ fuit, vt Themistio & Auerroi placet, licet Iamblicus (vt testatur Boethus) Architæ tarentino hunc deferat honorem, &c.

ANTEPRAEDICAMENTA

ARISTOTELIS

cum Thomæ de Vio Card. acutissimis commentarijs.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, & eorum, quæ dicuntur, diuisio. Cap. 1.

Equiuoca dicuntur, quorum solum nomen cōe est, fm nomē vero substantiæ ratio diuersa: vt animal, homo, & quod pingit. & horum.n. solum nomen cōe est, fm nomen vero substantię ratio diuersa. Siquis.n. assignet quid sit vtrūq; eorum quo animal est, propriam assignabit vtriusq; rationem.

Dicendum esset hic, quare incęperit librum istum ab istis diffinitionibus & diuisionibus & regulis sequentibus Anteprædicamenta, & qs inter hęc ordo sit. Sed qm̄ ratio ordinis absq; ordinatorum notitia non percipit, & nouitijs loquimur: ideo differremus hæc vsq; ad finem huius primæ partis, interim autē singula exponere sufficiat. Et qm̄ à Tanto Philosopho diffinitiones istæ datæ sunt, singula notāda sunt verba antiquos expositores imitādo.

Aequiuoca dicuntur & noia & res. Aequoca ergo diuersis respectibus, & noia, & res significare dicunt. Dr̄.n. nomē aliquod ęquocum, quia significat plura fm diuersas rōnes, vt ly canis, significat cœlestem, marinum, atq; terrestrem canē, ipsæ vero res significatę dicunt ęquocę, non quia significāt, sed qa signāntur vnico vocabulo diuersis rōnibus. vt sydus illud, & piscis, & aīal latrabile æquiuoca appellant. Vnde ipsum nomē appellari consueuit æquiuocū æquiuocans, res vero æquiuoca ęquiuocata, & quia Arist. res est adunaturus, ut stant sub incōplexis conceptibus, vt dictū est, ideo à rebus incœpit, intendēs p æquiuoca, æquiuoca æquiuocata, vnde & coactus est i numero plurali æquiuoca diffinire, eo q res vna æquiuocationis capax nō est sine altera: oportet.n. ad minus duas res significari vno noīe, vt æquiuocatio eē possit. Signāter quoq; dixit dicunt, & non dixit, sunt: qa rebus non cōuenit æquiuocari vt sunt in rerum natura, sed vt sunt in uocibus nr̄is. Aequiuocari.n. p̄supponit uocari, quod rebus ex noībus accidit. Ly nomē, non accipitur

A hic prout est vna pars orationis distincta contra verbū, participium, &c. qm̄ etiam in verbis & participijs, &c. æquiuocatio inuenit, sed sumit nomen pro voce significatiua ad placitum, quæ dicit nomen, quasi notamen, i. mentis nota. Verbū.n. et vr̄ oīs hmōi vox, inquantum absolute significat rem aliquā, nomen dr̄ ab Arist. (in. 1. Perihermenias.) Ly solū. nō excludit oīa alia à noīe, sed rōne eius tm̄, de qua subdit q est diuersa: nihil siquidem obstat æquiuocis, si eis & nomen cōe, & multa alia cōia sint, dūmodo rōnem noīs cōem non habeant. Ly ratio, licet multipliciter sumi possit, hic sumit non pro diffinitione, qm̄ res generalissimæ, æquiuoca dici nō possent, eo q diffinitione carent, sed sumitur pro cōceptu significato per nomen, qui in habētibus diffinitionem est diffinitio ipsa, in non habētibus vero diffinitionem ratio, quam significat nomen vocatur, & nihil aliud est, q̄ id quod directe significatur per nomen. Ly substantiæ, sumitur pro quidditate: ita q idem est dicere ratio substātiæ, B & ratio quidditatis. Ly fm illud nomē, determinat ly ratio substātiæ. qm̄ non de quacunq; rōne substantiæ ipsorum ęquiuocorū sermo est, sed de ea ratione substantiæ, quæ significatur in eis per illud nomen cōe, in quo æquiuocantur: & qm̄ illa est, quæ respondet ad interrogationem factam per quid est quęuis illarum rerum, vt significatur noīe illo cōi. v.g. quid est animal latrabile, inquātum canis, quid est piscis ille inquantū canis, &c. ideo talis ratio dicta est ratio substantiæ, id est quidditatis illorum æquiuocorum non absolute, sed secundum illud nomē. Responsio nanq; ad quid, quidditatis ratio recte dicitur. Ly diuersa, non coartatur ad diuersitatem simpliciter, sed communiter accipitur, vt comprehēdit sub se diuersitatem simpliciter, vel secūdum quid, totaliter vel partialiter: ita q æquiuoca dicunt & illa quorū ratio fm illud nomē cōe est penitus diuersa: & illa, quorum ratio fm illud nomen cōe est aliquo modo diuersa. Et propter hoc caue ne dixeris hic esse diffinita tantum C pure æquiuoca, quæ alio vocabulo dicuntur æquiuoca à casu, sed dicito, ęquiuoca in cōi, vt comprehendunt in analoga, quæ æquiuoca à consilio sunt, & pure æquiuoca diffiniri, & q pure æquiuocis cōuenit habere rōnem substantię diuersam penitus, analogis vero diuersam aliquo modo. Suadetur aūt hanc esse mentem Arist. tum ex exemplo subiūcto, qm̄ homo verus & homo pictus, modo pure æquiuoce dicuntur aīal. Sed æquiuocatione à cōsilio seu analogice, vt patet ex rationibus eorum fm illud nomen: qm̄ nō sunt penitus diuersæ, sed aliquo modo eædem. Quærenti.n. quid est homo fm q aīal: respondet q est substātia aīata sensibilis. Quærenti autem quid est hō pictus fm q aīal: respōdet q est imago substantiæ aīatæ sensibilis: vbi expresse apparet rationes nō esse penitus, sed aliquo modo diuersas. Tum ex intentione operis, qm̄ ad quodcūq; ordinetur cōiter asseritur q intendit diffinire hic res vt adunantur sub vocibus transcendentibus, quas constat non pure ęquiuocas, sed D analogas esse. Quot autem modis contingat variari analogiam & quomodo, nūc qm̄ summarie loquimur, silentio pertransibimus: specialem de hoc tractatum si Deo placuerit ciro confecturi. Est igitur sensus totius diffinitionis quod æquiuoca æquiuocata dicuntur illa entia, quæ significantur vno quidem nomine, sed secundum illud vnum nomen non habent vnum cōceptum, sed diuersos simpliciter, vel secundum quid, &c.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen cōmune est, & fm nomen eadem ratio substantiæ. vt animal homo, atq; bos: communi enim nomine vtraq; animalia nuncupantur, & est substantiæ ratio eadem. Siquis enim assignet vtriusq; rationem quid vtrunq; sit quo animal est, eandem assignabit rationem.

Tota ista diffinitio intelligenda est sicut præcedens,
excepta vltima particula. Est siquidem duplex vniuo-
cum, s. vniuocans vniuocatum, & de vniuocatis est mo
do sermo. & in numero plurali, &c. sicut superius expo-
suimus. vltima aũt particula (. s. ly eadem) nõ dicit iden-
titatem simpliciter, vel sm quid: sed idẽtitatem simplici
ter: ita quod licet ad æquiuocationẽ sufficiat qualiscũq;
diuersitas rationis sm illud nomen, ad vniuocationem
tñ non sufficit qualiscunq; identitas rationis sm illud no
men, sed exigitur ꝙ ratio vniuocatorum, quæ attẽditur
penes illud nomen, in quo vniuocantur, sit totaliter ea-
dem, & nihil plus aut minus includat vnum q̃ reliquum
in ratione illius nois. Fundamẽtalis uero ratio huius est,
quia malum cõtingit omnifariam ex particularibus de-
fectibus, bonum aũt vno modo ex causa integra, vt Ari
sto. & Dionysius docẽt. Ad pulchritudinem siquidem
hoĩs requiritur ꝙ oĩa membra consonent, ad turpitudi-
nem vero sufficit vnius membri, puta oculorum defor-
mitas. æquiuocatio autem ex parte mali se tenet, qm̃
diuersitatem sequitur, quę in allostogia malorum est: &
ideo siue sit diuersitas simpliciter, siue aliquo mõ, æqui-
Pater primo met. uocatio fit. Vniuocatio vero, qm̃ vnitatẽ sequitur, quæ
in bonorum coordinatione est, non consurgit nisi omni
diuersitate ablata totaliter eadem sit ratio vniuocatorũ
sm vniuocum nomẽ. vt animal nomen cõmune & vni-
uocum est homini & boui, qm̃ tam homo q̃ bos animal
vocatur, & ratio eorum inquantum animalis nomẽ ha-
bent, eadem totaliter est. Quærẽti. n. quid est homo sm
ꝙ est aĩal respondetur substantia aĩata sensibilis. Quęrẽ-
ti quoq; quid est bos sm ꝙ est aĩal, respondetur substan-
tia aĩata sensibilis. Vbi apparet oĩno eandem redditam
rationem sm vniuocum nomen. Aduerte hic ne im-
buaris ignorãtia prauæ dispõnis, ꝙ glosa ista, quæ vnde
venerit nescio, s. vniuoca dicũtur, quorum ratio est ea-
dem & æqualiter participata, destruit textum: qm̃ vere
vniuoca sub æquiuocis ponit, & à logica veritate aliena
est: qm̃ ad vniuocationem sm veritatem & Albertum
4. met. & 1. hic & S. Tho. 4. Meta. lec. prima sufficit omnimoda in-
cæ. cô. 2.; distinctio vniuocatorum in cõceptu nominis vniuoci:
& in hoc omnes antiqui, quos vidi, consentiunt: nec pu
to aliunde ortam glosam hanc q̃ ex in comprehensione
vnitatis analogicæ. Dicito ergo tu analoga sub ęquiuo-
cis comprehendi, & his chimeris mentem ne impleas.
Aduertendum quoq; diligenter est, ꝙ stantibus oĩbus
supradictis, adhuc diffinitio illa habet duplicem habitu-
dinẽ, quæ intelligi potest esse inter vniuocata, & ly sub-
stantiæ, positum in diffinitione eorum. Potest. n. intelli-
gi primo, vt ly substantiæ denotet substantiam. i. quid-
ditatem ipsorum vniuocatorum: ita ꝙ ad vniuocationẽ
requiratur ꝙ ratio significata per illud nomen cõe, sit ra
tio. i. conceptus non eorum quæ sunt extra quidditates
vniuocatorum, sed sit ratio substantiæ. i. quidditatis eo-
rum: & sic ly ratio conditionatur hinc & inde. & ex par
te siquidem nois, quia debet eẽ significata directe: & pri
mo per illud nomen cõe, & propter hoc apponit ly sm
nomen. Ex parte vero rerũ, quia debet esse itrinseca, seu
essentialis illis: & propter hoc apponitur ly substantiæ.
Alio mõ intelligi vt ly substãtiæ nõ denotet qdditatem
rerũ vniuocatarũ in se, sed quidditatẽ earum vt hñt id,
quod p illud cõe nomen signatur: siue illud sit substãtia-
le, siue accidentale illis vniuocatis, & sic nõ solum ly ra-
tio, sed hoc totũ, quod dico, ratio substãtiæ, conditionat
p ly sm nomẽ, & ad vniuocationẽ sufficit ꝙ aliquę duo
cõueniant in aliquo noie. Et, ꝙ vt induunt illud nomẽ,
habeant eundem oĩno conceptum, siue ille cõceptus sit
essentialis illis, siue accidentalis: iste secundus sensus ex-
tendit diffinitionem hanc ad omnem vniuocationem,
ita ꝙ sm eum boui & leoni animal est vniuocum, & co
loratum, & magnum & pulchrum, & videri & audiri,
et breuiter comprehenditur sub ista diffinitione vniuo-
catio essentialis & accidentalis per se et per accidens, in-

E trinseca & extrinseca. primus vero sensus diffinitionem
hanc extra essentialiter vniuoca non trahit, qualia sunt
genera, differentiæ, species. Secundus rursus sensus di-
gnus Aristotelis intentione videtur: quia vlr compre-
hendit vniuoca. Sed mihi apparet, ꝙ primus sensus sit
sm intentionem eius: qm̃ infra, in prædicamẽto substan
tiæ dicet, accidentia non prædicari sm nomen & ratio-
nem de substantia, quod nihil aliud est q̃ dicere, ꝙ non
prædicantur vniuoce p locum à diffinitione ad diffini-
tum: & rursus ponet proprietatem substantiarũ secũda-
rum & driarum earũ, vniuoce prædicari de pmis, quod
falsum esset. si vniuocatione sic amplo vocabulo uteret,
& præsertim, qa ibi remittit se ad hanc diffinitionẽ. Ac-
cedit ad hæc, ꝙ vniuoca cõi vocabulo nõ consueuimus
dicere nisi essentialiter vniuoca, quod ex hoc vno perci-
pi potest, quia disputantes vtrum prędicamenta habeãt
aliquod cõe vniuocum, absq; distinctione intelligimus
de vniuocatione essentiali, qm̃ de accidentali nullus du-
F bitat, quasi vniuoca accidentaliter nõ sint vniuoca nisi
sm quid. Vnde dicendum est, ꝙ primus sensus est intea
tus ab Aristotele, nec tamen erat opus aliter diffinire
vniuoca accidentaliter, quia ex ista diffinitione facilli-
me sumitur omnium vniuocorum ratio. diffinitis enim
vniuocis simpliciter, facile est determinare qd sint quo-
dammodo, seu secundum quid vniuoca, &c.

Denominatiua vero dicuntur, quæcunq; ab
aliquo * solo differentia casu sm nomen habẽt * nõ habẽt cod. aliqu.
appellationem, vt à grammatica grammaticus,
& à fortitudine fortis.

Tria sunt in denoĩatione, s. forma denoĩans, res deno-
minata, et ipsum denoĩatiuum: forma, á qua res denomi
natur, est vt albedo; à qua res illa dicitur alba: & grãma
tica, à qua hõ grammaticus dicit, & huiusmodi: res de-
noĩata est subiectũ, quod ab illa forma dicit tale, vt hõ,
lignũ, &c. Denoĩatiuum aũt est illud met ens, quod est
G forma denoĩatiuũ: vt significatũ noĩe descendẽte á noĩe
proprio formæ denoĩantis, vt albũ, fortis, grãmaticus.
Dimissis ergo denoĩantibus, & denoĩatis, denoĩatiua
diffiniuit: pluraliter quidem, non quia denoĩatio in vno
non saluet, sed ad multitudinem eoꝝ designandam, ab
vna forma denoĩante orientem: vt á iustitia iustus, iusti,
iustũ, &c. (Dicunt vero) addidit eadẽ, qua superius rõ-
ne, quia: s. entia denoĩatiua non sunt, sed dicunt. Tribus
aũt cõditionibus diffiniuit denoĩatiua. Prima est, ꝙ hñt
appellationẽ sm nomen ab aliquo. Secunda est, ꝙ diffe-
rãt casu ab illo. Tertia est, ꝙ solo prędicto casu differant
ab illo. pma nihil aliud sonat nisi ꝙ denoĩatiuum debet
deriuari ab illa forma denominante sm nomen, non ita
ꝙ nomen denominatiuum oporteat formari sm vocẽ á
noĩe formę denoĩantis, cum hoc plerunq; falsum sit, qm̃
iustitia á iustus venit sm eius formationem, & nõ ẽ con
uerso: & grammatici negociũ est tractare de hmõi nomi
num deriuationibus: puta ꝙ à genitiuo huius nominis
iustus, addito tia, formatur iustitia et hmõi. sed ita quod
H oportet nomen denominatiuum deriuari á nomine for
mæ denoĩantis sm naturã. sicut enim prius naturaliter
res est sm se q̃ sm ꝙ alteri adiacet, quia adiacere alteri
nõ potest quod in se non est, ita prius naturaliter est no-
men formæ denoĩantis, puta albedo, quod significat ip-
sam albedinem sm se, q̃ nomen denominatiuum: puta
album, quod significat albedinem, vt i subiecto positã:
& sicut á causa naturaliter deriuat suus pprius effectus,
ita á noĩe formæ denoĩantis, quod signat cãm, naturali-
ter venit denoĩatiuum, quod iportat eius effectũ. albe-
do. n. causa formalis est eius, quod est esse albũ. albedo
enim nõ causat ab albo, sed album aliquid ideo & est &
dicitur, quia albedinem habet, propter quod denomina
tiuũ merito dicitur, non. n. aliunde habetur á noĩe quod
substratam rem nominet talem, nisi quia ab ipso deno-
minante, cuius effectus proprius est, illud esse tale nasci-
tur

tur fm naturæ ordinem. Secunda vero conditio.s. ꝙ differant casu: insinuat ꝙ denominatiua debent differre à nomine formæ denominantis casu in fine vocis, idest in transfiguratione seu flexione vocis, vt ly album differt à ly albedo, & ly grammaticus à grammatica, &c.

Tertia autem conditio, scilicet ꝙ non aliter differant, sed casu solo: ostendit ꝙ non debet denominatiuum differre à nomine formæ denominantis in significatione: hoc enim esset differre non solo casu, sed significatione etiam, & consequenter diffinitione & essentia idẽ significat album & albedo: quoniam (vt infra dicet Aristoteles) album puram qualitatem significat. differentia aũt in modo significandi inuenta inter denominatiuum & denominans non excluditur per ly solo casu: quoniã talis differentia comes est differentiæ secũdum casum. regula autem generalis est, ꝙ dictio exclusiua non excludit á concomitantibus. dicẽdo enim solus Sortes currit, non excluditur hoc risibile á cursu. nec ociose has adunauit conditiones Aristoteles, sed singulas ad differentiam aliquorum posuit. defectu.n.primę, studiosus non dicitur denominatiuum virtutis, licet fm rem á virtute veniat. Defectu vero secundæ ly grammatica, cum de aliqua muliere dicitur, ꝙ est grãmatica denominatiuũ non est á grãmatica veniens, vt Boetho placet, licet denominatiuum concedi posset, vt per accidens non inueniri differentiã casus. Aristotelẽ vero docuisse id quod per se denominatiuis conuenit. defectu autem tertię virtuosus non est denominatiuum virtutis. Et intelligẽda sunt hic de denominatiuis proprie & stricte, i. formaliter & simpliciter sumptis, quibus Aristoteles hæc sufficere putauit: licet posteriores non ignobiles addendum putauerint, ꝙ illud, á quo denominatiua habẽt appellationem fm nomen, sit aliud á re denominata, quorũ sententiam propterea libenter sequor, quia cõis vsus prædicationem denominatiuam contra identicã distinguere videtur: & quia Aristo. ipse in. 7. Meta. textu cõm. 8. ex natura prædicationis denominatiuæ materiã distinctam concludit essentialiter ab omnibus prædicamẽtorum naturis, vt expresse ibi á S. Tho. dicitur. Ne autem fateamur Aristotelem diminutũ in hac diffinitione eẽ, vel dicamus, ꝙ quasi per se notam hãc particulam subintelligendam reliquit, propterea ꝙ ly denominatiua, sonat quasi nominis datiua, non rationis. denoĩatiua.n. nomẽ solum dant denominato, non rationem: qm̃ prædicantur tantum fm nomen, & nõ fm rationem de eis. vel glosemus, ly habent appellationem non solum passiue, sed etiam actiue, i. ꝙ appellentur ab aliquo, &c. & appellent aliud. s. denominatum. appellare autem cum idem sit ꝙ nomen dare, oportet ꝙ appellans si pure appellans est, ꝙ nomẽ tantum det ei, quod tali noĩe appellatur: & consequẽter oportet ꝙ sit aliud ab eo. Quod.n. dat nomen & rationem alicui intimum est illi, vt inferius, qñ hi termini declarabuntur, patebit. Vel fm Albertum habent appellationem. i. ad aliud applicationẽ. Verum ne fallaris cum audis denominatiuum á forma denominante oriri, & credas propter formæ vocabulũ ꝙ res denominãs debeat esse forma eius, quod denominatur: scito ꝙ formæ nomine in hac materia ĩtelligimus omne id, quo aliquid dicitur tale, siue illud sit secũdum rem accidens, siue substantia, siue materia, siue forma. non enim est minus denominatiua prædicatio ista, s. triãgulus est ligneus, vel vas est terreum, quám ista, homo est albus: venit siquidem á ligno ligneum & á terra terreum, sicut ab albedine album. Aduerte quoq; hic, ꝙ licet denominatiuum infra latitudinem vniuocorum & æquiuocorum nominum materialiter claudatur, qa differt tamen ab eis secundum rationem formalẽ, ideo distincta sunt denominatiua contra æquiuoca & vniuoca: album enim inquantum ab albedine venit, differens solo casu denominatiuum est, inquantum in pariete & ligno est fm vnam rationem vniuocũ est, licet accidentale: & similiter ridens inquantum á risu venit, &c. denominatiuum est, inquãtum vero fm diuersas rationes de homine & agro florente dicitur æquiuocum, &c.

In prædicamẽto substantiæ.

T.c. 8.

A subã fiũt denoiationes.

Eorum quæ dicuntur alia quidem secũdum complexionem dicuntur, alia vero sine complexione. & ea igitur secũdum complexionem dicuntur, sunt, homo currit, homo vincit, ea vero, quæ sine complexione dicuntur, sunt, vt homo, bos, currit, vincit.

Diffinitionibus tribus præponendis iam completis, diuisiones inchoat. Quarum prima est, eorum, quæ dicuntur. i. entium, quæ intellectu & voce dicuntur, quædam dicuntur sine complexione, & quędam cum complexione. Vbi nota ꝙ dici cum complexione contingit dupliciter. Vno modo cum verbo, vt homo currit, homo est albus. Alio modo sine verbo: vt homo albus: & licet dici cum complexione principaliter sonet complexionem verbalem, quia verbum ipsam compositionem importat, extendendum tñ est complexionis nomen in hoc loco ad complexionem etiam nominalem absq; verbo: qm̃, vt expositores testantur, hæc diuisio separat ea quæ per se sunt in prædicamentis ab his, quæ non nisi per partes sunt in eis: alibi autem sunt & complexa verbaliter & sine verbo. nihil.n. horum vnicum locum habet fm se totũ in prædicamento, homo.n. albus in duobus locatur generibus, & animal rationale duo loca in prædicamento substantiæ habet, generis. s. & differentię, si vt complexum sumatur: si autem circum locutiue ad designandum innominatum genus, tunc vocalis tm̃ complexio est non conceptuum, & ideo inter dicta sine complexione numeratur. complexio enim ista & incõplexio, fm conceptus, quibus ante dicuntur res ꝙ̃ vocibus, consideranda est. Dictum enim est iam ꝙ entia vt incomplexe concepta prædicamenta ingrediuntur. Est ergo sensus diuisionis, ꝙ entium, quæ intellectu & voce dicuntur, quædam dicuntur sine complexione conceptuum, & consequenter vocum, nisi adsit impedimentum: quædam vero cum complexione conceptuum, & consequẽter vocũ nisi p accñs simplici vocabulo respõdendo, siue ṽbaliter, siue sine ṽbo hæc fiat cõplx̃o, &c.

Entium diuisio. *Cap. 2.*

EOrum, quæ sunt, alia de subiecto quodam dicũtur, in subiecto vero nullo sunt. vt homo de subiecto quidẽ dicitur aliquo homine, in subiecto autem nullo est. Alia autẽ in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur. In subiecto autem esse dico, quod cũ sit in aliquo, non sicut quædam pars, impossibile est sine eo esse in quo est: vt quædam grammatica in subiecto quidẽ est in anima, de subiecto vero nullo dicitur: & quodam album in subiecto est corpore, omnis. n. color ĩ corpore est, de subiecto vero nullo dicitur. Alia vero de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt. vt scientia in subiecto quidem est ĩ anima, de subiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neq; in subiecto sunt, neq; de subiecto dicuntur. vt aliqs homo, vel aliquis equus. nihil. n. horũ neq; in subiecto est, neq; de subiecto dicitur. Simpliciter autem quæ sunt indiuidua & vnum numero de nullo subiecto dicũtur, in subiecto autẽ nihil prohibet ea esse: quædam.n. grammatica in subiecto est, at de subiecto nullo dicitur.

Secunda diuisio ponitur hic, in qua notandum est, ꝙ quatuor res sunt, duæ reales, & duæ rationis, secãtes vniuersitatem eorum, quæ in prædicamẽtis sunt, s. substantialitas, & accidentalitas: vniuersalitas, & particularitas. omne. n. quod est in prædicamento, aut est substantia, aut est accidens: et iterum, aut est vniuersale, aut particulare. hæc aũt quatuor singulis cõicata incedunt proprietatibus inseparabilibus. substãtialitatem sequit̃ non esse in subiecto, accidentalitatẽ esse in subiecto: vniuersalitatem dici de subiecto, particularitatem non dici de subiecto. Nec prætereas, quin consideres aptũ cuiq; esse comitem, & sui ordinis: res enim reales esse, aut non esse in subiecto: res vero rationis dici aut non dici de subiecto associatę sunt. Quãuis autem quatuor supradicta disperata sint proprijsq; gaudeãt socijs, nec vnq̃ eas deserant, nec deseruntur ab eis, adunantur tamen adinuicem, non quodlibet cum quodlibet, sed vtrunq; illorum realium cum vtroq; istorũ rationis: ita ꝙ ex tali coniunctione quatuor constituuntur, in quæ vnica diuisione

F omnia contenta in prædicamentis distinguuntur. coniungitur primo substantialitas cũ vniuersalitate, & constituitur substantia vniuersalis: deinde cum particularitate, & cõstituitur substantia particularis. Coniungitur secundo accidentalitas cũ vniuersalitate, & cõstitur accidens vniuersale: deinde cum particularitate, & constituitur accidens particulare. sicq; oĩa contenta in oĩbus generibus habem⁹: omne siquidem quod in genere est, aut est substantia vniuersalis, aut particularis: aut accidens vniuersale, aut particulare. Et qm̃ coniunctio istorum (vt dictum est) non separat à comitibus eorũ, oportet quodlibet eorum constitutorum habere duos comites: & vt exemplariter dicatur, substantia vniuersalis comitatur à non in subiecto, & à dici de subiecto. rõne. n. substantialitatis non est in subiecto, rõne vero uniuersalitatis dicitur de subiecto: & hoc est primum membrum diuisionis in textu factæ. Substantia autem particularis

G comitatur à non esse in subiecto ratione substãtialitatis, & à non dici de subiecto rõne particularitatis: & hoc est quartum membrum diuisionis. Accidens vero vle comitatur ab esse in subiecto ratione accidentalis, & à dici de subiecto rõne vniuersalitatis, & hoc est tertiũ membrum diuisionis. Accidens tandem particulare comitat̃ ab esse in subiecto ratione accidentalitatis, & à non dici de subiecto ratione particularitatis. & hoc est ſm membrũ diuisionis. Clara igitur ex dictis iam redditur diuisio Aristotelis. Dixit siquidem, eorum quæ sunt, & non dixit eorum, quæ dicuntur, quia diuisio hæc rerum est, non vocum, licet nõ totã realis. Quatuor vero membra diuisiõis fecit, & diffiniuit singula binis proprietatibus: propter ea, quæ dicta sunt. Vnde sensus diuisionis est, eorum, quæ sunt, alia sunt substantiæ vniuersales, vt homo, animal, &c. alia substantiæ particulares, vt hic homo, hic bos, &c. alia accidẽtia vniuersalia, vt albedo, figura: alia accidẽtia particularia, ut hæc albedo hic triangulus, &c. sed alio ordine in textu numerentur.

H Ad euidentiã autem terminorũ in proprietatibus assumptorum sciendum est, ꝙ subiecti nomen æquiuoce sumitur, qñ coniungitur cum esse vel non esse, et quãdo coniungitur cum dici aut non dici. cum. n. dicit̃, est vel non est in subiecto, itelligitur de subiecto inhæsionis, cũ autem audis, dicitur vel non dicitur de subiecto, intellige de subiecto, i. inferiori: ita ꝙ illud esse vocat̃ in subiecto quod inhęret, sicut albedo inhęret parieti, & vniuersaliter oẽ accidens: & per oppositum, non esse in subiecto quod nulli inhæret; vt homo, & vlr omnis substantia: illud aũt vocatur dici de subiecto, quod habet sub se aliquod inferius, de quo prædicetur, vt animal, homo, albedo, quãtitas, &c. & vniuersaliter oẽ vniuersale siue sit substantia, siue accidens. Et per oppositum non dici de subiecto ꝙ nullum habet sub se inferius, vt hic homo, & hæc albedo: & vlr omne indiuiduum tam substantię

E q; accidentis. Et qm̃ Aristoteles solicitus fuit circa illum terminum esse in subiecto, ipsumq; diffiniuit statim post ſm diuisionis membrum, enucleanda est diffinitio illa, qm̃ valde vtilis est. Ait ipse, in subiecto esse dico, q cum sit in aliquo, non sicut pars quædã, impossibile est esse sine eo in quo est. Vbi qm̃ vt ex. 4. Physicorũ habetur. octo sunt modi essendi, q in his uersibus notantur. T.c.23.

Insunt pars totum, species genus. M. quoq; forma.
Rex in regno, res in fine locoq; locatum.

Tres particulas apposuit, quibus hic modus ab alijs separetur. prima siquidem particula, s. cum sit in aliquo, potest dupliciter intelligi. Vno modo vt intelligatur de esse in aliquo realiter distincto, & sic ponitur ad differẽtiam duorum modorum essendi in. s. speciei in genere, & generis in specie. Alio modo potest intelligi in cõi de esse in aliquo, quouis modo hoc cõtingat: et sic accipiendum est loco generis in diffinitione hac. Secunda vero particula non sicut pars extendenda est iuxta ſm sen-

F sum primæ particulæ ad omnem partem, s. integralem essentialem subiectiuam & diffinitiuam: & intelligendum est ꝙ trahat secum oppositum modum, quo scilicet totum est in parte, & sic ponitur ad differentiã quatuor modorum essendi in, s. partis in toto, & totius, & in parte, & generis in specie, et speciei in genere, quoniã hi duo modi ad primos reducuntur, vt ex secundo cap. Porphyrij patet. Si autem sequi volumus primam expositionem primæ particulæ, sufficit, quòd hęc secunda particula excludat duos modos, scilicet partis in toto, et totius in parte. Tertia autem particula, scilicet & impossibile est esse sine illo in quo est, dupliciter intelligi potest. Vno modo sic, impossibile est esse sine illo, in quo est, idest impossibile est esse non existẽte illo in quo est, & hic sensus non intẽditur ex istis verbis. quoniam iuxta hunc sensum totum vniuersum esset in subiecto, quoniam est in aliquo, scilicet in primo ente, non sicut pars, & impossibile est esse, primo ente non existente: quòd Supra. c.2.

G autem totum vniuersum sit in Deo saltem sicut in fine, à nullo negatur, & consequenter modus, quo res est in fine, non distingueretur à modo, quo res est in subiecto. Alio modo potest intelligi sic, & impossibile est esse sine eo in quo est, idest impossibile est existere separatum ab eo in quo est. & hic sensus est hic intentus, & ponitur ista particula ad differentiam trium modorum essendi in, scilicet effectus in efficiente, rei in fine, & locati in loco. hæc enim omnia, licet in aliquo sint & non sicut pars, possunt tamen esse separata ab eis, in quibus sunt, vt patet. Sed occurrit dubium tunc non dissimulandum, & est tale: aut hic diffinitur esse in subiecto, prout est commune ad esse in subiecto formæ substantialis, i. in materia, & ad esse in subiecto formę accidentalis. i. in composito, aut non diffinitur esse in subiecto ita cõmuniter sumptum, sed proprie, vt scilicet conuenit tantum formæ accidẽtali. Si dicatur ꝙ diffinitur esse in subiecto primo modo, sequitur primo ꝙ accidentalitati Aristot.

H non iunxerit proprium comitem, sed cõmunem sibi & formæ substantiali, cæteris autem proprios comites dederit, quod arti non consonat: sequitur secũdo, ꝙ sub secundo et tertio membro diuisionis claudant̃ non solum accidentia, sed formæ substantiales, qm̃ sunt in subiecto & dicuntur de subiecto, si sunt vles, & sunt in subiecto & non dicuntur de subiecto si sunt particulares. hoc aũt omnium expositorũ aures offendit, qm̃ vnanimiter dicunt accidentia sola in illis claudi membris. Si aũt dicatur, ꝙ hic diffinitur esse in subiecto, quemadmodũ accidens est in subiecto, ostendendum restat, quõ diffinitio ista fuerit assignata sufficiẽter, qm̃ non apparet p quam particulam modus ille excludatur, immo tota diffinitio conuenit formæ substantiali, puta formæ lapidis: qm̃ est in aliquo, s. in materia, & non sicut pars eius, qm̃ forma non est pars materiæ: & impossibile est ꝙ sit separata à materia. Nec recurras ad potentiã diuinam, qm̃ loqui-

mur

mut de possibili & impossibili s̄m cursum naturalē rerum, tam cū dicitur q̄ accidens non pōt esse sine subiecto, q̄ cum dicit̄ q̄ forma nō pōt esse sine materia. Ad hoc dubiū dicit̄, q̄ hic diffinit̄ esse in subiecto vt est proprietas accidentis, & q̄ ex qualibet illarū trium particularium diffinitionis pōt sumi dr̄ia inter esse in subiecto & esse formæ substātialis in materia. primo pōt sumi ex ly aliquo. Dicit nanq; Auer. quod Aristo. in hoc libro contētus est sermone famoso, s̄m quē subiectū sensibile aliqd esse discernit̄, materia aūt prima nequaq̄, cū etiam sapientes de illa dicant, q̄ non est quid, neq; quale, neq; quantum: & ideo dicens cum sit in aliquo. i. in subiecto sensibili, exclusit modū quo forma substātialis inest, q̄m vt dicitur 1 libro de Generatione, gñatio ad formā substantialem est mutatio nullo sensibili remanēte, accidēs aūt subiectum habet sensibile. Secūdo potest sumi ex ly, non sicut pars, & dupliciter hic sumi potest, q̄m forma substantialis, etsi nō sit in materia sicut pars in toto, est tn̄ in materia existente, sicut pars in toto, quoniam est de essentia eius, accidens autem neq; est pars subiecti existentis: deinde, quoniā forma substantialis est etiam in ipsa materia sicut pars, nō quidē in toto, sed in parte, accidens aūt est in subiecto neq; vt pars in toto, neq; vt pars in parte: q̄m ex accidente & subiecto non resultat vnum totum, sicut ex materia & forma. Tertio potest sumi (ex ly impossibile est esse sine eo in quo est) q̄m formæ substantiali vt sic nō repugnat esse sine materia, aliter oī formæ substantiali repugnaret separari à materia, quod in aīa humana falsum ostendit̄, licet aliunde ei repugnet, puta quia est materialis, & cōsequēter ista propositio est falsa formaliter loquēdo, formā substātialem impossibile est esse sine materia, accidenti aūt vt sic repugnat esse sine subiecto: & ideo formaliter & simpliciter verū, est accidens non posse esse sine subiecto. Et q̄m sermonē Aristo. constat esse formalem, habemus dr̄iam inter eē in subiecto, & esse in materia formaliter loquendo. Et sic patet tota diffinitio eius quod est esse in subiecto. Quod si nouitius cōcludat, ergo hic modus essendi in quo accidēs est in subiecto extraneus est ab illis octo suprapositis. Dicito q̄ extraneus nō est, sed pars subiectiua gnti modi est, in quo largo vocabulo materia extendit̄ ad substratū formæ substātiali & accidētali, &c.

1. de gñō. T.c.23.

Prædicatorum essentialium regula. Cap. 3.

QVando alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunq; de eo quod prędicatur dicuntur, oīa etiam de subiecto dicuntur. vt homo prædicatur de quodā hoīe: aīal vero de hoīe: ergo & de quodam hoīe aīal prædicabitur. quidā. n. homo, & hō est, & aīal.

POst diuisiones regulas duas subdit, quarum prima est hæc, q̄n aliqua duo sic se habent, q̄ alterum eorū prædicatur de reliquo, vt de subiecto. i. sicut superius de inferiori, quæcunq; dicuntur de illo prædicato superiori, dicuntur etiam de eius inferiori subiecto. vt Socrates & homo, quia ita se habent q̄ homo dicitur de Socrate, vt de inferiori subiecto, oportet q̄ animal quod dicitur de homine, dicatur etiam de Socrate: dicimus. n. de Socrate & q̄ est homo et q̄ est animal. Notandū est hic, q̄ Aristoteles notanter apposuit in hac regula ly, vt de subiecto: quoniam absq; illa particula regula ista est locus sophisticus fundans fallaciam accidentis, cum ista vero particula ordinem docet prædicamentalem, secunda tamen prędicatione existente essentiali: ita q̄ ad intellectum istius regulæ oportet concurrere duas prædicationes essentiales licet Aristoteles primam tantum explicet: necessarium siquidem est q̄ primo prædicatum sit superius subiecto, & q̄ illud tertiū, q̄ de anteriori prædicato dicitur, essentialiter de illo dicatur, siue ut genus, siue vt differentia. Potest tamen extendi regula ista etiā

A ad prædicationes non essentiales, sed non est præsentis intentionis: quoniam hic non intendimus nisi de essentiali habitudine eorum, quæ in prædicamento sunt. sufficiat ergo hic literalem glosam habere, q̄. s. cum dicitur quæcunq; de eo quod prædicatur dicuntur, intelligitur essentialiter. & hoc siquidem intellectu seruato omnes sophisticæ obiectiones. s. Socrates est homo, homo est species: ergo Socrates est species. & similiter homo est animal: animal est genus, & siquæ sunt aliæ, facile soluuntur, aduertendo, quòd secunda prædicatio non est essentialis, neque per se, &c.

Quomodo genera subalterna, à non subalternis distinguantur. Cap. 4.

DIuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, et differentiæ: vt animalis & scientiæ. animalis quidem differētiæ sunt, vt gressibile & volatile, &

B bipes. scientiæ vero nulla harum est: neq; enim scientia à sciētia differt in eo q̄ est bipes. Subalterniorum vero generū nihil prohibet easdem esse differentias: superiora. n. de inferioribus prædicantur: quare quæcunq; fuerint prędicati differentiæ eædem & subiecti.

HAec est secunda regula, in qua aduertēdum est primo, q̄ textus communiter legitur corrupte: legitur siquidem, species & differentiæ, et debet legi, specie differentiæ, vt patet ex commentis Boethi & Auerrois & Ca.1.4.
subiunctis in textu, in quibus non speciei memoria habetur, sed tantum differentiarum: ita q̄ regula est ista, diuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersæ sunt specie differentiæ: & vocantur differentiæ diuersæ specie, quæ sunt diuersæ formaliter. & dictū est propter differentias diuersas materialiter, sicut sunt dif-

C ferentiæ indiuiduales omnium prædicamentorū. Subalternatim autē posita genera, quāuis non proprie dicantur, nisi illa, quorum vnum est sub altero, sequentia tamen cogunt, vt intelligamus, & ea, quorum vnum est sub altero: & ea, quæ sunt sub vno genere, ita q̄ sensus est diuersorum generum, quorum vnum non ponit̄ sub altero, neq; ambo sub vno tertio genere, diuersæ sunt s̄m speciem differentiæ. Cogimur autē ad hunc sensum, quoniam Aristoteles loquitur de differentijs per se quidem, sed in cōmuni, siue constitutiuæ, siue diuisiuę sint, quod patet ex eo q̄ declarando hanc regulam, subdidit exemplum in differentijs diuisiuis animalis, & scientię, quæ sunt genera, neq; subinuicem posita, neq; sub vno tertio: et deinde assignans rationem quare in regula apposuit ly, & non subalternatim positorū, dicit, hoc ideo factum, quia nihil prohibet subalternorū generum esse easdem differentias, quia superiora de inferioribus prędicantur: & consequenter quæcunq; sunt prædicati dif-

D ferentiæ sunt etiam subiecti differentiæ, vbi expresse apparet, q̄ ad differentias constitutiuas generum se contulit. tales. n. hæ sunt, quæ quia de superioribus generibus prædicantur, oportet iuxta præcedentē regulam, quòd de eorum inferioribus prædicentur: & sic eædem differentiæ, quæ sunt constitutiuæ prædicati superioris, intrant etiam cōstitutionem subiecti inferioris. verbi gratia, differentiæ constitutiuæ animalis, puta corporeum & sensibile sunt etiam differentiæ intrinsece constituentes hominem: quoniam omnes differentię superiorum sunt etiam differentię inferiorum, licet non è conuerso. Quia igitur Aristoteles regulam declarando modo de diuisiuis, modo de constitutiuis differentijs sermonem facit, oportet dicere, q̄ de differentijs per se in cōi locutus fuerit cū dixit, q̄ diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersę sunt specie differentię, & q̄ non per subalternatim posita, intelligat ea genera, quæ

neq; subinuicem, neq; sub tertio posita sunt. Si.n. subinuicem posita sunt, habent necessario quasdam differentias diuisiuas easdem: quoniam quę diuidũt inferius diuidunt superius, & possunt habere quasdam constitutiuas easdem, qñ scilicet neutrum eorum est generalissimum: tnoc.n. differentia superioris constitutiua est etiã inferioris. Si vero ambo sint sub vno tertio, neq; constitutiuas neq; diuisiuas necessario habẽt easdem: qm̃ possunt esse immediate sub generalissimo, vt cõtinuum & discretum respectu quantitatis: possunt tñ habere quasdam constiiutiuas easdem, qñ scilicet sunt sub vno subalterno, vt animal & planta sub corpore aïato: tunc.n. differẽtiæ illius superioris eædem cõmunicantur vtriq; inferiorum: propterea Aristoteles negatiuo modo loquendi vsus est dicens, subalternorum vero nihil prohibet easdem esse differentias. cootingentiam enim quandam, quam declarauimus, isinuare voluit. Et sic finitur prima pars huius operis. Vbi vt promissa seruemus reddenda est ratio præmissorum.

Ratio omnium antepradicamentorum.

QVoniam intendit, vt dictum est, adunare ordinareq; distinguere omnia eotia: hæc autem noo adunantur & ordinantur absolute, sed vt incomplexe concepta, & consequenter significata per voces, quia voces sunt propria conceptuũ signa: ideo quatuor pręmittenda erant: aliqua. s. declarantia conditiones entium, vt significantur per voces, & hæc sunt tres diffinitiones, & prima distinctio: et aliqua declarantia qd sint entia adunantia, vt cadunt sub hac arte, & hæc sunt ea, quæ in secunda diuisiooe dicuntur: & aliqua declarantia habitudinem inter se eorum, quæ sub vno genere adunantur, & hoc fit in prima regula & in parte vltima secundę regulæ: & aliqua declarãtia distantiã eorum, quę adunantur io vno genere ab his, quæ adunãtur in altero: & hoc fit in vltima regula. Quinq; autem conditiones entium vt significantur per conditiones explicauit, s. æquiuocationem, vniuocatiooem, denominationem, iocomplexionem, & complexionem: qm̃ ex horũ ootitia maxime vtilitates doctrinæ huic proueniũt. Ex notitia nanq; horum scimus primo, qũo acies intellectus fm primã operationem figi debeat, qñ hæ voces offeruntur: scimus nanq; ꝙ æquiuocum non est simpliciter inspicieodum, quia non habet vnum conceptum, vniuocum vero sic. Denoïatiuum vero (licet extraneũ quid) adunare in sui significatiõe appareat, sicut denominas, tñ á quo venit videndum est, qm̃ non differt ab eo nisi casu, & separatum habemus obiectum primæ operationis dum iocõplexum á complexo discernit. Et ex hoc dicimus secundo, quid adunandũ vel quærendum in vno, & quid io plurimis generibus, aut locis sit: ęquiuoca.n. & cõplexa in pluribus gñibus, vel locis necessario posita, vniuoca autem & incomplexa in vno tantum nouimus, denoïatiua vero denominans sequi. Et ex hoc scimus tertio ꝙ diuersimode res sub conceptibus & vocibus etiam incomplexis adunãtur. s. complexe & incomplexe: & hoc tripliciter, s. æquiuoce, voiuoce, vel denominatiue: & qualis sit adunatio facienda io hac arte, s. ꝙ nõ ad æquiuoca, nec denominatiua, nec complexa, sed incomplexa vniuoca. Et ex hoc scimus quarto, ꝙ omnia geoera adunari possunt ad vnum oon vniuocum, sed æquiuocum, puta ens, & ꝙ omnia cootenta sub vno genere adunantur ad caput illius generis, vt ad vniuocum: & ꝙ vnum prædicamentum vnitur alteri per denominationem, & ꝙ incomplexa tantum adunanda sunt refutatis complexis, & breuiter multa alia scimus ex his, puta qũo. s. aliqua per se, aliqua reductiue sunt in genere, & qũn diuersimode reducuntur ęquiuoca, & denominatiua, & complexa, & qũo multiplex est prædicatio. His autem præpositis & merito, quia voces sunt signa rerũ & priores quo ad nos q̃ res cooceptæ: cõsequens erat diffinire res,

E de quibus sermo habendus est non simpliciter, sed vt cadunt sub hac arte: huiusmodi autem sunt res non absolutæ sumptæ, sed indutæ quasdam intentiones. i. substantia vniuersalis, substantia particolaris, accidẽs vniuersale, & accidẽs particulare: & hoc subtiliter fecit diffiniens non fm conditiones reales pure, nec fm intentionales pure, sed miste, vt superius declaratũ fuit. Si ordinem vero quęres supradictorum inter se, adoertas ꝙ incomplexum purum præcedit incõplexum mistum cõplexo: & ideo post illa tria pure incomplexa, fuit posita distinctio complexi ab incomplexo: æquiuoca aũt præponuntur, quia primi termini. s. ens & vnum &c. æquiuoci sunt, vniuoca quoq; ante denominatiua sunt, quia denominatiua ab æquiuocis & vniuocis declinando veniunt. Ordo autem & sentntium regularum vltimo positarum satis clare patent: quoniam prima regula singula in seipsis ordinat prædicamenta, secunda autem comparando vnum alteri, &c. Vtilitates quoq; ex his emanantes satis ex se in promptu sunt, &c. In hoc cap. 1.

F *In decem prædicamenta incomplexorum diuisio, quorum nullum affirmationem, uel negationem constituit. Cap. 5.*

EOrum, quę fm nullam complexionem dicuntur, vnumquodq; aut substantiam significat, aut quãtum aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem substantia, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum, vt bicubitum tricubitum. Quale, vt albũ. Ad aliquid, vt duplum. Vbi vero vt in foro. Quando autẽ, vt heri. Situm vero, vt sedet, iacet. Habere, vt calciatũ esse, armatum. Agere, vt secare, vrere. Pati, vt secari vri. Singula igitur eorum, quæ

G dicta sunt, ipsa quidem secũdum se in nulla affirmatione dicuntur vel negatione. horum aũt ad se inuicem complexione affirmatio fit, & negatio. Videtur autẽ omnis affirmatio vera, vel falsa esse: eorum autem, quę secundum nullam complexionem dicuntur, nullum neq; verum, neq; falsum est: vt homo, album, &c.

HIc incipit tradere doctrinam ipsorum prædicamentorum tali ordine. Primo enumerat omoia prædicamenta diuidendo secuodum membrum primæ diuisionis antepositæ, scilicet id quod sine complexione dicitur, idest incomplexum, & dicit decem esse, quæ sine complexiooe dicuntur, scilicet substantiam quantitatem, &c. & exemplariter declarat singula, vt clare patet in textu. Secundo declarat quandam proprietatem

H communem omnibus istis, scilicet quòd ipsa secundum se, idest solitarie sumpta, in oulla affirmatione dicuntur, idest quòd dicens quodcunq; istorum sigillatim non affirmat neq; negat, sed affirmario fit coniungẽdo vnum cum altero coniunctione verbali. Et subdit persuasionem huius proprietatis talem: omnis affirmatio videtur vera, vel falsa esse, singula complexa non sunt vera aut falsa: ergo singula incomplexa non dicuntur secundum affirmationem (probare non sequitur maiorem, qa metaphysici negocij opus est, & hic accipitur:) ideo dixit videtur omnis affirmatio vera vel falsa: & noo dixit est, indubie tamen tenenda est. minor autem patens est exemplariter. Tertio ad siogula prædicamenta descendit, quatuor eorum diffuse tractãs: sex vero vltima superficietenus tetigisse sat esse putans. inchoat autem à substantia, quoniam primum geous & temporis & dignitatis ordine est, &c.

PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS

cum Thomæ de Vio commentarijs.

Substantiæ diuisio in primam & secundam, & eius proprietates. Cap. I.

* ad.ali. cod.est.

Vbstantia autē * quæ proprie & principaliter & maxime dicitur, quę neq; de subiecto aliquo dicitur, neq; in subiecto aliquo est: vt aliquis homo, & aliquis equus.

DVo principaliter docet circa pręd icamentū substantiæ. primo ea, quæ in ipso continētur. secundo proprietates eorū. pars prima diuidit̄ in quatuor. In prima docet quid sit prima & quid secūda substantia. in secūda cōparat primas substantias oībus alijs ibi (Manifestū est aūt.) In tertia comparat secūdas substantias inter se, & primas inter se ibi (Secundarū verò substantiarū.) In quarta reddit rōnem eius, quod in prima parte dixerat de secūdis substantijs ibi. (Merito igit̄ post principales substantias.) Anteq; autem textum exponamus prælibandum est, ꝙ Aristo. mēbra diuisionis substātiæ ponendo, diuisionē insinuauit substātiæ in primam & secundā: & ideo videndū est quid diuiditur, & qualis sit ista diuisio. Substantia pōt accipi tripliciter. Vno modo vt est primū genus gn̄alissimum distinctū superius contra alia nouem gn̄a, & sic non sumit̄ cū diuiditur in primā & secundā: qm̄ substantia, quæ denotatur genus gn̄alissimum, est substātia secūda, quam constat nō posse diuidi in primā & secundā. Secundo modo sumit̄ subā ut est prima pars entiū, quę sunt in vniuerso, vt distinguit̄ contra accidens: & sic non sumit̄ substātia cum diuidit̄ cōtra accidēs, si diuisio sufficiens eē debet: qm̄ multa sunt substātiæ isto modo, q̄ nec primę, nec secundæ substātiæ sunt, vt patet de partibus substantię & differentijs. Tertio modo sumit̄ substātia pro re directe existēte in linea recta p̄dicamenti substātiæ, nō vt gn̄is, aut spēi, aut indiuidui rōnem habet, sed absolute, vt. s. hæc oīa pręuenit & res est ꝑ se completa & finita &c. & hoc modo substātia sufficienter diuiditur in primā et secundā, non diuisione gn̄is in spēs, sed diuisione rei ī modos eius, & est diuisio analoga, & pōt ītelligi substantiā diuidi hic ꝑ modos reales, & ꝑ modos intentionales, sed diuersimode. si. n. ista diuisio detur ꝑ modos reales, sic non est ꝑ diuersos modos, sed vnum tm̄, ꝑ inclusionē. s. illius modi, & non inclusionē eiusdem: & ille modus est particulariter subsistere. ita ꝙ sensus diuisiōis est, res directe substantia, aut est substantia prima, aut secunda. i. aut est particulariter subsistēs, ita ꝙ includat in sui rōne particulariter subsistere, aut non includit particulariter subsistere. in hoc. n. differt substātia p̄ma à secunda, quia substātia prima, puta Sortes est non solū substātia talis, puta hō, sed aliquis subsistens nō in alio. secūda v̄o substantia, puta hō, etsi s̄m rē non inueniat̄ nisi cū particulari subsistentia, in rōne tn̄ sua talem modū essendi nō includit, vt patet ex eius diffinitione. Si aūt diuisio illa det̄ ꝑ modos intētionales, non ꝑ vnū, sed vere duos modos diuisio facta est. sunt autē isti modi vl̄r & particulariter concipi: ita ꝙ sensus diuisionis est, substantia aut prima, aut secunda. i. aut particulariter concepta sumitur, aut vl̄r. & qm̄ diuersitas istorum modoꝝ sequit̄ affirmationem & negationē illius modi realis, ideo diuisio vtroq; modo intellecta veritatē habet, non vniformiter tn̄: qm̄ ex eo ꝙ diuisio ista hic tradit̄ et secunda substātia logicū q̄d sonat, vnde & in Metaphysica toties diuisa substātia nunq; notatur diuisio ista logicalis. ac ꝑ hoc per modos intētionales intelligenda est, & consequēter secūdo modo itellecta simpliciter veritatē habet, primo v̄o modo non habet veritatem simpliciter, qm̄ metaphysicalis est diuisio hmōi, & neutrū eius mēbrum cōstituit substantiā secundā, sed alterū est substantia prima vocata, alteꝝ substantia, q̄ est quod quid erat esse, habet tn̄ veritatem quodā modo, si. s. negatio illiusmodi realis, i. particulariter subsistere, accipiat̄ vt stat sub illo mō intentionali, s. vl̄r concipi. sic. n. logicam ingredit̄ considerationem & secundā facit substantiam: neuter ergo sensus à logica ratione alienus est, et cōsequenter vterq; suscipiendus est. oīs ergo substantia directe in p̄dicamento existens, aut est prima. i. particulariter subsistēs, aut est secunda. i. nō est in se particulariter subsistēs, modo exposito. vel aut est prima, i. particulariter concepta, aut secunda, i. vniuersaliter concepta. modo ad textum veniamus.

Duo in hac prima particula agūtur. primo diffinitur
B substātia prima sic, substātia quæ ꝓprie principaliter & maxime dr̄, quæ neq; de subiecto dr̄, neq; ī subiecto est, vt aliquis hō, &c. Vbi notanda sunt tria. Primo, ꝙ diffinitum est totum hoc, substantia, quæ proprie principaliter & maxime: his. n. omnibus circūlocutus fuit Aristo. substantiam primā. vnde scriptoꝝ vitio in multis codicibus insertum fuit, ly est, adeo vt iam pene oēs legant sic, substētia aūt est, quæ proprie, &c. & male legunt, vt etiam ex Alberto colligitur. Diffinitio autē est id quod sequitur. s. neq; de subiecto dicitur, &c. Secundo declarandi sunt termini. dixit (proprie) qm̄ substātia sumitur dupliciter. Vno modo pro essentia cuiusq; rei, dicimus. n. ꝙ color est de substātia albedinis, & sic superius in diffinitione æquiuocoꝝ & vniuocoꝝ, substātiæ vocabulo vsus est. Alio modo sumitur substātia pro re & per se stante, & alia sustentāte, & sic substātia est vnū speciale genus distinctum superius cōtra alia genera: & hoc mō sumit̄ hic. & quia primo modo substantia sumi-
C tur cōiter, qm̄ extenditur ad oē genus, ideo secundo modo substantia accipitur proprie, et propterea Aristo. loquens hoc modo de substantia addidit ly proprie. Dixit (principaliter.) qm̄ substare accidentibus cōe est oībus substantijs. principaliter autem substare propriū est primæ substantiæ. secundæ nanq;, ideo secundæ dicuntur, quia secundario, ratione. s. primarū substant: hō. n. ideo substat grammaticæ, quia Sortes vel Plato illi substat. Dixit (maxime) ad insinuandum & ꝙ nihil substat magis illa, & quod illa substat magis omnibus alijs, quoniā substat omnibus quibuscūq; substant secundæ substantiæ: & vltra hoc subiacent etiam ipsis secundis substantijs cuiuscunq; ordinis, generici scilicet & specifici. Termini vero diffinitionis declarati sunt superius in secunda diuisione. sicut. n. substantia prima duo dicit, ita duo dixit diffiniendo: dixit. n. ly non est in subiecto, quia est substantia. ly vero non dicitur de subiecto, quia est prima. & sic patet tota diffinitio. Nec te moueat, si per pu-
D ras negationes dari videatur: qm̄ subintelligitur ibi, id quod est, seu res quæ est. id enim oportet hic subintelligi ꝙ diuisum fuit superius in secūda diuisione, qn̄ dictū est, eorū, quę sunt, alia de subiecto dicuntur, &c. Notanter aūt dico id quod est. i. ens non qualitercūq; sumptū, sed vt euacuatur ꝑ rectas lineas oīum generum. hæc. n. proprie sunt, quæ sunt, alia aūt horum sunt differentiæ vel partes, vel principia, &c. Qm̄ nisi hoc subaudiatur, diffinitio ista non conuerteretur cū prima substātia: conueniet nāq; partibus eius & indiuiduis differentiarum. hæc. n. manus neq; est in subiecto, neq; dicitur de subiecto: & sil'r hæc aīa & hoc rōnale: subintellecta aūt dicta ꝑticula conuertit̄ diffinitio cū diffinito: qm̄ oīs substātia prima est id quod est neq; de subiecto dictū, neq; ī subiecto existēs, & oē id quod est neq; de subiecto dictū, neq; in subiecto existens est substātia prima: partes. n. & drię & hmōi non sunt quæ sunt, sed aliorum potius aliquid

sunt. Nec mireris si accidens vocetur hic id quod est, & pars substãtiæ non: qm̃ hic dignitates rerum pensamus ex modo quidditatum earum, quia tractamus de eis vt adunaẽ ad genera & ordinãtur in eis, quod ex quidditatibus habent entia. Constat aũt ꝙ licet accidẽtia imperfectiora entia sint, ꝙ̃ partes substantiæ, præeminent tñ quo ad hoc, ꝙ partes habentes quidditatem nõ sunt: sed ipsa habent suas proprias quidditates ex quibus sortiuntur hanc dignitatem, ꝙ genera directe ingrediantur, ex qua factum est vt Logicus attendens dignitatibus prædicamentalibus, rectam substantiam et rectum accidẽs, ea, quæ sunt tantum modo dixerit.

Diffinitur prima substantia vt quo aliquid non est in subiecto, nec dicitur de subiecto.

Cui⁹ de spẽ.

TErtio videndum est quid sit diffinitum in hac diffinitione: & qm̃ hoc habet multũ difficultatis in quo consistat difficultas propter rationes difficultatem ingerentes hincinde præmittẽdum est. Dubium est hic an diffiniatur aliquod cõe an aliquod singulare. Quòd.n. cõe aliquod diffinitum sit Platonis à Porphyrio ĩducta authoritas ostendit dicens, singularia relinquẽda ab arte esse, neq; eorum posse fieri disciplinam. Quòd autem singulare describatur ex eo ostẽditur, ꝙ aliter diffinitio diffinito repugnat. contrariantur enim sibi inuicem hęc duo, s. cõe, seu vniuersale, & nõ dicitur de subiecto. si.n. vniuersale est, de subiecto dicitur, etsi de subiecto non dicitur, singulare esse oportet. Ad euidentiã huius difficultatis aduertendum est, ꝙ licet hic non diffiniaẽ aliqua intentio secunda, nec aggregatum ex re & intẽtione, qm̃ prima substãtia nihil horum significat, sed res naturæ, quam primam substãtiam vocamus: tñ diffinitio ista intelligenda est quasi ad modum diffinitionis intentionis secundę iuxta doctrinam traditam in cap. de Genere, diffinietur siquidem res primæ intẽtionis cõis pluribus, & consequenter dicta de subiecto: quia diffinitio tñ ista ei non conuenit vt quod, sed potius vt quo, ideo diffinitur per non dici de subiecto, sicut genus diffinitur per prædicari de specie, & tñ ipsum non est quod prædicatur de specie, sed quo res denominata gen⁹ dicitur de specie. Declarantur singula horum, & primo, ꝙ res diffinita sit cõis: qm̃ ꝙ sit primæ intentionis declaratũ est ex qd nominis substantiæ primæ. declaraẽ ergo dupliciter. pmo sic, oẽ diffinibile vel certitudinaliter scibile est vniuersale, qm̃ de singularibus non est certitudo itellectualis, sed sensus. sed res diffinita hic est diffinibilis, seu scibilis, qm̃ per artem istam scitur. ergo. Secundo sic, id, cuius diffinitio prędicatur de pluribus vniuoce, est vniuersale: sed diffinitio tota rei hic diffinitæ prædicatur de pluribus vniuoce: ergo res hic diffinita est vniuersalis. minor euidenter clara est: qm̃ totum hoc, s. id quod est neq; in subiecto existens, neq; de subiecto dictum prædicaẽ de Socrate & Platone, & cæteris primis substantijs. Est ergo tam res diffinita q̃ diffinitio cõis pluribus, ac ꝑ hoc vtriq; conuenit de subiecto dici. Quid autem sit

Prima parte. q. 29. art. 1. ad primũ.

ista res cõis quæ diffinitur à S. Tho. I prima parte. q. 29. à primo ad primũ exprimitur, & dicitur ꝙ est id, quod pertinet ad cõem rationem singularitatum indiuiduorum substãtiæ. i. est modus, quo subsistunt indiuidua substãtiarum, vel substantia habens talem modum, qui vocaẽ incõicabiliter existere. Sortes.n. existit ita incõicabiliter, ꝙ non potest cõicari alteri, sicut accidens subiecto, neq; sicut vniuersale particulari, neq; sicut pars toti: & propterea tres particulas in diffinitione primæ substantiæ posuit, duas explicite, & alteram quã declarauimus implicite. Modus aũt iste cõis est oĩbus indiuiduis substãtiæ, & ideo diffinibilis: & quod sequitur ad illum cõe est oĩbus dictis indiuiduis: & ideo non est mirum si prę-sens diffinitio pluribus conueniat. Et per hæc patet, ꝙ præsens diffinitio non cõuenit rei diffinitæ vt quod, qm̃ res illa quæ est incõicabiliter existere, nõ habet hoc. s. ꝙ non dicaẽ de subiecto, qm̃ pluribus cõis est, vt expresse

E ponit S. Tho. ibi I quæstione. 30. ab vltimo ad secundũ, & euidẽter patet, quia Socrati & Platoni cõe est incõicabiliter existere, licet non sit cõe eis indiuiduationis ꝑncipium. Quod vero reliquum est. s. ꝙ præsens diffinitio conueniat diffinito, vt quo ex eo sat sit pro nunc nosse, ꝙ ideo sortes est quod est & neq; est in subiecto, neq; dicitur de subiecto, quia est substantia ꝑma. i. quia est substantia incõicabiliter existens. Et ex his patet quid ad rationem in oppositum dicendum sit, ꝙ. s. quãuis non dici de subiecto repugnet cõi vt quod & ẽ conuerso, non tñ repugnat rei, quę denominatur cõis vt quo. i. ut modus est alterius: stat.n. ipsam incõicabilitatẽ existenti cõem denominari, & tñ ex ea oriri in oĩbus in qbus est ꝙ nullum eorum cõe sit. Hæc autem ꝙ̃ cõformia S. Tho. sint nemo audet censere nisi memor, ꝙ hypostasis idem sonat quòd substantia prima, diligenter scrutatus fuerit doctrinam eius in locis adductis. & in quæstione nona de potentia Dei. articulo primo. Nec ei quod dictum

Prima parte. q. 30. art. 4. ad secdm.

Potẽtia dei. q. 9. ar. 1.

F est. s. substantiam primam. i. rem naturæ diffinitam, esse obstat diffinitionem per intentionem secundam datam esse: quoniam logicalis hæc descriptio est, &c.

Secundæ autem substantiæ dicũtur species, in quibus illæ, quę principaliter substantiæ dicuntur, insunt: & hæ quidem & harum specierum genera. vt aliquis homo in specie quidem est in homine, genus vero spẽi animal. secundę igiẽ hæ substantię dicunẽ: vt est homo, atq; aĩal.

Hic secundo declarat quid sint secũdæ substantiæ, dicens, ꝙ secundæ substantiæ sunt species, in quibus sunt primæ substantiæ, et genera illarum specierum. Vbi nota, ꝙ cum dicitur illas species esse substantias, in quibus sunt primæ substantiæ, intelligitur de esse in, sicut inferius est in suo superiori essentiali: quẽadmodum scilicet pars subiectiua est in suo toto vniuersali, in quo contine-

G tur. tales siquidem species & earum superiora dicuntur substantiæ, quia dicunt naturas substantiarum. secundę vero respectu primarum quarum naturas dicũt, vt ista species homo, & eius genus animal dicunt naturam Sortis & Platonis, quæ sunt primæ substantiæ.

In Postprędicamentis cap. de priori.

SEd statim occurrit dubiũ qũo verificari possit ꝙ homo & animal sint secundæ substãtiæ, & indiuidua. s. Socrates & Plato sint primæ. cũ.n. prius sit, vt in Postprædicamentis dicitur, à quo non conuertiẽ consequentia, & à specie & genere non conuertatur consequentia ad indiuidua: sequitur, ꝙ genera & species sint priores substantiæ q̃ indiuidua. declaratur minor in proposito, ista consequentia est formalis, Sortes est substãtia, ergo homo est substantia, siue accipiatur substantia à per se essendo, siue à substando: sed ẽ conuerso non valet nisi forte gratia materiæ, vel ex suppositione aliqua. non.n. valet, homo substat albedini, seu est albus, ergo sortes, vt patet: non ergo species & genera rationabiliter appella-

H tæ sunt secundæ substantiæ. Ad euidẽtiam huius declarandi sunt amplius termini quęstionis, s. substãtia prima, & secunda. Substantiæ nomen, cum quoddam substans & sustentans alia sonet, & quod vere aliorum est sustentatiuum ipsum alterius sustentatione non egent, (alioqui illud alterum vere sustinens principaliter esset) à duabus proprietatibus sumptũ videtur. s. ab actu substandi alijs, & negatione prioris sustentantis, & sm accessum ad has proprietates, vel recessum ab eis aliquid dicitur magis vel minus substantia: & quia vtrunq; horum indiuiduum substantiæ maxime sapit, & spẽs elongantur aliqualiter ab eis, ideo indiuidua primæ substantiæ, species vero secundæ substantiæ merito dicunẽ. Patet autem hoc quod dicimus. primo quantum ad negationem, s. prioris sustentantis. indiuiduum.n. substantię caret duplici subiecto, s. subiecto inhęsionis, per oppositum ad accidens, ꝙ oportet alicui inhærere, si inueniri

debet

debet in rerum natura, & subiecto prædicationis, quod nomine reali potest vocari subiectum inexistentiæ, per oppositum ad vniuersalia, quæ non inueniuntur nisi in existentia suorum particularium: species autem substantiæ, puta homo, etsi careat primo subiecto, habet tñ secundum. non. n. existit id quod significat ly homo, nisi sustentatum in aliquo hoīe. Et propter hoc Metaphysicus considerans substãtiam hac proprietate perfectam speciem non esse substantiam dicit in septimo eius. Patet deinde quo ad actum substãdi alijs, qm̄ indiuiduum subijcitur oībus, quibus subijcitur species tam accidentibus q̃ superioribus, & vltra hoc ipsi speciei, propter quod maxime substantia dicta est vt in textu dicetur.

Primum & secundū in proposito dupliciter sumi possunt. Vno modo iuxta illum modum prioris, quo prius est à quo non conuertitur in essendo cōsequentia, & sic non sumitur hic. qm̄ (vt dicetur nec species, nec indiuiduum est hoc modo primum, aut secundum: sed sunt simul: conuertitur. n. consequentia inter ea in proposito. Alio modo iuxta illum modum prioris, quo prius dicitur quod est causa, vel ratio alterius. & non è conuerso: & hoc modo sumitur hic. Indiuiduum. n. dicitur prima substantia, & species secunda, quia indiuiduum est ratio ipsi speciei, & ꝙ substet accidentibus, & ꝙ absq; sustentaculo existat in rerum natura. ideo. n. homo est grãmaticus, quia aliquis homo est grammaticus. & similiter ideo homo est, quia aliquis homo est: homo. n. per seipsum nō est nisi apud Platonicos. Ad rationem autem in oppositum dicitur dupliciter. primo, ꝙ quia sermo Aristotelis intelligitur de primo & secūdo non sm̄ consequentiam, sed sm̄ causalitatem, vt dictum est, & argumentum loquitur de priore sm̄ consequentiã, ideo nihil concludit, sed in æquiuoco laborat. & hoc dicitur comparando species indiuiduis signatis. Dicitur secundo, ꝙ quia singula indiuidua signata ab arte relicta sunt, propter eorum varietatem, & oportet ea ad quandam vnitatem vniuersalem reducere, vt de his stabilis possit fieri disciplina, & consequens est ꝙ oīa indiuidua signata vt sub hac cadunt arte vnius rationem habeãt: & sic de eis tractetur: tale aūt vnum est indiuiduum vagū, quod oīum signatorum vim obtinet: & sic nō fit comparatio hic inter speciem, & hoc indiuiduum, quid eorū sit ṗus substantia, puta inter hominem & sortem. sed inter speciem & indiuiduum vagum. puta inter hominem & aliquem hominem: constat autem ex textu præsentis capituli quod sm̄ realem existentiam quam nunc consideramus, istæ consequentiæ conuertuntur, homo est substãtia. ergo aliquis homo est substantia. & è conuerso: & similiter homo est albus. ergo aliquis homo est albus & è conuerso: & sic: quia iuxta hunc modum prioris, species & indiuiduum simul sunt substantia: argumentum etiã stando in hoc modo non intento, non concludit propositum, quia æquiuocat de indiuiduo. quia vero vt dictū est iuxta alium modum prioris hic intentum indiuiduū tam vagum q̃ signatum est prius substantia: ideo simpliciter dicendum est indiuiduum esse primam substantiã, & species secūdam. Potest autem, & in idem redit, etiã dici descendendo ad indiuidua signata, ꝙ licet species puta homo sit prior, hoc & illo homine, non tamen hoc vel illo. i. licet sit prior singulis: non tamen omnibus, qa non inuenitur homo præter omnes homines &c.

Manifestum est autē ex his, quæ dicta sunt, ꝙ eorum, quæ de subiecto dicuntur, necesse est & nomen & rationem de subiecto prædicari: vt homo de subiecto aliquo homine prædicaẗ. & ratio quoq; hominis de subiecto aliquo homine prædicabitur: quidam enim homo & homo est, & animal ratiōale mortale. quare & nomen & ratio prædicabitur de subiecto. Eorum A vero, quæ in subiecto sunt, in pluribus quidem neq; nomen de subiecto, neq; ratio prædicabiẗ. In aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de subiecto, rationē vero impossibile est prædicari. vt album cū in subiecto sit, vt in corpore, prædicatur de subiecto. dicitur. n. corpus albū. ratio vero albi nunquam de corpore prædicabitur.

Hæc est secunda particula huius primę partis. in qua intendens comparare primas substãtias alijs, duo facit. primo comparat eas cæteris sm̄ habitudinem quam habet ad alia, vt de ipsa prima substantia prędicanẗ. secundo comparat eas cæteris per habitudinem quam habet ad alia, vt sustentans ad sustẽtata, ibi (Alia ergo oīa etc.) Ad claritatem eorum, quæ hic dicentur, recolẽdum est, ꝙ in Antepraedicamentis diuisa & enumerata sunt oīa, quæ sunt in oībus prædicamentis in illa diuisione. (Eorum quæ sunt &c.) Et ostensum est, ꝙ sunt quatuor. s. substantia vniuersalis & particularis, accidẽs vniuersale & particulare: vnde Aristo. volens cōparare substantiam particularem alijs, quam habitudinem reliqua tria B membra habeant ad eam tradit. Verum, quia accidens vniuersale & particulare eandem habitudinem seruãt, quo ad prædicationem & sustentationẽ respectu primæ substantiæ, vt patebit, quia vtruoq; eorum est in subiecto: ideo ea in vnum nunc adunauit membrum cōi vocabulo vocans, ea quæ sunt in subiecto: & quia multum refert quo ad prædicationem an accidentia significẽtur in abstracto, an in concreto: ideo nouam innuẽs diuisionem eorum quæ sunt in subiecto, in duo ea membra secuit, abstracta. s. & concreta. Ostenditur ergo hic habitudo primæ substantiæ ad tria. Primo. s. ad substantias vniuersales, seu secundas, quæ vocantur ea, quæ dicunẗ de subiecto. & dicitur ꝙ ea, quæ tm̄ dicuntur de subie- C cto, i. secundæ substantiæ prędicantur de primis sm̄ nomen & sm̄ rationem. Secundo ad accidẽtia in astracto, & dicitur, ꝙ eorum, quę sunt in subiecto, i. accidẽtium, tam vniuersalium q̃ particulariū, plurima, i. abstracta, neq; sm̄ nomen, neq; sm̄ rationẽ prædicantur de prima substantia. Tertio ad accidentia in cōcreto, & etiam dicitur, ꝙ in aliquibus eorum, quæ sunt in subiecto. i. in concretis accidentium, nomen nihil prohibet, &c. i. accidentia in concreto prædicantur de prima substãtia ad sm̄ nomen, & non sm̄ rationem. Vbi primo declarãdi sunt termini, deinde descendendum ad singula. Prædicari de aliquo, cum nihil aliud importet q̃ inesse seu conuenire illi, de quo prædicatur, cōsequens est ꝙ prædicari de aliquo sm̄ nomen, nihil aliud sit q̃ nomẽ prædicati conuenire subiecto, ita ꝙ nomẽ prædicati sit etiã nomen subiecti. nec refert an tale nomen sit subiecti sm̄ substantiam, aut sm̄ qualitatem, vel quodcūq; aliud extraneum. sufficit. n. ꝙ nomen illud eius aliquo modo no- D ta sit essentialiter, vel denominatiuæ, intrinsece vel extrinsece, & similiter sequitur ꝙ prædicari sm̄ rationem nihil aliud sit q̃ rationem prędicati conuenire subiecto, ita ꝙ ratio prædicati sit etiam ratio subiecti. nec refert an ratio prędicati sit tota ratio subiecti, an sit pars rationis. dummodo sit pars intrinseca, quod dico propter ea quæ cadūt in ratione vt addita, sicut subiectum est pars rationis accidentis, & corpus animæ. His prælibatis clara est sententia trium dictorum. secundæ siquidem substantię dicuntur de primis sm̄ nomen & rationem, quia nomen earum est nomen primarum, & ratio earum est ratio primarum. homo. n. dicitur de aliquo homine sm̄ nomẽ, quia aliquis homo vocatur homo, & sm̄ rōnem, quare diffinitio hominis, puta animal rationale, est diffinitio alicuius hoīs. Dicit autem Arist. hoc esse manifestū ex dictis, quia huius manifestatio sequitur ex dictis in illa regula Antepraedicamentali (qn̄ alterū de altero 1.regu. prædicatur.)

prædicatur.) si.n.secundæ substantię sunt ea, quę de subiecto.i.prima substantia dicuntur.s. tanq̃ de inferiori, hoc.n.importat dici de subiecto. & ratio cuiusq; substantiæ dicitur de ea: sequitur ꝙ ratio secundæ substantię dicatur etiam de prima. Accidentia vero in abstracto nec sm nomẽ, nec sm rationẽ de primis substantijs dicunt, quia nullo modo de eis prędicantur: non.n. Sortes dicit albedo, aut quantitas, nec ratio albedinis, aut quantitatis est ratio Sortis. Accidentia autẽ in concreto sm nomen quidem dicuntur de primis, quia nõia eorum conueniunt illis. Sortes.n.vocat Philosophus filius Socratis, quoddam quantum, &c. Ratio autem de hoc reddita ab Aristotele in textu dicente, album cũ in subiecto sit vt in corpore prædicatur de subiecto: dicitur.n.corpus album, non est sic intelligẽda, ac si velit dicere, ideo album prędicatur de subiecto sm nomen, quia est in subiecto. ista.n.ratio si valeret concluderet ꝙ etiam accidens in abstracto prædicatur de subiecto sm nomen, quia est in subiecto: albedo.n.nõ nisi in subiecto corpore est: sed intelligenda est sic, ꝙ cum album sit in subiecto non solum sm rem, sed etiam sm modum significandi.i.significet per modum existentis in subiecto quod est corpus, necesse est album de corpore prædicari sm nomen. Et propter hoc tetigit differentiam inter accidens concretum & abstractum, ex qua oritur hæc, quę nunc tractat differentia in prędicãdo, de prima substantia sm nomẽ. ideo nanq; abstractum nõ prędicatur de prima substantia, quia significat nõ per modum adiacentis, sed p modum per se stantis, & consequenter denominãtis subiectum. Secundum rationẽ vero impossibile est accidentia in concreto prædicari de prima substantia: qm̃ ratio eorum non potest esse diffinitio, aut pars intrinseca diffinitionis primæ substantiæ: albi.n.diffinitio nec est diffinitio alicuius corporis, nec pars diffinitionis eius vt de se patet. Nec est opus hic dubitare quõ album non prædicetur sm rationem, si diligenter notata est expositio terminorũ: ex illa.n. apparet sophisma æquiuocationis committi, si ex eo ꝙ aliquod corpus non solum est albũ, sed ẽt disgregatiuum visus, concludat ergo album prædicatur sm rationem: æquiuoce.n.accipitur prædicari sm rationem, vt & inferius amplius explanabitur, &c.

Alia vero omnia aut de subiectis dicunt primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. hoc aũt manifestum est ex his, quæ per singula proponuntur. vt animal de homine prædicatur: ergo de aliquo homine prædicabitur. nam si de nullo aliquorum hominum, neq; omnino de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in aliquo corpore: nam si nõ in aliquo singulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis substantijs dicuntur, aut in subiectis eis sunt. Non ergo existẽtibus primis substantijs impossibile est eẽ aliquid aliorum. omnia.n.alia aut de substantijs eisdem dicunt, aut in substantijs eisdem sunt.

Hic secundo comparat primas substãtias oĩbus alijs sm habitudinem sustentantis ad sustentata, & duo docet. primo ꝙ primæ substantiæ sustẽtant oĩa alia. secundo ꝙ sine ipsis nihil esse põt. Primum proponit concludendo ex dictis quandam vniuersalem de prædicato disiuncto.s. ꝙ oĩa alia aut de subiectis pncipalibus substantijs dicunt, aut in eis sunt, & declarat eam inductiue. & primo in illis, quę dicuntur de subiecto.i.in secũdis substantijs, dicens: ꝙ animal dicitur de hoĩe, ergo de aliquo homine: & probat consequentiam, quia si de nullo hoĩe dicitur, ergo nec de hoĩe: deinde in his, quæ sunt in subiecto, dicens: quod color est in corpore, ergo in aliquo corpore, & probat similiter sequelam, quia si in nullo corpore est: ergo nec in corpore, & sic habetur primum.

E Secundam vero.s. ꝙ sine primis substantijs impossibile est aliquid esse, deducendo ex prima docet subdens: non ergo existentibus primis substantijs impossibile aliquid aliorum esse, & probat sequelam, quia iam dictum est, ꝙ oĩa alia substentantur in primis, aut quia dicitur de eis, aut quia sunt in eis: cõstat aũt ꝙ remoto eo quod sustinet, necesse est reliqua ruere. Notandum est primo, ꝙ Aristo. volens probare oĩa alia aut dici de primis substantijs, aut esse in illis, quo ad secundas substantias tetigit genera, & quo ad accidentia tetigit accidentia in abstracto: vtrunq; aũt eadem ratione fecit, quia et genera remotiora sunt à primis substantijs q̃ species, & accidentia in abstracto q̃ in concretis: & consequẽter si illa, quæ remotiora sunt non possunt eẽ sine primis substantijs, à fortiori nec spẽs, nec contrera proximiora esse poterunt sine eis. Dubitatur secundo hic cõiter, quõ valeat processus Arist. Tum quia Porphyrius dixit (ꝙ destructis singulis aĩalibus remanet adhuc aĩalis ratio) & similis ratio ẽ de hoĩe, ꝙ destructis oĩbus hoĩbus adhuc remanet diffinitio hoĩs: remanentibus autẽ diffinitionibus hoĩs & aĩalis, constat ꝙ aĩal potest prædicari de homine, & sic peremptis oĩbus hoĩbus animal de homine dicetur: & tñ de nullo homine, quod contra præsentem est textum. Tum qm̃ ab inferiori ad suum superius negatiue non valet argumentum: non.n. valet, homo nõ currit, ergo animal non currit: & tñ Aristo. procedit hic ab inferioribus, à singularibus.s. ad superiora, vt patet. ergo &c. Ad hoc dubium breuiter dicitur, ꝙ aliquid dici de alio contingit dupliciter. Vno modo absolute, & ad hoc sufficit habitudo & cõnexio terminorũ: & hoc modo aĩal dicitur de homine, & tñ de nullo, sicut nulla rosa existente, substantia dicitur de rosa: & tñ de nulla rosa: & hoc concludit authoritas Porphyrij, nec opposi tum sentit Aristot. Alio modo sm realem existentiam. Voco aũt prædicari aliqind de aliquo sm realẽ existentiam, qñ prędicatum inest subiecto in rerum natura existenti. & hoc modo loquitur hic Aristo. de prædicatione, quod patet ex hoc quod concludit quod destructis primis substantijs impossibile est aliquid remanere. constat.n. ꝙ hoc intelligitur sm realem existentiam, & non sm esse intellectuale. dixit.n.hoc correlarium impatiẽs doctrinæ præceptoris sui Platonis, qui eas, quas nos secundas substantias dicimus, non sustentari in istis indiuiduis dixit. sed per se esse separatas ab istis sm eẽ reale. Secundum existentiam autem realem loquendo, cõstat ꝙ si aĩal non inuenitur in hoc vel in illo homine, ꝙ nec in hoĩe inuenitur: qm̃ non inuenitur in rerum natura, nisi hic vel ille. Ad aliam obiectionem dicitur, ꝙ Aristo. non arguit per locum ab inferiori ad superius, sed per locum à partibus sufficienter enumeratis. vt patet ex illa negatiua. nam si de nullo homine, ergo nec de homine. locus aũt à partibus sufficienter enumeratis in pdicatis sm realem existentiã: tenet etiã negatiue, vt patet dicendo, nec hic, nec hic, nec ille, &c. currit. ergo hõ non currit: secus autem est in prædicatis intentionalibus, &c.

Ca.5. de cõtatibus.

Secundarum vero substãtiarum, magis substantia est species q̃ genus: propinquior enim est primæ substantiæ. Siquis enim assignet primam substantiam quid est, euidentius & conuenientius assignabit speciem proferens q̃ genus. vt quendam hominem aliquis assignans, manifestius assignabit, hominem q̃ animal assignans: illud.n. proprium magis alicuius hominis, hoc autem cõius. Et cum aliquã arborem assignabit manifestius assignabit cum arborẽ reddiderit, q̃ plãtam. Amplius primæ substãtię,

eo ꝙ

eo q alijs omnibus subiectæ sunt, & alia omnia aut de his prædicantur, aut in eis sunt, ideo maxime dicuntur substantiæ. Sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habet, & sic species ad genus se habet. subiacet enim species generi. genera enim de speciebus prædicantur, species autem cum generibus non conuertuntur. quare & ex his *spēs magis gñe substantia est.

* Ar.l. addit, ex his manifestū quòd.

Hæc est tertia particula huius primæ partis, in qua comparare intendens secundas substātias inter se, & primas inter se, tria facit. Primo nanq cōparat species generibus dicens speciem esse magis substātiam genere. et probat duplici ratione. Quarū prima est, substātia propinquior primæ substantiæ est magis substantia: species est propinquior primæ substantiæ q̄ genus: ergo species est magis substantia. maiorem nō aliter probat, quia ex se euidēs est. sicut. n. propinquius maxime calido est calidius, ita propinquius maxime substātiæ est magis substantia. Maiorem vero probat sic, quod euidentius & conuenientius notificat quid est prima substātia, est illi propinquius: species est huiusmodi respectu generis: ergo. Maiorem huius prosyllogismi probat sic, quod est proprium magis primæ substantiæ est illi propinquius: cōia. n. egent aliquo appropriante, vt ppinqua sint huic magis q̄ illi. quod euidentius et cōuenientius ipsam manifestat est magis propriū: vniuscuiusq. n. cognitio ex proprijs eius pendet. ergo quod euidētius & conuenientius manifestat qd est pma substātia est illi ppinquius.

Secunda vero ratio ad hoc posita ibi. (Amplius principales) est talis, sicut se habent primæ substantiæ ad oīa alia. s. species genera et accidentia, ita se habet species ad genus: sed primæ substantiæ, quia subiacent oībus, ideo maxime substantiæ dicuntur: ergo species, quia subiacet generi, & non ē cōuerso. genus enim prædicatur de specie & non ē conuerso (vt Porphyrius docuit) sequitur q sit magis substantia quàm genus, &c.

Cap. de spē

Ipsarum vero specierum, quæcunq nō sunt genera, nihil magis alterū altero substantia est. nihil. n. familiarius assignabis de aliquo homine hoiem assignādo, q̄ de aliquo equo, equum.

Hic secundo comparat species specialissimas inter se docens, q nulla earum est magis substātia q̄ alia. & probat hoc, reassumendo medium primæ rationis nunc dictæ. s. substantia propinquior primæ est magis substātia: nulla species, quæ non est genus. i. specialissima, est propinquior primæ substantiæ. ergo. & declaratur minor, quia nihil familiarius, idest magis proprie indicat quid est aliquis homo, quàm homo, et quid sit aliquis equus, quàm equus, & sic de alijs, &c.

Similiter autem & in primis substātijs, nihil magis alterum altero substantia est. nihil. n. magis aliquis homo substantia est, q̄ aliquis bos.

Hic tertio comparat primas substantias inter se, docens similiter q nulla earum est magis substantia quàm alia, contentus superioribus dictis, solam exempli manifestationem addens, &c.

Merito autē post principales substantias sola aliorum omnium species & genera dicuntur esse secundæ substātiæ. Eorum enim, quę prædicantur primas substantias sola hæc indicant. aliquem. n. hominem siquis assignauerit quid est, si speciē protulerit conuenientius assignabit, q̄ si genus & manifestius faciet assignando hominem q̄ animal. Aliorum vero quicquid assignauerit quilibet, assignabit extraneę: ve-

A lut album, aut currit, aut quodcūq talium reddens. Ergo merito hæ solæ aliorū secundæ substantiæ dicuntur. Amplius primæ substantiæ, eo q alijs omnibus subijciantur, vel in ipsis sunt, idcirco proprijssime substantię dicuntur. Sicut autem primæ substātiæ ad omnia alia se habēt, ita primarum substantiarum genera & species ad omnia reliqua se habent. de his enim omnia reliqua prædicantur. aliquem enim hominem dices grāmaticum eē: ergo & aīal & hominem grāmaticum dices. similiter autem & in alijs.

Hæc est quarta & vltima pars huius primæ, in qua intendens reddere rōnem eius, quod in principio huius capituli dixerat. s. q secundæ substantiæ sunt species & genera, in quibus sunt primæ, duas rationes ad hoc adducit. B Quarum prima talis est: ea sola sunt secundæ substantiæ, quæ indicāt quid sunt primæ: sed sola genera & species indicant quid sunt primæ substantię, licet diuersimode, quia species familiarius indicat q̄ genus, vt dictum est: ergo sola genera & species sunt secundæ substantiæ. maior ex se euidens relinquitur, quia solum id quod pertinet ad naturam primæ substantię est substantia: cætera. n. accidētia. Minor vero declaratur in singulis prædicamentis, quo ad ipsam exponentem affirmatiuam. s. q species & genera huiusmodi indicāt quid primarum substantiarum, qm̄ interrogationi, quid sit aliquis homo, conuenienter assignatur responsio proferēs tam spēm q̄ genus: manifestius tñ dicens hoiem q̄ aīal. & quo ad alteram exponētem negatiuam. s. omnia alia à speciebus & generibus non indicant quid primarum substantiarum: qm̄ assignationes & responsiones extraneæ à quæstione quid, non indicant quid: clarum est aūt q quęrenti quid est aliquis homo extranea respōsio est C dicens, q est albus, aut currens. hæc. n. qualitates & dispositiones sortis ostendunt, & non indicāt eius substantiam. Secunda autem ratio posita ibi. (Amplius principales substantiæ) talis est, sicut se habēt primæ substantiæ ad oīa alia, ita se habent species et genera substantiarum ad reliqua oīa. Sed primæ substantiæ ex eo q oībus alijs subiacent, proprie dicuntur substantię: ergo genera & species dicendæ sunt secundæ substantiæ, ex eo q oībus reliquis subiacēt, quod declaratur, quia oīa reliqua de secundis substantijs prędicantur: quod declaratur, qa accidentia, quæ reliqua sunt, sicut prædicantur de pmis substantijs, ita de secundis. Si. n. aliquis homo est grammaticus, sequitur, ergo homo est grāmaticus, ergo aīal est grammaticum, &c. Notandum est, q quia Aristo. adhuc non distinxit differentias substantiarum ab ipsis substantijs, & differentiæ ipsæ sm veritatē non sunt alię res, à rebus quarum sunt differentiæ, & etiam eo modo quo distinguuntur ab eis, ad idem genus reducuntur, in D quo reponuntur res, quarum sunt differentiæ, ideo per ly oīa generibus & speciebus primarum substātiarum, non intellexit nisi accidentia, quæ condistincta sunt superius contra substantias, & vere alia sunt ab eis, & ad idem genus non reducuntur. Et propter hoc soluit obiectio contra primam rōnem qn̄o omnia alia à generibus & speciebus extraneæ assignent primas substantias, cū differentiæ substantiarum intrent quidditates earū: iam enim patet, q differētię nō continent sub ly oīa alia, etc.

Cōmune est autē omni substantiæ in subiecto non esse. prima. n. substantia neq de subiecto dicitur, neq in subiecto est. Secundarū vero substantiarum constat quidem etiam sic, q nulla est in subiecto. etenim homo de subiecto aliquo hoie dicitur, in subiecto autē nullo est:

neq

neq; enim i aliquo homine homo est. similiter animal de subiecto quidem dicitur aliquo homine, non est autem animal in aliquo homine. Amplius, eorum, quæ sunt in subiecto, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impossibile est prædicari, secundarum vero substantiarum de subiecto ratio prædicabitur & nomen, rationem enim hominis & animalis de aliquo homine prædicabis, ergo nõ erit horum substantia, quę sunt in subiecto.

Hęc est secũda pars principalis huius capituli, in qua intendens tradere proprietates substantię, iuxta numerum proprietatum, sex facturus est. Circa primã autem tria facit. primo eam ponit dicens, ꝙ cõe est oĩ substantiæ in subiecto non esse: & probat dupliciter. Primo inductiue, qm̃ neq; primæ substantiæ sunt in subiecto, vt patet ex diffinitione eius assignata, qua dictũ est, ꝙ neq; dicitur de subiecto, neq; est in subiecto: neq; secũdæ substantiæ sunt in subiecto siue species sint, vt homo, siue genera, vt animal: hæc.n. & si de subiecto dicant̃ aliquo homine, in nullo tamẽ subiecto sunt: si.n. essent in subiecto, subiectum illud esset aliquis homo: nunc autem ista non sunt in aliquo homine, vt in subiecto sunt accidentia: manifeste.n. liquet, ꝙ neq; homo, neq; animal est accidens alicuius hominis. Deinde probat ratione speciali quo ad secundas substantias sic, ea, quæ sunt in subiecto, prædicari possunt de primis substantijs ſm nomen & non ſm rationem, vt patet ex dictis. secundæ substantiæ prædicantur de primis ſm nomen & ſm rationem: ergo secundæ substantiæ non sunt de numero eorum, quę sunt in subiecto. omnia clara sunt ex textu et supradictis, vbi declaratũ est quid importet esse in subiecto: eius.n. negatio conuenire nũc dicit̃ omni substãtiæ &c.

In hoc eodẽ cap.

Non est autem proprium substantię hoc: sed & differentia eorum est, quæ in subiecto non sunt. bipes enim & gressibile de subiecto quidem homine dicitur, in subiecto autẽ nullo est, non.n. in homine est bipes, neq; gressibile. Ratio quoq; differentiæ de illo dicitur, de quo ipsa differentia prædicatur. vt si gressibile de homine dicitur, & ratio gressibilis de homine prędicabitur: est enim homo gressibilis.

Hic secundo declarat quare cõe dixerit non propriũ substantiæ in subiecto non esse, & dicit ꝙ hoc, s. non esse in subiecto, non est proprium. s. quarto modo, ꝙ conueniat semper, omni, & soli substãtiæ. qm̃ conuenit etiam differentijs substãtiarum in subiecto non esse. & probat hoc vtens medio rationis nunc dictæ sic, ea, quæ sunt in subiecto, dicũtur de substantia ſm nomẽ qñq;, sed nunq̃ ſm rationem: differentię substantiarum dicũtur de substantijs ſm nomen & ſm rationem: ergo differẽtię substantiarum non sunt de numero eorum, quę sunt in subiecto. Declaratur minor exempláriter, accipiẽdo gressibile pro differentia cõtractiua animalis ad hominem. gressibilis namq; vocatur homo, & eius ratio hominis rationem conficit. Nec obstat si differentia diffinitionẽ nõ habet, sicut nec generi generalissimo hoc obstat. qm̃ ratio cõius quid sonat q̃ diffinitio licet (quia in habentibus diffinitionem ratio est diffinitio) quare synonymis vtamur: importat siquidẽ ratio formalẽ et distinctum conceptũ rei, quęcunq; sit illa, siue diffinibilis, siue non.

Diuisione secunda.

Non nos vero conturbent substantiarũ partes, quæ ita sunt in toto, quasi in subiecto sint: ne forte cogamur confiteri nõ eas esse substan-

E tias. non enim ita ea, quæ sunt inessent alicui in subiecto dicebantur, quasi vt partes.

Hic tertio excludit quandam instantiam quæ contra assignatam omni substantiæ cõem proprietatem fieri posset, & est talis: partes substantiarum. puta caput manus, &c. sunt in subiecto. probatur. qm̃ sunt in toto. s. in prima substantia quæ subiectum est, & sustentant eas. ergo si conuenit omni substantiæ in subiecto nõ esse: sequitur ꝙ partes substantiarum nõ sint substantiæ quod est manifeste falsum: substantia.n. non nisi ex substãtijs constare potest. Hanc obiectionem soluit ex diffinitione in antepręḍicamentis assignata illius termini (esse in subiecto) & dicit illa, quę sunt in aliquo vt in subiecto nõ sunt in illo vt partes eius. qm̃ cum diffiniebatur (esse in subiecto) dicebatur ꝙ in subiecto esse est eẽ in aliquo, nõ sicut partem. ex ipsa ergo vocabulorum ratione: soluitur instantia: quoniam aliud est eẽ in aliquo sicut partes & aliud esse ĩ aliquo vt in subiecto: hic enim modus

Diuisione secunda.

F essendi in: excludit illum, & ẽ conuerso, &c.

Inest autem substãtijs & differentijs omnia vniuoce prædicari. Omnia.n. quæ ab his prædicata sunt, aũt de indiuiduis prædicantur, aut de speciebus. à prima nanque substantia nulla est prædicatio: de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur: genus autem & de speciebus & de indiuiduo. similiter autem & differentię & de speciebus & de indiuiduis prędicantur. Rationem etiã suscipiunt primæ substantiæ specierum & generum, & species generis: quæcunq;.n. de prædicato dicuntur eadem & de subiecto dicentur. Similiter autem & dif-

G ferentiarum rationem suscipiunt species & indiuidua. uniuoca aũt erant quorum & nomen commune est & ratio eadem. Quare oĩa quæ à substãtijs & differentijs sunt vniuoce dicũtur.

Hic ponitur secunda proprietas substantię, non oĩs, sed secundę: non solius, sed etiam differẽtiarum eius. & dicitur, ꝙ inest substantijs et earum differentijs, ꝙ oĩa, s. prędicata inuenta in eis vniuoce prędicẽtur. Vbi aduertendum est, ꝙ ista proprietas, s. vniuoce prędicari (licet vt videbitur non inueniatur nisi in secundis substantijs & earum differentijs) ab Aristotele tñ nõ est hic attributa substantijs secundis & differentijs, sed attributa est substantijs in communi & differentijs hoc modo, ꝙ omnia, quę inueniuntur in earum latitudine prędicata, oportet esse prędicata vniuoca. vnde subiectum istius proprietatis, proprie loquẽdo, est hoc quod dico: omne prędicatum substantię, seu in substantia inuentum. erit autem hoc manifestius, cum ad seriem textus veniemꝰ.

H ex ipsa.n. clare hic sensus habetur. Aduertendum quoq; est, ꝙ Aristo. ponit proprietatem prędicati substantię, prędicari vniuoce, nõ de hoc vel illo, sed simpliciter: vel quia sola prędicata substantię vniuoce dicuntur de eo quod est simpliciter, & primum subiectum oĩum, i. prima substantia, vel quia sola prędicatio vniuoca conuenit prędicato substantię: qm̃ dicuntur tantum de indiuiduis & speciebus substãtię. de quibus (vt patet in textu) vniuoce dicũtur. prędicatis siquidem accidentium, etsi cõueniat prędicatio vniuoca, non tñ sola, sed etiam denominatiua: album.n. dicitur de homine non ſm rationem, vt dictum est. His prędibatis scito, ꝙ Aristo. declaraturus propositũ sic procedit. Primo declarat, quę sint ea, quę sunt prędicata substantię, & hoc vt insinuet pro quibus distribuit, ly omnia, qñ absolute proposuit dicens, ꝙ inest substantijs & differentijs ex his omnia

vniuoce

vniuóce prædicari. Deinde adducet rationem ad propoſitum probandum ibi. (Secũdarum vero ſubſtantiaꝝ.) Et qm̄ prędicatum relatiue dicitur ad ſubiectum, declarat quæ ſint prædicata ſubſtantiæ ex ſubiectis dicens, ꝙ oĩa, quæ à ſubſtantijs & differentijs prædicata efficiuntur, aut dicuntur de indiuiduis, aut de ſpeciebus. & probat hoc, quia ſi eſſet aliquod aliud prædicatum ſubſtantiæ, illud eſſet ipſa ſubſtantia prima: hęc.n.eſt, quæ neq; de ĩdiuiduis, neq; de ſpeciebus dicitur: ſed à prima ſubſtãtia nulla eſt prædicatio: qm̄ de nullo dicitur ſubiecto. ergo ſolum ea, quæ de indiuiduis & ſpeciebus prędicantur, prædicata ſubſtantiæ ſunt: hæc autem ſunt ſecundæ ſubſtantiæ & differentiæ earum: vnde ſi probatum fuerit, ꝙ omnes ſecundæ ſubſtantiæ & earum differentiæ, prædicantur vniuoce, erit ſufficienter declaratum intentum. Sed anteq̃; vltra procedatur tria notanda ſunt. Primo notandum, ꝙ Ariſto. dixit oẽ prædicatum ſubſtantię dici aut de ſpeciebus, vt genus & differentia, aut ſaltem de indiuiduis in numero plurali, vt ſpecies (non quia opinatus fuerit oẽm ſpeciem oportere habere plura indiuidua in eſſe naturali: qm̄ hoc patet eſſe falſum de cœleſtibus ſpeciebus, ſed qm̄ opus eſt omni ſpẽi non repugnare prædicari de pluribus, ſaltem ſm eſſe quod habet in intellectu) neceſſe eſt.n. vt vniuerſalis rationẽ habeat, & conſequenter ꝙ multa ſub ſe contineat. **B** Secundo notandum eſt, ꝙ ſignificanter Ariſtot. probans ꝙ à prima ſubſtãtia nulla ſit prædicatio non dixit, quia non dicitur de ſubiecto, ſed dixit quia de nullo dicitur ſubiecto: vt per ly nullo excluderet & ſubiectum inferius, & ſubiectum inhæſionis: prædicatio nanq; ex natura ipſarum rerum non ſolum conſurgit ex habitudine ſuperioris ad inferius, ſed etiam accidẽtis ad ſubiectum: & propterea ad probandum ꝙ aliquid nullo modo prædicet, non ſufficit dicere ꝙ caret inferiori, ſed etiã oportet addere ꝙ caret ſubiecto, cui inſit. Accidẽs.n. indiuiduale, puta hoc album prædicatur de Socrate, & tñ non dicit de ſubiecto inferiori: à prima autem ſubſtantia, qm̄ omni ſubiecto caret, nulla oĩno eſt prædicatio. **C** Tertio notandum eſt, ꝙ à prima ſubſtantia nullam fieri prædicationem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſm ſe, ſeu ex ſe, & ſic eſt verum. Alio modo ex intellectu, & ſic eſt falſum. Dico autẽ prædicari ex ſe, aut ex intellectu, non ꝙ opinarim aliquid prædicari abſq; intellectu: qm̄ prædicatio ipſa opus eſt intellectus, & conſequenter abſq; ipſo fieri nequit: ſed quia aliquid eſt, quod ex ſolo intellectu componente habet ꝙ prædicetur, & hoc dixi prædicari ex intellectu, & aliquid eſt, quod ex natura ſua habet ꝙ prædicati rationem induere debeat in intellectu componente, &c. Quæ aũt ſint iſta, & quæ illa ex natura prædicationis ſumendum eſt. Prędicatio affirmatiua vera, de qua eſt ſermo, exigit tria. ſ. aliquam diſtinctionem, & aliquam identitatem extremorum, & alterum extremum reſpicere alterũ vt formale materiale. diſtinctionem ſiquidem exigi fateri cogit ipſa pluralitas prædicati & ſubiecti: idẽtitatem vero ipſa compoſitio prædicati cum ſubiecto per copulam verbalẽ denotata: **D** habitudinem autẽ formæ ad materiam regula illa ſuadet, quæ dicit, ꝙ prędicata tenentur formaliter, ſubiecta aũt materialiter. Hęc autem, etſi quodãmodo in oĩbus inueniantur veris et affirmatiuis enuntiationibus (diſſimiliter tñ.) In quibuſdam.n. inueniuntur ex ipſis extremorum ſignificatis, etiam ſi intellectus propoſitionem non formaret. vt patet in iſtis, homo eſt albus, Sortes eſt homo, &c. manifeſte.n. patet, ꝙ & diſtinctio & identitas quędam eſt inter extrema iſta extra propoſitiones: & ꝙ alterum eorum vt alterius forma eſt: tam.n. accidens q̃; ſuperius formæ rationem habet. In quibuſdam aũt non inueniuntur hæc ex meritis terminorum, ſed tantummodo ex ipſa intellectus ꝓpoſitione. vt patet in iſta, ſortes eſt ſortes. extrema.n. hic nullam extra propoſitionẽ diuerſitatem habent, ſed intellectus vſus vno & eodem **A** termino bis extremũ vtrunq; confecit: & ſimiliter Sortes non habet in ſe, vnde Sortis formale, aut cuiuſq; alterius ſit, ſed habet potius vnde oĩum materia & ſubiectũ ſit. Vnde ille terminus eſt, à quo ſm ſe poteſt fieri prędicatio, qui ex ſe habet habitudinem ad alium, vt formale ad materiale. Ab illo vero ex ĩtellectu poteſt ſumi prædicatio, qui ex ſe non habet ꝙ aliũ reſpiciat ut forma materiam. Nec eſt opus alias conditiones repetere: qm̄ implicite in hac continentur: oportet nanq; ſi aliquid ex ſe eſt alterius formale eſſe aliquo modo diſtinctum: qm̄ rationes formæ & materiæ valde oppoſitæ ſunt, vt Commentator dicit in libro de Aĩa, & eſſe aliquo modo idẽ, alioquin non eſſet illius formale. Quia ergo prima ſubſtantia ex ſe non habet ꝙ alterius formale ſit, &c. licet ex intellectu hęc quodammodo participet, ideo abſolute Ariſto. dixit, ꝙ ab ea nulla eſt prædicatio. Nec oportuit cum diſtinctione loqui, qm̄ illud eſt de vnaquaq; re verum iudiciũ abſolute, quod ex proprijs ipſius rei certitudinem ſumit. Ad ſeriẽ ergo textus redeundo, qm̄ perduxerat narrationẽ ſuam vſq; ad hoc, ꝙ omne prædicatum ſubſtantiæ eſt ſecunda ſubſtantia, vel differentia ſubſtantiæ: oſtendit nunc conſequẽter, ꝙ tam ſecundæ ſubſtantiæ q̃; earum differentię prædicantur vniuo- **B** ce, tali ratione: oĩa, quæ prædicantur ſm nomen & ſm rationem, de indiuiduis ſubſtantiæ, &c. prædicant vniuoce: ſecundæ ſubſtantiæ & earum differẽtię prædicant ſm nomen & rationem. ergo &c. huius autem rationis primo ponit minorem explicite continentem vtraſque ſecundas ſubſtantias, ſpecies ſcilicet genera, & etiã differentias. & primo ꝙ prædicentur ſm nomen, vt aperte patet: deinde ꝙ prædicentur ſm rationem, & totum de ſe liquet. vltimo ponit non maiorem, ſed eius probationem, quæ eſt diffinitio vniuocorum dicens. Vniuoca autem ſunt, &c. & eſt manifeſta probatio à diffinitione ad diffinitum. Vbi clara luce apparet, ꝙ ſimpliciter vniuoca Ariſtoteles vocat vniuoca eſſentialiter, & ꝙ idem **C** eſt apud eũ prædicari nõe & ratione, & prædicari vniuoce: aliter prædicari vniuoce etiam de primis ſubſtantijs conueniret etiam accidentibus. & dicendum fuiſſet ab Ariſt. ꝙ hoc non eſt prædicatorum ſubſtantiæ proprium, ſed conuenit etiam alijs: pręſertim quia ſuperius dixerat ꝙ accidentia nomine & non ratione de ſubſtantijs prædicantur. Verum, qm̄ hic Ariſt. repetens diffinitionem vniuocorum non repetit totam, ſed dimiſit ly ſubſtãtiæ, ſup̱ qua particula ſuperius fundauimus ſenſum intentũ. modo ad amplitudinẽ & claritatẽ doctrinæ, aliunde & cõius & breuius idẽ manifeſtat, ex Alberti documẽtis: p̄dicari rõne vel ſm rõnem, põt accipi dupliciter. vno modo materialiter, alio modo formaliter, p̄dicari ſm rõnem materialiter loquẽdo, eſt illud, quod ſignificat per rõnem prædicari, p̄dicari vero ſm rõnem formaliter loquendo, eſt illud, quod ſignãtur p̱ rõnem prædicari p̱ modũ rõnis. i. eo modo, quo ratio p̄dicatur de eo cuiꝰ eſt ratio, ſiue totaliter, ſiue partialiter. Vnde **D** primo mõ album prædicatur de Socrate & Platone ſm nomen & rõnem: qm̄ non ſola vox albi dr̄ de eis, ſed ẽt diſgregatiuum viſus. Secundo aũt modo albũ non dicit de hoĩe ſm rõnem: qm̄ diſgregatiuum viſus non dicitur de hoĩe vt eius ratio, aut pars rõnis. Et qm̄ ſermones tãti philoſophi formaliter ſunt ſumendi: ideo ſimpliciter loquendo illud tantum prædicatur ratione, cuius ratio eſt ſubiecti ratio. Et conſequẽter, cũ in diffinitione vniuocoꝝ dicit ꝙ ſunt illa, quorum nomen eſt cõe & ratio eadem intelligendum eſt formaliter ratio inquantũ ratio ſeu per modum rationis: & ſic continet etiã vniuoca eſſentialiter tantum, & in idem redit cũ ſupradictis: ſed hoc erat addendum ad plenitudinem doctrinæ.

A prĩa ſuba nulla ẽ artificialis p̄dicatio, qua aliq͂d ſmani ſeltũ ſit notum.

t. de Aĩa. Tex. 6.

Prædicari ſm rõnem bifariam.

Omnis autem ſubſtãtia videtur hoc aliquid ſignificare. In primis igitur ſubſtantijs indubitabile & verum eſt, ꝙ hoc aliquid ſignificant.

individuum enim vnū numero est quod significatur. In secundis vero substātijs videtur quidem similiter appellationis figura hoc aliquid significare, quando quis dixerit hominem, vel animal, non tamen verum est, sed magis quale aliquid significāt. neq; enim vnū est quod subiectum est, quemadmodū prima substantia: sed de multis homo dicitur & animal. Non autem simpliciter quale quid significat, quēadmodū album (nihil enim aliud albū significat q̃ qualitatem.) Genus autem & species circa substantiam qualitatē determinant. qualē enim quandam substantiam significant. plus autem in genere q̃ in specie determinatio fit: dicens enim animal plus complectitur q̃ qui hominem.

Hic ponitur tertia proprietas substantiæ, circa quam sic procedit. primo narrat, quid prima facie videatur dicendum. dicens, ꝙ videtur omnis substantia significare hoc aliquid, & declarat causam huius apparentiæ inducendo vtrãq;, substātiam. s. primā & secundam, & ait, ꝙ in primis substantijs hoc adeo appatet, quod est indubitabile & verum, vt iodubitabile referatur ad clarā apparentiā, & verum ad existentiā: dubitatio eoim cōsurgit ex aliqua occultatiooe, & veritas ab eo quod tes est, vt infra dicetur: & subdit causam iodubitabilitatis huius & veritatis: quia. s. quod significatur nomine primę substantiæ, est indiuiduū & vnum numero, vt sic formetur ratio. omne significans indiuiduū & vnū numero significat hoc aliquid: prima substantia significat indiuiduū & vnum numero: ergo prima substantia significat hoc aliquid: in secundis vero substātijs causa apparentiæ huius ptoprietatis est appellationis figura. i. similitudo cū nomioe primæ substātiæ, quę similitudo cōsistit in hoc: ꝙ sicut oomen primæ substantiæ solitarie prolatū suum significatū per se existens, & ab alijs separatum indicat, ita quādo absolute dicitur homo, aut animal proprium significatum per se existens, & ab alijs separatū insinuare videtur: & magis ostendit cooperatio secundarū substantiarū loco primarū, cum volentes de substātialibus hominū singularū loqui, attribuimus ea homini tanq; cuidā rei seorsum ab his, vt diffinitiooū, & demonstratiooum exercitium ostendere videtur. Deinde cum subdit. (Noo tameo verū est) declarat supradictæ appareotiæ inuentæ io secundis substaotijs ooo subesse veritatem rei & dicit, nō esse verū secuodas substātias significare hoc aliquid, licet videatur sic: sed significāt quale aliquid: & probat vtrūq;. & primo partē negatiuā. s. ꝙ secunda substātia nō significat hoc aliquid, vtendo eodē medio negatiue, & bene (qm̄ si affirmatio est causa affirmationis negatio erit causa negationis) & dicit, neq;. n. vnū est quod subiectū est. s. significationi secundæ substantiæ. i. significatū per illā: quēadmodū prima substātia. Addidit autē haoc particulā, qm̄ significatū per secundā substātiam contiogit esse oedum vnū, sed vnum etiā indiuisibile formaliter, vt patet de specie specialissi-

.1. poste. t. cō. 30. ma: significans autem hoc aliquid: oportet ꝙ significet vnum numero: & hoc circūloquitur ly quēadmodū prima substātia: vt formetur sic ratio, omne significās hoc significat vnū oumero: secunda substātia non significat vnum oumero: ergo &c. Secundo probat partē affirmatiuam, ꝙ. s. significet quale aliquid subdens: sed de pluribos homo dicitur, & animal: vt formetur sic ratio, substātia significans id, quod dicitur de pluribus significat quale aliquid. secūda substātia est huiusmodi. ergo &c.

Deinde cum subdit. (Non autē simpliciter) declarat quo sensu dixerit, substantiā secundam significare quale quid: quale enim dicitur dupliciter, vno modo simplr̄ &

E & sic est speciale prędicamentum quod ideo simpliciter quale dicitur, quia fm̄ esseotiā qualitas est. & iuxta hūc sensum non est dictū, ꝙ secūda substātia significet quale quid, quia nō significat quale quid: quēadmodū album significat quale simpliciter, qm̄ album nihil aliud significat q̃ qualitatem. i. qm̄ significatū albi nihil aliud est fm̄ essentiā q̃ qualitas, quæ est passio substātist. genus autē & species. i. secuodæ substātiæ, circa substantiam qualitatem determinant, qm̄ significaot oon quale absolute, sed qualem quandā substātiam. Et hic est secundus modus, quo dicitur quale. s. fm̄ quid, seu cum additione. secundæ ergo substantiæ nou sigoificāt quale simpliciter, sed quale substantiæ. Et quouiam dixerat indistincte ꝙ geoera & species qualitatem circa substātiam determinaot. & hoc noo conuenit eis vniformiter: ideo subdit declrando hanc difformitatē, ꝙ in genere fit plus extensiue determinatio q̃ in specie: qm̄ plura complectitur q̃ homo. hæc est series literę superficietenus tactę. Ad

F interiorem autē sensum procedendo, oportet terminos declarare. Hoc aliquid, compositū, cum sit ex ly hoc, importat quoddā demonstrabile. tale autē oportet esse aliquod particulare. vniuersalia enim nō possuot sensu, aut digito, aut quouis modo mōstrari: & ly aliquid, importat substantiā: sicut enim aliquantū notat quātitatē, & aliquale qualitatē, ita aliquid substātiam. Vode hoc aliquid nihil aliud est q̃ substātia particularis seu demōstrabilis: & qm̄ omne nomeo primæ substantiæ significat substantiam aliquā particularē, vt sortem, Platonē hunc lapidem, hunc ignem &c. ideo indubie verum est, omni primæ substātię coouenit significare hoc aliquid. Sed occurrit hic dubitatiuncula circa rationē ad hoc adductam io textu: quia. s. indiuiduū & vnum numero est quod significatur. qm̄ id quod significat ly hoc album, seu ly hæc albedo, aut hæc lioea, est indiuiduū & vnum oumero: & tamen oō est hoc aliquid: & sic maiot rationis formatę superius ruere videt̃. Ad hoc dicitur, ꝙ q̄a

Hoc aliqd̄ sigñat substātiā particularem.

G semper subintelligitur in sermooibus materia subiecta, de qua est sermo: & superflua censetur eius replicatio: ideo nunc, cū de substātia sermo sit, subintelligitur substantia: & est sensus, ꝙ id, quod significatur oomine primæ substaotiæ: est substātia iodiuidua, & vna numero: & propterea est hoc aliquid. Addidit autē post ly indiuiduum) ly vnum uumero) aut quia differunt rōne: qm̄ indiuiduū dicit̃ ex priuatione diuisibilitatis in inferiora vnū autem onmero per positionē vnitatis materialis. Aut quia indiuiduum cōe oomen est etiā speciei specialissimæ, quæ atoma. i. indiuisibilis dicitur: & per ly vnū numero cōtrahitur ad particulare. species enim atoma vt homo, vnum numero noo est, sed sortes est & indiuiduum & vnum numero.

Quale aliquid, seu, quod idem est, quale quid multiplicirer exponitur. Ab Auic. siquidem, & Alberto. cōpositū dicitur ex quali, de quo dixit Porphyrius, ꝙ differentia prædicatur in quale: & quid, de quo etiā idē di-

H xit, ꝙ tam genus q̃ species prædicatur in quid: ita ꝙ secundæ substantiæ significant quale quid: quia importāt quidditatem importatam per genus, & qualitatem importatā per differentiam. verbi gratia, homo significat quale quid, q̄a significat animal rationale: aoimal enim est quid, & rationale est quale: & similiter est io alijs secundis substantijs. Et si instetur cootra quia fm̄ hoc genus generalissimū substantiæ non est secunda substātia: qm̄ noo significat quale quid, sed quid taotū: qm̄ geous generalissimū nullā differentiā iocludit. Respōdent ꝙ geoeralissimū: & si oō dicat quale in actu, dicit tamē quale in potentia. Vode proprie loquēdo deberet dici de ipso ꝙ significat quid qualificabile. Et si alter instetur. ꝙ fm̄ hanc doctrinam, sigoificare quale quid nō erit proprium secundarū substaotiarū, sed cōe etiā alijs. Tum quia hoc conuenit omoibus speciebus cęterorum ꝑdicamentorū. omnes enim species cōponuntur ex ge-

nere

nere & differentia: & consequenter ex quid & quali tali modo sumptis. albedo enim significando colorē disgregatiuum significabit quid ratione coloris, et quale rōne disgregatiui. Tum quia prima substātia etiam significabit quale quid: qm̄ actu & intellectu includit in se generis quid: & differentiæ quale. sortes enim significat animal rationale hoc: & sic significare hoc aliquid, et quale quid non opponuntur. Respondetur, & ad primam instantiam dicitur, ꝙ quia in alijs prędicamentis non inuenit quid sm rem, sed tantū sm modū: ideo simpl'r loquēdo, sola secūda substātia sigñat quale quid. Sed ista responsio recedit à fundamentis proprijs. sm enim hāc responsionem, quale quid nō est compositum ex quid, de quo dictū est: ꝙ genus dicitur in quid, sed ex quid sm rē .i. suabstantia. Et præterea, si ea ratione quale quid non significatur ab aliorū prędicamentoꝝ speciebus, quia in eis non inuenitur quid simpliciter, pari rōne, nec species prædicamenti substantiæ significabunt quale quid: qm̄ in prædicamento substantiæ nō inuenitur quale simpliciter, sed sm modum tantū. Ad horū primum dicitur, ꝙ responsio super propria fundamēta ædificata est: qm̄ quid sm modū, deriuatur ad quid sm rem: vnde omnia quæ p̄dicantur in quid, inquantū huiusmodi, participāt modum substantię: & propterea dicendo, ꝙ quale quid compositum est à quid sm ꝙ genus prędicatur in quid, nō exclusum est quin sit compositū à quid sm rem, Imo implicite hoc dictum, qm̄ quod sumitur à secundario, sumitur etiā à principali. Quale quid ergo est cōpositū ex quid, & sm modū & sm rem: ex quali autem sm modū tantū. Ad id autem, quod contra hoc obijcitur secundo loco dicitur, ꝙ in textu expresse declaratur: ꝙ hic n: ō sumitur quale simpliciter: & ideo nō est æqua ratio de qd & quali. quia quid simpliciter relictum est: quale autem declaratū est non sumi simpliciter: dixit enim Aristo. ꝙ secunda substantia non significat quale queādmodū album quod significat id quod nihil aliud est q̄ qualitas.

Ad secundā vero instantiā principalē dicitur, ꝙ proprium est secundarū substantiarū significare quale quid pure, primæ autem substātiæ significant quale quid cōiunctum cum cōditionibus indiuidualibus: & sic saluat̄ oppositio inter quale quid & hoc aliquid. Hanc expositionem & si ob reuerentiam talium virorū defenderim: non tamen sequor, quia nec mentē, nec textū Arist. penetrare videtur: vt ex sequenti expōne posita à .s. Tho. in. 7. & . 10. Metaphy. & quo ad aliquid clarius expressa in tractatu de natura generis (sibi attributo) patebit. Sciendū est igitur, quod, cum inter Platonē & Aristotelem fuerit dissensio de subsistentia specierū, Platone vltra has. quas cernimus particulares substātias ponente quasdā alias substantias per se subsistentes, quas nos species vocamus, dicebat siquidem inueniri vltra sortē & Platonē et cæteros homines, hoīem separatū per se subsistentem, & similiter de equis, & leonibus &c. Aristotele vero asserente, ꝙ vltra hos homines non inuenitur homo, & vltra hos equos non inuenitur equus &c. Ex hac diuersitate opinionū de rebus, orta uidetur diuersitas opinionū de nominū sigñatione, nisi forte à posteriori processus factus fuerit: ex eo nāq; ꝙ apud Platonē, homo est res. vna numero per se subsistens in rerū natura, sequit̄ ꝙ homo significet hoc aliquid. significare enim hoc aliquid, (vt in textu dicitur,) est significare aliquod indiuiduū vnū numero. nec refert an illud sit materiale, sicut sortes, an immateriale, sicut homo Platonicus. Ex eo autem quòd apud Aristotelem homo nō est aliquid in rerū natura, præter istos homines, sequitur, ꝙ homo non significet hoc aliquid: vnde huius rōnem assignādo dixit, neq; enim vnū est quod subiectū est. & qm̄ radix ista metaphysicalis potius est: artifex scientiarū Aristoteles ex proprijs dialecticā conficiens causam deceptionis (figurā appellationis) dixit, ex eo quòd separatim ꝓlatum ly homo, seu ly animal, substantiā quandā & vnā

A numero significare, sicut cum dicitur ly sortes apparet: & apud Platonicos locū habet hęc apparētia: quod etiā homo significet hoc aliquid. Cum enim nōia sunt signa ca. 1. intellectū (vt in principio Perihermenias dicitur) sicut occasio errandi Platoni fuit separatio conceptuū. (credidit enim ea esse separata sm rem, quæ sm conceptus abstrahunt ab alijs) ita occasio quoq; errādi fuisse videtur, T. c. 39. similitudo appellationis (vt Aristo. etiā in. 1. Posteriorū innuit.) loquimur nāq; de homine tanq̄ de vno quodā diffiniendo, demōstrando, quòd sicut dicimus ꝙ currit, ꝙ moritur &c. Contra Platonem est sermo iste dicens, ꝙ secunda substantia non significat hoc aliquid, & similiter sermo affirmatiuus dicens, sed significat quale qd.

Ad cuius euidentiam recolendū est, ꝙ hic loquimur de substantia secunda formaliter, & nō materialiter: tractare nāq; de secunda substantia materialiter nō est tractare de secunda substantia, sed de quod quid erat esse: quod est fundamentū proximū secundæ substātiæ: hoc
B autē est metaphysici: tractare vero de substantia secūda formaliter, proprie tractare de ipsa: qm̄ vnūquodq; tūc proprie cognoscitur, cū formaliter docetur: secunda aūt substātia formaliter (vt superius dictum fuit substantiā indutam intentionem secundā, puta vniuersalitatē importat. Vnde & superius Aristoteles posuit proprietatem secundæ substantiæ dici de subiecto, quod constat esse de genere secundarū intentionum: & quia logici est tradere intentiones secundas: ideo hoc in loco de substātia secunda formaliter loquitur Aristoteles. Hoc aūt stante, sciendū vlterius est, ꝙ, cum substātia fiat secūda per operationē intellectus, qua abstrahitur ab hoc & ab illo, & accipiendo quādam vnitatem rōnis, qua est vna in multis, & de multis, à quibus abstracta est. & omne illud, quod fit per actum intellectus circa substantiā, sit accidēs. qm̄ accidit ei & ipsam denominat. & quale cōe vocabulū sit ad omne accidens, vt patet ex diffinitione accidentis: qua dicitur ꝙ prædicatur in quale, cōsequēs
C est ꝙ substantia, cum sit secunda, transit in accidentis & qualitatis fere naturā. non amittendo naturā propriam substantialitatis, sed induendo accidentis seu qualitatis actum. accipit enim vt dictum est rōnem vniformis, & sic quale aliquid fit: & propterea dicitur, ꝙ sigñat quale quid: quia qualitatem, id est vniformitatē, qua est vna in multis, & de multis, circa substantiā quandam: id est substantias particulares determinat. & huic sensui prōptissime consentiunt omnia sequentia & antecedentia. Et vt sigillatim videatur ratio in textu probans, ꝙ substantia secūda significet quale quid, expresse hoc sonat. ait enim. qm̄ de pluribus homo dicitur & animal. vbi clara luce vides, ex dici de multis, probasse in substantia qualitatē. Sensus deinde exclusus, iuxta hāc expōnem, maxime excludendus erat: ex eo nāq; quòd Aristoteles significatū secundarū substantiarū non hoc aliquid, sed aliquid quale. i. vniforme per actum animæ dixerat: & non esse hoc aliquid accidentis proprium esse videatur,
D qm̄ substantia aliquid per se subsistens sonat, poterat apparenter inferri, ergo secundę substantiæ apud te significant qualitatem, & consequenter non sunt reponendæ in p̄dicamento substātię. & ideo eleganter excludit hoc dicens, quòd nō significant qualitatē simpliciter, queādmodum albū, sed determinant qualitatem circa substantiam. album enim significat albedinem, quæ est ita qualitas, ꝙ non est substantia, nec substantię intrinseca. & sic nihil aliud est q̄ qualitas. secundæ autē substantiæ significant qualitatem. i. vniformitatem substantialem ipsarū primarū substātiarum, quæ principaliter & proprie substantiæ sunt. & ideo non significant qualitatem simpl'r, i. quodcunq; extraneum à prima substantia, sed ipsarū primarū substantiarū essentialem qualitatem determinant. ac si diceret, quòd non esse hoc aliquid proprium nō est accidentis, sed cōe accidenti. & prędicatis cōibus, quæ sunt secundæ substantiæ: & licet habeant

hoc

hoc cõe substãtiæ secundæ cũ accidentibus, differunt tñ ab eis in hoc: q secũdæ substãtiæ sigñant ipsas essentias substantiarũ cõiter: accidẽtia aũt sigñant naturã extraneam à substãtia. Vltima quoq verba. s. plus aũt in genere q̃ in spẽ determinatio fit: huic soli expõni consona videñ. ex eo enim q tam genus q̃ spẽs qualitatẽ. i. vniformitatẽ circa primas substãtias determinãt, recte subiunctũ est, q plus fit ista determinatio vniformitatis in genere q̃ in specie: qm̃ genus plura cõplectitur. Antecedentibus autem multũ consentanea probatur expõ ista, ex eo q sic primarie Aristotelis intentioni satisfit: dum sic totaliter eliditur positio Platonica: & adeo vilificãtur spẽs & genera substãtię, quę nunc vt secũdas substantias tractamus, vt fere inter accidentia annumerãda videantur: quæ Plato adeo magnificasse visus est.

Secunda substantia quomodo qualitatem importat, vt conditionem sine qua non.

SEd est hic vnum dubium: quia iuxta hanc expõnem secunda substãtia non significat quale quid: quia nõ significat illam qualitatem: tam enim homo q̃ animal significat tantummodo rem naturæ, & non significat aggregatũ ex substantia & illa qualitate. i. vniformitate. Ad hoc dicĩ dupliciter fm duplicem qualitatem in istis inuentam. in homine siquidẽ, aut animali abstracto per opus intellectus, potest cõsiderari duplex vniformitas. Vna quæ est res secundæ intentionis quæ fit per actum intellectus, quam suprascripta lecturi primo aspicient. Altera, quæ est res primę intentionis, & est fundamentum illius dictæ: & hæc nihil aliud est q̃ essentialis indiuiduorũ vniformitas. i. natura ipsa, in qua essentialiter indiuidua conformantur: essentialem autem vniformitatem dico naturam ipsam hominis vel animalis nõ absolute, sed vt assistentem habet intentionem intellectus (vt conditionẽ sine qua non:) sic enim vniformis in multis inuenitur: & propter exactionem huius conditionis vniformitas ipsa essentialis qualitas dicitur: quia. s. ab opere intellectus quodãmodo fit: qm̃ sine cõditione illa, quæ per opus intellectus fit actu non inuenitur. si ergo ratio in oppositũ loquitur de qualitate illa accidentali dicitur, q cadit sub significatione secundæ substantię, non vt res significata, aut eius pars, sed vt cõditio rei significatæ nõ solum sine qua non, sed etiam per quã substantia est secũda: homo enim, & si nõ significet nisi humanam essentiam, non tamen significat illã, nisi vniuersaliter conceptã: & per hoc habet quod secunda substantia sit, & sub logica cõsideratione cadat, vt dictũ est. sic autẽ significare illã qualitatẽ accidentalẽ. s. vt conditionem, sufficit ad verificandũ q substãtia secunda significet quale: & ideo argumentũ nihil obstat. Si autem volumus loqui de qualitate essentiali, sic negatur q sit secunda intẽtio, sed est res naturę: & cadit sub sigñatione secundarũ substantiarũ, vt res sigñata: & hoc opus est, vt ante oculos supradicta legẽtis pponatur, sicut & prima: vt ipsius primę substrata: & cõsidereĩ semper vt illã primã assistentẽ habet aliter pposito logico nõ subesset: vtraq siquidẽ harũ respõsionum bona & necessaria est, & prima tractatui illi de natura generis consona, secũda verbo verbis. S. Tho. in. 7. & . 10. Metaphy. innitiĩ &c.

Inest autem substantijs etiã nihil illis esse cõtrarium. Primæ enim substantiæ quid erit contrarium vt cuidã homini nihil est cõtrarium. at vero nec homini, nec animali aliquid est cõtrarium. Non est autẽ hoc substantiæ propriũ: sed & etiam multorũ aliorum, vt quãtitati. bicubito enim nihil est contrariũ. at vero nec decem, nec alicui taliũ. Nisi forte quis multa paucis dicat esse cõtrariũ, vel magnũ paruo. determinatorum vero quantorũ nullũ nulli est contrariũ.

E Hic ponitur quarta proprietas substantiæ cõueniens omni substantiæ, sed non soli. s. carere cõtrario. vbi duo facit, primo ipsam proprietatem ponit dicens, q inest et substãtijs nihil esse illis contrariũ: & inductiue declarat in primis & secundis substantijs, vt patet. Secũdo ostendit hoc non esse ita propriũ substantiæ, q conueniat sibi soli, qm̃ conuenit etiã quantitati: vbi duo facit, quia primo ostendit, quòd quantitati etiã conuenit non habere contrariũ per hoc quòd nec spẽbus quãtitatis cõtinuæ, puta bicubito & tricubito: nec spẽbus quãtitatis discretæ: puta decẽ: octo & alijs & hmõi aliquid cõtrariatur. Secũdo ostendit hoc nõ esse certũ vniuersaliter de quãtitate: q. s. omne quantũ careat cõtrario, qm̃ aliquis forte dicet quo ad quãtitẽ discretã, quòd multis cõtrariantĩ pauca: & quo ad quantitatẽ continuã, quòd magno cõtrariatur paruũ: sed quicquid sit de hoc, pro nunc nõ est curæ: sufficit enim p̃senti intentioni, q alicui quantitati hoc conueniat. Et propterea hoc certificans Aristoteles F subdit: determinatarũ quantitatũ, ad certam sui generis spẽm: nullam alteri esse contrariam. Vbi insinuat dupliciter sumi quantitatem: quædam enim important quãtitatem certam, vt bicubitum, tricubitum, decem, centum, mille &c. Quædam autem important quãtitatem incertam, seu indeterminatam, vt magnum paruũ, multum & paucum: à dicentibus enim aliquid horũ intelligitur quidem aliquã quantitatem esse, sed non determinatur quanta sit &c. certas ergo & determinatas quantitates constat non habere contrarium: inquit Aristote. quicquid de indeterminatis dici contingat.

Substantiæ nudæ acceptæ nulla est substantia contraria, nisi ratione qualitatum.

HOc in loco sunt duę dubitationes. prima est an substantia habeat contrariũ. secunda, an magnũ sit cõ contrariũ paruũ. sed qm̃ hęc in sequẽti caplo ab ipso tractabitur Aristo. & prima logici negocij limites exit, sæpeq tractatur in Physicis et Metaphysica, vtraq omit- G tenda est. nouiciũ tñ terminos instruendũ vt decet censeo. substãtię nomine hoc in loco non omnis res, quę accidens nõ est intelligiĩ. sed prima tantũ: & secũda substãtia: quod ex eo patet, q Aristo. probãs vlem inductiue, harũ tantũ meminit: et nullã aliã superius substantiã posuit. Vnde huic pposito nõ obstat si formæ substãtiales, aut differẽtiæ sint cõtrariæ: licet nihil horũ sit substãtia. Rursus tã prima q̃ secunda potest dupl'r sumi. Vno mõ fm seipsam. alio mõ fm sua accidẽtia: si cõsideretur substantia vt vestita est accidentia sua, puta calorem vel frigus &c. & sic nõ sumiĩ hic: sic enim vna substãtia est cõtraria alteri rõne suarum qualitatũ: & fm hoc in secũdo de gñone diciĩ, q ignis est cõtrarius aquę. Substãtia aũt in sua nuditate cõsiderata ab intellectu (licet nunq̃ nuda inueniatur in rerũ natura) omni caret cõtrario: & sic sumitur hic. contrarietas autẽ, à qua cõtrarij nomen deri- T c.49.
uatur, dupl'r sumi potest. Vno modo cõiter, & sic diffi- T.c.4.
niĩ in. 10. Metaphy. q est perfecta differentia: & sic non .1.physi.
H sumiĩ hic, qm̃ hæc inuenitur in omni genere, vt ibidẽ di t.c.522.
citur. & in. 1. Physic. Alio modo sumitur proprie: & sic nihil aliud est q̃ maxima distantia sub vno genere eorũ, quæ nata sunt ab eodẽ susceptibili se cõtinue expellere: qualis est inter calidum & frigidũ, album et nigrũ: & de hac est hic sermo, cum dicitur, substantiæ nihil esse contrariũ. duæ enim substãtiæ, & si in eodẽ genere maxime distantes sint, puta homo & imperfectissimũ conchyliũ in genere animalis, nõ tñ circa vnũ aliquod nata sunt suscipi, qm̃ in nullo suscipi possunt. cõe est enim omni substãtiæ in subiecto nõ esse, & cõsequẽter oẽs alię cõditiones desunt. Vocaui aũt cõtraria primo modo cõiter, & secũdo proprie: qm̃ nominibus est vtendũ vt plures. Si quis enim recte cõsideret cõtrarietatẽ esse terminũ metaphysicalem, primo modo proprijssime cõtrarietas apparebit: vnde & mihi magis placet illam vocare cõtrarietatem metaphysicã, hanc vero physicam: rõnabiliter

tamen

tamen loquentiũ vſus obtinuit, vt phyſica cõtrarietas vocateť ſimplr̃ cõtrarietas, & nõ alia, quia ipſum cõtrariũ nomẽ ab ipſo cõtra aliud proceſſu ſumptũ videť &c.

Videtur autẽ ſubſtantia nõ ſuſcipere magis & minus. Dico autẽ, nõ ꝙ ſubſtantia nõ ſit magis & minus à ſubſtantia. hoc enim dictũ eſt, ꝙ eſt, ſed ꝙ vnaqueqꝫ ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non diciť magis & minus. vt ſi eſt eadẽ ſubſtantia homo, non erit magis, & minus homo. neqꝫ ipſe à ſeipſo, neqꝫ alter altero. nõ eſt enim alter altero magis homo: ſicut eſt albũ alterũ altero magis et minus albũ: et bonũ alterũ altero magis, & minus bonũ: ſed & ipſum ſe ipſo magis et minus dr̃. vt corpus cũ ſit albũ, magis nũc albũ eſſe diceť ꝙ̃ prius: & cũ calidũ ſit, magis & minus calidũ diciť. ſubſtãtia vero nõ diciť magis neqꝫ minus: nihil. n. homo magis nũc homo q̃ prius: nec aliorũ qcq̃, quę ſubſtãtię ſunt. quapropter non recipit ſubſtantia magis et minus.

Hic ponitur quinta proprietas ſubſtantiæ cõueniens quoqꝫ omni ſubſtãtiæ, ſed non ſoli. ſ. nõ ſuſcipere magis & minus. & tria facit ꝓpoſita ipſa proprietate. quia primo excludit ſenſum falſum. ſecũdo declarat ſenſum intentũ, ibi. (Sed qm̃ vnaqueqꝫ.) tertio ipſum intentũ ſenſum veritatẽ hr̃e manifeſtat ibi (vt ſi eſt hæc ſubſtãtia.) Aduertendũ eſt enim, ꝙ quia ſuſcipere magis & minus nihil aliud eſt, vt logice loquamur, ꝙ̃ p̃dicari cũ ly magis, & ly minus: cũ diciť ſubſtãtiã nõ ſuſcipere magis & minus, põteſt habere duplicẽ ſenſum. Vnus eſt ꝙ ly ſubſtantia nõ p̃diceť cũ magis & minus, & hũc ſenſum ſtatim excludit Ariſto. qm̃ ſuperius dictũ eſt oppoſitũ, qñ declaratũ fuit, ꝙ ſpẽs eſt magis ſubſtãtia q̃ genus. & qm̃ dictũ fuit, ꝙ prima ſubſtãria eſt maxime ſubſtãria, vnde dicit, dico autẽ hoc. ſ. ſubſtãtiã nõ ſuſcipere magis & minus, nõ ꝙ ſubſtãria vna, puta ſpẽs nõ ſit magis & minus ſubſtãtia à ſubſtãtia. i. q̃ altera ſubſtãtia, puta gñe, quod eſt magis ſubſtãria: & p̃ma ſubſtãtia, qua eſt minus ſubſtãtia. Secũdus autẽ ſenſus eſt, ꝙ id, quod diciť, ſeu quodãmõ denoiatur ſubſtãtia, vt hõ, bos, leo, nõ diciť cũ magis & minus, & hic eſt ſenſus intentus. vnde ſubdit, ſed qm̃ vnaquæqꝫ ſubſtantia, vt puta hõ, bos, hoc ipſum qđ eſt. i. ſm id quod ſuo ꝓprio noie ſignat. (id. n. eſt id quod eſt vnũquodqꝫ, quod eius ꝓprio noie denotať.) nõ diciť magis & minus. declarando deinde hoc inſinuat duplr̃ inueniri et cognoſci ſuſceptionẽ magis & minus: nec eſt poſſibile ĩueniri tertio modo. Primus ergo modus eſt, qñ idẽ nũc minus, nũc magis tale eſt. Secũdus eſt, qñ alterũ eſt magis aut minus tale altero. oportet enim magis & minus, vel in vno tantũ reſpectu. ſ. ſuĩpſius: vel in multis inueniri: & ſi in vno, cũ hoc nõ poſſit eſſe in eodẽ tẽpore, qa implicat eſt primus modus, ſi in pluribus eſt ſecũdus. Quod ergo neutro iſtorũ modorꝫ magis & minus habet, nõ ſuſcipere magis & minus cõprobatur. vt formeť ratio ſic, oẽ ſuſcipiẽs magis & minus aut ipſum à ſeipſo, aut in altero reſpectu alterius diciť magis & minus: nulla ſubſtantia eſt hmõi. ergo nulla ſubſtãtia ſuſcipit magis & minus. cuius rõnis maiorẽ Ariſtoteles primo ponit inferẽdo eam declarationi minoris dicens: vt ſi hæc ſubſtãtia, puta ſortes, ſit hõ, non eſt ipſe ſortes à ſe ipſo nũc minus, nũc magis hõ: nõ enim eſt minus homo ſortes puer q̃ iuuenis, licet ſit minor homo, nec alter ab altero. nõ enim ſortes eſt magis homo Platone. vbi patet & maiori, & aliqualiter minor. deinde inductiue & exẽplo ab oppoſito declarat minorẽ ſm vtrãqꝫ partẽ: & primo ſecũdam dicens, non enim eſt alter altero magis homo: ſicut albũ eſt altero albo magis albũ. Deinde declarat primã partẽ inchoans ab exẽplo ab oppoſito dicens, ſed ipſum albũ magis & minus albũ à ſeipſo: corpus enim prius albũ modo eſt magis albũ ſubſtãtia non ſic &c. Cõtra hanc proprietatẽ tres inſtãtiæ ſunt. prima de elemẽtis: qm̃ Auer. (in. 3. Coeli.) dicit ea ſuſcipere magis & minus. Secunda de anima intellectiua: qm̃ S. Tho. (in. 2. ſentẽ.) & in prima parte dicit nõ eſſe ęqualis perfectionis ſm ſubſtantiam in oĩbus hominibus. Tertia de generibus ſubſtãtię: qm̃. S. Tho. in prima parte, q. 93. art. 3. ad tertiũ. videtur illa excipere ab hac proprietate: & expreſſe dicit, ꝙ intelligitur de ſpeciebus. Sed qm̃ diſcutere hæc altioris negocij eſt, ſufficiat nunc attentos reddidiſſe, & inſtructos, ꝙ Auer. ſm illam poſitionem ſuſtinẽdus nõ eſt: expreſſe ſiquidẽ Ariſtoteli cõtradicit concludenti, ꝙ neqꝫ homo, neqꝫ quicquid aliud dicitur ſubſtãtia, ſuſcipit magis & minus, idẽ iudiciũ de vna & oĩbus faciendo. Animã vero intellectiuã perfectiorẽ in vno ꝙ̃ in alio eſſe huic nõ obſtat propoſito. Tum quia vt diceť hoc non ſufficit ad ſuſcipere magis & minus. Tum quia ſubſtãtię noie nõ intelligitur hic niſi ſubſtãtia prima vel ſecũda, vt iam dictũ eſt. anima autẽ nec eſt ſubſtãtia prima, nec ſecũda, ſed principiũ vtriuſqꝫ. De generibus autẽ ſic dicendũ eſt, ꝙ ſuſcipere magis & minus, realiter loquẽdo, põt intelligi duplr̃. Vno modo pro eo ꝙ eſt eſſe pfectius & imperfectius, & hoc mõ oẽ genus cuiuſqꝫ p̃dicamenti ſuſcipit magis & minus: qm̃ ſpẽs rerũ ſunt ſicut numeri, ita ꝙ oportet vnã eſſe perfectiorẽ, & alterã minus perfectã: nõ ideo ſolũ quia differẽtia cõſtitutiua vnius eſt perfectior dr̃ia cõſtitutiua alterius, ſed quia etiã natura ipſius generis pfectiori mõ ſeruať in nobiliori ſpẽ ꝙ̃ in minus nobili. ꝓꝑ quod Auer. in. 12. Metaphy. dixit, ꝙ genus p̃dicať ꝑ prius & poſterius ſm eſſe: & iuxta hũc ſenſum dixit. S. Tho. quod nõ intelligiť ſubſtãtiã nõ ſuſcipere magis et minus. vt patet ibi. Alio mõ põt intelligi pro eo quod eſt intendi & remitti: ita ꝙ rẽ aliq̃ ſuſcipere magis & minus, nihil aliud ſit q̃ intẽdi. i. ſuũ propriũ eſſe profici ſeu augeri: & remitti. i. diminui ſeu minus pfectionis acquirere. & hoc licet duplr̃ cõtingat eſſe et cognoſci. ſ. in vno & eodẽ ſucceſſiue vel in multis. (vt dixit Ariſtoteles) ita ſibi vtrũqꝫ modũ vẽdicat ꝙ licet de facto alter tm̃ modus inueniretť in rerũ natura, de poſſibili tñ debet habere vtrũqꝫ: ita ꝙ ad hoc ꝙ aliqua res ſuſcipiat hoc mõ magis & minus, exigitur & ꝙ in pluribus inuentũ in vno perfectius & in altero minus perfectũ eſſe poſſit. Et ꝙ̃ in vno & eodẽ ſucceſſiue perfectius fieri poſſit, aliter nõ poſſet intenſionis & remiſſionis motus ſm illud ſaluari. Et hoc modo ſuſcipere magis & minus non inuenitur in ſubſtãtia neqꝫ in quãtitate, vt hic dicitur: & qm̃ hoc nõ inuenitur niſi quia ſpecies magis participatur ab eodẽ in vno tẽpore q̃ in alio, vel ab vno indiuiduo magis ꝙ̃ ab alio, ideo. S. Tho. ibi ſubdit: ꝙ cum dicitur ſubſtãtiam non ſuſcipere magis & minus intelligitur ꝙ ſpecies ſubſtantię nõ nũc magis & poſt minus participatur ab eodem, aut ab vno magis ꝙ̃ ab alio. Vt ſic ex primo dicto magis & minus primo modo in ſubſtãtia affirmauerit, ex ſubiunctis vero magis & minus ſecũdo modo in ea negauerit. Et qa primo modo large ſumitur ſuſcipere magis & minus, et ſecũdo modo proprie: ideo qñ ſimplr̃ proferť, ſicut hoc in loco accidit. ſecũdo mõ intelligẽdũ eſt. Et ex hoc etiã patet animã intellectiuã non ſuſciperet magis & minus: licet vna ſit alia perfectior. Suſcipienda autem hęc ſunt, ſi reales rerũ ꝓprietates intueri voluerimus, q̃uis infra logice limites, quę prius diximus amplectenda ſint &c.

Res naturę denominata ſubſtãtia non dr̃ magis & minꝰ

C. 67. 1. p. q. 85. argu. 7. 2. ſen. di. 32. q. 2. ar. 3. 1. q. 93. a. ad tertium.

Cõ. 2.

Magis & minus ſuſcipere.

Maxime vero ſubſtãtiæ proprium eſſe videtur, ꝙ cũ vnũ et idẽ numero ſit, cõtrariorũ ſuſceptiuũ eſſe: quale in alijs qdẽ nõ habebit quiſqꝫ quod proferat tale: quæcũqꝫ nõ ſunt ſubſtãtiæ, ꝙ, cum ſit vnũ numero, ſuſceptibile cõtrariorũ ſit. velut color, qui eſt vnũ & idẽ numero, non

dicitur albus & nigrus: neqꝫ eadē actio & vna numero erit praua & studiosa. Similiter autem & in alijs, quæ substantiæ non sunt. substantia enim, cum vnū & idē numero sit, capax cōtrariorū est. vt homo cum vnus & idē numero sit aliqñ quidē niger, aliqñ autem sit albus, & calidus & frigidus, & prauus & studiosus: in nullis autem alijs aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem et visum eiusmodi esse: eadem enim oratio, & idem visus verū vel falsum esse videtur: veluti si vera sit oratio, sedere quendā surgēte eo falsa erit. Similiter autem de visu: siquis enim vere putat sedere aliquem, surgente eo falsum videtur ei eundē habēte de eo visum: Sed & siquis hoc suscipiat tantūmodo differt: nam ea, quæ in substantijs sunt ipsa mutata susceptibilia sunt cōtrariorū: frigidum enim de calido factum mutatum est: alteratum enim factū est & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo. Similiter autē & in alijs vnūquodqꝫ mutationem suscipiens est susceptibile contrariorum. Oratio autem & opinio ipsa quidē immobilia omnino perseuerantur. cum vero res mouetur contrarium circa eam fit: oratio nāqꝫ permanet eadem eo ꝙ sedet aliquis. Cum vero res remota sit, aliqñ quidem vera, aliqñ falsa fit. similiter autē & in opinione. Quapropter proprium solūmodo substantiæ est, eo ꝙ sm̄ mutationem suam susceptiua est contrariorū. Siquis autē etiam recipiat placitū & orationem dicēs susceptiua esse cōtrariorum, nō est hoc verum. oratio nanqꝫ & opinio non in eo ꝙ ipsa aliquid recipiant contrariorū susceptiua esse dicuntur, sed in eo ꝙ circa alterum aliqua passio facta sit. Nam in eo ꝙ res est vel nō est, in eo etiā oratio vera aut falsa dicitur: non in eo ꝙ ipsa sit susceptiua contrariorū. Simpliciter autē à nullo nec oratio mouetur nec placitum: quapropter non erunt susceptiua cōtrariorum, cum nulla in eis passio facta sit. Verū substantia in eo quòd ipsa contraria recipiat, in hoc susceptiua dicitur contrariorū esse. Languorē enim & sanitatē suscipit, candorem & nigredinem, & vnumquodqꝫ talium ipsa suscipiendo contrariorū esse susceptiua dicitur: quare proprium erit substantiæ, quòd cum idem & vnum sit numero cōtrariorum susceptiuam, cū sui permutatione esse. Et de substantia quidem hæc dicta sufficiant.

Hic ponitur sexta proprietas substantiæ conueniens omni soli & semper: & propterea dicitur maxime proprium esse. quatuor autem circa hoc facit. primo proponit intentum dicens maxime proprium esse substantiæ, ꝙ cum vna & eadem numero sit, cōtrariorū sit susceptibilis: & quia id, quod est maxime propriū, oportet nulli alteri conuenire, sed illi, cuius est proprium: ideo statim vtrunqꝫ horū eodē seruato ordine declarat: nec eget expositione declaratio, sed attentione. Secundo instātiam affert afferentē, ꝙ cōuenit alijs à substantia. Et dicit, (nisi quis forte instet &c.) & consistit in hoc, ꝙ eadē numero

E oratio vocalis, & similiter oratio mentalis, quæ dicitur opinio, visus, et placitū contrariorū est susceptibilis: ista enim oratio, sortes sedet, eo sedente est vera, illo autem surgēte est falsa: verū autē & falsum cōtraria esse cōstat. ergo. Tertio ponit primā responsionē ad hanc instantiā ibi. (Sed siquis hoc suscipiat tantūmō differt &c.) Quarto ponit secundā respōsionem ad eandem instātiam ibi. (Siquis autem &c.) & qm̄ textus est valde clarus summarie dicere sentētiam sat erit. Aduertendū est ergo, ꝙ cum negari nō possit ꝙ oratio eadē numero successiue fit vera et falsa, oportet vel negare, ꝙ orationē trāsire de vera in falsam sit suscipere contraria, vel si hoc acceptat ostendere differentiā inter modū, quo substātia suscipit contraria, & quo oratio: & illū modū addere in assignatione proprietatis substantiæ, cū dicitur, maxime ꝓpriū est substantiæ &c. vt sic sibi soli conueniat: & ideo hoc videns Aristoteles, duas responsiones dedit. quarū prima. dato ꝙ orationē transire de vero in falsum sit susci-
F pere cōtraria, ostēdit differenti modo á substātia suscipi cōtraria: & cōsistit in hoc, ꝙ substantia susceptibilis est cōtrariorū per sui mutationē, oratio autē nō per sui, sed alterius mutationē: sortes enim est susceptibilis calidi & frigidi: quia ipse est transmutabilis de esse calido ad esse frigidū, oratio autē hęc, sortes sedet transit de vero in falsum, nō quia ipsa transmutetur, sed oīno imota manēs: qa res signata ꝑ ipsam mutatur, fortē. s. sedere. surgente enim sorte oratio facta est falsa · qa sessio eius, quæ erat, modo nō est. & sic iuxta hāc respōsionē dicendū esset, maxime propriū est substantiæ cū sit vna & eadē numero, sm̄ sui mutationē esse susceptibilem cōtrariorū. Sed qm̄ hæc rñsio, licet optima & vera sit, ꝓmittit dici orationē transire de vero in falsum ꝙ sit eā suscipere contraria: & hoc nō est verū, ideo secūdā rñsionē subdit, quæ ex dictis in prima ostēdit hoc esse falsum: et sic sine additione aliqua optime dictū est maxime ꝓpriū &c. ꝓbatur autē in textu ꝙ orationē trāsire de vero in falsum nō est suscipere con-
G traria sic, omne suscipiens contraria oportet moueri ex vno cōtrario in aliud & recipere ea in seipso: oratio trāseundo de vero in falsum nō mouetur ab vno in aliud, nec recipit aliquid & aliquid perdit: ergo oratio dum trāsit de vero in falsum non suscipit cōtraria. Maior ex terminis patet: suscipere enim cōtraria cū nō cōtingat simul, oportet ꝙ fiat successiue: & nisi æquiuoce vocetur suscipere, oportet ꝙ ꝑ sui mutationē de vno in aliud fiat: & ꝙ recipiatur vtrūqꝫ successiue in eo sicut in subiecto. Minor vero ex dictis patet, qm̄ oratio nō ex eo ꝙ ipsa patiatur abiectionē alicuius à se per actionē cuiuscūqꝫ agentis efficitur falsa, sed ex eo ꝙ res extra, puta sortes mutatur de sessione in stationē: concludit tandem ad claritatem ampliorem doctrinæ, ꝙ proprium est substantię, ꝙ vna numero per sui mutationē susceptibilis est contrariorū.

Notandum est, ꝙ quia verum & falsum sunt relatiua & relatio cum exigat duo extrema ex alterius mutatione perdatur & acquiratur, vt patet de columna, quæ
H mihi ad dextram posita, dextra dicitur, et ipsa immobili perseuerante ad oppositam me partē translato, sinistra, & nō dextra mihi ipsa columna dicitur: & similiter sortes calidus similis est Platoni calido, Platone autem frigefacto, sortes in suo calore perseuerās dissimilis Platoni effectus est ex sola Platonis mutatione: quia in quam hæc est natura relatiuorū, ideo oratio quæ ideo dicitur vera, quia est adęquata rei: quia. s. significat sic esse sicut est, ex rei mutatione inadęquata redditur: et sic efficitur falsa. Et aduerte hic diligenter, ꝙ illa maxima Aristotelis hic posita ab eo ꝙ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa: non intelligit de re quæ est subiectum aut prędicatū orationis, sed de re significata per ipsam enunciationem: verbi gratia. cum dicitur homo est albus: non ideo est vera ista: quia homo aut album sit: sed ideo quia hominem esse album est. hoc enim est sigificatum per illam orationem.

Sed

SED vltra hanc quã Aristoteles attulit instantiã duę restant adhuc cõtra assignatã proprietatẽ obiectiones. Prima est: quia nõ videtur cõuenire omni substãtiæ: sed tantũ principale: secũda nãq; substãtia cũ vna numero nõ sit: quia non sigñat hoc aliquid: aliena ab hac proprietate videtur. Secunda est: quia videtur cõuenire alteri à substãtia. s. quãtitati: eadem nãq; superficies sm sui mutationẽ modo est alba: postmodũ nigra: & simile est in naturalibus potentijs: idem enim intellectus prius ignorans sm prauam dispõnẽ: postmodũ est sciens &c.

Ad primã obiectionẽ dicitur: q̄ hæc proprietas cõuenit omni substantiæ sane intellecta: nõ enim ly vna numero se tenet ex parte subiecti: vt sensus sit: propriũ est substantiæ quæ est vna numero: susceptibilẽ esse cõtrariorũ: sed ex parte prędicati: et est sensus: propriũ est substãtiæ omni: q̄ seruata vnitate numerali susceptibilis est cõtrariorũ: hoc autẽ cõstat cõuenire, & primæ, & secũdæ substãtiæ. homo enim seruata vnitate numerali quã in sorte habet: est susceptibilis calidi, & frigidi: quod nõ conuenit colori. color enim seruata vnitate numerali quã in hoc albo habet nõ potest esse niger. Ad secundam vero dicitur: q̄ neq; quãtitas, neq; naturalis potentia est susceptibilis cõtrariorũ: sed sunt media q̄bus substantia est susceptibilis cõtrariorũ: propriũ est enim substantię esse susceptibilẽ contrariorũ mediate, vel immediate. nõ enim quãtitas mouetur proprie de albo in nigrum: sed substanria quanta nec intellectus proprie mouetur de ignorantia ad scientiã: sed homo sm intellectũ.

Sed responsio hęc patitur difficultatẽ: q̄a si propterea propriũ est substãtiæ: esse susceptibilẽ contrariorũ: quia sola ipsa sit quod suscipit contraria: quid oportebat solicitum esse Aristotelem ad tutandũ hanc proprieratẽ: & disputandũ de oratione? constat enim q̄ cętera genera accidentia sunt: & q̄ vnũ accidens nõ est subiectũ alterius vt quod: sed vt quo. Ad hoc dicitur q̄ ideo oportuit Aristotelẽ solicitari: quia contrariorũ quædã denominãt primo substantiã: & si denominant accidẽtia hoc non faciunt nisi pro quanto illa accidentia in denominara substãtia sunt: vt calidum albũ dulce: cum suis cõtrarijs &c. de his non fuit solicitus propter rationem tactã. Quædã vero sunt quę primo denominant ipsa accidentia sm se: & substantiã vel non denominant vel secũdario: vt verũ & falsum quæ denominant ipsam orationẽ sm se: prauũ & studiosum ipsam actionẽ &c. non enim dicitur oratio vera: quia homo sit verus: nec dicit̃ actio praua: quia homo sit prauus: sed ecõuerso, quia actio est praua: ideo homo prauus. Et de his solicitus fuit Aristoteles vbi dubiũ prospexit. si enim accidẽs sm se cõtraria suscipet, substãtię ꝓpriũ ĩpediret, q̃d nõ facit si ipsum vt mediũ quo substãtia denoiat̃ talis cõtraria suscipit &c.

De quantitate, & suis spẽbus, & proprietatibus. Ca. 2.

af. l. quãti. QVantitãtis autem aliud quidem est continuum, aliud discretum, et aliud quidem ex habentibus positionem ad se inuicem in ipsis, partibus constat, aliud autem ex no habentibus positionem.

DIuiditur pręsens capl̃m in tres partes. nã primo cõstruẽdo ipsum p̃dicamentũ quãtitatis, enumerant̃ quantitates per se. secundo quãtitates per accidens. tertio proprietates quantitatis. enumerando autem & stabiliendo quãtitates per se talem ordinem seruat. primo proponit duas famosas diuisiones quantitatis: dicens, quantitatis aliud cõtinuum &c. Vbi multa notanda occurrunt. s. q̄ ideo statim post substantiã de quantitate tractauit, q̄m quantitas propinquissima est substantiæ: & sm rem: quia immediatus inest substãtię q̃ insint qualitates, & sm modũ, q̄m subiacet et passiones habet quẽadmodũ substãtia (vt patet in. 5. Metaphy. c. de quãto.) T.c.18. Diuidendo autem incepit: q̄m non intendentibus nunc

A naturas rerum scrutari: sed adunare: conuenienter diuidendo notificatur quantitas: diuisione qua species patefiunt. Nec opus erat pręponere diffinitionem, q̄m extra propositum fuisset: sed si ad intima peruentum esset: aut nihil prodesset, si quid superficietenus assiggnatũ esset, puta q̄ est mensura substãtiæ. mensurare enim cum non vno modo inueniatur in continuo & discreto. diuidendum rursus sicut & quãtitas fuisset: & nihil nisi quid nominis quantitatis ostendisset. Simul vero vtranq; diuisione m posuit: eo quòd easdem habeant species & intersecent se: ita quòd omnia quę vni diuisioni subiecta sunt & alteri subiecta sunt, & econuerso. Præposuit verumtamen diuisionem in continuum & discretum: quia illa & per positiuas differentia data est: ista per alteram negatiuam, & quia illa essentialis & naturaliter prior est: ista accidentalis, & posterior est. In cuius signum à metaphysico tacita est. Dixit quoq; in neutro genere quãtitatis aliud &c. vt insinuaret diuisionem hanc fieri in

B genera subalterna &c.

Est autem discreta quantitas, vt numerus & oratio: cõtinua vero, vt linea, sup̃ficies, corpus. amplius autem præter hæc, tempus & locus.

Secundo hic enumerat mẽbra primæ diuisionis exẽplariter simul ipsam declarans. præponit autem discretum continue numerando & declarando, quia quantitas discreta sm suam rationem prior naturaliter est continua: q̄m vnitas quæ est principium quantitatis discretæ: est prior puncto qui est principium quantitatis continue diuidendo autem pręposuit continuũ discreto, cum dixit: quantitatis aliud continuũ &c. q̄m discretum causatur, & sm esse, & sm cognitionem nostrã: ex diuisione continui. Dixit quoq; enumerando species cõtinui. Amplius præter hæc tempus & locus, q̄m hęc duo non eodem modo quantitates sunt, sicut aliæ prænumeratę. Aliæ enim sunt hic quantitates, quia sunt mensuræ in-

C trinsece: tẽpus autẽ & locus sunt mẽsuræ extrinsece &c.

Partium etenim numeri nullus est cõmunis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinq; & quinq; si decem sunt partes, ad nullũ cõem terminum copulantur quinq; & quinq;, sed semper discreta sunt. Et tria & septẽ ad nullum cõem terminum copulãtur, neq; omnino habeas in numero cõmunẽ terminũ partium accipere, sed semper discretæ sunt. quapropter numerus, quidem discretorũ est. Similiter autẽ & oratio. q̄ enim quãtitas est oratio, manifestũ est: mensurat̃. n. syllaba breui et lõga. Dico autẽ orationẽ cũ voce prolatã. ad nullũ enim cõem terminum partes eius copulantur: non enim est cõmunis terminus, ad quẽ syllebæ copulen

D tur, sed vnaquæq; diuisa est, ipsa sm seipsam.

Tertio hic declarat supradicto duo. s. numerũ & orationem esse quantitatem discretam. & primo de numero: & quoniam constat quòd numerus est quãtitas, declarat tantummodo quod est discreta tali ratione: omnis quantitas cuius partes non copulantur ad vnum terminum cõmunem est discreta numeri partes non copulantur ad vnum terminum communes. ergo &c. vnde subintellecta maiore incepit à minore: & eam manifestat exemplariter in numero denario. & eius partibus tam æqualibus vt quinq; & quinq;, q̃ inæqualibus: vt septẽ & tria. Quid autem importet terminus cõmunis inferius cũ de cõtinuis aget̃ patebit. Deinde de oratione de qua vtrũq; ꝓbat. s. & q̄ sit quãtitas & q̄ sit discreta. primũ ꝓbat sic: illud cuius partes mẽsurant̃ longitudine & breuitate est quãtitas: orationis partes mẽsurãtur

longitudine & breuitate: ergo &c. huius rōnis minorē E ponit dicens. ꝙ syllaba quæ est pars orationis mensurař breuis an longa sit: et qm̄ nō loquimur de orōne mētali, sed vocali. ideo à Boetio vt ipsemet dicit: additum est in textu (dico autē orationem cū voce prolatā.) sm autem probat sic. vt de numero probauit: quia. s. partes orationis ad nullum terminum cōem copulātur. syllabæ enim inter se discretæ sonāt & nihil vnius aliquid alterius est, vt patet. Aduertenda sunt hic duo. Primum, ꝙ Aristotelis ratio, qua declarat orationē esse quātitatem, directe ostendit orationē esse quantā: ex eo enim ꝙ syllaba breuis, vel longa est, concluditur ipsam esse quātam, eo ꝙ breue vel longum passio est quātitatis. Sed qm̄ ex hoc sequitur ibi esse aliquā quantitatē: quia omne quantum aliqua quantitate est quantū: & illa quātitas nomine sui mensurati vocatur oratio, ideo non solicitus circa vocabula sic breuiter intentū conclusit. Accipitur autē hic breue vel longū transumptiue, qm̄ proprie sunt passiones lineę. Secundū est, quod, vt cōiter dicitur, ora- F tio potest dupl'r sumi. Vno modo pro voce prolata: & sic est qualitas in tertia specie qualitatis. Alio modo pro mensura, seu quantitate vocis, platæ qua formaliter vna syllaba dicitur breuis, alia longa: et sic ponitur spēs quātitatis discretæ: quantitatis quidē, quia mensurę rōnem habet, discretæ vero, quia discretorū mensurā discretam oportet esse, vt homogenea sit mēsura mēsurato. cōstat autē locutionē ipsam, quæ mensuratur, discretā esse, vt in textu dicitur: quia soni literarū, & syllabarū, ex quibus integratur oratio, separatim et distincte sonāt, adeo vt nihil p̄cedentis cōe sit sibi & sequenti, vt patet. vtrū autem sm veritatē inueniatur in rerū natura talis quantitas distincta à reliquis sm esse, metaphysici potius negociū est, et me non videre fateor. putant enim quidā sic

T.c.18.

esse, alij non: signū nō paruū sumentes ex eo ꝙ in. 5. Metaphy. vbi de quātitate sm esse tractat non nominatur. & hoc Alberto ibidē consonū est: numerata tñ sunt hic ab Aristotele: vel quia famoso sermone sm Auer. colli- G gebat spēs & proprietates hoc in libro: vel quia specialē modum mensuræ dicit. s. entis successiui discreti. Siquis enim diligenter cōsideret, collectę sunt hic omnium entium mensurę: & permanentiū quidem, si cōtinua sunt, quatuor mensuræ: tres intrinsecæ. s. linea sm longitudinem, superficies sm latitudinē, & corpus sm profunditatem, & vna extrinseca. s. locus: si discreta sunt, numerus. successiuorū autem si continua sunt, tēpus: si discreta, oratio: propter quod à quibusdam dictum est ꝙ tempus discretū à sanctis Augu. & Thoma positū, à philosophis pręinuentū fuerit, & orationis nomine insinuatū.

Collige oēs quantitatis species.

Aug. 8. sup Gen. ca. 29. ad lit. san. Tho. quolibet. 2. q. 3. ar. 2. quolibet. 9. q. 4. ar. 4.

Linea vero continua est. est enim sumere cōmunem terminū, punctū ad quem partes eius copulentur: & superficiei lineam. plani nanq; partes ad aliquem cōmunem terminum copulantur. Similiter autem & in corpore poteris sumere cōmunem terminum lineam, vel superfi- H ciem, ad quam copulantur corporis partes:

Quarto hic declarat tria membra cōtinui: probans solum ꝙ continua sint: qm̄ quantitates esse constat. declarat autē de singulis. s. linea superficie & corpore vnico medio sic: id, cuius partes copulātur ad vnū terminum cōem, est continuum: hæc sunt huiusmodi ergo &c. Hic nihil aliud dicendū reor, q̄ꝫ quid nominis horū terminorum. s. lineæ superficiei, corporis, & termini cōis. Linea longitudinem sonat sine latitudine: superficies latitudinem sine profunditate: corpus longum, latum, & profundum. nec hæc sic sunt intelligenda vt longitudo inueniatur sine latitudine: aut latitudo sine profunditate: sed qm̄ significatur longitudo nomine lineæ, non significata latitudine illo nomine. sicut color pomi licet nō sit sine eius odore, videtur tamen ab oculo sine odo-

E re. i. non viso eius odore. odor enim non videtur. & similiter est de profunditate respectu superficiei, quę planum vocatur in textu. Terminus cōis cum cōpositū nomen sit: ex cōponentibus naturā trahat necesse est: & cōsequētet ꝙ habeat hęc duo. s. et ꝙ terminet, et ꝙ sit cōis: & qm̄ adiectiuū determinatio & modus est substātiui, non sufficit ad hoc ꝙ aliqd dicatur terminus cōis, quod sit terminus, & ꝙ sit cōis: sicut nec ad hoc ꝙ aliquis sit monachus albus. sufficit ꝙ sit monachus & ꝙ sit albus: sed exigitur ꝙ actum terminādi habeat cōem. i. ꝙ ita sit terminus vnius partis, ꝙ etiā sit terminus alterius: sicut punctus in quocūq; loco lineæ designetur vtriusq; partis, hinc. s. & inde terminus est. Et qm̄ terminus inquantum terminus oportet ꝙ sit indiuisibilis: qm̄ si posset diuidi iam non vltimū terminans esset: quia haberet aliquod vlterius terminus: ideo termini cōmunis nomine significatur aliquid indiuisibile communiter terminans vtranq; partem. hoc in linea est punctum: in superficie F linea: in corpore superficies: & in tempore instās. locus autem vt dicetur vel est superficies vel corpus &c.

Cōis terminus cuiuslibet cōtinui quid.

Est autē talium & tempus & locus: præsens enim tempus ad pręteritum & ad futurū copulatur: Rursum locus continuorū est: locū enim quendā corporis partes obtinent, quæ ad quēdam cōmunem terminū copulant. Ergo & loci partes, quæ obtinēt singulas corporis partes ad eundem cōmunem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. quapropter continuus erit locus: ad vnum enim terminum communem copulantur eius particulæ.

Quinto hic declarat reliqua duo cōtinui mēbra: tempus & locum. & primo tēpus esse continuū: qm̄ partes eius. s. p̄sens, p̄teritum, & futurū, copulātur. i. continuā- G tur: & consequenter habent terminum cōem. s. instans: quod est finis vnius partis & principiū alterius. Appellatur autem tempus p̄sens sm famam: id quo grāmatici vtuntur distinguentes tempora verborū: non ꝙ sm veritatem possit aliquid temporis esse præsens nisi instās. Deinde declarat locū esse continuū eadem rōne: quia. s. partes eius copulantur ad vnum terminū cōem. Sed ad declarationem minoris vtitur tali rōne: partes corporis locati copulātur ad vnū terminū cōem. ergo partes loci copulantur ad vnū terminū cōem. probat cōsequentiā: quia singulis partibus corporis locati correspōdent singulę partes loci: sed illæ (vt dictū est) continuantur. ergo & istæ: & non solū hoc sequitur: sed etiam ꝙ istæ partes. s. loci copulentur ad eundē terminū, ad quem copulantur illæ. s. locati corporis partes. Quæ verba dupliciter exponuntur. Primo à dicentibus Aristotelem loqui hic de loco sm opinionem antiquorū dicentium locum esse spatium habēs trinam dimensionē &c. & sic clarum est H locum esse cōtinuum, sicut & corpus locatum: & penetrare illud sm omnem dimēsionem: & eundem habere terminum cōem cum corpore locato. Secūdo exponuntur à dicētibus Aristotelē loqui sm propriam sententiā, sm quam locus est vltimum corporis continentis &c. & dicitur ꝙ per ly eundē. nō intelligit eundem sm rem, sed sm proportionem, & adæquationem: & per partes corporis locati intelligit partes sm conuexum eius. tales enim partes obtinent singulas superficiei, quæ locus est partis: & quia tales partes cōtinuę sunt, sequit̄ superficiem illam, quæ locus est, esse continuam, vt partes partibus, & totum toti, & termini terminis correspondeant. Nec obstat si duorum corporum superficies vnius corporis locus sint, vt patet, quando baculus est secundum medietatem in aere, & secundū aliam in aqua: qm̄ sicut illæ duę superficies vnū numero locū constituunt: ita & cōtinuum. hoc autē qualiter sit physicę determi-

nationis

nationis est. nũc autẽ sufficiat scire q inquantũ locus cõtinuus est, licet inquantum in hac vel illa huius vel illius corporis superficie firmaẽ, cõtinuitatẽ non habeat: sicut nec vnitatẽ aut identitatẽ. prima expositio Alberto placet, secũda autẽ. S. Tho. in. 5. Metaphysicę cõsonat &c.

Amplius autem alia quidem cõstant ex particulis, quæ in eis sunt, positionẽ ad se inuicem habentibus, alia autẽ ex non habentibus positionem. vt lineæ quidem particulę positionem habent ad se inuicem. singulæ nanq3 earum sitæ sunt alicubi: & habeas vnde distincte sumas & assignes vbi singulę sitę sint in plano, et ad quã partem reliquarum copulatur. similiter autem & particulæ plani habent quandam positionẽ. similiter autem assignaretur vnaquæq3 vbi iacet, & quæ ad se inuicem copulãtur. sed & solidis partes similiter & loci.

Sexto hic incipiens prosequi secundam diuisionem, eam repetit & eius affirmatiuum membrum declarat. s. habẽs positionem in partibus: & quia textus clarus est, hoc solũ notãdum est: quòd positio dupliciter sumitur. Vno modo vt dicit ordinem partium in toto in cõparatione ad locum: & sic est vnũ prædicamentũ, quod alio vocabulo dicitur situs. Alio modo vt dicit ordinem partium in toto absolute: & sic tria exigit. s. permanẽtiam, situationẽ, & continuationẽ partium: & sic est differentia quantitatis in hoc loco prolata. Permanentiã quidẽ, quia nisi partes maneant, quomõ positæ iuxta se inuicẽ erũt: quę enim iuxta se inuicẽ sita sunt permanere oportet. Situationem vero, quia debes posse mõstrare vbi sit vna pars & vbi alia. Vbi autẽ dico non in quo loco proprie loquendo, qm̃ sola corpora in loco proprie sunt: sed in qua loci differẽtia fm quanq̃ diuisionẽ sit: puta ante, vel post, sub, vel supra, dextrę vel sinistrę. Continuationem autẽ: quia ad vnum terminũ cõem copulari partes debẽt, aliter vnius totius partes nõ essent. Harũ aũt triũ conditionum Aristoteles duas vltimas explicite hic posuit. Primam autem, quæ in secunda præsupposita intelligebatur inferius explicat: cũ tẽpus probat non habere positionem. linea ergo superficies seu planum, soliditas, seu corpus: & locus quãtitates sunt habentes positionẽ in partibus: quia partes cuiusq3 permanent: & iuxta se inuicem iacent: & connectuntur ad vnum terminũ &c.

In numero autem non poterit quisq̃ ostẽdere queadmodum particulæ eius positionem aliquã ad se inuicẽ habent: aut vbi iacent, aut quæ partes ad se inuicẽ connectuntur. Neq3 ea quæ temporis sunt. nihil enim permanent particulæ temporis. quod autem non est permanens, qũo positionẽ aliquã habebit: sed magis quendam ordinem dices habere: eo q aliud quidem sit prius, aliud vero posterius. Sed & in numero similiter, eo q prius numeratur vnus, q̃ duo, & duo q̃ tres: & ita habebunt quendã ordinẽ, positionem vero non omnino accipies. Sed & oratio similiter nulla enim permanet partiũ ei. sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere: quapropter non erit positio particulariũ eius: siquidẽ permanet. Alia itaq3 cõstat ex particulis, quę in eis sunt, põnẽ ad se inuicẽ habentibus: alia autẽ ex non habentibus põnem.

Septimò hic alterum secunde diuisionis membrũ declarat: & similiter sententia clara in textu habetur. osten

A dit nãq3 tres reliquas quantitatis species sub hoc mẽbro contineri: numerum. s. tempus & orationem: numerum quidem, quia caret duabus cõditionibus põnis. s. situatione, & cõtinuatione. Vnitates enim, ex quibus componitur numerus, non habent determinationẽ in continuo, sed abstrahunt à põne. in hoc enim differt vnitas à puncto: illa enim est indiuisibile, istud autẽ est indiuisibile situatũ. Tẽpus vero, quia caret & duabus. prima. s. & secũda. i. permanẽtia, & situatione: & ibi inferit q tẽporis & numeri partes, & si sitũ nõ habeãt, vt ante et post, aut sub, vel supra &c. vbi eorũ partes designari possint, hñt tñ ordinẽ vt prius & posterius in eis inueniat: pteritum. n. est prius futuro, & vnũ prius est numeratione q̃ duo. Orationẽ aũt: quia permanẽtia careat: volat. n. irreuocabile verbũ: & reuera orationi desunt oẽs tres cõditiones: qm̃ nec situationẽ, nec continuationẽ habet &c.

Proprie autem quantitates hę sola dicũtur, B quæ diximus: alia vero omnia fm accidẽs sunt. ad hæc enim aspicientes & alia dicimus quãta. vt multum dicitur albũ, eo q superficies multa sit: & actio longa, eo q tẽpus multũ sit, & motus multus. neq3 enim horũ singulũ per se dicitur quantum. vt si quis assignet quanta sit actio temporis diffiniet anni mẽsuram, vel sic aliquo modo assignans. & albũ quantũ sit assignãs, superficiẽ diffiniet. Quãta enim supficies fuerit, tantũ albũ esse diceres. Quare solæ pprie & fm seipsum quãtitates dicunẽ, quæ dictę sunt: aliorum vero nihil per se, sed si forte per accidens.

Hæc est secunda pars principalis huius capĩi: in qua sufficienter se enumerasse quãtitates ostẽdit: quãtitates per accidens ab his quæ sunt per se discernens. vnde ex-
C clusiuam proponit dicens: hæ solæ sunt proprie quantitates. Alia vero omnino fm accidens. Et licet ad probãdum hanc exclusiuã oporteret vtrãq3 exponentẽ pbare. s. q hæ supradictę sint pprie quãtitates: & q nihil aliud ab eis sit proprie quãtitas: primam Aristoteles reliquit tanq̃ per se notã ex dictis, secundã autem declarauit aperiendo illam sibi ęquipolentem vlem. s. omne aliud à supradictis est fm accidẽs quantũ tali ratione: illud, quod non per se. i. solitarie sumptum, sed in ordine ad aliquod horũ dicitur quantũ est quantũ per accidens: sed omne quantũ aliud ab istis est huiusmodi. ergo &c. maiorem Aristoteles supponit: qm̃ euidens ex terminis est. minorem vero primo explicat, & declarat in tribus. s. in qualitate & actione & motu. dicitur enim albũ multũ, eo q superficies multa sit. actio quoq3 lõga: et motus multus, eo q tempus multũ sit. Deinde probat sic: illud quod in eo q quantũ non potest diffiniri sine aliquo horũ, nõ est fm se quantũ: sed in ordine ad aliquod horũ, omne quã-
D tum aliud ab istis est hmõi. s. q in eo q quãtũ nõ potest diffiniri sine aliquo horũ. ergo &c. maiore supposita, declaratur minor: quia quærenti quanta est actio, non nisi quãtitate temporis applicata ad mensurandã actionẽ si p horam: aut diem: aut annũ durauerit respõdebitur: & similiter quãta est albedo, non nisi ex superficiei quãtitate assignabitur &c. hæ ergo solæ proprie quantitates sunt. Aliorũ vero nihil est per se quãtitas, sed forte p accidẽs. Dixit (forte) ad explanationẽ illius vlis primo assumptæ. s. alia vero omnia fm accidens. hęc. n. mundificanda erat sic, alia vero omnia, quæ sunt quãta, sunt fm accidẽs quãta: & hoc insinuauit per ly forte, ac si diceret nihil aliorũ per se est quãtitas, sed si est, est per accidens.

Circa primam exponẽtem illius exclusiuę, dubitatio non modica est, an. s. verũ sit omnia supradicta esse per se quantitates: tum propter rationes, tum propter ipsius Aristotelis auctoritatẽ in. 5. Metaphysicæ: tẽpus

ponētis quātitatem per accidens, locum autem & orationem, nec nominantis. Sed quoniam Metaphysicalis perscrutatio hæc est: ideo nunc transeat. Sciendo tamen ꝙ quia Aristoteles famosas species quantitatis colligebat, quæ specialem rationem mensuræ exprimunt: & non eas tantum, quæ specialem rationē quantitatis habent, ideo omnia supradicta, quæ vt ex superius dictis apparet speciales ostendunt modos mensurādi quantitates per se dixit. propter quod sm Auer. & S. Tho. motum, qui in genere quātitatis collocari videt̄ inter quantitates non numerauit: quia. s. non habet aliquā specialē rōnem mensuræ, licet Albertus aliam huius rōnem reddat: quia. s. caret indiuisibili substātifico vnius generis. substātia enim eius diuersorum generū est. s. vbi fluens, quale fluens, quantum fluens &c. In Metaphysica autem, quia de quantitate sm ꝙ pars entis est, tractatur & diuersum esse quantitatis non mensuræ aspicitur: aliqua horum inter quātitates per se non numerātur: quia esse quantum diuersum non habent &c.

Famosas tātū spēs quātitatis, vt huic disciplinæ cōuenit enumerauit Arist.

Amplius quantitati nihil est cōtrarium. In definitis autem manifestum est, quòd nihil est cōtrariū. vt bicubito, tricubito, vel superficiei, vel alicui talium nihil est contrariū. Nisi forte quis multū pauco dicat esse contrarium. vel magnū paruo: horū autem nihil est quantū, sed magis ad aliquid. Nihil enim ipsum ꝑ seipsum paruū vel magnum dicitur, sed eo quòd ad alterū refertur. nā mons quidē paruus dicitur, milium vero magnū, eo ꝙ hoc quidē sui generis maius sit, illud vero minus. ergo ad alterū est eorū relatio. nam si per seipsum magnum vel paruum diceretur, nunquam mons quidem aliqñ paruus, milium vero magnū diceretur. Rursus in vico quidem plures homines esse dicimus. Athenis vero paucos, cū sint illis multo plures. & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cū sint plures. Amplius, bicubitum vero, vel tricubitum, & vnūquodque talium quantitatē significat, magnū vero, vel paruū non quantitatē, sed magis ad aliquid, qm̄ ad aliud cōsideratur, magnum, vel paruū. quare manifestū est, qm̄ hæc ad aliquid sunt. Amplius autē siue ponat aliqs hæc esse quanta, siue non ponat, nihil illis contrariū erit. Quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad solā alterius rōnem refertur, quō huic aliquid erit contrarium? Amplius autem, si erunt magnū & paruū contraria, cōtingeret idem simul cōtraria recipere, & ea ipsa sibimet esse contraria. Contingit enim idē ipsum simul paruum esse & magnū. est enim aliquid ad hoc quidem paruū, ad aliud vero idipsum magnū. quare idem paruum & magnū in eodem tempore esse contingit. quare contraria simul suscipiet. Sed nihil est, quod videatur simul contraria posse suscipere. vt in substantia quidem: susceptibilis cōtrariorū quidem esse videtur: sed non suscipit vno eodemque tempore. nā nullus simul & sanus est & æger: nec albus et niger simul est: nihilque aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibiipsis contingit esse contraria. nam

E si est magnum paruo cōtrarium: ipsum autem idem simul est paruum & magnum: ipsum sibi erit contrarium: sed impossibile est ipsum sibi esse contrarium. non est igitur magnum paruo contrarium, nec multum pauco. Quare nisi relatiuorum hoc quilibet dicat, tamen quātitatis nihil habebunt cōtrarium. Maxime autem circa locum videtur esse contrarietas quantitatis. sursum enim ad id quod est deorsum contrariū ponunt: locū, qui in medio est, deorsum dicentes, eo quòd multa distantia medij ad terminos mundi sit. Videntur autem & aliorum contrariorum diffinitionem ab his auferre. quæ enim à se inuicem multum distant eorū, quæ sub eodem genere sunt, contraria determinant.

F Hæc est tertia pars principalis huius capituli: in qua proprietates tres quantitatis ostenduntur. Incępit autē partem hanc à ly amplius nō sine mysterio. Insinuauit siquidē per hoc, quòd pars hæc incępta secreto est: tum quia ex immediate præmissis sumēda ostensa est prima proprietas quantitatis. s. ꝙ ipsa sm seipsam sit quanta et per habitudinem ad ipsam omnia alia dicuntur quanta: tum quia ex immediate ꝑmissis finis assignandarū proprietatum habetur. s. discernere quantitates à non quātitatibus. Præostensis ergo his ad maiorem sigillationē & descriptionem quātitatis, subdit (amplius quantitati nihil est contrariū.) Termini declarati sunt: textus vero distinctione & collectione magis q̄ declaratione eget. Tria ergo facit. Primo ostendit hāc proprietatē inueniri in omnibus quantitatibus definitis. i. determinatis & certis sm speciem: vt bicubito, tricubito, dualitati trinitati &c. Secundo ibi (Nisi forte quis.) Affert instātiam G quo ad quantitates indeterminatas: tam continuas, vt magnum & paruum: q̄ discretas, vt multa & pauca. Et statim soluit obiectionem hanc dupliciter. Primo ostendendo hæc non esse quantitates, sed ad aliquid. ibi (Horum autem nihil est quantitas. Secundo ostendendo ꝙ siue hæc sint quātitates, siue non, falsum est ipsa esse contraria. ibi (Amplius siue ponat quis &c. Primam solutionem, qua dicitur magnum & paruum, multa & pauca non esse quantitates, sed ad aliquid, duplici ratione probat. Prima est quod non cōuenit alicui per seipsum, id est absolute, sed in ordine ad aliud, non est quantitas, sed ad aliquid: quodlibet horū est huiusmodi. ergo nihil horum est quantitas, sed ad aliquid. maior patet ex terminis: qm̄ in hoc distinguuntur substātia, quantitas, & qualitas ab ad aliquid: ꝙ ipsa sunt ꝑdicamēta absoluta, ad aliquid vero respectiuum. vnde minorem Aristoteles ponens probat eam ab euidēti signo: quia. s. milium dicitur magnū, & mons paruus: & similiter homines in H vico vno multi dicuntur, in ciuitate vero pauci &c. ex quibus oībus hoc manifeste patet: ꝙ res nō dicit̄ magna si sm seipsam cōsideret̄: qm̄ cōstat ꝙ mons quilibet maiorem quantitatē habet quocūque grano milij: & tn̄ hoc dicitur magnū, & ille paruus: quia hoc respectu minorū granorū milij magnū est, & ille respectu aliorū montiū paruus est: & similiter est de multitudine & paucitate. mille enim homines respectu multitudinis requisitæ ad ciuitatē, pauci sunt, quingēti autē respectu multitudinis requisitæ ad vicū multi sunt. Secunda ratio est: cuius nomen nō sigñat quātitatē, sed ad aliquid, ipsum nō est quantitas, sed ad aliquid: magnū vel paruū nō significat quantitatē, sed ad aliquid. ergo. Declarat̄ minor quo ad partem negatiuā per exemplū ab opposito. i. ab his quę sigñant q̄uātitatē: vt bicubitū, tricubitū: quo ad partē vero affirmatiuam, qm̄ ad aliud spectat magnū & paruum. Notandū est hic, ꝙ hęc ratio in hoc à præcedēte

Magnū & paruū non quātitates, sed ad aliqd potius sunt.

differre

differre videtur: quia illa à re significata, hæc à nominis significatione procedit: aspicies q hæc nomina, & si quātitatem aliquo modo important, non tñ eam proprie loquendo significant, sed magis significāt ad aliquid circa quantitatē. Cum enim dico aliquid magnū, aut paruū, non dico simpliciter illud esse quantū, sed illud esse excedens in quantitate, aut excessum seu deficiens in quātitate. Excedens autē & excessum ad aliud spectat. alterū enim respicit à quo exceditur, vel quod excedit. non sic est de bicubito & tricubito: qm̄ horū quodlibet quantitatem ipsam absolute significat. Secundā autem solutionē, qua dicitur falsum esse, q magnū & paruū, multū & paucū sint contraria triplici rõne cõfirmat. Prima est. Quod per seipsum nõ potest sumi, sed ad alterū tm̄, caret cõtrario: quodlibet horū est huiusmodi. ergo &c. oēs propõnes Aristoteles tanq̄ notas relinquit: & minorem quidē merito, qm̄ declarata nunc est. maiorē autē, quia contraria sunt, quæ sm̄ seipsa sumpta ex seipsis extreme distāt, & vnde se expellere nata sint habent: in eo autē q sm̄ seipsum sumi nõ potest imaginabile hoc non est (vt in capĩo de ad aliquid manifestabitur. Secūda ratio, (cõcipiens in se etiā tertiā,) dum ducit ad duo impossibilia, est ista, si magnū & paruū essent contraria, sequerent̃ duo impossibilia. s. & q idē numero reciperet simul duo cõtraria: & q vnū & idē esset sibiipsi cõtrariū. & primo deducit primā cõsequētiam, per hoc, q idē in eodē tēpore est magnū & paruū respectu diuersorū: deinde subdit impossibilitatē cõsequētis, arguēs à fortiori, eo. s. q substātia, de qua dictū est q susceptibilis est contrariorū, nõ potest recipere duo cõtraria simul, sed successiue. nullus enim est simul sanus & æger, sed prius sanus, postmodū æger. Secūdo deducit secūdā cõsequētiā ibi (& eadē sibiipsi cõtingit esse cõtraria) ex eo q idē est simul magnū & paruū: & omnia clara sunt. Tertio principaliter redit ad quātitates diffinitas superius; & affert instantiā ostendentē q in aliqua earū. s. in loco, inueniat̃ cõtrarietas: & hoc cõfirmat ex duobus. primo ex auctoritate cõi philosophorū, dicens, maxime autē circa locū videt̃ cõtrarietas: quia ponūt sursum esse cõtrariū deorsum, eo q maxima distātia sit inter medium & extrema mūdi. secūdo ex diffõne cõtrariorū: qa cõtrarietas maxima distātia dicit̃. distātiæ autē nomē à locali distātia deriuatū est ad alia: & maxime est quę inter sursum & deorsum est. contrarietas ergo in loco esse vr̃ ex eo, q omnis alia contrarietas ab ista oppõne diffõnem sumpsit.

Magnū & paruū non sunt cõtraria.

Circa hāc particulam dubitatur primo, an sit verum in loco esse cõtrarietatē, vt in textu dicit̃: & si nõ, quare Aristoteles absq; solutione transiuit. Secūdo, quia non videt̃ verū q quātitati, quę est corpus, nihil sit cõtrariū: motus enim de cõtrario in contrariū est, vt in. 5. Physi. dicitur. ad quātitatē autē esse motū ibidē expresse dicit̃. ergo. Ad hęc & similia simul dicitur, quod quia cum dicitur quātitati nihil est contrariū, si intelligitur de quātitate nudę accepta, seu in eo q quantitas, nihil obstat, sed quantitati indutæ aliquā aliam rõnem contrariū inuenitur. sic autem est in oībus instātijs huiusmodi. loco enim absolute, alter locus cõtrarius nõ est, sed loco physico, puta conseruatiuo calidi, est aliquid contrarium. et vlr̃ licet esse in hoc loco sit cõtrariū esse in illo loco: ipsa tamen loca cõtraria non sunt. vnde in quantitate nõ est cõtrarietas, sed in vbi. Ad apparentias autē in textu adductas ad oppositū dicit̃: q sursum & deorsum non sunt contraria rõne quātitatū, sed rõne vbi & virtutū physicarum. Nomen autē distātię deriuatum esse ex locali ad contrarietatē nihil aliud concludit: nisi forte, quòd inter loca physica, à quibus distantiæ nomen venit sit cõtrarietas: quod gratis concedit̃. sm̄ tñ veritatē distantia nõ vniuoce dicit̃ de locali & cõtraria, sed analogice. Tacuit autem Aristoteles huius ambiguitatis decisionem: quia loci naturam sm̄ veritatem non declarauerat, sed famā sequitur. Vel quia simili modo procedit obiectio

T.c.19.
T.c.20.
T.c.18.

Loco physico loc° cõtrarius est, nõ autē loco sm̄ rõnē mēsuræ cõsiderato.

A hæc, sicut illa de magno & paruo, respectu motus augmentationis & diminutionis: sicut enim magnū & paruum aliquid circa quantitatem dicunt magis q̄ quantitatem, ita sursum & deorsum, vt sunt contraria, aliquid circa loca potius q̄ loca significant. Ad secūdum dubium, quod iam semisolutum est, dicitur: quòd motus non ad quantitatem absolute, sed vt physicam. i. vt terminum corporis physici (vt dicitur in. 1. Physicorū.) & ideo quantitas non est quantitati contraria, sed quantitas minima in aliqua spē, puta hominis, aut leonis &c. est contraria quantitati maxime in illa specie. maxime enim distant respectu illius speciei, et continuo motu de illa imperfecta ad perfectam venitur. Simili quoq; modo soluntur obiectiones de linea recta & curua, superficie aspera & leni, oratione vera & falsa, et alijs huiusmodi. hic enim non ratione quantitatis contrarietatem habent, sed ratione alicuius adiuncti &c.

T.c.36.

Non videtur quātitas suscipere magis & mi-
B nus: vt bicubitū. neq; enim est aliud alio magis bicubitum. neq; in numero: vt tria quā quinq;, nihil magis tria dicuntur q̄ quinq;: nec quinq; magis q̄ tria. neque tempus aliud alio magis & minus dicitur. nec in his, quæ dicta sunt magis & minus dicitur. Quare quantitas non suscipit magis & minus.

Hic ponitur alia proprietas. s. non suscipere magis & minus: in qua quoniam termini declarati superius sunt, & textus per se clarus est: inductiue probans: & in continuo permanente: & in discreto & cõtinuo successiuo, nihil addendum reor &c.

Proprium autem maxime quantitatis est, q & æquale, & inęquale dicitur. Singulum enim earū quæ dicta sunt, quantitatū, æquale dicitur
C et inęquale. vt corpus ęquale & inęquale dicit̃. & tēpus æquale & inæquale dicit̃: & numerus æqualis & inæqualis dicitur: & oratio æqualis & inæqualis. similiter autē & in alijs, quæ dicta sunt, vnūquodq; æquale & inęquale dicitur. In cæteris vero, quę quātitates non sunt. nõ prorsus videbitur æquale & inæquale dici. nāq; dispositio æqualis & inæqualis non multum dicitur, sed magis similis et dissimilis et albū ęquale & inęquale nõ multū dicit̃, sed simile. Quare quantitatis est ꝓpriū æquale, vel inęquale dici.

Hic vltimo ponit̃ vltima proprietas quantitatis, quā quia maxime propriam, dicit, ideo dupliciter cõfirmat. primo inductione ostendente quòd hoc cõueniat omni quātitati, vt clare patet in textu. secūdo inductione ostē-
D dente, q alijs à quantitate non conueniat ibi (in cæteris vero) & inducit duas species qualitatis. s. primā & tertiam: in quibus maxime posset apparere æquale vel inæquale, vt sic, si de quo magis videtur inesse, non inest, concludatur ergo nec alijs, de quibus minus videtur. Notandū est hic, quod ęqualitas potest sumi dupliciter. Vno modo proprie, vt distinguitur contra similitudinem: & nihil aliud est q̄ relatio vnius quanti ad aliud quantū sm̄ negationē excessus hinc & inde: & sic sequitur quantitatē, ita qd̓ ipsa sola dicit̃ æqualis vel inęqualis: & siquid aliud dicitur æquale, aut inæquale, non nisi sm̄ quod quantum est dicitur: appellātur siquidem duo ligna æqualia, quia quantitates eorū æquales sunt. & similiter duæ actiones dicūtur æquales, quia earū tēpora sunt ęqualia. Alio modo sumit̃ ęqualitas transumptiue, seu metaphorice, vt idē est quod perfecta similitudo: & nihil aliud est q̄ relatio vnius se habētis per modū quāti:

Aequale & inęquale ꝓprie sm̄ q̄titatem sunt tantum.

ad aliud se habens per modum quãti, sm negationẽ excessus hinc & inde. & sic æqualitas sequitur quantitatẽ similitudinarie dictam, quę vocatur quantitas virtutis, & sic ęqualitas inuenitur extra genus quantitatis. albedo enim vt quatuor in sorte, & albedo vt tria in Platone, similes quidem sunt. sed quia non perfecte assimilantur, ęquales non sunt. si autem in Platone intendatur & fiat albedo vt quatuor, tunc iam perfecte similes sunt: et dicuntur non solũ similes, sed ęquales, & similiter est in alijs. Vnde, qm̃ æqualitas proprie sequit̃ quãtitatẽ proprie dictã, & æqualitas transumptiue sequit̃ quantitatẽ trãsumptiue dictã, ac p hoc velut indiuidua ꝓprietas dicitur: quot modis dicit̃ subiectũ rectissime dictũ est: maxime proprium est quãtitati æquale, vel inæquale dici.

De his quæ sunt Ad aliquid. *Cap. 3.*

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunq; hoc ipsa quæ sunt aliorum esse dicuntur. vel quomodolibet aliter ad alterum. Vt maius id quod est alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur. & duplũ alterius dicit̃ hoc ipsum ꝙ est: alicuius enim duplum dicitur. similiter autem & alia quęcunq; sunt huiusmodi. At vero sunt etiam & hæc ad aliquid: vt habitus, affectus, disciplina, sensus, positio. hęc enim omnia, quę dicta sunt, hoc ipsum ꝙ sunt, aliorũ esse dicũtur, vel quõlibet aliter ad alterũ & non aliud aliqd. habitus enim alicuius est habitus, & disciplina alicuius est disciplina: & positio alicuius est positio. et alia quoq; similiter. Ad aliqd ergo sunt, quæcunq; hęc ipsa quæ sunt, aliorũ esse dicunt̃: vel quodlibet aliter ad alterũ. vt mõs magnus dicitur ad alterum. (magnũ enim mons ad aliquid dicitur.) et simile alicui simile: & omnia talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio põnes quædã. positiones vero ad aliqd sunt. iacere aũt et stare, vel sedere, ipsa qdẽ nõ sunt põnes: denoĩatiue vero dicunt̃ ab his, quæ dictæ sunt, positionibus.

POst prædicamentũ quantitatis statim tractat de genere ad aliquid: qm̃ quantitatẽ maxime sequitur ad aliquid: & iam in prædicamento quãtitatis sermo de ad aliquid inceptus est: vbi de magno & paruo disputatũ est: & iterũ in prędicamento qualitatis de ipso habẽdus est sermo: licet naturæ ordine, post qualitatẽ & actionẽ et passionẽ sit. Tria autẽ in hoc tractatu facit. primo diffinit. secundo ponit proprietates. tertio dubitat vt ꝓpositam diffõnem corrigat. Anteq̃ autem diffõnem declaremus ipsam diffõnem diligenter discutiendum est. Videndumq; cur magis ad aliquid vocetur q̃ relatio, aut relatiuum. Sciendũ est ergo ꝙ (vt Porphyrius, & Alexander: Alberto teste) dicunt: Plato adinuenit ly ad aliquid. Ab antiquis nãq; vocabatur relatiuũ, vt ipse dicit. rõnabilis autẽ ac necessaria adinuentio Platonis duplici ratione ostenditur. Primo ex parte modi significãdi: quia ly relatio significat relationẽ vt conceptã, & nõ vt exercitã: ꝓpter qd' ad aliqd non dicit̃ sm illud nomẽ sicut nec paternitas, nec filiatio. ly vero relatiuũ significat relationem vt exercendã magis q̃ vt exercitam. potentiam enim quandã importat ad referendũ. ly autem ad aliquid relationem ipsam significat vt exercitã: importat siquidem respectũ vt terminatur ad aliud: quod est (vt sic liceat loqui) relationis exercitium: tũc siquidẽ relatio in vero & proprio exercitio ponitur, cũ ad aliud respicere ponitur. Constat autem ꝙ melius cognoscẽda significatur res vt exercita q̃ aliter: & propterea conue-

E nienter Plato nomen hoc adinuenit. Secũdo propter rem significatam. ipsa nãq; respectus seu relationis natura, per ly ad aliquid, adeo cõuenienter & expresse significatur, vt vnico nomine impossibile reputem posse clarius significari. relatio nãq; cum inter duo sit extrema. s. fundamentum & terminum, non habet ꝙ sit relatio ex esse quod in fundamento possidet, sed ex eo ꝙ terminũ respicit. vnde in diffinitione relatiuorum hic dicitur ꝙ hoc ipsum quod sunt, aliorum. i. terminorum sunt. respicere autem terminum nescio quomodo melius significetur: q̃ per ly ad aliquid. ly enim (ad) respectum ipsum ostẽdit: & ly (aliquid) terminum. Propria ergo essentia relationis, quę, vt inferius ostendetur, amplius consistit in esse ad aliud, optime per ly ad aliquid cognoscẽda significata est: & longe melius q̃ relationis nomine: quod supradicta non explicat, sed ipsam vt quandã rem significat: aut relatiui, quod magis ex parte fundamẽti ipsam importat. Modo ad diffinitionis expositionẽ veniamus.

F vbi tria notanda sunt. Primũ est ꝙ in numero plurali Plato, cuius creditur hæc diffinitio, dixit ad aliud talia dicuntur ad insinuandum ꝙ genus hoc entis non inuenitur singulariter, sed oportet inter plura saluari fundamentum. s. & terminum. non enim est dominus si sola potestas coercendi est, sed si huic aliquis subditus sit, dominus ille habẽs potestatem erit. Duo vero relatiua miscuit. s. ly talia, & ly quęcũq;: vt primo suaderetur, ad aliquid semper fundari supra accidente aliquo (vt in. 5. patet Metaphysicę) est enim ly (tale) relatiuum identitatis accidentis. secundo autem ly quæcunq;, quod est relatiuũ substantię perciperetur: quod fundamentũ ipsius ad aliquid, potest esse substãtia sm rem: ita ꝙ ex his docemur ꝙ ad aliquid non fundant nisi accidentia vel substantiæ aliquem accidentis modum indutæ: & hoc approbatum est. 5. Metaphy. ab Aristotele & á. S. Tho. T.c.20.

Secundum est ꝙ per hoc Plato docuit cognoscere ad aliquid. s. si id quod sunt nõ absolute sunt, nec sui, sed alio-

G rum sunt: ita ꝙ per esse aliorũ excluduntur duo, s. ꝙ non sunt absoluta: vt album, quantũ & huiusmodi: & ꝙ non sunt suimet. i. ꝙ nõ referuntur ad seipsa, qm̃ hoc est simpliciter impossibile: in hoc ergo percipies ad aliquid si id quod est nõ absolute, sed aliud aspiciendo dicitur. verbi gratia, dñs ad aliquid est: quia id, quod est esse dñm, nõ est res absoluta, vt esse album, & esse hominẽ, quod est. hoc patet qa sortes esset homo & albus, si nihil aliud esset aut intelligeretur, sed dñs non esset: sed hoc ipsum quod est alterius est. s. serui. dñs enim non sui est dominus, sed serui: & similiter est in alijs. Nec obstat dictis, ꝙ relatio identitatis numeralis sit eiusdem ad seipsum: qm̃ licet sit eiusdem ad se sm rem, non tamen sm rationem, quæ vtitur vno vt duobus, vt fundamẽto. s. & termino (vt patet in. 5. Metaphy.) Tertium est, ꝙ sub disiunctione diffõnem compleuit dicens, aliorũ dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud: propter diuersum modũ, quo ad aliquid exercet̃. & licet diuersitas ista sit mul- Infra t.c.15. & 16.

H tiplex, & vt dicetur in textu, tangantur exẽpla inducendo, hęc tamen disiunctio diuersitatẽ illam designat, qua alia dicuntur ad aliud secundũ casum genitiuum, et hoc membrũ insinuauit per ly aliorũ dicuntur: alia vero dicũtur ad aliud, quomõlibet aliter. i. sm quẽcunq; alium casum, & quouis alio modo. Proposita ergo diffõne statim declarat eam exẽplariter quo ad vtranq; disiunctionis partem. & primo quo ad primam dicens, vt maius minore maius, duplũ dimidij duplum dicitur, & sic de alijs huiusmodi. Nec turberis ꝙ maius dicitur ad aliud sm ablatiuum, quoniam gręco idiomate scripsit Aristoteles, ꝙ genitiuo pro ablatiuo vtitur: deinde adhuc subdit exempla ad idem dicens. at vero sunt etiam hæc ad aliqd, vt habitus, affectus &c. quæ clara sunt, nisi quod ostendendum restat cur hæc exempla á primis separauit. Deinde volens declarare diffinitionẽ quo ad secundam partem concludendo repetit eam, & statim exẽpla

subdit

subdit secundæ partis dicens, vt mons magnus ad aliũ: & simile simili dicitur, &c. & vltimo alia quædã ad aliquid enumerat, ex eo ꝙ species positionis sint, vt sessionem, stationem, &c. et separat denominatiua eorum ab illis dicens, accumbere aũt & stare positiones non sunt, sed denoĩationes á positiõibus sumpte, sicut nec album est albedo, sed denoĩatiuum eius. Aduertendũ hic est, ꝙ quia multipliciter exercetur relatio inter correlatiua, ideo tres distinctiones assignantur ipsorum relatiuorũ. Prima est, ꝙ quædam referuntur sola flexione casuum, vt dominus serui dominus, & simile simili simile: quædam non nisi addita prępositione vel aliquo equiualente, vt magnũ non dr̃ paruum, aut paruo magnũ, sed ad paruum magnũ. Secunda est, ꝙ eorꝫ, quæ referuntur flexione casuum, alia vniformi flexione hinc & inde referuntur, vt duplum dimidĳ duplum: & dimidium dupli dimidium. alia difformi, vt scientia scibilis sciẽtia, scibile autem non dicitur scientiæ, sed scientia scibile: vt patet difformitas casuum. Tertia est, ꝙ eorum, quę sola flexione casuum referuntur, siue vniformiter siue non, alia sm̃ genitiuum referuntur, alia sm̃ alios casus, vt patet.

Quia vero nõ omnia noĩa, quæ significant ad aliquid, æqualiter significãt relationem: ideo consueuit fieri alia distinctio. s. ꝙ quædam sunt relatiua sm̃ eẽ, ut dominus, duplum, &c. quædam sm̃ dici, vt sciã, sensus, &c. Quæ
Materiã. 7. q. 7. ad. 11. distinctio, vt S. Tho. (iu quęstionibus de potentia Dei) docet, non est intelligenda sm̃ distinctionem relationis realis & rationis, ita ꝙ relatiua sm̃ esse sint, quæ important relationem realem, sm̃ dici vero quę important relationem rationis, qm̃ patet manifeste falsitas talis intellectus, ex eo ꝙ sensus realiter refertur ad sensibile & sciã ad scibile: sed intelligenda est sm̃ distinctionem significationis nominum: ea. n. vocantur relatiua sm̃ esse, quæ imposita sunt ad significandum primo relationem, siue realem, siue rationis: vt dominus, duplum, genus, spẽs, prædicatũ, subiectum, &c. Ea aũt vocantur relatiua sm̃ dici, quæ primo quidem significant rem absolutam, & ex consequenti important respectum, siue realem, siue rationis. & talia alio vocabulo dicuntur significare non tam respectum q̃ absolutum respectiue, vt scientia sensus & hmõi: scientia. n. formaliter importat id, quo scimus, quod qualitas est: sed importat hoc adiuncta relatione ad scibile, &c. & ideo ad aliquid sm̃ dici vocatur, omnes autem has distinctiones Aristo. in textu tetigit. Et hanc quidem vltimo dictam signãter notauit per ly, at vero sunt etiam & hæc ad aliquid, vt habitus. adductis. n. prius relatiuis sm̃ esse. s. maius et duplum connumerauit cum distinctionis tñ nota & relatiua sm̃ dici, licet per ly (at vero) possit etiam denotari secunda distinctio: qm̃ habitus, sensus, scientia, &c. non simili flexione conuertuntur, sicut maius & duplum. ut patet, primam autem & secundam & tertiam in declaratione illius particulæ, vel qũolibet aliter ad aliud, expresse tetigit. primam quidem in exẽplo de magno. tertiam aũt in exemplo de simili, licet hanc in ipsa diffinitione positam esse dictum sit, quod ideo euenisse creditur, quia genitiuus præcipue possessionẽ ostendit: & consequenter naturã ad aliquid quod eius ꝙ dicit non est, sed alterius, &c.

Inest autem & contrarietas in his, quæ sunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium, cum sit vtrunque ad aliquid. & disciplina ignorantiæ. Non autem omnibus relatiuis inest contrarietas: duplici enim nihil est contrarium, neqꝫ tripilici, nec vlli talium.

Hic incipit secunda pars huius capituli diuisa in quatuor partes sm̃ numerum proprietatum quas assignat, quæ suis patebunt locis. Prima ergo proprietas si proprietas vocari potest, quia nec omni, nec soli conuenit, immo nulli conuenit, inquãtum est ad aliquid, vt pate-

A bit, est habere contrarium. virtus. n. contraria vitio est, & scientia ignorantiæ paruæ dispositionis: & tñ vtrũqꝫ est ad aliquid. Non conuenit autem oĩbus relatiuis, &c. & est sententia clara. Sed vnum dubium cõe restat, qũo verificetur in ad aliquid reperiri contrarium, et id quod dictum est in prædicamento quantitatis. s. quod et ꝙ ad solam alterius relationem dicitur, qũo aliquid contrarium erit. Ad hoc dicitur, quod relatiua sm̃ id, quo relatiua sunt, contrarietatem non habent: vt in pręedicamento quantitatis dictum fuit. vnde signanter ibi dixit Aristoteles. ꝙ enim non sm̃ se dicitur, sed ad solam alterius relationem, qũo habebit contrarium: sm̃ illud autem ꝙ alterius generis concipiunt, cõtrarium habere possunt, vt dicitur hic. virtus enim est contraria vitio non ratione relationis, sed qualitatis, quam in anima ponit. duplum autem nec ratione relationis, nec quantitatis, quã sequitur, quia quantitati nihil est contrarium, contrarietatem patitur. vnde potest breuiter dici, ꝙ relatiua formaliter non habent cõtrarium, sed materialiter. Vel relatiua secundum esse carent contrario, relatiua autem secundum dici possunt habere contrarium. vnde dedit exemplum Aristoteles de virtute & scientia, quæ sunt relatiua secundum dici, &c.

B Videntur aũt magis & minus relatiua suscipere. simile. n. & dissimile magis & minus dicitur, & æquale & inæquale magis et minus dicitur, cum vtrunqꝫ sit relatiuum. simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Nõ autem omnia relatiua suscipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.

Hic ponit secunda quorũdam relatiuorum cõitas. s. suscipere magis & minus. circa quam procedit sicut circa præcedentem dicens. primo ꝙ hoc cõuenit relatiuis,
C vt simili & dissimili, &c. & subdens secundo ꝙ nõ conuenit hoc oĩbus relatiuis. nõ. n. dicitur magis aut minus duplum, aut triplum, &c. & textus quidem clarus est.

Sed vnum relinquitur dubium, an suscipere magis et minus conueniat relatiuis ratione relationis, an ratione fundamenti, sicut habere contrarium. Si. n. dicatur ꝙ ratione relationis, quæ erit maior ratio de vno relatiuo q̃ de alio, non apparet. Si ratione fundamenti, tunc sequeretur ꝙ si fundamentum non suscipit magis & minus, nec ipsum relatiuum suscipiet magis & minus, quod est manifeste falsum. æquale. n. & inæquale suscipiunt magis & minus: & tñ quantitas, supra quam fundanť, non suscipit magis & minus, vt dictum fuit. Ad hoc diciť ꝙ suscipere magis & minus conuenit relatiuis ratione fundamenti: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo ita ꝙ ex magis et minus in fundamento relatiuum dicať magis & minus. vt summo calido, quãto aliquid est magis calidum, tanto est magis simile. Alio modo ita ꝙ ex
D aliqua varietate seu alteritate fundamenti relatiuum dicatur magis & minus: & hoc modo inæquale diciť magis & minus, ex eo ꝙ quantũ variatur sm̃ maius & minus. hoc etiam modo simia dicitur animal magis simile homini q̃ asinus, propter varietatem animalis sm̃ diuersos modos essendi in hoc & in illo, & non quia animal suscipiat proprie magis & minus. Nec est mirum, si relatiuum suscipit magis & minus ratione fundamenti, et fundamentum non suscipit magis & minus: qm̃ sermo iste de magis & minus logicę intelligẽdus est. i. de prædicatione cum ly magis, aut minus. physicæ. n. loquendo constat ad relatiua non posse motum aliquem terminari: & consequenter nec motum intensionis & remissionis, quo fit magis, aut minus physicę. Nec te moueat quod ĩ textu dicitur, æquale dici magis aut minus: accipiendum est enim hoc de æquali sm̃ reputationem. reputantur. n. æqualia nõ solum quæ nullo modo se excedunt,

dunt, sed quæ parum quid excessus habent, & infra illam paruam latitudinem, magis vel minus æquale dicitur. sicut etiam virtus, quæ consistit in attingendo medium, si circa mediũ attingit virtus nihilominꝰ est, &c.

Omnia autem relatiua ad cõuertentiam dicuntur. vt seruus domini seruus dicitur, & dominus serui dominus, & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium: & maius minore maius, & minus maiore minus. similiter autẽ & in alijs. Sed casu aliquoties different sm locutionem. vt sciẽtia scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & sensus sensati sensus, & sensatum sensu sensatum. At vero aliquoties non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur asignetur, sed peccet is qui asignat. vt ala si asignetur auis, non cõuertitur, vt sit auis alæ. neq; .n. prius conuenienter assignatũ est ala auis. neq; .n. in eo ꝙ auis est, in eo auis ala dicitur, sed in eo ꝙ alata est. multorum .n. & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. quare si asignetur conuenienter & conuertitur. vt ala alati ala, & alatum ala alatum. Aliquoties autem forte & nomina fingere necesse erit, si non fuerit positũ nomen, ad quod conuenienter asignetur. vt remus si nauis assignatur non erit conueniens asignatio. neq; .n. in eo ꝙ est nauis, eius remus dicitur. sunt .n. naues, quarũ remi non sunt. quare nõ conuertitur. nauis .n. non dicitur remi nauis. Sed forte cõuenientior asignatio erit, si sic quodammodo asignetur; remus remitæ remi remus, aut aliquo modo aliter dictum sit. nomen .n. non est positum. conuertitur autem si conuenienter asignetur: remitum .n. remo remitum est. Similiter autem & in alijs. vt caput conuenientius asignabitur capitati, ꝗ̃ si animalis asignetur. neq; .n. eo ꝙ animal est caput habet. multa .n. sunt animalia capita non habentia. Sic autẽ facillime fortasse sumetur quibus posita sunt nomina, si ab his, quæ prima sunt, & ab his, ad quæ conuertũtur, nomina ponantur: vt in his, quæ dicta sunt, ab ala alatum, à remo remitum. Omnia ergo quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter asignentur, ad conuertentiã dicuntur. nam si ad quodlibet aliud assignentur & non ad illud, ad quod dicuntur, non conuertuntur. Dico autem, qm̃ neq; eorum, quæ indubitanter cõuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia, asignentur, & non ad ea, quæ dicuntur. vt seruus, si domini non asignetur seruus, sed hominis, vel bipedis, aut alicuius talium, non cõuertitur. neq; .n. dici potest, homo est serui homo. non .n. est conueniens asignatio. Amplius si conuenienter asignetur ad quod dicitur, omnibus alijs circũscriptis quæcunque accidentia sunt, relicto solo illo, ad quod asignatum est

E conueniẽter, semper ad ipsum dicetur. vt si seruus dicatur ad dominum: circunscriptis omnibus, quæ sunt accidentia domino, vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem, relicto vero solo domino, semper seruus dicetur ad ipsum: seruus .n. domini seruus dicitur. Si autem non conuenientet dicatur ad id, ad quod dicitur: circunscriptis omnibus alijs, relicto illo solo, ad quod redditum est, non dicitur ad illud. asigneẽ .n. seruus hominis & ala auis: circũscribatur ab homine esse dominum, non iam seruus ad hominem dicitur. cum .n. dominus non sit, seruus non est. similiter autem & de aue: adimatur ab ea alatam esse, & amplius

F non erit ala ad aliquid, cum non sit alatum, nec ala erit alicuius. quare oportet asignare ad id, ad quod conuenienter dicitur: & si sit nomen positum facilis erit asignatio, si autem non sit, fortasse erit necessarium fingere nomen. si aũt sic reddantur, manifestum est, quoniam omnia relatiua conuersim dicuntur.

Hioc pooitur vera relatiuorum proprietas, s. dici ad coouertentiam, quam quia Aristoteles in textu clare & diffuse pertractat, non oportet textũ glosando declarare, sed tantũmodo distinguere textus particulas, et quid oois coouertentiæ aperire. propooit ergo primo relatiuorum proprietatem dicens, omnia autem relatiua ad conuertentiam dicuntur. & exemplariter declarat: vt duplum dimidij duplum dicitur: & cõuertitur, quia dimidium dupli dimidium dicitur, etc. Et qm̃ oon eodem
G modo oĩbus hoc conuenit relatiuis, ideo ostendit secundo ibi (sed casu) duos esse modos, quibus relatiua dicunẽ ad coouertentiam. Primus est sm similem casum, cuius exempla posita sunt. Secũdus est sm dissimilem casum, de quo dicit, sed casu aliquoties differunt sm locutionẽ, vt scientia scibilis in genitiuo scientia dicitur, scibile aũt dr̃ sciã io ablatiuo scibile, &c. Quia vero hæc ꝓprietas coouenit his, q vere relatiua adinuicẽ sunt, et nõ alijs: ao ꝑ hoc noo cõuenit alicui relatiuo, nisi respectu sui ꝓprij correlatiui: oportet diligẽter attẽdere vt vnũquodq; relatiuum ad suum propriũ correlatiuum referamꝰ. si .n. hoc noo fecerimus, continget ꝙ videbitur proprietas ista noo vniuersaliter cõuenire relatiuis: qm̃ quando relatiuum oon asignabitur ad suũ proprium correlatiuũ, non dicetur ad coouertentiam. Sed hoc accidet non ex defectu istius proprietatis, sed ex errore nostro, ex quo processit incompetens asignatio eius, ad quod dicitur relatiuum. relatiuum .n. oon dicitur ad conuertentiam
H cuiuscuoq;, sed eius tãtum, ad quod proprie terminaẽ, i. correlatiui. Ad explicandum ergo hęc duo, s. ꝙ relatiuũ dicitur ad conuertentiã, oon cuiuscunq; sed termini conuenienter asignati, & q̃uo io hoc cõtingat errare & cauere totum residuũ sermonis facit. Vnde tertio ibi. (At vero oon aliquoties videbitur conuerti.) ostendit q̃uo cootingat apparere falsam dictam proprietatem, ꝓpter peccatum quod fit in asignatione eius, ad quod dicitur relatiuũ, & dat exemplum de hoc relatiuo ala respectu auis, cui male asignatur, quia debet asignari alato. ala enim alati est ala. vnde & conuertitur, alatum ala alatũ: & quia prædictus error ex duplici causa nasci põt. s. ex ignorantia applicationis vt dictum est de ala, & ex penuria vocabulorum, ideo oecessariam cautelam contra hanc secundam caosam, quarto apponit ibi (Aliquoties autẽ forte & ooĩa fingere) & oĩa clara suot in textu, oisi ꝙ curioso nouitio dicendum est, alalia sine capite esse conchylia:

conchylia:habentia autem alas & non aues,esse muscas
apes vespas,&c. Et vt facilius possit quis sibi ab hoc er-
rore cauere, In quinto ibi.(Sic aūt facilius)clarum docu
mentum fingendi noīa,quę sint propria correlatiua eo-
rum,quibus volumus recte ea ad quæ referuntur assi-
gnare,tradit sexto ibi.(Oīa ergo,quæ ad aliqd dicunť.)
excluso iam errore,& cautelis adhibitis, redit ad osten-
dendum supradictum sensum assignatæ proprietatis. s.
ꝙ relatiua dici ad conuertentiam non intelligitur cum
quocūq;,aut cuiuscūq;:sed sui proprij termini ad quem
dicitur:& simul ostendit ꝙ necessaria sit conueniens as-
signatio eius ad quod dicitur. Et ostendit hæc per locū à
maiore,ex eo.s.ꝙ in his,quæ indubitanter ad cōuerten-
tiam dicuntur, & noīa imposita habent, non inuenitur
dici ad conuertentiam,nisi cōueniens sit assignatio eius
ad quod dicitur. Vbi tria tacta relatiuorum genera in-
sinuauit: quædam,de quibus dubitatur an sint conuer-
tibilia:vt ala,de qua dictum est,ꝙ uidebať non conuer-
ti:quædam innoīata,quū ad terminum,vt remus: quæ-
dam & noīata & ab oībus confessa absq; dubio conuer-
tibilia:vt dominus duplum maius, &c. Si ergo in istis
oportet conuenientem terminum assignare ad saluan-
dam cōuertentiam,à fortiori & in alijs oportet hic fieri.
septimo ibi.(Amplius si cōuenienter.) tradit canonem
vniuersalem quo absque errore semper cognosci possit
conueniens cuiq; relatiuo terminus:& est talis, tunc est
terminus conueniens,qñ illo solo relicto cęteris circun-
scriptis est ad quod dicitur relatiuum: & per oppositū,
tunc non est conueniens terminus assignatus, qñ cæ-
teris circūscriptis & illo solo relicto, non est id ad quod
dicitur:exempla clara sunt in textu. Intendit autem per
ly accidentia tam in hac ꝙ in imediate præcedente par-
ticula,non accidentia.i.quantitatem qualitatem & cæ-
tera accidentium genera,neq; accidētia.i. prædicata ac-
cidentalia,sed accidentia.i. oīa illa coniuncta, quæ sunt
extra rationem formalem illius, siue illud coniunctum
sit substantia,siue proprium,&c. Vnde accidentia serui
sunt esse hoīem,eē album,bipedem quantum : qm̄ nihil
hoꝝ est in rōne serui vt sic. Vltimo ibi. (Quare oportet
assignari ad id,&c.)epilogādo concludit principale in-
tentum.s.omnia relatiua dici ad conuertentiam.

Cōuertentia,ꝯuersio,ꝯuertibilitas quid sit.

PRO declaratione autem illius termini conuertentia,
notandum est ex magno Alberto quod hic tria. s. con-
uersio,conuertibilitas & cōuertentia,sic differunt apud
logicos:ꝙ conuersio passio est propositionum & consi-
stit in transpositione subiecti & prædicati: & distinguiť
in tres species.s.simpliciter,per accidens,& contraposi-
tionem. vt patet in Priorum. Conuertibilitas autem est (Cap. 2.)
passio terminorum,& consistit in mutua consecutione
eorum,& diuiditur in duas spēs.s.substantialem & non
substantialem (vt patet in.1. Topicoꝝ.) Conuertentia (Cap. 4.)
autem cōsistit in mutuo aliquorum respectu,& ideo est
passio relatiuorum:et hic ab Aristotele quot modis fiat
ostensum est. Relatiuum ergo dici ad cōuertentiam est
ipsum ita dici ad aliud, quòd conuertat aliud ad dicen-
dum ad se . Dominus enim ideo dicitur ad conuerten-
tiam serui,quia seruum cōuertit, vt dicatur domini ser-
uus:& similiter est ex parte serui,&c.

Vidētur autem ipsa ad aliquid simul esse na-
tura,& in alijs quidem pluribus verum est, in
aliquibus vero nō verum,simul enim duplum
est & dimidiū:& cum sit duplū dimidiū est, &
cū sit seruus dn̄s est. Silr aūt his,& alia.simul.n.
auferunt sese inuicē. si.n.non sit duplum, non
est dimidium:& si non est dimidiū, non est du-
plum. similiter aūt et in alijs quęcūq; talia sunt.

Hic ponitur alia vera relatiuorum proprietas.s. esse
simul natura. Circa quam Aristoteles sic procedit,quia
primo proponit proprietatem & declarat ita eē in mul-
A tis relatiuis.secundo dicit,ꝙ ista proprietas nō videtur
conuenire oībus relatiuis. Notandum est hic pro no-
titia terminorum,ꝙ esse simul natura,licet superficiete-
nus loquendo,importet aliqua esse simul in esse & non
esse,seu in ortu & occasu,& per hoc importet, ꝙ si vnū
illorum sit,reliquum quoq; sit, & si alterum perimitur
reliquum perimi,& ista declaratio huic loco satisfacere
videatur:qm̄ vt patebit,ex his procedeť tam pro ꝙ con
tra:sm̄ tñ veritatem plus significat. vt.n.patet ex Post-
prędicamentis,esse simul natura importat duo.s.simul-
tatem consequentię supradictam,& negationem causa-
litatis.i.ꝙ neutrū alterius causa sit . homo.n. & risibile,
& si sint simul sm̄ ortum & occasum, non tñ sunt simul
natura,quia vnum est causa alterius . duplum aūt & di-
midium, & consequuntur se in esse & non esse, & neu-
trū est alterius causa : & ideo merito simul natura sunt.
Et hoc est attente notādum, quia non est ab oībus per-
ceptum. Ly vero ad aliquid,siue relatiua, potest acci-
B pi dupliciter.s.materialiter, pro re illa, quæ relatiua vel
ad aliquid denoīatur:& formaliter pro ipsa relatiōe, seu
re vt habet relationem. v.g. dominus potest accipi pro
illo homine,qui denominatur dominus,et potest accipi
pro illo inquantum dominium habet:in pręsenti autem
litera sicut & in præcedente non est sermo de relatiuis
materialiter,sed formaliter:qm̄ relatiua materialiter re-
latiua non sunt, sicut nec statua materialiter est statua.
Et hoc est valde & nouitijs aduertēdum:qm̄ ex hoc sol-
uuntur omnes obiectiones,de priori et posteriori,causa
& causato,&c. hæc.n.omnia formaliter sunt simul natu
ra: licet materialiter vnum eorum sit alio prius tēpore,
aut natura. Est ergo sensus proprietatis, ꝙ relatiuis for-
maliter seu inquantum relatiua sunt, cōuenit esse simul
natura.i.consequi se in esse et non esse,ita ꝙ neutrū cau-
sa alterius sit. Declarat ergo Aristoteles propositā pro-
prietatem ex prima tantum conditione simultatis natu
ræ.s.ꝙ ponunt se inuicem,& ꝙ auferunt se inuicē. Vn-
C de quo ad positionem dicit cum duplum est dimidium
est,&c. quo ad ablationem vero subdit. Et si non sit du
plum non est dimidium,&c. est sententia clara,&c.

Cap. 1. de simul.
Simul natura sunt,quę sic seinuicē sequunť vt neutrum alteri⁹ causa non sit.

Non autem & in omnibus relatiuis verum
videtur esse,simul esse natura. scibile.n.scientia
prius naturaliter esse videbitur . Nanq; in plu-
ribus,rebus præexistētibus sciētias accipimus .
ī paucis vero vel nullis hoc quis reperiet simul
cum scibili scientiam esse factam. Amplius sci-
bile sublatum simul aufert scientiam : scientia
vero nō simul aufert scibile . nam si scibile non
sit,non erit scientia, sciētia vero si non sit nihil
prohibet esse scibile. vt circuli quadratura si est
scibilis,scientia quidem eius nondum est, illud
vero scibile ē. Amplius, aīali qdem sublato nō
D est scia. scibilium vero plurima esse contingit.

Hic secundo proponit,ꝙ dicta proprietas non videť
conuenire oībus relatiuis . & intendit hoc ostendere in
duobus partibus relatiuorum.s. in scientia & scibili, &
in sensu & sensibili:& in sciētia & scibili tribus rationi-
bus. Quarum prima statim subditur,& est hmōi. Scien
tia vt plurimum fit nobis rebus scibilibus iam præexi-
stentibus. ergo scibile est prius scientia, & non simul cū
ea. antecedens est euidens:subsistentibus nanq; prius in
seipsis reb⁹ venamur sciam. & quia in antecedente dixe
rat non vniuersaliter ꝙ scientia fieret rebus præexisten-
tibus,sed vt in pluribus:ideo ad declarationē illius par-
ticulæ subdit,in paucis vero vel nullis reperiet qs scien-
tiam simul factam cum scibili. Quod à diuersis diuersi-
mode exponitur:à Boetho quidē sic, in paucis.i. in chi-
mericis vel nullis, qa ipsa chimerica nulla scibilia sunt.

Ab

Ab Alberto autem in paucis.i.in moralibus, vel nullis, quia ipsa mortalia vt concepta præcedunt scientiam: licet non præcedant ipsam inesse, sed potius sequātur: sm vtranq; ergo expositionem dixit pauca, propter ea, quę ex nostri intellectus opere fiunt. Et addidit nulla: correptiue.i.ad corripiendum, licet pauca. Posset autem non incongrue eandem constructionē seruando dici, ꝙ pauca retulit vniuersaliter ad oīa practica vt sic: qm̄ sine intellectu non sunt: & nulla propter esse obiectiuū eorum addiderit, vt Albertus dixit. Secunda vero ratio posita ibi (Amplius scibile sublatum) est talis: scibile peremptum perimit scientiam, & non ē conuerso. ergo scibile non est simul natura cum scientia. antecedentis declaratio quo ad primam partem in textu nō ponitur, sed iam posita est in capitulo de substātia. vbi dictum est, quod ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. & consequenter scientia, quæ de oratione est, scientia autem falsa, scientia non est, sicut nec aurum falsum aurum est. Quo ad secūdam vero partem declaratur, quia quadratura circuli non auferē, ex eo ꝙ scīa de illa nō est. Tertia posita ibi (Amplius aīal quidem sublato.) est talis: sublato genere aīalium sublata est omnis scientia: & tū remanet scibile. ergo scibile non est simul cum scientia. antecedens euidens est quo ad omnia, quia oīs scientia est in aliquo animali, et animalia non sunt omnia entia mundi. remanent enim lapides & elementa, &c.

Ca.1.de substantia.

Similiter autem his habent sese & ea quæ de sensu sunt. Sensibile.n. prius q̄ sensus videtur esse. sublato.n. sensibili simul aufertur sensus, sensus vero sensibile nō simul aufert. sensus.n. circa corpus & in corpore sunt. sensibili autem perempto perēptum est & corpus. sensibile.n. corpus. cum vero corpus non sit, sublatus est sensus. Quare simul aufert sensibile sensum, sensus vero sensibile nō. animali.n. perempto, sensus quidem peremptus est, sensibile autem permanet: vt corpus calidum, dulce, amarum & omnia alia quęcunq; talia sunt. Amplius sensus quidem simul cum sensitiuo fit. simul enim animal fit & sensus. Sensibile.n. ante est q̄ sensatum esset. Ignis enim & aqua & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal cōstat, ante sunt quā animal sit omnino, vel sensus. quare prius sensibile q̄ sensus esse videbitur.

Ostenso, ꝙ scientia & scibile non sunt simul natura, ostendit hic ꝙ sensus & sensibile non sunt simul natura: duabus rationibus. Prima est, sensibile sublatum aufert sensum & non ē conuerso. ergo sensibile est prius sensu. & declarat antecedens quo ad vtrāq; partem. & primo quo ad primam sic: perēpto sensibili perimitur corpus, quia omne corpus est sensibile. perempto corpore perimitur sensus, quia omnis sensus est in corpore tanq̄ in subiecto, & circa corp⁹ tanq̄ obiectum. ergo perempto sensibili perit sensus. Deinde quo ad secundam, q̄a ablatio sensus nō aufert nisi animal, ablatio autem animalis non aufert omne sensibile. remanent.n. corpora calida & frigida, quæ sensibilia sunt. Secunda autem ratio posita ibi. (Amplius sensus quidē) est talis: sensibile est prius aīali. ergo est prius sensu. consequentiā probat, quia sensus simul fit & est cū sensato.i.cū aīali, in quo est sensus: gn̄antur.n. vires sensitiuæ qn̄ gn̄atur ipsum aīal. Et puto quod lr̄a sit corrupta: & debeat legi cū sensitiuo. antecedēs aūt probat, q̄a corpora sensibilia.s. ignis aqua et alia hmōi priora sunt q̄ aīal: qm̄ sunt ea, ex quibus componiē aīal: constat siquidem ꝙ partes, ex quibus componitur aliquod totum, sunt priores naturaliter ipso toto.

E Quęcunq; relatiua si proprie est vere & sm eandem rationem assignentur, simul natura sunt.

Sed occurrit hic dubium an ita sit sm veritatē. s. non omnia relatiua esse simul natura. & si verum non est, cur Aristoteles tam accurate partem falsam prosecutus fuerit, & absq; veritatis decisione reliquerit. Ad hoc dicitur, ꝙ vniuersaliter verum est oīa correlatiua eē simul natura, si formaliter.i.inquantum relatiua sunt considerentur, non autem si materialiter, & quia rōnes Aristotelis in textu non concludunt nisi de relatiuis materialiter consideratis, ideo non curauit soluere. vnde res sensibilis est prior sensu: sed sensibile inquaotum sensibile nō est prior sensu. & similiter de scibili. Sed hæc responsio puerilem perscrutationē solicitudini Aristotelis attribuit. tum quia nullus est ita rudis, quem lateat relatiua materialiter sumpta non esse simul natura. Tum q̄a maior erat inducendi campus, & manifestior. s. de patre & filio, causa & causato, &c. in quibus clare liquet vnū

F pręcedere reliquum. Tum quia relatiua materialiter, vt dictum est, relatiua non sunt: & consequenter vanū aut puerile est relatiuorum proprietates scrutando, illa relatiua asserere. constat aūt ꝙ Aristoteles asserit scibile & scientiam relatiua. Vnde prædicta respōsio Porphyrio & Alberto attribuendo non videtur, vt sonat, sed exposita vt dicetur: qm̄ non est verisimile Porphyrium, hoc non aduertisse: & Albertum constat, quæ dicemus tetigisse in hoc loco. Dicēdum ergo est ad hoc duabus propositionibus. Prima est, omnia relatiua si vere & ꝓprie assignentur sunt simul natura. Secunda est, quædam relatiua non sunt simul natura, quia non sunt proprie assignata, vt scibile & scientia: sensibile & sensus, &c. Prima probatur sic, oīa relatiua recte assignata dicuntur ad conuertentiam: ergo oīa talia sunt simul natura. deduciē consequentia, omne relatiuum dicitur ad conuertētiam eius, ad quod dicitur: ergo posito quocūq; relatiuorum ponitur id, ad quod dicitur: & non solū ponitur, sed cō-

G uertitur sua relatione ad illud: aliter relatiua nō dicerentur ad conuertentiam, tunc vltra, posito quocunq; relatiuorum reliquum ponitur & conuertitur ad ipsum. ergo sunt simul natura. hoc.n. est esse simul natura, vt patet ex dictis, præsupposito semper ꝙ neutrum sit causa alterius. vnde Albertus hic dicit, ꝙ ex illa proprietate fluit ista. Amplius vnum relatiuorū clauditur in ratione sui proprij correlarium & ē conuerso. ergo sunt simul natura. antecedens à Porphyrio habitum est & inferius habebitur. consequentia patet: qm̄ diffinitum nō potest absq; diffinientibus esse, quod accideret si relatiua non essent simul natura: qm̄ vtrūq; alterius est diffinitiuum.

Ad euidentiam autem secundæ propositionis, sciendū est, ꝙ defectus in assignando relatiua prouenit ex eo ꝙ ea, quæ dicuntur sm potentiam, assignantur referri ad ea, quæ dicuntur in actu aut habitu, vel ē conuerso. debet.n. relatiuum quod attenditur sm potentiam dici ad alterum sm potentiam, vt calefactiuum non debet dici

H ad id quod calefit, sed ad calefactibile, & ē conuerso. & similiter id quod attenditur sm actum, ad alterum sm actum, vt calefaciēs ad calefactum.i. quod calefit diciē, & ē conuerso. & similiter est in his, quæ attenduntē sm habitum, qui medius est inter potētiam & actū. Vnde quia scibile attenditur sm potentiam, non recte assignatur si ad scientiam assignatur, quæ actum aut habitum nominat: sed scibile ad scitiuum assignari debet: scitum autem ad scientiam: sed qn̄ caremus noībus proprijs & simplicibus singulorum statuum. s. rei sm potentiā, habitum, & actum, & ideo vtimur vno loco alterius. quia enim caremus noīe significante scibile in habitu vocamus illud qn̄q; scibile & qn̄q; scitum, medium ex extremis appellandum: qm̄ vtrunq; extremorum quodāmodo est. ex hac inquam penuria, & accommudatione vocabulorū factum est, vt aliqua relatiua priora alijs sint non simul cum eis, illa scilicet quæ dicuntur sm potentiam

Scibile & scia non vere relatiua sunt.

tiam illis, quæ dicũtur ſm actum, aut habitum, quod vt patet ex dictis non eueniret ſi bene & proprie aſſignata relatiua eſſent. ſi.n. conueniens aſſignatio fieret: vnum prius alio non eſſet. Scibile.n. ſcitiuo prius non eſt, licet ſit prius ſcientia. & ſilr ſenſibile ſenſitiuo prius non eſt, licet ſit prius ſenſu, qui actum aut quaſi habitum nolat. Quia ergo nõ ſolum res ſcibilis, ſed etiam ipſum ſcibile eſt prius ſcientia. & ſimiliter nõ ſolum res ſenſibilis, ſed ipſum ſenſibile eſt prius ſenſu. Et ſm eõem vſum correlatiua dicuntur. ideo Ariſto. dixit, q non videtur conuenire oĩbus relatiuis eſſe ſimul natura. Quia vero perſcrutatio declaratæ nunc veritatis dependet ex natura potentiæ & actus: quorum intentio famoſa non eſt, ſed occulta valde: ideo Ariſto. famoſo ſermone contentus, hic, abſq; ſubtiliori perſcrutatione pertranſiit (vt Auer. optime dixit) & hæc eſt reſponſio ab antiquis expoſitoribus data. vt Auer. teſtatur. & hanc credendũ eſt Porphyrium & Albertum breuiter protuliſſe: qm̃ quod dicunt. ſ. rem ſcibilem pręcedere ſcientiam, non aũt ipſam rem vt ſtat ſub forma ſciẽtiæ, ſenſus huius capax eſt: qm̃ gloſabitur ſic, res ſcibilis vt ſtat ſub forma ſcientiæ in potentia non eſt prius ſcientia in potẽtia, & vt ſtat ſub forma ſcientiæ in actu eſt ſimul cum ſcientia in actu: & vt ſtat ſub forma ſcientię in habitu non eſt prius ſcientia in habitu: & ſic proportionaliter intelligẽdo, nihil aliud q̃ ſententiam declaratam dixerunt. expreſſe quoq; ſententiam hanc S. Tho. in prima parte. q. 13. art. 7. ad vltimũ, dixit, vbi vltra prædicta tradidit regulam ad diſcernendum relatiua, quæ non ſunt ſimul natura ab his, q̃ ſunt ſimul natura dicens, q ſimultas aut prioritas naturæ in relatiuis non attenditur ſm ordinem, aut ſimultatem rerum, quæ dicuntur relatiue, ſed ſm mutuam, aut nõ mutuam inclusionem ipſorum in ſignificando. ſi.n. vnum claudat in ſuo intellectu alterum & ė conuerſo, tũc ſunt ſimul natura, vt dominus & ſeruus, &c. ſi autem vnum includat in ſuo intellectu alterum et non ė conuerſo, tũc non ſunt ſimul natura: ſed id quod non includit alterum eſt prius: vt ſcibile & ſcientia. ſcientia enim includit ſcibile, quia non eſt ſcientia niſi eius quod ſciri poteſt. ſcibile autem non includit ſcientia, quia ſcibile eſt abſq; eo q ſcientia ſit. Nec turberis audiẽs aliqua eſſe relatiua, quę non ſe mutuo in ſuis rationibus claudunt: qm̃ de relatiuis ſm eõem famam & vſum etiam ſapiẽtum ſermo eſt: & appellanẽ relatiua, quę proprie relatiua nõ ſunt, ſ. ſcibile & ſcientia, &c. Nec mouearis quia dixit ſciẽtiam includere ſcibile in ſuo intellectu & non ė cõuerſo: propterea q vnicum relatiuum non includit in ſuo itellectu duo correlatiua: et conſequenter cum habeat proprium correlatiuum. ſ. ſcitum in habitu non includet ſcibile. Scire.n. oportet, q includere in ſuo intellectu aliqd non vno, ſed pluribus modis dicitur: & ſcientia quidem includit proprium correlatiuum primo, includit autẽ ſcibile præſuppoſitiue. ſcientia.n. primo eſt ſciti ſm habitum. i. eius quod cum volumus contemplari poſſumus: & qm̃ nihil eſt tale niſi ſciri poſſit: qm̃ non ſcibile nullus noſſe poteſt. ideo ſcientia præſuppoſitiue includit ſcibile: ſcibile autem qm̃ dicitur ſm potẽtiam, neutro modo includit ſcientiam, ſed ſcitiuum quod eſt prius ſcientia. Omnia ergo relatiua, quæ ſm veritatem ſunt proprie aſſignata, ſunt ſimul natura, & nihilominus relatiuorũ quibus vtimur, quædam non ſunt ſimul natura.

1. part. q. 13. ar. 7. ad vltimum.

Sed dignum quæſtione remanet, ſi Ariſtoteles intendebat non ſolum rem ſcibilem, ſed ſcibile opponere relatiuis q non ſint ſimul natura, cur in rationibus quas adducit non loquitur niſi de rebus ſcibilibus & ſenſibilibus: & eas probat eſſe priores ſciẽtia & ſenſu, cum debuiſſet ex eorum potius ſignificationibus & rationibus procedere. Ad hoc dicitur, q Ariſto. ex rerũ quidem ordine proceſſit, non ad concludẽdum rem ſcibilem eẽ prius ſcientia, ſed ipſum ſcibile, & in primis quidẽ duabus rationibus hoc vere concluſit, in tertia autem & illis duabus de ſenſibili et ſenſu non concluſit, ſed ſoluendę ſunt ſolutione Porphyrij & Alberti. Conueniunt.n. in hoc oẽs adductæ rationes, q loquuntur de ſcibili & ſenſibili formaliter: & in hoc q idem ſupponunt iudiciũ quo ad eſſe & non eſſe de ſcibili & re, quæ eſt ſcibilis, & ſenſibili & re, quæ eſt ſenſibilis. & hoc propterea, quia ad hoc q aliquid poſſit ſentiri, aut ſciri nihil exigi videẽ, niſi q ipſum habeat talem naturam: puta calidã vel frigidam, &c. ſed differunt ſm efficaciam primæ duæ rationes ab alijs in hoc: q in primis ſm veritatem non ſolum res ſcibilis, ſed ſcibile remanet, vt patet de rebus ſcibilibus ſpeculatiue, quę ante acceptam ſciam ſunt ſcibiles, de quibus eſt ſermo in prima ratione, & quadratura circuli nondum ſcita, de qua loquitur ſecunda ratio. Eſt enim & quadratura & ſcibilis abſq; ſcientia: in reliquis vero qm̃ non ſolum ſciẽtiam, ſed ſcitiuum deſtruunt, & non ſolum ſenſum, ſed ſenſitiuum: ſtãtibus caſibus non remaneret niſi res ſcibilis: ſcibile autem ſimul periret cũ ſcitiuo, puta animali: et ſimiliter ſenſibile cum ſenſitiuo. Dicendum ergo eſt, q proceſſit Ariſtoteles ex rerum ordine non ſiſtendo in rebus, ſed ad relatiua formaliter dirigendo ſermonem: qm̃ quandoq; idem eſt iudicium de re & ſcibili, quo ad eſſe & non eſſe. Miſcuit autẽ rationes habentes aliquod falſum, ut perſuaderet, q nõ aſſerendo loquebaẽ, propter quas rõnes viri illi illuſtres dixerunt, q ſcibile materialiter remaneret & nõ formaliter. & ideo rationes non concludere, &c.

Habet autem quęſtionem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, an hoc contingat ſm quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtãtijs verũ eſt. nam neq; tota, neq; partes primarum ſubſtantiarum ad aliquid dicuntur. nam aliquis homo non dicitur alicuius aliquis homo, nec aliquis bos, alicuius aliquis bos. Similiter autẽ & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput non dicitur alicuius quoddã caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atq; hoc quidem in pluribus. vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſſio diciẽ. in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, qm̃ nõ ſunt ad aliquid. In aliquibus vero ſecundis ſubſtantijs habet aliquam dubitationem. vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius manus dr̃, & ſingula hmõi. quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur.

Hæc eſt tertia pars huius capituli, in qua dubitat, vt Platonis ſuprapoſitam diffinitionem emendet. & quatuor facit quæ ſuis locis patebunt. Primo ergo dubitationem mouet, an aliqua ſubſtantia ſit ad aliquid, & in quibus ſubſtantijs locum habeat ambiguitas hæc, ſubſequenter declarat enumerando ſubſtantias omnes, & primo primas ſubſtantias, diſtinguendo eas in totas & partes: deinde ſecundas ſubſtantias, diſtinguendo ſimiliter eas in totas & partes. & eſt ſententia clara in textu conſiſtens in hoc, quod neq; in primis ſubſtãtijs, aut earum partibus, neq; in ſecũdis ſubſtantijs, quæ totæ ſunt, vt homo, & bos locum habet hæc quæſtio, ſed in partibus tantum ſecundarum ſubſtantiarum, vt caput, manus, pes, &c. Accidit hic dubium qũo caput ſit aliqd & hoc caput non ſit ad aliquid, cum quicquid cõueniat ſpeciei conuenire inueniatur eius indiuiduo. Ad hoc dr̃, quod cum diciẽ hoc caput, duo ſignificantur. ſ. caput

& eius

& eius indiuiduatio, & licet ratione primi relationem
importet, ratione tñ secundi extra relatiua est: & quia
Aristoteles hoc caput considerabat ſm quod indiuiduũ
est prout distinguitur à capite in cõmuni, ideo dixit ꝙ
non est ad aliquid. Rationi uero in oppositum adductę,
ĩ calce huius capituli plene satisfiet, vbi Aristoteles ipse
tractabit, quomodo aliquid sit relatiuum secundum su-
perius & non secundum inferius, &c.

Si igitur sufficienter eorum, quæ sunt ad ali-
quid, diffinitio assignata est, aut omnino diffici
le, aut impossibile est ostendere, q̃m nulla sub-
stãtia eorum, quæ sunt ad aliquid dicitur. si aũt
non sufficiẽter, sed sunt ad aliquid quibus hoc
ipsum esse est ad aliud quodammodo se habe-
re, fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior ve-
ro diffinitio sequitur quidem omnia relatiua,
non tamen eis hoc est esse ꝙ sint ad aliquid, ꝙ
ea ipsa, quæ sunt, aliorum dicantur.

Hic secundo comparat diffinitionem Platonis & suã
quæstioni propositæ: ex qua earum possit, aut non
possit solui dicta difficultas. & ponit duas differentias
inter prædictas diffinitiones. Prima differentia est, ꝙ si
sufficiens est diffinitio Platonica, difficile aut impossibi
le est soluere prædictam quæstionem. si autem vera est
diffinitio sua aliquid potest respõderi eidem ex illa. Se-
cunda uero differentia est ꝙ Platonica diffinitio conue-
nit quidem omnibus quę sunt ad aliquid, sed excedit il-
la. sua autem diffinitio conuertibilis est cum diffinito,
Notanda sunt hic tria. Primum est quod caute Aristo
teles dixit, si sufficienter diffinitio ad aliquid assignata
est. poterat. n. quispiam Platonis sectator, facile euade-
re dicendo, diffinitionem illam logicam esse: & ad aliqd
comprehendere logicę cõsideratum, id est ſm dici. Vn-
de & notãter diffiniendo dictum est ad aliquid talia di-
cuntur, et non est dictum ad aliquid talia sunt, qa inquã
ſm hanc interpretationem, diffinitio ad aliquid non est
simpliciter sufficiẽs, sed logicalis, ideo Aristoteles dixit,
si sufficienter assignata est diffinitio, difficile nimis aut
impossibile est euadere, quin aliqua substantia sit ad ali-
quid. Dixit vero ſm Alexandrum & Porphyrium, dif-
ficile aut impossibile, exponẽdo difficultatem illam im-
possibilitatem importare. Secundum notandum est,
diffinitio ad aliquid ab ipso Aristotele subiuncta cum
dixit, sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum esse est ad ali
quid quodammodo se habere. Vbi tria aduertendã
sunt. Primũ est, ꝙ Aristoteles ad aliquid ſm eius na-
turam qua esse habet, diffiniuit: et non ſm quod stat sub
cognitione, aut dictione. & ideo dixit ad aliquid sunt, et
non dixit ad aliquid dicuntur. Pluraliter autem diffini-
uit ea ratione, qua Plato. Secũdum est, ꝙ ly esse cum
dicitur quibus hoc ipsum esse, stat pro esse quidditatiuo
relatiuorum, & non pro esse actualis existentiæ. Esse si-
quidem existentię cuiusq; rei absolutum est (saltem per-
missiue, & secundum rationem: quoniam vt sic, iest id,
quo res est, aut inest. Esse autem quidditatiuum relatio-
nis necessario & secundum rem & rationem in ipsa ha-
bitudine ad aliud consistit. Tertium est, quod Aristo
teles non solicitus de vocabulis, visus est in diffinitio-
ne diffinitum repetere cum dixit, ad aliquid quodam-
modo se habere, quod ad circumloquendum quomo-
do quidditas relationis in ipsa habitudine ad aliud con-
sistit, factum esse creditur. quod vero dixit quodam-
modo comprehendendo multos modos, quibus rela-
tiua referuntur inseruit. Tertium est notandum, ꝙ
in secunda differentia Aristoteles diffinitionem Pla-
tonis, ideo arguendam censet, quia ex illa non habe-
tur quidditas relatiuorum, quæ ex sua diffinitione cla-
re relucet.

E Ex his ergo manifestum est, ꝙ siquis aliquid
eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinite sciet, & il-
lud, ad quod dicitur, diffinite sciturus est: † {q̃m † nõ haben
eorum esse, quæ sunt ad aliquid, est ad aliquid tur hæc ver
quodammodo se habere.} Si. n. nõ nouit oĩno ba in alijs
ad quod hoc quodammodo se habet, nec se ali- cod.
quid ad quod hoc quodammodo se habet sci-
turus est. sed et in singulis palam hoc est. vt hoc
siquis nouit diffinite quod est duplũ, & cuius
duplum est mox diffinite nouit. Si vero nihil
diffinite nouit ipsum cuius duplum est, neq; si
est duplum omnino nouit. Similiter autem &
hoc ad aliquid si nouit quis quod melius est, &
quo melius est necessarium est nosse. Propter
hæc aũt non indefinite hoc cognoscent, ꝙ hoc
F est peiore melius. opinio. n. hæc est, nõ discipli-
na. non. n. adhuc sciet ex lacte, quod est peiore
melius. si. n. si contingit nihil est peius eo pro-
pter hoc. Quapropter palam est & necessariũ
quòd si nouerit quis aliquid relatiuorum diffi-
nite, necessarium est & illud, ad quod dicitur,
diffinite nosse.

Hic tertio concludit quandam relatiuorum proprie-
tatem deducens eam ex assignata nunc diffinitione.
Vnde ait, ꝙ ex his manifestum est, ꝙ siquis diffinite no
uit aliquid eorum, quæ sunt aliquid, diffinite etiam no-
uit & reliquum, & subdendo principium & rõnem se-
quelæ ait: q̃m ad aliquid sun quibus hoc ipsum esse con-
sistit in ad aliud se habere, necesse est, ꝙ siquis nouit hoc
quod ad aliud quodammodo se habet quiditatiue, ꝙ &
illud cognoscat, ad quod hoc quodammodo se habet: &
G est ratio euidenter cogens: non enim est intelligibile ꝙ
ab aliquo intellectu cognoscitur quidditas quæ est ad
aliud se habere, & non cognoscatur ly aliud.

Relatiua simul cognoscuntur & quo ad diffinitiuę
& existentiæ cognitionem.

SEd occurrit dubium circa assignatam proprietatẽ, In hoc lo.
an intelligatur de cognitione ipsius ad aliquid diffi-
nitiua, vt Auer. & Alberto placet, an intelligatur de co
gnitione eius quantum ad actualem existentiã, vt Boe-
thus sentire videtur. Ad hoc dicitur, ꝙ ſm veritatem
ĩtelligitur de vtraq; cognitione. & de diffinitiua quidẽ:
q̃m cum essentia vnius relatiui formaliter sit ad aliud,
impossibile est diffiniri sine correlatiuo, ad quod est, ali-
ter diffinitio naturæ diffinitæ conformis non esset, nec
explicaret eam ſm propriam essendi rõnem. & sic opor
tet consequẽter, ꝙ vno relatiuorum noto quidditatiue,
alterum sit cõnotum. De cognitione aũt quo ad actua-
H lem existentiam relatiui, veritatem habere ex eo perci-
pitur, ꝙ siquis non vaga, aut in certa opinione, sed co-
gnitione euidenti cognoscat alterum relatiuum existe-
re, oportet ꝙ cognoscat reliquum per certitudinem exi
stere: aliter simul cognosceret et non cognosceret ipsum
existere. Si quis. n. certe nouit hunc patrem esse, necesse
est eum non latere eum filium habere: aliter si vage cre-
dat eum filium habere absq; certitudine sciet hũc patrẽ
esse. Sequitur etiam sensus iste ex assignata diffinitione t
q̃m ex quo ad aliquid essentia consistit in ad aliud, im-
possibile est aliquod ad aliquid vt sic, cognoscere esse, &
non cognoscere ad quod illud est esse. sicut vr̃ impossi-
bile est scire aliquam rem esse, & ignorare quidditatem
illam existere. Et si secundo modo glosetur subsequens
inductio valde apta est, præintelligendo ꝙ ly diffinite. i.
determinate stat pro determinatione vtriusq; correlati-
ui proportionabiliter, i. quòd si cognoscitur patrem esse
determinate

determinate ad hũc hoiem, oportet cognosci filium esse determinate ad illum hoiem: & si cognoscit ꝙ pater sit determinate ad hoiem. i. ꝙ homo sit patet, oportet cognoscere in eõi ꝙ homo sit filius, & sic de alijs. ait ergo, ꝙ in singulis. i. singularibus manifestum est, ꝙ siquis nouit vnum relatiuorum, ꝙ nouit & reliquum. et dat exẽpla de duplo & meliore, vbi aperte dicit, ꝙ siquis nouit illud relatiuum melius determinatum ad A. puta ꝙ A est melius, oportet eum scire correlatiuum, s. peius determinatum esse ad B. nam si nouit ꝙ A est melius peiore indefinite, i. absq; determinatione ad B non sciet. i. non certa cognitiõe tenebit, ꝙ A est melius: sed opinione quadam hoc cogitabit: non. n. sciuit subtiliter subtilitate perueniente ad determinationem, ꝙ A est peiore melius. & rationem subdit, quia si sic cõtingit. s. haberi vnũ tantum relatiuum determinate in rerũ natura, aut in intellectu, nullum sequetur ex hoc poni correlatiuum. sicut si A ponitur melius & nõ ponitur B vel C eo peius, nihil sequetur esse peius A. Quod. n. nullo peiore est, aut intelligitur melius nihil peius se ponit. Palam ergo est, ꝙ siquis definite. i. determinate nouit esse vnum relatiuorum ꝙ definite. i. determinate nouit esse reliquum. Si autem primo modo glosetur vel eodem nihilominus modo inductio exponatur. Nec obstat ꝙ cognitionem diffinitiuam in assignatione proprietatis propositam, ex cognitione actualis existentie inducendo declaret: qm̃ hoc cõsulto factum est, vt a notioribus nobis conuenientibus fieret disciplina. Vel exponatur inductio de cognitione quidditatiua, ita ꝙ ex singulis relatiuis. s. duplo meliore, etc. procedat, & sermo de duplo manifestius est per se. De melhorc autem, expositione aliquali eget. est. n. sensus, ꝙ siquis nouit melius quiditatiue oportet eum nosse, quo est melius. i. peius. indiffinite aũt. i. absq; diffinitiua autẽ cognitione melioris, non sciet melius esse peiore melius, licet opinione aliqua teneri possit, quia non subtiliter notum est (si diffinitio absit) ꝙ melius est peiore melius: subtilis siquidem huius cognitio diffinitiua notitia est, & huius probationẽ subdit. si. n. sic. i. absq; diffinitione cõtingit nosse melius nihil erit peius, eo propter hoc, idest ex tali relatiuo sic noto, non sequetur suum correlatiuum. s. peius, & consequenter nullum aliud.

Caput vero & manus & horũ singula, quæ substantiæ sunt hoc ipsum ꝙ sunt possunt sciri diffinite: ad quod vero hæc dicantur nõ est necessarium scire. cuius. n. caput hoc vel hæc manus, non est scire diffinite. quare non erunt hic aliquid. Si vero non sunt relatiuorum, verum erit dicere ꝙ nulla substantia relatiuorum est. Fortasse autem difficile sit de huiusmodi rebus confidenter declarare, nisi sæpe pertracta sint: dubitasse aũt de singulis non erit inutile.

Hic quarto ex prædicta proprietate respondet quæstioni motæ. & primo applicat proprietatem ipsam ad partes secundarum substantiarum negatiue dicẽs, ꝙ capiti & manui & alijs huiusmodi non conuenit hæc proprietas. s. ꝙ siquis diffinite noscat manum, oporteat ꝙ diffinite cognoscat cuius est manus. possunt. n. caput & manus & alia huiusmodi hoc ipsum ꝙ sunt diffinite sciri, absq; notitia eorum ad quæ dicuntur. Et hoc patet in singularibus: scitur. n. euidẽter hoc esse caput: & tamen cuius est hoc caput non est necesse diffinite scire, vt clare liquet. si quispiam solo capite patẽs videatur: & similiter de manu. Deinde ex negatione proprietatis prædictæ a partibus secundarum substantiarum infert, ꝙ huiusmodi partes non sunt ad aliquid dicens. Quare nõ erunt hęc ad aliquid. & ex hoc formaliter respõdet quęstioni motæ, subdens, ꝙ quia hæ secundæ substantiæ, de quibus erat dubium an essent ad aliquid, non sunt de nu

A mero relatiuorum: uerum erit uniuersaliter ꝙ nulla substãtia est ad aliquid. Et sic soluta est quæstio mota, quia tamen relatiuorum natura valde difficilis est (propter eius minimam entitatem,) ideo subdit ꝙ fortasse difficile est confidenter de his determinare nisi sæpe, &c. concludit autem plurimum scientię dubitare de singulis, q (vt in. 1. Topicorum dicitur) potentes ad vtrãq; partem arguere facile verum coniectant. Ad clariorem notitiam huius solutionis sciendũ est, ꝙ quia cum de aliquo sermo simpliciter fit, intelligitur de eo quo ad rẽ significatam: ideo, qñ de relatiuis sm̃ dici locutio simpliciter est, accipienda est quo ad rem significatam per ea, & nõ quo ad rem connotatam. significant autem huiusmodi relatiua cõnotata relatione rem alterius generis, ex qua quia non habent ꝙ ad aliquid sint, ideo merito absolute loquendo relatiua esse negãtur, & cognosci possunt diffinitiue absq; cognitione eius ad quod ex connotata relatione referũtur: & qm̃ caput & manum & alia huiusmodi constat relatiua sm̃ dici esse, & substantiam consequẽter significare, cuius intellectus nõ pendet ad aliud, sed ex substantijs consurgit: ideo Aristoteles simpliciter dixit, hæc non esse ad aliquid, & cognosci posse diffinite absq; eo ad quod dicuntur. non enim simpliciter sunt relatiua, sed secundum dici. Cap. 1.

B

De qualitate & quali. Cap. 4.

Qualitatem autem esse dico, sm̃ quã quales quidem dicimur.

IN hoc capitulo quatuor fiũt principaliter. Primo tractatur de qualitate. Secundo de quali. ibi (Qualia vero.) Tertio assignantur proprietates. ibi (Inest autem & contrarietas.) Quarto excluditur quædam obiectio. ibi (At vero non decet.) Tractans autem de qualitate primo diffinit ipsam, deinde diuidendo eius species determinat. Ait ergo. Qualitatem autem dico, &c. Vbi aduertenda sunt tria. Primum est, ꝙ ly (sm̃) denotat habitudinem causæ formalis: ita ꝙ sensus est, sm̃ quam formaliter vocamur, aut nominamur quales, sm̃ ꝙ formaliter forma denominans se habet respectu denominatiui. vt albedo est sm̃ quam formaliter quis est albus, & nigredo qua quis est niger: & vir abstractũ respectu sui concreti, vt humanitas est qua formaliter aliquis est homo, & equinitas, qua aliqs est equus. Qualitas ergo est sm̃ quã. i. qua formaliter quales dicimur, vt albedine albi &c.

C

Secundum est ꝙ quale, licet sumatur multipliciter, vt patet. 5. Metaphysicæ. in proposito tñ dupliciter sumi sufficiat. s. cõiter, prout inuenitur in oĩbus generibus, & qñ dicitur, ꝙ differentia prędicatur in quale, & qñ dicit ꝙ omnia genera accidentium qualificant substantiã & prędicantur in quale. Alio modo sumitur proprie, ut est speciale prædicamẽtum & certam entis naturam, generalissimam tñ explicat. In proposito quia ly quales, sine additione prolatũ est, proprie sumitur: & stat pro qualibus simpliciter. cur autem genus hoc qualitatis nomen sibi proprium vendicauerit, quolibet accidentis genere qualificante aliquo modo subiectum inferius in assignatione sufficientię specierum qualitatis dicetur. Tertiũ est ꝙ ly dicimur vel nos substantias subaudi, vel nos homines, non quia alia ab hoĩe qualia non dicantur, sed quia soli hoĩes sm̃ omne genus qualitatis quales sunt: cætera namq; vel qualitatibus corporibus tm̃, vel spiritualibus tantum afficiunt, homo autẽ vtrasq; suscipit illas sm̃ corpoream naturam, istas sm̃ incorpoream, quam in parte intellectiua habet. Sed adhuc obscura remanet diffinitio ista, propter dubium motum a Boethio. Si. n. diffinitio ista est bona, circulares fieri diffinitiones non erit vitiosum. Quale. n. diffiniri debet per qualitatem, quia est eius effectus formalis, & constat diffinitionẽ propriam rei causam intrinsecam explicare debere. si ergo qualitas recte per quale diffinita est, aperte circulus fiet. T. c. 19.

D

Apparet etiam ex his aliud peccatum, quia. s. per posterius

E sterius diffiniuit qualitatem: effectus.n.posterior est sua
causa: quale autem iam dictũ est effectum eẽ qualitatis.
Ad hoc enim Boetho dicitur, ꝙ quia generalissimum
proprie diffiniri nequit, eo ꝙ genere caret: diffinitio ista
descriptio quædam est, declarans á notioribus nobis qd
nominis ipsius qualitatis: notius.n.est nobis quale q̃ sit
qualitas, sicut vniuersaliter cõpositum nobis notius est
Cõ.5. simplicibus (vt Cõmentator ait in procemio physicorũ)
grãmaticum siquidẽ grãmatica magis nouimus, & for-
tem fortitudine, &c. nullũ ergo vitiũ hic accidit, qa dif-
finitio nõ est, sed descriptiua qdã quo ad nos declaratio.

Est autem qualitas eorũ, quæ multipliciter
dicuntur. Vna quidem species qualitatis habi-
tus & dispositio dicantur.

Hic incipit diuisiue determinare de qualitate, assi-
gnando eius species. & anteq̃ eas numeret dicit, ꝙ qua-
litas est de numero eorum, quæ multipliciter dicuntur.
F Quod potest dupliciter intelligi. s. de multiplicitate ana
logiæ excludẽte vnitatem genericam, quæ est analogia
simpliciter. sicut ens, principium, causa, elementum, &
alia huiusmodi multipliciter dici affirmantur: et sic non
sumitur hic, quia iam non de qualitate proprie, quã de-
T.c.19. scripsit esset sermo, sed de qualitate cõiter (vt de ea tra-
ctatur in.5. Metaphysicæ.) Alio modo potest itelligi de
multiplicitate cuiusdam analogiæ compatientis secum
vnitatem genericam, quæ est analogia ſm quid, qualis
est inter spẽs cuiusq; generis, inter quas est analogia ſm
esse perfectius & minus perfectum, de quã dicit Auer.
Cõ. 2. prio in.2. cõmento.12. Metaphy. ꝙ nõ impedit generis vni-
dist.19.q.5. tatem, quam analogiam S. Tho. in.1. Sententiarum, di-
art.2.ad pri stinctione.19. vocauit analogiam ſm esse & non ſm in-
mum. tentionem: & sic intelligitur hic qualitatem esse de nu-
mero eorum, quæ multipliciter dicũtur: continet siqui-
dem multas species, de quibus ſm prius & posterius di-
citur, attẽdendo esse earum: licet vniuoce dicatur de eis
G inspiciẽdo eius propriam rationem, quæ eadem oĩno in
oĩbus seruatur. Hoc ergo præmisso ad primam qualita-
tis speciẽ descendit: & circa hoc facit quatuor. Primo
proponit eam dicens: & vna quidem species qualitatis
habitus & dispositio dicitur. Vbi primo declarãdum
est quid noĩs habitus & dispõnis. Habitus cũ ab haben-
do dicatur, sicut habere tripliciter sumitur, ita etiam ha
bitus tripliciter sumi põt. Primo modo cõiter, vt vna
res dicitur habere aliquã, prout dicitur habere amicũ,
aut scientiam, aut quantitatem: & sic cum consequatur
diuersa prædicamenta, inter postprædicamẽta annume
ratur, & ibi de eo erit sermo. Secundo modo minus
cõiter, vt est quoddam medium per modum actionis et
passionis, inter habẽtem et habitum, prout dicimur ve-
stiri vel armari ex vestium vel armorum adiacentia, &
sic habitus est vnum genus generalissimum. Tertio
modo sumitur habit⁹ adhuc minus cõiter, vt est id, quo
res quodam modo, s. bene vel male se habet ĩ ordine ad
H naturam, vel operationem, prout dicimur bene vel ma-
le habituati ſm virtutes, vel vitia: & sic cum id, quo for
maliter res sic se habet sit qualitas (vt iductiue facile pa-
tet) & ex sufficientia specierum qualitatis clarius appa-
rebit, vna specierum qualitatis habitus ponitur hic ab
Aristotele. dispositio, etsi ordinem habẽtis partes signi-
T. c. 24. ficare dicatur.5. Metaphy. ac per hoc non videaẽ perti-
nere ad genus qualitatis, si recte tñ consideretur nõ lon-
ge á genere hoc iudicabitur. dispositio siquidem vt ibi-
dem dicitur importat ordinem habentis partes, aut ſm
locum, aut ſm potentiam, aut ſm speciem: vbi (vt Sim-
Prima. 2.q. plicius S. Tho. test. dicit) oẽs dispõnes tetigit. Primo
49.art.1. ad corporeas dicens ſm locum: & sic dispositio pertinet ad
tertium. prædicamentum situs, quia dicit partes ordinatas ſm lo
cum: & sic dicimus aliter disponi sedẽtem, & aliter stan-
tem. Deinde spirituales simpliciter, vt sciẽtia, vel respe-
ctu primarum, vt sanitas, & has tetigit ſm duplicem sta

E tum. s. inchoationis, per ly ſm potẽtiam, quia quod in-
choatiue est, in potentia quadam est, & perfectionis per
ly ſm speciem, quia res speciẽ sua perfectione sortitur:
& sic dispositio in qualitatis genere inuenitur, quia dicit
non ordinem, cũ sit relatiuum ſm dici, sed potestatiuas
partes qualitatis in ordine ad aliquid, puta naturam, vt
sanitas & pulchritudo, vel operationem, vt scientia &
prudentia: significat ergo hoc in loco tam dispositio q̃
habitus qualitatem quandam, qua res bene vel male se
habet ad operationem: vt virtus & vitium, &c. vel ad
naturam, vt sanitas & infirmitas: licet dispositio illã qua-
litatem non tam ſm se importet q̃ vt partes potentiales
habet, vel secundum perfectionem, vt completa scien-
tia, vel secundum præparationem & idoneitatem, vt
virtus, aut scientia inchoata, &c.
Secundo est videndum, q̃o vna spẽs sint habitus &
dispõ. Sed quia plene sciri nequit absq; notitia sequen-
tium. ideo vsq; ad sequentem particulam differatur.

F Differt autem habitus á dispositione, ꝙ per-
manẽtior & diuturnior est. Tales.n. sunt scien-
tiæ & virtutes. scientia.n. videtur esse perma-
nentium & diuturnorum, vt siquis vel medio-
criter sumat scientiam, nisi forte grãdis permu-
tatio facta sit vel ab ægritudine, vel ab aliquo
huiusmodi. similiter autem et virtus, vt iustitia,
vel castitas & singula talium non videnẽ posse
facile moueri, neq; facile permutari. dispositio-
nes vero dicuntur quæ sunt facile mobiles & ci
to permutabiles, vt calor & frigiditas & sani-
tas & ægritudo, & alia huiusmodi. Afficitur.n.
circa eas homo quodammodo: cito autem per-
mutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate
in ægritudinem transit. similiter aũt & in alijs,
G nisi forte in his, quæ contingit p̃ temporis lon-
gitudinẽ in naturã cuiusq; transferri, vt insana-
bilis vel difficile mobilis existat affectus, quem
iam quilibet habitum vocet.

Hic secundo differentiam inter habitum & disposi-
tionem tradit dicens habitum in hoc differre á dispõne,
ꝙ habitus est qualitas difficile mobilis, dispositio autẽ
est facile mobilis. exempla habitus sunt sciẽtia, vt Geo-
metria, Arithmetica, &c. & virtus vt iustitia, castitas.
Exempla dispõnis sunt calor, frigiditas, sanitas, & ægri-
tudo: & qm̃ hæc naturalia sunt entia, ideo more natura-
lium intelligẽdum esse docet ꝙ habitus difficillime mo-
bilis & ꝙ dispositio facile mobilis sit. Mos autẽ natura-
lium est, ꝙ talia semper fiunt nisi impedimentũ aliquod
accidat. homo.n. generat hoĩem nisi impedimentum ali
quod sit, & similiter oliua oliuam: longioris quoq; vitæ
H sunt vegeti corpore q̃ debiles: contingit tamẽ ex aliqua
causa aliter euenire. Et similiter habitus difficile mobi-
lis est: contingit tamen ex aliqua infirmitate aliter eue-
nire, & idem est iudicium quo ad facilem mutabilita-
tem dispositionis, propterea Aristoteles vtrobique in-
seruit (nisi forte, &c.)

Num habitus & dispositio, vna vel duę spẽs qualitatis sint.

Circa differentiam inter habitum & dispõnem, du-
bium prætactum occurrit, an sint duæ spẽs, an vna.
Quód.n. non sint duæ, sed vna ex textu dupliciter pate-
re videtur. Primo, quia expresse dictũ est, & vna spe-
cies qualitatis est habitus & dispositio. Nec est curę, an
sit species specialissima, an sit subalterna. sufficit.n. pro-
posito ꝙ non sint duæ subalternę, nec duę specialissimę,
sed ꝙ vnam diuersimode significent. Secundo qa ea,
quæ differunt accidẽtaliter tantum, non differũt specie.
in textu aũt nulla alia dr̃ia assignatur nisi accidentalis. s.

facile & difficile mobile: has siquidem differentias esse accidentales ex eo patet, q facilis vel difficilis mobilitas ad motum & passionem pertinet, ac per hoc qualitatis differentia essentialis esse nõ potest, vt pote quæ est extranei generis. In oppositum est authoritas S. Tho. in prima secũdæ. ex cuius quæstionibus. 49. & .50. fere oĩa bona, quæ in hoc prædicamẽto scribimus, sumpta sunt.

q. 49. ar. 2. ad tertium.

Ad hoc dubiũ dupliciter respondetur. primo sm Boethum & Albertum, q habitus & dispositio differunt sicut perfectum & imperfectum in eadem spẽ. vt Sortes puer & ipse vir: vnde sm hanc viam, ideo coniunctione copulatiua iunxit hæc noĩa Aristo. dicens habitus et dispositio, quia eandem rem important. Duplici aũt vocabulo eam significauit ad insinuandũ duplicem modum essendi illius. s. perfecte & imperfecte. Secũdo respondeẽ sm S. Tho. q habitus & dispositio sunt diuersæ species. Nec obstat Aristo. dixisse vnam esse speciem, quia hoc dixit ad insinuandum genus proximum habitus & dispõnis non eẽ qualitatem, sed quoddam subalternum vocatum ab antiquis applicatio, quæ vna species subalterna est, in qua vniuntur habitus et dispositio. Nec etiã impedit propositũ, q facile aut difficile moueri (ad passionis genus) pertineat: qm̃ ad circũloquendum ꝓprias rerum differentias nobis ignotas, oportet accidẽtalibus proprietatibus vti: & hoc hic obseruatum est. Ad claram aũt notitiam sententiæ S. Tho. nosse oportet, q alicui potest cõuenire esse facile vel difficile mobile dupliciter. s. ex ratione speciei, vel ex conditione indiuiduĩ. Illud dicitur esse difficile mobile ꝑ se, seu ex ratione speciei, quod ex natura sua vendicat sibi causas difficile variationem compatientes, vt scientia, cuius causæ sunt lumen intellectus agentis & intellectus possibilis, & præmissæ, quæ se aliter habere nõ possunt. Et similiter illud dicitur esse facile mobile per se seu ex ratione spẽi, quod ex natura sua vendicat sibi causas facile transmutabiles: vt sanitas, quæ causaẽ ex calido & frigido, &c. quæ propter alterationes continuas facile transmutantur, illud aũt dicitur esse facile vel difficile mobile per accidẽs seu ex conditione indiuidui, cui ex eo q est in hoc subiecto sic disposito, &c. facile vel difficile transmutabile est. vt scientia, quæ ex se difficile mobilis est, per accidẽs tñ, ex eo q est in hoc male disposito inchoatiue, &c. facile mobilis est. & per oppositum infirmitas, quæ per se facile est mobilis, ex eo quod est sic firmiter radicata in hoc difficile mobilis est. Illæ ergo qualitates, quæ difficile mobiles sunt ex ratione speciei, habitus sunt, illæ autem, quæ ex ratione suæ spẽi facile mobiles sunt, dispõnes sunt: ita q habitus & dispositio distinguunt specifice ꝑ differentias circũlocutas, per difficile mobile et facile mobile ex ratione speciei. Cõsentaneus autem Aristoteli magis sensus iste ostenditur ex tribus. Primo ex eo, q exemplariter declarãs habitus & dispõnes inter habitus non nisi ea quæ per se permanentia sunt numerauit, s. sciẽtias & virtutes: & inter dispositiones similiter ea tantũ, quæ facile trãsmutantur, vt calidum & frigidum, sanitatem & infirmitatem. Secundo ex eo q dicit: scientiam etiã mediocriter sumptam esse habitum, quod cõstaret esse falsum: qm̃ scientia imperfecta dispositio esset, non habitus, si dispositio non differret specifice ab habitu. Tertio, qm̃ in particula sequenti expresse inducit cõem modum loquendi ad probandũ q quę per se diuturna sunt, sunt habitus, quæ autem per se cito transmutabilia sunt dispositiones sunt. & arguit ex eo quod etiam ipsi habitus qñ debiliter retinentur dispõnes vocantur, vt ibi clarius patebit. Nec obstat, q Aristoteles dicat, quod infirmitas insanabilis habitus vocatur: quoniam vt ex dictis & dicendis in sequenti particula patet, hoc est intelligendum quoad modum, non quo ad rem.

Prima secũ dę. q. 49. ar. 2. ad tertiũ.

Propria & specifica distinctio habitus & dispositionis.

CIRCA exempla prima de dispõne. s. vt calor & frigiditas dubium est, qũo calor & frigus ponantur in hac prima specie qualitatis, cum pertineant ad tertiam. Sed

A quoniam hoc clarius percipi poterit declarata tertia specie, ideo illucusq; differtur. Circa aliud exemplum de dispõne datum, s. vt sanitas & infirmitas, aduertendum est q Alexander (vt Simplicius S. Tho. teste refert.) putans primam spẽm qualitatis inueniri tantum in aĩa, dixit hæc Aristotelis verba ita exemplariter accipiẽda, vt non intelligamus sic esse, sed ex his exẽplis discamus naturam habitus & dispositionis. vnde sm eum sanitas & pulchritudo & aliæ dispõnes corporeę habitus non sunt, extenso habitus vocabulo ad omne id quod est in prima specie qualitatis. Sed intẽdebat apud ipsum Aristoteles, q sicut sanitas et infirmitas sunt facile mobiles, ita dispõnes verę, quæ in aĩa sunt inueniuntur facile mobiles. Sed hęc sententia dupliciter à S. Tho. refellitur: tum, quia Aristoteles eodẽ modo adduxit hæc exẽpla, & illa alia pertinentia ad aĩam. s. scientiam & virtutem: tum, quia expresse in. 7. Physicorum, sanitatem & pulchritudinem inter habitus numerat. intendens tamen per habitum (vt diximus) primam speciem qualitatis. B Relinquendus ergo hoc in loco Alexander videtur: & dicendum sanitatem & pulchritudinem & alia hmõi, in prima specie reponi, non tñ habitus proprie esse, sed dispositiones, qm̃ causas corporales habent facile trãsmutabiles, vt experientia docet. Ex prædictis habes studiosę lector decisionem illius quæstionis, an habitus aliquis sit in corpore: quod. s. nullus habitus proprie loquendo est in corpore: sed omnes sunt aut totaliter aut principaliter in anima. intelligendo autem per habitum primam speciem qualitatis, aliqui habitus sunt in corpore vt sanitas & pulchritudo, &c.

Prima secũ dę. q. 50. ar. pri. c.

T. c. 17.

Omnes habitus in anima sunt.

Manifestum est autem, quòd hæc volunt habitus nomiari q̃ sunt diuturniora, & difficilius mobilia. Nãq; disciplinas non multum retinentes, sed facile mobiles, dicunẽ non habitum habere: quamuis sint ad disciplinas peius vel meC lius dispositi. quare differt habitus à dispositione, q hoc quidem facile est, illud vero diuturnius & difficilius mobile.

Hic tertio declaratam differentiam inter habitum & dispositionem clarissime probat ex cõi loquẽtium vsu: dicens, hoc esse manifestum, quia in disciplinis, quas habitus esse diximus, etiam mediocriter sumptis, habitus noĩe vti non consueuimus: qñ non multum retinentes, sed facili mutabilitate eas habentes sunt aliqui, dicũtur siquidem tales peius vel melius dispositi ad huiusmodi disciplinas: puta geometriam vel physicã magis q̃ geometræ, vel physici. differentia igitur ĩter habitum & dispositionẽ hæc est, q ille ex se sibi vẽdicat difficile posse moueri, hæc autem facile. Aduertendũ est hic primo q quia multa conueniunt rei per accidens, quę ex natura propria sibi non vendicat: ideo nihil prohibet inueniri habitum aliquem facile mutabilem in illo, et similiter D dispositionem aliquã difficile in eo mobilem, ex aliqua occurrente causa: & tunc contingit habitum esse nõ dispositionẽ, sed per modum dispõnis. & similiter dispositionem esse non habitum, sed per modũ habitus. scientia. n. quæ nõ firmiter retinetur, habitus quidem est, sed per modum dispositionis est, quia facile perdi ab illo potest, infirmitas vero iam firmiter radicata dispositio quidem est, sed per modum habitus inest. vnde fit vt à talibus modis essendi potius q̃ à naturis rerum, infirmus habitus dicaẽ dispositio, & firma dispositio dicatur habitus, etiã ab ipso Aristotele vt ex habitis hucusq; patet.

Habitus aliqs dispõ, & econtra, dispositio habitus dicẽ, sed per accidens;

Aduerte secundo tu nouitie, q difficile mobile & facile mobile vt sunt differentiæ specificæ distinguentes habitum & dispositionem inter se, & vt sunt modi essendi eorum æquiuoce dicũtur, difficile mobile, & facile mobile. Primo nanq; modo naturas eorum constituunt & diffinitionem eorum ingrediũtur, separariq; ab eis non

poſſunt etiam per intellectum, ſicut nec rationale ab homine & irrationale ab equo. Secundo autem modo accidentia eorum ſunt & extranea ab eorum naturis, ſuccedereq́ſ ſibi inuicem circa idem poſſunt vt magis & minus circa calidum & frigidum ſe habent, &c.

Sunt autem habitus & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero non neceſſe eſt habitus eſſe. qui enim retinent habitum, & quodammodo diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt non omnino retinent habitum.

Hic quarto conuenientiam habitus cum diſpoſitione alio modo ſumpta ponit. Vnde aduertendum ſolicite eſt, ꝙ diſpoſitionis nomine æquiuoce vtitur hic & ſuperius. Dupliciter ſiquidē ſumitur diſpoſitio. Vno modo vt diſtinguitur contra habitum, & ſic ſuperius de ea habitus eſt ſermo. Alio modo vt eſt genus ad habitum & diſpoſitionem prædictā. & ſic ſumitur hic: vbi dicit, ꝙ habitum neceſſe eſt diſpoſitionem eē, ſicut hominem oportet eſſe animal. diſpoſitionem vero etſi contingat eſſe habitum, non tamen eſt neceſſarium, vt animal: & ſi contingat eſſe hominem, non tamen neceſſe eſt eſſe hominem, poteſt enim eſſe leo.

Secūda qualitatis ſpēs.

Aliud vero genus qualitatis eſt ſecundum quòd pugillatores, vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimus: & ſimpliciter quæcunque ſecundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnumquodque huiuſmodi dicitur: ſed quód habent potentiam naturalem, vel impotentiam facere aliquid facile, vel nihil pati. vt pugillatores, vel curſores dicuntur non ꝙ diſpoſiti aliquo modo, ſed ꝙ habeant potentiam naturalem, vel impotentiam hoc facile faciendi. Sanatiui autem dicuntur eo ꝙ habeant potentiam naturalem vt nihil a quibuslibet accidentibus facile patiātur: Egrotatiui vero ꝙ habeant impotentiam nihil patiēdi. Similiter autem his & molle & durum ſe habent. durum enim dicitur ꝙ habeat potentiam non facile ſecari, molle vero ꝙ habeat eiuſdem ipſius impotentiam.

Hic iam ponitur ſecunda ſpecies qualitatis. ſ. naturalis potentia vel impotētia, & duo facit. Primo proponit eam cum exemplis dicens, aliud vero genus, &c. Vbi duo aduertenda ſunt. Primum eſt, ꝙ ſpēm hanc genus noīauit: tum vt perſuaderet, ꝙ ſpecies ſubalternas qualitatis enumerat, tum quia manifeſtū eſt naturalem potentiam et impotentiam in vnam ſpeciem ſpecialiſſimā non conuenire. Secundū eſt, ꝙ genus hoc ab antiquis vocatum aptitudo ab Ariſ. nominibus ſuarū ſpecierum vocatur naturalis potentia vel impotentia, non copulatiue, ſed diuiſiue, vt Alberto placet, quia in vnam non conueniūt naturam, pluribus aūt nominibus, quia impotentia ſub aptitudine non conuenienter annumeraſ. Secundo propoſita manifeſtat. propoſuit aūt nomen generis huius & exēpla: & ideo ſingula explanans in primis declarat (ly naturalis) dicens qualitatem hanc ideo dici naturalem, quia nō exercitio acquiſita, ſed à natura indita ſit: non. n. dicuntur curſores, potētes facile currere, eo ꝙ ſint diſpoſiti per artem aliquam ad currendum, ſed eo ꝙ naturalem habent aptitudinem ſeu potentiam ad facile currendum, quia. ſ. habēt crura longa & agilia & corpus non graue, &c. ſumitur ergo hic naturale, vt diſtinguitur contra acquiſitum. Sed diſcrete audiēdum eſt naturalem potentiam & impotentiam naturam con

E ſequi: qm̄ naturalis potentia naturam ſequitur, ita ꝙ ab ea emanat tanq̄ eius proprietas perfectiua. naturalis aūt impotentia naturam ita conſequitur, ꝙ potius naturæ defectum ſequi dicitur ab Alberto: illa ſiquidem ſequiſ victoriam formæ ſupra materiā, i. perfectam ſubiectionem materiæ ſub forma, iſta autem victoriam materiæ ſupra formam. i. incompletam comprehēſionē materiæ à forma. Deinde declarat (ly potentia vel impotentia) dicens ꝙ potentia vocatur principium facile faciendi aliquod, aut nihil patiendi. i. fortiter reſiſtendi. vt pugillatores dicunſ, eo ꝙ naturalem potentiam habeant ad facile dandum fortes ictus, et ſanatiui ſeu ſalubres dicunſ, qui potentiam naturalem habent nihil patiendi à contrarijs inductiuis infirmitatis. impotentia autem dicitur principium impotens ad reſiſtendū aut ad facile faciendum: tale ſiquidem aut idem eſt ꝙ impotentia ad nihil patiendum. vt egrotatiui dicuntur eo ꝙ habeant impotentiam naturalem vt nihil reſiſtere poſſint contrarijs: F ac per hoc facile patiuntur, et conſequenter impotentes ſunt ad nihil facile patiendum, aut idem eſt quod impotentia ad facile aliquid explēdum, vt inepti ad curſum dicunſ impotētiam habere naturalem ad currendū, &c. Demum addit ꝙ ſimiliter his ſe habent durum et molle & eſt ſententia clara. Notandum eſt hic, ꝙ impotentia dupliciter ſumi poteſt. ſ. priuatiue: & ſic quia non ſignificat aliquod poſitiuum, ſed priuationem potentiæ, ideo non ſumitur hic impotentia priuatiue. Alio modo ſumi poteſt cōtrariæ, & ſic ſignificat aliquid poſitiuū. ſ. principium facile patiendi, aut difficile operandi, vt dictū eſt: & ſic ſumiſ hic, qm̄ ſpēs qualitatis poniſ: conſtat n. ſpēm qualitatis eē nō poſſe niſi poſitiuum aliqđ, &c.

Qūo pria & hęc ſecūda ſpēs ſubinuicem ordinentur.

CIRCA ordinem duarum iam expoſitarum ſpecierum dubium occurrit: eo ꝙ præpoſterus videtur: naturalis ſiquidem potentia vel impotētia, cum naturam ſequatur prior naturaliter eſt habitu & diſpoſitione aduenientibus aliunde ſaltem completiue. ergo naturalis potentia debuit primo loco poni. G Ad hoc dubium dupliciter reſpondet. S. Tho. primo ꝙ quia habitus & diſpoſitio perficiunt ſubiectum non abſolute, ſed in ordine ad naturam, & natura eſt primū quod eſt in re, ideo habitus primum tenet locum. Et iuxta hoc dicitur ad rationem in oppoſitum, ꝙ licet res, quæ eſt habitus, ſit poſterior potentia naturali: qa tamen id in ordine ad quod perficit habitus, eſt prius eo in ordine ad quod perficit potentia naturalis: quia natura eſt prior operatione: & hoc eſt potius intuendum ideo &c. Secundo dicit ꝙ licet naturalis potētia ſit prior habitu ordine generationis, habitus tamen eſt prior naturali potentia ordine pfectionis, ſicut actus eſt prior potentia: & quia hic ordo eſt prior ſimpliciter, ideo habitū primo poſuit, & iuxta hoc patet reſponſio &c.

Prima ſecū dę. q. 49. ar. 3. ad ſecundum.

Tertia vero ſpēs qualitatis ē, paſſibiles qualitates & paſſiones. ſunt autem huiuſmodi vt H dulcedo & amaritudo & auſteritas & omnia his cognata. Amplius autem & calor & frigus & albedo & nigredo. Quod quidem igitur, & hæ qualitates ſunt manifeſtum eſt.

Hic ponitur tertia ſpēs qualitatis. circa quam tria facit. primo proponit eā cū exemplis dicens, Tertia vero ſpēs &c. Vbi aduertendum primo eſt, quod alternatim vtitur nomine ſpeciei & generis: vt inſinuet vt ſupra diximus, ꝙ de ſubalternis ſpeciebus ſermo eſt: deinde ꝙ licet ab antiquis ſpecies hæc caſus vocaretur, Ariſtoteles eam duplici vocabulo inſerta coniunctione copulatiua eam vocauit: & duobus quidem vſus eſt nominibus. non quia due ſint ſpecies, ſed quia oppoſitos modos eiuſdem ſpeciei important. ſ. difficile & facile mobile: coniunctione autem copulatiua vt oſtendat eandem rem vtriq́ſ ſubeſſe.

Circa

CIRCA exempla demum data notandum est, q̄ dubitatio quædam quosdam inuasit, cur Aristoteles non adduxit in exemplum qualitates odorabiles: & audibiles, sed gustabiles tangibiles & visibiles tm̄. Nec videt eis satisfieri dicendo, q̄ non exigebat tractatus hic adducere omnia in exemplum: quoniam cum credatur Aristotelem non nisi artificiose loqui, dubiū restat cur sensibilia gustu, tactu, & visu magis q̄ alia adduxit. Ad hoc (quicquid ab alijs dicatur) videtur mihi dicendum q̄ cō sulto Aristoteles tres has species sensibilium adduxit: in hoc ca. intendebat siquidem statim ostendere quomodo diuersimode hæc qualitates passibiles essent: & vt clare patet infra, alia ratiōe qualitates visibiles dicuntur passibiles, & alia cæteræ. Et quoniam inter cæteras est hæc differētia q̄ vel faciunt passionem ſm illam qualitatem sensibilem, vel ſm aliquam adiunctam: & hæc differentia manifestissime patet inter tangibile, & gustabile, quia calidum tactum facit organum calidum, dulce vero gustatum & si non faciat organum dulce, facit tamen ipsum humidum: ideo ad insinuandam manifeste diuersitatem qualitatum in hoc q̄ passibiles dicuntur, supradicta delegit exempla. Vel ideo quia passiones animæ ſm hæc sensibilia communiter ab omnibus experiuntur magis q̄ ſm alia: vt patet.

Quęcūq; enim has susceperint, qualia dicūtur secundum eas: vt mel quoniam dulcedinē suscepit, dulce dicitur: & corpus albū, eo quòd albedinem suscepit. similiter autem se habet in cæteris.

Hic secundo volens pręposita manifestare, incipit a passibili qualitate, intēdens declarare, q̄ supradicta sint & qualitates & passibiles. & primo declarat quod sint qualitates ex descriptione qualitatis sic, ea, ſm quæ qualia dicuntur, qualitates sunt. sed ista sunt huiusmodi, q̄a quæcunq; susceperint ista dicūtur qualia. mel enim, q̄m dulcedinem suscipit quale dicitur dulce &c. ergo ista & similia sunt qualitates &c.

C Passibiles vero qualitates dicuntur non q̄ ea, quæ illas susceperint qualitates, aliquid patiantur. neq; enim mel quòd aliquid passum sit dicitur dulce, nec aliquid aliud huiusmodi. Similiter autem his & calor & frigus passibiles qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ eas suscipiunt, aliquid passa sint: sed quoniam vnaquæq; eorum, quæ dicta sunt, secundum sensuum qualitatem passiōis perfectiua sunt, passibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim quādam passionem secundum gustum efficit, & calor secūdum tactum, similiter autem & alię. D Albedo autem & nigredo & alij colores non similiter his, quæ dicta sunt, passibiles qualitates dicuntur, sed eo quòd ipsæ ab aliqua passione innascuntur. Quòd enim fiunt per aliquam passionem multæ colorum mutationes manifestum est. erubescens enim aliquis, rubeus factus est: & timens pallidus, & vnumquodque talium. Quare etiam siquis natura aliquid talium, perturbationum've passus est, similem colorem oportet eū habere. Quę enim affectio nunc ad verecundiam circa corpus facta est: & ſm naturalem passionem eadem fiet actio, vt naturalis color sit similis.

Declarato, q̄ huiusmodi sint qualitates declarat modo q̄ non qualescunque qualitates sunt, sed qualitates passibiles. Vbi prælibandum est, q̄, cum passibile a passione dicatur, aliquid potest dici passibile quatrupliciter. Primo & proprijssime quia est aptum natum ad suscipiendam passionem. Secundo quia ī receptione ipsius in alio, suscipiēs ipsum patitur. Tertio quia est causatiuum passionis. Quarto quia est effectus passionis. horum autem modorum tres vltimos Aristote. exprimit in litera, primo sub silentio pertrāsito, quia clarissimum est, quod qualitas non potest dici passibilis illo modo: quia ipsa subiectum aliorum non est, sed in subiecto sustentatur. Tangens ergo hos tres modos, primo excludit eorum primum modum a nostro proposito dicens, passibiles vero qualitates non ideo dicuntur, q̄ hæc subiecta, quæ illas susceperint, aliquid recipiendo patiantur: & hoc declarat exemplariter. primo in gustabilibus, deinde in tangibilibus, vt patet. Excluso autem hoc modo, quoniam duo reliqui proposito constructiue deseruiunt, tali eos ordine tangit: quod statim subdit, q̄ ideo aliquæ qualitates, vt gustabiles & tangibiles dicuntur passibiles, quia sunt causatiuæ passionum secūdum sensum: & sic tertium modum tetigit. vnde ait. (Sed quoniam singula eorum, quæ dicta sunt scilicet gustabilium & tangibilium sunt passionis perfectiua: secūdum qualitatem sensuum. i. secundum q̄ qualificant sensus: & ideo passibiles dicuntur qualitates.) & subdit exēpla manifesta. Deinde vltimum modum tangens, quo scilicet aliquid dicitur passibile: quia est effectus passionis, subdit: de visibilibus q̄ albedo & nigredo & alij colores non dicuntur qualitates passibiles ea ratione, qua præcedentes, sed quia ipsi colores qualitates sunt, quæ ab aliquibus passionibus innascuntur. Et quoniam dubiū esse poterat circa hoc vltimo dictum, s. q̄ colores ab aliquibus passionibus innascūtur, ideo statim huius declarationem subdit. Ad cuius euidentiā sciendum primo est, q̄ color vnus ſm spēm habet duplicem modum essendi, s. firmiter, vt patet in naturaliter rubeo: & instabiliter, vt patet in rubicundo ex verecūdia: & quia effectus ꝓportionati sunt causis, consequens est, hæc tria in cā coloris inueniri: ita q̄ cām coloris vnam ſm spēm & stabile & fluxibile habere esse cōtingit, vt sic vnitas cāæ vnitatē effectus, & modus essendi causæ modū essendi effectus ꝓueniat. Sciendum secundo est, q̄ quia color cito transiens, vt patebit, non numerat̄ inter qualitates, sed passiones: & sermo præsens est de colore, qui simpl̄r appellat̄ qualitas: hunc aūt constat esse colorē habētem esse firmū & stabile: ideo Aristoteli nō sat fuit q̄ ad sensum pateat colorē generari ex passione in verecundo & timido &c. sed voluit rōne manifestare, q̄ color firmus ex passione fieret. Et quia a notioribus nobis innata est nobis via procedēdi, ideo ex cā coloris transeuntis cām coloris ꝑmanentis manifestauit, vt patet in textu. Consistit aūt ratio eius in hoc: coloris transeuntis cā est passio, ergo & coloris ꝑmanentis cā est passio, ꝑmanens tn̄. cōsequentia fundat̄ super illa ꝓpositione, vnius effectus ſm spēm vnica est causa ſm speciem in vno genere causæ &c. & alijs dictis in primo notando. ab Aristotele vero hic vbi sufficientenus loquit̄, non ꝓbatur, sed declaratur. dum postq̄ antecedens posuit subaudito consequente subdit, q̄ siquis aliquid talium passionum. s. timoris vel verecundię passus est naturaliter. i. non per modum passionis, quę transit cito, sed firmiter per modum, quo naturalia insunt: puta q̄ sit naturaliter timidus vel verecundus, similem enim habere colorē necessario est: quoniam ex similibus causis similes proueniūt effectus. Sic enim corpus eius, qui ex verecundia rubet affectione quadam immutatur: puta q̄ spiritibus ad cor vnitis sanguis in faciē spargitur, ita in eo, qui naturaliter rubeus est sanguinem naturaliter in facie sparsum esse cōtingit, vt sic color naturalis sequatur passionem naturalem: & color transiens sequatur passionem simpliciter.

Quæcunq; ergo talium accidentium ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanentibus principium sumpserunt: passibiles qualitates dicuntur. siue enim secūdū naturalem constitutionem pallor fit, aut nigredo, qualitates dicuntur. (Quales enim secundum eas dicimur) siue propter egritudinem longā, vel eidem propter æstum contingit nigredo, vel pallor: & non facile pretereunt, vel etiam in vita permanent, qualitates & istæ dicuntur. similiter enim quales & secundū eas dicimur. Quæcunque vero ex his, quæ facile soluuntur & cito transeunt, fiunt, passiones dicūtur, qualitates vero minime, non enim dicimur ſm eas quales. neq; enim qui, propter verecūdiam rubeus factus est, rubeus dicitur: nec cui pallor propter timorem venit, pallidus est, sed magis eò ꝙ aliquid passus est. quare passiones huiusmodi dicuntur: qualitates vero minime. Similiter aūt his & ſm animā passibiles, passibiles qualitates & passiones dicuntur. Quæcunque enim mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicūtur: vt demētia, vel ira, vel alia huiusmodi: quales enim ſm eas dicuntur. i. iracundi, & dementes. Similiter autem & quæcunq; alienationes non naturales, sed aliquibus casibus factæ sunt difficile prętereuntes & omnino immobiles, etiam huiusmodi qualitates sunt: quales enim, & ſm eas dicuntur. Quęcunq; vero ex his quę facile & citius prętereunt fiunt, passiones dicūtur. vt siquis contristatus iracundior fiat. non enim iracundus dicitur, qui huiusmodi passione iracūdior est, sed magis aliquid passus. Quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime.

Hic tertio concludit quæ sint qualitates passibiles et quæ passiones: sicq; dřiā inter eas ostēdit: & qm̄ vterq; non solum inter corporū accidētia, sed etiā inter animæ accidentia inueniūtur: idcirco primo manifestat propositum in corporibus, deinde in anima. Distinguit autē qualitates passibiles corporum in duos modos, quibus causari possunt a natura. s. & ab infirmitate longa, vel continuo æstu vel aliquo huiusmodi. Dicit ergo, ꝙ quęcunq; taliū casuū. i. qualitatū, quas ab antiquis casus vocari dictū est, qa casualiter qnq; fiūt, innascunť a passionibus firmatis & difficile mutabilibus, passibiles qualitates sunt: siue passiones illæ firmæ ex naturali complexione sint, siue ab extrinseco aduenerint: dūmodo firmatę sint. & rōnē subdit, qa ſm tales quales dicimur. dř siquidem pallidus & qui naturaliter est pallidus, & q ex aliquo timore pallorē radicitus susceperit. Ad passiōes deinde declarandas se trāsferens ait, ꝙ quæcūq; hmōi sunt cito trāseūtes & nō radicatæ, passiones dňr, & nō qualitates passibiles. & subdit rōnē quare nō dicanť qualitates: quia. s. ſm hmōi affectiones trāseuntes non dicimur quales, sed pàssi potius tale quid. si. n. qs ex verecundia ruborem incurrit, non dř propterea rubeus, sed ruborē passus. Differt ergo qualitas passibilis a passiōe ſm modum essendi: quia. s. passio importat qualitatē facile mobilē, passibilis vero qualitas qualitatē difficile mobilē. Expeditis aūt his quo ad corporales qualitates, ad ani-

E mæ qualitates sermonem dirigit: tres similes gradus in eis distinguens, scilicet cito transeuntium, quæ passiones vocantur, vt subitæ iræ & tristitiæ &c. & causatarū firmiter ab aliqua infirmitate vel accidenti aliquo forti: vt dementia ex amissione rerū &c. quæ passibiles qualitates dicuntur: & causatarum a natura, vt naturalis timor, vel stultitia &c. quæ passibiles etiam qualitates sunt: probatq; singula vt superius circa qualitates corporis fecit. & est sermo clarus ex se. Ad euidentiam eorum, quæ hic dicuntur, scrutandum est, quomodo passionis nomine hic vtatur Aristoteles: potest siquidē quadrupliciter sumi. Primo communiter pro omni receptione, siue perfectiua tantum siue corruptiua contrarij: prout non solum calefieri & tristari & letari, sed illuminari, sentire, & intelligere quoddā pati dicitur, vt patet in tertio de anima. Te.c. 12. Secūdo proprie pro passiua trāsmutatione cum abiectione contrarij: prout calefieri & frigefieri in passionis genere collocantur. sic enim sum-

F pta passio genus generalissimum est. Tertio trāsumptiue pro operatione appetitus sensitiui, prout ira, gaudiū, dolor, spes & huiusmodi passiones dicuntur, eo ꝙ per tales operationes anima ad res obiectas quodammodo transferatur passione corporali vt materia subseruiente. Vel ideo, quia cum voluntarium consistat in agendo, & operationes hæ inter voluntaria annumeratæ, inuitos plerunq; afficiunt, ac si voluntati non subessent: passiones merito vocantur: abiecto tam actionis q̃; operatiōis vocabulo &c. vt ī moralibus determinať. Quarto modaliter pro qualitate sensibili &c. existēte ꝑ modū passionis in transitu: passio. n. cum vel motus sit vel in motu consistat, fluens esse habet. Cū aūt Aristoteles passionis vocabulo dupliciter hic vtatur, s. vt noīe significante aliquid in hac specie tertia repositū, dum dicit: tertia spēs qualitatis est passio &c. & vt noīe, a quo sumptum est ly passibile, dum dicit, qualitatem passibilē dici vel ideo ꝙ inferat passionē, vel ꝙ inferať ab ea: nō est

G difficile videre, qūo passionē acceperit distinguēdo eā cōtra passibilem qualitatem. cōstat enim ꝙ quarto mō accepit passionem. s. pro qualitate sensibili cito trāseunte: quā vocauit passionem, vt dictum est, a mō essendi: quia. s. est per modū passionis. Sed difficile est clare percipere qūo vsus fuerit passionis noīe dū qualitatē passibilē a passione vt effectu vel vt causa denominauit: vnicuiq; siquidē antecedētium trium modorū testimoniū præbet textus, ꝙ enim accepta sit passio cōiter, ex eo habetur, quod textu dř, calorem & saporem eē qualitates passibiles: qa ſm sensum qualitatem passiōis perfectiua sunt. Constat enim ꝙ perfici ſm sensus qualitatem non nisi communiter est passio. In oppositum autem est ꝙ si passionem cōmuniter accepisset, idem esset iudicium de colore & calore & sapore: quod expresse Aristoteles negat, passionem vero proprie sumptam esse Albertus testať. Et rō confirmat: quia noīa simpliciter prolata ꝓprie intelligenda sunt. In oppositū aūt est: quia si a pas-

H sione proprie dicta qualitas dř passibilis, cur nō melius denoīať a passione, qua in subiecto fit, q̃; a passione, quā in alio causat. melius aūt dico quia ab illa passione pōt denominari qualitas passibilis nō solū gustabile aut tangibile, sed ēt color: qm̄ paritur passiōe ꝓprie dicta subiectum dū coloratur. Præterea oportet ſm hoc equiuoce Aristotelem vsum esse passione, a qua dicitur qualitas passibilis: qm̄ iuxta hāc viam, sapor dř q̃litas passibilis a passiōe ꝓprie dicta. color aūt dř q̃litas passibilis a passione trāsumptiue sūpta: qm̄ expssē Aristoteles ait colorē esse passibilem qualitatē, quia innascitur ex passione. i. timore, aut verecūdia. Quod autem passio tertio mō. i. trāsumptiue, ꝑ actu appetitus sensitiui sumpta sit, inductus nūc vltio textus explicite sonat. In oppositū autem sunt ea, q̃ præinducta mēbra cōfirmant. Quāuis autē difficultas hæc solui possit sustinēdo, ꝙ de passiōe ꝓprie sumpta ꝑ transmutatione. s. corporali cum abiectione

contrarij

contrarii fermo fit. Videtur tñ mihi passionem tertio modo sumptam esse scilicet pro operatione appetitus sensitiui, puta delectatione, tristitia, timore, & desiderio &c. Tum vt non fateamur difformiter accipi passionẽ, a qua denominatur qualitas passibilis, quando vt effectus, & quando vt causa, nomen dat. Tum quia passio hæc sumpta passionẽ proprie sumptam per se includit. Cadit siquidem materialiter in diffinitione operationis appetitus sensitiui passio proprie sumpta, vt patet cum dicitur q ira est accensio sanguinis circa cor. Tum quia textus plurimum fauet huic sensui: verba siquidem illa, pro passione perfectiua adducta, hoc insinuant: quia sensus verborũ est, q gustabile & tangibile qualitates passibiles dicũtur, q̃a ẽm sensuum qualitatem. i. quia ex hoc q sensus qualificant perfectiua sunt passionis: puta delectationis, vel tristitiæ. experimur naocp, q gustabile gustatum, delectationem vel tristitiam vel desideriũ &c. parit: & similiter tangibile. Testimonium vero Alberti ratione confirmatum nihil penitus obstat: q̃m (vt ex dictis patet) passio appetitus sensitiui passionem proprie dictam includit ooo per accidẽs: dicta est ergo qualitas passibilis a passione animæ, quam nata est causare: vel a qua nata est causari &c.

Calor & frigus ad suã qualitatis speciẽ pertineant. Prima secũ de. q. 50. ar. pri. ad tertium.

CIRCA illa exempla, calor & frigus, dubitaẽ ex eo q Aristoteles expresse posuit calorẽ & frigus in prima specie qualitatis, & nunc ponit in tertia, quomodo possunt hæc simul stare? Ad hoc dubium multipliciter respondetur (vt a sancto Tho. accepimus.) Quidã enim dicunt calorem & frigus, vt sunt in motu collocari i hac tertia specie, vt autem perfectum esse habent: reponi in prima specie. Sed contra hoc instat Simplicius: quia ẽm hoc Aristoteles debuisset reponere in tertia specie calefactionem, & in prima calorem, quod non fecit: quia in vtraq; posuit calorem. Porphyrius autem scalam quatuor graduum fecit. & dixit calorem participatum ita imperfecte q non possit aliud calefacere, si est facile mobilis passionem esse, si difficile mobilis, qualitatem passibilem: participatum vero ita q possit alterum calefacere si facile mutabilis dispositionem, si radicitus vero, & immobilis habitum esse: vt sic naturalis processus de imperfecto ad perfectum a passione ad passibilem qualitatem, & ab hac ad dispositionem, & ab hac ad habitum compleretur. Sed hoc quoq; Simplicio non placet, quia ẽm hoc nõ est diuersitas specifica inter diuersas species: quod rationi repugnat. Manifeste siquidem liquet omnem dictam differentiam materialem esse: vtpote quæ ẽm maiorem vel minorem participationem in subiecto attenditur & formalem diuersitatem non faceret. Propterea aliter dicendum est, q scilicet calor & frigus simpliciter in hac tertia specie reponuntur, calor autem & frigus vt conuenientia vel disconuenientia naturæ in prima specie reposita sunt. sic enim constituunt sanitatem, aut infirmitatem: & similiter est de colore & figura vt constituunt pulchritudinem vel turpitudinem. hoc autem dixisse nihil aliud est, quàm dixisse sanitatem, de cuius ratione est quòd consistat in adæquatione caloris & frigoris esse in prima specie: & similiter pulchritudinem, de cuius ratione est quòd constat in proportione figuræ &c.

Nõ a passione subiecti deriuari noluit passibilem qualitatẽ, quãuis subiectum in eã recipiendo patiatur.

CIRCA illa verba. passibiles vero qualitates dicuntur, non q hæ quæ illas susceperint qualitates aliquid patiantur &c. Aduerte nouitie diligenter intentionẽ Aristotelis & cessabit dubium: non intendit inquirere ounc de rebus, sed de rationabili nominis impositione. vnde scilicet qualitas dicta sit passibilis. Et ideo non negat per hæc verba subiectum pati proprie suscipiendo qualitates passibiles: hoc enim si negaret falsum diceret, sed negat ex tali passione subiecti dictam esse passibilem qualitatem, volens subsequẽter aperire q ab animæ passione vel effectu vel causa (vt declaratum fuit) vt dicta est qualitas passibilis.

A CIRCA illa verba, quæcunque vero facile soluuntur passiones dicuntur: qualitates vero minime. Attendendum est aliquid dici qualitatem dupliciter scilicet secundum rem tantum, vel secundum rem & modum. illud vocatur qualitas secundum rem, cuius essentia res huius generis est: & hoc modo passiones, de quibus Aristoteles loquitur hic, qualitates indubie sunt. Nec oppositum docere intendebat in adductis verbis. Illud dicitur qualitas secundum rem & modum simul, secundũ q quales simpliciter dicimur: & quia sic de qualitate loquitur nunc Aristoteles (vt patet ex eius diffinitione supraposita) ideo negauit passiones esse qualitates: constat siquidem, q secundum eas quales non dicimur. nõ enim pallidus simpliciter dicitur, qui aliquantulo timore pallet &c.

Quartum vero genus qualitatis est forma, & circa aliquid constans figura. Amplius autem adhuc rectitudo & curuitas, & si quid
B simile est his. secundum enim vnumquodq; eorum quale quid dicitur, & rectum aut curuũ, & secũdum etiam formam vnumquodq; quale dicitur. Rarum vero & spissum & asperum & lene putabuntur quidem qualitatem significare, sed aliena huiusmodi putantur esse a diffinitione, quæ circa qualitatem est. quandam enim positionem quodammodo videntur vtrunq; partium significare. Spissum enim dicitur eo quòd partes ipsæ propinquæ sint, rarum vero eo quòd distent a se inuicem. & lene quidem quòd in rectum sibi partes iaceant, asperum vero quòd hæc quidem pars superet, illa vero sit inferior. Fortasse quidem igitur alius
C quispiam modus apparuerit qualitatis, sed qui maxime dicuntur hi sunt. qualitates itaq; sunt quæ prædictæ sunt.

Hic ponitur quarta species qualitatis vocata ab antiquis quidem compositio, ab Aristotele autem forma et circa aliquid constans figura: vt circularitas, triangularitas, quadrangularitas & aliæ huiusmodi qualitates circa quantitatẽ consistentes: vt rectitudo & curuitas &c. Appellata est autem ab illis species hæc compositio, eo q ẽm eam substantia componitur non absolute, sed quo ad determinationem quantitatis in partibus suis. Hic autem vocatur forma ẽm Albertum ab actu enotinẽdi eo q continet & concludit substantiam quantam. Vel ex eo q vicẽ formæ substantialis obtinet, dum diuersitatem specificam rerum, quæ ex forma causatur & cognoscitur ab intellectu, figura diuersa sensibus clare offert. Vel (vt S. Tho. in Septimo Physicorum placet) ab actu Lect. 5. cir. t. cõ. 16.
D specificandi artificialia. figuræ enim formæ specificæ artificialium sunt. Figura vero vocatur ex eo q in ipsa quantitatis terminatione consistit, non q figura sit terminus quantitatis: quoniam quantitas sui generis terminis clauditur: corpus siquidem superficiebus, superficies vero lineis: linea autẽ punctis terminatur: sed quia ex terminatione quantitatis resultat. (Ly autem circa aliquid constans) dupliciter exponi potest: vel accipiẽdo ly constans, in casu nominatiuo: & tunc determinat (ly figura) & est sensus, & figura constans circa aliquid: quia figura suis constat terminis circa substãtiam. Vel in casu accusatiuo: & tunc determinat ly aliquid: & est sensus & figura circa aliquid constans id est non fluens, sed simul stans: & iuxta hunc sensum insinuatur natura subiecti vendicatis sibi figuram. res enim constans propriã habet figurã. quę aũr fluit, alienam figuram suscipit (vt patet de aqua, vino, & oleo &c.) Et q̃m hm̃õi formę

& figuræ proprie dicuntur esse in corporibus & superficiebus, ideo eorum passiones in hac eadem specie reponere volens subdit, amplius rectitudo & curuitas &c. Proposita igitur hac quarta specie duo subdit. primo, probationem ꝙ contenta in ea sint qualitates ex eo ꝙ sm vnumquodque horum quale dicitur: sm enim triangularitatem triangulus vel triãgularis dicitur: & sic de alijs. Qualitas autem est sm quam quales dicimur. Deinde excludit quædam ab hac specie, quæ in ea cõtineri multis forte apparet. sunt autem hæc rarum & spissum: asperum & lene: quæ etiam ratione quantitatis substantiam denominant. Sed hec aliena à qualitatis genere esse dicit: eo ꝙ positionem significant. i. situm partium: quod ex eorum diffinitiõibus manifestat. & est textus clarus ex se. Aduerte hic, ꝙ verba Gilberti porretani (in libro Sex Principiorũ, capitulo de positione.) dubitationem inducunt: eo ꝙ ibi asseritur, asperum & lene qualitates significare. Sed hanc dubitationem explanat Albertus dicens: asperum & lene, & positionem & qualitatem importare: sed positionem principaliter, qualitatem autem secundario. Et propterea diuersimode intuẽtes hæc Aristoteles & Gilbertus non contraria, sed quę diuersimode vni conueniunt dixerunt. Vltimo sub dubitatione relinquit, an aliæ sint qualitatis species dicẽs. & fortasse alij quoque apparebunt qualitatis modi. affirmat tamen supradictas quatuor species esse eas, quę maxime sm famam numerãtur inter qualitates. Vbi notandum est ꝙ Boethus ex his Aristotelis verbis opinatur, alias quoque esse qualitatis species, ab Aristotele alibi expressas: & hic ideo omissas, tum quia liber hic pro incipientibus factus est, quibus non oportet omnia aperire, tum vt nos ad inquirendum ex nostro ingenio noui aliquid incitaret. Communis tamen via tenet sufficienter enumeratas ab Aristotele hic species qualitatis: & omnes consequenter qualitates reduci ad aliquã harum quatuor specierum. Quod autem dixerit, fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis, vt morem philosophorum & suum præcipue seruaret, causam fuisse credimus. Consueuerunt enim nõ determinatam rem adhuc ratione (nisi quasi per se nota relinquatur) sub dubio pertransire: eo ꝙ nihil debet veræ scientiæ traditor temere asserere. Ne autem omnino iciuni transeamus declaranda est sufficientia harum specierum breuiter sm doctrinã sancti Tho. Siquis autem vult aliorum scientiam videre, legat Albertum hic & sanctum Tho. vbi supra. Qualitas, cum modum substantiæ importet, modus autem determinationẽ, oportet ꝙ sicut diuersimode modificatur seu determinatur potentia substantiæ: sic diuersimode qualis dicatur: vnde factum est vt id quo determinatur potentia substantiæ sm esse substantiale qualitas substãtialis vocaretur: propter quod differentia in quale prædicatur: & id, quo determinatur potentia substantiæ sm esse accidentale, qualitas accidentalis diceretur: propter quod omnia accidentia vt determinant subiecti potentiam qualitates vocantur. Sed qualitatis nomen proprium sibi genus hoc rerum vendicauit, sm Albertum: quia facit simpliciter quale. cætera autem non faciunt simpliciter quale: sed cũ aliqua additione. quantitas enim facit quale quãtum, vel quale quotum: vt sic liceat loqui: & simile est in alijs. Vel: & in idem redit: licet determinans potentiam substantiæ sm esse accidentale qualitas sit: quia tamen qualitatis ratio attenditur penes determinationem potentiæ rei, & solum genus hoc cõsistit in ipsa determinatione subiecti: & distinguitur sm ꝙ diuersimode subiecti potentiam determinat: ideo qualitatis sibi et rationem & nomen vendicauit, ita tamen ꝙ (vt dictum est) omne aliud accidens vt determinat potentiam subiecti qualitatis rationem sapiat, & nomen quodammodo habeat: & hæc appropriatio nominis qualitatis fuit causa, quare qualitas descripta est per quale simpliciter.

Cap. de positione.

Ratio specierum qualitatis satis optima.

Prima Secũdæ. q. 49. art. 2. c.

E ex hoc enim ꝙ sm aliquam rem quales sine additione dicimur, qualitatis genus conijcere docuit. Quia igitur qualitas dicitur sm ꝙ determinat substantiæ potentiã sm esse accidentale, oportet tot qualitatis ponere partes, quot modis potentia substantiæ sm esse accidentale determinatur: vt diuisio sit per se. inuenitur autẽ potentia substantiæ determinabilis vel in ordine ad naturam, vel sm actionem & passionem vel sm quantitatẽ. si in ordine ad naturam conformiter scilicet vel difformiter, seu bene vel male: sic ponitur habitus & dispositio. Si sm actionem & passionem, quæ consequuntur principia naturę, vel sm actionis & passionis principia, & sic habetur naturalis potentia vel impotentia: vel secundum actionis & passionis terminos, & sic habemus passionem & passibilem qualitatem. Si sm quãtitatem sic ponitur forma & circa aliquid constans figura. Præter hos autem modos inueniat qui potest alios, quibus qualificari possit substantia. Conueniens autem ostẽ-

F ditur præsens distinctio non solum ratione dicta, sed etiam, quia ex ea ordo specierum dictarum clare liquet: quia namque natura est primum, quod est in re & ipsam sequuntur naturales potentiæ, quæ sunt principia operationum: quarum multas sm qualitates passibiles ad quas terminantur fieri necesse est: quoniam ad eas solas est motus: vt probatur in Septimo Physicorum. ideo habitus primo: naturalis potentia secundo: & passibilis qualitas tertio posita est loco: figuræ autem postremus remansit, eo ꝙ secundum quantitatem posteriorem dignitate omnibus prædictis: & generatione primis duobus: quorum secundo naturali affinitate annexum est tertium qualificar &c.

a te. cõ. 14 vsq; ad te. cõ. 21.

Qualia vero sunt, quæ sm hæc denominatiue dicũtur, vel quomodolibet aliter ab his. In pluribus quidem & pene in omnibus denominatiue dicũtur: vt a candore candidus, & a grã-

G matica grammaticus, & a iustitia iustus. similiter autem & in alijs. In aliquibus vero eo quòd nõ sint posita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur ab eis denominatiue dici. vt cursor, aut pugillator, qui secundum potentiã naturalem dicuntur, a nulla qualitate denominatiue dicuntur. non enim posita sunt nomina potentijs, sm quas isti quales dicuntur, sicut in disciplinis, secundum quas vel pugillatores vel palestrici secundum affectionem dicũtur. pugillatoria enim vel palestrica disciplina dicitur. quales vero ab his denominatiue, hi, q ad eas afficiuntur dicuntur. Aliquando autem & posito nomine denominatiue non dr̃, id quod

H secũdũ ipsum quale dicitur, vt a virtute studiosus dr̃: virtutem. n. habendo virtuosus dicitur: sed nõ denominatiue a virtute dr̃. nõ aũt ĩ pluribus hoc tale est. Quæ autem dicuntur qualia aut denominatiue a prędictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab his.

Hæc est secunda pars huius capituli, in qua intendit determinare de quali: & circa hoc duo facit. Primo diffinit quale dicens. Qualia sunt quæ secundum hæc idest qualitates dictas denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his scilicet qualitatibus. Secundo declarat datam diffinitionem. & primo quo ad primam partem scilicet denominatiue dicuntur: dicens ꝙ pene in omnibus qualia denominatiue deriuãtur a qualitatibus, vt ab albedine albus &c. deinde quo ad alteram partem. i. vel quomodolibet aliter ab his: ostẽdens

duobus

duobus hoc modis cõtingere: vel quia qualitas ipsa nomen proprium non habet, vnde deoominatiuum dicatur: & hoc maxime apparet in secunda specie qualitatis: vt potentia naturalis ad percutiendum & currendũ &c. ostendit: pugillator enim secundũ illam poreotiam dictus ab illius potentię nomine non venit, sed ab artis pugillatoriæ nomine: & simile est de cursore & alijs huiusmodi. Vel quia ipsum quale a qualitate nominata non habetur denominatiue: vt a virtute habetur studiosus & non virtuosus: his ergo duobus modis quale inuenitur non deoominatiue, sed quomodolibet aliter a qualitate dictum. Dubium hic accidit ex eo ꝙ Aristoteles quale per qualitatem diffiniuit & superius qualitatem per quale quod absurdum videtur: quia circularis doctrina videtur. Ex dictis hic soluitur: qualitatis siquidem descriptio a posteriori data est: qualis autem a priori. talem autem circulum difformem committere vitiosum non est: dummodo semper id, a quo procedimus, tunc sit oobis notius) vt in posterioribus diximus &c.)

Inest autem contrarietas, secundum qualitatẽ: vt iustitia iniustitiæ contraria est, albedo nigredini & alia. similiter autem & ea, quæ secũdum eas qualia sunt, vel dicuntur. vt iustum iusto, & album nigro, non autem in omnibus hoc est. rubro enim vel pallido aut huiusmodi coloribus nihil contrarium est qualibus existentibus.

Hæc est tertia pars huius capituli tradens proprietates qualitatis, diuisaq; in quatuor partes iuxta proprietatum numerum: quæ suis locis patebunt. Assignãs igitur primo primam proprietatem, scilicet ꝙ qualitas habet contrarium: tali ordine procedit. primo exemplariter declarat qualitatem habere contrarium: deinde quale quoque habete contrarium: demum hoc noo conuenire omnibus qualitatibus, aut qualibus ostendit: & verba quidem textus satis clare hæc omnia manifestant, adeo vt expositione non egeant. Notanda tñ duo exigunt. Primũ est, ꝙ hic est sermo de contrarietate simpliciter & non s̃m quid. dupliciter enim aliqua vocantur proprie cõtraria a philosophis scilicet simpliciter: & sic vnum vni tantum contrariom ponũt. sic enim contraria sunt extrema vnius generis, quæ maxime distant: & non nisi duo esse possunt, vt albedo & nigredo ingenere coloris: & dulcedo & amaritudo in genere saporis. Vel s̃m quid, & sic vnum pluribus contrariatur: sic enim contraria dicuntur media sub aliquo genere tam inter se q̃ relata ad extrema. vt pallidum contrariũ dr̃ & rubro & albo & nigro et econuerso quodlibet horum pallido quodammodo contrariatur. Sed cõtrarietas hæc est s̃m quid: pallidum siquidem vt sapit albedinem contrariatur nigredini: vt autem sapit nigredinem contrariatur albedini &c. (vt dr̃ in quinto physi.)

Text. cõ 6.

quia igitur ista contrarietas est s̃m quid contrarietas, & non simpliciter, eo ꝙ sic non sunt contraria s̃m se, sed ratione alterius, vt patet ex dictis: ideo Aristoteles absq; additiooe contrarietatem hic proferens, de contrarietate simpliciter intelligendum se voluit. propter quod subiungendo dixit, in medijs coloribus contrarietatem noo esse: quod verum non est nisi contrarietatem simpliciter accipiendo &c. Secundum est, quod notanter Aristoteles exempla ponens contrariorum in moralibus, dixit vt iustitia iniustitiæ. iustitia nanque (vt in Quinto Ethicorũ ipse docet) oõ est virtus media inter duas malitias: quemadmodum aliæ virtutes morales: vt liberalitas inter prodigalitatem & auaritiam: & fortitudo inter timiditatem & audaciam &c. sed opponitur ioiustitiæ vt vnum extremum alteri extremo, sicut ægritudo sanitati &c.

Cap. 9.

A Amplius si contrariorum vnum fuerit quale, hoc palam est quoniam reliquum erit quale proponenti ex singulis alia prædicamenta. vt si est iustitia iniustitiæ contrarium: quale autem est iustitia: quale igitur est in iustitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ: nec quantitas, nec ad aliquid, nec vbi: nec omnino aliud quicquam nisi quale: sic autem & in alijs quæ secundum quale contraria sunt.

Hic secundo oon ponit secundam proprietatem, sed vicem secundæ proprietatis. cum enim ad hoc ponantur hic proprietates vt insignitum eis illucescat prædicamentum quo ad contenta & non contenta: & hoc in loco documentum quo discernere discimus qualia a oõ qualibus tradatur, merito vice proprietatem poni dictum est.
B Est autem documentum tale, quod si vnum contrariorum est quale reliquum etiam est quale: quod satis aperte in litera declaratur: inductiue ostendeodo ꝙ nihil contentorum in alijs generibus qualitati cõtrariatur. Et ex eo habemus viam faciliorem ad discernendũ qualitates ab alijs: statim enim vt vnum contrariorum in qualitatis genere posuimus, scimus ex hoc ꝙ reliquũ in eodem genere est: & non oportet vagando quærere cuius naturæ sit.

Suscipit autem qualitas magis & minus. album enim magis & minus alterum altero dicitur: & iustum alterum altero magis & minus dicitur, sed & ipsa intensionem suscipiunt. cũ candidum nanq; sit, amplius contingit candidum fieri. Non tñ oia, sed plura. Iustitia nãq; si dicatur magis & minus iustitia potest quilibet
C ambigere. similiter & in alijs affectibus. quidã enim de talibus dubitant. iustitiã nãq; a iustitia non multũ aiunt magis & minus dici, nec sanitatem a sanitate. Minus aũt alterũ altero habere sanitatẽ aiunt, & iustitiam minus alterũ altero habere: sic aũt & grãmaticã & alios affectus: sed tñ ea, quæ s̃m eos affectus dicuntur indubitanter recipiũt magis & minus. grammaticior enim alter altero, dr̃, & iustior & sanior: similiter & in alijs. Triangulus vero et quadrãgulus non videntur magis & minus suscipere, nec aliqua aliarũ figurarũ. Quæcunq; .n. diffinitionẽ trianguli suscipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt. Eorũ vero, quæ non
D recipiunt rationem eandem nihil magis alterũ altero dr̃. nihil enim quadratum magis q̃ parte altera longior forma, circulus est: nullum enim ipsorum recipit circuli rationem. Simpliciter autem si vtrumq; non recipiunt huius propositi rationem non dicetur alterũ altero magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. horum itaque prædicta sunt nihil est proprium qualitatis.

Hic ponitur tertia proprietas qualitatis. s. suscipere magis & minos, vbi ipsa proposita tria facit. Primo declarat qualitatem suscipere magis & minus ex duobus, scilicet ex hoc ꝙ vnum est magis tale altero: & ex hoc qnod idem est magis tale se successiue. vnde quo ad primum dicit, album enim magis & minus alterum

altero dicitur. quo ad ſecundum vero poſt ſubdit. ſed & ipſa. ſ. qualia intenſionem ſuſcipiunt: candidum nanq; cum ſit, cõtingit fieri amplius candidum. Deinde cũ ſubdit (Non tñ omnia.) oſtendit ꝙ in aliquibus qualitatibus vertitur in dubium, an ſuſcipiant magis et minus: & intendit ꝙ apud multos dubitatᷓ, an qualitatibus ſm ſe ſeu in abſtracto ſignificatis cõueniat ſuſcipere magis & minus. puta iuſtitiæ ſanitati: & ceteris affectib⁹. i. habitibus vel diſpoſitionibus: & ſimile dubiũ eſt de albedine & nigredine & alijs: indubitanter tamen tenent prædicti, ꝙ qualia ſm qualitates prædictas ſuſcipiunt magis & minus, vt iuſtus, ſanus, albus, & alia huiuſmodi. Ratio autem huius diuerſitatis nun alia aſſignatur in litera, niſi modus loquendi: quia nõ dicitur magis aut minus iuſtitia aut ſanitas aut albedo, ſed dicitur magis & minus iuſtus vel ſanus aut albus. Tertio cũ ſubdit (triangulus vero &c.) oſtendit quod abſq; dubio non conuenit omnibus qualitatibus ſuſcipere magis aut minus: & circa hoc duo facit, primo proponit quod figura, quæ eſt quarta ſpecies qualitatis, non recipit magis & minus, dicens, triangulus vero & quadrangulus, quæ ſunt ſpecies figuræ: nec aliqua aliarum figurarum videntur ſuſcipere magis & minus. Deinde declarat tali ratione, ſi in figuris inueniretᷓ magis & minus, aut hoc eſſet quo ad ea, de quibus non prædicatur diffinitio illius figuræ, aut quo ad ea, de quibus prædicatur, ſed nec in illis, nec iſtis inuenitur figura aliqua cum magis & minus. ergo figura non ſuſcipit magis & minus. minor in textu quo ad primam partem ſic declaratur: quia quæcũq; diffinitionem trianguli vel circuli ſuſcipiunt, omnia ſimiliter & non magis aut minus trianguli aut circuli ſunt. Quo ad ſecũdam vero ſubditur. Eorũ. vero quæ nõ recipiũt trianguli, aut circuli rõnē nihil magis alterũ altero triãgulus aut circulus eſt: & ſubdit exẽplũ huius. figura enĩ quadrata nõ eſt magis circulus q̄ figura altera parte lõgior: quia neutra eſt circulus, ſeu circuli diffinitionē recipit. & ſimpliciter ac vniuerſaliter conſtat ꝙ verum eſt nihil eſſe magis tale niſi ſit tale. ſeu, vt in textu dr̄, & idē eſt, nihil dici magis tale quod propoſiti talis diffinitionem non recipit: q̄m comparatiuũ præſupponit ſuũ poſitiuum: non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus: horum itaq; quæ dicta ſunt nihil eſt, proprie ꝓpriũ qualitati: quia nihil horum conuenit omni qualitati, vt ex dictis patet. Notãdũ eſt circa hanc partem, ꝙ prædicta dubitatio dupliciter intelligi poteſt. ſ. philoſophice & logice: & ſiquidē intelligatur philoſophice ꝑ iuſtitiã & ſanitatē intelligendæ ſunt qualitates in ſeipſis: per qualia aũt intelligendæ ſunt participationes ipſarum in ſubiectis: ſeu ipſæ vt participantur a ſubiectis: & eſt dubitationis ſenſus, an qualitates ſuſcipiant magis & minus in ſuis eſſentijs: cum tñ indubitanter cõſtet ꝙ ſuſcipiunt magis & minus in earum participatiõibus in ſubiectis: prout magis aut minus participantur ab hoc vel ab illo. verbi gratia, conſtat calorē magis & minus participari a diuerſis, aquis calidis, vel ab vna ſucceſſiuẽ: & conſequenter calidum ſuſcipere magis & minus. Dubium tamen eſt, an illa res, quæ eſt caliditas, per hoc in ſeipſa augeatur, an ſola eius participatio augeatur. Et hæc quæſtio vſq; in hodiernum diē habet diuerſos opinantes: & quia philoſophica, eſt derelicta hic ab Ariſtotele: eam tamen determinauit. S. Tho. dicens, quando calidum intenditur, etiam caliditatem ipſam intendi. Si vero intelligatur logice, tunc per iuſtitiam & ſanitatem intelligenda eſt qualitas vt ſignificatur in abſtracto, per qualia autem qualitas vt ſignificatur in concreto: ita vt diuerſitas ſecundum modum ſignificandi difficultatem hanc ingeſſerit, & eſt ſenſus dubitationis cum conſtet concreta qualitatis ſcilicet iuſtum album grammaticum &c. dici cum magis & minus. Dubium tamen apud quoſdam eſt, an abſtracta earumdem qualitatum dicantur cum magis & minus, puta an iuſtitia,

E aut ſanitas ſiicatur cum magis: & minus. Et hæc dubitatio magis logica eſt & facile ſoluitur dicendo, quod abſtracta non dicuntur magis & minus: quoniam imitantur ſubſtantiam in modo ſignificandi: ſubſtantiæ ſiquidem adeo proprium eſt non ſuſcipere magis & minus, vt nõ ſolum ipſa his careat, ſed etiam omne illud, quod modum ſubſtantiæ ſapit: vt ſic a magis & minus ſuſceptione immune reddatur. clarum autem eſt ꝙ res cum ſignificatᷓ in abſtracto per modũ ſubſtantiæ ſignificatᷓq; ſignificatᷓ vt per ſe ſtans: quod eſt proprium ſubſtãtiæ. Vñ & a grãmatico ſubſtantiua dicuntur hæc nomina. Vna ergo met res diuerſimode ſignificata dicitur ſuſcipere magis & minus, & non ſuſcipere, propter diuerſos modos ſignificandi: quorum alterum repugnat cũ magis & minus prædicari: propter quod & apud grammaticos abſtracta comparatiuis nominibus carent &c.

Qualia, nõ autem qualitas ſuſcipere magis et minus q̃o dicantur.

Similia vero & diſſimilia ſm ſolas dicuntur F qualitates. Simile enim alterum alteri non eſt ſm aliud, niſi ſm illud quod quale eſt. Quare proprium erit qualitatis ſm eam ſimile & diſſimile dici.

Hic quarto ponitur proprie proprium qualitatis. ſ. ſecundum eam ſimile & diſſimile dici: ꝙ non aliter in textu declaratur niſi ex hoc ꝙ ſecundum nullum aliorum generum vnum altero ſimile dicitur, ſed ſm quale tantum. Vbi notandum eſt primo, ꝙ ly (ſm) non denotat habitudinem cauſæ formalis aut fundamentalis. nõ enim eſt ſenſus ꝙ proprium eſt qualitati ſm eam formaliter ſimile & diſſimile dici: quia falſum eſt. dicitur ſiquidem ſimile ſm ſimilitudinē formaliter, & diſſimile ſm diſſimilitudinem, quæ relationes ſunt, & non ſm qualitatem aliquam. Sed eſt ſenſus ꝙ proprium eſt qualitati ſm eam fundamentaliter ſimile & diſſimile dici. & hoc verum eſt: quoniam fundamentum, cauſa, & ratio ꝙ ali G quid dicatur diſſimile eſt qualitas: ſicut fundamentalis ratio quòd aliquid dicatur æquale eſt quantitas. Notandum eſt ſecundo, quòd ſicut ſuperius diſtinctum eſt de æqualitate ita in propoſito diſtinguendum eſt de ſimilitudine ſcilicet ꝓprie & ſimilitudinarie: ſeu ſub alijs verbis formaliter & modaliter (& ſicut ibi dictum eſt) æqualitatem proprie ſequi quantitatem proprie dictam & æqualitatem metaphorice ſequi quantitatē metaphorice dictam: ita nunc dicimus ſimilitudinem proprie ſeu formaliter eſſe proprietatē qualitatis, quæ vere eſt qualitas. ſimilitudinem aũt modaliter eſſe proprietatē qualitatis ſm modũ. i. rei ſumptæ per modũ qualitatis. Appellatur autem ſimilitudo proprie relatio conuenientiæ inter duo qualia ratione illarum qualitatum: vt album albo: & calidum calido ſimile dicitur. Similitudo autē modaliter dicitur relatio conuenientiæ inter duo, quæcunque ſint illa, vt induunt rationes qualium: ſeu vt habēt modum qualis. vt homo homini ſimilis dicitur ſm H humanitatem: quia hic talis eſt qualis ille: cum tamē ſm rem huiuſmodi conuenientia identitatis non ſimilitudinis relatio ſit: & ſimile eſt in alijs, vt pater pr̄i ſimilis dr̄ ſm paternitatem & quantum quanto ſm quantitatem &c. quia ſcilicet hoc eſt tale quale illud eſt &c. Dixit ergo proprie proprium eſſe qualitati ſm eam ſimile & diſſimile dici: quia quocunq; modo ſimilitudo capiatur, ꝓportionaliter comitatur qualitatem. Secundum enim vere qualitatem vere ſimile aut diſſimile dicitur: & ſm rem habentem modum qualitatis ſimile, aut diſſimile modaliter dicitur &c.

In capitulo de quantitate.

At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitionem faciẽtes, multa de relatiuis interpoſuiſſe: habitus enim, & diſpoſitiones eorum, quæ ad aliquid ſunt eſſe dicebamus. Pene enim in omnibus talibus ge-

nera

nera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum, quæ singularia. Nam cum disciplina genus sit, hoc ipsum qđ est alterius dicitur: alicuius enim disciplina dicitur. Eorum vero, quæ singularia sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur. vt grāmatica non dicitur alicuius grāmatica: nec musica alicuius alterius musica. sed forte fm genus hæc ad aliquid dicuntur: vt gramatica dicitur alicuius disciplina, non alicuius grāmatica: & musica alicuius disciplina, non alicuius musica. Quapropter quæ per se quidem singularia sunt, non sunt ad aliquid. dicimur enim fm singulas quales: hęc enim habemus. scientes. n. dicimur ꝙ habemus singularium scientiarū aliquas, quare hæc erunt & qualitates, quæ singularia sunt fm quas quales dicimur: hæc autē non erunt eorū, quæ sunt ad aliquid. Amplius si cōtingat hoc ipsum quare & relatiuum esse, nihil est inconueniens in vtrisq; hæc generibus enumerare.

Hæc est quarta pars huius capituli: in qua Aristoteles excludit quandam obiectionem: & tria facit. Primo ipsam obiectionem proponit, quæ est talis. In genere qualitatis non debent reponi relatiua (qm̄ dictum est) ꝙ diuersorum generum & non subalternatim positorū diuersæ sunt species & differentiæ. ergo habitus & dispositiones, cum in prædicamēto ad aliquid, numerati sint, non debent nunc inter qualitates poni. Secundo ibi (Pene enim in omnibus talibus.) respondet huic obiectioni dicens tria. s. ꝙ huiusmodi. s. habitus & dispositiones fm sua genera dicūtur ad aliquid: & ꝙ fm singula, i. species non dicūtur ad aliquid: & quod prædicta singula. i. species qualitates sunt. Ex quibus tribus confici potest responsio dicens ꝙ non est idem positum in prædicamēto ad aliquid & qualitates: sed genera habituū sita sunt in ad aliquid, quia ad aliquid dicuntur: species vero in qualitate, quia qualitates & non ad aliquid sunt. Huius responsiōis prima propositio clare patet in textu. & ponitur ibi exemplum de disciplina. Secunda quoq; clare subditur cum dicitur, eorum vero, quæ singula sunt nihil ipsum quod est alterius dicitur: vt grāmatica & musica. hæc enim non dicuntur fm se ad aliquid, licet per aliud. i. per sua genera dicuntur ad aliquid: & ideo subditur, sed forte fm genus, hæc ad aliquid dicuntur: & est sententia plana: vbi distinctionem quam (in quinto metaphy.) posuit, inter ad aliquid fm se, & secundum aliud tetigit. Vocatur siquidem ad aliquid secūdum se, quod sui ratione refertur, vt patet de Scientia &c. Secundum aliud vero quod ratione alterius: vt in proposito grāmatica secundum se non refertur, sed vt scientia vel disciplina dicitur. Tertiam autem propositionem ab eius probatione inchoando subdit dicens, dicimur autem secundum singula quales. & intendit talem rationem, ea, fm quæ dicimur quales, sunt qualitates: sed fm species habituum dicimur quales: ergo species habituū sunt qualitates. probatio minoris. secundum ea, quæ habemus, dicimur quales: sed species habitus habemus. ergo secundum eas dicimur quales. Declaratur minor huius prosyllogismi: quia ideo scientes dicimur: qm̄ singulas scientias habemus, & non quia genus scientiarū habeamus: omnis enim sciens dicitur sciens vel quia habet philosophiam, aut geometriam, aut astronomiam, aut aliquam singularem scientiam. Appellauit autem species singularia, eo ꝙ comparantur ad genus vt singularia eius: & singulas naturas singulæ species important genere: nulla vanam natura dicente. Tertio ibi (Amplius si contingat.) Alio modo respondet eidem obiectioni: & tendit ad hoc responsio, ꝙ non inconuenit idem collocari in duobus prædicamentis: relationis. s. & qualitatis, si contingit idem esse relatiuum & quale: quod sine dubio cōtingit: ipse tamen sub dubio protulit, quia non determinauerat sic esse (vt moris sui est:) quia ergo habitus & dispositiones & qualitates sunt & ad aliquid dicunt, ideo in duobus poni generibus nullum inconueniens est.

In ante pdicamentis regula secūda.

T.cō.20.

Ad euidentiam dictorum primo notādum est, ꝙ prima responsio dicens, genera habituum esse ad aliquid, & species qualitates, potest habere duplicem sensum. Prius est vt sit sermo de ad aliquid seu relatiuis secundum esse, & hic est falsus omnino: quia impossibile simpliciter est alicuius qualitatis genus esse rem, quę est formaliter ad aliquid: sicut impossibile est hominis genus esse lineam: prædicamēta enim oportet impermista esse (vt in primo Posteriorum dicitur. Secundus sensus est vt sit sermo de relatiuis secundum dici, & tunc verū est quod dicitur: scilicet genus qualitatis alicuius esse ad aliquid, qm̄ cum relatiuum secundum dici, vt ex superius dictis apparet, non sit relatiuum, sed dicatur relatiuum, eo ꝙ res significata tali nomine non est ad aliquid, sed est concepta & significata cum ordine ad aliud, non inconuenit rem, quæ est qualitas, vt significatur nomine generis, significari cum ordine ad aliud: & vt significatur nomine speciei, non significari cum ordine ad aliud: & consequenter genus esse relatiuum secundum dici, & speciem non, sed qualitatem pure remanere. Sic autem est in proposito: qm̄ cum genus & species eandem rem (licet diuersimode) significent, res significata scientiæ, seu disciplinæ nominæ, & grāmaticæ, seu musicæ nomine, qualitas est: sed vt significatur scientiæ nomine, cum relatione ad scibile, importatur: vt autem significatur nomine musicæ absolute importatur: & ideo scientia dicitur ad aliquid secundum dici, musica autem non: sed qualitas. Ex his autem patet intellectus secundæ responsionis: ꝙ. s. in illa quoq; sermo est de relatiuis secundum dici: nihil enim minus impossibile est idem esse qualitatem ut ad aliquid secundum esse, q̄ genus esse ad aliquid & speciem qualitatem: immo magis impossibile videt: quia impossibilitas illius est ratio īpossibilitatis istius: ideo enim qualitatis genus non potest esse ad aliquid, quia idem non potest esse ad aliquid & qualitas. Intendit ergo secunda responsio, ꝙ quia huiusmodi. s. habitus & dispositiones sunt relatiua secundum dici: & consequenter important duo. s. rem absolutam & relationē, ideo non inconuenit in diuersis ea generibus collocari, in ad aliquid quidem ratione relationis, in qualitate autem ratione qualitatis, quæ absoluta res est. Secundo notandum est, ꝙ prædictæ duæ responsiones differunt in hoc: quòd prima considerat ad aliquid & quale, quo ad modum denominandi & prædicandi de substantia, secunda autem considerat ea quo ad id quod sunt. Vnde quia modus denominandi multum attenditur secundum modum quo res significatur & concipitur: & res, quæ sunt habitus vt significātur nominibus suorum generum, vt dictum iam est, significātur per modum ad aliquid: & consequenter denominant cum ordine ad aliud: vt autem significantur nominibus specierum, significantur per modum qualitatis, & consequenter denominant absolute: ideo in prima responsione merito dictum est habitus genera esse ad aliquid, species autem qualitates. Quia autem diuersæ sunt res: relatio significata per huiusmodi relatiua, & qualitas per eadem significata: ideo in secunda responsione ad res accedens dixit non esse inconueniens idem scilicet subiecto & nomine in diuersis generibus esse ratione diuersorum, quæ clauduntur in eo. Et licet hæc responsio sufficientius videatur resoluere dubitationem propositam: quia tamen prima magis logica est, ideo accuratius eā est prosecutus &c.

Habituum genera ī ad aliqd, spēs vero ī qualitate collocantur.

T.cō.21.

In prio capitu. ad aliquid.

de ipso

De ipso agere, & pati, ac cæteris prædicamentis.

RE cipit autem facere & pati contrarietates, et magis & minus. calefacere enim ei, quod est frigefacere contrarium est: & calefieri ei, quod est frigefieri. & delectari ei, quod est contristari: quare recipit contrarietatem, & magis & minus. calefacere enim dicitur magis & minus, & calefieri magis & minus. Recipit ergo magis & minus agere & pati, de his itaq; tota dicuntur. Dictum est autem & de situ in his, quæ ad aliquid sunt. denominatiue enim a positionibus dicuntur. De reliquis autem quando, & vbi, & habere, eo ꝙ manifesta sunt nihil de his aliud dicitur q̄ quod in principio dictũ est: quia Habere quidem significat calciatum esse: Vbi autem in loco: Quando vt heri, sed & alia, quæ de eis dicta sunt. de propositis itaq; generibus, quæ dicta sunt, sufficiant.

IN hoc vltimo capitulo huius tractatus breuissime determinat de residuis sex generibus, qa manifesta sunt de se. & primo de prædicamento actionis & passionis simul: duas eorum cõmunitates assignando. s. contraria habere & magis & minus suscipere, vt clare patet in textu. Deinde de prædicamẽto situs determinat, remittens nos ad dicta in prædicamento ad aliquid. s. ꝙ denominatiue a positionibus dicitur situatum esse: vt iacere & sedere. tertio de reliquis tribus. s. vbi, quando, & habere, nihil aliud dicendum censet, nisi quod in principio dictum est. s. declarare quid nominis eorum: puta ꝙ vbi significat esse in loco: (quando) esse in tempore (habere) vero calciatum esse, vestitum esse &c. Vltimo sufficere hæc vult pro nunc de decem præpositis generibus &c.

Tametsi situs a positione denominatiue dicitur, quæ quo ad modum significandi in ad aliquid posita est, vnum tamen speciale prædicamentum est.

CIrca hanc partem occurrit dubium, quomodo situs sit vnum decem generum: & tamen denominatiue dicatur a positiõe, quæ est species ad aliquid, vt in textu hic dicitur. Ad hoc respondetur multipliciter. Primo dicitur ꝙ positio quidem est species ad aliquid, & nõ est genus generalissimum, sed situm esse est generalissimũ. cuius signum est ꝙ Aristo. tam in principio q̄ in genere ad aliquid iacere & sedere in prædicamento situs posuit: sessionem vero & stationem in ad aliquid & modo expresse vocat hoc genus situm esse. Nec obstat denominatiue dici a positione: qm̃ diuersus modus prædicandi sufficit ad distinctionem horum generum. Sed contra hoc est expresse auctoritas Gilberti porretani: & omnium pene philosophorũ dicentium positionem esse vnum generalissimum. Et præterea non quæcunq; diuersitas modi prædicandi sufficit ad distinctionẽ prædicamentorum: dato ꝙ non distinguatur nisi ratione: diuersitas nãq;, quæ inuenitur inter abstractum & concretum, seu denominans & denominatiuũ ad hoc non sufficit: qm̃ hæc in eodem sunt genere. album enim & albedo, & pater & paternitas in eodem manifeste sunt genere: cum igitur positum esse & positio, non differant nisi sicut denominans & denominatiuum, vt patet de sessione & sedente: statione & stante &c. oportet ꝙ in eodem genere sunt. Secundo dicitur ꝙ positio tripliciter sumitur. Primo pro ordinata permanentia situatarũ partium: & sic est differentia quantitatis. Secundo pro ordine partium in toto respectu loci: & sic est speciale prædicamentum. Tertio pro relatione, & sic est numerata in ad aliquid. Sed hæc responsio & falsum sonat, & non soluit. Falsa quidem videtur, quia tertia acceptio positionis chimerica videtur: quæ nãq; est illa relatio? quod

Cap. 5. ibi corũ quæ secundum nullã &c.

E eius fundamentum? aut quis terminus? Non soluit autẽ: quia ex hoc non habetur quomodo denominatiue dicãtur ea quę in situ sunt, ab his, quæ in ad aliquid: immo ex hoc potius haberetur oppositum: eo ꝙ denominatiua solo casu & non significatione differunt ab his, a quibus dicuntur denominatiue. Tertio dicitur & est forte declaratio præcedentis: ꝙ quia positio vt est speciale prædicamentum, dicit respectum consequentem relationem, ideo potest sumi dupliciter. Vno modo formaliter & est vnum prædicamentum. Alio modo fundamentaliter & sic est in ad aliquid. Et si quæratur, quæ est illa relatio? dicitur ꝙ est passiua adiacẽtia loci ad corporis partes sic adinuicem & respectu loci coordinatarum. Sed contra hoc est: quia nec sic saluatur quomodo positio formaliter a positione fundamentaliter denominatiue dicatur: immo potius oppositum ex hoc haberetur, vt deductum est. Et præterea, cum abstractum significet rem formaliter tantum: male Aristoteles numerasset

F sessionem & stationem in ad aliquid, & stat & sedet in situ. Debuisset siquidem oppositũ facere: quia concreta vtroq; modo sumi possunt, abstracta vero minime. Quarto dicitur ꝙ quia positio vt est vnum prędicamentum significat non rem absolutam, sed respectiuam: licet non de genere ad aliquid: & large loquendo: omnis respectus relatio vocetur, ideo Aristo. extenso vocabulo ad aliquid positionem inter ad aliquid numerauit. Sed omisso ꝙ hæc responsio voluntaria videt, contra ipsam est: ꝙ pari ratione iacere & sedere inter ad aliquid numerasset: vel saltem ea ab ad aliquid non separasset: significant enim hæc respectum, sicut sessio & statio. Dicitur ergo quinto: ꝙ positio genus generalissimum est comprehendens in sua latitudine sessionem & sedere, stationem & stare: sicut qualitas albedinem & albũ: & ꝙ sedere & stare denominatiue dicũtur a sessione & statione. sicut album & dulce ab albedine & dulcedine. & consequenter ꝙ positio non est species prædica-

G menti ad aliquid: sed posuit Aristo. positiones inter ad aliquid: quia significant per modum ad aliquid. Dicitur enim positio alicuius positio. & decuit hoc ipsum facere in hoc libro: qm̃ logice considerat res vt dictum fuit: non dicimus ergo ea, quæ sunt in genere situs, denominatiue dici ab his quæ sunt in genere ad aliquid secundum illud quod sunt, quoniam positiones sm̃ id quod sunt, non inter ad aliquid, sed in situs genere collocãtur: sed dicimus ea, quæ sunt in genere situs. s. sedere, & iacere, denominatiue dici ab his quæ sunt in genere ad aliquid, quo ad modum significandi, hoc autem manifeste patet nullum inconueniens esse.

CIRCA hæc vltimo dicta genera vt vel quid nominis notitiã habeant, sciendum est quatuor esse in re hac opiniones. Quidam enim putant hæc sex genera significare absolutum cum respectu: puta ꝙ vbi significat locum cum respectu ad locatum &c. Alĳ vero ꝙ significant denominationes extrinsecas: ita ꝙ nihil aliud significat

H sortem esse in loco q̄ sortem denominari a loco: vt mensura extrinseca &c. & hoc cõsonare videtur doctrinæ. S. Tho. in tertio physicorũ ab Herueo defenditur. Alĳ credunt ꝙ quatuor vltima genera significent respectu, qui differant a relationis genere dupliciter (vt dicit in tractatu de relatiõe: attributo. S. Tho.) Primo in hoc ꝙ genus relationis inuenitur & in corporalibus & in spiritualibus. respectus autem horum quatuor in corporalibus tantum: consequuntur enim locum aut tempus, aut aliquid tegens: quæ corporum & corporalium tantum sunt. Secundo in hoc ꝙ relationis genus fundatur super res quinq; generum suo modo absolutas: respectus autem horũ generum fundantur super alios respectus, vt patet ex eorum diffinitionibus a Gilberto positis: (vbi) nanq; & positio consequuntur adiacentiam passiuam corporis locati a loco (quando vero) sequitur adiacentiam temporis, & habitus adiacẽtiam eorum quæ

Capri. 2. disti. 2. q. pri.

Herueus quol. Lec. 4. fi. sup. t. c. 22. Capri. 2. di. 2. q. pri. in solutione. Auer. contra secundã conclusionem.

circa

circa corpus sunt. A quibusdam autem dicitur ꝙ hęc sex genera important respectus differentes a relationis genere in hoc: ꝙ respectus generis ad aliquid est respectus intrinsecus aduenìens, respectus autem aliorum generum est respectus extrinsecus aduenìens: & vocatur respectus intrinsecus aduenìens, qui necessario sequitur extrema: vt similitudo necessario sequitur duo alba, respectus autem extrinsecus aduenìens dicitur qui non necessario sequitur ad extrema posita in actu: vt vbi non necessario sequitur corpus & locum &c. & quoniam Aristoteles non esse protelandum sermonem de his hic censet: sat sint hæc &c.

TRACTATVS TERTIVS POSTPRÆDICAMENTORVM ARISTOTELIS.

De oppositis. *Cap. I.*

QVoties solet opponi dicendum est. Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter: aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt habitus & priuatio, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autem vnumquodq; istorum, vt sit figuraliter dicere, vt relatiua, vt duplum dimidio: vt contraria, vt malo bonum: vt secundum priuationem & habitum, vt cæcitas visui: vt affirmatio. & negatio, vt sedet & non sedet.

Hic est tertius tractatus huius operis: tradens notitiam postprædicamentorum. i. eorum, quæ consequuntur diuersa prædicamenta. hæc enim supererant determinanda hoc in loco ſm veritatem: licet Andronicus (Boetio teste) dixerit Aristotelis non esse doctrinam hanc. sicut nanq; ante doctrinam prædicamentorum tradidit eorum notitiam, quæ velut principia & fundamenta iacienda erant: & postmodum singula genera cum suis proprietatibus numerauit: sic modo ea, quæ ad omnia velut multa genera consequuntur, docere consequenter vult. Sunt autem hæc quinq;. s. oppositio, prius, simul, motus, & habere. Quorum primum secundum & tertium oĩa & singula genera comitantur: qm̃ inter omnia genera est oppositio: cum sit distinctio, quæ super oppositione fundatur: & vnum est prius & aliud posterius: & omnia sunt simul tempore. in singulis quoq; generibus manifeste hæc patēt. differentiæ siquidem ecōuerso diuidentes genus quodlibet simul natura & oppositæ sunt: genera vero priora spēbus sunt. Motus autem per se quidem quatuor respicit genera. s. substantiam, quantitatem, qualitatem, & vbi: per accidens autem ad omnia se extendit. Habere autē substantiam respectu certorum generum comitatur. Declaranda igitur merito hæc ab Aristotele fuerant: incipiens autem ab oppositis quatuor facit. Primo proponit & in cōmuni manifestat intentum. Secūdo exequitur de singulis oppositionibus tractando. ibi (Quæcunq; igitur vt relatiua.) Tertio comparando eas adinuicem differētiam inter illas ostēdit. ibi (Quoniam autem priuatio & habitus.) Quarto redit ad amplius contrariorum naturam tractandam. ibi (Contrarium autem est bono &c.) Proponendo ergo primo quid dicendum sit: aperit. s. Quoties solet opponi. Deinde enumerat quoties solet opponi dicens: quadrupliciter oppositionem fieri. Vltimo figuraliter. i. exēplariter quatuor oppositionis modos numeratos manifestat: singulis oppositis singula exempla apponens, vt de se patet.

A CIRCA illud verbū (quoties solet. opponi) cōmune dubium occurrit: an oppositio vniuoce dicatur de his quatuor oppositionibus, an æquiuoce. Quibusdā enim videtur ꝙ vniuoce: quia nomen est cōmune & ratio ſm oppositionis nomen est eadem: est siquidem oppositio incompossibilitas simul existendi in eodem ſm idem ad idem &c. & in hoc conueniunt oēs oppositiones. Alijs autem (quos sequor) apparet oppositionem æquiuoce, ſm analogiam tñ dici de his quatuor. Tum quia Arist. non diffinitiue aut descriptiue, sed diuisiue incępit de oppositis tractare dicens. Quoties solet opponi dicendum est. Constat enim quod hic modus tractandi analogorum proprius est. Tum quia illa oppositionis descriptio adducta non oppositionis, sed contradictionis est: vt patet in primo Elenchorum. Tum quia relatiue opposita (vt infra patebit) æquiuoce opposita dicuntur.

Oppositionis nomen ad oēs oppositionis spēs analogum est.

CIRCA illud verbū, quadrupliciter opponi dicitur aduertendum est, ꝙ sufficiens ratio numeri opposi-B tionum habetur ex hoc, ꝙ oppositio aut attenditur inter ens & non ens, aut inter entia: si primo modo dupliciter contingit: vel inter ens & non ens omnino, & sic est contradictio: vel inter ens & non ens in tali subiecto, & sic est priuatiua oppositio: si secundo modo, dupliciter ē: vel inter entia expellētia se mutuo ab eodem subiecto, & sic est contrarietas: vel inter entia adinuicem contraposita, & sic est relatiua oppositio.

Quatuor tātum esse oppositiōis species.

CIRCA ordinem harū oppositionum notandum est: ꝙ dupliciter ordo inter ea considerari potest. primo in latitudine oppositionis, secundo in latitudine entis. Si ordinandæ sunt in ordine oppositionum, sic contradictio primum tenet locum, deinde priuatio, tertio contrarietas, & vltimo relatiua oppositio remanet: qa tanto priorem inter oppositiōes locum obtinet oppositio, quanto minus cōuenientię cōpatitur: sicut tanto magis calidū est, quanto minus frigoris compatitur: & vniuersaliter quanto minus vnum extremum compatitur ali-C quid alterius, tanto magis perfectius ſm illud est. Constat autem contradictionis extrema in nullo conuenire, quia alterum ens, alterum purum nihil est. Priuatiue autem opposita, etsi in nullo formaliter conueniant, in subiecti tñ positione conueniunt: vtrūq; enim subiectum ponit. Contraria autem etsi mutuo se expellant: quia tñ in vnius generis natura conueniunt: qm̃ vtrūq; eorum ens ponit, formaliter illius generis tertiū merito sibi locum vendicant. Relatiue autē opposita vltimo restant: qm̃ in genere formaliter conueniūt: vt pote naturas positiuas illius dicentia, nec se ex hoc ꝙ relatiue opposita sunt expellunt, vt infra patebit, sed quia opposita. i. cōtraposita sunt, inter opposita numerantur. Si autem in ordine entium collocandæ sunt, sic contrarius ordo est: qm̃ relatiue oppositioni primus debetur locus, contrariæ secundus, priuatiuæ tertius, & contradictoriæ quartus. & ratio est: quia in his, quæ imperfectionem important opposito ordine attenditur magis & minus eorū D in illo genere, & in genere entis: in illo siquidem genere attenditur magis & minus ſm accessum ad summum illius generis: vel quod idem est ſm maiorem recessum ab opposito: in genere autem entis attenditur magis ſm minorem recessum ab entis positione: ita ꝙ illud est perfectius, quod minus ab entis positiōe recedit. verbi gratia, infirmitas, quę imperfectionem sonat, dupliciter melior dici potest: vel in genere infirmitatis, & sic illa erit perfectior infirmitas, quæ magis appropinquat morti: seu magis recedit a sanitate: vel in genere entis, & sic infirmitas minus remouens sanitatis perfectior est. Constat autem ꝙ oppositio in allastogia malorum est: sicut non ens & distinctio: vt ex oppositis eorum apparet. s. conuenientia, & vnitate: quæ in coordinatione bonorū sunt: & ideo consequens est, ꝙ quanto aliqua oppositio magis recedit ab entis positione posteriorē inter entia locum teneat & ea quæ minus entitatis remouet, prio-

Oppositionis spēs dupliciter ordinantur.

rem

rem locum obtineat. Clarum vero est ꝙ conuenientia ens ponit, sicut & vnum esse: & consequenter ꝙ quanto aliqua oppositio minus conuenientiæ habet, tanto magis ab ente recedit: ac per hoc contradictio vltimū entiū inter oppositiones erit, & aliæ præcedent ipsam sm recessum minorē a conuenientia, qui supra declaratus est. Si credimus ergo Aristotelem oppositiones voluisse ordinare in genere oppositionis a minus oppositis ascendisse semper dicamus. Si autem opinamur ipsum ordinasse oppositiones inter entia: dicamus a perfectiori inchoasse & ad minus perfecta indefesse properasse &c.

Quæcunq; igitur (vt relatiua) opponuntur ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea, vt duplum dimidij, ipsum quod est alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur, & scientia scibili tanquā relatiue opposita est. & dicitur sciētia hoc ipsum quod est scibilis: sed scibile hoc ipsum quod est ad oppositum dicitur, id est ad scientiam scibile enim aliquo dicitur scibile scientia. Quæcunq; ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ipsa quidem quod sunt aliorum dicuntur, aut quomodocunq; ad se inuicem.

Hæc est secunda pars principalis huius capituli: in qua intendens determinare sigillatim de singulis oppositionibus quatuor facie iuxta numerū oppositionum, quæ suis locis patebunt. Primo ergo breuiter determinans de relatiua oppositione describit relatiue opposita sic. Quæcunq; vt relatiua opponūtur, ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur: aut quomodolibet aliter ad ea: et declarat exemplariter ponens duo exempla. primum deseruiens primæ particulæ, & secundum secundæ, vt ex his, quę dicta sunt (in capitulo relationis patet. Notandum est hic attente, ꝙ sm duplicem viam exponendi relatiuam oppositionem, dupliciter exponitur dicta descriptio. Quidam enim putant relatiue opposita ex hoc habere oppositionem relatiuam. quia non compatiuntur se inuicē in eodem secūdum idem, similiter &c. respectu eiusdem: impossibile est siquidem aliquem esse patrem & filium eiusdem, aut duplum, & dimidiū &c. & secundum istos, hæc descriptio non declarat in quo consistit relatiue opponi, sed est potius regula quædam ad cognoscendum relatiue opposita: qm̄ hinc discimus ꝙ relatiue opposita semper sunt correlatiua adinuicem. talia enim sunt quæ non se compatiuntur respectu eiusdem &c. ita ꝙ secundum hanc viam descriptio ista magis est ad declarandum quæ sint relatiue opposita, q̄ quid sint: licet habeatur ex ea via ad cognoscendū quid sint, scilicet quę non compatiuntur se &c. Alij autem dicunt relatiuam oppositionem in hoc consistere formaliter quod ad inuicem relatiua sunt, seu dicuntur: ita quod ex hoc pater & filius opponuntur relatiue: quia pater contra filium ponitur, & econuerso per hoc quod pater filij est pater, & filius patris est filius: & simile est in alijs relatiue oppositis: & secundum hanc viam descriptio ista optime declarat quid sint relatiua opposita vt sic: quoniam explicite dicit in quo consistat eorum relatiua oppositio: scilicet in hoc ꝙ ad se inuicem referūtur. Et quoniam hæc via veritatem tradit, ideo ad eius euidentiam & prioris manifestationem in quo deficiat notandum est: ꝙ quia relatiua oppositio vltimum inter oppositiones locum tenet, & consequenter cōtradictoriam participat: quæ prima est oppositio. ideo dupliciter possunt considerari relatiue opposita. Primo inquantum opponuntur contradictione participata, secūdo inquantum sunt opposita relatiue. Si considerentur inquantum relatiue opposita, sic apud sanctū Thomam in quæstione septima de potentia dei, articulo octauo

Potētia. q. 7. articu. 8. ad. 4.

E ad quartum, duabus singularibus differētijs separantur ab alijs oppositis. Prima est, ꝙ cęterorum oppositorum semper alterum, ideo oppositi rationem habet, quia alterius negatio est: vel negationem secum ducit. Contradictorie enim & priuatiue oppositorum alterum negatio est: contrariorum vero alterum vt priuatio est, vt dicit decimo metaphysice. relatiue autem oppositorum vt sic, neutrum alterius destructio est: sed ex hoc quod opponuntur mutuo se ponunt. non enim pater opponitur relatiue filio ex hoc quod idem non potest esse pater & filius eiusdem, sed ex hoc quod contra ponitur filio, vt dictum est, ex hoc autem ponit filium: & econuerso. & simile est in alijs relatiue oppositis: semper nanq; inuenitur hoc, ꝙ ex hoc ꝙ relatiuum ad suum correlatiuum dicitur, ponit ipsum & non negat. ex hoc autem opponitur: vt in textu dicitur, ꝙ hoc ipsum ꝙ sunt aliorū sunt. ergo &c. Secunda est ꝙ cęterorum oppositorum alterū se habet vt imperfectum respectu alterius, vt patet di-
F scurrendo per singula: relatiue autem oppositorū vt sic, neutrum altero perfectius esse oportet: qm̄ vt sic. i. inquantum opposita, hoc ipsum quod sunt ad aliud sunt: inquantum autē res aliqua ad aliud est, nec perfecti, nec imperfecti rationem habet. Si autem considerentur relatiue opposita vt opponuntur contradictione participata, sic absq; dubio verum est, ꝙ alterum alterius negationem claudit, respectu eiusdē &c. & hoc modo intelligēdi sunt expositores illi, qui dicunt relatiue opposita opponi ex eo ꝙ non possunt esse in eodem respectu eiusdē, & non est accipiendum de relatiue oppositis vt sic præcise: qm̄ vt ex duabus conditionibus eorum inductis apparet, ꝙ relatiua oppositio formaliter & præcise sumpta non consistit in negatione & imperfectione, sed positione abstrahendo a perfectione & imperfectione. Et quoniam sermo Aristotelis formalis est, ideo veram relatiue oppositorum descriptionem assignauit dicens, relatiue opposita esse illa, quæ ea ipsa, quæ sunt oppositorum sunt &c.

Opponuntur relatiua cōtradictione participata, inquātū vnum alterius negationem claudit, vt relatiua vero, inquātū inuicē correlatiua sunt.

G Illa vero quæ sunt vt contraria ipsa quidem quæ sunt nullo modo adinuicem dicuntur: cōtraria vero sibi inuicem dicūtur. neq; enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium, nec album nigri album, sed contrarium: quare differunt a se inuicem hæ oppositiones.

Hic secundo determinans de oppositione contraria duo facit. primo quasi describendo contrarie opposita, dicit (Illa vero &c. Vbi tria notanda sunt. Primum est ꝙ sm triplicem contrarie oppositorum conditionem, tria Aristoteles tangit. sunt enim contrarie opposita entia, & in hoc conueniunt cum relatiue oppositis (ad seinuicē non respectiua.) & in hoc differunt a relatiue oppositis) & denominata sibi inuicem cōtraria.) & per hoc differunt a disperatis: puta albedine & dulcedine.
H Primam conditionem innuit dicens, ipsa quidem, quæ sunt, idest secundum suas proprias essentias. Secundam subdens, nullo modo ad se inuicem dicuntur. Tertiam adiungens, contraria vero sibi inuicem dicuntur. Secundum est, ꝙ opposita cōtrarie, vt in textu patet, oportet sm ea quæ sunt, non se inuicem respicere: & aliquo modo (.s. vt contraria.) se inuicem respicere: & consequenter nō esse relatiua & esse relatiua. (Non propterea ꝙ oporteat contraria non esse relatiua sm esse: & esse relatiua sm dici: qm̄ album & nigrum: dulce & amarum & alia huiusmodi neutro modo sunt relatiua. sed propterea: quia oportet contrarie opposita non esse correlatiua per se: & esse correlatiua per accidens.) Vocantur autem relatiua per se, quæ sm seipsa seu proprijs nominibus referūtur: vt pater & filius, duplū & dimidiū &c. relatiua autem secundum accidens, quæ secundum aliquid sibi additum seu denominatiuis nominibus referuntur.

runtur. vt sortes est relatiuum secũdum accidentem sibi paternitatem: & patris nomen iodutus, Platonis filij dicitur pater: necesse quippe est quod contrarie opposita ſm ea, quæ sunt, sub proprijs nominibus relatiua ad se inuicem non sint: vt album non dicitur nigri album: nec econuerso. & quod denominentur contraria, ac per hoc secundum additam contrarietatis relationem, relatiue dicantur induta contrarij vocabulum. dicitur enim nigrum (& si non albi nigrum, albi tamen contrarium) & econuerso. album dicitur nigri contrarium, & sic oportet contrarie opposita non esse correlatiua & esse correlatiua. Nec tñ hoc sufficit ad discernẽdum contrarie opposita, sed oportet specificare quali relatiua denominatione oportet ea esse correlatiua: & hoc fecit Aristoteles (cum dixit ea oportere a contrarietatis relatiõe denominata, sibi inuicem contraria dici.) Tertium ꝙ quia Aristoteles superficietenus (vt logicum decet res sub intentionibus considerantem) opposita contrarie manifestauit per differentiam a relatiuis & disperatis: nec aperuit quid contraria oppositio sit, sed quæ contrarie opposita dicuntur, non vera descriptione, sed aliquasi maiore explicatione, ꝗ contrariorum nomen sonet. ideo non est mirandum si contrarie opposita declarauit: per dici sibi inuicem contraria. Ex dictis namq; iam patet, ꝙ adiunctæ huic particulæ duæ aliæ, tres contrariorum conditiones ostendunt: quas contrariorum, aut contrarie oppositorum nomen non explicat &c.

Quæcunq; vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicãtur necessarium sit alterum ipsorum inesse, nihil horum est medium. quorum vero non necessarium est alterum inesse, horum omnium aliquid est medium omnino. vt ægritudo, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum inesse animalis corpori, vel ægritudinẽ, vel sanitatem. Et par & impar de numero prędicantur: & necessarium est alterum in numero esse, vel impar, vel par, & nullum est medium eorum, neq; ægritudinis, & sanitatis, neque imparis, atque paris. Quorum vero nõ est necessarium alterum inesse eorum est aliquid medium. vt nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum esse in corpore. nõ enim omne corpus aut album, aut nigrum est. Sed prauum & studiosum prædicantur quidem de homine, & de alijs multis: sed non est necessarium alterum eorum inesse illis, de quibus prædicantur. non enim omnia vel praua vel studiosa sunt, sed est horum medium. Albi quidẽ & nigri, fuscum & pallidum, & quicunq; alij sunt colores: praui vero & studiosi quod neq; prauum, neq; studiosum est. In aliquibus itaq; nomina posita his, quæ media sunt, vt albi & nigri fuscum & pallidum: in aliquibus autem nomina quidem medio assignare idoneum nõ est, sed ꝑ vtriusq; extremorũ negationẽ (quod medium est) determinatur: vt neq; bonũ, neq; malum, neq; iustum, neq; iniustum.

Deinde diuidendo contraria per mediata & immediata, magis eorum naturã aperit, tali ordine. Primo ponit diuisionem bimembrem cum membrorum descriptionibus dicens, contrariorum quędam esse, quorum

A nihil est medium. i. immediata: & ista sunt quęcunq; talia sunt: vt in qbus nata sunt fieri, & de quibus prędicantur: necesse est alterum ipsorum inesse: quædam vero, quorum est aliquod medium, id est mediata: & ista sunt quæcunq; talia sunt, vt non sit necesse alterum ipsorum inesse ei, in quo nata sunt fieri. Secundo declarat exẽplariter vtrunq; membrum: & quoad primum adducit in exemplum languorem & sanitatem in naturalibus: & in mathematicis parem & imparem declarans in eis saluari descriptionem primi membri: & ex descriptione descriptum. Quo ad secũdum autem adducit album & nigrum in corpore: & prauum & studiosum in anima: & similiter procedit a descriptione secundi membri ad descriptũ, vt clare patet in textu. Tertio distinguit quo ad nos (ſm membrum) contraria. s. mediata: dicens in aliquibus contrarijs mediatis impositum esse nomen ei quod est medium, vt fuscum, pallidum, croceum &c. nomina sunt mediorum inter albũ & nigrum: in aliquibus

B vero nomen proprium medij nõ habemus, sed negatione vtriusq; extremi circũloquimur (vt patet de medio inter prauum & studiosum) quod dicimus, nec prauũ, nec studiosum, & sic de alijs. Aduertenda sunt ad intellectum huius literæ duo. Primo, ꝙ medium est duplex. s. per participationem, & per abnegationem. Medium per participationem dicitur, quod ita ab vtroq; extremo differt, quod tñ vtriusq; naturam participat: vt pallidum ita nec album, nec nigrum est: vt tñ albi nigriq; naturam sapiat. Medium vero per abnegationem dicitur, quod vtriusq; extremi negationem omnino habet: vel simpliciter, vt lapis nec prauus, nec studiosus: vel ſm tempus, vt homo in infantia nec prauus, nec studiosus: vel ſm partem, vt homo ſm corpus, nec prauus, nec studiosus. In hoc ergo loco non est sermo de medio per abnegationem: qm̃ inter omnia contraria inuenitur tale medium: sed est sermo de medio per participationem: quoniam ex hoc diuiduntur contraria inter se, ꝙ

C quædam eorum habent tale medium, & quædam non.

Diligenter autem attende, ꝙ non dixit Arist. aliqua contraria esse indiuisibilia, sed immediata, & ideo non oportet ex hoc loco dubium quempiam reddi: quomodo inter contraria immediata possit esse motus: immediatio siquidem rerum non obstat motui, sed indiuisibilitas, vt patet de motu, qui est inter nigrũ, & immediate sibi vicinam speciem coloris, puta fuscum: vnde sic potest motus de infirmitate in sanitatem, sicut de fusco in nigrum (non obstante immediatione:) licet inter ea motus esse non posset: si vtrunq; eorum in indiuisibili consisteret. Secundo aduertendum est circa ea, quæ exemplariter in textu dicuntur, ꝙ etsi vbiq; exempla excutienda non sint (quia exempla ponimus non ꝙ ita sint, sed vt addiscentes intelligant.) In logica præsertim Aristotelis ponderanda minime sunt: qm̃ aliorum opinionibus frequenter in huiusmodi vtitur: vt patet hic cum dicit, prauum & studiosum inueniri in alijs ab homine.

D Platonicum enim est, vocari deos omnes bonos: demonum vero quosdam bonos & quosdam malos: significãdo per deos substãtias intellectuales supra globum lunarem, per demones vero eas, quæ sunt infra &c.

Priuatio vero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid. vt visio & cæcitas circa oculum. vniuersaliter autem dicere est, in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrũq; eorum ordine.

Hic tertio determinãs de oppositione priuatiua quatuor facit. Primo describit quid sint priuatio & habitus dicens: priuatio & habitus sunt quæ circa idem, i. in eodem nata sunt fieri ordine, i. ordinate. Notanda sunt hic tria. T.c.17. Primum est, ꝙ quamuis priuatio (vt in quinto metaphy. scribitur) multis modis dicatur: quos vide ibi si placet:

ſi placet: in cõmuni tamen vſu loquentium dupliciter ſumitur:& vno modo dicitur priuatio,negatio alicuius formæ in ſubiecto apto nato habere illam:& hoc modo tenebra dicitur priuatio luminis & ignorantia priuatio ſcientiæ:& ſic priuatio ponitur vnum principium naturalium(in Primo phyſicorum.) Alio modo & ſtrictius dicitur priuatio negatio formæ in ſubiecto apto nato habere vtranq; ordine irregreſſibili:& hoc modo cæcitas dicitur priuatio viſus,& mors priuatio vitæ:& ſic ſumitur in hoc loco ab Ariſto.priuatio,vt patet ex illa particula,ordine:& ex eo quod inferius dicet.ſ.ꝙ a priuatione ad habitum non fit regreſſus. Secundũ eſt,ꝙ quãuis Ariſtoteles explicite non dixerit in hac deſcriptione priuationem eſſe negationem,implicite tamen hoc inſinuauit,quoniam impoſſibile eſt duo pure poſitiua fieri circa idem proximum ſuſceptibile ordine.ſ.tali,ad quẽ ſequatur irregreſſibilitas: poſitiua nanq;,quæ in eodem ſuſceptibili fiunt,contraria ſunt:inter quæ(vt dicetur) trãſmutatio mutua eſt:niſi in aliquo ſubiecto,cui alterũ inſit a natura. Tertium eſt,ꝙ Ariſto. valde obſcure inſinuauit nobis priuationis & habitus naturam,contentus additiõe illius particulæ,ordine. Sed diuus Tho. in Octauo metaphyſicæ,lectione.4.&.10.eiuſdem. lectione ſexta.obſcuritatem hanc produxit in lucem dicens,duplex eſſe priuationum genus.Quędam priuatio eſt,quę ita immediate reſpicit ſubiectum,ſicut habitus,cui opponitur,ſicut tenebra & ignorãtia &c. & iſtæ nõ habent fieri circa idem ordinate:ex eo nanq; ꝙ priuatio immediatum ordinem habet ad ſubiectum,ſicut habitus:non eſt ordo circa generationem eorum: quãuis ſit ordo priuationis inter omnem habitũ & eius priuationem.Quædam vero priuatio eſt,quæ non habet immediatum ordinem ad ſubiectum,ſed reſpicit illud mediãte ſuo habitu:vt mors non reſpicit cõmune ſuſceptibile vitæ & mortis,niſi mediante vita.non enim mors fieri poteſt niſi vita præceſſerit: & tales priuationes habent fieri circa idem,circa quod fiunt habitus ordinate:& ꝑpter iſtum ordinem(vt infra patebit)eſt in eis irregreſſibilitas.Et quia(vt iam dictum eſt.)Ariſto.deſcribit huiuſmodi priuationem & habitum,ideo appoſuit illam particulam ordine:ita ꝙ habitum & priuationem dixit quæ nata ſunt fieri circa idem ordine immediationis & mediationis.habitus enim natus eſt fieri immediate,priuatio autem mediante habitu.

T.c.66.

Infra eodẽ cap.8. met. circa text. c.14.ſi. 10. me. circa. t.cõ.16.

SED occurrit hic ſtatim dubium:quia iſta differentia aſſignata non videtur habere veritatẽ. aut enim loqueris de priuatione & habitu in ordine ad ſubiectum abſolute,aut in ordine ad generationem eorum in ſubiecto. ſi primo modo,de omni priuatione & habitu verificatur ꝙ ſubiectum non æqualiter reſpicit vtrunq; quoniã ad habitum ordinatur per ſe,ſicut perfectibile ad propriam perfectionem: ad priuationem vero non niſi per accidens:quia.ſ.habitus non eſt perpetuus &c. Si ſecundo modo,tunc falſum eſt quod dicitur,quia ſequeretur ꝙ nullus poſſet eſſe cæcus niſi prius generatus fuiſſet in eo viſus:quod in cæcis a natiuitate falſum apparet.non enim tales cæcantur cum ex vtero exeunt:ſed in materno vtero cæci naſcuntur. Ad hoc dicitur,ꝙ loquitur de priuatione & habitu ſecundo modo.i.ſm ordinem generationis eorum:ita ꝙ dicimus inter priuationem et habitum eſſe ordinem generationis,adeo vt impoſſibile ſit fieri priuationem immediate,ſed neceſſario oporteat eam mediante habitu fieri,ideſt mediante generatione habitus. nec ſequitur,ergo omnis cæcus habuit quandoq; viſum,ſed ſequitur,ergo omnis cæcus habuit generationem terminabilem ad viſum:quæ & terminata eſſet niſi impedimentum affuiſſet. Impoſſibile eſt ſiquidem,aliquod eſſe prius cæcum,aut ſurdum,ꝗ actio generantis factiua viſus,aut auditus,dum facit impediatur,ita ꝙ ex corruptione generationis viſus cæcitas fit: eſt ergo inter habitum & priuationem ordo generationis vel in ſe,vel in ſuis generationibus. & hoc eſt ſimpliciter neceſſarium:ita ꝙ illa priuatio dicitur fieri non niſi mediante habitu:cuius factio factionẽ habitus præſupponit:immo in ipſius habitus factionis,aut conſeruationis impedimento ſeu corruptione per ſe cõſiſtit. Et quia hoc non cõuenit alĳs priuationibus(de quibus diximus Ariſtotelem modo non loqui.) ideo patet aſſignatam differentiam & expoſitionem illius particulæ ordine,optimam eſſe.Exemplariter autem liquet inter priuationem & habitum vniuerſaliter non eſſe talem generationis ordinem. tenebra enim nõ fit neceſſario luce prę ſuppoſita,aut eius generationis impedimento: ſed ſola lucentis abſentia a diaphano: ignorantia ſimiliter nobiſcum naſcitur abſq; cuiuſcunq; actionis impeditione, vt patet &c.

Eſſentialis eſt hæc priuationis & habitus differentia.

E

Priuari autem tunc dicimus vnumquodq; ſuſceptibilium habitus quando in quo natum

F eſt,ineſſe,vel quod natum eſt habere,nullo modo inſit. Edẽtulum enim dicimus nõ quod non habet dentes,& cęcũ,non quod nõ habet viſum:ſed quod non habet quando natum eſt habere.quædam enim generatione,neq; dentes,neq; viſum habent,ſed non dicuntur edentula,neq; cæca.

Secundo deſcribit quid ſit priuari dicens: ꝙ priuari eſt ſuſceptibile habitus nullo modo habere illum. vbi tres conditiones requiri dixit ad priuari.Prima eſt,ꝙ illud quod dicitur priuari ſit aptum natum ſuſcipere habitum:propter quod lapis non eſt priuatus viſu. Secunda eſt ꝙ non habeat illum habitum: aliter priuatum non eſſet. Tertia eſt ꝙ nullo modo habeat illum: ideſt ꝙ non habeat illum eo modo,quo natum eſt habere: ſiue iſta modificatio attendatur ſm tempus: vt patet in catulo,

G qui non eſt priuatus viſu ex hoc ꝙ ante nonum diem non videt:quia licet careat eo quod eſt aptus natus habere:non tamen caret illo quando natus eſt habere: ſiue ſm locum:vt patet de aere exiſtente in cauernis,qui nõ dicitur priuatus luce.vnde ibi non eſt nox:ſiue ſm partem,vt patet de homine,qui non dicitur priuatus viſu ex eo ꝙ non videt ſm aures,aut partem poſteriorem capitis:ſiue ſm quantitatem,vt patet de homine,qui non dicitur aliqualiter cæcus ex eo ꝙ non videt ita acute ſicut aquila:& breuiter ſm quãcunq; circunſtantiam attendatur modificatio ſeu determinatio iſta,ſemper verificatur ꝙ priuari non dicitur niſi ſm illam circũſtantiã ſibi deficiat:& quia omnis circũſtantia modificat rem, cuius eſt circũſtantia.ideo cõmuni vocabulo omnes cõprehendens dixit Ariſt.(nullo modo habet) ac ſi dixiſſet.i.non habet:ſm illam circũſtantiam,qua natum eſt habere:& declarauit ſtatim hoc quo ad circunſtantiam temporis,quam importat ly(quando)& declaratio eius

H non eget expoſitiõe:niſi ꝙ nouitĳs dicendum eſt,ꝙ per generationes intendit res genitas ſm id quod habent ex generationibus,ſic nanq; generatio catuli eſt ſine viſu, & hominis ſine dentibus. Aduerte hic ꝙ ſi ſenſus prędictus ex Ariſtotelis deſcriptiõe verbaliter ſumi debet, negatio importata in ly nullo,ſupra verbum cadere immediate debet,vt dicatur nullo modo habet.i.nõ habet aliquo modo.i.illo modo,quo natum eſt habere &c.

Quæritur autem hic,cur Ariſto.deſcripta priuatione ſeorſum deſcripſerit priuari:& tamen cum deſcripſit relatiue aut contrarie oppoſita,non deſcripſit poſtmodum referri,aut contrariari.vnde diſparitas hæc? Ad hoc dicitur ꝙ diſparitas iſta orta eſt ex ſingulari conditione,quam addit priuari ſupra rem,quæ eſt priuatio: quam non addit referri ſupra relationem,nec contrariũ eſſe ſupra rem cõtrariam. In alĳs nanq; a priuatione ad hoc ꝙ ſubiectum denominetur tale ſufficit ꝙ res illa habeatur,

beatur,

beatur, ad hoc enim ꝙ aliquis a paternitate pater dicat, sufficit, ꝙ paternitatem actu habeat. & similiter ad hoc ꝙ aliquid sit calidum sufficit, ꝙ habeat caliditatẽ. In priuatione vero non sufficit ꝙ habeatur a subiecto apto nato res illa quę formaliter est priuatio.i.negatio habitus, sed oportet apponere circunstantias.s.qñ, vel vbi &c. non enim a negatione visus res apta nata videre dicitur cæca, nisi apponatur, ꝙ negatio illa habeatur quando debeat haberi habitus. vnde Arist. nihil aliud in priuari descriptione expresit nisi conditionem hanc singularẽ. vt patet in textu.

Priuari vero & habere habitum non est habitus, & priuatio. habitus.n.est visus, priuatio vero cæcitas. habere visum non est visus, nec cæcum esse cæcitas. priuatio enim quædam est cęcitas, cęcũ vero esse priuari, non priuatio est. Nam si idem esset cęcitas & cęcum esse, vtraq; de eodẽ p̃dicarent̃, nũc vero minime, sed cęcus dicitur homo, cęcitas vero nullo modo dicit̃.

Tertio ostendit non esse idem, sed inter se distingui hęc duo quę descripsit.s.priuationẽ & priuari. & similiter habitum & habere habitum, & adducit rationem talem ad hoc, cæcum esse non est cæcitas, & similiter habere visum non est visus. ergo priuari non est priuatio, & habere habitum non est habitus. declarat consequentiam ex terminis, quia constat ꝙ cæcum esse est priuari, & cæcitas priuatio. & similiter visus est habitus, & habere visum est habere habitum. Antecedens vero probat sic, si cæcum esse esset idem quod cęcitas, prædicarentur de eodem, sed non prædicantur de eodem, quia esse cæcum prædicatur de homine, cæcitas aũt nõ. ergo a destructione consequentis sequitur ꝙ cæcum esse non sit cæcitas, quod est oppositum antecedentis. & ratio adeo clare in litera patet, vt non sit opus applicatione.

Dubium tamen circa hoc occurrit tale, aut Arist. intendit concludere ꝙ priuari, & priuatio distinguuntur sicut denominatiuum & denominans, aut ita ꝙ vnum non sit s̃m rem omnino idem quod alterum, eo modo, quo inter entia rationis potest dici distinctio s̃m rem, i. ꝙ vnum non est aliud. si primum intendit, superflua videtur sollicitudo ista: iam enim in Anteprædicamentis declarauerat, quomodo denominatiua differant ab his, a quibus dicuntur. Si vero secundum intendit, fallacia consequentis in processu eius est, procedit enim ex hac maxima, quæcunq; sunt idem prædicantur de eodem, in virtute nanq; huius categoricæ, tenet illa sua conditionalis, si cæcitas & cæcum esse essent idem prædicarentur de eodem, constat autem ꝙ ex illa maxima non potest concludi determinate talis vel talis distinctio, sed aliqua distinctio, quæ potest etiã esse distinctio s̃m modum significandi tantum, varietas nanq; modi significandi sufficit ad hoc ꝙ aliquid prædicetur de aliquo & non prædicetur de eodem, vt patet de albedine & albo. album enim de forte prædicatur, albedo autem non, & vt dictum fuit solo casu differunt. Ad hoc dicitur, ꝙ Aristoteles intendit concludere priuationem & priuari, nõ esse oĩno idem s̃m rem, idest rem significatam per priuari, non esse oĩno idẽ cum re significata per priuationem. vnde non distinguit inter cæcum & cæcitatem. distinctio siquidem ista ex denominatiuorum ratione sufficienter nota est, sed distinguit inter cæcum esse & cæcitatem, & similiter non distinguit visum a vidente, sed visum a videntem esse, vt expresse patet in textu. Constat autem ꝙ licet albedo & album differant solo casu, albedo tamen & album differunt s̃m rem, esse nanq; album non est ipsa albedo, licet ipsam exigat, ita in proposito esse cæcũ aliud a cæcitate est, & habere visum aliud a visu est. Nec est in processu Aristo. sane intellecto vitium, quoniam etsi ex illa maxima sic vniuersaliter sum

A pta non possit ista specialis distinctio concludi, ex ipsa tamen de significatis rebus intellecta, seclusis modis cõcipiendi & significandi euidenter concluditur, aliqualibus s̃m rem significatam distinctio. Si enim aliqua duo seclusis modis concipiendi &c. non prædicantur de eodem, oportet illa non esse omnino idem ante omnẽ modum concipiendi & significandi. sic autem se habent cæcum esse & cæcitas. esse nanq; cæcum de homine prædicatur, cæcitas non, quia res illa, quæ est cęcitas, aliud qd est ab esse cæcum, seu habere cæcitatem. sic ergo Aristotelis conditionalis ex parte rei significatę intelligenda est, & similiter illa propositio in proposito, quæ est eius fundamentum. sic autem accipiendo intentum absq; fallacia concluditur, vt ex dictis patet &c.

Opposita vero etiam hæc videntur esse, idest priuari & habitum habere, tanquam priuatio & habitus. modus enim oppositiõis idem est. B nam sicut cæcitas visui opposita est, sic cæcum esse & visum habere, opponuntur.

Quarto dicit, ꝙ quãuis priuari & habere habitum nõ sint idem cum priuatione & habitu, eadem tamen specie oppositionis opponuntur. sicut enim cæcitas priuatiue opponitur visui, sic cæcum esse priuatiue opponit̃ ei quod est habere visum &c.

Non est autem neq; id, quod sub affirmatione & negatione est, affirmatio & negatio. affirmatio nanq; est oratio affirmatiua, & negatio oratio negatiua. quod vero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio. dicuntur autẽ hæc esse opposita adinuicem, tanquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppositionis est idem. Sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt qui sedet ei, qui non sedet, C sic & res, quæ sub vtroq; est, opponitur, scilicet sedere aliquem ad non sedere.

Hic quarto determinat de oppositione contradictoria, omissa descriptione earum. quia affirmatio & negatio in notitia omnium sunt, tali ꝙ sat sit ad contradictorie opposita recipienda. vnde duo de contradictorie oppositis tradit. Primum est distinctio eorum. Secundum est, ꝙ cum distinctione ista vnitas manet oppositionis.

Quo ad primum dicit, in oppositis cõtradictorie esse duo ex parte cuiusq; extremi, ex parte siquidem affirmationis est affirmatio ipsa, & id, quod sub affirmatione iacet, sicut signatum in signo. ex parte quoq; negationis sunt duo.s.negatio ipsa, & id quod sub negatione iacet, similiter sicut signatum in signo. verbi gratia, in istis cõtradictorie oppositis sortes sedet, sortes non sedet, nõ solum sunt orationes ipsæ affirmatiua.s.& negatiua, sed sunt earum vltimo significata.s.sortem sedere & sortẽ D non sedere. Sciendum est hic antequam vltra progrediamur, ꝙ nomine affirmationis & similiter negationis, non intelligitur affirmatio scripta, vel vocalis, sed affirmatio s̃m quodcũq; esse siue in scripto, siue in voce, siue in mente. nomine autem eius, quod sub affirmatione vel negatione iacet, intelligitur res extra coniuncta tali dispositioni, vel sine illa, puta sortes habens sessionem vel sine sessione. Cum ergo in oppositis contradictorie sit considerare ex parte cuiusq; extremi duo, probat Arist. talia non esse idem tali ratione, affirmatio est oratio affirmatiua, & similiter negatio est oratio negatiua, ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent, non sunt orationes, ergo id quod iacet sub affirmatione non est affirmatio, neq; id quod iacet sub negatione est negatio. Cap. 4. in fine. Aduerte hic primo, ꝙ dictum Arist.s.affirmatio est oratio affirmatiua, & negatio est oratio negatiua, non est vt diffinitio accipiendum, rudis nanq; diffinitio

esset

esset affirmationis per affirmatiuum, & negationis per negatiuum, sed accipiendum tanquam simpliciter verum, sicut si diceretur, ꝙ homo est animal humanum. nõ enim fuit sibi curæ hoc in loco res hæc, quia proposito suo sufficit quòd tam affirmatio q̃ negatio sit oratio, seu enunciatio quæ est earum genus. in hoc enim stat vis rationis suę. ex hoc nanq; ꝙ affirmatio est oratio, & id, quod sub affirmatione iacet, non est oratio, concludit, ergo id quod sub affirmatione iacet non est affirmatio. (In primo autem libro perihermenias) subtiliter diffiniuit affirmationem & negationem, vt patet ibi. Aduerte secundo ꝙ quia omnis complexio verbalis, in qua consistit tam affirmatio q̃ negatio, fit per actum animæ, res extra, quæ per affirmationem, aut negationem significatur complexa esse non potest, eo ꝙ actus intellectus nihil ponit in re cognita, ac per hoc non potest esse oratio affirmatiua aut negatiua, sed est res habẽs sibi cõiunctum illud, quod de ea affirmatur, vel non habens illud sibi coniunctum. sortes enim habens albedinem, aut carens albedine non est complexum quid, seu oratio, sed res coniuncta secundum rem alteri rei, aut coniuncta. Vtrunq; igitur assumptorum ab Aristotele verum est. sequitur ergo in affirmatione & negatione, quę contradictoric opposita dicuntur, alia quædam duo latere, de quibus subdit consequenter quomodo opponantur dicens, ꝙ concedendum est ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent, quãuis affirmatio & negatio non sint, opposita esse sicut affirmatio & negatio opponuntur. i. opponi contradictorie. non enim contradictorie opponuntur solæ orationes, puta sortes sedet, sortes non sedet, sed earum fundamenta in re, s. sedere, non sedere. Ex hoc loco sumitur ꝙ duplicia sunt contradictoria. s. complexa & incomplexa, complexa sunt affirmatio & negatio, incomplexa vero ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent. i. earũ fundamenta extra animã &c.

Cõtradictoriorũ duo gñа sunt cõplexorũ, & incõplexorum.

Quòd autem priuatio & habitus non sic opponũtur vt ad aliquid, manifestũ est. neq; enim hoc ipsum quod est oppositi. visus enim non est cæcitatis visus, nec alio vllo modo ad ipsum dicitur. similiter autem neq; cæcitas dicitur visionis cæcitas, sed priuatio quidem visionis cæcitas dicitur, cæcitas vero visionis non dicitur. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare & cæcitas si esset eorum, quæ ad aliquid sunt, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, sed non conuertitur, neque enim visus dicitur cęcitatis visus.

Hæc est tertia pars principalis huius capituli, in qua cõparaturus declaratas oppositiones inter se, sicq; ostendere intendens, ꝙ non coincidunt, sed separata est vnaquæq; oppositionum dictarum ab altera, tria facit. Primo priuatiuam oppositionem separat a relatiua. Secũdo separat eandem a contraria. ibi (Quoniam autem neq; vt contraria. (Tertio separat oppositionem contradictoriam a cæteris. ibi (Quæcunq; vero tanquam affirmatio. Aduertendum est hic, ꝙ quia superius Arist. contrariam oppositionem a relatiua separauit, ideo nũc earum distinctiones non meminit, sed ad priuatiuæ differentiam ab vtraq; earum se statim transtulit distinguendam: & vt inchoatum ordinem, quo distinguendo posteriorem oppositionem a priori procedit obseruaret, non separat priuatam a contradictoria, sicut nec cõtrariam a priuatiua, nec relatiuã a contraria distinxit, sed econuerso, quia contraria, quæ post relatiuam posita est, a relatiua separauerat, subsequenter nunc priuatiuam a relatiua & contraria distinguit, & sic consequẽter contradictoriam ab omnibus antepositis separabit, nec propter hoc necesse doctrinæ aliquid ademptũ est,

E sed ordinatę breuitati consultum, mutuę siquidem sunt differentiæ, quibus separantur & simul declarantur, quoniam ex parte vtriusq; extremi differentes conditiones afferuntur, vt in processu patebit. Ponit ergo primo talem conclusionem. Opposita priuatiue non opponuntur relatiue & probat eam dupliciter. Primo sic, relatiue oppositorum vtrunq; hoc ipsum quod est sui oppositi est, secũdum habitudinem casus genitiui vel quomodolibet aliter, priuatiue oppositorum neutrum alterius est, aut quomodolibet aliter ad alterũ dicitur. ergo priuatiue opposita vt sic, non opponuntur relatiue. Declaratur minor exemplariter, visus enim non dicitur cęcitatis visus, nec cęcitas visus cæcitas, licet dicatur visus priuatio. sicut superius dictum est, ꝙ calidum non dicitur frigidi calidum, licet dicatur frigidi contrarium. Secundo sic, omnia relatiue opposita dicuntur reciprocata. i. ad conuertentiam, priuatiue opposita non dicuntur reciprocata: ergo. declaratur minor. quia visus non

F dicitur cæcitas visus, quod tamen esset necessarium, si cæcitas diceretur relatiue ad visum. oportet enim vt assumptum est, omnia correlatiua ad cõuertentiam dici. Notandum est hic, ꝙ ista secunda ratio non solum adducta est propter principale intentum, sed ad excludendam apparentiam, quę in fine primæ rationis remansit, quando dictum est, ꝙ cæcitas non dicitur visus cæcitas, sed visus priuatio, minus siquidem clare dimissum videbatur quomodo cæcitas non esset visus cæcitas, cum cõsonans videatur prima facie sermo dicẽs, cæcitatem esse visus cæcitatem, exclusa est autem apparentia hæc sufficienter ex secunda ratione, vt patet &c.

Quòd autem neque vt contraria opponuntur ea, quæ secundum priuationem & habitũ dicũtur, ex his manifestum est. Quorum enim contrariorum nihil est medium, necesse est in

G quibus nata sunt fieri, aut de quibus prædicantur alterum ipsorum inesse semper, eorũ enim nihil erat medium. quorum alterum necessarium erat inesse susceptibili, vt languorem & sanitatem, & impari atque pari. quorum vero aliquid est medium, nunquã necesse est omni inesse alterum. neque enim necesse est omne susceptibile candidum, vel nigrum esse, neque frigidum neque calidum, horum enim mediũ aliquid nihil prohibet esse. eorum autem erat aliquid medium, quorum non erat necessariũ alterum inesse susceptibili, præter illa subiecta, quibus naturaliter vnum inest, vt igni calidũ esse, & niui candidum. In his enim determinate necessarium est alterum inesse, & non vtrũ-

H uis contingit. non enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram. quare omni quidem susceptibili non est necessarium alterũ eorum inesse, sed solis, quibus natura vnum inest, in his determinate vnum, non vtrũuis contingit. In priuatione vero & habitu nihil horum, quæ dicta sunt, verum est. neque enim semper susceptibili necessarium est alterum inesse eorum. quod enim nondum natum est habere visum, neque cæcum, neque visum habens dicitur. ideoq; nõ erunt hæc talium contrariorum, quorum nihil est medium. Sed neq; vt ea, quorum est medium. necessarium enim

est omni

est omni susceptibili alterum istorum inesse, quando.n.iam natum fuerit habere visionem, aut cæcum, aut habẽs visionem dicetur, & horum non determinate alterum, sed vtrumuis contingit. In cõtrarijs autem, quibus medium est, nunquam necessarium fuit omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam, & his determinate, vnum. Vnde palam est quòd secũdum neutrum modum tanquam contraria opposita sunt hæc, quæ secundum priuationem & habitum opponuntur.

Hic iam separat priuatiuam oppositionem a contraria, poeendo similiter vnicam conclusionem, scilicet priuatiue opposita non opponunt contrarie probando eam dupliciter, & quoniam prima ratio intendit ostendere priuatiue opposita distingui sigillatim a singulis **B** modis contrariorum, ideo circa eam sic proceditur. Primo replicat diuisioocm contrariorum subtilius declarando eorum conditiones, ex quibus intendit concludere intentum. Contrariorum ergo inquit quædam sunt immediata, & hæc superius diximus esse ea, quorum necesse est alterum inesse eorum susceptibili, modo autem declarando dicimus, ꝙ sunt ea, quorum alterum necesse est inesse eorum susceptibili omni, & semper quidem numerus & omni tempore oportet quod sit par, aut impar. Quædam vero sunt mediata, & hæc diximus esse ea, quorum non est necesse alterum eorum inesse, modo autem dicimus, quòd sunt ea, quorum non est necessarium alterum eorum inesse omni eorum susceptibili, quocunq; tempore, & si alicui susceptibili alterom necessario inest, non contingit vtrunque illi inesse, non enim est necesse omne corpus esse calidum, aut frigidum, neq; nunc neque in futurum, & illud corpus, quod necessario est cali- **C** dum, ex cuius natura scilicet necessario fluit in eo caliditas, non potest effici de calido frigidum, sed vnum contrariorum determinate suscipere potest, vt patet de igne, qui quoniam necessario est calidus non potest fieri frigidus. Habemus ergo tres conditiones contrariorum, quarum prima pertinens ad immediata, est, ꝙ necesse est alterum eorum inesse eorum susceptibili omni & semper. Secunda pertinens ad contraria mediata respectu omnium susceptibilium eorum est, ꝙ nunquam omni susceptibili eorum necesse est alterum eorũ esse. Tertia pertinens etiam ad contraria mediata, sed respectu subiectorum quibus naturaliter insunt, est, quod talibus subiectis necesse est alterum determioatc inesse, idest non hoc, vel illud, sed hoc, puta calorem, aut albedinem. Deinde ostendit oppositas condiriones inueniri in priuatiue oppositis dicens. (In priuatione autem &c.) vnde per oppositum ad illas tres conditiones ponit tres conditio- **D** nes relatiue oppositorum. Prima est, ꝙ non semper omne susceptibile eorum habet alterum eorum, vt patet de catulo ante nonum diem, qui cum visus & cæcitatis susceptibilis sit, non dicitur pro tunc cæcus, aut videns, & per hoc patet differentia contrarijs immediatis. Secunda est ꝙ omni susceptibili eorum necesse est alterum eorum inesse, quamuis non semper vt dictum est. necesse est enim omnem catulum quandoq; fore videntem, vel cæcum: & per hoc patet differentia a contrarijs mediatis respectu omnium subiectorum eorũ. Tertia est quod nulli inesse est inesse alterum eorũ determinate, sed omne susceptiuum vnius est susceptiuum alterius, omne enim, quod potest vide- **A** re, potest cæcari, & per hoc patet differentia a contrarijs mediatis respectu subiectorum quibus naturaliter insunt. Demum concludit. (Vnde palã est &c.) Est autem adeo clare contexta ratio hæc ab Aristot. vt non sit opus applicatione dictorum ad textum, id tamen recolendum est quòd vis rationis consistit in hoc, contrarie opposita habent istas tres conditiones scilicet & cætera priuatiue opposita non habent illas, sed earum oppositas. ergo priuatiue opposita non sunt contraria.

Contrariorũ tres conditiones.

CIRCA tertiam conditionem contrariorum aduertecum dicitur alterum contrarium inesse alicui naturaliter, dupl̃r potest intelligi. Vno modo vt naturale dicitur a natura, quæ est principium passiuũ, & sic non intelligitur, quoniam manifeste falsum est necessario inesse illi tale contrarium, mutatio enim naturalis de contrario in contrarium in subiecto naturaliter susceptiuo vtriusque fit. Alio modo vt naturale dicitur à **B** natura, vt est principium quasi actiuum eo modo, quo subiecti naturam passio sequitur. & sic sumitur hic naturaliter seu a natura inesse contrarium alicui subiecto, & sic verificatur ꝙ necesse est illud contrarium determinate inesse tali subiecto semper. eo ꝙ semper comitatur naturam eius, vt naturalis proprietas eius, vt grauitas corpus graue &c.

Cõtrarium naturaliter alicui inesse quid sit.

CIRCA Exempla adducta ad eiusdem conditionis declarationem, dubitatio non parua esset si exempla essent ponderanda: vnde quia & exempla sunt & physicam trahunt quæstionem a præsenti negocio extraneam, ideo exemplorum more suscipiantur. Quod & vbiq; etiam in nostris exemplis obseruandum ducimus etiam si vera sint &c.

CIRCA secundam conditionem priuatiue oppositorum scilicet ꝙ omni eorum susceptibili alterum quandoq; necesse est inesse notato, ꝙ intelligitur physico mo- **C** re, scilicet nisi tempore sit suspensum. necesse est nanq; catulum omnem videntem, vel cæcum fore, nisi ante nonum diem moriatur, hoc autem non erat in contrarijs mediatis, quia quantumcunq; aliquid colorabile duret, non est necesse id quandoq; fieri album, aut nigrum &c.

Amplius in contrarijs quidem cum sit susceptibile possibile est adinuicem fieri mutationem, nisi alterum alteri naturaliter insit, vt igni calidũ esse. nãq; possibile est, quod sanũ est languere, & candidũ nigrum fieri: & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum possibile est fieri. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, doctrinam (& si ad modicum aliquid proficiat vt melior fit.) si certe semp ꝗuis **D** modicum incrementum sumpserit, palam est, quòd aut perfecte mutabitur, aut satis multum incrementum sumet. Semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcunq; incrementum sumpserit a principio. ex hoc etiam verisimile est plenius sumere incrementum, & hoc dum semp fit, perfecte in contrariũ habitum restituetur: nisi forte tempore prohibeat. Verum in priuatione & habitu impossibile est mutationẽ adinuicem fieri. ex habitu enim in priuationem fit mutatio, a priuatione vero

E in habitum impoſſibile eſt. neq; enim cæcus
factus aliquis rurſus vidit, neque cum fuerit
caluus, rurſus cõptus eſt factus, neq; cum fue-
rit edentulus dentes ei iterum orti ſunt.

Hæc ſecunda ratio ad eandem concluſiooem, & eſt
talis, inter contraria poteſt eſſe mutua tranſmutatio
ſtaote eodem ſuſceptibili, niſi alterum inſit naturali-
ter: inter priuatiue oppoſita non poteſt eſſe mutua
tranſmutatio, ſtante eodem ſuſceptibili, ergo priuati-
ue oppoſita non ſunt contraria. Maior exemplis mul-
tis manifeſtatur, & in contrarijs circa corpus, & in
contrarijs circa animam, vitium ſcilicet & virtutem,
& eſt ſermo eius valde clarus. Minor quoque mani-
feſtatur exemplis prædeclarando ex quo extremo mu-
tatio incipere non poteſt, ſcilicet ex priuatione, quam-
uis enim ex habitu mutari quis poſſit in priuationem,
non tamen econuerſo ex priuatione ad habitum &c.

F Ex hoc loco habes duas propoſitiones notabiles. ſ.
q; contraria nata ſunt fieri circa idem: niſi alterum in-
ſit a natura, & q; de priuatione ad habitum non eſt re-
greſſus. & prima quidem propoſitio declarata iam eſt.
In eo. cap. Secunda autem (ſi terminorum declaratio recolatur)
adeo patet, vt inſtantiæ de tenebra & lumine & ſimili-
bus ceſſent, non enim eſt ſermo iſte de omni priuatio-
ne & habitu communiter, ſed ſtricte ſumimus priua-
tiooem & habitum (vt ſuperius declarauimus) ſcilicet
pro priuatione & habitu ordinem generationis inter
ſe habentibus. Nec eſt ſuperficietenus attendendum,
q; dixit exiſtente ſuſceptibili, ſine nanq; hac clauſula
ruit ſecunda hæc propoſitio, quoniam de priuatiooe
ad habitum poteſt fieri regreſſus, redeundo rurſus ad
primam ſeu remotam materiam, vt habetur ex octa-
T.c.14. uo metaphyſicæ. tex. com. 14. non autem exiſtente ſu-
ſceptibili: non enim fieri poteſt ex mortuo immedia-
te viuum idest q; cadauer illud manendo mutetur in
G viuum, hoc autem eſt regredi exiſtente ſuſceptibili,
quamuis poſſit ex mortuo multis medijs tranſmuta-
tionibus fieri viuum. puta ſi corpus illud mortuum co-
medatur, digeratur, conuertatur in ſemen aut men-
ſtrua & organiçetur &c. hoc autem eſt regredi redeun-
do in primam materiam, & quia in tali regreſſu non
manet illudmet ſuſceptibile, quod prius habuit vitam,
ſed corrumpitur neceſſario per tot tranſmutationes,
ideo dixit de priuatione ab habitum oon eſſe regreſ-
ſum exiſtente ſuſceptibili. Nec vageris quæreodo in
textu hanc particulã in ſubſumptione aut declaratio-
ne minoris rationis factæ, quooiam ibi noo eſt, ſed in
maiore appoſitam, ſubintelligendam in minore reliq-
8. met. & 10. que, vt nos formauimus, & ex his vt. S. Tho. vbi ſu-
pra dicit, apparet cauſa quare de priuatione ad habi-
A priuatione ad habitũ non eſt regreſſus. tum non poteſt eſſe naturaliter regreſſus exiſtente ſu-
ſceptibili. eſt enim cauſa huius irregreſſibilitatis, natu-
ralis ordo talium generationum, variatio cuius aut præ-
H teritio non ſubeſt poteſtati cauſarum naturalium. opor
tet enim, ſi naturalia agentia debeot producere ex tali
materia, puta cadauer viuum, q; per multas genera-
tiones ordinate procedatur, ita q; ex priore in poſte-
riorem fit immediate mutatio & non econuerſo, vt
patet de pane, ex quo fit ſanguis, & non econuerſo, &
ex ſanguine lac & noo econuerſo, & ſimiliter ex vino
fit acetum, & non econuerſo, & in propoſito ex co-
meſtis carnibus mortuis fit ſanguis embrio animal &c.
tandem ex viuo fit mortuum: & nunquam econuerſo,
in immediate prius mutatio immediate fieri poteſt ex
poſteriore. ex naturali igitur ordine generationum ha-
bitus & priuationis fit, vt ex habitu poſſit mutatio in
priuationem fieri, & ex priuatione regredi non poſſit
E ſtante ſuſceptibili, licet (vt dictum eſt) redeundo ad pri-
mum regredi poſſit &c.

Quæcunq; vero tanquam affirmatio & ne-
gatio oppoſita ſunt, palam eſt quòd nullo præ-
dictorum modo oppoſita ſunt. In ſolis enim
iſtis neceſſarium eſt ſemper aliud quidem eo-
rum verum, aliud autem falſum eſſe. neq; enim
in contrarijs neceſſarium eſt ſemper alterum
verum eſſe, alterum vero falſum, neq; in his,
quæ ſunt ad aliquid, neque in habitu & priua-
tione. vt ſanitas & languor contraria ſunt &
neutrum neque verum, neque falſum eſt. ſimi-
liter autem & duplum & dimidium tanquam
relatiua oppoſita ſunt, & non eſt eorum neu-
F trum, neque verum, neque falſum. ſed neque
ea, quæ ſecundum priuationem & habitum di
cuntur, ſicut viſio & cæcitas. Omnino autem
eorum, quæ ſecundum complexionem nul-
lam dicuntur, nihil neque verum, neq; falſum
eſt. omnia autem, quæ dicta ſunt, ſine comple-
xione dicuntur. Sed maxime videbitur hoc ta-
le contingere in his, quæ ſecundum comple-
xionem contraria dicuntur. ſanum nanq; eſſe
Socratem ad languere Socratem contrarium
eſt. Sed neq; in his alterum ſemper verum, alte
rum aũt falſum eſſe contingit. Cum enim So-
crates ſit, erit illud quidem verum, illud vero
falſum, cum vero non ſit, ambo falſa ſunt. neq;
enim languere, neq; ſanum eſſe verum eſt, cũ
G non ſit ipſe Socrates omnino. In priuatione ve
ro & habitu cum non ſit, neutrum verum eſt,
cum vero ſit non erit alterum verum, alterum
autem falſum. habere nanq; viſum Socratem
ad id, quod eſt Socratem cæcum eſſe, oppoſi-
tum eſt, ſicut priuatio & habitus. & cum ſit, ne
ceſſarium non eſt alterum verum, vel falſum
eſſe. cum enim nõdum ſit natus habere, vtraq;
falſa ſunt: & viſum eum habere, & cæcum eſſe.
In affirmatione vero & negatione ſemper ſiue
ſit, ſiue non ſit, aliud quidem verum erit, aliud
vero falſum. languere nanq; Socratem & non
languere Socratem, cũ ipſe ſit, palam eſt quia
alterum eorum verum, alterum vero falſum
H eſt, & cum nõ ſit ſimiliter. languere enim cum
non ſit, falſum eſt, nõ languere autem verum.
Quare in his ſolis proprium erit ſemper alte-
rum eorum verum, alterum falſum eſſe, quæ-
cunq; tanquam affirmatio, & negatio oppoſi-
ta ſunt.

Hic ſeparaturus oppoſitionem contradictoriam ab
alijs, vnica hoc facit ratione, quæ talis eſt. Contradi-
ctorie oppoſitorum neceſſarium eſt ſemper alterum eſ-
ſe verum, & alterum falſum, contrarie relatiue & pri-
uatiue oppoſitorum non eſt oeceſſarium ſemper alte-
rum eſſe verum, & alterum falſum, ergo cootradictorie

oppoſita,

opposita, affirmatio scilicet & negatio nec relatiue nec contrarie nec priuatiue opposita sunt. Maiorem statim ponit tanquam primum principium, idem enim importat quod illud principium, de quolibet est affirmatio vel negatio vera vel falsa, & de nullo ambo simul. Minorem vero diffuse subiungit tali ordine, primo ipsam subsumit, & præsupponit tacite talem aliorum oppositorum distinctionem scilicet ꝙ possunt accipi incomplexe & complexe, & subdit inductionem declarantem minorem loquendo de contrarijs & relatiue & priuatiue oppositis incomplexe, vt patet. Deinde dicẽs (Omnino autem) &c. probat eandem minorem sic limitatam tali ratione, nullum incomplexum est verum aut falsum, omnia huiusmodi opposita sunt incomplexa, ergo nullum eorum est verum aut falsum. Post hęc declarat minorem loquendo de oppositis illis complexe cum dicit (Sed maxime &c.) & primo in contrarie oppositis, puta Socratem esse sanum, & Socratem esse infirmum, & intendit, ꝙ licet in istis sit verum aut falsum, & quandoq; necessario vnum sit verum & alterum falsum, non tamen semper, quia subiecto non existente ambo falsa sunt. deinde in priuatiue oppositis, puta sortem esse videntem & sortem esse cæcum, & intendit similiter ꝙ licet in istis sit verum aut falsum, & quandoq; necesse sit alterum esse verum & alterum falsum, non tamen semper, quia & subiecto non existente, & subiecto existente pro aliquo tempore, ambo falsa sunt. Quod in contradictorie oppositis impossibile est inuenire, siue enim sortes sit, siue non, oportet alterum esse verum & alterũ falsum, & sic patet tota ratio, quæ ex se clara est in textu. Ex qua correlarie concludit, ꝙ propriũ est contradictoriorum necessario semper alterũ esse verum, & alterum falsum &c.

De contrarijs.

Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est hoc autem palam est per singulorum inductionem. vt sanitati languor, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas, similiter autem & in alijs. Malo autem aliquando bonum quidem est contrarium, aliquando autem malum. egestati enim, cum sit malum, superabundantia contraria est, cum etiam ipsa sit malũ, sed in paucis hoc tale quilibet inspiciet. in pluribus vero semper malo bonum contrarium est.

Hæc est quarta pars principalis huius capituli, in qua rediens ad contrariorum naturam magis dilucidandam quinque facit, iuxta quinque conditiones, quas eis attribuit, quæ suis patebunt locis. Prima conditio, a qua incipit est, ꝙ bono contrarium est necessario malum, sed non econuerso, malo enim & bonum & malum contingit contrariari. Aduertenda sunt hic diligenter duo. Primo quid nominis terminorum. Secundo sensus proprietatis assignatæ, ex horum enim minus perspicaci intuitu, male intellectus videtur, & dubijs circundatus textus iste, cum tamen vt clare patebit, nulla ambiguitas remaneat his intellectis. Bonum dupliciter sumi potest scilicet materialiter & formaliter. sumendo materialiter idem est dicere bonum & ens, sumendo formaliter multum differt, quoniam addit rationem appetibilis, hic sumitur bonum formaliter (quoniam philosophi consuetudo est formaliter loqui.) Rursus bonum formaliter dupliciter sumi potest scilicet pręcise, & secundum totam suam formalem latitudinem, sumere bonum formaliter præcise est sumere bonum sub ratione bonitatis in communi, præcidendo omnem specialem bonitatis rationem, loqui autem de bono formaliter secundum totam suam formalem latitudinem, A est loqui de ipso vt extenditur ad per se boni inquantum boni differentias, hic est sermo de bono formaliter vt comprehendit in se suam formalem latitudinem. Nec hoc nouum videatur aut absonum, quoniam vt ex Septimo metaphysicę habetur, pedale nedum sumitur formaliter pro præcisa ratione pedalitatis, sed pro per se differentijs pedalis, quoniam, vt ibi dicitur, omnis pedalis differentia pedalitas quædam est, & similiter in proposito omnis per se differentia boni formaliter sumpti, bonitas quædam est. ac per hoc sub bono formaliter sumpto comprehenditur. est autem latitudo formalis boni, quæ fit per illam diuisionem boni, qua diuiditur in honestum, & delectabile, & vtile, hæc enim est formalis boni diuisio (vt sancto Tho. in prima parte. quæstione quinta articulo vltimo placet) sicut latitudo entis materialis est, quæ attenditur penes diuisionem eius in decem prædicamenta, quoniam hæc diuisio conuenit sibi vt est idem quod ens, vt ibidem a Sancto Tho. habetur. B Malum quoq; sumitur formaliter, & non pręcise, sed pro tota latitudine sua formali, quæ attenditur penes diuisionem mali in opposita prædictorũ, inhonestum scilicet inutile & indelectabile, contrarie sumpta non negatiue. Sensus vero proprietatis assignatæ est, omne cõtrarium bono est malum. non omne autem contrarium malo est bonum, sed quandoq; bonum, quandoq; malum. Ex hoc autem sensu patet nec haberi ꝙ bono inquantum bonum sit aliquod contrarium, nec ꝙ omni bono sit aliquod contrarium, nec ꝙ malo inquantum malum, nec ꝙ omni malo aliquid contrarietur, sed tantum habetur quod si bono cuiq; inquantum bonum est, aliquid contrarietur, illud oportet esse de genere malorum, si vero malo aliquid contrarium dicitur, illud non oportet esse de genere bonorum, sed potest esse de genere bonorum & malorum, vt manifeste patet, tum ex verbis textus, tum ex exẽplis, tum ex eo quod subdit ꝙ scilicet in paucis malis C hoc inuenitur scilicet ꝙ malo contrarietur tam bonum quàm malum. illa nanq; pauca sunt, quæ bonum non habent pro altero extremo, sed medium, vt est in omnibus fere moralibus & quibusdam naturalibus, in his nanq; quorũ bonitas consistit in medio duorum malorũ, oportet extremo malo contrariari, & bonum & alterum malum extremum, vt oportet de timiditate, cui contrariatur fortitudo & audacia, & auaritia cui contrariatur liberalitas & prodigalitas, & febri cholericæ contrariantur sanitas & febris phlegmatica &c. in reliquis autem quorũ bonitas non est in medio inter duas malitias, quamuis circa medium consistant malo non contrariatur malum, sed bonum. Tum ex eo ꝙ stantibus dictis omnes ambiguitates tolluntur. Ex prima nanq; distinctione, ex qua diximus ꝙ de bono formaliter est sermo præsens, soluitur dubium quod fit de calido, cui bonum cum sit, alterum bonum contrariatur scilicet frigidum, & simile est de albo & nigro &c. hoc D nanq; non est contra documentum hic traditum, quoniam non negatur bono materialiter bonum contrariari, sed bono formaliter. calidum autem & frigidum absolute, nec bonum nec malum sonant. Vnde potes distinguendo dicere quod esse calidum potest accipi dupliciter. Vno modo inquantum calidum. & sic sibi contrariatur frigidum. Alio modo inquantum bonum, & sic si habet contrarium, sibi non formaliter cõtrariatur frigidum, sed malum. Verbi gratia, calido inquantum est bonum complexionis humanæ contrariatur malum complexionis humanæ, quod est infirmitas, cui forte substernitur frigiditas & non contrariatur formaliter ipsa frigiditas. cuius signum est, quia si frigiditas ipsa non esset materiale in infirmitate, & infirmitas esset, nihil minus contrarietur illi bono, & similiter est dicendum de albo & nigro, amaro & dul-

T.c.43.

prima parti. q. 5. ar. 6. c.

arti. 6. Ad primum.

E. (on the first line of the right column)

cī & aliis huiusmodi, hæc enim omnia inter materialiter bona numeranda sunt, & sibi inuicem contraria cum sunt, ex hoc quòd sumitur quodcunque eorum vt boni aut appetibilis rationem induit, tunc malum necessario contrariabitur, si contrarium habet secundum illam boni rationem. Notanter autem dico (quodcunque eorum) quia nihil minus boni rationem induere contingit frigidum quàm calidum, & amarum quàm dulce &c. vt patet in medicinalibus. Ex secunda vero distinctione, qua bonum formaliter extendi diximus ad omnem formalem differentiam boni, & similiter malum ad omnem formalem rationem mali excluditur obiectio inferens, ergo alicui bono inquantum bonum est aliquid contrarium, & consequenter ergo omni bono, talis namque illatio, etsi posset fieri ex antecedente, in quo diceretur bonum formaliter præcise habere contrarium, non tamen ex antecedente quod ex documento hoc habetur, quoniam dicitur contrarium aliquid esse bono formaliter non præcise, sed secundum aliquā specialem rationem bonitatis. Et sensu autem declarato, tot instantias manifeste patet excludi, quot enumerauimus ibi propositiones, ex eo non haberi.

Malū malo cōtrariū est vt vere contrarium, bonum vero, vt mediū inter cōtraria

RESTAT tamen adhuc aliqualiter dubium; quomodo malo vni contrarientur quandoque bonū & malum, cum in .10. metaphysicæ expresse dicatur quòd vnum vni tantum contrariatur. Ad hoc ex dictis solutio (T.c.15.) accipi potest, quoniam iam diximus quòd hoc non habet locum nisi quando bonitas consistit in medio duarum malitiarum, tunc autem vt in secundo ethicorum (Cap.8.) dicitur, malo alterum malum opponitur, vt vere contrarium, bonum autem vt medium inter contraria. Vnde sicut albo contrariatur nigrum, & viride dissimiliter, quia nigrum vt vere contrarium, viride autem vt medium, medium enim vtrique extremo contrariatur, vt dicitur in Quinto phy. sic prodigalitati contraria est auaritia, vt vere contrarium, liberalitas vt me(T.c.52.)dium. Conceditur ergo vniuersaliter, vnum vni tantum contrariari, vt vere contrarium, seu vt extremum, sic enim intelligitur ꝑpositio illa .10. metaphysicæ. quia cōtraria ibi proprie accipiuntur. s. pro maxime distan(T.c.54.)tibus, quæ extrema esse constat, & conceditur malo cōtrariari bonū & malum, alterum vt medium, alterum vt extremum &c.

Amplius, contrariorum non necessariū est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis namque omnibus sanitas quidē erit, languor vero non. similiter autē cum omnes albi sint, albedo quidem erit, nigredo vero non.

Hic ponitur secunda contrariorum conditio, scilicet ꝙ non est necessarium si vnum contrariorum sit, ꝙ reliquum sit, & declaratur exemplariter, vt patet.

T.c.18. SED hic dubitatur. quia in secundo de cœlo & mundo dicitur, ꝙ si vnum cōtrariorum est, reliquum quoque necesse est esse &c. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quòd diminute adducitur textus Aristo. inquit enim ꝙ si vnum contrarium fuerit natura, reliquum necesse est vt sit natura. & Intendit vt Auer. in commento .18. dicit & arabica translatio testimonium perhibet, quòd si vnum contrarium fuerit naturale, quod reliquum erit naturale, cuius oppositum hic non dicitur. Secundo dicitur propter expositionem sancti Thomę & conclusionem ibi ab Aristo. intentam, scilicet ignem esse eo ꝙ terra est, quòd propositio illa, si vnum contrarium est in natura & reliquum necesse est esse, intelligitur de necessitate physica, propter quod ex identitate subiecti physici probatur ibidem, hic autem loquimur de necessitate logica, propter quod non firmatur in textu, nisi ex casibus imaginariis, ex quibus non concluditur oppositum physicę necessitatis inter esse cōtrariorum. sed sufficienter concluditur oppositum logicæ necessitatis, quia logica necessitas est ex habitudine terminorum, quæ nullo imaginato casu potest variari. physica autem non solum imaginariis, sed realibus euentibus impediri potest. licet non vniuersaliter (vt in posteriori- Cap.4. bus declarauimus.) Est ergo sensus præsentis textus, ꝙ Cap.6. si vnum contrariorum est, non est necessarium alterum Cap.10. esse idest non implicat contradictionem alterum non esse, vt patet in casibus &c. cum hoc tamen stat quòd si vnum contrariorum est in rerum natura, quòd alterum etiam sit necessario necessitate naturalis cursus propter appetitum naturalem materiæ ad aliud cōtrarium &c. & in hoc tandem redit tex. arabicus, quoniam si ambo sunt naturalia, & nihil est a natura frustra vtrunque oportet a natura quandoque poni inesse, & sic naturali necessitate si vnum est, reliquum oportet esse &c.

F **Amplius si ei, quod est, Socratem esse sanum ad id quod est Socratem languere contrarium est, non contingit autem simul vtraque eidem inesse, non erit possibile cum alterum contrarium sit, & reliquum esse. cum enim sit Socratem sanum esse, non erit languere Socratem.**

Hic ponitur tertia conditio contrariorum, quæ talis est; impossibile est cum alterum contrariorum inest alicui, reliquum illi inesse. quod idem est ac si dixisset, impossibile est ambo contraria alicui inesse. Probat autem hoc, quia contraria non se compatiuntur in eodē simul, & est sermo clarus &c.

Palam vero est, ꝙ circa idem aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. languor namque & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. al-

G **bedo autem & nigredo simpliciter in corpore. iustitia vero & iniustitia in anima.**

Hic ponitur quarta conditio contrariorum talis, contraria habent naturaliter fieri circa idem scilicet subiectum numero aut specie, aut genere, quod idem est cum eo quod pluries in philosophia dicitur scilicet ꝙ eadem est materia contrariorum, declarat autem hoc exemplariter, licet ratione transmutationis facile probari posset, quia sufficit hic superficialis declaratio.

Necessarium est autem omnia contraria vel in eodem genere esse, vel in contrariis generibus esse, vel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodem genere sunt, color enim genus eorum est. iustitia vero & iniustitia in contrariis generibus, huius enim virtus, huius aūt vitium genus est. bonum vero & malum non

H **sunt in genere, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.**

Hic ponitur quinta conditio contrariorum talis: oīa contraria aut sunt in eodem genere, aut in contrariis generibus, aut sunt genera contrariorum. & declarat singulas particulas singulis exemplis, vt clare patet. loquitur autem non de genere physico, idest subiecto, de quo locutus est in quarta conditione, sed de genere logico, idest prædicabili in quid. Quod vero dixit bonum & malum esse genera contrariorum. vt sanctus Thomas in prima quæstione de malo (ex Simplicio re- De malo.q.1. fert) quadrupliciter exponitur. Primo a quibusdā sic, bonum & malum sunt genera contrariorum. s. virtutis Bonū & malū cōtrariorū genera sunt. & vitii, & non sunt in genere. s. contrario. i. non sunt in contrariis generibus, sed in qualitate. Sed hęc expositio non videtur consona textui, in quo fiunt tria membra,

quoniam tertiū coincideret cū primo nisi aliqua limitatio ibi addatur. Propter quod Porphyrius distinxit cōtraria in vniuoca & ęquoca, & dixit, vniuoca aut esse in eodē genere proximo, vt album & nigrū sub colore, aut esse in contrarijs generibus proximis, vt castitas & impudicitia sub virtute & vitio, cum tamen sint in vno genere remoto scilicet prima specie qualitatis. Aequiuoca vero nec esse in vno genere nec in pluribus, sed omnia genera circuire, & propterea aliorum genera esse, eo modo, quo transcendentia genera vocantur, & hæc sunt bonum & malum. Ipse vero Simplicius dixit bonum & malum esse genera contrariorū pro quanto quorumcūq; contrariorum alterum habet rationem boni & alterum mali, extendendo mali vocabulum ad imperfectum, quia alterum contrariorum est vt habitus & alterum vt priuatio (vt dicitur. 10. metaphysicæ) T. cō. 16. & in idem redit expositio Auicennę dicentis, ꝙ sunt genera contrariorum, idest generalia contraria, idest generales conditiones cōtrariorum. Vltimo dici potest In prohemio. quod Aristot. secundum famosam pythagorę opinionē loquitur, posuit autem pythagoras (vt patet in primo metaphysicę) duos ordines rerum, quorum alter sub bono, alter sub malo comprehenditur &c.

De Priori. *Cap. 2.*

PRius autem alterū altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & proprie, secundum tempus ſm quod antiquius alterum altero & senius dicitur. in eo enim quod tempus amplius est, & antiquius & senius dicitur. Secundo autem quod non cōuertitur secundum subsistendi consequentiam. vt vnum duobus prius est. duobus enim existentibus, mox consequens est vnum esse, vno autē existente non est necessarium duo esse: idcirco non conuertitur ab vno consequentia, vt sit reliquum. prius autem videtur illud esse a quo non conuertitur in eo, quod est esse, consequentia. Tertio vero secundum ordinem quendam prius dicitur, quemadmodum & in disciplinis & orationibus. nam & in demonstratiuis disciplinis est prius & posterius per ordinem, elementa enim in Geometria priora sunt his, quæ describuntur per ordinem. Sed in grammatica elementa priora sunt syllabis, & in orationibus similiter prooemium prius est narratione per ordinē. Amplius præter ea, quæ dicta sunt, quod melius est & honorabilius, prius naturaliter esse videtur. consueuerunt enim & plurimi honorabiliores, & magis a se dilectos priores dicere apud se. Est quidem & pene alienissimus hic priorum modus. modi itaq;, qui dicti sunt de priore, isti sunt. Videtur autem præter eos, qui dicti sunt, alter esse prioris modus. eorum enim, quæ conuertuntur secundum essentiæ consequenti, quod alteri quomodolibet causa est, digne prius natura videtur. Quod vero sunt quędam huiusmodi palam est. esse nanq; hominem conuertitur secundum essentiæ consequentiam ad veram orationem de se. nam si est homo, vera est oratio, qua dicitur homo est:

A & homo conuertitur orationi quia est: & si vera est oratio, qua dicitur quia homo est, consequitur esse hominem. est autem quidem vera oratio nequaquam causa vt sit res, verūtamen videtur quodammodo res causa vt sit oratio vera. dum enim res est vel non est, vera oratio aut falsa dicatur necesse est. Ideoq; ſm quinq; modos prius alterum altero dicitur.

IN hoc secundo capitulo postprædicamentorum tradit modos prioris. & primo famosos, et ideo quatuor eos nominat in principio, deinde addit quintum satis latentem. adeo autem ordinate & aperte explanat eos, vt non sit opus expositione scripta, sed doctoris lectio sufficiat ad nouitiorum instructionem. Notandum tamen diligenter est quod ex quinto modo prioris manifeste apparet falsam esse illam maximam scoticam, B omne absolutū prius natura alio distinctū realiter &c. potest esse sine suo posteriori, expresse nanq; dicitur ab Aristot. hic quod stant ista duo simul, scilicet aliquid esse prius natura altero, vt causam causato, & conuerti inter illa in essendo consequentiam, & consequenter vnum non posse esse sine altero, si enim prius posset esse sine posteriori, iam non conuerteretur in essendo eorum consequentia, ideo non valeret, hoc est, ergo illud est, & econuerso, nisi forte contingenter quod ab arte relinquitur. sermo enim præsens cōsequentia necessaria intelligitur, vt de se patet &c.

De simul. *Cap. 3.*

SImul autem dicuntur simpliciter & proprie quidem quorum generatio est in eodem tempore. neutrum enim eorum neque prius, neque posterius est. Simul itaque hæc di- C cuntur secundum idem tempus. Natura autem simul sunt quæcunq; conuertuntur quidem secundum eius, quod est esse, consequentiā, sed nequaquam causa est alterum alteri vt sit. vt in duplo & dimidio, conuertunt etenim hæc. nam cum sit duplum, est dimidium, & cum sit dimidium, est duplum, sed neutrum alteri causa est vt sit. Dicuntur autem simul natura & quæ ex eodem genere diuerso diuiduntur ad inuicem. E diuerso autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ secundum eandem diuisionem sunt. vt gressibile volatile & aquatile, hæc enim e diuerso diuiduntur, cum sint ex eodem genere secundum diuisionem, animal nanq; di- D uiditur in hæc, volatile & gressibile & in aquatile, & nihil horum prius vel posterius est, sed simul per naturam hæc esse videtur. Diuiditur autem & vnumquodq; horum in speciem rursus, vt gressibile animal & volatile & aquatile. Erunt ergo & illa simul natura quæcunq; ex eodem genere secundum eandem diuisionem sunt, genera vero speciebus semper priora sunt, neque enim conuertuntur secundum ꝙ est esse consequentiam. vt cum sit quidem aquatile, est animal: cum vero sit animal, non est necesse vt sit aquatile. Simul ergo natura dicuntur quæcunq; conuertuntur quidem secū-

dum eius, ꝙ est esse consequentiam, sed nequaquam quidem causa est alterum alteri vt sit, & ea quæ ex eodem genere & diuerso diuiduntur abinuicem, & simpliciter simul sunt, quorum generatio in eodem tempore est. E

IN hoc tertio capitulo tradit duos modos principales simultatis scilicet tēporis & naturæ. sed subdiuiso secundo modo in duo membra, tres modi efficiuntur omnes. Primus est eorum, quæ sunt simul tempore. hæc autem describit esse quorum generatio est in eodem tempore. quod dupliciter exponi potest. primo intelligendo per generationem etiam conseruationem, ita quod illa dicantur simul tempore, quorum generatio & conseruatio sunt in eodem tempore adæquate, & hæc vocantur coæqueua, vt subiectum & propria eius accidentia quarto modo, & sic verba sequentia, scilicet neutrum enim est prius neque posterius absolute suscipienda sunt vt declarantia prædictum sensum. Secundo intelligēdo per generationem, ipsam rei factionem, ita vt ad esse simul tempore, sufficiat eodem tempore incepisse. nec requirat ꝙ eodem tēpore finiantur, & sic illa verba, neutrum enim est prius, neque posterius glosanda sunt, idest neutrum est antiquius, aut minus antiquum altero. & hoc modo dicimus gemellos esse eiusdem ætatis & neutrum altero antiquiorem, vtraq; expositio bona est, & licet prima Alberto placeat, secundam tamen vsus confirmat, hic præcipue vbi famosus sermo habetur. Secundus modus simultatis est, quo illa, quæ conuertuntur secundum essendi consequentiam & neutrum est alteri causa essendi, simul natura dicuntur vt correlatiua. Et aduerte, ꝙ intelligitur dictum hoc excludendo causalitatem secundum omne genus causæ, & non tantum efficientis aut materialis, propter quod modus iste in solis relatiuis inueniri videtur. Tertius modus est, quo illa, quæ ex eodem genere e diuerso diuiduntur adinuicem simul esse dicuntur, & declarans quid sit quod dicit subdit, e diuerso autem alterutrum diuidi dicuntur illa, quæ secundum eandem sunt diuisionem, idest opposita membra eiusdem diuisionis, vt volatile & aquatile respectu animalis, & pennatum & non pennatum respectu volatilis &c. Aduerte ꝙ quia simultas naturæ duo exigit, scilicet coexistentiam necessariam, & neutrius ab altero præsuppositionē, & primum horum stat cum prioritate naturæ, vt patet de subiecto & proprio & sortem sedere, & veritate orationis, per secundum horum, scilicet per negationem præsuppositiōis vtrinq; completur ratio simultatis naturalis. Et quoniam in ratione superioris conueniunt omnia inferiora, ideo vterq; modus simultatis naturæ continet istas duas conditiones, ita ꝙ quouis modo dicamus aliqua esse simul natura, affirmamus ea se inuicem comitari & negamus alterum ab altero præsupponi: & de primo quidem modo patet, de secundo autem ex eo manifestum esse potest ꝙ impossibile est genus diuidi per alterum membrum tantum, & constat neutrum altero prius diuidere ipsum, quia esset tunc altero tantum diuisum: duos tamen modos simultatis naturalis dixit Aristoteles, quia differunt in hoc ꝙ primus est sine disparitate naturalis nobilitatis, secundus autem est cum disparitate naturalis nobilitatis, quoniam neutrum relatiuorum est altero nobilius, & diuidentium idem genus alterum se habet vt habitus & alterum vt priuatio, vt dicitur. 10. metaphysicæ propter quod modus iste aliquid habet admistum prioritatis naturalis, si prius nobilitate naturæ, prius natura vocandum est, & hoc est verum loquendo de rebus, quæ diuidunt, propter quod diximus in solis relatiuis simultatem naturæ saluari, sed considerando membra diuisionis inquantum diuidentia e diuerso vnum &c. Simultas naturæ omnino & pure saluatur, & sic intelligendus est textus præsens, cætera ex se clara sunt &c.

De motu. *Cap. 4.*

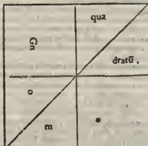
MOtus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, secundum locum mutatio. Alij itaq; motus palam est, quòd alij abinuicem sunt. non enim est generatio corruptio, neq; augmentum diminutio, nec alteratio secundum locum mutatio, similiter autem & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationem: ne forte necessarium sit id quod alteratur per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc autē non est verum. nam pene secundum omnes passiones, aut plures alterari nos accidit, nulla aliarum motionum communicante. nam neq; augeri necessarium est quod per passionem mouetur, neque minui. similiter autem in alijs. Ideoq; erit alia præter illos motus alteratio. nam si eadem eēt oporteret id quod alteratur, mox vel augeri vel minui, vel sequi quandam aliarum motionum, sed non est necesse. similiter autē & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. sed sunt quædam crescentia, quę non alterantur vt quadrāgulum circumposito gnomone creuit quidem, alteratum vero nihil factum est, sic & in alijs huiusmodi. quare alij sunt motus abinuicem. Est autem simpliciter quidē motui quies contrarium, his autem quæ per singula sunt, generationi quidem corruptio, augmentationi quidem diminutio, secundum locum vero mutationi secundum locum quies. maxime autem videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio. vt ei quæ est inferius ei, quæ est superius, & ea, quæ est superius ei, quæ est inferius. Reliquo vero assignatorum motuum, nō facile est assignare quid est contrarium. videtur autem nihil ei esse contrarium: nisi quis & in hoc secundum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitatis mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationem. est enim alteratio secūdum qualitatem mutatio. Quapropter opponitur motui secundum qualitatem quies secundum qualitatem, aut in contrarium mutatio qualitatis. vt album fieri ad id quod est nigrum fieri, alteratur enim in contraria qualis mutatione facta.

IN hoc quarto capitulo de motu tria dicit, primo numerum specierū, dicens eas esse sex, quarum duæ primæ sunt mutationes secundum substantiam, duæ sequētes secundum quantitatem. quinta secundum qualitatem, vltima secundum locum, has enim tantum species generales fama distinxit propter earum manifestam inspectionem. diuersitatē secundo prædictarum specierū

tradit

tradit dicens, alios motus.i.motus quos alios diximus specifica alietate, palã esse q̃ alij secundũ veritatẽ sunt, licet de alteratione dubitari possit ex eo q̃ aliquis crederet alterationem nõ separari ab alijs mutationibus. Sed hoc non inducat quaestionem, quia falsum est ipsam nõ inueniri sine alijs motibus, vt patet de eo qui nigrescit in solis aspectu quiescens secundum locum & alios motus, est ergo alteratio alius motus ab alijs, & stat ratio in hoc, si alteratio esset idem motus cum alijs non posset separari ab eis, sed potest separari.ergo &c. Et quoniam ex separabilitate conclusit distinctionem alterationis ab alijs, ne aliquis ex inseparabilitate augmẽtationis ab alteratione concluderet augmentationem non esse diuersam ab alteratione, sed potius speciem vel modum eius. Addidit simile esse de augmentatione, scilicet q̃ potest separari ab alteratione, & dat exemplum in mathematicis de augmento quadrati circumposito gnomone vocatur autem gnomon quadratum super diametrum consistens cum duobus supplementis. hoc enim apposito quadrato manifeste quadratum maius constituitur, vt in hac figura patet.

Quadrati augmentum Gnomone circumposito.

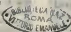
Aduerte hic, q̃ quia vt pluries dictum est secundum famam loquitur Arist. secundum quam augmentatio extenditur ad omnem quantitatis additionem qua res maior dicitur: ideo augmentationem absq; alteratione fieri dixit, & caute dedit exemplum in mathematicis vt vel sic cognosceretur, q̃ secundum vulgus loquitur. si enim subtiliter de augmentatione dicẽdum esset, ipsam inseparabilem concederet, & modum arguendi praedictum sophisticum secundũ fallaciam consequentis aperiret. tertio contrarietatem in motu inuentam aperit, extendens contrarietatem ad oppositionem quoq; priuatiuam, quae illius est radix. & motui in cõmuni quietem contrariam ponit, singulis vero motibus singulos motus & quietes, vt clare patet in textu, in quo omnia, quae dicuntur, licet dubitatiue dicantur, quia adhuc nõ probata, sunt tamen vera, vt in quinto physicorum patet &c.

A *De habere.* *Cap. 5.*

HAbere autem multis modis dicitur. Aut enim tanquam habitum, & effectum, aut aliam quamlibet qualitatem. dicimur enim disciplinam habere, atque virtutem. Aut quantitatem, quae contingit ei qui habet magnitudinem. dicimur enim habere tricubitam magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea, quae circa corpus sunt. vt vestimentum, vel tunicam. Aut in membro, vt in manu annulum. Aut membrum vt manum vel pedem. Aut in vase, vt in modio grana tritici, aut in lagena vinum. Vinum enim habere lagena dicitur, & modius grana tritici. haec ergo omnia habere dicuntur vt in vase. Aut vt possessionem. B habere enim domum, aut agrum dicimur, aut etiam vir vxorem habere, aut vxor virum. Sed videtur alienissimus qui nunc dictus est modus esse eius quod est habere. nihil enim aliud vxorem habere significamus, nisi quia cohabitant. Forte tamen & alij quidem apparebunt modi eius quod est habere: sed qui consueuerunt dici pene omnes numerati sunt.

IN hoc vltimo capitulo enumerat quot modis dicamus aliquid habere rẽ aliquam, & q̃a sermo suus est sufficienter ex se manifestus secundum praesentem intentionem. in quinto nanq; metaphysicę subtilius haec discutienda relinquuntur, ideo nihil addendum reor, distinctionem tamen inter habere Postpraedicamentũ, & habitum praedicamentum, & habitum primam speciem C qualitatis positam superius in praedicamento qualitatis diligens Lector poterit nouitijs repetere. Et sic tandem finitur praesens opus Die nona Ianuarij. Anno christianae salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo octauo. in conuentu sancti Apollinaris in suburbijs Papię. Quicquid igitur veritati contrarium, aut minus consonum in his commentarijs alicui videbitur, quoniam mallem viuens aut reuocare, aut consonum ostendere quàm postmodum temere despici aut impugnari, Rogo dubitantes aut detrahentes, vt viuo tam in his q̃ caeteris scriptis & scribendis congredi velint ob veritatis exaltationem, & gloriam primae summęq; veritatis. Ad cuius participationem media diui Thomae doctrina trahere studiosos oẽs viribꝰ totis nitimur &c.

Commentariorum Thomae de Vio Caietani super praedicabilia Porphyrij & Aristotelis praedicamenta. Finis. D

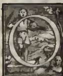
ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS.

Cum,

Thomæ de Vio Caietani Card. s. Xisti acutissimis annotationibus.

De Necessitate Demonstrationis. *Cap. I.*

Mnis doctrina: & omnis disciplina intellectiua, ex præexistēte fit cognitione. Manifestum est autem hoc speculātibus in oībus. Mathematicę enim sciētiarum per hunc modum fiūt, & aliarum vnaquęq; artiū. Similiter autē & circa orationes & quæ per syllogismos & quę per inductionē. vtręq; enim per prius nota faciunt doctrinam. illæ quidem accipientes tanq̃ a notis, illę vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestū est singulare. Similiter aūt & Rhetoricę psuadent. aut. n. per exempla, quod est inductio, aut p enthymema, qđ est syllogismus. Dupliciter āt necessariū ē pręcognoscere. alia nanq; q̃ sunt prius opinari necesse est. alia vero quid est quod dicit̃, intelligere oportet. quædam aūt vtraq. vt q̃m omne qđ est aut affirmare, aut negare verū est, q̃a est: triangulū autem q̃ hoc significat. sed vnitatem vtraq;, & quid significat, & q̃ est. non enim similiter horū vnūquodq; manifestū nobis est.

*a.l. Discursiua syllogistica ratiocinatiua cogitatiua.

2. cōclusio.

Est aūt cognoscere alia qđē prius cognoscentem, quorūdam aūt simul accipere notitiam. vt quęcūq; contingūt esse sub vniuersalibus, quorum habet cognitionem. Quod. n. oīs triangulus habet tres angulos equales duobus rectis p̄ sciuit, q̃ vero hic, qui est in semicirculo triāgulus sit simul inducens cognouit. Quorundā. n. hoc modo disciplina est & nō per mediū extremum cognoscitur. quęcūq; iam singularia contingūt esse, & nō de subiecto aliquo. Ante aūt q̃ sit inducere aut accipere syllogismū quodā modo quidē fortasse dicendum est scire, modo aūt alio non. quod. n. nesciuit si est simpliciter, hoc q̃uo sciuit, vt quod duos rectos habet simpliciter: sed manifestū est q̃ sic quidē scit, simpliciter aūt nō scit. Si vero nō, Mēnonis ambiguitas accidet. aut. n. nihil addiscet, aut quę nouit. Non aūt sicut quidā nitunt̃ soluere, dicēdū est, nunquid sciuisti oēm binarium qui par est, aut non: dicenti aūt, attulerūt quendā binariū, quem non opinatus est esse. Soluūt. n. nō dicētes cognoscere oēm binarium esse parem, sed quę sciūt, q̃ binarius sit. Et et sciūt quidē cuius vere demonstrationē hūt, & cuius acceperūt, acceperūt aūt nō de oī cuius vtiq; sciūt q̃ triangulus, aut numerus sit, sed simpliciter de omni numero & triangulo: nulla. n. propositio accipitur huiusmodi: quòd quem tu nosti numerū, aut quam nosti lineam rectā, sed de omni simpliciter. Sed nihil (vt opinor) prohibet quoniā est quod addiscit scire, est aūt sic ignorare: incōueniens. n. nō est si scit quodāmodo quod addiscit, sed si hoc modo, vt inquātū addiscit, & scit.

3. cōclusio.

4. cōclusio.

A F G H

Summa huius capituli hæc est.

MNIS doctrina & disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione. probatur inductiue in oībus modis sciendi. s. syllogismo, enthymemate, inductione & exemplo & in omni genere disciplinę: tam speculatiuæ q̃ practicę: & tam scientificæ q̃ opinatiuæ. 1. cōclusio.

Præcognitio est duplex scilicet quid: & quia. probatur a priori: quia præcognita sunt tria. s. principia: subiectum: & passio. principia, quia sunt, subiectum quia est, & quid est, passio quid est. probatur a priori. quia non similiter vnum quodq; horum est nobis cognoscibile ad demonstrationem. 2. cōclusio.

Principia vniuersalia prius tempore cognoscūtur cō clusione: principia vero singularia nota: in ipsa subsumptione sub vniuersalibus esse, simul tempore cū conclusionibus cognoscuntur, prius tamen natura. probatur a priori, quia quorundam hoc modo disciplina est. 3. cōclusio.

Ipsa conclusio antequam syllogizetur est cognita s̃m quid: ignota autem simpliciter: probatur deducendo ad impossibile: quia aliter redit ambiguitas Memnonis. s. aut nihil discere, aut ea quæ nouimus. Solutio. n. dicentium non cognosci omnia singularia cognoscendo vniuersale, sed quæ nota sunt esse singularia illius: falsa est. quia vniuersale eo modo scitur, quo in demonstratione assumitur, assumitur autem omne simpliciter: & non omne quod nosti, vel noui. 4. cōclusio.

Series autem hæc est.

TRactatus de demonstratione Aristoteles, quoniam demōstratio quatuor quæstiones habet sicut & quodlibet scibile. s. an est, quid, quia est, et propter qđ est, oēc perfecta notitia rei sine his haberi potest, in hoc primo capitulo an sit demonstratio, in sequentibus vero vsq; ad textum decimum capitulum exclusiue, pertinentia ad quæstionem quid est demonstratio. Inde autem vsque ad finem primi libri pertinentia ad quæstionem quia est. i. quasi passiones demonstrationis, puta finitatem, perfectionem, vnitatem, certitudinem, diuersitatem &c. In secundo demum libro de pertinentibus ad quęstionem propter quid. i. de causis demonstrationis, idest de medio, vsq; ad vltimum capitulum exclusiue, & de dignitatibus in vltimo capitulo determinat, sicq; (vt Alexander dixit) demonstrando docet demonstrare. Quia vero idem est quærere & determinare in scibilibus, an aliquid sit, & an necesse sit illud esse: quia nihil tale superfluum, aut per accidens contingit esse, sed aut non esse, aut necessario esse, quia per accidens esse reputatur non esse in huiusmodi, ideo volēs determinare demonstrationem esse in hoc capitulo intendit ostendere necessitatem syllogismi demonstratiui: cuius necessitas (quia instrumentum est) ex eius fine, qui nihil aliud est, q̃ scientiæ generatio sumenda est. Et vult declarare sciētiam generari de nouo in nobis ex præexistente in nobis notitia, & cōsequenter non esse nobis inditam, sed aliūde

de infusam: vt Socrates & Plato dixerunt, sed demonstratiuo discursu ex noto ad ignotum acquisitam: & cõsequenter ad scientiæ generationem necessarium nobis esse demõstratiuum syllogismum, de quo præsens liber tractat. Vnde ab ipso fine inchoans proponit disciplinã intellectualem ex præexistente in nobis cognitione generari. Deinde ad intentum descendens ostendit quę et quotuplex sit ista præexistens cognitio. Et quæ & quot sint illa quæ præcognoscuntur ante demonstrationem. (in secunda conclusione) Inde quomodo in ipso exercitio demonstrationis principia, de quibus oportet pręcognoscere, quia sunt præcognoscuntur diuersimode. (in tertia conclusione.) Denium quomodo ipsa conclusio pręcognita sit, anteq̃ demonstretur. (quarta conclusione) insinuat: & respondet ambiguitati platonicæ, excludens simul falsam quorundam responsionem. Et sic notitia cõclusionis generatur ex præexistente cognitione principiorum subiecti, passionis, & ipsius conclusionis secundum quid, præexistẽte dico ordine temporis, quo ad principia vniuersalia: ordine autem naturæ tñ quo ad principia singularia.

Ex præexistẽti cognitione.

CIRCA primam conclusionem aduertendum est q ly. ex præexistenti cognitione, positum in prima cõclusione non oportet glosari. s. sensitiua, sed indefinite relinquendum est. Et expectanda est expositio Aristotelis, quam subiungit in sequentibus conclusionibus. Quod enim ab ipso expositum est nostram non exposcit glosam. Fuit autem adeo solicitus circa exponendam illam particulam resoluendo vsque ad primas cognitionis radices, vt cum hic proponat quid & quia præcognosci, in secundo libro diligenter inuestiget quomodo ipsum quid cognoscitur & consumet præsens opus declarãdo, quomodo ipsum quia sit nobis notum.

Quot nam præcognitiones & præcognita sint: & quibus præcognitionibus præcognitorum quodlibet ante scientiam præcognosci oporteat.

CIrca secundam conclusionem. Ad euidentiam præcognitionum & numeri earum. Aduerte q cum p̃cognitio non dicatur in proposito quælibet cognitio alteram præcedens, sed ea tantum ex qua discursus disciplinalis fit: oportet præcognitionem omnẽ primæ, vel secundæ operationis intellectus opus esse: cum autem obiectum primæ operationis intellectus sit incomplexum non dicens esse vel non esse, quod sufficienter diuiditur per quid rei, & quid nominis, & obiectum secundæ sit complexum verbaliter, in quo dicitur esse vel nõ esse, quod sufficienter diuiditur per complexum significans esse verum, & significans esse reale: cuncta complexus mira breuitate Aristoteles præcognitiones omnes reduxit ad duas. s. quid. & q̃a, sub quid, quid rei, & quid noĩs, sub q̃a, & q̃a est, et quia verum est (analogice) comprehendẽs. Rursus quia non quodlibet quid: nec quodlibet quia discursum quemlibet facit, sed limes aliquis eorum est, ex ipsa quæ discurrendo inuestigatur conclusione, sumere oportet, cuius quid, & cuius quia, præcognosci necesse sit. Conclusionem autem quia conclusio est ex aliquibus principijs inferri necesse est & duos terminos in se habere. s. subiectum & prædicatum: quorũ coniunctio vel diuisio inferatur. Horum igitur trium præcognitiones illas oportet esse non vniformiter: quia vniformia non sunt, nec s̃m se, nec vt cognita. Quia ergo principia, ex quibus conclusio inferenda est complexa sunt, quæ vt sic non habent nisi esse verum, ideo præcognoscenda sunt tãtum quia sunt, idest quia vera sunt. Subiectum autem quia incomplexum est: & vtrũq; q̃d habet & complexionem facit cum suo esse & independens est tam s̃m essentiam q̃ s̃m esse a sua passione, quæ prædicatur in conclusione, præcognosci oportet dupliciter. s. quid est, & q̃a est. Prædicatũ autem quod passio vel per modum passionis se habens est, incomplexum q̃dem ens est, & vtrunq; quid: & esse proprium cum quo

A complexionem facit habet: sed quoniam eius esse quæritur, & eius quid rei ante eius esse cognosci non potest solum quo ad quid nominis cognosci oportet.

De principiorum pręcognitiõe.

CIRCA eandem secundam cõclusionem, quo ad id quod ibi dicitur, de præcognitiõe principiorum, aduerte quosdam minus bene intelligentes dicta a S. Tho. in expositione textus inficiari eius rationem, quam reddit de hoc q de principijs non præcognoscitur quid. Ratio siquidem eius est, quia complexorum non est diffinitio: principia autem complexa sunt. Aiunt isti q assignantes hanc rationem a veritate deuiant, quia in æquiuocatione laborant. Complexorum enim non est diffinitio quid rei. Philosophus autem loquitur hic de diffinitione quid nominis: quæ etiam complexis conuenit. Sed arguentes hoc modo, Aristotelis textum minus perspicaciter sunt intuiti. Falsum est siquidem q Aristoteles hic coartet se ad diffinitionem quid nominis: licet de illa etiam loquatur. Vnde textus ait, Alia namq; (quid est

Egidius super. te. c. 2. dubio vltimo.

B quod dicitur) intelligere oportet: vbi expresse apparet profunde speculantibus q diffinitionem quid rei nõ exclusit dicendo q̃d est quod dr̃. Quãuis. n. cognoscere q̃d dr̃ sit solũ cognoscere q̃d noĩs, cognoscere tñ quid est id q̃d dr̃, non est præcise cognoscere quid nominis, sed cõprehendit in se ẽt quid rei. nec obstat expositio. S. Tho. interprætantis, quid est quod dicitur. i. quid significat nomen, q̃m sermo Aristotelis prægnans est: & vtroque modo exponi potest. Et exponitur a S. Tho. hic et alibi volẽte ex hoc textu q de subiecto præsupponitur quid rei. Si enim vniuersaliter intelligatur quid nominis, exponendum est: si autem in demonstratione simpliciter, quid rei: tam subiecti q̃ passionis q̃nq; vt infra ostendetur. Vnde Aristo. de quid in communi loquitur, cum duas præcognitiones statuit. s. quid, & quia: sicut etiam loquitur de quia in communi: vt extendit se ad esse verum, & ad esse simpliciter. Quia igitur de quid in communi sermo est, & simpliciter loquendo, principia, quia

Quid ẽ q̃d dicitur cognoscere, ẽ ipsum quid rei etiam attingere.

C complexa sunt, non habent quid, quia absolute loquendo, non habent diffinitionem. Ideo Sanctus Thomas simpliciter dixit, quod de principijs non præcognoscitur quid: quia complexa sunt & indiffinibilia. Amplius quia complexa, vt sic, quid nominis proprie non habent, sat fuit diuo Thome de cõplexis vt sic loquenti declarare, q quid rei nõ habent. hoc. n. declarato nullũ remanebit quid principiorum præcognoscendum. Quod autem complexa vt sic proprie non habeant quid noĩs, patet. tum ex Boetij verbis hic dictis quod quid significat, non in propositionibus totis accipitur, sed in terminis tñ. tum ex ratione, quam ibi innuit. s. q propositio significat inesse aliud alĳ magis q̃ significat aliquid. tum ex aduersarijs dicẽtibus, q complexa habent quid noĩs dupliciter, vel vt significanẽ noĩe incomplexo, vt historia Troiana dr̃ Ilias, vel rõne terminorum suorum. liquet enim q neutro istorum modorum ipsis complexis, vt sic quid assignatur. sed ratione alicuius incomple

D xi. Amplius cum ex eadem radice complexis insit carere, quid rei & quid nominis, ex hoc. s. q complexa sunt vt ex dictis patet. Assumens S. Tho. q complexorũ nõ est diffinitio, & ideo de principijs non præcognoscitur quid vtrũq; quid sufficienter exclusit.

Quæstiones Quatuor.

1. Num subiectum præcognosci oporteat quo ad quid nominis, vel quid rei.
2. Num subiectum pręcognoscatur quo ad esse in rerũ natura, vel obiectiuum.
3. Num passio præcognoscatur quo ad quid rei, vel q̃d noĩs.
4. Num quælibet scientia supponat suum subiectum esse.

CIrca eandem secundam conclusionẽ dubitatur quadrupliciter. Primo: an cum dicitur. de subiecto præcognoscitur quid intelligatur quid rei, an quid nominis. Quôd enim intelligẽdum nõ sit quid rei ex ipsius Aristotelis 2. de anima T. cõ. 6.

stotelis obseruatione videtur. In sciẽtia enim de anima, cuius subiectum est anima, inuestigat quid est anima, et non præsupponit. Nec potest dici φ hoc fecit:nõ inquãtum tradens sciẽtiam de anima, sed indutus alterum habitum. Primo, quia cum diffinire animã sit philosophi naturalis, quia non abstrahit a materia sensibili, nõ erit facile fingere, ad quã partem naturalis philosophiæ hoc pertinet, si non ad scientiam de anima. Secũdo, quia admissa hac fictione quid dicetur ad id quod superius tactum est, φ.s. in hoc opere, cuius subiectum est syllogismus demõstratiuus, Aristoteles inquirit quid sit demõ
in.t.c.6. stratio? Præterea, Si ante demonstrationem oportet scire quid rei ipsi⁹ obiectũ:oporteret dicere φ habemus quod quid est cuiusφ rei, de qua scimus aliquid demonstratiue. hoc autem experimur falsum esse: multa enim de Luna, Sole, & Deo scimus, quorum quod quid est ignoramus. In oppositum est hic auctoritas Porphyrij, Alberti, & sancti Thomæ.

secunda q. Secundo dubitatur, an cum dicitur de subiecto præcognoscitur quia est, intelligatur de esse in rerum natura actualiter. Videtur enim φ sic, per rationem, quã ad hoc innuit Porphyrius. illud esse subiecti præsupponitur, quo substat passioni. sed subiectum non substat passioni nisi fm suum esse reale in rerum natura, supponendo φ passio sit accidens (vt communis via tenet,) ergo subiectum esse in rerum natura supponitur. Maior est euidens:ex eo φ tota ratio quare de subiecto præsupponitur esse, est quia substat passioni. In oppositum autem est primo φ scientia abstrahit ab esse actualis existentiæ. nam abstrahit a contingenter accidenti, quale est esse actuale. Secundo quoniam contingeret φ scientia supponeret falsum. quoniam corruptis rosis ille qui iam acquisita scientia de rosis vtitur, si supponit rosam esse supponit falsum, quoniam rosa tunc secundum veritatem non est.

tertia. q. Tertio dubitatur, an cum dicitur, φ de passione præcognoscitur quid, intelligatur quid nominis, aut qd rei. Videtur siquidem φ quid rei præcognoscendum sit, qa medium oportet esse præcognitum, sed medium est qđ quid est passionis (vt dicitur in secundo huius.) ergo.
T.cõ.8. In oppositum sunt verba Aristotelis in hoc loco dicentis, φ de passione præcognoscitur quid significat. & S. Thoa illa exponentis.
. quarta. q. Quarto dubitatur, an omnis scientia supponat suum subiectum esse:an aliquã tantum.

Ad euidentiam horum. Primo declarandi sunt termini in dubijs assumpti scilicet quid rei & quid nominis.
super de ente & essentia in prohemio. Secundo sigillatim respondendum est. Quid nominis: vt alibi diximus:nihil aliud est φ quidditas nominis: sicut quid rei est ipsa rei quidditas. Nominis autem cum ad aliquid sit & essentialiter alterius signum tunc præcognoscitur quidditas quando eius significatio innotescit. Rei autem quidditas, non nisi per essentialia omnia patefit. Vnde & proprium interrogatiuum quid nominis est quid significat. proprium vero interrogatiuum quid rei, est quid est. Differt ergo quid nominis a quid rei, quia cognoscere quid nominis, est cognoscere quid significat nomen. Cognoscere autem quid rei est cognoscere quid est res significata per nomen. Et quia rei quidditas essentia est, quam entia tantum habent, & res non cognoscitur quidditatiue nisi per suam diffinitionem explicantem eam a prima potentia vsφad vltimum actũ, ideo quid rei entium tantum est, & vnico modo cognosci potest. Quia vero ad quid nomen referatur: vt signũ ad significatum esse non oportet, & per communia & accidentalia, & nutus, & signa, declarari potest, ideo qd nominis non entis esse potest, & incertos habet modos suæ manifestationis.

Decisio primæ q. T.c. tertio. Ad primum ergo dubium dicitur, φ demonstratio, vt infra dicetur, est duplex. quædam a priori, & quædam a posteriori. Si loquamur de scientia a priori, sic oportet

E cognoscere quid rei ipsius subiecti, quia quod quid est subiecti, est causa passionis, ad quam oportet vltimo resoluere demonstrationem propter quid, vt in secundo huius dicitur. & hoc expresse ponunt hic Porphyrius, Albertus, & S. Thomas. Si vero loquamur de scientia a posteriori, tunc sufficit quid nominis præcognoscere de subiecto. vtimur siquidem in talibus demonstrationibus effectu loco diffinitiõis ipsius subiecti vt medio termino & causa in cognoscendo. Ad obiecta autem in oppositum dicitur, φ cum in qualibet scientia speciali vltra principia communia complexa & incomplexa, φ supponuntur in metaphysica, sint principia propria illi scientiæ, oportet scientiam secari in duas partes. in quarum prima iactantur positiones complexæ & incomplexæ, in secunda vero inuestigantur passiones virtute illorũ principiorũ. cuius signũ euidenter apparet in principio Euclidis. Et quia hmõi positiões si sunt incõplexæ, cognoscunt prima opatione intellectus, si cõplexæ sunt
F per se notæ, ideo oportet diuidere opus scientificum in intellectum, cuius est cognoscere, quod quid est, & per se nota, vt in secundo huius dr, & scientiã proprie dictã, quæ processu demonstratiuo acquirit, & sic cũ vnũ principiorum propriorum sit quod quid est subiecti, anteφ scientia generetur quidditas subiecti cognita est, & per hoc patet rñsio ad vtrũφ obiectorũ & similia. Dico sig dẽ φ mos est Aristotelis positiones facere in libris suis, vt patet in prædicamentis & principio Perihermenias, & Primo Priorum, & Primo Physicorum, & locis adductis. positiones aũt tales sunt ante sciam, & non pars scientiæ, sed scientiæ propria principia. Et ideo simpliciter concedendum est φ Aristoteles regulam hanc obseruauit. Nec obstat φ in prædictis locis demonstratiuo discursu diffõnem materialem per finalem inuestiget, aut concludat, qm hoc est per accidens. Sicut enim primæ operationi intellectus per accidens miscetur secũda, dũ diffinitio cõponẽdo partes eius cognoscit, ita ẽt eidẽ im
G miscetur tertia, dum diffinitio applicatur syllogismo discursiuo ipsi diffinito. & quia in his quæ sunt per accidens contingit falli sapientes (vt in elenchis dr.) ideo habitus in prædictis locis acquisitus putatur scientificus; sed re vera non est, quia per accidens est per demonstrationem acquisitus. Ad vltimam vero obiectionẽ dr, φ de Sole, & Luna & huiusmodi non habemus scientiã a priori simpliciter, & ideo non est opus pręcognoscere quod quid est ipsorum.

Ad Secũdum dubium dr, φ oportet præcognoscere subiectum esse in rerum natura actualiter: temporibus tñ suis, si subiectũ indiuidua nõ cõtinua, sed fm successionem habet, & hoc in scientijs realibus. in rõnalibus enim sufficit φ subiectum sit in esse obiectiuo, & similiter in non entibus. Causa autem huius est rõ facta dubitando, quæ confirmatur sic, illud esse præsupponitur de subiecto, quod de ipso in illa scientia non posse probari dicitur: sed tale est esse actualiter in rerum natura: ergo.
H Maior patet ex eo, φ ideo dicitur non posse probari, qa hic ab Aristotele dr p̄supponi. Minor aũt neca ptervis negari potest. Ex ipso enim disputationis exercitio conuinci possunt. Cum. n. Cõmentator in tot locis ait, nullam scientiam probare subiectum suum esse: nec a priori nec a posteriori, quia præsupponit illud esse, clarũ est φ loquitur de esse actuali actualiter in rerum natura, qa de substantiarũ separatarum esse loquitur, qđ probatur Octauo Physicorum de illis. Quando ergo vertitur in dubium Commentatoris dictum, quod ex ista Aristotelis propositione Commentator acceptum asserit contra Auicennam, de esse subiecto actualiter in rerum natura locutio est. Si dicatur φ secus est de substantijs separatis & de alijs, quia illæ perpetuæ sunt, & in perpetuis non differt esse & posse, vt dicitur in Tertio Physicorum. & consequenter præsupponere de eis posse existere: perinde est ac p̄supponere existere: hoc nihil obstat. Primo, quoniam

vbi supra t.c.8.
T.c. 27.
Secũdæ q. decisio.
Prio phy. c. vlti. secũdo. phy. ca. 26. duodecimo. meta. c. 6.
Te.c. 45. & 46. ibidem. te. cõ. 78 & 83. te. cõ. 53. vbi supra. T.c. 32.

A quoniam formaliter differuot etiam in perpetuis esse & posse, licet non duratione, & consequenter quoque dicatur ꝙ præsupponitur esse, & non dicitur præsupponitur posse esse oportet formaliter loquendo, vt Aristoteles consueuit de ipso posse vt induit ipsum esse loqui, & non econuerso. Secundo quoniam licet particularia horum inferiorum corrumpantur & intelligentiarum perpetuentur, vniuersalia tamen vtrorũq; de quibus tantũ per se sunt scientiæ & demonstrationes & diffinitiones, perpetua sunt, & non differt in eis esse & posse, quoniã illa propositio, in perpetuis &c. cum ex perpetuitatis vi formaliter necessaria sit, l omnibus perpetuis tenet, quo fit vt proposito illa magis faueat proposito q̃ aduersæ opinioni. Vnde propriam vocem ignorant & negant q
Caj.2. dicunt, ꝙ de subiecto non præsupponitur esse in rerum natura, & Commentatori nihilominus expræsse contra dicunt in dictis locis, & hic dicenti, de subiecto ꝙ præcognoscitur ꝙ ipsa res sit inuenta. Clara enim luce patet
Te.c.14. B assuetis in doctrina eius, ꝙ rem inuentam esse apud ipsm nihil aliud est q̃ rem esse. Amplius cũ esse (Quinto Metaphysicæ) sit duplex. s. actualis existẽtiæ, & quod significat veritatem propositionis: aut ista conclusio. de subiecto præsupponitur quia est, intelligitur de esse actualis existentiæ actualiter, & habetur intentum, aut potẽtialiter, vt sit sensus. de subiecto præsupponitur quia est i. quia potest esse, seu non repugnat esse, quod idem est: qa (non repugnantia) potentia logica est, & hoc non primo, quia sic posset dici ꝙ de passione præsupponitur qa est. i. quia potest esse, & sibi non repugnãt esse. Quis. n. faciens demonstrationem demonstrat de aliquo passionem, quam non supponat possibilem vt sit? Nullus siquidem conatur ad cognoscendum esse, quod impossibile putat esse. secundo quia glosa hæc destruit textum. Cum enim a composito ex aliquo termino, & eius conditione diminuente, non liceat inferre illum terminum simpliciter, ex hoc quod dico, quia potest esse, seu non repugnat esse, non licebit inferre quia est, quia potentia
Cõ.15. C est conditio diminuens, vt Commentator dicit Quarto Metaphysicæ commento. 15. Et consequenter ex veritate illius glosæ non sequetur veritas textus dicentis, ꝙ oportet de subiecto præcognoscere quia est. Aut ergo glosa non recta est, aut Aristoteles male dixit, aut intelligitur de esse quod significat veritatem propositionis, et hoc in idem redit cum prioribus, quia fundamentum veritatis est esse rei. Quod si fingas ꝙ de subiecto p̃supponitur quia est, id est quia est tale, de quo aliqd possit demonstrari, eisdem rationibus refellitur: hoc enim modo proportionaliter loquendo, & de passione pręsupponitur quia est, quia demonstrator supponit eam esse talem, quæ possit de aliquo demonstrari. aliter non assumeret ipsam vt extremum demonstrabile, & conditio minuens non eripitur per hoc. Ad primam obiectionem autem in oppositum dicitur, ꝙ scientia abstrahit ab esse actuali existentiæ in particulari, & non ab existẽtijs in communi, nec a suppositione existentiarum. Duę
D siquidem quæstiones de rerum existentijs quęruntur. s. an est, & quia est. Et certum est ꝙ quæstiones sunt ęquales numero his quæ vere scimus, vt in secundo dicitur.
Tex.cõ.1. Quomodo autem esse contingenter & quomodo non contingenter adsit rebus, in principio secundi declarabitur. Non accepretur autem interim, esse ita contingenter adiacere rebus, ꝙ scientiam subterfugiat. Ad secũdam vero dicitur ꝙ secus est in acquisitione scientiæ & in vsu eius: in acquisitione enim oportet subiectum esse in rerum natura, vt generet sui scientiam in nobis, quoniam nihil agit nisi sit, in vsu autem acquisitæ scientiæ cessat hæc causa, sed remanet alia, quæ communis est acquisitioni & vsui. s. ꝙ oportet subiectum entis rationẽ habere, nullus enim quærit nõ entis passiones, entis autem ratio non aliter habetur ab aliquo q̃ per esse, quoniam ens esse significat (vt in secundo dicet Aristoteles

A capitulo sexto.) & ideo oportet supponere subiectum esse. Nec est falsum subiectum esse propter hoc ꝙ actualiter non est, quoniam non suppouitur ipsum esse nunc Te.c.7.
vel tunc, sed esse temporibus suis, sicut & conclusiones demonstrationis perpetuas, hoc modo dicemus infra. circa. te. c. 12.
Nec obstat si recurratur ad Destruat deus &c. quoniã adhuc vere supponeretur subiectum esse, eo ꝙ supponeretur esse tempore suo, subtractus talis casus imaginarij impedimentis. vnde ex dictis iam patere potest ꝙ nihil aliud intendit Aristoteles per hoc quod dixit, ꝙ de subiecto pręsupponitur quia est, nisi quod oportet subiecto in demonstratione vti, supposito ꝙ sit, seu ac si esset. cuius signum est, ꝙ siquis quærat centauri scientiam cum inuenerit ipsum non esse, desistet. & si vellet vltra progredi ad inuestigandas proprietates significati per centauri nomen vteretur centauro ac si esset, & sic ad vlteriora procederet supponendo subiectum esse. Cap.10.no. vl.

Ad Tertium dubium dicitur prænotando duo. Primum est, ꝙ licet quid rei, & qd nominis formaliter sumpta plurimum differant (vt supra ostensum est) materialiter tamen coincidere possunt, vt patet cum ad quid nominis respoodetur per essentialia propria: vnde & contingit quandoq; ꝙ ipsa diffinitio quodammodo quidditatius noo habet rationem quid rei, sed quid nominis. quod sic manifestatur, sicut res se habet ad esse, ita se habet ad cognosci ex Secundo Metaphysicæ. Diffinitio autem quid rei non est nisi eorum quæ sunt, quia entiũ realiũ tm̃ est: igitur diffinitio alicuius nõ cognoscit sub ratione quid rei, nisi cognoscatur illud esse. Et ideo si aliqua res sit ignota quo ad suũ esse, & haberetur eius diffinitio qualis tunc potest haberi, diffinitio illa habet rationem quid nominis & nõ quid rei. Vnde & quæstio an est præcedit quæstionem quid est. Secundum notandum est, ꝙ demonstratio in proposito est duplex. quædam terminans quæstionem quia est, & quædam terminans quæstionem propter quid tantũ, vt infra dicetur. Tertiæ. q. Decisio. B T.c.4. Cap.13.circa t.cõ.13.
C Differunt autem in proposito hæ demonstrationes: qa per primam scitur passionem inesse subiecto, in secunda vero præcognoscitur passionem inesse subiecto: quia q̃stio quia est præcedit quæstionem propter quid, & scitur per eam causa, propter quam inest talis passio, vt patet in inuestigatione causæ eclipsis, quam Lunæ inesse videmus.

His præsuppositis dicitur ad dubium cum distinctione, ꝙ in demonstratione terminante quæstionem, quia est passionis de suo proprio subiecto: impossibile est p̃cognosci quid rei (passionis) formaliter loquendo, id est sub ratione quid rei: quia cum passionis esse sit subiecto inesse, & ante demonstrationem ignoretur ipsam inesse ignorabitur ipsam esse, & consequenter eius quid rei, quod entis tantum est. Potest tamen præcognosci aliquo modo eius qd rei materialiter sub ratione quid nominis, quod assumetur vt medium in demonstratione. In demonstratione autem terminante quæstionem pro-
D pter quid tantum nihil prohibet præcognosci, quid rei ipsius passionis. quia ipsius esse præcognitum fuit. Et similiter in demonstratione terminante quia de non proprio subiecto, sed parte subiecti, quoniam iam ipsum in esse præcognitum est, & quid est. Ad obiecta ergo dicitur, ꝙ diffinitio passionis, quam contingit esse mediũ in demonstratione & oportet esse præcognitam, est diffinitio quid nominis formaliter, quæ tamen aliquo modo materialiter est quid rei. Et ideo notanter S. Tho. dicens hic ꝙ anteq̃ sciatur de aliquo an sit non potest sciri proprie de eo quid est, apposuit illud verbum proprie: & hoc loquendo de demonstratione terminante quæstionem quia est: quia (vt dictum est) s ea, quę terminat q̃õnem propter quid, medium est diffinitio quid rei ipsius passionis, vt in secũdo huius dicitur. Et hanc distinctionem diligẽter notato. Si vis intelligere diuersa Aristotelis & Sancti Tho. dicta.

Quartum

T.c.8. t.c.25.fi. Quartum dubium quia exigit discussionem quæstionis an est, in principio secundi libri Deo fauente soluerut.

1. Cur de passione non præcognoscitur quia.
2. Cur de passione non præcognoscitur quid rei.

Cap.primo dubio.8. CIrca dicta S.Tho. in expositione eiusdem secundæ conclusionis, duplex dubium occurrit. Primum est circa causam assignatam quare de passione non præcognoscitur quia. Dicit enim hoc eẽ propterea, quoniam esse ipsius passionis per demonstrationem quæritur: videtur enim ꝙ hoc quod assignatur pro causa non sit vniuersaliter verum: quoniam experimur nos cognoscere passionem esse, & quærimus per demonstrationem an talis passio insit tali subiecto. Constat autem ꝙ tunc nõ quæritur esse ipsius passionis, sed tantũ inesse eius huic, non ergo incõuenit præcognoscere passionem esse: nec est causa quod de passione nõ præcognoscitur quia est, quoniam esse ipsius concluditur. Assumptum quo ad primam partem declaratur, (quoniam quo ad reliqua clarum est) quando quærimus an terra sit rotũda, an cęlum sit sphęricum. Iam nouimus rotunditatem esse in rerum natura, & nihil aliud inquirimus nisi an rotunditas insit terræ, sphæricitas cœlo &c.

2.Dubiũ. Secũdum dubium est circa causam assignatam: quare de passione non præcognoscitur quid rei. dicit enim hoc esse, quoniam passionis esse est inesse & ante demõstrationẽ ignoratẽ ipsam inesse, & cõsequẽter ipsam esse, & cõsequẽter qd est, qm̃ quæstio qd est p̃supponit quæstionẽ an est. Accidit.n. hic dubiũ. Tũ quia vt deductũ est: non sequitur, non præcognoscitur passionẽ inesse tali subiecto, ergo non præcognoscitur ipsam esse. Tum quia alia quæstio est quæstio an est, & alia quia est, vt T.c. primo patet in principio secũdi. Et propterea dicet quispiam, ꝙ de passione quæritur quia est, & præcognoscitur an est. Et consequenter quid est, & sic ratio. S. Thomę non concludit intentum.

Ad primum horum dicitur, ꝙ de passione contingit loqui dupliciter. Vno modo materialiter.i.pro re illa, quæ est passio probãda de tali subiecto. Alio modo formaliter.i.pro re vt est passio. Primo modo non inconuenit passionem pręcognitam esse ꝙ sit: sed nihil obstat dictis S. Tho.eo ꝙ de passione formaliter loquebatur. Secundo autem modo sumpta passio vt passio: subiectũ non quodcũq;, sed proprium respicit & aliud esse: vt sic non habet nisi inesse proprio subiecto: & impossibile est ipsam præcognoscere esse ante demonstrationem terminantem quęstionem quia est: vt dictum est: quoniam tale inesse quęritur. Et quia S.Tho.(iuxta cõsuetudinem suã) formaliter loquebatur: ideo dixit. ꝙ quia esse ipsius passionis quęritur non pręcognoscitur. Secũdo dicitur ꝙ S.Tho. attendens his, quæ per se concurrunt ad pręcognitionem ob ea quæ per accidens immiscentur a rectitudine regulę vniuersalis recedere noluit. Constat enĩ ꝙ demonstrationi non cõtingenter euenit ꝙ præcognoscatur de subiecto: quid & quia: & de passione quid: & de principijs quia: quoniam ex his procedit demonstratio necessario. Accidit autem demonstrationi: ꝙ passionem precognoscat esse. non.n. vis demonstrationis hoc exigit, sed potius oppositum: quoniam hoc est proprie per eam quęsitum. quoniam igitur per se loquendo demonstratio passionis esse quęrit: & per accidens præsupponit ipsam esse: ideo de ea non præsupponit quia est.

2.Dub. sol. Ad secundum dicitur: ꝙ ad habẽdum quid rei passionis: non sufficit qualitercunq; cognoscere ipsam esse: sed oportet cognoscere passionẽ inesse primo subiecto: quoniam ex principijs primi subiecti causatur & diffinitur, & ideo valet in proposito, non cognoscitur ipsam inesse primo subiecto: ergo nec ipsam esse: ita sufficiẽter quòd possit haberi quid rei. Ad id vero quod additur de quęstionibus an est & quia est: dicitur, licet distinctæ sint: dato etiam ꝙ quęstio an est: etiam quęrat de passione nihil aliud sequitur q̃ ꝙ contingit præcognoscere passionem esse: non tamen taliter: ꝙ sufficiat ad diffinitionem quid rei. Quod autem S.Thomas idem videatur intelligere hic per quęstionem an est passionis: & quia est: nihil obstat: quoniam verum est de passione vt passio est. Sed de his in principio secundi: erit amplior sermo. Nũc sat sit hæc dixisse.

Conclusio quomodo ante demonstrationem sit præcognita.

cap:pri. super.t.c.primo. CIrca quartam conclusionem & eius probationẽ aduerte ꝙ Aristoteles tangit duas extremas opiniones: circa pręcognitionem conclusionis quã quęrimus: & ponit se medium. Prima fuit Socratis & platonis dicentium: conclusiones simpliciter pręcognosci, Secunda fuit quorundam: quorum nomina non inueni, dicentium conclusiones nullatenus pręcognosci. Media autẽ est Aristotelis dicentis: conclusionem virtualiter quidẽ pręcognosci, actualiter vero seu simpliciter ignorari.

Primam opinionem tetigit Mẽnonis ambiguitatẽ ponens secundam responsionem quorundam falsam adijciens, mediam vero subiũxit. Et nota ꝙ licet prima opinio ponens: nos aut nihil discere: aut ea quę nouimus: multis fulta sit ratiõibus: quas habes in Alberto, ab Aristotele tantum vna adducta est: quia illam (logici negocij) est dissoluere. & in eius falsa solutione, alteram cõfutat opinionem: & illius solutio vera, sua directe opinio est, & satisfacit directe alteri logico fundamento illius opinionis, quod est tale. Cõclusio, quam quærimus: aut est nobis nota: aut non: si nota, ergo discimus ea, quę nouimus, si ignota, ergo cum inuenerimus eam nesciemus nos scire illam: & consequenter non sciemus. & si sic, ergo nihil discimus. Consequentia patet exemplariter de quærente seruum fugitiuum: si enim illum non nouit, cum inuenerit nesciet se inuenisse. Hæc inquam omnia soluuntur dicendo: quod cõclusio sic quidem pręcognoscitur, id est secundum quid: simpliciter autem nõ. Nec intelligas per hanc solutionẽ: quod conclusio præcognoscitur in potentia & nescitur in actu. hic.n. non est intellectus Aristotelis: quoniam secundum hunc sensum: nõ deijciuntur aduersariorum rationes. nõ enim sufficit ad noticiam serui fugitiui & similium, cognoscere ea in potentia: quia hoc nihil aliud est q̃ posse illa cognoscere, vt patet. Et similiter secunda opinio, quam impugnat expresse hic Aristoteles non dicebat cõclusionem ita ignotam ꝙ non posset cognosci quia ponebat conclusionem illam omnino impręcognitam postmodum cognosci: sed intelligendum est per hanc solutionem ꝙ conclusio est præcognita virtualiter: non autem cognita simpliciter. Cognosci enim virtualiter plus est q̃ cognosci potẽtialiter, sicut esse hominem plus est q̃ esse animal. Dicitur autem cognita virtualiter, quia est cognita in eius principijs, in quibus virtualiter continetur conclusio: sicut in suis causis. Et tanto perfectius virtualiter cognoscitur, quanto principia propinquiora sunt cõclusioni.

Quod autem hic sit verus sensus: patet ex omnibus antiquis expositoribus. Et ex hoc ꝙ sic omnibus prædictis satisfecit Aristoteles. Sufficit enim ad notitiã conclusionis principia eius complexa & incõplexa, de quibus diximus ꝙ oportet præsupponere quid, & quia cognoscere, quod secunda opinio non aduertit, & sic ad eius notitiam simpliciter procedere.

Si cõclusio ẽ pręcognita, quo non sint q̃tuor pręcognita CIRCA quartam conclusionem dubitatur sic. Conclusio est aliquo modo cognita ante demonstrationem: ergo p̃cognita non sunt tria tantum: sed quatuor.s. principia, subiectũ, passio, & conclusio, & consequenter sufficienter determinatum est de pręcognitis: Antecedens est ipsa quarta conclusio. Consequẽtia autem valde euidens est ex eo quod conclusio, neq; principium, neq; subiectum, neq; passio est, si enim nihil horum est, & præcognoscitur, quartum pręcognitũ esse oportet. Ad euidentiam huius dubitationis sciendum est, quod ad hoc

quod

quod aliquid (absolute loquendo) possit dici cognitum, exigitur q ipsum cognitionem terminet primo vel secundario, id est sit primo terminans actum cognoscēdi, vel sit conterminans illum, sicut speculum est primum terminans actum videndi. species autem in eo est cōterminans eādem visionem. vnde si aliquid in seipso cognoscatur cognitum absolute dicendum est, si autem cognoscatur in alio (absolute) nec cognitum, nec incognitum dicendum est. Sed videndum est quomodo in alio cognoscatur. Si enim alio cognoscitur, ita quod cum illo terminet etiam ipsum cognitionem illam, tunc absolute dicendum est illud cognitum esse, licet secundario: Si autem in alio cognoscitur, ita quod illud, in quo cognoscitur, terminet cognitionem & ipsum non conterminet illam, tunc absolute fatendum nō est, id quod in alio cognitum dicitur, cognitum esse, sed cum additione diminuente cognitum esse quodammodo, vel fm quid, vel virtualiter, vel aliqua huiusmodi conditione. His praelibatis dicitur ad dubium, q quia praecognitū oportet esse cognitum. Et conclusio dicitur praecognosci aliquo modo, quia principia sua cognoscuntur, & non ideo, quia actum praecognitionis conterminet in principijs, quia sic esset cognita simpliciter & excellentissimo modo, consequens est q conclusio non sit dicenda sine additione aliqua praecognita, sed cum conditione diminuta dici debet praecognita aliquo modo, seu fm quid. Ad formam rationis negatur consequentia. Committitur siquidem in illo processu fallacia a fm quid, ad simpliciter. praecognita enim enumerata sunt praecognita absolute, idest absq additione aliqua. Conclusio autem (vt ex dictis) patet non est praecognita absolute, & ideo eorum numerum non ingreditur, nec in sufficientem arguit.

De diffinitione demonstrationis. Cap. 2.

1. propositio. SCire autem opinamur vnumquodq simpliciter, & non sophistico modo, qui est fm accidens, cum causam arbitramur cognoscere propter quam res est, quòd illius causa est, & non contingere hoc aliter se habere. Manifestū igitur q tale aliquid scire est, nāq; et non scientes & scientes: hi quidem opinantur sic se habere, scientes autem & habent causam. Quare cuius simpliciter est scientia hoc impossibile est aliter se habere. (Cor.) Siquidem igitur & alius est sciendi modus dicendum posterius. (2. prop. 3.) Dicimus autem scire & per demonstrationem intelligere. demonstrationem autem dico syllogismum apodyticō, i. facientem scire, sed apodyticō dico secundum quem in habēdo ipsum scimus. (*a. l epistemonicon, vel scientialem.) Si ergo est scire (vt posuimus) necesse est demōstratiuam scientiam esse ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. sic enim erunt propria principia eius quod demonstratur, syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit: non enim faciet scientiam. verum quidem igitur oportet esse. quoniam nō est scire quod non est, vt quod diameter commensurabilis. Ex primis autem indemonstrabilibus est eo quod non sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim est quorum demonstratio est, & non secundum accidens habere demonstrationem. Causas quoque & notiora oportet (†Conclusio principalis.)

A esse, & priora causas quidem, quoniam tūc scimus cum causas cognoscimus: & priora, si vere causae sint, & notiora non solum altero modo intelligendo, sed & in sciendo quod sunt. Priora autem & notiora dupliciter sunt. (Distinctio.) non enim idem est prius natura & ad nos, neq notius natura et nobis notius. Dico autem ad nos priora & notiora proxima sensui: simpliciter autē priora & notiora quae longius sunt. Sunt autem longiora quidem vniuersalia maxime, proxima autem singularia. & opponūtur hęc adinuicem. Ex primis autem est quod ex proprijs principijs: idem enim dico primū & principium, est autem principium demōstrationis

B propositio immediata. Immediata autem est qua non est altera prior. Propositio autem est enunciationis altera pars vnum de vno. Dialectica similiter est accipiens vtramuis. Demōstratiua autem determinate alterum, quoniam verum est Enunciatio autem est contradictionis vtrauis particula. Contradictio autem est oppositio cuius non est medium secundum se. Pars autem contradictionis quę quidem aliqd de aliquo est, affirmatio, quae vero est aliquid ab aliquo, negatio. immediati autem principij (Diuisio.) syllogistici positionem quidem dico, quam nō est mōstrare, nec necesse est habere aliquem docendum, quam vero necesse est habere quemlibet docendum dignitatem vel maximam propositionem.

C Sunt enim quaedam huiusmodi, hoc enim maxime in huiuscemodi consueuimus nomen dicere. Positionis autem quae quidem est quamlibet partem enunciationis accipiens, vt dico autem quidem esse aliquid, aut non esse, suppositio est, quae vero sine hoc diffinitio est. (Subdiuisio.) diffinitio enim positio quidem est: ponit enim arithmeticus vnitatem hoc indiuisibile esse secundum quātitatem: suppositio enim non est. nam quid est vnitas & esse vnitatē nō idem est. Quoniam autem oportet scire & credere rem in huiusmodi habendo syllogismum, (Conclusio.) quem vocamus demonstrationem: est autem hoc ea scire, ex quibus est syllogismus: necesse

D est non solum praecognoscere prima, aut omnia, aut quaedam, sed etiā magis. Semper enim propter quod est vnūquodq, illud magis est, (Scdo met. tex. 4.) vt propter quod amamus illud amicum magis est. Quare siquidem scimus per prima & credimus, illa scimus magis & credimus, quoniam propter illa & posteriora. non autem potest credere magis quae scit quae non contingunt, neque sciens, neque melius dispositus q̄ sciēs. Accidit autem hoc nisi aliquis praecognouerit per demonstrationem credentium. Magis enī necesse est credere principijs aut omnibus, aut quibusdam quàm conclusioni. Magis autem debentem habere scientiam per demōstrationem,

nem, nũ solum oportet principia magis cognoscere & magis credere ipsis q̃ ei quod demonstratur, sed neque aliquid ipso credibilius esse: neque notius oppositis principijs, ex quibus erit syllogismus contrariæ deceptionis. siquidem oportet scientem non incredibilem esse.

Summa huius capituli hæc est.

Pria ꝓpõ. SCire simpliciter arbitramur, rem per causam cognoscere, propter quam res est, & quoniam illius est causa, & non est contingere alter se hoc habere. Declarat̃ a signo quia omnes sic ipsius scire nomine vtuntur.

Cor. Simpliciter scibile est necessarium.

2. Scire vocamus, intelligere per demonstrationem.

3. Demonstrationem vocamus syllogismum apodycticon, id est facientem scire.

Conclusio principalis. Demonstratiuã scientia est ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. probatur a priori. Ex supradicta diffinitione, q̃a aliter non faceret scire &c.

Ex veris, ꝓbatur a priori, quia q͛d nõ est, nõ est scire &c.

Ex primis & immediatis. probatur a priori, quia non sciet &c.

Ex causis. probatur a priori, quoniam tunc scimus cum causas &c.

Ex prioribus. probatur a priori, quia ex causis.

Ex notioribus, vtroq; modo. s. quoad quid, & quia. ꝓbatur a priori, quia ex causis.

Distinctio. Priora & notiora dupliciter fm naturam, vt remota a sensibus, vniuersalia. s. & quo ad nos, vt proxima sensui, singularia. s. Principium demonstrationis est propõ immediata. Immediata est, qua non est altera prior.

Propositio est vnũ de vno, enunciationis altera pars.

Dialectica similiter est accipiens quãlibet partem.

Demonstratiua determinat alterum, q̃m verum est.

Enunciatio est contradictionis quælibet pars.

Contradictio est oppositio: cuius non est medium secũdum se.

Pars contradictionis est duplex, affirmatio & negatio.

Diuisio. Immediati principij, aliud ẽ positio, aliud dignitas. & assignat̃ dña inter ista a posteriori, quia quẽlibet docendũ necesse est habere dignitatem, non positionem.

Subdiuisio. Positiõis alia est suppositio, alia diffinitio. Et assignatur differentia inter ista a priori: quia non est idem vnitas, & vnitatem esse.

Conclusio. Principia demonstrationis oportet non solum præcognita esse, sed magis cognita nobis q̃ cõclusio sola demonstratione nota. probatur dupliciter. Primo ostensiue a priori, quia propter quod vnumquodq; &c. Secundo deducendo ad impossibile, quia neq; sciens, neq; melius dispositus q̃ sciens &c.

Opposita principijs demonstrationis oportet esse notissima & certissima nobis in falsitate. probatur a priori, quia oportet scientem non incredibilem esse.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo diffinire demonstrationem tria facit. Primo præmittit tres diffinitiones q̃d nominis: duas ipsius scire, quod est nominis demonstrationis, & vnam ipsius demonstrationis diffiniendo, in primis tribus propositionibus, vt ex his quid sit demonstratio conijcere queat. Secundo ipsam demõstrationis diffinitionem, ex præmissis concludit, sex particulas in eius diffinitione ponendo & singulas ex dictis bene appositas probat. Et quoniam vltimo loco probauit quartam particulam. s. ex notioribus, quia est ex causis, quæ non videntur esse notiores, sed occultiores effectibus, ideo subiunxit distinctionem prioris & notioris, intendens q̃ demõstratio est ex notioribus. & prioribus simpliciter. Tertio probatarum particularũ tres declarat. s. ex primis, immediatis, et notioribus. et primo illas duas

E simul dictas, q̃ principium demonstrationis quod est idem q̃ primum, est propositio immediata: et subdit q̃d sit immediata, & quid propositio, & consequenter addit differentiam inter dialecticam & demonstratiuam ꝓpositionem, enunciationem, vt declaret quomodo propositio demonstratiua est enunciationis altera pars. & consequenter, quia contradictione, declarando ista vsus fuerat, diffinit eam cum suis partibus: & sic notificato principio immediato diffinitiue, declarat illud diuisiue, non solum eius diuisionem, sed subdiuisionẽ apponens. Vltimo ly ex notioribus, declarat in duabus vltimis conclusionibus: addendo quód intelligitur ex notioribus non solum simpliciter, sed etiam nobis, non solum quo ad sui veritatem, sed etiam quo ad oppositorum falsitatem.

CIRCA probationem illius particulę, ex veris. Nota q̃ illa propositio assumpta, s. quod non est, non est scire, potest habere duplicem sensum. Primus est, quod nõ est. i. id de quo non vere prædicatur est secundum adiacens, non est scire. i. de eo non est scientia. & hoc nec est fm mentem Aristotelis, quia intendit probare complexa principia esse vera, de quibus non vere dicitur est secundum adiacens. & quia exemplum adductum ab ipso. s. q̃ diameter sit commensurabilis, extraneum est ab hoc sensu, nec est verus, quia multa, de quibus non prædicatur vere est secundum adiacens sciũtur, vt patet de coniunctionibus & sitibus & aspectibus cęlestium corporum, & multis inferiorum, quando non sunt. Secundus sensus est quod non est, id est quod alicui non inest, non est scire. s. illud ei inesse. & hic sensus est verus, & ad propositum. Verus siquidem, quia aliter scire esset falsorum. Ad propositum autem, quia ex hoc vniuersaliter probatur q̃ scientia sit verorum, siue sint propositiones de secundo adiacente, siue de tertio. De nullo enim contingit scire q̃ sit, aut q̃ sit tale, nisi esset, aut eẽ tale illi insit, & quia ex hoc directe concluditur, q̃ principia complexa ex quibus est scientia, sunt vera. aliquid enim inesse alicui est fundamentum veritatis ipsius enunciationis significantis hoc inesse illi. Et quia exemplum Aristotelis hoc præsefert, vt patet. Et quia iuxta hunc sensum a priori probatur demonstrationem esse ex veris, quoniam vt in prædicamentis dicitur, ab eo q̃ res significata per orationem est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. Et vt in postprædicamentis dicitur licet sic esse vt per orationem significatur, & ipsam esse veram sint conuertibilia, tamẽ sic esse q̃ nihil aliud est, q̃ quod hoc loco vocamus, quod est. causa est, q̃ oratio illud significans sit vera, sicut per oppositum. sic non esse vt per orationem significatur, quod hic vocamus, quod non est, causa est q̃ oratio sit falsa. Ex his patet q̃ superflua sit solicitudo eorum, qui ex hac propositione occasionem sumunt disputandi, an de his quæ non habent existentiam in rerum natura sit scientia & huiusmodi. — Nõ etia no scitur q̃õ intelligatur.

H

Num demonstratio simpliciter procedat ex causis in essendo, quæ vere causæ sunt, an ex causis in essendo virtualiter.

CIrca illam particulam ex causis, nota quod cũ causę rei scitę sint duplices, in cognoscendo & essendo simul, & cognoscendo tantum, in proposito nõ est dubiũ q̃ sit sermo de causis in essendo & cognoscendo simul, quia scire, de quo loquimur, est rem cognoscere per causam, propter quam res est. Sed quia causa, propter quã res est, seu in essendo, dicitur dupliciter: quædam enim est vere & realiter causans (fm aliquod genus causalitatis) id cuius causa dicitur, quæ et distinguitur realiter ab eo, cuius ẽ causa, sicut rationalitas est causa risibilitatis: quædam autem est, quæ non tam est causa eius, cuius causa dicitur, q̃ ratio q̃ illud insit, & non solum ratio q̃ cognoscatur inesse. sicut omnimoda immutabilitas in deo est causa suæ æternitatis: & immaterialitas (proprię dicta) inuenta in anima est causa suæ immortalitatis. — Causa in essendo dupliciter.

Ideo

Ideo dubium est an demonstratio simpliciter procedat ex causis vtroq; modo, an primo tantum. Quod enim demonstratio simpliciter exigat præmissas continentes causam primo modo ex ipso causę nomine accipi potest Causa enim proprie loquendo, ꝓpter quam res est, oportet ꝙ causet vere & proprie illud quod ꝓpter ipsam est, aliter causa proprie non est. Hæc enim est differentia inter principium & causam, quia principium alicuius dr̄ esse illud, quod eius non est causa, vt punctum est principium lineę, causa vero proprie sonat id quod vere causat. Et confirmatur, quia Aristoteles in textu distinguit causam contra principium, dicens demonstratiuā scientiam esse ex primis & causis. declarando enim seipsum ait, idem dico primum & principium. Cōfirmatur secundo hoc idem ex illo verbo textus. Scire est rem cognoscere per causam propter quam res est. ly nanq; propter, habitudinem causalitatis notat inter causam & eē rei, vt ipsa verba præseferunt. Vbi autem talis causalitas est, veram oportet esse causam. Quoniam autem sufficiat demonstrationem simpliciter procedere ex causa secundo modo dicta, accipi potest ex demonstrationibus metaphysicalibus, quæ cum a priori fiunt ex huiusmodi causis procedunt, vt patet in exemplo adducto de ęternitate dei ex omnimoda immutabilitate. Ad hoc dubium dicitur præmittendo, quod duplex est demonstratio simpliciter. Quædam ex natura rei scibilis, quædam ratione nostri. Demōstratio simpliciter ex natura rei scibilis: est illa, cuius conclusio ex natura sua sibi vendicat, ꝙ nobis non nisi demonstratio discursu simpliciter nota sit. Huiusmodi autem conclusio est sola illa, q̄ ex natura sua medium habet, & consequenter coniunctio suorum terminorum ex se habet, quod nō nisi ꝑ medium illud simpliciter cognoscatur. Demonstratio aūt simpliciter rōne nostri, est illa, cuius cōclusio merito sui pōt a nobis simpliciter & ꝑfectę cognosci ex terminis, licet rōne nostri offuscati & impediti luminis discursum demonstratiuum exigat. Talis autem conclusio est omnis illa, quæ ex natura suorum terminorum immediata est, sed ratione nostri medium habet a priori, quia nos non comprehendimus terminos eius, s̄m eorum conceptus completos, sed alterius eorum duo conceptus nobis insunt, quorum altero vt medio vtimur, vt in sequēti dubitatione declarabitur.

quito met. T.c. prio.

Solutio. His ergo stantibus respōdetur ꝙ demonstratio simpliciter (ex natura rei scibilis) procedit ex causis in essendo realiter causantibus. Demonstratio autem simpliciter ratiōe nostri procedit ex causis in essendo secundo modo. Vnde si teneaẗ ꝙ Aristoteles loquatur hic tantum de demonstratione simpliciter, ex natura rei scibilis, iam patet quomodo vsus sit nomine causæ, & ꝙ demōstrationes metaphysicales adductæ non clauduntur sub demonstratione hic diffinita. Quia vero mihi videtur, ꝙ de omni demōstratione simpliciter loquatur, ideo dico ꝙ per causas intellexit causas tam primo q̄ secundo modo sumptas. Et ad obiectionem in oppositum dico, ꝙ licet apud latinos causa proprie non dicatur nisi quæ vere causet, græci tamen causæ nomine vtuntur, vbi apud nos principij & non causæ nomen assumitur, vt testatur. S. Tho. in. q. disp. de potentia dei. q. 10. ar. primo ad octauum. Vnde cum Aristoteles græco scripserit idiomate causam non ita stricte accepit. Ad confirmationem dicitur, ꝙ non ea ratione addit causas supra principia in diffinitione demonstrationis, quód per causas intellexerit causas, quæ vere causant, sed principia retulit ad ipsas primas propositiones, quas postmodum ibi declarauit esse immediatas &c. causas autem retulit ad ipsas propositiones ratione medij contenti in ipsis, quod debet esse causa in essendo altero dictorum modorum: ac si diceret, demonstratio simpliciter procedit non solum ex propositionibus quæ sunt principia immediata in illa scientia, sed etiam ex continentibus causam rei scitæ. Et ex hoc patet quid

A respondendum sit quærentibus, cur addidit ly prioribus, postq̄ dixerat ex primis, cum superlatiuum comparatiuum includat, præsertim s̄m expositionem. S. Tho. dicentis ꝙ propositiones hic appellantur primæ in ordine ad posteriores, quæ per eas probantur. Ex eadem siquidem radice nascitur responsio dicens, ꝙ hoc ideo factum est, quia supra diuersa cadunt. ly enim primis (vt dictum est) cadit supra ipsis propositionibus: & ly prioribus, supra medium, quo conclusio demonstranda est, ita ꝙ vt iterum dicatur, sensus est. Demonstratiua scientia est ex veris propositionibus, quæ sunt principia immediata illius scientiæ, & continent in se causas rei scitę priores & notiores ea, signum autem ꝙ ly prioribus, ratione medij determinet principia &c. est, quia Aristoteles propositionem immediatam diffiniuit per negationem prioris, absq; dubio vt dicetur intendens per propositionem priorem continentem in se medium a priori, per quod prædicatum insit subiecto. Sic siquidem immediata, & principia sunt nota nō per aliud, quia. s. sunt

B nota, non per alium medium terminum, vt infra patebit. Ad secundam confirmationem dicitur, ꝙ licet ꝓpter, de se non habet ꝙ certam habitudinem importet, quia communius est, q̄ causæ nomen. Dicere enim possumus ꝙ linea est propter punctum, ideo eam habitudinem ponit, quam id supra quod cadit exigit. Vnde in proposito quot modis distinguitur causa, tot modis distinguendum est ly propter. Posset autem principali difficultati breuius vnico verbo satisfieri dicendo, ꝙ demonstratio simpliciter procedit ex causis in essendo formaliter vel virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa quæ vere causat &c. Causa autem in essendo virtualiter est ipsa ratio essendi a priori, quæ (si illud cuius causa dicitur, causaretur) sufficiēs in suo ordine, causa illius esset. Sicut in exemplis adductis omnimoda immutabilitas æternitatis causa est virtualiter: nō ꝙ æternitas ab immutabilitate causetur, sed quia si causaretur immutabilitas esset illius causa, & similiter immaterialitas pro-

Cap. 5. circa. t. cō. 6.

C prie dicta est causa immortalitatis, non ꝙ illam proprie causet, sed quia si causaretur immaterialitatem sortireē sibi causam. Nec paruipendenda est responsio ista, quoniam Aristoteles ipse in Secūdo de Cęlo & Mundo testatur sua verba quandoq; taliter exponenda. Cū enim probaret dextrum cęli esse oriens, quia inde incipit cęlestis motus obijcit contra se sic, motus cęli nunq̄ incępit s̄m prædeterminationem octaui Physicorum, ergo falso dictum est, ꝙ ab oriente incipit motus cęlestis. Et respondet ꝙ motus cęli incipit ab oriente, non ꝙ inde incęperit, sed quia si incępisset, inde incępisset. ac si sub nostris verbis diceret, ꝙ non incipit inde formaliter, sed virtualiter, quia si inciperet, inde inciperet. Est quoque non irrationabilis hic modus loquendi, quoniam rationibus formalibus innititur. Vñ sermone formali loquendo non incompacte dicitur immutabilitatem esse causam æternitatis, & immaterialitatem immortalitatis,

T.c.13.

Te cō. 5.
Te. cō. 6.
T. cō. 7.

D & sic de alijs.

CIRCA illam particulam ex notioribus vtroq; modo aduerte, ꝙ duplex est modus cognoscendi aliquam conclusionē demonstratiue. Vno modo s̄m consequentiam eius ex præmissis talibus seu tali principio. Alio modo s̄m seipsam conclusionem cōsequentem, propter tamen tale principium vel tales præmissas. Ad cognoscendam aliquam cōclusionem primo modo sufficit cognoscere necessariam connexionem talis cōclusionis ad tale medium, & siue multæ sint conclusiones, siue paucæ, siue vna, & ad vnum vel plura principia talem habitudinem cognoscatur habere, non refert. Ad cognoscēdum autem conclusionem secundo modo nō sufficit cognoscere necessariam connexionem conclusionis ad talem medium vel principium, sed hoc exigitur, & vltra hoc requiritur, ꝙ cognoscatur euidenter tale principiū esse. Quamuis enim quilibet intelligens animal rationale,

Mediū q̄uo oporteat pręcognosci pro conclusiōis notitia.

nale, intelligat sibi necessario cohærere admiratiuum, et huic risibile &c. nunquam tamen sciet hominem esse risibilem, nisi sciat animal rationale inesse homini. Quia igitur ad primum modum cognoscendi sufficit cognoscere quid est seu importatur per medium vel principium aut præmissas & deriuationem conclusionis inde, & nõ exigitur cognoscere sic esse vt præmissę denotant: taliter scire conclusionem non est vere scire, quia huiusmodi non est vere scientia consequentium, sed consequentiarum. Ad Secundum autem cognoscendi modum exigitur cognoscere, & quid est medium, et quia est, seu sic esse vt præmissę important. & hoc est vere scire, quia sic vere scitur & connexio conclusionis ad principia & ipsa conclusio. Ideo Aristoteles hæc inspiciens dixit, q oportet demonstrationem esse ex causis notioribus nõ solum altero modo intelligendo, sed etiã in sciendo quoniam sunt. Euidenter autem hinc scire possunt omnes, qui doctrinas quasq defendere præsumunt, q cum principia sic esse vt significant non norint, consequenter ad illa principia loquendo, consequentiarum tantum scientiam acquirunt & tradunt, conclusiones vero ipsas incertas, sicut & principia sustinent.

Propositio immediata quod medium excludat.

CIRCA diffinitionem propositionis immediatę noto duos terminos. s. ly immediata, & ly altera prior. Sicut enim causa dicta est dupliciter. s. in essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tantum: ita mediũ dicitur dupliciter. s. in essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tantum. Et quia multæ propositiones carent medio, quo prædicatum insit subiecto, & sunt illæ, per quas fit resolutio demonstrationum simpliciter, quæ tamẽ habent medium, quo ad nos a posteriori, quo nos cognoscimus illas demonstratiue: ideo in proposito, propositio immediata dicitur per negationem medij in essendo, & non per priuationem medij in cognoscendo tantum. Et quoniam non omnis propositio carens fm se medio est omnibus alijs prior aut ęqua, cum dignitas prima (puta de quolibet est affirmatio vel negatio) omnes præcedat: ideo non per cuiusq prioris negationem diffinitam intelligas, sed eius per quam fm se probari egeat. Prima dignitas enim etsi sit alijs immediatis prior, non tamen ita est prior, q per ipsam aliæ secundum se probari egeant, licet forte alicui male disposito per prima principia manifestari possit. Et si subtiliter inspiciantur verba Aristotelis, glosa non egent, quoniã dixit, immediata propositio est, qua nõ est altera prior s. propositio. ly enim altera, cum relatiuum sit, propositionem antedictam refert. Et cum sit relatiuum diuersitatis accidentis, diuersitatem accidentalem sonat: quo fit vt in diffinitione ista negetur non enunciatio prior, sed propositio prior. s. quæ pro ipsa inferenda sit, & non quælibet propositio, ex qua quomodolibet, puta virtualiter inferri potest, negetur, sed ea tantum quæ est altera ab ipsa, qualis est vtraq præmissa respectu cõclusionis. cum enim cõueniant in terminis præmissa vtraq & cõclusio magis alteritatem quãdam q alietatem inter eas

Nota.

esse videmus. Erit ergo sensus integer, propositio immediata, i. carens medio in essendo, est qua non est altera prior. i. cuius non est aliqua præmissa, quæ sit prior simpliciter ipsa. Si enim priori medio termino caret, pręmissis prioribus necesse est carere, & econuerso. & sic diffinitio & diffinitum conuertuntur. Et hæc expositio licet in idem redeat cum prima, in hoc tamen differt ab illa, quia ista nullam addit limitationem literę nisi quo ad illud verbum prior: quod etiam Arist. prædeclarauerat, sed proprietatem vocabulorum enucleauit.

Num omnis immediata propositio sit qua non est altera prior.

CIrca eandem diffinitionem propositionis immediatæ dubitatur, quia non videtur conuenire omni immediatæ: nulla siquidem propositio demonstrabilis a priori est qua non est altera prior (vt de se patet.) Multę

E autem propositiones immediatæ sunt demonstrabiles a priori, omnes. s. illæ, in quibus diffinitio data per causam materialem prædicatur de diffinito. Non omnis igitur propositio immediata est qua non est altera prior. Quod propositio autem, in qua diffinitio materialis pręedicatur de diffinito sit immediata liquet, eo q inter diffinitionem & diffinitum nihil est medium. nulli enim prius inest diffinitio q diffinito, medio autem, quod vere est medium, prius inest extremum q alteri extremo, q vero sit demonstrabilis a priori infra testatur Aristoteles docens diffinitionem materialem demõstrare per finalem.

Secũdo huius. T. cõ. 8.

Ad hoc dubium dicitur, q de propositione dupliciter loqui possumus. Vno modo fm seipsam. Alio modo ratione nostri. Si loquamur de propositiõe fm se, sic dicitur q illa sola est immediata, cuius terminorum significata fm seipsa sumpta nullo coniunguntur medio: huiusmodi autem est omnis propositio, i qua diffinitio

F de diffinito prædicatur, & vniuersaliter omnis propositio in primo modo dicendi per se. Illa vero est immediata ratione nostri, cuius terminorum significata sic concepta nullo concipi possunt iungi medio. dico autem sic concepta. i. vt stant sub illis conceptibus, quos nomina in propositione assumpta exprimunt. & quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum: ideo propositio dupliciter mediata inuenitur, quædam fm se, & est illa cuius significata per terminos, ex natura sua absq medio non cohærent, quædam vero est mediata ratione nostri, licet non fm se, & est illa, inter cuius significata terminorum sic concepta, aliquod nobis patere potest medium, quod sit ratio, quare alterum extremum reliquo insit. Dixi autem propositionẽ mediatam ratione nostri, quia ex intellectu nostro, qui natus est adunata diuidere prouenit q aliqua propositio fm naturam suam immediata, sit nobis mediata, eo quia simplex significatum subiecti dupliciter concipit,

G & vt stat sub vno conceptu, facit ipsam minorem extremitatem, vt autem stat sub alio, facit ipsum medium terminum, & sic diuidendo terminum vnum ratione significati fm se, in duo apud nos immediatã fm se facit mediatam nobis. (verbi gratia.) Et est exemplum ad propositum obiectionis istius propositionis, in qua diffinitio materialis prædicatur de diffinito. s. domus est operimentum ex lapidibus & cemento et lignis: subiectum potest dupliciter accipi. vno modo quo ad suum significatum fm seipsum, & sic cum eius significatum sit ipsa domus fm seipsam, quæ ex se in se claudit omnem suam diffinitionem, consequens est, q inter ipsum subiectum & prædicatum, nullum omnino cadat medium, & consequenter q ista propositio fm se sit immediata. Si autẽ subiectum illud sumatur quo ad suum significatum vt sic conceptum, sic, cum significatum eius sit domus confuse accepta, quia diffinit nomen diffinitum confuse significat (vt dicitur in Primo Physicorum.) Domus

T. cõ. 5.

H autem sub tali conceptu differat a seipsa cõcepta distincte tam fm diffinitionem finalem q materialem: consequens est vt inter subiectum tale & prædicatum mediũ sit. s. ipsummet subiectum sub alio conceptu (puta diffinitionis finalis) & consequenter propositio ista est mediata ratione nostri. Cum autem dicimus significatum alicuius termini esse rem confuse vel distincte cõceptã & huiusmodi, non intendimus q cõfusio aut distinctio sit pars significati, ita vt significatum domus sit totum hoc, domus confuse concepta, aut domus fm seipsam; sed intendimus q huiusmodi sint conditiones significatorum. Ex his patet quid ad obiectionem dicendũ sit: seruando siquidem vniformitatem inter immediationẽ & indemonstrabilitatem propositionis, & similiter inter mediationem & demonstrabilitatem eiusdem. Respõdetur q nulla propositio immediata fm se est demõstrabilis fm se a priori, licet aliqua immediata fm se sit

demonstrabilis

demonstrabilis (ratione nostri) a priori, quia est ratione nostri mediata, & similiter habet alteram priorem se ratione nostri. Huiusmodi autem sunt omnes propositiones, in quibus diffinitio materialis prædicatur de diffinito. Et ideo tales propositiones sunt demōstrabiles et indemonstrabiles. demonstrabiles quidem ratione nostri, indemonstrabiles vero sm se, sicut & sunt mediatæ ratione nostri, & immediatæ merito sui, propterea & inter diffinitionem & diffinitum inuenitur medium ratione nostri, non vt prædiffinitum, sed vt ratio inhærendi, licet sm se inter diffinitionem & diffinitum nullum omnino sit medium. Aduerte autem diligenter ꝙ non dico demonstrationem per causam finalem esse demonstrationem quo ad nos, seu ratione nostri, & non sm se. Noui enim ꝙ demonstrare dentes anteriores esse acutos propter scissionē cibi, & ꝙ arboribus datæ sint frondes ad conseruationem fructus &c. huiusmodi est demonstrare vere & sm rem: sed dixi ꝙ demonstrare vnā diffinitionem de diffinito per alteram eiusdem diffinitionem, quæcunq; sit illa, est processus demonstratiuus ratione nostri, quoniam sm rem non sunt in tali processu tres termini (vt infra amplius patebit) hoc enim tantum modo hoc in loco ostendere intendimus. Vtrum autem ratione eius a quo sumitur diffinitio possit diffinitio vna sm rem vere demonstrari per aliam, inferius perscrutandum est, cum de hoc Aristoteles tractabit in secundo libro cap. 7.

CIRCA diuisionē immediati principii aduerte Thomista, ꝙ S. Thomas, licet dicat ꝙ omnis propositio, in qua prædicatum est de ratione subiecti, sit immediata, & per se, non tamen dicit ꝙ sola talis sit immediata & per se nota. Declarabitur enim infra, ꝙ propositio, in qua prima passio prædicatur de suo primo subiecto est immediata sm se, & ꝙ cum vnum generalissimum negatur ab alio est propositio immediata. Quomodo autem tutari debeas distinctionem propositionis immediatæ a S. Thoma hic assignata in sequenti cap. diffuse ostendetur, cum de propositione per se nota agetur.

Propter qd vnūquodq; tale et illud magis.

CIRCA propositionem illam maximam assumptam ab Aristotele, semper propter quod vnumquodq;, illud magis, est diligenter attendendum ꝙ multipliciter glosatur a diuersis, & ab ipsomet S. Thoma quadrupliciter exponitur in diuersis locis, hic. s. & in prima parte quæst. 87. arti. 2. ad tertium. Et in primo sententiarum, distin. 12. quæst. prima, arti. 2. Et in quæst. de. ve. q. 10. arti. 9. ad tertium. Hic siquidem dicit, ꝙ cum causa sit potior effectu, si conuenit in nomine cum eo, est magis talis, si autem non, habet aliquid dignius. Et sic semper causa est magis. In prima vero parte dicit, ꝙ ista maxima tenet in his, quæ sunt eiusdem ordinis, puta in vno genere causalitatis, non autem diuersorum (verbi gratia) recte dicitur, sanitas quæritur propter vitam, ergo vita magis quæritur, quia vtrūque quæritur vt finis, sed non recte videtur. Sanitas quæritur propter medicinam, ergo medicina magis quæritur, quia sanitas vt finis, medicina vt agens quæritur. In primo vero sententiarum dicit, ꝙ ista maxima tenet quādo illud quod conuenit alicui propter aliud est diuersum in vtroq;, & causa est essentialiter ordinata, idest est causa totius speciei, vt calor inuenitur in igne & in misto. In quæstionibus autem de veritate dicit, ꝙ hæc maxima non tenet in causis non suscipientibus illud nomen, quod effectui dant. Sicut non valet, sortes est albus propter albedinē, ergo albedo est magis alba, quia albedo non est alba. Possumus autē, vt hæc propositio formaliter teneat, has oēs & cæteras glosas ad vnā breuem & verissimā in omni genere causæ reducere, dicēdo, ꝙ tantum tenet quando nomē totius accepti effectus reflectitur cum diuersitate supra vere causam. Notanter aūt dico (totius effectus accepti) quia propter defectū huius conditionis nō valet,

2. huius cir. 1. c. 3. ca. 3. dubio vltiō ur. 3. expō. ne ca. 7. dubio. 1. circa mediū circa. 1. c 8. ca. 7. dubio. 2. c. 19. circa. t. cō. 38. ca. 13. circa. t. cō 31.

A Socrates est homo ꝓpter Platonē, ergo Plato est magis homo. totus enim effectus hic nō est ly hō, sed totū hoc quod dico, est hō. quod non reflectitur supra cām. Illud enim aūs est falsum, socrates est hō quia Plato est hō: & si esset verum, valeret cōsequētia, ergo Plato est magis homo. Quod vero addidi (reflectitur super causam) insinuat ꝙ nomen illud totius effectus, reducatur per aduerbiū causale in id, supra quod cadit ly ꝓpter (verbi grā.) Luna est lucida ꝓpter Solē, ergo Sol est magis lucidus, reflexio fiat sic: luna est lucida quia sol est lucidus. ergo sol est magis lucidus. Et ista reflexio est valde notanda, ꝓpter defectū siquidē eius non valet. color videt̄ propter speciē, ergo species magis videtur. non enim potest fieri reflexio debita, vt dicatur color vr̄, quia species vr̄. hæc enim causalis est falsa. Quod aūt subditur. s. (cum diuersitate) nedū diuersitatē causæ & effectus & eius in quo effectus est aut fit, denotat, sed etiā diuersitatē rei significatæ noīe effectus. ita. s. ꝙ oportet rem illam diuersam B esse in causa & in effectu, ꝓpter cuius defectū non valet. homo ē risibilis propter animal rōnale. i. quia aīal rōnale est risibile, ergo animal rōnale est magis risibile. non est siquidē diuersa risibilitas hominis & aīalis rōnalis. nec etiā est diuersitas inter hoīem & aīal rōnale. q̄ etiā requiritur. Notāter quoq; dixi (vere cām) quia reflexio ista causalis nō est intelligēda logice tantū & sm quid. i. sm nominis p̄dicationē, sed etiā Physice & simplr. i. itaq; res noīs effectus reducat̄ in id quod accipit̄ vt cā, & p̄dicet̄ de illo sm illud nomē & ꝓprie causet̄ ab illo. Si enī illud ꝓprie cā, quæ absq; sufficiētia non est, talis effectus non esset, iā nō eēt vere cā eius et cōsequētet reflexio si fieret vere & ꝓprie cālis non esset, sed logice tm̄ & sm quid. ꝓpter qd nō valet, tēpus est quantū ꝓpter motū. i. quia motus est quantus, vt dr̄ in 5. Metaphy. ergo motus est magis quātus. Motus enī nec quāti sm rem p̄dicationē suscipit, sed extrinseca denoīatione, nec ꝓprie quātitatē in tpe causat. Qd autē sic intellecta maxima hæc teneat C in oī gn̄e causæ inductiue patet, & de cā quidē finali & efficiente exēpla posita sunt, & in textu hn̄tur. ad finalē enī ꝑtinet cū dr̄, magr̄ amatur propter puerū, ergo puer magis amat̄. fit enim hæc reflexio sic, magr̄ amatur, quia puer amat̄. ergo &c. Ad efficientē aūt pertinet cū dicit̄ (Cōclusio cognoscit̄ ꝓpter p̄missas) ergo p̄missæ magis cognoscunt̄. Reflectitur nāq; & ista dicēdo, cōclusio cognoscitur, quia p̄missæ cognoscunt̄. ergo p̄missæ magis cognoscuntur. Quo ad causam vero formalē vtitur ea Aristo. in 7. Metaphy. cum sm deductionē S. Tho. ait textu cōmenti septimi. Materia est ens propter formā. ergo forma est magis ens. potest enim fieri reflexio dicēdo. Materia est ens, quia forma est ens. ergo forma est magis ens. In causis quoq; materialibus idem apparet dicendo. Quantitas est subiectum sequentium accidentiū ꝓpter cōpositum. ergo cōpositū est magis subiectū. pōt siquidē & hic reflectendo dici, quantitas est subiectum, quia cōpositū est subiectū, ergo cōpositū est magis subie- D ctum. Et hæc est glosa, quā occulte tetigit S. Tho. in hoc loco, cum absq; distinctione dixit, ꝙ si causa & effectus cōueniunt in noīe, causa est magis talis, quia cā est potior effectu. Sciebat siquidē ipse, ꝙ nisi esset conuenientia in noīe (mō declarato) ꝙ hæc maxima vīr non teneret etiā in causis cōuenientibus in noīe cū effectu, seu vniuocis. vnde & in. q. de veritate confirmauit hoc idē, vt ex supradictis patet. Applicando ergo ad verba sua dictam glosam, dicimus, ꝙ formaliter nō tenet ista maxima, nisi quādo est conuenientia inter vere causam & effectū in noīe totius effectus cum causali reflexione eiusdē supra causam, præsupposita semper necessaria alietate.

T. c. 18.

T. c. 7.

vbi supra.

Num intelligens sit melius dispositus quam sciens.

Egidius.

CIrca illam particulam. Neq; melius dispositus q̄ sciens &c. aduertendum est quosdam non capere Alberti magni ac S. Tho. expositionem, & propterea in

errorem labi. Exponunt siquidem concorditer, duo prædicti, melius dispositum sciente esset intelligentem, idest habentem habitũ principiorum, qui intellectus vocatur. Instant autem posteriores contra hoc, quia cum sciens habeat vtrunq; habitum scilicet principiorum & conclusionis, intelligens autem non oportet ꝙ habeat vtrũq;, sequitur ꝙ intelligens non est melius dispositus quam sciens, immo quod sciens sit melius dispositus q̃ intelligens. Sequitur præterea, ꝙ idem sit sciens & melius dispositus quam sciens. Et sic superflue Aristoteles addidit, neque melius dispositus quam sciens. sat enim erat dicere sciens, quia vt (dictum est) oportet scientem habere vtrunq; habitum. Et confirmatur hoc ratione, quia habitu principiorum cognoscuntur conclusiones in potentia, habitu vero sciẽtifico cognoscũtur in actu. actus autem nobilior dispositio est q̃ potentia. intelligens ergo non est melius dispositus q̃ sciens. Ad hæc dicitur ꝙ sciens & intelligens possunt comparari dupliciter. vno modo per modum totius & partis, vt. s. sciẽs (E) est intelligens & sciens, quia agnoscit conclusiones per principia, & intelligens est intelligens tantum. & sic nõ est sani capitis dubitare quis eorum sit melius dispositus. clarum est enim ꝙ sciẽs est nobilior, sicut totum sua parte. Alio modo possunt comparari per modum duarum rerum, quarum neutra est pars alterius. sumendo intelligẽtem formaliter & præcise, vt. s. nouit principia; & scientem formaliter & præcise, vt. s. nouit conclusiones. Et hoc est cõparare habitum scientiæ habitui principiorum. Et sic sm Aristotelem, Albertum S. Tho. et omnes illustres doctores, quos vidisse memini, nobilior est intelligens sciente. Primo, quia quod est per se,

T.c. 39. est nobilius eo quod est per aliud ex. 8. physicorum. textu commenti. 39. sed notitia principiorum est euidens; & certa ex se. conclusionum autem per principia. ergo. Secundo, quia notitia quanto certior & euidentior tanto nobilior, notitia autem principiorum est certior et euidentior non solum quo ad nos, sed etiam (sm naturã) (G) q̃ sit notitia conclusionum, vt in textu huius capituli habetur. ergo. Tertio, quia quãto per se causa proxima & sufficiens euidentiæ & assensus in aliqua propositione est nobilior tanto ipsa notitia est nobilior. (Nobilitatur enim notitia ex certitudinis causa, vt dicitur in pro-

T.c. hemio de anima.) sed causa proxima euidentiæ & assensus in primis principijs est nobilior quacunq; causa proxima euidentiæ conclusionum, ergo &c. patet minor, quia principiorum causa est intellectus agens, vt Com-

Cõ. primo. mentator dicit in primo de anima cõmento primo, qui est nobilior cuiusque medij termini lumine quo certificatur conclusio. & quia Albertus magnus & S. Tho. sic comparauerunt scientem intelligenti, quorum doctores maximo pollentes ingenio fuerunt, quorum est loqui sermone formali, ideo optime dixerunt ꝙ intelligẽs est melius dispositus q̃ sciens. Est enim dispositus formaliter ad cognoscendum habitu principiorum, qui est nobilior habitu sciẽtifico, quo formaliter disponitur sciens (vt sic) ad conclusiones intuendas. (H) Vnde ad primã obiectionem patet responsio, quia nos loquimur de sciente & intelligente formaliter & præcise, argumentum autem loquitur de eis vt vnus includit alterum. Secunda quoq; ex eodem fundamento soluitur. licet enim idẽ sit suppositaliter sciens & intelligens, tamen propter distinctionem realem, quæ est inter scientiam & intellectum non inconuenit, ꝙ idem secundum diuersa sit sciens & melius q̃ sciens. Et similiter licet sciens vt includit intelligentem non exigeret additionem intelligentis, tamen sciens formaliter exigit ꝙ sibi addatur intelligens. & quia Aristoteles formaliter de illis loquebatur: ideo dixit neq; sciens, neq; melius dispositus q̃ sciens, idest neq; intelligens. Ad confirmationem dicitur ꝙ quia comparatio aliquorũ simpliciter non sit potes ea, quæ continentur in eis in potentia, sed penes ea, quæ sibi actualiter & per se insunt. ideo habitus principiorum non est comparandus habitui scientifico secundum notitiam conclusionum, quæ virtualiter continetur in eo, actualiter autem in habitu scientifico, sed exercenda est comparatio sm notitias actualiter in eis contentas. Vnde licet habitus scientificus sit nobilior habitu principiorum quo ad hoc ꝙ est cognoscere conclusiones, quia ille actu, iste in potentia cognoscit eas, habitus tamen principiorum simpliciter est scientifico nobilior. quia notitia actualiter elicita ex illo, est nobilior simpliciter notitia actualiter elicita ex isto. Nec obstat, ꝙ habens habitum principiorum sit in potentia ad sciẽtiam, quia hoc non inest ex ipso habitu principiorum, aliter stante habitu nunquam sciretur, sed ex natura ipsius intellectus, qui eget continuo & tempore & exercitio ad discurrendum ex noto ad ignotum.

(F) *Duo eliduntur errores: alter eorum, qui omnino demonstrationem tollunt, alter uero illorum, omnium qui demonstrationem esse ponunt. Cap. 3.*

Propõ. QVibusdam quidem igitur propter id qđ oportet prima scire, nõ videtur esse sciẽtia simpliciter: Quibusdam autẽ esse, omnium tamen demonstrationem esse. quorũ neutrum neq; verum, neq; necessariũ est. Supponentes enim non esse omnino scire hi in infinitum existimant reduci, tãquã non scientes posteriora per priora, quorum nõ sunt prima: recte dicentes: ipossibile enim est infinita transire: & sistant & sint principia hæc ignorata ẽe, cum demonstratio non sit ipsorum: quod vero (G) dicunt esse scire solum. Si vero non est prima scire neq; quæ sunt ex his est scire simpliciter, neq; proprie, sed ex conditione si illa sint. Quidam autem ꝙ ipsum scire sit cõfitentur per demonstrationem esse solum, sed omniũ esse demonstrationem nihil prohibet sm eos contingit enim circulariter fieri demonstrationem et ex his quæ sunt adinuicẽ. Nos autem dicimus neq; omnem scientiam demonstratiuam esse, sed eorum, quæ immediatorum, indemonstrabilem. Et hoc ꝙ necessarium sit manifestũ est. (Conclusio principalis.) si enim necesse quidem scire priora, & ex quibus est demonstratio. stant autẽ aliquando immediata, hæc quidem priora indemonstrabilia esse necesse est. (H) Hæc igitur sic dicimus & nõ solum scientiam: sed & principium scientiæ esse dicimus. ipsa enim cognoscimus inquantũ terminos cognoscimus. Circulo quoq; ꝙ impossibile sit demõstrare simpliciter manifestum est; si vere ex prioribus & notioribus oportet esse demõstrationem. impossibile enim est eadem sibijpsis simul priora & posteriora esse, nisi altero modo: vt hæc quidem ad nos, illa vero simpliciter: quo certe modo inductiue facit notũ. si autem sic est, non vtique erit simpliciter scire bene determinatum: sed dupliciter aut nõ simpliciter altera demonstratio fit ex nobis notioribus

ribus. Accidit autem dicentibus circulo demõstrationem esse non solum quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere q̃ si est hoc, est hoc: sic autem facile est demonstrare omnia. Manifestum autẽ est ꝙ hoc accidit tribus terminis positis. per multos enim aut per paucos reflectere dicere nihil differt per paucos autẽ, aut per duos. Quando enim A existente ex necessitate sit B, hoc autem ipsum C: cum igitur A sit ex necessitate erit C: si igitur cum sit A necesse est B esse: hoc autem cum sit, A erit. hoc enim inerat circulo. Ponatur A in quo est C: B autẽ cum sit, A esse dicere, est ipsum C. dicere, hoc autem est quoniam cum sit A, est C. sed C. cum A idem est: quare accidit dicere circulo demonstrationem esse nihil aliud nisi cum sit A est A: sic autẽ monstrare omnia leue est. At vero nec hoc possibile est, nisi in his quæcunque se inuicem consequuntur: sicut sunt propria. vno quidem posito ostensum est ꝙ nequaquã est necessariũ esse alterum. dico autem vno ꝙ neq; termino vno, neq; propositione vna posita: ex duabus autẽ propositionibus primis & minimis contingit, siquidem est syllogizare. siquidem igitur & A ipsi B, & C inerant, & hæc adinuicẽ ipsi A quidem: contingit ex alterutris monstrare omnia quęsita in prima figura, sicut ostẽsum est in his quę de syllogismo sunt. Ostensum est autem ꝙ in alijs figuris aut non fit syllogismus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquã est monstrare circulo. quare quoniã pauca in huiusmodi demonstrationibus sunt. manifestum est autem quoniã vanum est & impossibile sic dicere ex his quæ sunt adinuicem esse demõstrationem, & propter hoc omnium contingit demonstrationem esse.

Summa huius capituli hæc est.

DVo ex eo ꝙ oportet prima scire orti sunt errores extremi. Primus est. Nullius est scientia. Secundus est. Omnium scientia est per demonstrationem. Primi ratio est, quia in principijs alicuius conclusionis aut est processus in infinitum, & sic nihil scitur, quia infinita non est transire. aut ẽst status, & sic remanent ignota, qa nõ possunt sciri, ex quo carent prioribus. Secundi ratio est, quia contingit circulariter demonstrationem fieri. — Propõ.

Nos autem dicimus, non omnium scientiam demonstratiuam esse, sed immediatorũ esse indemõstrabilem, probatur a priori. Quia principia, in quibus est status, sunt immediata. Cognoscuntur autem inquantum terminos cognoscimus. — Cõclu principaliter.

Demonstratio simpliciter non potest esse circularis. probatur tripliciter. Primo a priori, quia circulus nõ potest esse a prioribus simpliciter, quia ĩpossibile est eadẽ esse seipsis priora & posteriora simpliciter, licet hoc sit possibile altero & altero modo. Secũdo etiã a priori: qa circulus est ab eodẽ ad idem, vt patet sumptis tribus terminis & loco tertij posito primo. Tertio etiam a priori: quia circulus completus constat ex terminis conuertibilibus in primo modo primæ figuræ tantum: non omnis autem demonstratio simpliciter constat ex talibus terminis, etiam in illo primo modo. ergo. — Sc̃da cõclu.

Series autem satis clara hæc est.

QVIA dictum est, ꝙ oportet principia demonstrationis esse scita: & hinc errores duo orti sunt, quorum primus erat Heracliti sequacium. Secũdus autem Empedoclis (vt testatur Albertus.) Ideo intendẽs eos destruere: duo facit. primo eos proponit cũ suis rationibus. Secũdo qa vtriusq; cõmune ꝓpositũ erat: ꝙ scire est per demõstrationem tantũ intelligere, ideo principali cõclusione determinat contra vtrũq;, & similiter soluit primi rõnem, & secunda conclusione secundũ elidit errorem.

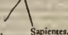
Quid Nam sit propositio per se nota, & quot eius genera sint.

CIrca illud dictum, principia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus. Quia principiũ immediatum ex proprijs terminis cognitum nihil aliud est q̃ propositio per se nota (quoniã resolutio conclusionis, q̃ est per aliud nota fit ad eam.) Et de ipsa nõ parua est inter doctores disputatio adeo hic videndum est, quæ propositio sit per se nota, & quæ non. Et circa hoc tria faciam. Primo determinabo veritatem ex S. Tho. prima parte quæst. 2. arti. primo. Et primo contra Gentiles ca. vndecimo, & primo sententiarum distin. tertia, arti. secundo, & quæst. de ve. q. decima, arti. 12. sumpta. Secundo obijcietur in oppositum. Tertio respondebitur obiectionibus. Merito quoq; hucusq; dilata est quęstio hæc, quia vt in processu quæstionis apparebit tota difficultas est: an cum dicitur principia cognoscimus &c. per ly terminos. accipere debeamus ipsos terminos cum suis diffinitionibus vel rationibus, an ipsos terminos cum suis diffinitionibus vel rationibus, an ipsos terminos tãtum & non eorum rationes. Sciẽdum est ergo, ꝙ propositio per se nota multipliciter inuenitur: quædam enĩ est per se nota sm̃ se tantum, quædam quo ad nos tantũ, quędam sm̃ se & quo ad nos. Et hoc dupliciter, vel quo ad nos omnes, vel sapientes. Describatur autem ad faciliorem perceptionem diuisio ista sic. — Prima q. 2. ar. primo.

Propositio per se nota.

Secũdũ se tm̃, Secũdũ se, & quo ad nos, Quo ad nos tm̃.

Omnes. Sapientes.

CVm enim ꝓpositio per se nota dicatur, ex eo ꝙ est non per alium terminum nota, sed ex proprijs, & quot modis dicitur vnum oppositorum tot dicatur & reliquum. consequens est, vt quoties dicitur propositio nota per medium: toties dicatur propositio nota per se, seu non per medium, quod idem est. Cum autem medium propositionis sit triplex: quoddam quo ad nos tãtum (vt patet quãdo procedimus ab effectu ad causam,) & quoddam sm̃ se & quo ad nos (vt patet quãdo procedimus a causa ad effectũ.) Et quoddam sm̃ se tantũ (vt patet in propositionib⁹, in quibus prædicantur proprietates specificæ, intelligentiarum de ipsis.) Tales enim habent medium secundum se, sed nõ quo ad nos. triplicem quoq; oportet esse propositionem per medium notam. Et consequenter triplex erit propositio nota per se seu non per alium terminum medium, sicut & triplex est negatio medij, respondens triplici affirmationi me- — Primo top.

dij suprapositæ. Quædam ergo propositio est nota non
per aliud medium simpliciter, licet sit nota per medium
quo ad nos, vt ista. Deus Est. Quędam vero est nota nō
per aliud mediū, quo ad nos, licet ex natura sua habeat
medium simpliciter, vt nix est alba. Dubitans.n. de ea
eget sensu, non medio: vt dicitur secundo Topicorum.
Quædam vero est nota non per aliud medium simplici
ter, nec quo ad nos, vt de quolibet dr̄ esse vel non esse, et
hoc quo ad omnes homines, quo ad sapientes vero, qa
s. ipsis est nota non per medium, vt incorporalia nō esse
Boethus in li. de hebdomadib⁹ ca. prio. infra. c.19. circa. te. cō.38. in fra. cap. 13. t. circa. c.31. in loco, vt Boethus in libro de hebdomadibus ait. Et sic
ratio diuisionis & mēbra eiusdem facile patere possunt
mutando vocabula. idem enim est dictu propositio nō
per medium nota, & per se nota. Vnde propositio per
se nota s̄m se tm̄, est, quæ s̄m se caret medio. hæc autem
propositio, quam ex natura sua immediatam diximus,
est, quæ fit quoties prædicatum cadit in ratione subie
cti: & cum passio prima prædicatur de suo primo subie
cto, vt infra patebit, & cum vnum generalissimum ne
gatur ab alio &c. Propositio autem per se nota, quo ad
nos tantum, est illa, quæ certa nobis est absq; medio, li
cet illud s̄m se habeat. Propositio vero per se nota s̄m
se, & quo ad nos, est quæ vtroq; caret medio. Et si hoc
sit respectu omnium nostrum, vocatur dignitas, quam
necesse est quemlibet docendum habere. Si autem quo
ad aliquos sapientes, eorum communis animi cōceptio
dicitur. Diligenter autem attendendum est, q̄ cum dici
mus: propositio per se nota s̄m se, ly s̄m se, determinat
tam ly per se nota, q̄ ly propositio: ita q̄ sensus est, pro
positio s̄m seipsam sumpta nota non per medium, quod
ex natura sua sit medium, sed ex proprijs tantummodo
terminis. loqui autem de propositione s̄m se, est loqui
de ipsa s̄m suorum terminorum significata s̄m se sum
pta, & non vt stant sub hoc vel illo cōceptu, vt in præce
denti declarauimus capitulo. Vnde loquendo de propo
sitione s̄m se nulla est dr̄a inter istam, homo est albus, et
istam, animal rationale est disgregatiuū visus, quia nul
la est inter significata s̄m se sumpta diuersitas, licet quo
ad nos differant, quia differunt sicut diffinitio & diffini
tum, quorum nos distinctionem facimus: propterea &
diximus q̄ omnis propositio, cuius prædicatum est de
ratione subiecti, est p̄ se nota s̄m se, & similiter ea, cuius
prædicatum est prima & primo passio. Tales siquidem
propositiones habent suorum terminorum significata
talia q̄ s̄m se sumpta nullum penitus medium simplici
ter compatiuntur, vt de se patet. Ex quibus sequit̄ q̄ qn̄
de p̄pōne per se notā s̄m se tractat̄ idem terminus sunt
diffinitio & diffinitum, quia significatū s̄m se sumptum
idem est, licet quo ad nos distinguant̄ s̄m confusionem,
& distinctionem, quia vt dicitur Primo Physicorum.
tex. cō.5. nomen diffiniti significat naturam confuse, dif
T. cō.5. finitio vero distincte. Et quia hoc est nostrę positio
nis fundamentū, ideo probo illud dupliciter. primo sic.
Diffinitio & diffinitum differunt tm̄ s̄m confuse & di
stincte concipi. ergo nullam differentiam s̄m se habent.
Antecedens est ex se euidens. Non.n. facile esset finge
re aliquā dr̄am, quæ illam p̄ueniret, aut maior illa esset.
Consequentia probatur, vt sic. Cōcipi nihil reale ponit
supra rem conceptam. ergo dr̄is s̄m concipi nō est dr̄a
quidditatis significatę s̄m se. ergo distincte vel confuse
concipi non ponit distinctionem in re concepta s̄m se.
Quæcunq; ergo differunt tm̄ s̄m confuse & distincte cō
cipi, nullam habent s̄m se dr̄am, quod erat probandū.
Secundo sic. In processu, quo probatur aliquod prędica
tum inesse subiecto, quia inest eius diffinitioni ex parte
rei siue s̄m se, committitur fallacia petitionis principij.
ergo diffō & diffinitum s̄m se sunt idem terminus. con
sequentia tenet, & antecedens probatur. primo auctori
tate. S. Tho. in fallacijs. capitulo de fallacia petitiōis pri
Cap. 26. cipij. Et alberti magni in primo Elenchorū. capitulo eo
dem. Vbi expresse dicunt, q̄ procedere a diffinitiōe ad

E diffinitū, est petitio principij: quia si negatur q̄ hō cur
rat, non minus negatur q̄ aīal rōnale currat. secundo au
ctoritate Arist. dicētis in primo Elēchorū, q̄ fallacia pe Cap. 5.
titionis principij, fit totidem modis quoties contingit q̄
erat in principio petere. Vbi Albertus magnus ait q̄
Aristo. remittit sed ad octauum Topicorū. vbi determi
natū est. quot modis contingit petere quod est in princi Cap. 12.
pio. patet autē in. 8. Topicorū. cap. vndecimo. q̄ quinq;
modorū ibi positorum primus est, qn̄ diffinitum petit̄
in sua diffinitiōe, vt Albertus magnus glosat vtrobiq;.
Nec hoc videatur alicui mirabile: qm̄ (vt inquit S. Tho.
vbi supra) processus a diffinitione ad diffinitum conside In fallacijs c. 26.
ratur dupliciter. vno mō s̄m se, & sic accidit in eo pecca
tum prædictum, quia idem accipitur vt diuersum. alio
modo ratione nostri, apud quos differt diffinitio a diffi
nito, & diffinitio est notior, quia explicat id quod impli
cite dicit diffinitū, & sic nullū vitiū accidit in tali proces
su, immo vnus locorū Topicorū est, & quod plus est de
F monstratiuus, p̄cessus illo vtit̄ applicato ad materiā ne
cessariā. Contra hāc aūt determinationē multi diuersi
mode arguunt. Et qdē cōtra primū membrū diuisionis.
q̄. s. aliqua sit propositio p̄ se nota s̄m se tm̄, & suā decla
rationē qua dr̄. q̄ ea est p̄ se nota s̄m se, q̄ ex rōnibus seu
diffōnib⁹ terminorū suorū ē euidēs. Scotus i primo snia
rū. di. 2. q. 2. arguit quadrupl̄r intēdēs probare, q̄ quoad Sco. primo di. 2. q. ij. in declaratione per se nota.
p̄pōnē per se notam, alius terminus est diffinitū, & alius
diffinitio. Et cōsequenter si propō aliqua est euidēs nō
nisi ex diffōnibus suorū terminorū, nō est p̄ se nota: quia
non ex suis, sed alijs terminis euidētiam habet. Esset.n.
euidens ex diffōnibus suorū terminorū qui sunt alij ter
mini a terminis quorum sunt diffinitiones. Arguit ergo
primo sic. Quod quid est alterius termini est mediū in
demonstratione. ex secūdo poste. ergo altera præmissa
rum non differt a conclusione nisi sicut diffinitio a diffi
nito. Tunc vltra præmissa talis demonstrationis est pro T.c.8.
positio per se nota, conclusio autē est demonstrata. ergo
G quo ad propositionem per se notam, alius terminus est
diffinitio: & alius diffinitum. Cuius oppositum pro fun
damento tu assumis. Et confirmatur hoc dupliciter.
primo quia si in proposito diffinitio et diffinitum essent
idem terminus in demonstratione potissima esset peti
tio principij. Secundo qa essent ibi tm̄ duo termini: qd̄
falsum est. Secundo arguit sic. Impossibile est eundē
conceptum esse priorem & posteriorem & haberi: &
non haberi de eadem re: sed idem potest concipi prius
s̄m nomen q̄ s̄m diffinitionem: ergo conceptus per no
men diffiniti & diffinitionem non est idem. Minor pa T.c.5.
tet ex primo physicorū. vbi dicitur q̄ nomina sustinent
ad diffinitiones, hoc quod totum ad partes. i. q̄ nomen
confuse importans id quod diffinitio distincte: est prius
notum diffinitione. ergo &c. Tertio sic: ad idem: quia
aliter sequeretur q̄ omnis propositio in primo modo di
cendi per se esset per se nota: quod est falsum. Et q̄ quæ
libet propositio esset per se nota in scientijs specialibus:
H quā metaphysicus posset habere per se notam ex diffini
tionibus terminorum: quod non est verum. Quarto
sic. Bene stat demonstratio alicuius prædicati de diffi
nito: cum hoc q̄ illud prædicatum sit per se notū de diffi
nitione. sicut hr̄e tres est demonstrabile de triangulo, cū
tamen notū sit per se de eius diffōne, dicēdo omnis figu
ra plana &c. ergo alius terminus est diffinitio: & alius
diffinitum quo ad p̄positionē per se notā. Et cōsequēter
male dcm̄ est q̄ propō quæ ex rōnibus seu diffōnib⁹ ter
minorū est euidēs: est per se nota s̄m se. Ex quibus infert
Scotus, q̄ qa propō per se nota est nata hr̄e euidentiam in fi. huius declaratiōis.
ex proprijs terminis in quocunq; intellectu positis: licet
actu nō cōcipiant̄ nulla est distinctio inter p̄pōnē per se
notā s̄m se & quo ad nos. Et sic nulla est distinctio inter
propōnem per se notam sapientibus vel insipientibus:
quia hoc pertinet ad cognitionem terminorum: qui p̄
supponūtur ad intellectum propositionis per se notæ.

Num

Num omnis propositio secundum se nota, sit etiã per se nobis nota.

Aure. primo. di. 2. q. 1. in quinto ar. 4.

COntra eandem diuisionẽ, & primũ eius mebrũ arguit Petrus Aureoli ordinis minorũ, intendens ꝓbare ꝙ oĩs propositio per se nota ſm se, sit per se nota nobis sic. Omnis propositio ex proprijs conceptibus nota cuilibet habenti illos, est per se nota: sed omnis propositio per se nota ſm se, est ex ꝓprijs cõceptibus nota. ergo omnis propositio per se nota ſm se cuilibet habenti eius ꝓprios cõceptus est per se nota, sed quilibet formans eã habet eius proprios cõceptus. ergo cuilibet formanti eã est per se nota: sed nos formamus eam, aliter nec a posteriori illa esset nobis nota. ergo nobis est per se nota. probõ ꝙ quilibet formans eã habeat eius ꝓprios cõceptus, quia nisi habeat eius proprios cõceptus iam nõ format eã, sed aliam, quia identitas propositionis ex identitate conceptuum, non vocum sumenda est. Confirmatur hoc sic. Sortes formans propositionem quã vocas ꝑ se notã ſm se tñ, puta deus est, aut fert intuitum suum sup illos cõceptus, ex quibus cõsurgit per se notitia illius ꝓpositionis, aut super alios: si super illos, ergo illos habet & est sibi per se nota: si super alios, ergo non fert intuitũ suũ super illa propositione, sed super alia, quia illa propõ ita integratur ex proprijs cõceptibus ꝙ nõ ex alijs. Alietas siquidem partium: alietatem totius inducit. Constat aũt conceptus incõplexos, partes eẽ cõceptus cõplexi, qui est propositio. Omnis ergo propositio per se nota ſm se, omni formanti eã est per se nota, & consequenter nobis, qui formamus eam, aliter nec a posteriori eẽt nobis nota, vt dictum est.

Ad soluendas has obiectiones nõ oportet alia iacere fundamenta: sed ex præmissis rñdetur, vt eo pulchrior & efficacior ostendatur doctrina, quo ex ea omnes difficultates accidentes soluuntur. Talis enim est natura rectæ diffinitionis (vt dicitur in Quarto Physicorũ.) Argumenta ergo Scoti soluuntur ex suprapofita distinctione ꝙ de propositione & diffinitione & diffinito cõtingit loqui dupliciter: vno mõ ſm se, alio mõ rõne nostri, si ſm se loquamur, sic nulla est inter diffinitionẽ & diffinitum drĩa. Et sic cõclusio demonstrata rõne nostri est ſm se per se nota, quia nihil aliud est q̃ ea quã nos alterã ꝓmissarum facimus, & similiter ſm se incidit ibi petitio principij, licet nõ ratione nostri. Et similiter sunt in tali processu ſm se duo tantum termini, licet ratione nostri sint tres. Similiter ad secundũ gratis conceditur ꝙ alius est conceptus diffinitionis a conceptu diffiniti, sed non ſm se, sed ratione nostri. Tertij quoq; tã prima cõsequẽtia q̃ eius consequens conceditur. Secũda aũt consequẽtia nihil valet, & eius cõsequẽs implicat in adiecto. Implicat. n. ꝙ ꝓpõ, cuius termini quidditatiui cognoscuntur a Metaphysico, & tñ ex quidditatibus terminorũ est ꝑ se nota ſm se, sit per se nota in sciẽtia spãli. sufficit. n. ꝙ sit ꝑ se nota Metaphysico. Ad quartũ dr̃ sicut ad primũ. s. ꝙ illud assumptũ (stat ꝙ aliquod prædicatũ sit per se notũ a diffinitiõe alicuius, & de diffinito demõstrei) est verũ rõne nostri, sed nõ ſm se, iam. n. dictũ est, ꝙ ſm se incidit ibi petitio principij. Vñ ad clariorem horũ intelligentiã aduerte ꝙ demonstratio ẽt potissima instrumentum intellectus humani cõiũcti est & nõ rerũ ꝓprietas, res. n. ipse indifferentes sunt vt discursiue, aut absq; discursu cognoscant. ab intellectu siqdẽ separato, simplici

T. c. 31.

T. c. 20.

intellectu intelligunt, a nobis autem syllogistico discursu attingunt, vnde in Quinto Meta. dr̃. ꝙ scibile nõ refert ad sciam, quia eius expers est. Quia aũt demonstratio intellectus nostri est instrumentũ, ad discursiue concludendum in materia necessaria, & instrumentũ oportet esse cõforme vtenti illo, & proportionatũ materiæ, circa quã versat, oportet demõstrationẽ cõformem esse intellectui nr̃o, & cõclusioni scibili vt sic. Sed qm̃ instrumẽti vtilitas nulla est nisi in vsu agentis, ideo in ipsa instrumẽti confectione ꝓmittendæ sunt aliquæ condõnes

A eius, requisite ex parte materiæ, quæ impedirent vsum agentis, & attendendum est, vt sit proportionatũ vtenti. Inepte enim imbecilli artifici daretur instrumentum non facile mobile, propterea, quia materia exigeret instrumentum adeo graue, melius. n. proportionatum sibi instrumentum traderetur, vt posse ſm vires operari. Demonstratio ergo etsi ſm se seu rõne materiæ, quod idem est, exigat ꝙ conclusio eius non sit ex rationibus terminorum nota, attamen ex imbecillitate intellectus, quæ communiter inuenitur in hominibus. qua fit vt aliquid ignoret de diffinito quod nouit de diffinitione, oritur ꝙ demonstratio cõformis nostro vsui sit illa, in qua medium est quidditas alterius terminis, & consequenter ꝙ in ea prætermittatur id quod ex se exigeret. propterea Aristot. & cæteri confectuti demonstrationem, talem nobis edidere, qualem vtilem esse cognoscebant, nec tamen siluerunt ꝙ aliæ essent eius conditiones, si nostra non obstaret infirmitas.

B Ad ea autem, quæ addit Scotus contra diuisiones illas, dicitur ꝙ illa diuisio. S. Tho. artificiose facta est per differentias propositionis per se note, quia enim propositio per se nota, idem sonat ꝙ propositio non per aliam propositionem nota. hoc autem quod dico non ꝑ aliud notum. recte diuidatur in ſm se, & in quo ad nos, vt patet per Aristo. diuidentem eius oppositum. s. per aliud notum. in hæc eadem membra. s. in per aliud notum ſm se, & per aliud notum quo ad nos. per hoc. n. distinguitur demonstratio quia a propter quid, cõsequens est ꝙ prima diuisio necessaria & non solum recta fuit. Et similiter secunda diuisio per easdem differentias magis contractas facta est, vt patet in ipsa diuisione. Quòd autem terminorum cognitionis in huiusmodi diuisione meminerimus, ad insinuandam seu circum loquendam verã (quã diximus) drĩã factũ est, vt philosophorũ mos est.

Aureo. argumẽta soluuntur.

C Ad argumenta vero dr̃ ꝙ cũ identitas propositionis ſm se attendatur penes identitatem sui significati cõplexi, & totalis significati, quod põt concipi confuse, & distincte: eadem ſm se propositio est, quæ constat ex diffinitis, cum illis quæ constat ex rationibus eorum. & non differt nisi sicut distincte & confuse cognita, quod ex differre quo ad nos. Vñ ad argumẽtum dr̃ ꝙ maior est sic modificanda, omnis propositio ex proprijs conceptibus nota cuilibet habenti illos distincte est per se nota: aliter non est vera vniuersaliter. habenti. n. illos confuse licet quñq; sit per se nota, non tamẽ semper, quia quñq; ad euidentiam complexi significati sufficiũt conceptus confusi terminorum, vt in ista. Omne totum est maius sua parte, quandoq; non, vt in ista deus est. Est etiam distinguenda illa propositio, ꝙ quilibet formans eam, habeat eius proprios conceptus, distincte vel confuse. Et per hoc oportet responsio ad confirmationem. quia fortem formantem istam propositionem, Deus est, ferre intuitum suum super illos conceptus ex quibus consurgit per se notitia illius propositionis, potest intelligi dupliciter. vno modo distincte, & sic est falsum. esset. n. sibi per se nota. alio modo confuse, & sic est verũ. Et hoc sufficit. Identitas enim propositionis ſm se variatur ex alietate conceptuum obiectalium ſm se, & non ex varietate conceptuum formalium, et ideo non variatur ex distincte vel confuse concipi, vt dictum est, quia prius nõ oportet ꝙ varietur ex varietate posterioris.

Notato.

Ad confirmationem.

D

CIRCA secũdã cõclõnẽ dubitari posset an demõstrõ circularis sit aliquo mõ possibilis. s. a priori vel posteriori. Sed qm̃ de hoc sterius ĩ ca. 13. habebit sermo, & multa oportet ꝓcognoscere añ hãc qõnẽ, ideo illucusq; qõ hæc differat. Illud tñ aduerte, ꝙ nec prĩa nec tertia rõ improbat demõstrõnẽ circularẽ eẽ ĩposĩm, extendẽdo demõstrõnẽ ad, quia & ꝑꝑ qd. secũda aũt rõ quãtũ militet cõtra demõstrõnẽ circularẽ, cuius altera sit ꝑꝑ qd et altera quia, tunc dicetur. Sufficit enim nunc, ꝙ contra demonstrationem circularem simpliciter acceptetur.

circa. te. cõ. 30. dubio. 1.

De omni & per se. *Cap. 4.*

Cóclu. pria

QVoniam autem impossibile est aliter se habere cuius est scientia simpliciter, necessarium vtiq; erit id esse scibile qđ est fm demonstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessarijs itaq; syllogismus demonstratiuus est.

Cor. T.c.8.

Accipiendum est igitur ex qbus et qualibus demonstrationes sunt. Primum autem determinabimus quid sit de omni, & quid per se, et quid vniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, quod vtiq; est non in quodam quidem sic, in quodam autem nõ. nec aliquando quidem sic, aliquando vero nõ. vt de omni homine animal, si verum est dicere hominem verum est dicere animal: & si tunc alterum & alterum, & si in omni linea punctum similiter est. Signum autem est quoniam instātias sic proferimus, sicut de omni interrogati, aut si in quodam non, aut aliquando non.

Prim⁹ modus per se. T.c.8.

Per se autem sunt quæcunq; sunt in eo quod quid est, vt triangulo inest linea & punctum lineæ. substantia enim ipsorum ex his est, & quæcūq; insunt ratione dicente quid est. Et quibuscū que eorum, quę insunt ipsis, ipsa quidem sunt in ratione quid est demonstranti. vt rectū inest lineæ & circulare: & par & impar numero, & primum & compositum, & isoscheli, quod est æquilaterum, & scalenū. i. altera parte longius, quę omnibus his insunt in ratione dicenti qd est: hinc quidē linea, inde vero numerus. similiter & in alijs huiusmodi vnicuiq; per se esse dico, quæcunq; vero neutraliter insunt accidentia sunt, vt musicum, aut album animali.

Tertius.

Amplius quod nõ dicitur de subiecto alio quodā, vt ambulās & album cum quoddam alterū ambulans sit & album. Substantia autem & quæcunq; hoc aliquid significant non alterum aliquod sunt, quod vere sunt. Quæ quidem igiť non de subiecto sunt per se dico, quæ vero de subiecto accidētia sunt.

Quartus.

Item alio modo quod qdē propter ipsum inest vnicuiq; per se, quod vero non propter ipsum accidens est. vt si ambulante Corisco coruscat accidens est. nõ enim propter id quod ambulat coruscat, sed q͵ accidens dicimus hoc esse. Si vero propter ipsum per se, vt si aliquod interfectum interijt fm interfectionem, quoniam propter id quod interfectum est interijt.

Te.c.10.

Sed non quod accidit interfectum interire. Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic sunt, sicut ineē prædicantibus, aut inesse propter ipsa quę sunt ex necessitate. Non enim contingunt non inesse, aut simpliciter aut opposita, vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par aut impar. Est enim contrarium aut priuatio aut

E contradictio in eodem genere, vt par & impar in numeris fm quod sequitur. Quare si necesse est aut affirmare, aut negare necesse est & quæ per se sunt inesse. de omni igitur & per se determinatum sit hoc modo.

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclusio.

SYllogismus demonstratiuus est ex necessarijs: probatur a priori, quia quod scitur per eum est necessariū, quia impossibile est aliter se habere.

Cor.

Accipiendum est ergo ex quibus & qualibus demōstrationes fiunt.

Diffinitio.

De omni dico, quod est non in quodam quidem sic, & in quodam non, neq; aliquando sic, & aliquando nõ. Probatur a signo, quia altero istorum modorum proferuntur instantiæ contra de omni.

Diffinitio.

Primo modo per se insunt quæcunq; insunt in ratione dicente quid est, vt linea inest triangulo, & punctum

F lineæ.

Secundo modo per se insunt quæcūq; insunt alijs, q̄ in ratione eorum insunt quid est demonstranti.

Cor.

Quæcunq; neutraliter insunt accidentia sunt.

Tertio modo per se sunt, quæ non de subiecto dicuntur aliquo quodam. Quæ vero de subiecto accidentia sunt.

Quarto modo per se inest quod propter ipsum inest. Quod vero non propter ipsum accidens est, vt si ambulante aliquo coruscauit.

Secunda cõclusio.

Quæ ergo dicimus in simpliciter scibilibus, per se sic sunt, sicut in esse prædicantibus, aut inesse propter ipsa.

Tertia conclusio.

Et hæc insunt necessario, vel simpliciter, vel sub disiūctione. Probatur hoc vltimum a priori, quia talia disiūcta aut opponuntur contrarie immediate, aut priuatiue, aut contradictorie in eodem genere quæ necesse est affirmare vel negare.

G *Series autem hæc est.*

DIFFINITA demonstratione, intendens ostendere in sequentibus ex quibus & qualibus necessarijs est demonstratio. in hoc capitulo tria facit. Primo rõnem talis processus prima conclusione assignat. Secūdo p̄mittendorum trium. s. de omni, per se, & vniuersali qd sint. Duo prima diffinit sigillatim. Tertio qõo demõstrator vtatur (per se) insinuat secunda conclusione, & addit q͵ talia sunt necessaria, in tertia conclusione.

Quæ nam subiectorũ & temporũ vniuersalitas ad de oi requiratur.

CIRCA diffõnem de oi, aduerte q͵ vlitas subiectorū & tēporū diffinitēs de oi nõ oportet q͵ sit vlitas positiua & actualis. ista. n. deus est actus purus, est de oi, cum sit p̄ se, & nõ singularis, & tñ nec actu nec aptitudine eius subiectū habet partes subiectiuas, & similiter eius significatū nec mēsuraẽ, nec est mēsurabile tēporū drijs. Sed sufficit q͵ sit vlitas vtraq; negatiua & virtualis, negatiua inquam ita q͵ nulla pars subiectiua sit, cui tale p̄dicatum non conueniat, & similiter nulla sit dña tpis in qua

H non conueniat. Virtualis vero quia si subiectū haberet sub se partes subiectiuas & mensurareẽ tpe, cuilibet, & semper adesset tale p̄dicatū. vnde notanter (vt Albertus dicit) Aristo. diffiniens de oi, vtranq; vlitatem negatiue posuit, dicens nõ in quodā sic, & in quodam nõ, neq; aliqñ sic, & aliqñ nõ. Aduerte secundo, q͵ vlitas tēporis siue positiue, siue negatiue intelligaẽ nõ oportet q͵ intelligaẽ pro omni tpe simpliciter, sed pro oi tpe quo tale p̄dicatū natū est inesse tali subiecto. non. n. illud tm̃ dr eē semper quod nunq̃ abest, sed illud quoq; sempiternum dicimus, q͵ infallibiliter suo tempore inueniẽ. vt ortus & occasus solis, & coniunctiones planetarū & similia, q̄ ppetuo pseuerant. Hæc. n. oĩa in demonstrationibus, vt cõclusiones necessariæ cadūt, vt patet in astrologia, & cõsequenter de oi sunt. Quod aūt ista expõ sit fm mētē Arist, pbatur sic. De oi posterioristicū exigit vlitatē suppositorū, pp formā syllogismi, vlitatem tpis autem

(vt Albertus

(vt Albertus ait)ꝑ materiam necessariam, circa quam versatur demonstrator. necessariū.n. immutabile & perpetuum est. Talis ergo exigiť tẽporis vniuersalitas, qualem necessaria materia requirit. Cõstat aũt ꝙ ꝑdicata oĩa necessaria sunt, aliter de eis nõ eẽt scientia, & tñ ꝑpetua nõ sunt nisi mõ dicto, quia.s. infallibiliter qñ nata sunt inesse insunt. ergo talis tpis vl̃itas sufficit ad de omni.

Infra primo huius. Te.c.43. Et confirmatur, quia in primo huius Aristot. expſſe dicit, talẽ perpetuitatem conclusionis demonstrabilis fat esse. Si dicatur ꝙ de coniunctionibus & aspectibus planetarum, & similibus in actu non est scia, sed in aptitudine tñ, & cõsequẽter ꝙ hmõi nõ sunt nec perpetua; nec necessaria, sed aptitudines ad ipsa. Contra. primo quia hoc vr̃ contra intentionẽ explicitã loquentiũ de hmõi. nõ.n. dicũt ꝙ Luna est eclipsabilis, nec ꝙ mars est saturno coniungibilis, sed ꝙ Lunæ inest eclipsis, & marti cõiunctio, licet nõ dicant hoc esse nunc. Secũdo quia ſm hoc ita erit scia de coniunctionibus, & aspectibus & retrogradationibus, & stationibus, & hmõi, quæ inueniũtur in cœlestibus corporibus, sicut est scia de istis, homo est albus, hõ currit, hõ nauigat, hõ disputat & his similibus. hæc.n. oĩa demõstrabilia sunt in potentia. Asserere aũt hoc, alienum ab humano sensu est. oẽs.n. dicimus de istis non haberi sciam & de illis haberi, loquẽtes procul dubio de vtrisq; in actu, in vniuersali tñ, nõ in particulari.

Aduerte tertio nõ esse extra latitudinẽ ꝓpõnũ de omni posterioristico, propositiones naturales, in quibus ꝑdicatum inest necessario subiecto, vt in pluribus tã suppositis, q̃ tẽporum differentijs, qñ natum est ei inesse, licet in aliquo, vel aliqñ fallat ꝑ accidens. Tales siquidem propõnes sunt, & præmissæ & cõclusiões sæpe in demõ-

Te.c.18. Te.c.15. strationibus naturalibus, cũ scibiles sint, & cõsequenter sunt ꝑ se & necessariæ, quia (vt infra oñdeť) neq; de his, q̃ sunt ꝑ accidens, neq; de possibilibus aliter se habere, demonstrationes fiunt, ꝑ se aũt & necessariũ de oĩ supponunt, sunt igiť & istæ de oĩ & habẽt vniuersalitatẽ tẽporum et suppositorũ, nõ simpliciter neq; qñ natũ est esse, sed vt in pluribus necessariam. Vnde de oĩ posterioristicũ analogum quoddã est diuidẽdũ ꝑ hos tres modos.s. simpliciter, & qñ natum est inesse, & vt in pluribus necessario, qñ natũ est inesse. Et cõstituit tres supradictos ordines ꝓpositionũ.s. earũ, in q̃bus est vl̃itas subiectorũ & tẽporũ simpliciter, et earũ, in quibus est vl̃itas vtraq; nõ cõtinua, sed regularis, & earũ, ĩ quibus vl̃itas vtraq; est necessaria quidem, sed cum per accidẽs defectu. Nec oportet vel si quælibet cuiusq; istorũ ordinum est de omni, ꝙ diffinitio assignata de omni ab Aristotele conueniat simpliciter cuilibet. Sed sufficit ꝙ ĩ primo totã simpliciter saluetur, & in alijs ſm quandam proportionalẽ imitationem: aliter vniuoce, non analogice ly de omni diceretur de omnibus supradictis.

Ad euidentiam modorũ dicendi per se notãdum est, ꝙ ꝑ se põt accipi dupliciter. vno mõ positiue. alio mõ negatiue. Si sumatur positiue, vel est conditio incõplexorũ, & sic distinguitur cõtra hoc quod dico, in alio, & constituit tertium modum ſm quem substantia & quæcunq; significãt hoc aliquid, entia per se sunt. album vero & ambulans, entia in alio. Vel est conditio complexorum, & sic distinguitur contra per accidens, vt idem sonat quod accidentaliter seu contingenter, & cõstituit reliquos tres modos perseitatis. Primum quidẽ si sit cõditio cõplexi substãtialis. Secũdũ vero si sit accidentalis i. extra rei essentiam. Quartum si sit conditio causalitatis in subiecto, respectu prædicati, vt patet in textu. Si autem sumatur per se, negatiue, potest accipi etiam dupliciter.s. vt conditio incomplexi, & sic distinguitur cõtra hoc quod dico cum alio, & nihil aliud nisi solitudinẽ denotat, & sic dicimus ꝙ quantitas per se neq; circularis neq; recta, & animal ꝑ se, neq; rõnale neq; irrationale, nihil aliud intendentes, nisi ꝙ quantitati & animali solitarie sumptis nihil eorum inest: & hoc modo per se

A non cõstituit aliquem perseitatis modum. Si autem per se negatiue sumptum sit cõditio complexi, sic distinguitur contra per accidens, vt idem sonat ꝙ per aliud, & sic dicimus ꝙ ista, homo est albus, est per se. quia homo est albus, nõ quia aliquid aliud sit album. sed quia ipsum informat albedo, ista vero, album est homo, est per accidens, quia albo non inest homo, nisi quia id quod substernitur albedini, est homo, & hoc quoq; modo, per se nullum perseitatis modum constituit.

Num definitio, & quæ in definitione ponuntur, per se de definito prædicentur.

Circa primũ modũ dicẽdi per se, dubitatur, quia non vr̃ verũ, ꝙ quæcũq; ponunť in diffõne prædicentur per se de diffinito. Subiectũ enim ponitur ĩ diffinitione sui proprij accidentis, & tñ nõ prædicať per se de eo, sed per accñs (vt infra in hoc primo dr̃ cap.18.) nec põt dici ꝙ hoc intelligitur de partibus diffinitionis in recto, & T.c.35.&36.

B non in obliquo. expresse nãq; in textu dantur exempla de partibus diffinitionis in obliquo, vt patet de linea respectu trianguli, & puncto respectu lineæ, & Albertus & S. Tho. hic dicunt quod ad hunc modum pertinent non solum ea, quæ in recto, sed etiam in obliquo diffiniunt aliquid.

Prima rñsio. Ad hoc dubium dr̃ ꝙ quælibet pars diffinitionis eo modo, quo ponitur in diffinitione, ꝑdicať in primo modo dicendi per se de diffinito, ita ꝙ si diffinitur in recto, prædicatur per se in recto, & si in obliquo, in obliquo. Et quia accidens dupliciter diffinitur.s. in cõcreto & in abstracto, & qñ diffinitur in concreto, subiectum poniť ibi in recto, vt patet dicendo, simum est nasus curuus: & qñ diffinitur in abstracto, subiectũ poniť in obliquo. vt patet cum dr̃, simitas est curuitas nasi: ideo subiectũ prædicatur in primo mõ dicẽdi per se in obliquo de proprio accidente in abstracto, in recto vero de eodẽ in concreto. Ad auctoritatem autem Aristo. dicentis ꝙ sub-

C iectum prædicatur de suo proprio accidente ꝑ accidẽs, dr̃ ꝙ sicut per se sumiť dupl̃r. vno mõ vt distinguiť contra per aliud. alio modo vt distiguiť cõtra accidẽtaliter: ita ꝑ accidens sumitur dupliciter. vno modo vt idem sonat quod ꝑ aliud, alio mõ vt idẽ est quod accidẽtaliter: & ꝙ Aristo. diuersimode vsus est per se & per accidẽs: T.c.36. hic & inferius: hic siquidem accepit per se & per accidens. i. accidentaliter, ibi vero per se & per accidens i. per aliud. Vnde ista propositio, simum est nasus, est per se in primo modo, & non accidentalis, & est per accidens, idest per aliud, quia nasus non inest simo, sed eius substrato copulato per ipsum, vt infra dicetur: quare nulla est cõtrarietas inter rñsionem, & Aristo. dicta.

Reprobatur. Hæc responsio licet subtilis sit, a proprietate tamen recedere videtur: quia propositiones, quæ propriæ sunt per se, de quibus hic loquimur, sunt illæ, quibus vtitur demonstrator vel in præmissis vel in conclusione. propositiones autem, in quibus subiectum prædicatur de

D accidente proprio non sunt illæ, quibus vtitur demonstrator. igitur propositiones tales non sunt per se eo modo, quo hic est sermo de per se. Maior huius rationis est euidens, & infra euidentior apparebit, minor autem est Aristo. inferius loco allegato: vbi ait, quod prædicatio subiecti de accidente non vocatur prædicatio, & si vocatur, debet vocari cum additione diminuente, prædicatio secundum accidens, quia tali non vtuntur demonstratores. Oportet ergo aliter respondere, præmittẽdo ꝙ sicut res potest dupliciter considerari. vno modo Secũda rñsio vera. ſm suã naturam absolute, alio modo vt sic vel sic significata, ita natura diffinibilis potest dupliciter diffiniri, vno modo ſm exigentiam suæ naturæ simpliciter, alio modo ſm ꝙ significatur in concreto, vel in abstracto. Differũt aũt plurimũ isti duo modi diffiniendi: quia qñ res primo modo diffinitur nihil ponitur in eius diffinitione in recto nisi genus & differẽtia, licet ĩ obliquo po-

natur quandoq; aliquid vt additum, quod est extra rei essentiam, vt patet in diffinitionibus formarum tã substantialium q̃ accidentalium. Quando vero res diffinitur vt sic significata, contingit q; in eius diffinitione ponatur in recto id, quod est extra rei essentiam, quod vt additum ponendum esset, si fm naturæ exigentiam diffiniretur, vt patet cum diffinitur accidens in concreto, dicimus enim q; simum est nasus curuus, ponentes nasum in recto vt genus, & tamen nasum extra simitatis essentiam esse constat, & q; ponendũ in obliquo in eius diffinitione, si natura diffinita solum respiceretur.

Nota.

His prælibatis dr̃ ad dubium, q; ista regula Aristotelis. Quęcunq; insunt in ratione dicente quid est, per se insunt primo modo, intelligenda est cum duplici glosa. vna supra ly ratiõe dicente quid est, vt intelligatur ratione dicẽte quid est res, fm rei exigentiã, & nõ fm q; sic significaẽ. Altera supra ly per se insunt: vt intelligatur, per se ĩsunt diffinito eo modo, quo in ipsa diffinitione cadunt, ita q; si intrinsece, aut in recto ad diffiniendum sumuntur, intrinsece etiam & in recto de diffinito dicuntur, si autem vt additum, & oblique, simili quoq; modo diffinito inerunt. Et per hæc facile patet responsio ad obiecta. Dicẽdum est. n. q; subiectũ in recto proprie non p̃dicaẽ per se de proprio accidẽte, sed in obliquo, quia subiectũ est extra essentiam proprij accidẽtis, & consequẽter nõ poniẽ intrinsece & in recto in diffinitiõe fm suæ naturę exigẽtiã data, licet ponaẽ in recto in diffõne eius data. fm exigẽtiã eius, vt significaẽ in cõcreto, quia tunc ex modo significandi diffiniendũ est more substãtiarũ cõpositarũ, vt in fine expositionis libelli de ente & essentia diffuse declarauimus.

Cap.7.
T.c.35.

Vñ proprie de prædicatiõe loquẽdo fm doctrinam in hoc capitulo traditã, subiectũ in obliquo per se in primo modo prædicaẽ de proprio accidente, & fm doctrinam inferius suscipiẽdã, subiectũ in recto per accidens prædicaẽ de suo proprio accidente. Et merito. quia prædicatio in recto denotat subiectũ inesse passioni, quod non nisi per accidens verum est, prædicatio vero in obliquo denotat dependentiam passionis a subiecto, quæ est ad suum principium per se &c. Et aduerte q; tam accidentium, q̃ formarum substantialium diffinitio fm eorum exigentiam in abstracto perspicienda est, substantiarum vero compositarum in concreto, cuius causam require si vis, vbi supra.

In de ente & essentia cap.7. circa medium.

Ad claritatem huius primi modi dicẽdi per se aduerte quod in hoc modo tripliciter propositiones reponuntur: Quædam proprie & principaliter, & hæ sunt tam illæ, in quibus diffinitio data de re fm exigentiam prædicatur de diffinito, vt animal est substãtia animata sensibilis, q̃ illæ, in quibus differentia essentialiter conuertibilis de eo cuius est prædicatur, vt animal est sensibile. Quædam aũt proprie & secundario: & hæ sunt, in quibus reliquę talis diffinitionis partes de diffinito prædicantur: siue in recto, vt animal est substantia: siue in obliquo, vt linea est ex punctis. Quædã vero improprie: & hæ sunt, in quibus diffinitio data de re non fm rei exigẽtiam, sed fm exigentiam modi significandi prædicatur de diffinito, vt simum est nasus curuus, & in quibus talis diffinitionis pars de diffinito prædicatur. pars autem non quælibet, sed illa, quæ extra essentiam est diffiniti fm veritatem, & ratione modi diffiniendi vt intranea sita est: reliqua siquidem pars proprie & secundario per se prędicatur, vt patet dicendo, simum est curuum. Nec solum attendas latitudinem dari in primo modo perseitatis propter istos tres ordines propositionum, sed in quolibet horum ordinũ latitudo est, & semper quæ prior est, dignior est vt in hoc modo reponatur, Causa autem huius latitudinis & distinctionis satis aperta est ex rebus ordinatis, & adeo clara vt explanandam amplius non iudicem. Illud autem superficietenus pertranseundum non censeo, q; Aristoteles describens hunc primum perseitatis modum, duo exempla adduxit: in quo

E rum neutro, id quod ponitur in diffinitione prædicatur de diffinito in recto, vt suaderet ea etiam quæ in obliquo cadunt in ratione, iuxta hunc modum per se inesse, eo tamen modo quo in ratione sunt scilicet in obliquo proprie loquendo (vt dictum est) in primo quoq; exemplo id quod in obliquo cadit in diffinitione (terminus est alterius prædicamenti à definito. Linea enim est in prædicamento quantitatis & triangulus in quarta specie qualitatis. in secundo autem exẽplo, id quod in obliquo cadit eiusdem generis est (per reductionem tamen) vt patet, vt insinuaret q; siue res sit eiusdẽ, siue alterius prædicamenti, dummodo ponatur in diffinitione rei, in primo modo prædicatur de diffinito, suo tamen modo. Est quoq; in eisdem exemplis aduertere q; in neutro dedit exemplum de tota diffinitione aut parte, quæ sit genus vel differentia rei diffinitæ, vt patet in vtroq;: in primo quidem, quia differẽtia debet esse eiusdẽ generis cũ definito, in secundo autem, q̃a differentia diuidit genus,

F punctũ, quantitatis diuisiua dr̃ia non est. docuit aũt ex hoc, q; non sit nobis curæ ad intuendum ad id, quod in diffinitione ponitur, num sit genus vel dr̃ia diffiniti, ad hoc q; insit per se: quodcunq; enim in ratiõe quid est poniẽ, siue genus vel dr̃ia sit, siue nõ, sed aliquod eius principium sit, per se in primo modo inest.

Num propositiones, in quibus subiectum cadit in definitione prædicati, sint per se in secundo modo.

CIrca secundũ modũ dicẽdi per se dubitatur, quia in propõnibus, in quibus spẽs p̃dicaẽ de genere, subiectum ponitur in diffinitione prædicati, & tñ nõ est p̃dicatio per se. ista. n. animal est homo, est per accidens, cũ non sit de omni. Et similiter in propositionibus, in q̃bus differentia prędicaẽ de genere, subiectum ponitur in rõne prædicati, vt additũ, quia est eius propria materia: & tñ nec ibi est p̃dicatio per se, quia nõ est de omni. ista. n. animal est rõnale, est per accidens, vt de se patet.

Prima responsio. Egidij.

G Ad hæc facile respondent ad pauca respiciẽtes: & dicunt, q; quia prædicatio per se p̃supponit p̃dicationẽ esse directam, & istæ prędicationes nõ sunt directe, ideo nõ sunt ad p̃positũ, cum. n. dixit Arist. q; per se secundo modo sunt, quæcunq; insunt alĳs &c. intelligitur salua prædicatione directa. Hæc rñsio & si quo ad primam obiectionem repellẽda nõ videaẽ, in se tñ nõ plene vera vr̃: quia vt patebit, propositio, in qua diffinitio accidẽtis in concreto prædicatur de eo est per se in primo modo, licet improprie, & tñ ibi interuenit prædicatio indirecta: non ergo prædicatio indirecta perseitatẽ oĩno destruit. Sed dato, q; sic esset obiectioni secundæ nõ satisfit, quia p̃dicatio dr̃ię de genere non est minus directa q̃ prædicatio simi de naso, & crispitudinis de capillo, & paris de numero, & similes, sicut. n. in istis subiectum cadit in rõne prædicati & cõmunius est prædicato, & prędicatum comparatur ad subiectum vt forma ad materiam, ita in illis fit in quibus dr̃ia prædicatur de genere. genus. n. vt

H dictum est, quia proprie est differentiæ materia, in eius ratione, vt additum cadit, & cõius est ipsa, & differentia se habet ad ipsum vt forma ad materiam. Non est ergo indirecta prædicatio differentiæ de genere, aut omnes istæ sunt indirectę, quod est voluntarium.

Secunda responsio.

Oportet igitur aliter rñdere & dicere cum Aristotele in hoc capitulo. q; p̃dicatũ recipiẽs in sua rõne subiectũ, quoddã est, quod simplr̃ illi inest necessario, vt risibile homini & habere tres triangulo. quoddã vero, q; non simplr̃, sed sub disiunctione necessario inest subiecto, vt par vel impar respectu numeri. Et fm hoc dicitur q; huiusmodi adductæ propositiones, eo mõ quo sunt necessariæ sunt per se, & quia non sunt necessariæ nisi p̃dicato sub disiũctione sui oppositi sumpto; ideo non sunt per se nisi illo modo. vnde ista, animal est rationale, non est per se, sed ista, aĩal est rationale vel irrõnale: sicut ista, numerus est par, nõ est per se, sed ista, numerus est par vel impar.

vnde

vnde Auerrois hic ait, ꝙ quia genus diuiditur per opposita diuisione essentiali, nõ euadit ab vno eorũ, & proportio eius ad vtrũq; membrum sub disiunctione est sicut proportio hominis ad risibile. Arist. quoq; in textu ait, ꝙ in secũdo modo ꝑ se insunt triangulo Isopleuros, & scaleoon, & altera parte loogius, intelligens per hęc, differentias triãguli diuisiuas, potius q̃ species. Quãdo ergo dicitur in textu, ꝙ per se secundo modo insunt quęcũq; &c. intelligitur sic, quæcũq; insunt alijs, quæ in eorum ratione sunt, per se insunt, simpliciter, vel sub disiũctione sui proprij oppositi. Et per hoc patet responsio ad alias instantias similes. s. nasus est simus, capillus est crispus &c. hę enim omnes sub disiunctione sunt per se secundo modo, quia subiectum ponitur io rõne ꝑdicati.

Considerandum est rursus, ꝙ quia ad propositionẽ per se io secundo mõ sufficit io subiecto iocludi id quod ponitur in diffinitione pręd icati, & oon oportet semper ipsum subiectum poni io diffinitiooe pręd icati, vt patet quando passio superioris de inferiori prædicatur, ideo cum in textu diffinitur secundus modus dicendi per se, & dicitur ꝙ ipsa subiecta insunt in diffinitione prædicati, glosetur, ipsa secũdum se vel aliquid sibi intrinsecum.

Ad maiorem claritatem huius secundi modi dicendi per se aduerte ꝙ ẽt in hoc modo tripliciter propositiões reponuntur. nam quædam proprie & principaliter: & hæ sunt tam illę, in quibus ꝓprium de suo primo subiecto vel eius diffinitione enũciat ur: vt homo est risibilis, & animal rationale mortale est risibile, q̃ illę, io quibus diffinitio proprij de primo subiecto vel diffinitione sui ꝑrimi subiecti dicitur, vt homo est naturaliter potens ridere &c. & animal rationale mortale est naturaliter potens ridere &c. vel aliquid huiusmodi. & hoc tam in ꝓprijs simpliciter, q̃ in disiunctis, siue disiuncta sint differentiæ diuisiuæ, vt animal est rationale vel irrationale: siue sint propria, quæ vocantur passiooes disiunctæ, vt numerus est par vel impar. Quædam autem proprie & secundario: & hæ suot illę, io quibus passio superioris ꝑdicatur de inferiori, vt Isoscheles habet tres aogulos: & illæ, in quibus passio inferioris prædicatur de superiori particulariter sumpto, vt quædam figura habet tres: & illæ, in quibus passio alicuius subiecti prædicatur per se de subiecto illius subiecti. vt mistum est visibile, si color misto per se inest, & illę, in quibus passiones mathematicales pręd icant de sensibilibus, de quibus sunt demoostrabiles vel per medium naturale a priori, vt terra est rotũda, vel ꝑ medium mathematicũ, vt radij reflexi habent tres angulos æquales &c. Quędã vero impropriè: & sunt tam illę, io quibus diffinitũ pręd icatur de diffinitiooe data non ſm exigẽtiã rei, sed modi significandi, vt nasus curuus est simus, q̃ illę, in quibus diffinitum prædicatur de sua diffinitione data ſm rei exigentiã, vt curuitas nasi est simitas, & animal ratiooale mortale est homo. In his siquidem, quia subiectum est ipsa ratio pręd icati, & pręd icatum nõ denominatur subiectum, ideo in secundo mõ impropriè reponi oportere duximus. Sunt etiam hic locãdæ & illæ, io quibus directe inferiora sub disiunctiooe de superioribus prædicantur, vt quantitas discreta est numerus vel oratio. Est quoq; & hic attendenda latitudo secundi modi dicendi per se oon solũ secundum istos tres propositionum ordines, sed in quolibet ordioe illa dignioré locum videtur tenere quę prius numerata est. Causas autem horum satis ex rerum ordinatarum conditionibus elucescere credimus.

Nam omnia, quæ non primo, vel secundo modo insunt, per accidens insint.

CIrca propositionẽ illam correlariã quam post duos primos perseitatis modos addidit. s. (Quæcũq; vero neutraliter insunt accidentia sunt) dubitatur. Si. n. hoc verum est sequiẽ quod illa, quæ insunt per se iuxta quartum modum per se accidentaliter insunt, quod est manifeste falsum: quia propositiones quarti modi ingrediun-

A tur demonstratiooem, vt in textu dicitur. Ad hoc est dicendum ꝙ cum quartus modus vt distinctus formaliter ab alijs vtatur per se vt cõditione causalitatis, & effectus, & vt sic non habeat vt prædicetur de causa, quælibet propositio quarti modi ioquantum includit perseitatem prædicationis, ingreditur primũ vel secundũ modum, inquantum includit perseitatem causalitatis ingreditur quartum modum, & propterea omnis propositio per se ratione prædicationis, oportet ꝙ sit in primo vel in secundo modo. Vnde ista (decollatus interijt) ratione causalitatis est in quarto modo, rañõe vero prædicatiois est in secundo: quia interitus est vt passio decollationis, licet noo adęquata sibi, sed subiecto superiori cõmuni decollatiooi, suspensioni, & cæteris huiusmodi. Subtiliter ergo ac optime dixit Arist. quęcũq; nec in primo, nec in secundo modo insunt accidentaliter insuut, quia omnis inhæsio expers vtriusq; perseitatis, est ẽt expers quarti modi respectu illius subiecti. Vnde notanter dixit neutraliter insunt, insinuans per ly insunt ꝙ de **B** perseitate prædicationis loqueretur, inesse siquidem prædicationem fuodat. Signum quoq; huius nõ paruum est, ꝙ Arist. contra quodlibet per se ponens suum accidens contra per se quarti modi non opposuit accidentalem prædicationem, sed causalitatem, dicens, ꝙ vero nõ propter ipsum, accidens est, vt si ambulante coruscauit. Quòd autem omnis propositio extra primum & secundum modum sit pure per accidens, declaratur sic. termini propositiõis possunt dupliciter sumi. s. quidditatiue, vel ſm esse quod habent io hoc & in illo realiter, vel ſm ratiooem. Manifestum est autẽ quod perseitas propositionis confectę ex eis non sequitur habitudinem eorum ſm esse quod habent hic vel ibi, quia tale esse particulare contingens & corruptibile est, cum omni eo quod sequitur ad ipsum: propositio aũt per se est oecessaria & ꝑpetuę veritatis: vnde fit, vt propositio per se non fiat ex termiois, nisi ſm habitudioem, quam quidditatiue sumpti inter se habent. **C** Talis autem habitudo in proposito nihil aliud est, q̃ ꝙ ex diffinitiooe sua coniunctio eorum necessaria sit, & quia propositio ex duobus resultat terminis, subiecto. s. & prædicato, oportet ꝙ quadrupliciter se habere possint propositionis extrema ad perseitatem. Aut. n. subiectum quidditatiue determinat sibi ꝑdicatum, aut econuerso prædicatum quidditatiue determinat sibi subiectum, aut vtrũq; reliquum, aut neutrũ alterum. Si primo modo, fit propositio per se in primo modo perseitatis, in quo prædicatum est ipsa quidditas subiecti, vel de subiecti quidditate. Si secundo modo, fit propositio per se io secundo perseitatis modo, in quo ꝑdicatum determinat sibi ex sua diffioitione tale subiectum. Si tertio modo hoc est impossibile nisi in correlatiuis, quia daretur circulus diffinitionũ. Correlatiuorũ autem diffinitio alterius oon facit alterius prædicatum extra primum modum, quia vnum correlatiuorum nõ diffinitur ad reliquum oisi io obliquo. Si autem quarto **D** modo tunc propositio est pure per accidens, vnde nãq; perseitas coniunctionis terminorum erit, si neutrum ex sua diffinitione, alterum sibi necessario vendicat? Iam enim dictum est, ꝙ sola ſm diffinitiooem habitudo perseitatem prædicationis constituit. Quæcũq; igitur neutraliter insuot, accidentia sunt.

CIRCA tertium modũ perseitatis aduerte ex supradictis quod cum in textu diciẽ (ꝙ per se sunt, quæ nõ de subiecto dicũtur alio quodam) sufficit ꝙ intelligatur de subiecto inhæsiõis, quo substãtia caret, & hoc iosinuasse videẽ Aristo. per illa verba, alio quodam. subiectum. n. inhæsionis est vere aliud ab eo quod de eo dicitur, & ſm hoc tam prima q̃ secunda substaotia per se est iuxta hũc tertium modum, vt etiam textus manifeste proponit. Vnde cum. S. Tho. declaraodo tertium modum dicit ꝙ per se vt significat aliquid solitarium, constituit tertiũ modum perseitatis, non intelligitur de qualibet solitudine,

3. modus substantijs cõuenit.

dine, sed ea tantum quæ diuiditur contra in alio. hæc.n. solitudo est quæ tertium constituit modum. nec ista solitudo ſm rem intelligenda est negatiue, quia modus importatus (in ly per se) vt constituit substãtiam, positiuus est, licet negatiue significetur.

Quart⁹ modus ad causalitatẽ, licet ĩadęquato spectat.

CIRCA quartum modũ perseitatis diligẽter aduerte subtilissimam. S. Tho. expositionem, ſm quã iste quartus modus distinguitur a secundo formaliter (vt dictum est) quia perseitas secundi est perseitas pdicationis, quarti vero causalitatis. Et quia contingit quandoq; q; idem sit per se causa alicuius, & per se subiectum eiusdem, vt patet de subiecto respectu propriæ passionis, ideo quandoq; secundus modus & quartus coincidunt in vnã propositionem ſm diuersas eius conditiones. Apparet autẽ hoc manifestius q̃ supra in hac propositione, animal rationale mortale est risibile, in qua subiectum, & ponitur in ratione prædicati, & causa illius ppria est. Vnde non intelligunt. S. Tho. qui eius expositionem impugnant,

Egidius hic.

& ex rudi ingenio prouenit impugnare hoc: quia quartus modus requirit causam, quæ ita sit causa q; non subiectũ, & q; dici debet, interfectus interijt secũdum interemptionem, hoc.n. falsum est, vt Albertus magnus in hoc loco dicit, & ex Aristotelis verbis habetur. ait.n. Item alio modo quod propter ipsum inest vnicuiq; p se. In quibus verbis sufficienter quartũ modum per se diffinientibus, reduplicationis, aut causæ, de qua non prædicetur effectus, nullo modo meminit, quin potius prædicationem effectus de causa in hoc modo concurrere affirmat per ly quod inest: inesse.n. pdicationẽ fundat.

Qui modi per se ĩgrediantur demonstrationem.

CIRCA secundam conclusionem sciendũ est q; aliud est loqui de his modis perseitatis in ordine ad totam demonstrationẽ simpliciter, & aliud in ordine ad eius cõclusionem tm̃. Similiter aliud est loqui de illis in ordine ad demonstrationem concludentem talem conclusionem, et aliud in ordine ad demonstrationem simpliciter & in cõmuni. Si enim loquamur de tota demonstratione, simpliciter & in cõmuni, sic oẽs modi ingredi possunt demonstrationem, maior.n. & minor & conclusio fieri possunt & in primo & in secundo & quarto modo, vt patet discurrendo per demonstrationes, q̃n demonstratur vna diffinitio per aliam, vel passio prima per diffinitionẽ subiecti, vel secunda passio per primã &c. Tertius autem modus ratione subiecti, etiam a demonstratione vniuersaliter non excluditur. Si autem loquamur de demonstratione simpliciter concludente talem conclusionem. s. vere & simpliciter ſm naturã suam scibilem, & quo ad eius conclusionem tm̃, sic dicitur q; secundus & quartus modus tãtum demonstrationem ingrediuntur. Taceo de tertio, quia incõplexus est. Et hoc modo intelligendus est. S. Tho. in hoc loco, qui simpliciter scibilia, cõclusiones ſm naturam suam simpliciter scibiles interpretatus est. Themistius autem Auerrois & Albertus primo modo intelligendi sunt, cum dicunt primum modum in simpliciter scibilibus admitti.

cap. 15. cõ. 10.

Passio sub disiũctione qũo cõparetur ad subiectum.

CIRCA tertiã conclusionem sciendum est q; passio sub disiunctione necessaria, cuius textus meminit, non est vt quidã putant passio vna simplex circũlocuta p talem disiunctum, sed sunt (forte) duæ passiones inadæquatę sigillatim tali subiecto superiori, adęquatę autẽ eius inferioribus, & ideo, cum disiunctione, necessario insunt superiori, & illud in earum diffinitione vt additum recipiunt. sicut & duæ differentiæ ex opposito euacuantes generis potestatem generi necessario insunt sub disiunctione, & in vtriusq; ratione genus vt additũ cadit. Sed quia metaphysici negocij hoc est sufficiat dixisse, quia sic est, ibi autem (si studiosam vitam concesserit nobis deus) propter quid dicetur.

Num omnis propositio per se conuertatur in propositionem per se.

DVbitatur an propositio per se conuertatur in propositionem per se. Pro parte siquidem affirmatiua est:

E quia omnis propositio, in qua subiectum ponitur in ratione prædicati est per se secundo modo, & in qua prędicatũ ponitur in diffinitione subiecti est per se primo modo: constat aũt q; propositio per se in secundo modo cõuertitur in eam, in qua prædicatum ponitur in ratione subiecti. ergo conuertitur in propositionẽ per se primo modo, vt ista numerus est par vel impar conuertitur in istam, par vel impar est numerus. Pro parte vero negatiua est, quia in subiecto cuiuscũq; ppositionis p se clauditur intrinsece ratio formalis inhęrentiæ prædicati, sed hoc non potest saluari in conuertente ppositionem per se: quia impossibile est q; subiectum & prædicatum alicuius propositionis ita se habeant q; vnum depẽdeat ab altero econuerso in eodem genere causę. ergo &c.

Scotistę.

In hac dubitatione quidã scotistę tenent simpliciter partem negatiuam, & mouentur ex ratione secundo loco adducta, & ex eo q; credunt subiectum pdicari non posse de passione in primo modo, quia ponitur in diffinitione eius vt additum, quod nihil aliud est q̃ esse extraneũ

F a ratione formali illius. Confirmantq; opinionem suam ex dictis Auerrois in secundo de aĩa. cõmen. 66. & 67. vbi dicitur q; color est visibilis per se, quia subiectum est causa prædicati. Sed hæc opinio peripateticis non consonat. Tum quia iam ostẽsum est omnem propositionẽ necessariam esse per se, ac per hoc cum ista sit necessaria, rationale est homo, erit per se. Tum quia illę propositiones sunt per se, quibus conueniunt modi perseitatũ ſm diffinitiones datas ab Aristo. Constat autem q; istis (rationale est homo) & his similibus, conuenit diffinitio secundi modi per se, & istis (par vel impar est numerus) conuenit diffinitio primi modi, quia in illis subiectũ ponitur in ratione prædicati, & in his prędicatum ponitur in ratione subiecti. ergo &c.

Cõ. 66. &. 67. Reprobatur.

Nec est audiendum dictum eorum, s. q; id, quod ponitur vt additum, non prædicatur in primo modo, quia est extra rationẽ formalẽ diffiniti. Contrariatur.n. primo Aristoteli, qui in hoc loco notãter exempla dedit de his, quæ cadunt in diffinitione vt addita. Contrariatur secundo veritati, quia cum ratio formalis rei & diffinitio sint idem in habentibus diffinitionem, & Apud Arist. septimo metaphysicæ, per longum processum passiones & accidentia aut non habẽt diffinitionem, aut habent per additum, nulla est diffinitio quidditatiua accidẽtis in qua nõ claudatur intrinsece subiectum.

Rñ. scoti.

G replica.

T. c. 41.

T. c. 15. 16. & 17.

Ratio erroris.

Sed quod decepit eos est: quia aliud est subiectum esse extra essentiam passionis & accidentis, & aliud est subiectum esse extra rationem quidditatiuam eius. & cum primum sit verum, crediderunt secundum quoq; verificari: quod tñ apud peripateticos est error. Est ergo via media approbanda, q; nec vniuersalis affirmatiua, s. omnis propositio per se conuertitur simpliciter in propositionem per se, est vera: quia non conuertitur ista, hõ est animal, nec vniuersalis negatiua, s. nulla propositio per se conuertitur simpliciter in propositionem per se, est vera: quia ista, homo est animal rationa-

H le, conuertitur in istã, animal rationale est homo secundo modo (vt ẽt in tractatu de demonstratione. S. Tho. nomine insignito dicitur) & ex hoc patet sufficienter q; subiectũ positum in ratione prædicati, immo quod plus est, est ipsa ratio prædicati, & eius causa. Sed quædam propositiones per se conuertuntur in per se. & hæ sunt omnes quarum conuertentes simpliciter sunt necessariæ ex terminis.

Nota.

Nec obstat his quod Aristo. inferius dicet, q; ista est per accidens, risibile est homo: ibi enim non accipit accidens vt opponitur ad per se, de quo modo loquimur, vt in cap. 18. patebit diffuse ex textu. Confirmat autem sic esse (vt diximus) frequens philosophorum exercitium in demonstrando, dum conuertendo pmissam demonstrationes faciunt, vt patet dũ vtuntur in demonstrationibus vtraq; harum, omne intellectiuũ est liberum & ecõuerso, omne liberum est intellectiuũ. & similiter omne necessarium est ęternũ, & econuerso,

T. c. 35.

omne

omne liberum est intellectiuum. & similiter omne necessarium est æternum, & econuerso, omne æternum est necessarium, & similiter omne generabile est corruptibile, & econuerso, omne corruptibile est generabile, & infinitis huiusmodi propositionibus philosophi vtũtur in diuersis demonstrationibus: constat autem q̃ demonstrationes non nisi propositiones per se assumunt. Vnde vel fateamur oẽs errare, quod temerariũ est, vel concedamus multas propositiones per se conuerti simpliciter in per se. Ad rationem autem in oppositum dicitur primo q̃ loquendo de subiecto, vt distinguitur contra prædicatum maior illa nec est probata, nec apparet vera vniuersaliter: in ista.n. homo est animal rationale, prædicatum magis exprimit causam inhærere in subiecto q̃ econuerso: tamen nõ est dubium quin sit per se in primo modo. Dicitur secundo quod dato q̃ ista admitteretur.s. q̃ in omni propositione per se subiectum claudit in se causam, quare prædicatum insit sibi, sophismatum consequentis est ex hoc inferre, ergo claudit in se causam formalem, quoniam diuersis generibus causarũ cõtingere hoc potest, & propterea stat ex eisdem terminis fieri duas propositiones per se, & in vtraq; claudere subiectũ causam in se inhærentiæ prædicati in subiecto, diuersimode tamen, in altera.s. materialem & effectiuã, in altera formalem &c. Non est opus tamen hanc descriptionem propositionis per se admittere, sed stãdum est in illis, quas dedit Aristo. ex quibus hæc non habentur.
Cõ.66. sat enim esse propositioni per se dixit si prædicatum põnitur in ratione subiecti & econuerso, nisi quis diminute eum diffinisse fingat. Auctoritas vero Auerrois ex secundo de anima non confirmat aduersarios, sed magis deijcit: quoniam ibi Auerrois expresse dicit q̃ in hoc differt secundus modus per se a primo, q̃ in secundo subiectum est causa prædicati, in primo vero econuerso prædicatum est causa subiecti. Vnde si ex hac auctoritate arguendum est manifeste concluditur q̃ non in omni propositione per se subiectum claudit causam inhærentiæ prædicati in subiecto, cuius oppositũ aduersarij inde concludere volebant.

Definitio. *De vniuersali.* *Cap. 5.*

VNiuersale autẽ dico, q̃ vtiq; de omni sit, & per se, secundum q̃ ipsum. Manifestũ igitur est quæcunq; sunt vniuersalia ex necessitate insunt rebus. Per se autem & secundum q̃ est ipsum, idem est. vt per se inest lineæ punctum, & rectum: etenim secundum q̃ linea. & triangulo secundum q̃ triangulus, duo recti. etenim per se triangulus duobus rectis æqualis est. Vniuersale autem est tunc, cum in quolibet & primo demonstretur: vt duos rectos habere, neq; figuræ cuilibet inest vniuersale, quãuis est demonstrare de figura, q̃ duos rectos habet, sed nõn de qualibet figura, nec vtitur qualibet figura demõstrans. Quadrangulus enim figura quædam est, non habet autem duobus rectis æquales, sed isosceles quidem duobus rectis æquales habet, sed non primũ, sed triangulus prius. Quòd igitur quodlibet primum monstratur duos rectos habere, aut quodcũq; aliud huic primo inest vniuersale est, & per se demonstratio huius vniuersaliter est, aliorum autem quodammodo non per se, neq; de æquicrure est vniuersaliter, sed frequentius, idest

Correlarium. Propositio prima.

A per aliud. Oportet autẽ non latere, quòd multotiens contigit peccare & non esse quod demonstratur primum vniuersale, secundũ quod videtur vniuersale demonstrari primum. Decipimur deceptione hac cum aut nihil sit accipere a superiori extra singulare, q̃ singularia. Aut sit quidem, sed innominatum est in differentibus specie rebus. Aut si contingat esse sicut in parte totũ in quo monstrat, eis autẽ, quę sunt in parte quidẽ inest demonstratio, & erit de omni, sed tamen nõ est huius primi demonstratio vniuersaliter. dico autem huius primi secundum quod est demonstratio cum sit primi vniuersalis. Si igitur aliquis demõstrabit quod
B rectę quidem non coincidunt, videbitur vtiq; esse demonstratio, ꝓpter id quod omnibus rectis inest, non autem est, siquidem non quoniã sic æquales sint fiat hoc, sed secundum quod quomodocunq; æquales. Et si triangulus non esset aliud q̃ isosceles videbitur vtiq; esse demonstratio. Et proportionale quidem commutabiliter est secundum quod numeri sunt, & secundum quod lineę, & secundum quod firma, & secundum quod tempora sunt: quemadmodum demonstrabatur aliqñ seorsum, sic contingens est de oĩbus vna demonstratiõe demõstrari: sed sunt ꝑ id, quod innominatum quiddam omnia hæc vnum, vt longitudines, firma, tempora, & specie differunt a se inuicem, seorsum
C accipiebatur: Nunc autem vniuersaliter monstratur. non enim secundum quod lineæ sunt, aut secundum quod numeri inerant, sed secundum quod hoc, quod vniuersale ponunt esse. Propter hoc neq; si aliquis monstrauerit vnũquęq; triangulum demõstratione, aut vna, aut altera quod duos rectos habet vnumquęq; isoschelem seorsum & scalenon.i. gradatum: nondum cognouit triangulum quod duos rectos habet nisi sophistico modo, neq; vniuersaliter triangulum, neq; si nullus est præter hæc triangulus alter, neq; secũdum quod triangulus est cognouit, neq; omnem triangulum, sed aut secundum numerum, secũdum speciem non autem omnem, etsi nullus est quem non nouit.
D Quando igitur non nouit vniuersaliter, & quãdo nouit simpliciter. Manifestum est quod si idem esset triangulo esse & isoscheli, aut vnicuiq;, aut omnibus. si vero non idem, sed alterum, inest autem secundum quod triangulus, non nouit. Vtrum autem secundum quod est triangulus, aut secundum quod est isosceles, & quando secundum hoc inest primo & vniuersaliter cuius est demonstratio? Manifestum est, q̃ quando ablatis inerit primo, vt isosceles æneo remoto triangulo insunt duo recti. sed æneum esse remoto & isoschele, sed non figura aut termino, sed non primis duo ergo primo. si quidẽ

Modi errandi circa prædicatũ vniuersale. Secundus. Tertius. Correlariũ secundũ. Correlariũ tertium. Regula cognoscendi vniuersale. Regula cognoscendi vniuersale.

siquidem triangulo secundum hoc inest alijs, & huius vniuersaliter est demonstratio.

Summa huius capituli hæc est.

Diffinitio. VNiuersale dico quod cum de omni sit & per se, est secundum quod ipsum.

Correlarium. Quæcunque sunt vniuersalia ex necessitate insunt rebus.

Propositio prima. Propositio secunda. Per se & secundum quod ipsum est idem, vniuersale autem tunc est cum in quolibet & primo demonstratur, declarantur vtraque exemplariter.

Demonstratio per se huius vniuersalis est, aliorum autem quodammodo non per se.

Modi errandi. Erramus autem circa vniuersalis acceptionem tripliciter. vel cum nihil sit accipere a superiori extra singulare, vt si triangulus non esset aliud quam isoscheles. Vel cum innominatum est subiectum proprium. sicut in differentibus specie rebus, vt commutata proportio inuenitur in numeris, lineis firmis, & temporibus. Vel si contingat esse sicut in parte totum in quo monstratur: vt si de rectis lineis non concurrere monstretur. F

Correlarium. Siquis monstraret, vnumquemque triangulum quod duos rectos habet, triangulum non cognouit, quoniam duos rectos habet, nisi sophistico modo, nec vniuersale trianguli, nec omnem triangulum secundum speciem, sed secundum numerum, et si nullus est quem non nouit.

Correlarium. Si triangulo & isoscheli, aut vnicuique, aut omnibus idem erat esse cognosceus, hæc simpliciter nouit: si vero non idem, sed alterum, non nouit vniuersaliter.

Regula. Id enim primo inest aliquid seu cuius aliquid est vniuersale, non est id quo remoto illud remanet, neque omne illud, quo remoto illud non remanet, sed illud cui inest, & per ipsum aliquod quibusque inest.

Series autem hæc est.

INTENDENS tertium præmittendum. s. vniuersaliter in hoc capitulo explanare quatuor facit. Diffinit nanque primo ipsum vniuersale & declarat eius diffinitionem ex conuenientia inter per se, & secundum quod ipsum prima propositione. secundo ostendit quomodo demonstrator vtatur vniuersali secunda propositione. Tres modos errandi circa vniuersale tertio declarat, duobus adiunctis correlarijs, quorum primum sequitur ex secundi erroris destructione. secundum vero ex radicali ratione, qua omnes eliduntur errores, distinctione. s. vel indistinctione formali, quam errantes non aduertunt. Regulam vltimo valde notabilem subdit, ad sumendum vniuersale accommodatis exemplis isoschelis figuræ, & trianguli respectu ipsius habere tres &c. G

Num Definitio Prædicati vniuersalis sit competens.

CIrca diffinitionem vniuersalis dubitatur dupliciter. primo quia videtur in ea committi nugatio. Cum. n. secundum quod ipsum sit idem quod per se (vt in textu dicitur) superflue vtrunque in diffinitione ponitur. sufficiebat enim ponere secundum quod ipsum. Insuper cum per se sit de omni, non oportebat ibi ponere de omni. H

Secundo dubitatur quia non videtur diffinitio illa explanare totam diffiniti naturam, sed diminuta. ista siquidem propositio, isoscheles habet tres, seu homo habet sensum tactus de omni & per se secundum quod ipsum est, tamen prædicatum non est vniuersale talis subiecti, vt de se patet: quia habere tres est vniuersale trianguli, & esse sensitiuum secundum tactum est vniuersale animalis. Assumptum declaratur quo ad tertiam particulam, quia quo ad primas duas euidens est. probatur ergo sic, illud conuenit alicui secundum quod ipsum, quod conuenit sibi cum reduplicatione sui, quia secundum quod ipsum & inquantum tale idem sunt: sed in qualibet istarum hoc inuenitur: ista. n. est simpliciter vera, homo inquantum homo habet sensum tactus, & similiter ista, isoscheles inquantum isoscheles habet tres. ergo &c. Et confirmatur, quia illud

E inest alicui cum reduplicatione & secundum quod ipsum, quod inest ratione suæ diffinitionis quidditatiuæ: sed supradicta sunt huiusmodi: ergo &c. patet minor. quia diffinitio subiecti assumeretur pro medio secundum viam communem ad demonstrandum talem conclusionem. Medium autem est ratio quare maior extremitas insit minori. Ad primam dubitationem dicitur, quod quia in diffinitione oportet explicite ponere superiora omnia vsque ad vltimam differentiam, & tamen posteriorem implicite quodammodo claudere priorem (vt patet: cum dicitur, animal est substantia animata sensibilis) ideo in diffinitione vniuersalis explicauit de omni, & per se. Nec ob hoc sequitur nugatio, quia ad nugationem non sufficit qualiscunque inclusio vnius in altero, sed exigitur quod vnum includatur formaliter & intrinsece in conceptu formali alterius. Vnde dicere animal rationale non est nugatio, quia animal vt additum in conceptu rationalis cadit, & similiter dicere nasus simus & similia. Et quoniam per se non includit formaliter de omni, nec (secundum quod ipsum) includit formaliter per se, licet illa inferant, sicut etiam rationale infert animal, ideo nulla nugatio in proposito accidit. Quod autem per se non includat formaliter & intrinsece de omni, patet ex diffinitionibus per se in capitulo præcedenti. Quod vero (secundum quod ipsum) non includat formaliter & intrinsece vtrunque patet ex hoc capitulo. vbi Aristoteles in prima propositione, exponens secundum quod ipsum, ait quod idem sonat quod primo. clarum autem est ex dicendis, quod in ratione (primi) formaliter & intrinsece non clauditur aliquod horum. Nec te decipiat quod dici consueuit quod ista se habent sicut superius & inferius, eo. n. sensu dictum est, quo dicimus quod rationale & animal se habent vt inferius & superius, quia omne rationale est animal, & non econtra, vnde ex hoc non habetur, quod posterius inter ista includat formaliter & intrinsece suum prius.

Ad secundam dubitationem dicitur, quod quia secundum quod ipsum duo sonat. s. ly (secundum quod) quod denotat causalitatem, & ly (ipsum) quod importat ipsam causam vel rationem essendi: ideo cum duplici distinctione intelligi potest. prima est quod ly ipsum potest dupliciter sumi. Vno modo pro omni eo quod actualiter & formaliter res est, alio modo pro eo tantum quo formaliter a cæteris res differt. Secunda distinctio est quod ly secundum quod potest dupliciter sumi. Vno modo vt notat reduplicatum esse rationem quod prædicatum insit huic. Alio modo vt notat reduplicatum esse rationem adæquatam quod prędicatum insit simpliciter. Si primo modo vtriusque distinctionis accipiatur secundum quod ipsum, sic reduplicat rem ratione cuiusque quod formaliter & intrinsece sibi inest, denotans illud esse rationem, quare ipsum sit tale, & sic per se & secundum quod ipsum sunt termini conuertibiles. Sic enim omnis propositio per se, est secundum quod ipsum & econuerso, quia tam in primo quam in secundo modo prædicatum conuenit subiecto ratione eius, quod actualiter & formaliter in subiecto clauditur. Et de primo quidem manifestum est, de secundo autem declaratur: quia passio H inest subiecto ratione alicuius intrinsecę partis suæ diffinitionis, partes autem diffinitionis tales constat claudi actualiter & formaliter in diffinito: vnde, cum non omnis propositio per se sit secundum quod ipsum, vt hic de eo loquimur, non accipitur in proposito, secundum quod ipsum primo modo. Si vero intelligatur secundo modo, vtriusque distinctionis, sic (secundum quod ipsum) reduplicat rem ratione proprij sibi soli conceptus, quo formaliter est talis, & denotat illud esse adæquatam rationem talis prædicari, & sic per se est superius ad secundum quod ipsum. sic. n. non omnis propositio per se est secundum quod ipsum, quoniam quæcunque genus dicitur de specie est per se in primo modo & non est secundum quod ipsum, eo quod specifica differentia non est ratio adæquata quare genus insit, cum genus inueniatur extra illam, & multa conueniunt inferiori per se ratione superiorum, quæ non conueniunt ei ratione eius quo

differt

differt ab illis, vt patet de omnibus passionibus superiorum, & sic sumitur in proposito. Vnde ad obiectiones dicitur ꝙ procedunt vtendo ly fm quod ipsum, primo modo & non secundo. homo. n. haber sensum tactus fm id quidẽ quod formaliter est, quia fm quod est animal, sed non secundum id quo differt ab animali, & cæteris speciebus. Et similiter iuxta primum sensum reduplicatiua admitti pōt. Ad confirmationẽ dicitur, ꝙ inesse alicui ratione suæ diffinitionis quidditatiuæ, potest intelligi dupliciter. Primo modo accipiendo diffinitionẽ a suis partibus, & hoc modo indubie verum est, ꝙ quicquid vendicat sibi aliquid ratione suę diffinitionis, conuenit ei fm quod ipsum, quia diffinitio soli diffinito conuenit, & ipsum a cęteris distinguit. & hoc modo falsa est minor. Alio modo potest intelligi inesse alicui ratione suę diffinitionis, accipiendo diffinitionem in ratione suarũ partiũ, & sic falsum est in proposito quod assumitur in maiori, & qa probatio minoris procedit hoc modo, qm̄ diffinitio hominis non assumitur vt medium ad concludendum ipsum habere tactũ nisi ratione suæ partis, quę est animal. sufficeret. n. animal assumere pro medio, & similiter est de isoschele & habere tres, ideo non concludit minorem in eo sensu, in quo probanda erat.

Num per se & secundum quod ipsum sint idem.

CIrca primam partem primæ propositionis. s. per se, & (fm qd ipsum) est idẽ. Aduerte aliquos. S. Tho. expositionem non penetrare, credunt. n. ꝙ fm. S. Tho. per se & secundũ quod ipsum idem sint conuertibiliter. occasionem autẽ sic opinãdi sumunt ex duobus. Primo ex eo ꝙ introducẽdo prefata Aristotelis verba. S. Tho. ait ꝙ ne aliquis crederet aliud esse qd in diffinitione vniuersalis dixerat per se & secundũ quod ipsum est, subdit per se et fm quod ipsum est, idẽ est. secundo ex eo ꝙ paulo ante diuidendo textum ait, Circa primum duo facit. primo ostendit ꝙ vniuersale continet in se & dici de oĩ & per se. secũdo ostendit quid addit supra ea, ibi vniuersale autem. Hi autem ideo ad. S. Tho. mentẽ non perueniunt, quia. S. Tho. expresse in secundo contra Gentiles cap. 15. multum interesse sentit inter per se, & secundum quod ipsum. potest. n. vt clare patet idem conuenire pluribus per se, sed non potest idem conuenire duobus fm quod ipsum, quia quod cõuenit alicui fm quod ipsum, ipsum non excedit, sicut habere tres non excedit triangulũ. Quod si forte dixerint ꝙ per se & fm quod ipsum, simpliciter apud. S. Tho. differunt, sed non differũt fm ipsum in hoc textu, refrenent linguam, ppter tria. Primo quia superfluitatem secũdum hoc imposuit Aristo. si. n. synonyma, aut idem formaliter & conuertibiliter sunt, alterum superfluit. Secundo quia diminutus esset. S. T. non declarãdo ꝙ ęquiuoce accipit hic fm quod ipsum, & in cõmuni vsu philosophorum. & pręsertim quia & oẽs, & ipse ex hoc capitulo vti cõsueuerunt proprietate vocabulorum, seruando fm quod ipsum, vt differt a per se, & sonat idem quod primo vt in allegato capitulo euidenter apparet. Nec superficietenus consideres hoc pręsertim plurimum siquidem apud me valet. Tertio quia S. Tho. hoc expresse dicit, ꝙ principium huius capituli, in quo dicitur (vniuersale aũt dico quod cũ de omni sit, & per se est secundũ quod ipsum est) est diffinitio ipsius vniuersalis: ꝙ si diffinitio est, totam diffiniti naturã explicat, & consequenter ly secundũ quod ipsum nõ sumptum est vt conuertitur cum ly per se. vnde ideo Arist. dixit ꝙ secundum quod ipsum, & per se idem sunt, quia idem essentialiter sunt sicut inferius & superius, propter quod subiunxit quid addit supra per se, ꝙ. s. addit ly primo. Quando ergo dixit. S. Tho. ꝙ ne aliquis crederet aliud esse & c. intellexit aliud essentialiter. Quod vero p̄miserat diuidendo textum intelligendũ est explanatiue, seu declaratiue Aristo. n. primo ostendit. i. explanat ꝙ vniuersale includit de omni & per se. & secundo ostendit. i. explanat quid addit supra ea, & hæc indubie vera

Scdo cõtra gẽ. cõ. 15.

Vbi supra cõtra gẽn.

Rñdet argumentis.

A sunt. sed cum his stat ꝙ etiam primo ponat integrũ diffinitionem ipsius vniuersalis, in qua nõ ita clare planum sit quid addat vniuersale supra ea, sicut ꝙ includat illa, propter obscuritatem illius vocabuli, fm quod ipsum declarati post, per ly primo. Et hęc videtur mihi sententia Arist. Si quis tñ per se, & secundum quod ipsum idẽ cõuertibiliter esse contenderit si simpliciter hoc teneat, contra veritatem, Theophrastum Albertum. S. Tho. & viam cõmunem tenet. Si autem hoc in loco tantum idẽ intelligat, quia Themistij Auerrois, &. S. Tho. verba hoc sibi fauent, ly secundum quod ipsum non secundo, sed primo modo exponat. vel ly per se, exaltet, & fm eius summum eo vtatur. & onus respondendi assumat.

Them. primo posteriorũ ca. 12. Auer. c. 12.

CIrca secundã partem propositionis primæ. s. vniuersale autẽ est, cum primo demonstratur. Notandum est ꝙ cum superlatiuum dupliciter exponatur. s. negatiue & positiue, hic ly primo, vtroq; modo expositum veritatem habere oportet: quia quod cõuenit alicui vt vniuersale eius (vt modo loquimur de vniuersali) nulli alteri inest prius, & sibi inest prius omnibus alijs, alias ei nõ cõueniret primo, vt in textu habetur. cum autem audis vniuersale oportere inesse ita ei cuius est vniuersale, ꝙ nulli alteri prius, esto cautus, et scito ꝙ quo ad hoc id tãtum censetur alterum quod formaliter differt a subiecto sumpto secundũ quod ipsum modo exposito. i. sumpto secũdum id quo formaliter differt a cæteris. propter qd tam genus ipsius subiectũ, q̃ quodlibet inferius ipso, alterum in proposito est a subiecto: ita ꝙ si aliquid inest subiecto ratione sui generis, vel cuiusuis superioris vel inferioris non inest illi primo. Differentia vero propria subiecti constitutiua cum ipso conuertibilis alterum a subiecto non est in proposito, sicut nec tota diffinitio subiecti alterum ab ipso hic censetur, neq;. n. differentia talis formaliter differt a subiecto sumpto fm quod ipsum est, neq; diffinitio tota vt de se patet. idem namq; est formalis conceptus omnium trium. differens secundum diuersos modos concipiendi, seu significandi illum. vnde ex hoc ꝙ hominis diffinitioni, seu conuertibili differẽtię prius inesse dicimus risibile q̃ homini, nõ sequitur, ergo non conuenit homini primo: quia vt dictum est, alteri conuenire non dicitur nisi alterum habeat conceptum formalem a subiecto secundum quod ipsum. Nec prætereundum est ꝙ siue tale prædicatum immediate fluat a differentia conuertibili, siue mediate hoc non obstat. Tam. n. primam passionem q̃ secundã & q̃ tertiã inesse primo subiecto a quo originantur dicimus, eo ꝙ omnes a subiecto sumpto secundum quod ipsum effluant, licet quædam prius natura alia. Nec in hoc ergo fallaris, vt quia passio tertia per secundam de subiecto demonstratur a priori, & similiter secunda per primam, ꝙ ppterea neges ipsam inesse primo subiecto. Ad demonstrationẽ enim sufficit medium esse causam proximam prædicati, & non oportet esse id a quo primo fluit prædicatum.

Vle est qd iest primo quo intelligatur.

Et si arguat. prius secunda passio inest primę, q̃ subiecto. qa prima passio vere mediũ est tũc, & prima passio differt formaliter a subiecto. ergo non primo inest subiecto. Dicitur primo ꝙ maior est falsa. qm̄ licet insit secunda primæ proximius q̃ subiecto, non tamen prius. Dicitur secundo ꝙ maior vniuersaliter loquendo est impropria, quoniam passio secunda non vniuersaliter inest primæ, sed fluit ab illa, a subiecto autem & fluit & est in illo. dicitur tertio ꝙ prima passio vt manet in ea vis qdditatis subiecti non censetur alterum a subiecto. Dicitur quarto ad euellendas omnes huiusmodi ambiguitates, ꝙ cum dicitur vniuersale alicuius est quod inest illi primo & c. intelligit vt subiecto, ita ꝙ id cuius. a. est vniuersale fm quod ipsum, debet subijci ipsi. a. ita ꝙ a nullo formaliter distincto mẽdicet subijci illi, licet alteri cõmunicet vt medio. & sic causat illud, quod a nullo sibi mẽdicat hoc. licet alteri cõmunicet vt causæ mediæ, & sic omnes obiectiones cessant.

Obiectio.

Rñdetur. primo. secundo. tertio. quarto.

Nota.

Circa

CIRCA declarationem secundę partis primę propositionis aduerte ꝙ ex eis quę ibi dicuntur. sumitur illa regula generalis. ꝙ quando aliquid conuenit alicui subiecto primo, per illud subiectũ potest de quolibet alio cui conuenit (tam superiori q̃ inferiori) & q̃ coniuncto realiter eidem demonstrari a priori. Hæc tamen regula qualiter intelligenda sit (propter quędam prædeclaranda dicetur in .7. capitulo)

Vniuersale prædicatum cõuenire subiecto oportet ita quod per ipsum formaliter, vel participatiue inuentum reperiatur in alijs.

sup. t. cõ. 18. in solutiõe primi dubij circa finé.

CIrca regulam cognoscẽdi vniuersale. Dubitatur an illud, quod conuenit alicui primo, possit inueniri in aliquo, in quo eius primo subiectum non inuenitur fm se. Et quia hæc quęstio est incõsueta & valde necessaria, ideo exemplariter declaro titulum. Videmus ꝙ habere tres angulos æquales &c. primo conuenit triangulo, & secundario conuenit superioribus & inferioribus eo, puta figuræ & isoscheli, & subiecto & accidentibus eius, F puta æri & albedini, triangularibus. In omnibus autem his nunquam inuenitur actualiter habere tres &c. nisi p̃ inueniatur in eis ipsius trianguli natura fm seipsam, vt patet. Nunquam. n. figura habet tres ęquales &c. nisi sit triangularis & similiter nunquam æs, aut albedo habet tres &c. nisi triangularitatem sapiat. Quia igitur sic videmus in huiusmodi, dubitamus, an vniuersaliter verũ sit, ꝙ id, quod conuenit alicui primo, ita vendicet sibi illud primo subiectum, ꝙ inueniri non possit in aliquo, in quo non inueniatur illud primo subiectum fm se. Dico autem fm se. i. formaliter, vt distinguitur contra virtualiter, ita ꝙ oporteat ad hoc ꝙ vniuersale alicuius inueniatur in alio, ꝙ eius primo subiectum formaliter sit cõiunctum illi alij, vel vt superius inferiori, aut econuerso, vel vt actus potentię, aut econuerso, vel vt pars toti, aut econuerso, & huiusmodi, & nunquam sufficiat coniunctum esse illi virtualiter. Oritur autem quæstio hæc G hoc in loco propter examen vltimæ particulæ, quæ regulam complet. s. per ipsum alijs quibusq; inest, oportet nanq; discurrere sub ly. alijs, quę referri intelliguntur, & quæ non. Prima autem facie intuentibus textum, & expositores illustres apparet, ꝙ ĩpossibile sit inueniri vniuersale alicuius absque eius primo subiecto formaliter. Ex textu quidem, quia in tota eius serie non nisi de his sit sermo, quibus subiectũ formaliter cõmunicatur, vt in omnibus exemplis adductis, ibi etiam in singulis erroribus manifeste liquet. Ex expositoribus vero quia dicunt ꝙ vniuersale, de quo loqmur, cõsistit in adęquatione subiecti ad prædicatum, & econuerso: ꝙ si mutuo adęquantur, ergo vnũ non inuenitur vbi alterũ non est. Subtilius autem si perscrutati fuerimus, inueniemus, ꝙ id, quod conuenit alicui primo, inuenitur vbi eius primo subiectum, non formaliter, sed participatiue tãtum reperit. Quod sic manifestatur. quẽadmodũ in textu habetur, idẽ sonant hæc tria. a. inest alicui per se, fm quod ipsum est, &. a. inest alicui primo, &. a. inest alicui, & p̃ H illud inest cæteris, ac per hoc necesse est, vt vbicũq; verificat aliqd horũ triũ, ibi verificet quodlibet illorũ. Et q̃a multa sunt, quæ alicui insunt & per illud cæteris quæ illud participant, ita ꝙ non sunt illi subiecto realiter coniuncta, non multa sunt, quę conueniunt alicui primo, & extra illud formaliter, licet nõ extra illud participatiue inueniuntur. Sunt autem huiusmodi perfectiones communes deo & alijs, vt in metaphysica ostenditur, perfectiones siquidem tales deo formaliter insunt, & p̃ ipsius participationem formaliter insunt alijs, in quibus naturam ipsam diuinam formaliter non inueniri manifestũ est, vnde ex hoc potest sic formari ratio ad propositum ostendendum. Quicquid inest alicui & per ipsum cæteris, inest ei primo, siue fm quod ipsum. perfectio cõmunis deo, & alijs, inest deo, & p̃ ipsum cæteris: ergo inest deo primo, siue fm ꝙ ipsum. Tunc vltra. Sed in illis cæ-

E teris non inest natura diuina formaliter, sed participatiue tm̃: ergo aliquid, quod conuenit alicui primo, potest inueniri extra eius primo subiectum formaliter, licet nõ participatiue, quod erat intentũ. Maior est ipsa Aristo. regula, minor autem ex metaphysicæ suppositis. Et quia multis forte videbitur hoc nouũ, & quærent quomodo poterunt glosare regulam Aristo. ideo confirmo supradicta auctoritate. S. Tho. in secundo contra Gentiles. cap̃. 15. volẽns ꝙ esse cõuenit deo fm quod ipsum, & cæteris ipsius participatione. Fundatur aũt doctrina hæc supra ipsis rerum naturis, quibus oportet nostros conceptus conformes esse. ita, vt fm diuersitatem rerũ de q̃bus loquimur diuersimode oporteat applicare vniuersales regulas ad ipsas. vnde fit, vt quia res habens aliquod proprium; cõmunicatur alijs secundum seipsam tm̃ modis supradictis, & etiam proprium eius cõmunicetur eisdem, ratione illius formaliter tm̃ inuenti in eis, vt de triangulo & eius proprietate patet. Quia vero res F aliqua non est cõmunicabilis fm seipsam, sed participabilis, oportet ꝙ eius proprium in alijs inuentum participatione quadam illius primi subiecti eis insit, vt sic cõmunicatio proprietatis, cõmunicationem quandam naturæ sequatur, vt sic proprium non fateamur exire suũ primo subiectum. Sunt. n. (vt proposita exempla sequamur) omnia alia a deo, quædam diuinæ naturæ participationes, quasi deitates participatæ, & ideo si id, quod primo diuinæ cõuenit naturæ eis conuenit, non exit suũ primo subiectum, immo comitatur illud. Saluatur igit̃ mutua adæquatio subiecti, & suis vniuersalis, non solũ quando ipsum vniuersale inuenitur tm̃ in eis, in quibus subiectum eius formaliter inuenitur, sed etiam quando inuenitur extra suum primo subiectum formaliter, quia non inuenitur extra suum primo subiectum participatiue, & hoc sufficit, & maxime quando tale vniuersale etiam participatiue, inuenitur extra suum primo subiectum, licet formaliter vt in similibus est. Regula ergo G Aristo. dicens ꝙ id est primo alicuius subiectum, cui illud inest, & fm ipsum alijs inest, nõ est restringẽda quo ad illã particulam, & fm ipsum alijs, vt intelligatur fm ipsum formaliter inuentum in alijs, sed in sua amplitudine suscipienda, vt qualitercũq; hoc fiat, dũmodo saluentur istæ duæ conditiones. s. ꝙ illud tale prædicatum insit formaliter subiecto, & ꝙ non nisi per illud, vel secundũ illud, vel ratione illius cæteris insit. | Secũdo cõtra Getiles. c. 15.

Quod demonstratio est ex ijs quæ sunt per se, & ex necessarijs. Cap. 6.

SI igitur est demonstratiua scientia ex necessarijs principijs: quod enim scitur non potest aliter se habere: quæ autem per se sunt necessario insunt rebus: hæc enim sunt ĩ eo quod quid est quibusdã: alia insunt in eo quod quid H est prædicãtibus de ipsis, quorum alterum oppositorũ necesse est inesse: manifestũ est quod ex huiusmodi quibusdam vtiq; fit demonstratiuus syllogismus. Omne enim aut sic est, aut secundum accidens: accidentia autem non necessaria sunt. Aut igitur sic dicendum, aut principium ponẽdum quod demonstratio necessaria est. & si demonstratum est, illud aliter se habere non potest, ex necessarijs igitur oportet esse syllogismum. ex veris quidem enim est & non demonstrantem syllogiçasse: ex necessarijs autem non est, nisi demonstrantem: hoc autem proprium demonstrationis est. Signum autem, ꝙ demonstratio ex necessarijs, quoniã

& instantias ferimus sic ad opinantes demonstrare, quod non necesse, si opinemur aut omnino contingere aliter, aut sermonis causa. Manifestum aūt ex his qd stulti sunt qui se existimant recte accipere principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt sophistæ, quod scire, scientiam est habere. Non enim quod probabile est, aut verum, principium est, sed primum in genere, circa quod demonstratur, & verum non omne, proprium. Quòd autē ex necessarijs oportet esse syllogismum manifestū ex his est. Si enim qui non est habens rationem propter quid existente demonstratione non est sciens. Esse autem posset vt A de C ex necessitate esset: B autē medium, per quod demonstratum est, non ex necessitate: nō sciuit propter quid. Non enim est hoc propter medium. hoc enim contingit non esse, cōclusio aūt necessaria. Amplius si aliquis nesciuit rem nunc, habens rationē, & saluatus est salua re, nec oblitus, neq; prius sciuerat. corrumpi autem posset medium si non est necessarium: quare habebit quidem rationem saluam, re salua, nesciit autem: neq; ergo prius sciuerat. Si vero non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit, vtiq; esset possibile & contingens. sed est impossibile sic se habentem scire.

Conclusio prima. Cum igitur conclusio ex necessitate quidem sit, nihil prohibet medium non necessarium esse per quod demonstratum est. est enim ex non necessarijs necessarium syllogizare, sicut & verum ex non veris.

Conclusio secunda. Cum autem mediū ex necessitate est, & conclusio ex necessitate: sicut ex veris verū semper. Sit enim A de B ex necessitate: & hoc de C: necesse est ergō & A de C inesse.

Conclusio tertia. Sed cum non necessaria est conclusio, neq; medium esse necessarium possibile est. sit enim A in C non ex necessitate: ipsi autem B ex necessitate: hoc i C ex necessitate, & A ergo in C ex necessitate inerit, sed nō cōcessum est. Quoniam igitur quod scitur demonstratiue, oportet ex necessitate inesse, manifestum, quod & per medium necessarium oportet habere demonstrationē. aut non sciet neq; propter quid, neq; quòd necesse est illud esse. sed aut opinabitur nesciens, si accipiatur tanquam necessariū non necessarium, aut neq; opinabitur, similiter & si quod sciat per mediata, siue propter quid, & per immediata.

Summa huius capituli hæc est.

DEmonstratiua scientia est ex necessarijs. Probatur quadrupliciter. primo a priori, quia quod scitur est necessarium. secundo probatur a posteriori sic. quod est ex his, quæ sunt per se, est ex necessarijs, vt patet inductiue in primo & secundo modo perseitatis. Demonstratio est ex his, quæ sunt per se. quia omne aut sic inest, aut secundum accidens quod necessarium non est. ergo &c. tertio probatur a priori, quia conclusio per eam scita est necessaria. tenet consequētia. primo ex differentia inter

A syllogismum & demonstrationē orta ex fine proprio demonstrationis, qui est scire. Quarto probatur a signo. quia contra opinantes demonstrare instamus quod assumptum non sit necessarium.

Stulti sunt opinati accipere bene principia, si probabilis sit propositio & vera, vt sophistæ, quoniam principium demonstrationis non est probabile vel improbabile, aut omne verum, sed primum & propriū vnicuiq;. Correlariū

Secundo probatur illa consequētia a priori, quia scire est cognoscere propter quid res est, necessarij autem propter quid necessarium esse oportet, aliter conclusionem oportet esse & præmissas non, vt patet in terminis generalibus.

Tertio probatur a posteriori, quia siquis nunc nescit, habens rationem saluatam, salua re non oblitus, neque prius sciuit. Talis est cognoscens conclusionem necessariam per medium non necessarium. quia cōtingit illud corrumpi, si corruptum non est, ergo &c.

B Conclusio necessaria non infert medium non necessarium: sicut nec conclusio vera infert præmissas veras. Cōclusio.

Medium necessarium infert conclusionem necessariam esse. sicut ex veris non nisi verum. patet in terminis generalibus. Cōclusio.

Conclusio non necessaria infert medium non necessarium esse, patet in terminis generalibus. Cōclusio.

Medium non necessarium non infert conclusionem non necessariam esse. Reliquum erat hoc. Cōclusio. addita.

Cognoscens necessariam conclusionem per medium non necessarium, aut opinetur se per medium necessarium scire aut non nescit tam quia & per mediata, quā propter quid & per immediata. Correlariū secundum.

Series autem hæc est.

TRactaturus promissa, s. ex qualibus sit demonstratio, intendensq; in hoc capitulo declarare quod demonstratio est ex necessarijs, duo facit. primo ponit conclusionem principalē & quadrupliciter eam probat, adiuncto post quartam probationem correlario, sequentibus deinde alijs duabus tertiæ rationis propositionibus. secundo declarat habitudinem inter medium & conclusionem in syllogismo, per hoc quod est esse necessarium tribus conclusionibus quartam residuam ostendētibus, correlario opposito. Egidius. hęc.

C Intentum philosophi in hoc capitulo quod sit.

CIrca principalem conclusionem scito quosdam, quibus non fat est ostendere ingenium suum in adinuētione nouæ expositionis, nisi mordeant alienam, quæ a veritate non recedit, hoc in loco. S. Tho. expositionem impugnare. Aiunt enim quod non recta est expositio, dicēs quod in prima huius capituli propositione Aristo. probat demonstratiuā scientiam esse ex necessarijs, quia quod scitur impossibile est aliter se habere, propterea, quia in textu sit sermo cōditionalis sic. (Si igitur est demonstratiua scientia, ex necessarijs principijs, quod enim scitur non potest aliter se habere.) Ex hoc arguūt sic. Nota conditionis. s. si. non consueuit poni supra cōsequens, sed D antecedens. ergo non probatur in ista consequentia demonstratiuam scientiam esse ex necessarijs. sed assumit. Pudet respondere. Manifestatur siquidem eorum cęcitas, dum sibiipsis non intendentes aliena fędare volunt; non enim illud totum est antecedens apud nos, quod fit ab ipsis, neq; totus sermo adductus vnam integrat conditionalem, sed antecedens est. Si demonstratiua sciētia est, consequēs vero ex necessarijs principijs. supple oportet eam esse, residuum vero est probatio consequentiæ, vt clare habes in expositione. S. Tho. Illorum autē expositio an recta vel non recta sit, mihi curæ non est, quā circa textus expositionem, cuilibet licentiam non nego dicendi, vt libet, dummodo textum non destruat.

Num omne per se sit necessarium.

CIrca secundam propositionem principalis cōclusionis occurrit dubium non dissimulādum ex eo quod

assumitur

assumitur ibi, ꝙ omne per se est necessarium. Hoc.n.nõ videtur verũ, quia ista, sortes est homo, est per se in primo modo dicendi per se, cum prędicatũ ponatur in diffinitione subiecti, si diffiniretur, vt habet in quinto metaphy. capitulo de per se, & tñ ista non est necessaria, quia tẽporalis est & corruptibilis. necessarium aũt æternum esse constat, quia impossibile est aliter se habere. patet autem ꝙ eius veritas tẽporalis & contingens sit ex corruptione alterius extremi, sortis.s. neq;.n. fieri potest vt coniunctio significata per affirmatiuam propositionem remaneat inter aliqua altero eorum corrupto. Ad euidentiã huius dubitationis sciendum est, ꝙ quia enunciatio affirmatiua de tertio adiacente non significat subiectum, aut prædicatum esse, sed coniũctionem prædicati cum subiecto, ideo ad videndum perpetuitatem & necessitatẽ veritatis significatæ per talem enunciationẽ, non oportet attẽdere an subiectum, vel prędicatum sit, vel non sit, & consequenter nec an sit corruptibile, vel incorruptibile, sed oportet diligenter inspicere, an coniunctio prædicati cum subiecto sit temporalis & corruptibilis seu contingẽs, an ꝑpetua & incorruptibilis, seu necessaria, omne enim necessariũ est incorruptibile, & econuerso. & similiter omne cõtingens est corruptibile & econuerso. Ad vidẽdum autem an coniunctio prædicati cum subiecto sit incorruptibilis, non oportet attẽdere, an ꝑdicatum non possit esse, aut intelligi sine tali subiecto, sed econuerso an subiectum nõ possit esse, nec intelligi (prima vel secunda operatione intellectus) sine tali prædicato. Tunc enim euidenter apparet coniũctio prædicati & subiecti incorruptibilis, qñ subiectum intelligi non potest absq; cõiunctione ad prædicatũ. Quo modo enim corrũpitur coniunctio, quę nec ſm esse, nec ſm intellectũ desinere potest, cum autẽ in prædicatione quidditatiua prædicatum ita claudatur in subiecto, ꝙ subiectũ nec esse, nec intelligi sine illo possit, cõsequens est quod veritas per talẽ propositionem importata sit incessabilis & necessaria. Quia vero omnis propositio, in qua species prædicatur de proprio indiuiduo, est prædicatio quidditatiua (vt patet ex speciei diffinitione) oportet ꝙ quælibet talis sit necessaria & perpetua, & sic ista propositio. sortes est homo. est perpetuæ & incorruptibilis veritatis propter necessariam connexionem subiecti cum prædicato. Ad id vero quod obijciebatur dicẽ, ꝙ nihil obest perpetuitati veritatis significatæ per propositionem corruptio extremorum. Siue enim homo sit, siue non, semper est verum dicere, homo est animal, nec minus siue sortes sit siue non, semper est verum dicere sortes est hõ, si vniuoce vtamur sortis nomine. Si nanq; sortis nomine, modo intelligas indiuiduum humanũ, & postea indiuiduum cadaueris, iam non vniuoce accipis sortem. Simile enim est ac si sortis nomine canem, aut piscem intelligeres. Vnde vniuocatione terminorũ seruata simpliciter & absolute necessaria est ista, sortes est homo, sicut & ista. homo est animal. Et ad maiorẽ claritatem suadeo hoc ex verbis Aristo. in. 4. cap. Declarans siquidem ipse in diffinitione de omni, quid sit semper dici de aliquo, ait ꝙ est si nunc est homo, nũc est animal. i. quandocũq; de aliquo verificatur subiectum de eodem verificetur prædicatum, ex quo habetur, ꝙ illud prædicatum semper est in subiecto, quod semper sequitur ad suum subiectum, & si necessario sequitur propositio illa non solũ est perpetua, sed simpliciter est necessaria. Cũ autem ad sortem necessario sequatur homo, oportet ꝙ propositio dicens, sortes est homo, nõ solum semper sic vera, sed necessaria. Decipiuntur vero in hac materia dicentes oppositum, quia ea ęquiuoce sortis nomine vtũtur, & nõ aduertunt, ꝙ nõ minus est necessaria ista, sor. est homo, q̃ ista. sortes est sortes, quia necessario prima ad istam sequitur. Non minus enim sequitur. sortes est sortes. ergo sortes est homo, q̃ sequatur A est sorte. ergo A est homo. illam autẽ. s. sortes est sortes. esse perpetuæ incorruptibilis. s. & necessarię veritatis simpliciter, est adeo per se notum, vt indisciplinati & indispositi ad philosophandum sit quærere eius probationẽ. Amplius propter proteruos & debilioris ingenij viros. Omnis enunciatio cuius res significata non potest aliter se habere, q̃ sicut per illam enunciationem significatur, est enũciatio necessaria. patet ista ex Ari. in prædicamentis. Sicut enim ab eo ꝙ res significata est vel non est oratio dicitur vera vel falsa, ita ex eo ꝙ res significata non potest aliter esse, vel potest, oratio dicitur necessaria vel contingens: sed enũciatio quęlibet, in qua species de indiuiduo proprio prædicatur est huiusmodi, q.s. res significata ꝑ eam non potest aliter se habere, q̃ sicut significatur per illam. ergo &c. patet minor, quia res significata per huiusmodi ꝓpositiones nil aliud est, q̃ coniunctio subiecti cum prædicato vt patet. Talem autem coniunctionem (vt probatum est) impossibile est aliter se habere. Est igitur ista. sortes est homo, perpetuę & simpliciter necessarię veritatis, licet vtrũq; extremum possit non esse, hoc enim nihil obest, vt declaratum est.

T.c.23. — E — F — G — H

Rõ erroris aliorum.

T.c.8.

In ꝑdicamẽto substãcirca fi. dicta vltima.

Quæcunq; sunt per se eo modo quo eorum naturalis dispositio exigit necessaria sunt.

CIrca eandem secundam probationem principalis cõclusionis. Dubitatur quomodo illudmet assumptũ; scilicet. Quæcunq; sunt per se sunt necessaria. verificetur. Cum.n. omnis conclusio demonstrationis sit per se, & propositiones, in q̃bus cõiunctiões, aspectus & eclipses luminarium prædicantur demonstratiue cõcludantur, eas per se oportet esse, & tamen necessariæ non sunt, quia possunt aliter se habere eorũ significata. Clarum est.n. ꝙ corpora cœlestia aliter & aliter se habẽt ſm huiusmodi accidentia. qñ non semper eis insunt. Ad hoc multipliciter rñdetur. primo negatur, ꝙ istæ propositiones sint per se. quia non demonstrantur in actu, sed in aptitudine, sed hoc est superius in quarto capitulo ꝑprobatũ. Secũdo dicitur, ꝙ istæ sunt necessariæ in ordine ad causas suas, ita ꝙ eclipsis relata ad lunam non inest sibi necessario, relata autẽ ad causam suam, puta interpositionem terræ, inest sibi necessario, quia posita interpositione necessario inest. Sed nec responsio hæc sic intellecta satisfacit, quia hoc ad necessitatem conclusionis non sufficit. Primo, quia remaneret in rei veritate conclusio non necessaria, qñ in ea causa nõ ponitur, sed subiectũ, puta luna & eclipsis. Secũdo, quia iterum redit quęstio eadem de necessitate alterius præmissæ, in qua subiecto causa coniungitur, puta interpositio terræ ipsi lunæ, nõ enim est magis necessaria interpositio terræ q̃ eclipsis, & si hoc iterum dicatur præcise necessarium in ordine ad causam, iterum de illa causa quæretur, & si assignabitur situs luminarium in talibus locis, iterum de necessitate talis situs quæretur. cum & ipse non sit necessarius magis, aut procedetur ergo in infinitum in huiusmodi necessarijs in ordine ad causas, aut ad aliquod necessarium in ordine ad subiectum & causam simul venietur. Et confirmatur hoc, quia oportet non solum maiorem extremitatem inesse medio necessario, sed etiam mediũ necessario inesse minori, & maiorem minori necessario coniungi. aliter demonstratio non est. Secũdum autem hanc rationem tantũmodo colligatio maioris extremitatis cum medio est necessaria, vnde non magis necessaria est ista, luna eclipsat, q̃ ista, homo est disgregatiuus visus, vtriusq; siquidem prædicatum necessarium est in ordine ad causam suam, disgregatiuum nanq; visus necessarium est in ordine ad albedinẽ, quæ est eius causa. Et cum clarũ sit ꝙ necessitas istius nõ sufficit ad demonstrationis conclusionem, dicatur ꝙ necessitas in ordine ad causam præcise ad demonstrationis conclusionẽ non sufficit. Amplius necessariũ præcise in ordine ad causam est necessarium non nisi ex suppositione. s. si causa sit, sed ad necessitatem conclusionis demonstrabilis nõ sufficit ꝙ reducatur ad necessitatem suppositionis, quia sic omnis

Primo ĩ notando circa finem.

Egidij opinio.

infra Tex. cõ. 29.

circa fi.

in prĩo no-tando.

ſic omnis concluſio eſſet neceſſaria: cũ ex fine primi perihermenias habeatur: ꝙ quęlibet ꝓpoſitio neceſſaria eſt ex ſuppoſitione. Ex ſupradictis ergo in quarto capitulo ſumenda eſt rñſio: & dicendum eſt, ꝙ iſtæ ſunt per ſe & neceſſariæ: eo modo quo ꝑpetuæ ſunt: ſempiternę aũt veritatis ſunt, non ſm omne tempus ſimpliciter, ſed ſm omne tempus, quo prædicata nata ſunt ineſſe ſubiectis. nunq̃ ſiquidem fallit, qñ nata eſt eſſe coniunctio, vel oppoſitio luminariũ. Vnde ad id quod aſſumit, ꝙ poſſunt eorũ ſignificata aliter ſe habere, eodem modo dicitur ꝙ impoſsibile eſt eorũ ſignificata aliter ſe habere tempore quo nata ſunt eſſe, licet aliquo tẽpore non ſint, & hoc ſufficit: immo (vt in philoſophia naturali experientia oſtendit) ad neceſsitatem cõcluſionis demonſtrabilis ſufficit, quod vt in pluribus non poſsit aliter ſe habere. Neceſsitas enim ꝓpoſitionum, de qua poſterioriſticus loquitur, ex materia ſumenda eſt: & ſicut analogice, & non vniuoce inuenitur in diuerſis rebus, ita analogice in premiſſis & concluſionibus demonſtrationum diuerſarũ requirenda eſt. fatuum eſt ſiquidem quęrere ꝓpoſitiones oẽs neceſſarias vniuoce neceſſarias, ſi res ipſæ ſignificatæ nõ ſunt vniuoce neceſſariæ. Vnde (ſicut ſuperius diſtinctũ eſt) de omni, in tres ordines: ita neceſſarium diſtinguendum eſt. In ſeparatis ſiquidem à materia eſt neceſſarium ſimpliciter: in mobilibus aũt, ſed incorruptibilibus, eſt neceſſariũ regulariter: in mobilibus aũt & corruptibilibus eſt neceſſarium vt in pluribus. Quouis ergo horum trium modorum propoſitio neceſſaria ſit: demonſtrationẽ ingredi non prohibetur.

hoc clare hẽs infra tex. c. 43. cap. 13. primo notando.

ca. 4. circa diuiſioẽ de omni.

Omnem propoſitionem neceſſariam eſſe per ſe & econuerſo, alias oẽs per accidens eſſe & non neceſſarias oſtẽdit.

CIrca id quod aſſumitur in probatiõe eadem. ſ. omne aut ſic ineſt, aut ſm accidens. (Accidentia enim non neceſſaria ſunt.) Aduertendum ꝙ ex proceſſu Ariſtotelis euidenter apparet: ꝙ propoſitio per ſe in primo vel ſecundo modo, & propoſitio neceſſaria cõuertunt: & propoſitio per accidens & propoſitio non neceſſaria, ſimiliter cõuertuntur. Si enim oĩs propoſitio eſt aut ſic. i. per ſe in primo vel ſecundo modo, aut ſm accidens: & quælibet taliter per ſe eſt neceſſaria: & omnis ſm accidẽs eſt nõ neceſſaria: nulla remanet ꝓpoſitio neceſſaria, quæ nõ ſit per ſe modo dicto. & nulla remanet propoſitio neceſſaria, quæ nõ ſit per accidens. Aliter diuiſio ſufficiens nõ fuiſſet, qua dictũ eſt, omne aut ſic ineſt, aut ſm accidẽs. Cum igitur oporteat hanc cõuertibilitatem acceptare, & veram eſſe, ſcito propoſitiones per ſe in primo & ſecũdo modo vocari hic oẽs, quas ſupra diximus eſſe per ſe tam proprie q̃ improprie. & eas vocari per accidẽs, quę nec proprie nec improprie primum vel ſecundum modum perſeitatis ingrediunt. Tu aũt qui ſcrutator es operis hinc aduertas q̃ recta & conſona Ariſtoteli fuerint ſupra à nobis explanata doctrina (in capitulo de per ſe) & q̃ optime dictum ſit, ꝙ omnis propoſitio per ſe, oportet ꝙ ſit in primo vel ſecũdo modo. Reliquas enim Ariſtoteles expreſſe hic ponit eſſe non neceſſarias. Et quoniam prauæ diſpoſitionis ignorantia multos occupaſſe ac detinere videtur in hac cæcitate (vt iam velut cõmunis animi conceptio à multis proferat) ꝙ propoſitio neceſſaria cõmunior eſt propoſitione per ſe. Vltra ea, quæ diximus confutandos eos eſſe duximus auctoritatibus apertis vt vel ſic reſipiſcant, aut erubeſcant. Themiſtius in capi. 14. huius expreſſe dicit, ꝙ ſola ea, quæ dicuntur per ſe, ſunt neceſſaria. & dicit Ariſtotelem hoc demonſtraſſe: conſtat autem ab excluſiua ad vniuerſalem terminis tranſpoſitis tenere argumentum. ergo omnia neceſſaria ſunt per ſe. Auerrois quoq; in cõmen. 15. huius expreſſe dicit: ꝙ ſicut dixit Ariſtoteles demonſtratio non euadit quin ſit aut ex propoſitionibus per ſe, aut accidẽtalibus: & accipit accidentale vt infert cõuertibiliter nõ neceſſariũ (vt probabit.) ergo apud ipſum & Ariſto. propoſitio per ſe, & propoſitio accidentalis. i. non neceſſaria diuidunt ſufficienter propoſitionem. cum ergo conſtet propoſitionem neceſſariam non claudi ſub non neceſſaria. ergo clauditur ſub altero membro. ſ. propoſitione quæ eſt per ſe. nulla ergo reſtat foris propoſitio neceſſaria: ſed omnes clauduntur ſub per ſe. Quòd aũt Auerrois accipiat (ly accidentale) vt diſtinguitur contra neceſſarium, patet ibidem: quia immediate poſt diuiſionem factam ſubdit has conſequentias: ꝙ ſi eſt ex accidẽtibus non eſt ex neceſſarijs: quia accidentalia non ſunt neceſſaria: & ſi eſt ex neceſſarijs non eſt ex accidẽtalibus. Ariſt. & hic (vt diximus) & in capitulo ſequenti: vt ibi dicitur: & in capitulo de per ſe, vbi poſt diffinitos modos per ſe dixit quæcunq; neutraliter inſunt, accidentia ſunt, hoc idem ſentit.

C.4. de per ſe.

The. c. 14.

Cõ. 15.

A

infra te. c. 18. t. c. 19.

Num ſcientia corrumpatur corrupta re ſcita.

CIrca vnam illarũ quatuor conditionũ quibus amitti ſcientia dicitur in tertia probatione illius quæſtionis. ſ. ſalua re, Dubitatur an ſcientia corrumpatur corrupta re ſcita. Experientia. n. oſtendere videtur ꝙ nõ oporteat corrũpi ſcientiam re ſcita corrupta. Philoſophi nanq; habentes ſcientiam de roſis: non perdunt eam hyemali tẽpore: quo roſę corruptæ ſunt: & ſimilis eſt ratio in alijs.

B

Ad hoc breuiter dicitur ꝙ cum ab eo ꝙ res eſt vel nõ eſt, oratio & vniuerſaliter ſcientia, quæ concluſionũ eſt, habitus, ſit vera vel falſa, vt in prædicamentis dicitur, & ſcientiam falſam fieri ſit ipſam non eſſe, impoſsibile eſt ſcientiam remanere re ſcita corrupta. & ideo notanter Ariſtoteles addidit in textu illam particulam, ſalua re. Sed aduertere oportet, ꝙ res ſcita ꝓprie loquendo nõ eſt ſubiectum vel prædicatum: ſed coniunctio prædicati cũ ſubiecto: quã quia neceſſariam eſſe oportet & per ſe incorruptibilem eſſe conſtat: ſi tñ corrumperetur: ſcientia ipſa neceſſario corrumperetur. Vnde ad id quod in oppoſitum adducitur dicitur: ꝙ licet tempore hyemali corruptæ ſint oẽs roſæ: res tamen ſcita corrupta non eſt. Tũ quia res ſcita non eſt roſa (ſed roſam eſſe. a.) quod eſt impoſsibile aliter ſe habere: qm̃ neceſſarium eſt & incorruptibile. Tum quia roſa ſuo modo ſcita. i. vt de quo eſt ſcientia: vt ſic incorruptibilis eſt, roſa. n. vniuerſalis: de qua eſt ſcientia: corruptilis non eſt, vt infra dicetur, ſed hæc roſa & illa corrumpuntur: de quibus nõ eſt ſciẽtia.

ſube circa finem.

C

Et ſi arguatur: roſa eſt corrupta tẽpore hyemali. Roſa eſt res ſcita: ſaltem vt ſubiectum. ergo res ſcita eſt corrupta. Sophiſma fit ſm fallaciam accidentis. ſed de his infra. Ex hac autem tam facili fundata & breui rñſione apparet quantum vagentur illi, qui ſcientiam remanere corrupta re ideo ſaluant: quia remanẽt ſemper res in cauſis ſuis. hoc enim eſt per accidens: nihil enim minus remaneret ſciẽtia mea de trianguli paſsiõibus & roſa &c. ſi oĩa annihilarentur me ſolo remanente: q̃ ſi remaneret prima cauſa: aut corpus cęleſte &c. extranea enim hæc ſunt à ſcientia iam habita: nulla enim mutatio ex his ſequitur in ea.

cap̃. 9.

Arguitur.

D

Quòd demonſtratio eſt ex his quæ ſunt per ſe, & non ex his, quæ ſunt per accidens. Cap. 7.

ACcidentium aũt non per ſe, quõ determinatum eſt per ſe, non eſt ſcientia demonſtratiua. Non. n. eſt ex neceſſitate demonſtrare cõcluſionẽ: Accidens. n. contingit nõ ineſſe. de tali. n. dico accidẽte. Atqui dubitare fortaſſe aliquis poſſet, cuius cauſa hæc oportet interrogare de his, ſi nõ neceſſe eſt cõcluſionẽ eſſe. Nihil enim differt ſi aliquis interrogatus quæcunq;, & poſtea dicat concluſionem. Oportet autem interrogare non tanquam neceſſarium ſit propter interrogata. ſed quod dicere neceſſe eſt il-

Prima concluſio.

Rñſio.

la dicenti & vere dicere si vere erunt quæ sunt. Quoniam autẽ ex necessitate insunt circa vnũ quodq; genus quæcunq; p se & secundũ quod vnumquodq; est, manifestum est: quòd de his quæ per se sunt, demonstratiuæ scientiæ ex talibus sunt: accidentia enim non necessaria sunt. Quare non necessarium est conclusionem scire propter quid sit, neq; si semper sit, non per se autem. vt sunt per signa syllogismi. quod enim per se non per se sciet, neq; propter quid. Propter quid autem scire est per causam scire. propter ipsum ergo oportet & medium tertio, & primum medio inesse.

Tertia conclusio.

Correlariũ.

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclusio. SCientia demonstratiua non est accidentium non per se. probatur à priori, quia ex necessitate demonstrat conclusionem, accidens autem contingit non esse.

Oppõ. Quare de accidentibus non per se fiunt interrogationes, si ex eis non potest fieri conclusio necessaria.

Rñsio. Oportet interrogare de his, non vt ex eis fiat cõclusio necessaria, necessitate consequentis, sed necessitate consequentiæ & vera si vere sunt præmissæ.

Secunda cõclusio. Demonstratiuæ scientiæ sunt de his, quæ sunt per se, & ſm ꝙ vnumquodq; est. Probatur á priori: quia est, de & ex necessarijs circa vnumquodq; genus. Accidentia enim quæ reliqua sunt, non sunt necessaria.

Tertia conclusio. Non est necessarium conclusionem scire propter quid sit si mediũ semper est, & non per se est. Probatur á priori: quia scire propter quid, est scire per causam, tunc autẽ conclusio per se non per se scitur.

Correlariũ. Propter ipsum ergo oportet medium tertio, & primum medio inesse.

Series autem hæc est.

DECLARATVRVS in hoc capitulo demonstratiõis propositiones esse per se, prima conclusione determina conclusiones demonstrationis non esse per accidens, subiungens circa hoc dubitationem quandã & soluens. In secunda deinde conclusione, demonstrationis conclusiones per se, & pręmissas per se, & ſm quod vnumquodq; est fore determinat. Et quia præmissas, quæ faciũt scire simpliciter, oportet esse per se præmissas, ideo deducit tertiam conclusionem, & eius correlarium ex ea.

Num demonstrationis conclusio possit esse per accidens.

Dubium. CIrca primam conclusionem dubitatur, quia videtur ꝙ demonstrationis conclusio possit esse per accidẽs. omnis enim conclusio, in qua propria passio inferioris prædicatur de superiori est per accidens, cum etiã ipsum inferius superiori accidat. multæ autem tales demonstratiue concludũtur. igitur multæ demonstrationis conclusiones sunt per accidens. minor habetur ab Aristotele superius in capitulo quinto vbi dixit, ꝙ licet vniuersale trianguli non demonstretur primo nisi de triangulo, per ipsum tamen triangulum contingit monstrare de figura, ꝙ habet duos rectos. Ad hoc dicitur, ꝙ aliud est concludere passionem inferioris de superiori, & aliud est concludere eandem passionem de eodem superiori particulariter sumpto. passio siquidem inferioris, quãuis accidat superiori, non accidit tamen ei particulariter sumpto. Vnde ista est per accidens, figura habet tres angulos æquales duobus rectis, ista autem est per se (licet reductiue) aliqua figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Et ꝙ prima sit per accidẽs probatum sufficienter est. Quòd autem secũda sit per se & necessaria, probatur sic. Omnis cõclusio ex veris necessarijs & per

T.c.11.

Rñdetur.

Cap. 6. t.c.17.

E se recte syllogizata, est necessaria & per se, vt habetur ex præcedenti capitulo, vbi dictum est ex necessarijs necessarium tantum sequi, & ꝙ propositio per se & necessaria conuertuntur: sed conclusio, in qua passio inferioris prædicatur de superiori particulariter sumpto recte syllogizatur ex veris necessarijs, & per se: ergo talis conclusio est necessaria & per se. Minor exemplariter ostenditur, faciendo talem demonstrationẽ in primo tertiæ. omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. omnis triangulus est figura. ergo quædam figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Quia ergo aliud est concludere de superiori, & aliud de superiori particulariter sumpto, dicitur ad dubium ꝙ nulla conclusio, in qua passio inferioris prædicatur de superiori est demonstrabilis, licet sit demõstrabilis de eo particulariter sumpto. Et ad id quod adducitur ex textu Aristotelis, dicitur ꝙ Aristoteles intendit eo modo quo nunc declaratum est. Vnde cum dixisset, & tamen est de figura monstrare, ꝙ habet duos rectos, subiunxit. Sed non cuiuslibet figuræ est, nec vtitur qualibet figura demonstrans habere tres. Vbi clare insinuat ꝙ non de figura, sed de quadam figura demonstratur habere tres. Quòd si obieceris ex eo ꝙ indefinita particulari æquiualet, quòd sicut particularis in tertia figura conclusa est, ita indefinita concluditur, & consequenter ita est necessaria ista, figura habet tres, sicut ista, quædam figura habet tres.

Nota. vbi supra t.cõ.11. F Arguitur. Rñsio.

Memento ꝙ posterioristica doctrina traditur hic, secundum quam, quia ad materiam descendit subiectum simpliciter et absq; signo, vniuersalis magis vim obtinet quàm particularis, & propterea incompacte loco particularis subiectum simpliciter absq; signo poneretur. Sed quoniam in verbis vis facienda non est, vbi de rebus constar, ideo dicitur ꝙ dummodo demonstrans passionem inferioris de superiori vtatur ipso superiori non vt superius est, seu non vniuersaliter, siue hoc faciat particularizatione, siue indefinitione, non est curæ: quouis G nanq; modo loquaris oportet si demonstrare vis, quòd superiori particulariter secundum rem vtaris. Vnde & Aristoteli (vbi supra) non sat fuit dicere, non cuiuslibet figuræ est, sed addidit nec vtitur qualibet figura demonstrans habere tres, sophisticas importunitates per hoc excludens. Ex his habes qualiter intelligenda sit regula illa ex quinto capitulo sumpta scilicet. Quando aliquid conuenit alicui primo, per illud subiectum potest de quolibet alio, cui inest á priori demonstrari, intelligenda est enim quando coniunctio illius alterius cum primo subiecto illius proprij est necessaria & per se, aliter altera præmissarum esset per accidens: quod demonstratio non patitur, vt hic patet. Hanc glosam diligenter memoriæ commendato.

ex. t.cõ.11. in fine.

Nam quæ per se insunt necessario insint.

CIrca probationem eiusdem primæ conclusionis, aduerte quòd ibi expresse Aristoteles ait accidens non per se non ex necessitate inesse: & declarat se loqui de H per se eo modo, quo superius determinatum est de per se. & consequenter omnino vult ꝙ omne accidẽs, quod necessario inest per se inest, & omne accidens, quod non per se inest, non necessario inest, ita ꝙ accidens necessario inesse & per se inesse conuertibiliter se sequi asserit. Et quoniã sententia hæc profunda est, subtilissima eam S. Tho. expositione declarauit, & quia sua quoq; expositio difficultate & dubitatione non caret, eam declarare volo & enucleare secundum vires. Intendens igitur declarare. S. Tho. prædictam Aristo. sententiam, qua dicitur. ꝙ si accidens per se non inest, necessario non inest. Cum accidẽs triplex sit. s. separabile, inseparabile, & propria passio: primo reiecto, quia non necessario inest ad duo residua se conuertit, & supponens ꝙ vtrũq; eorum necessario insit, declarat ꝙ vtrunq; eorum per se inest ei cui necessario inest tali processu, omne accidens, quod necessario inest alicui subiecto, oportet quòd habeat

in illo

in illo subiecto causam, ex qua ita fluat, ꝙ non possit nō sequi, aliter non esset assignare causam huius necessariæ connexionis. Sed vtrunq; horum .i. tam propria passio, ꝙ̄ accidens inseparabile necessario inest. ergo vtrūq; horum habet in illo subiecto, cui necessario inest, causam, ex qua ita fluie ꝙ nō potest non sequi. Tunc vltra. omne accidens habens taliter causam in subiecto, aut causatur à principijs speciei, aut ex principijs indiuidui. si taliter causatur ex principijs speciei est propria passio, & consequenter eius subiectum, cui necessario inest, est species. Si vero taliter causat́ ex principijs indiuidui est accidens inseparabile, & consequeoter eius subiectum cui necessario inest est indiuiduum. Tunc vltra. omne accidens, quod causatur ex principijs subiecti, recipit in sua diffinitione illud subiectum, ex cuius principijs causat́, quia vnūquodq; diffinitur ex proprijs principijs. sed accidēs inseparabile causatur ex principijs indiuidui. ergo in diffinitiooe accidentis inseparabilis ponitur iodiuiduum. Tunc vltra. ergo accidēs inseparabile per se prædicat́ de indiuiduo in secundo modo dicēdi per se. ergo de primo ad vltimum, omne accidēs, quod necessario inest alicui, inest illi per se, quod erat declarandum.

Dubiū primum. CIRCA huoc processum quadrupliciter dubitatur. Primo circa id quod supponitur .s. ꝙ accideos inseparabile necessario insit. primo quia hoc est contra Porphyrium dicentem ꝙ accidens vt comprehendit sub se separabile & inseparabile est ꝙ contingit eidem inesse & nō inesse, & quod adest & abest subiecto p̄ter subiecti corruptionem. Si enim accidens inseparabile abesse potest, non inest necessario: quia quod necessario inest impossibile est non iocsse (vt dicitur in secundo perihermenias.) Secundo quia quod necessario ioest semper ioest, accidens autem inseparabile non semper inest, quoniā pulli coruorum albi nasci dicunt́ & postmodum nigrescunt. Tertio qm̄ Albertus io prędicabilibus suis dicit ꝙ corui possunt fieri albi. impossibile est autem fieri oppositum eius quod necessarium est esse. ergo &c.

cap̄. de accidente.

Secūdo perihermenias.

cap̄. de accidente.

Dubiū secundum. SECVNDO dubitatur circa processum ipsum. videt́ enim ꝙ cōmittatur æquiuocatio illius termini .s. (inesse necessario) quia nunc vt sumitur pro inesse s̄m rem, nūc vero prout sumitur pro inesse s̄m intellectum componētem & diuidentem. cum enim supponitur accidens inseparabile inesse oecessario intelligitur s̄m rem tantum (vt Porphyrius dixit) quia potest coruus intelligi albus. Cū autem Aristoteles ait, ꝙ omne accideos, quod necessario inest, per se inest, intelligitur de illo accidente quod necessario inest s̄m intellectum componentem & diuidentem .i. ꝙ ita inesse intelligitur ꝙ propositio negatiua remouens tale accidēs ab illo subiecto, sit noo solum falsa, sed impossibilis, & implicans contradictionem &c. accidens enim quod sic necessario ioest, per se inest, quia absq; subiecto diffiniri non potest, noo autē omne quod s̄m rem à subiecto remoueri non potest, vt de nigredine corui patet &c.

Dubiū tertiū. TERTIO dubitatur circa id quod io fine assumit́ .s. ꝙ in diffinitione accidentis inseparabilis ponitur indiuiduum. Hoc enim videtur omnino impossibile, quia inter accidens & subiectum proprium, per quod diffinit́, est talis adæquatio ꝙ soli illi conuenit primo, etsi alteri conuenit, ratione illius conuenire necesse est. Inter accidens autem inseparabile, & indiuiduum, talis adæquatio non videtur. intuemur enim nigredinem, quæ accidens inseparabile est corui, extra speciem coruorum inueniri, & non propter iodiuidualem complexionem coruorū, vt patet &c. & sīr de albedine respectu cigni &c.

T. cō. 12. & 13. QVARTO dubitatur circa conclusionem principaliter intentam ex hoc processu .s. ꝙ accidens inseparabile sit accidens per se. Est enim regula generalis ex quinto capitulo huius sumpta, ꝙ omne accidens cōueniens pluribus per se & vni non ratione alterius, conuenit eis ratione alicuius cōmunis per se inuenti in illis, quoniam

A oportet cuiusq; accidentis per se inueniri subiectum cui conuenit s̄m ꝙ ipsum. Accidens autem inseparabile, pota nigredo conuenit corui pluribus, & non ratione alicuius cōmunis per se illis conuenientis. ergo non conuenit indiuiduis corui per se &c. quod non conueniat eis ratioue alicuius cōmunis, ex eo patet, quia principia indiuidui sunt causa accidētis inseparabilis, vt dictum est. principia enim indiuidui cōmunia non sunt pluribus, sed indiuiduo cuius sunt principia propria sunt. Quòd autem illud cōmune (si fingerētur) non insit per se indiuiduis, ex eo patet quod omne prædicatum per se, aut est genus, aut est species, aut differentia, aut proprium. Tale autem commune nihil horum est, vt clarum est.

Præterea, istud cōmune aut est substantia, aut accidens: si substantia, ergo datur gradus substantialis medius inter speciem & indiuidua, quod est alienum à philosophia. Si accidens iterum redit quæstio, quomodo p̄ se insit illis pluribus indiuiduis, cum non insit eis per se B in primo modo perseitatis, & oportebit inuenire vnum cōmune aliquod cōmune per se eisdem, ratione cuius tale accidens illis conueniat, & tuoc iterum quæratur de illo, aut est substantia, aut accidēs, & p̄cedendo vt prius, dabitur processus in infinitum, quod est absurdum &c.

Postremo dicere, ꝙ accidens inseparabile sit accidēs per se est cootra cōmunem conceptum philosophorum, vnanimiter differentiam ponentium inter accidens proprium & inseparabile, ex eo ꝙ illud est accidens per se, hoc autem est accidens per accidens, inseparabile t̄n.

AD PRIMVM dubium dicitur, ꝙ de accidente inseparabili contingit dupliciter loqui. Vno modo in ordine ad speciem. Alio modo in ordine ad indiuiduum. si primo modo sumatur, tunc est prædicatum accidentale, & accidens quintum prædicabile, & vocatur accidēs inseparabile, & sic accipit ipsum Porphyrius ponens illas descriptiones &c. Si autem sumitur secundo modo tunc cadit sub quarto prædicabili proprio .s. Nec conue C niunt diffinitiones accidentis assignatæ à Porphyrio, quoniam (vt ostensum est) prædicatur per se de indiuiduo, & vocādom est proprium, quoniam respectu eius (vt dictum est) accidens non est, sed proprium. Et quoniam. S. Tho. hoc secundo modo loquebatur de accidente inseparabili (vt verba eius ostendunt) ideo recte supposuit ipsum oecessario inesse. Ad reliqua duo obiecta similiter dicitur, ꝙ quia oportet difformiter applicare regulas posterioribus rebus, & non vniformiter vti illis in omnibus, inde est ꝙ nihil obstant doctrinæ huic ea, quæ obijciēdo adducuntur. sicut enim iam diximus, sempiternitas non eodem modo reperitur in physicis & alijs & similiter necessitas: propter quæ sicut stat aliquā probationem in materia physicali esse de omni, & tamē carere vniuersalitate suppositorum & temporum simpliciter, vt patet de illa, omnis canis habet visum, & similibus, ita stat eam esse necessariam, & tamen oon sempiternam simpliciter, sed physice. Constat autem ꝙ ac- D cidentia, de quibus loquimur, physica sunt, & ideo sat est in eis inueniri necessitatem sempiternitatem vniuersalitatem & perseitatem physico more .s. vt frequenter seu semper deductis impedimentis, quando natum est esse. ꝙ ergo corui nascantur albi sempiternitati simpliciter obstat ooo physice, sicut canem carere visu ante nonum diem. Quòd autem corui possint fieri albi, nec necessitati simpliciter, non physicæ obstat, sicut & hominem nasci vel fieri cæcum aut mutum. Clarum est enim ꝙ huiusmodi propositiones (homo habet visum) homo habet auditum, & huiusmodi sunt necessariæ & per se, & demonstrabiles (nisi ad sensum essent notæ) & tamen impedimenta aliqua facilius inueniuntur priuantia hominem talibus ꝙ̄ coruum nigredine. Causa autem quare impediri potest accidens inseparabile videt́ esse, non quia illud à quo primo fluit, separabile sit ab hoc coruo, quoniā illud (vt infra dicetur) in primo modo perseitas

Solo primi dubij.

cap̄. de accidente.

Cap̄. 4.

Solo quarti dubij.

conuenit huic coruo, sed quia impèdiri potest fluxus nigredinis ab illo principio in tali particulari, sicut et visus impeditur in homine cęco non per subtractionem principij, ex quo originatur oculus tam quo ad potētiam visiuam, q̄ quo ad organum, sed per admitionē alicuius impedientis, ne à tali causa veniat nunc talis effectus, & in proposito plus est. nō enim puto coruum ita à nigredine posse abduci quin fuscus remaneat & sic saluať necessitas physica &c.

Solutio secundi dubij.

AD SECVNDVM dubium dicitur ꝙ nulla est in hoc processu æquiuocatio, qm̄ loquimur de accidente inseparabili in ordine ad proprium eius subiectū quod est indiuiduum, modo declarato. Indiuiduo autem inest accidens inseparabile necessario, non solum ſm rem, sed etiā ſm intellectum componentem & diuidentem, physice tn̄, cum in eius diffinitione cadat ſm aliquid sui, quia ꝓprium illius est. Vnde propositio negans accidens inseparabile ab indiuiduo illius speciei cuius est accidens inseparabile non solum est falsa, sed impossibilis. sicut negans, quodcunq; aliud prædicatum necessariū physice. F Quando ergo dicitur à Porphyrio, ꝙ accidens inseparabile non ſm intellectum, sed rem est inseparabile, est intelligendum in ordine ad speciem, respectu cuius denominatur illud prædicatum accidens inseparabile, & non respectu indiuidui, respectu cuius denominať ꝓprium. & sic sermo eius formaliter verificatur & nostræ non obstat sententiæ, quia (vt diximus) hic loquimur de accidente inseparabili in ordine ad indiuiduum. Nulla igitur æquiuocatio est, sed semper de necessario inesse ſm intellectum componentem & diuidentem est sermo.

Antequam autem tertio satisfiat dubio, quartum soluendum censeo, vt facilior sit disciplina.

Solutio quarti dubij.

AD QVARTVM ergo dubium dicitur, ꝙ accidens inseparabile inest indiuiduis ratione alicuius cōmunis per se inuenti in illis. & cōmune illud ipsa indiuidui principia sunt. Et ad huius improbationē diciť ꝙ cum principia rei sint duplicia, formalia. s. & materialia. & principia formalia sint specifica, principia indiuidui materialia principia esse oportet. Principia aūt materialia dupliciter sumi possunt. Vno modo vt constitutiua sunt huius, & sic ꝓpria sunt huic, & cōmunia neq; esse neq; intelligi possunt. Alio modo absolute ſm se & vniuersaliter, qm̄ cum quadā latitudine, plura vel oīa indiuidua illius speciei vel generis ambiunt. & materialem similitudinem vel dissimilitudinē inter illa faciunt, & sic cōmunia sunt pluribus nō solū indiuiduis, sed speciebus & generibus: quia forma, quā primo respiciunt, est forma valde generalis, vt alibi dictū est. ver. gratia. principia materialia aīalium, ex quibus oritur masculineitas, & ea, ex quibus oriť femineitas, cū latitudinem habeant, ſm quā hæc sunt oībus fęmellis cōmunia, & illa oībus masculis, dupliciter possunt accipi. s. vt constituunt hunc masculum vel illam feminā, & vt sunt cōmunia oībus vel masculis vel feminis, oēs. n. masculi cum assimilentur in masculineitate, in principijs quoq; talis sexus necessario assimilantur, & silr̄ est de feminis inter se, hic quoq; masculus, sicut ita est hic masculus ꝙ nō ille, ita hæc habet sui sexus principia ꝓpria, ꝙ non illa. & sic de alijs &c.

Ad primam vero ꝓbationē, ꝙ tale cōmune non insit indiuiduis per se. dicitur ꝙ tale cōmune inest indiuiduis per se, non vt genus, aut species, aut differentia, aut proprium, sed vt principiū materiale eoꝝ, quod in cuiusq; eorum diffinitione si diffinirētur apponeretur, vnde cōuenit eis per se in primo modo dicendi per se, sicut punctum inest lineæ, & tn̄ neq; genus, neq; species, neq; differentia, neq; proprium eius est.

Ad secundam ꝓbationem eiusdem diciť, ꝙ tale cōmune est substātia, qa est principiū materiale indiuidui substātię. Nec sequiť ergo ꝙ datur gradus medius inter speciem & indiuidua, quia tale cōmune pars indiuidui materialis est. Sola aūt forma gradum in prædicamento cō- E stituit. Vnde non oportet quærere amplius per quod tale cōmune insit pluribus indiuiduis, quia (vt dictū est) in primo modo inest eis, sicut nec per aliquid animal per se inest boui leoni & homini &c.

Ad id quod vltimo addiť dicitur. ꝙ ſm philosophos illa differentia intelligenda est de proprio & accidente inseparabili in ordine ad speciem & non in ordine ad indiuidua. Et merito, quia aliter non esset locutio formalis: res. n. quæ est accidens inseparabile (vt dictum est) denominatur accidens inseparabile in ordine ad speciem, in ordine nāq; ad indiuidua proprium denominatur.

Solutio tertij dubij.

AD TERTIVM nunc dubium dicitur, ꝙ quia accidens inseparabile non fluit à principijs formalibus speciei, quia eius propria passio esset, nec à principijs materialibus indiuidui vt constituunt hoc: quia sic extra hoc non inueniretť, sed à principijs materialibus, quæ extra illam speciem indiuidui absolute inueniunť: ideo nec hic coruus, nec aliquis coruus in diffinitione nigredinis, ꝙ F accidens corui est inseparabile, recipitur, sed principia illa materialia, ex quibus necessario oritur nigredo, seu cōmune illud principium materiale, cui conuenit nigredo, puta coruus terminatum minimum lucis sapiens in diffinitione nigredinis ponere debet, siquis eam diffinire vellet. Et quia tale cōmune (vt diximus) per se in primo modo cōuenit indiuiduis corui & carbonis (& siqua sunt huiusmodi) vt principium tn̄ materiale, cōsequens est, ꝙ nigredo per se in secundo modo insit talibus indiuiduis. Continent enim per se in se ipsis subiectū ꝓpriū, per quod diffinienda est nigredo. sicut Soc. & Plato cōtinent in seipsis subiectū ꝓprium risibilitatis. Vnde ex malo intellectu eoꝝ, quæ dixit. S. Tho. ꝓcedit obiectio. non. n. volumus ꝙ ipsum indiuiduū, de quo accidens inseparabile prædicatur per se in eius diffinitione ponať, quia hoc non oportet, sed quod per se in seipso cōtineat causam, ex qua necessario fluit, & cōsequenter subiectū, per quod diffiniri debet &c. Et sic patet q̄ vlr̄ verificatum G sit Aristotelis dictum ꝙ. s. omne accidens, quod nō inest per se, non inest necessario &c. Ostendimus. n. ꝙ etiā accidens inseparabile, illi, cui necessario inest, per se inest nulla æquiuocatione interueniente.

CIRCA eandem probationē eiusdem cōclusionis, aduerte. ꝙ. S. Tho. mouet dubium ex eo ꝙ Aristoteles circularē demonstrationem fecisse videtur, dum superius demonstrationem necessariorum esse ostendit, quia est de per se, & nunc ostendit ipsam esse eoꝝ quæ sunt per se, quia est de necessarijs &c. Et in responsione quatuor dicit dubitationem inducentia. Primum est, ꝙ ostendere demonstrationem esse necessariorum (quia quod scitur est necessarium) est vera demonstratio. Secundum est, quòd ostendere demonstrationem esse necessariorum (quia est eorum quæ sunt per se) non est vera demonstratio, sed ad hominem ostensio. Tertium, ꝙ tamen non expresse confirmat, sed necesse est subintelligi, est ꝙ ostendere demonstrationem esse eorum, quæ H sunt per se, quia est necessariorum, est vera demonstratio, qua in hoc capitulo vtitur Aristoteles. Ex his autem conficitur quartum, quod est responsio sua ad dubium motum, ꝙ licet Aristoteles secundo & tertio processu qui circulares sunt, vsus fuerit, secundo tamen non vsus est vt demonstratiōe simpliciter, sed ad hominem, & ideo circulum demonstrationum non facit, propter quod primum processum qui simpliciter demonstratiuus est & circulo caret ad demonstrandam cōclusionē secundi processus apposuit. Inducunt autem horum singula dubitationes singulas, sigillatim prosequendas.

Solutio. 1. T. c. 5.

CIRCA primum enim videtur, ꝙ falso dictum sit, ꝙ ille processus factus ꝓcedēti capitulo. s. demonstratio est necessariorum, quia quod scitur est necessarium, sit vere demonstratio. Nullus siquidē ꝓcessus ab effectu ad causam est vere (vt modo loquimur) demonstratio. scire aūt effectum esse demonstrationis ipsum demonstrationis

nomen

nomen foperius ostendit, quando dictum est demonstratio est syllogismus faciens scire. igit̃, pcedere à cõditionibus ipsius scire ad conditiones demonstrationis non est vere demonstrare. Ad hoc faciliter dicit̃, q̃ quia causę T.c.2. sunt sibi inuicẽ causæ (vt dicitur in quinto metaphysicę) non inconuenit scire effectum & causam demonstratiuo nis esse. Vnde põt dupliciter accipi. vno modo vt effectus est demonstrationis in genere causæ efficientis, & sic illo nõ vsi sumus in proposito pcessu. Alio modo vt finis est demonstrationis, quæ nihil aliud est, q̃ instrumentũ intellectus ordinatũ ad scire. & sic est causa demonstrationis in genere causæ finalis, & sic sumpsimus scire in pposito, & qm̃ causa finalis est prima omnium causarũ & causa causarũ, ideo pcessus Aristo. assumens pro medio 2. physicorum. ipsum scire, vt causam finalẽ demonstrationis, vere à prio T.c.31. ri demonstratiuus fuit, dum ex diffinitione scire, demonstrationẽ esse necessariorum conclusit dicẽs. Scitum est necessarium, ergo demonstratio est necessariorum.

Solo. 2. CIRCA secundũ vero maior occurrit difficultas. manifeste siquidem apparet falsum illud secundo dictum. s. q̃ pcessus in p̃cedẽti quoq; capitulo factus. s. demonstratio est necessariorũ, quia est de his quæ sunt p se, nõ vere demonstratiuus sit, sed ostensio ad hoiem. processus. n. à T. c. 15. priori (cęteris saluis cõditionibus) vere demonstratiuus est, ille aũt à priori est, qa per se prius est necessario. ideo enim pponitio est necessaria, quia per se. cęterarũ autem cõditionũ nullus apparet defectus. ergo demõstratiuus vere videt̃. Ad hoc dupliciter. primo q̃ necessarium est prius simpliciter per se. & q̃ ideo est ppositio per se, quia est necessaria, & nõ econtra. cum. n. necessariũ per sup. t.c.6. tineat ad rõnem causæ, vt. S. Tho. ait quinto metaphysicę. cap̃. de necessario, quia causa est, ad quã de necessitate sequit̃ effectus, & per se vel modus causandi, vel modus prædicandi, ponitur in quinto metaphysicæ: prius super. t. aũt sit causæ ratio q̃ causandi, & prædicandi modus, cõ cap.23. sequens est, quod necessariũ simpliciter sit prius per se.

Et confirmatur hoc ex maiori ambitu ipsius necessarij, necessitas. n. inuenitur in rerum natura inter illa, quę si fierent extrema ppositionis, non facerẽt ppositionem per se, vt patet in oibus ppositionibus de secundo adiacente in substantijs incorruptibilibus alijs à deo. Vnde ideo ista est p se, hõ est risibilis, qa homo necessario causar io se risibilitatẽ, & sic de alijs &c. Secondo dicit̃ q̃ quicquid sit de ordine necessitatis & perseitatis, clarũ est, q̃ necessarium prius inest scito, vt sit, q̃ per se, eo q̃ necessarium in diffinitione ipsius scire ponitur, per se autẽ nõ. nihil aũt est magis intimũ alicui, q̃ sua diffinitio &c. Clarum quoq; est, q̃ scire ponit̃ in diffinitione demonstrationis ex fine sumpta. & cõsequenter de primo ad vltimum necessarium cadit in diffinitione demonstrationis, & conuenit ei in primo modo dicẽdi per se, & ideo dato, q̃ p se prius simpliciter sit necessario, non tñ prius inest demonstrationi, sicut esse corpus est prius simpliciter q̃ esse disgregatiuũ visus, intimius tñ albo inest esse disgregatiuum visus q̃ esse corpus &c. Vnde quia conclusio in hoc pcessu est, demonstratio est necessariorũ, & medium erat, quia est de per se, satis subtiliter intuendo terminos cõclusionis formaliter, quia maior extremitas inerat subiecto intimius & prius q̃ mediũ, ostẽsio ad hoiem dicta est, & non vere demonstratio. & hæc rñsio videt̃ mihi sm̃ mentẽ. S. T. tenenda. Hoc. n. vident̃ eius verba sonare cum ait, sed est ostẽsio ad hoiem, apud quẽ notum est q̃ demonstratio sit eorũ, quę sunt per se: quasi diceret, q̃ sm̃ naturam notius est q̃ demonstratio sit necessariorum. sm̃ hoiem vero q̃ sit per se &c. Et qm̃ oppositorum eadem est scientia, vt dicitur nono metaphysicæ, ideo patet ex his ratio tertij dicti a. S. Tho.

Cõclusio metaphysica. t.c.32. Quarto me CIRCA quartum vero potest dubitari, quia ex rñsione ista non videt̃ inconueniens dari circulũ difformẽ, ita q̃ primus pcessus sit vere demonstratio, & secundus demonstratio à posteriori. Vtrum aũt talis circulatio possit sm̃ veritatem fieri, sed quia vt præmisimus, oportet taphysicę. ante hoc multa discutere. in cap̃. 13. vbi ex intentione de T. cõ. 4. hoc tractabit̃, quæstio hæc disputabitur. sufficit pro nũc Solutio. 4. Aristotelẽ circulum à se improbatum non fecisse.

super. t. cõ. 30. i dubio circa secundam cõclusionem. CIRCA probationem secundę conclusionis dubitatiuncula quædam est, quo probatio sit efficax. non. n. videtur sequi, demonstratio est ex necessarijs circa vnumquodq; genus. ergo est ex per se, et sm̃ q̃ ipsum &c. quia demonstratio à posteriori est ex necessarijs in illo genere, quia non ipsa egreditur subiectum genus, & tñ non est ex his, quæ sunt sm̃ q̃ ipsum, cum non sit ex causis: sm̃ quas insunt passiones &c. Ad hoc facile dicitur, q̃ quia iam præsupponimus ex declaratis demonstrationẽ esse ex prioribus simpliciter, & scire de quo loquimur, esse rem per causam cognoscere, non oportet amplius solicitum esse de necessarijs à posteriori. Quia quærimus ergo ex qualibus prioribus est demonstratio, sufficiẽter probatum est, q̃ est ex per se, & secundum quod ipsum, quia ex necessarijs, circa vnũquodq; genus est &c. Posset quoq; non inconuenienter dici, q̃ ly circa, quandam necessariorum prioritatem insinuare videtur.

Num si præmissæ essent necessariæ & non per se sciretur conclusio propter quid.

CIrca tertiam conclusionẽ dubitatur. quia ibi sm̃ expositionem. S. Tho. dicitur q̃ si pręmissæ essent semper & necessariæ, & non per se, nesciretur conclusio propter quid vt sunt per signa syllogismi. Ex hoc enim videtur q̃ necessarium & per se in propositionibus non conuertibiliter se sequantur, cuius oppositum superius dixit Aristoteles. Si enim aliqua præmissa est necessaria, quæ T.c.18. non est per se (vt hic dicitur) clarum est q̃ non cõuertibiliter se comitatur. Sequi quoq; videtur ex hoc aliud inconueniens, q̃. s. in demonstrationibus à posteriori p̃missæ non sunt per se, & consequenter nec necessariæ, sm̃ doctrinam traditam. Et tamen in fine sexti capituli dictum est, q̃ nec quia, nec propter quid sciri potest nisi ex necessarijs &c. Ad hæc simul dicitur, q̃ præmissa T.c.18. & est præmissa, & est enuntiatio, inquantum enũtiatio est ad hoc q̃ sit per se, sufficit q̃ prædicatum sit in diffinitione subiecti, vel econuerso. Inquantum aũt est p̃missa (quia respectu conclusionis est præmissa) non solũ exigit quod dictũ est, sed ẽt q̃ sit per se præmissa illius cõclusionis: & quia hoc habet ex medio, ideo exigit̃, q̃ medium sit per se medium illius conclusionis. mediũ aũt nullum est per se mediũ, nisi sit per se causa illius cõclusionis, & ideo oportet de primo ad vltimum, q̃ si præmissa debet esse per se, q̃ sit per se causa cõclusionis. Quia ergo aliud est ppositionem esse per se (inquantũ enuntiatio est) & aliud inquãtum præmissa est, quia ad illud sufficit perseitas prædicationis, & ad hoc exigitur perseitas causalitatis in medio respectu conclusionis. Et multæ sunt enuntiationes per se, quæ non sunt p̃missæ per se. & similiter quia ad necessitatem p̃missarum (vt sic) sufficit q̃ contineant mediũ, quod necessario inferat talem conclusionem, & ad perseitatem earũ vt sic exigitur q̃ mediũ sit causa per se conclusionis, & multę sunt p̃missæ necessariæ, quæ nõ sunt per se, vt patet, qñ ex tertia passione cõcluditur secunda, & ex secunda prima &c. ideo cõuertibilitas per se & necessarij in ppositionibus posita, intelligenda est de eis sm̃ q̃ enuntiationes sunt, & non sm̃ q̃ præmissæ sunt. Et quia Aristoteles & S. Tho. hoc in loco de præmissis vt præmissæ sunt, loquebantur, ideo dixerunt q̃ in syllogismis à posteriori, præmissæ & si sint necessariæ, non tñ sunt per se. Quòd aũt hæc sit eorum mens, patet ex verbis subiũctis, qñ ait, hoc enim per se, non per se scitur: quasi diceret, tunc enim conclusio per se non scietur per præmissas, quæ sint per se præmissæ eius, sed per accidens. accidit enim eis ex nostro intellectu, vt scire faciant illam conclusionẽ, quia non in essendo, sed in cognoscendo causæ sunt. vnde hoc magis explicans subdit neq; propter quid.

Quòd demonſtratio non eſt ex extraneis. Cap. 8.

NOn igitur eſt ex alio genere tranſcenden
ẽt monſtrare, vt geometricũ arithmetica.
Tria enim ſunt, quæ ſunt in demonſtratiõibus,
vnum quidem, quæ demonſtratur, ipſa conclu
ſio, hoc autem eſt, quod ineſt generi alicui per
ſe. vnum autem, dignitates, dignitates autem
ſunt ea, ex quibus. tertium genus ipſum ſubie-
ctum, cuius paſsiones & per ſe accidentia decla
rat demonſtratio. Ex quibus quidem igitur de
monſtratio, contingit eadem eſſe, quorum aũt
genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ
& Geometriæ, non eſt arithmeticam demon-
ſtrationem coaptare ad accidentia magnitudi-
nibus, niſi magnitudines numeri ſint. Hoc aũt
vt contingit in quibuſdam, poſterius dicetur.
Arithmetica vero demonſtratio ſemper habet
genus, circa quod demonſtratio, & aliæ conſi-
militer. quare aut ſimpliciter neceſſe eſt idẽ eſſe
genus, aut aliquo modo, ſi debet demonſtratio
tranſcendere, aliter vero, ꝙ impoſsibile, manife
ſtum. ex eodẽ. n. genere neceſſe eſt extrema &
media eſſe. nãq; ſi non per ſe, accidentia erunt,
Propter hoc Geometriæ non licet monſtrare,
ꝙ contrariorum vna eſt ſciẽtia, ſed neq; ꝙ duo
cubi cubus, neq; alĳ ſcientiæ, quod alterius, niſi
quæcunq; ita ſe habent inter ſe, vt ſit alterum
ſub altero, vt Perſpectiua ad Geometriam, &
Harmonica ad Arithmeticen. Neq; ſi quid in
eſt lineis, non ſecundum ꝙ lineæ, & ſecundum
ꝙ ex principĳs ꝓprĳs. vt ſi recta pulcherrima
linearum, aut ſi in contrarium ſe habet ipſi cir-
cunferentia. non enim ſecundum ꝙ proprium
genus ipſorum eſt, ſed ſecundum quòd com-
mune aliquod.

Summa huius capituli hæc eſt.

Concluſio principalis. NOn eſt ex alio genere demonſtrare deſcendentem.
Declaratur ſic. Tria ſunt in demonſtrationibus, ſ.
quod demonſtratur, & hoc eſt paſſio cõcluſa: ex quibus
demonſtratur, & hæ ſunt dignitates: & de quo demon-
ſtratur, & hoc genus ſubiectũ, cuius paſſiões demonſtrã
tur. Et in his quorũ genus eſt alterũ, dignitates eaſdẽ eſſe
contingit. per ſe aũt accidentia non contingit eſſe eadẽ,
vt patet in accidẽtibus numeri & magnitudinis, in arith
metica & geometria. Sed & ſubiectũ non contingit eſſe
idem. Arithmetica enim habet proprium genus, circa
quod ſit demonſtratio, & aliæ ſcientiæ ſimiliter &c.

Secunda cõcluſio. Neceſſe eſt ſimpliciter idem genus eſſe, aut ſic, ſi de-
bet demonſtratio deſcendere. probatur à priori, quia ne-
ceſſe eſt ex eodem genere media & extrema eſſe: aliter
non per ſe inſunt, ſed accidentia ſunt.

Cor. primum. Alterius ſcientiæ non eſt demonſtrare quod alterius
eſt, vt patet in geometria quæ non demonſtrat, quia cõ-
trariorum eadẽ eſt diſciplina, nec ꝙ duo cubi ſunt vnus
cubus: niſi quæcunq; ſic ſe habent ꝙ alterum ſit ſub alte
ro, vt perſpectiua ad geometriam.

Scdm cor. Nullius ſcientiæ eſt demonſtrare id quod ineſt ſubie-
cto ſuo & non ex proprĳs principĳs eius vt ſic, vt patet
in geometria, quæ non demonſtrat ꝙ linea recta eſt pul-

E cherrima linearum, nec ꝙ ſit contraria circulari.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo declarare demonſtra-
tionem non eſſe ex extraneis duo facit. Primo ex fine p̃-
cedentis capl'i concludendo ꝓponit principalẽ cõcluſio-
nem, & enumerãdo requiſita ad ſcientiã declarat eã in-
ductione. ſecũdo ex dictis cõcludẽdo, repetit eandẽ quã
tñ ſecundã fecimus concluſionẽ, vt eius ſenſum ſub alĳs
verbis aperiat & ꝓbet, correlaria duo addẽdo. Dixi aũt
eandem eſſe primam & ſecundã concluſionẽ, quia cum
in ſecũda dicaẽ, ꝙ oportet eſſe idẽ genus ſimpl'r, vel (ſic)
in demonſtrationibus, & in prima dicaẽ, ꝙ non põt eſſe
aliud & aliud genus. nihil aliud in ſecũda ſit: niſi q^d de-
claraẽ, ꝙ ly aliud, in prima poſitũ intelligaẽ aliud oĩno.

Num & quomodo medium & extrema eiuſdem gene
ris eſſe oporteat.

CIrca primam concluſionẽ dubitaẽ, qũo Ariſt. gene-
ris noĩe vtaẽ. Si. n. genus accipit vt eſt vnum quinq;
F vl'ium, falſum eſſe videtur, ꝙ media & extrema oportet
eſſe eiuſdem generis. contingit. n. medium eſſe in genere
ſubſtãtiæ, & alterũ extremorũ in genere qualitatis. Si aũt
genus aliter accipiẽ, qũo verificabitur quod à. S. Tho. in
expoſitione ſecũdæ cõcluſionis dicitur, ꝙ tũc ſimpl'r idẽ
eſt genus, cum ad inferius propria differentia ſuperioris
conſtitutum deſcenditur, & tunc eſt idem, ſic, qñ ad in-
ferius conſtitutum per extraneam differentiam veniẽ.

Ad hoc dicitur, ꝙ genus (vt à Porphyrio dicit) poteſt In caplo de genere.
accipi tripliciter. & ſm quãlibet ſignificationẽ eius veri-
ficatur, ꝙ nõ licet deſcẽdere de genere in genus. Si. n. (ly
genere) denominet ſubiectũ ſciẽtiæ, tũc genus ſumiẽ ter-
tio modo, vt eſt vnũ de quinq; vl'ibus, extenſo tñ gene-
ris noĩe, & ad analogũ & ſpeciẽ ſpecialiſsimã. Et ſic cum
diciẽ ꝙ mediũ & extrema oportet eſſe vnius generis, nõ
eſt intelligẽdũ in recto, ſed in obliquo: ſeu non formal'r,
ſed cauſaliter. i. oportet media et extrema eiuſdẽ generis
eſſe ita ꝙ alterũ extremũ eſt ipſum genus, alterũ eſt eius
G ꝑ ſe accidẽs, et ſic ẽ eiuſdẽ generis cauſal'r, & in obliquo.
Mediũ vero eſt alterius illorũ, vt ſic ꝑ ſe principiũ & cõ-
ſequẽter eſt in obliquo eiuſdẽ generis, & ſm hũc intelle-
ctum clare patet, ꝙ nõ licet demonſtrãdo deſcendere de
vno genere in aliud oĩno genus, qa alia oĩno ſunt princi-
pia, & aliæ paſſiões eorũ &c. Nec reputo hãc expoſitio-
nẽ eſſe cõtra Albertũ hic dicentem, ꝙ hic nõ accipiẽ ge-
nus, vt eſt vnũ p̃dicabile, qm̃ extẽdimus nõ gñis nomen
ad id, ad q^d genus primũ p̃dicabiliũ nõ ſe extẽdit &c.

Si aũt ly gñe, denoĩet principia ſubiecti, vel ſubiectũ
rõne ſuorũ ꝓpriorũ, principiorũ tunc genus ſumiẽ ſecũdo
modo, vt ſignificat principiũ generationis, & eſt ſenſus,
ꝙ nõ licet deſcendere de principio vnius generatiõis in
aliud oĩno principiũ alterius generatiõis. & hoc verum
eſt. quia cũ idem ſit ꝓprium principiũ ſubiecti, & ſuarũ
paſſionũ & ſcientiæ de eis, vbi eſt aliud oĩno principiũ,
eſt aliud ſubiectũ & aliæ paſſiones: & cõſequẽter primæ
demonſtrationes non poſſunt deſcẽdere ad iſtas, & ſm
H hoc media & extrema ſunt eiuſdẽ generis ſm originẽ: vt
patet, & illud cenſeẽ aliud oĩno genus, quod nec ꝑ diffe-
rentiam extremã, prius ante ſe principiũ contrahit, nec
ꝑ differentiã ꝓpriam &c. Si aũt (ly genere) denominet
oĩa, quæ ſub vnica cadũt ſciẽtia (vt ſic) ſubiectũ. ſ. partes
& paſſiones, tunc genus ſumiẽ primo modo vt idẽ ſigni
ficat, quod collectiõem multorũ ad ſeinuicem & ad vnũ
principiũ quodãmodo ſe habentiũ: & eſt ſenſus, ꝙ nõ li-
cet deſcendere de genere in genus. i. de vna cognatione,
vel colligatione per ſe rerũ fluentium ordine quodã ab
vno in oĩno aliam cognationẽ &c. Et hoc verũ eſſe cõ-
probatur ex dictis, quia tales colligationes oĩno diuerſæ,
oĩno diuerſa neceſſe eſt habere principia propria, & ea,
quæ à principĳs oriuntur, & cõſequẽter ex vna alia ſciri
nõ põt &c. & ſm hoc media & extrema eſſe eiuſdẽ gene
ris: nihil aliud eſt ꝙ̃ eſſe eiuſdẽ cognationis &c. & vnum
genus eſſe oĩno aliud ab alio eſt vnam colligationẽ non

includere

includere aliam: quod accidit qñ principium vtriusq; generis oĩno aliud est, modo supra exposito &c. Et licet hæc tertia expositio clarius quodãmodo insinuet veritatem, secuudaq; Alberto consona sit, prima tñ secundam participans iudicio meo directe textum cõprehendit: eo q; Aristo. expresse subiectum ipsum genus denominat tam hic, q̃ inferius dicturus scientiam vnã esse vnius generis subiecti partes & passiones considerantem &c. &

T.c.43. puto q; Aristo. subiectum genus nominet nõ solũ ea ratione, quia vt in pluribus est pdicabile de pluribus differentibus specie: sed etiã & potius quia est vniuersale id, vnde generant eius passiones per se accidentia: & partes subiectiuæ: sicut & in physicis aliqua esse eiusdem generis & dicunt: quia sunt eiusdẽ subiecti: quod est eorũ generationis principium, in quo immediate recipiunt &c. Et sm hoc addẽdo primæ expositioni: q; subiectũ ipsum denominat genus: vtroq; modo: clarius est qũo media et extrema sunt eiusdẽ generis: qa oportet ad eandẽ generationẽ oĩa in demonstratione posita per se pertinere &c. Licet diuersimode hoc vt pricipiũ: illud vt effectus &c.

CIRCA Declarationem primæ conclusionis: dubitatiuncula oriri potest: cur Aristoteles numerans ea, quæ in demonstratione sunt: medij nõ meminerit. Ad hoc facile dicitur: q; numerans extrema subiectum. s. & passionem sufficienter p ea insinuauit medium, quod subiũgendo declarauit esse eiusdẽ generis cum extremis.

Quòd demonstratio est sempiternorum. Cap. 9.

MAnifestum autem, & si fuerint propositiones vniuersaliter, ex quibus est syllogismus, q; necesse & conclusionem perpetuam esse huiuscemodi demonstrationis, & vt simpliciter dicam demonstrationis. Non est igitur demonstratio corruptibiliũ, neq; scientia simpliciter, sed ita, sicut secundũ accidens: qm̃ non vniuersalis ipsius est, sed aliqñ, & quodammodo. Quando autem sit, necesse est alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilẽ: corruptibilem quidem, quoniam & conclusio, existente: non vniuersalem autem, quoniã hoc quidẽ erit, illud vero non erit, in quibus. quare non est syllogizare vniuersaliter, sed q; nunc. Consimiliter autem se habet & circa definitiones. quoniam definitio est, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut cõclusio quædam demonstrationis. Eorum vero, quæ sæpe fiunt, demonstratiões, & scientiæ, vt lunæ defectus, manifestum, q; secundum q; quidem tales sunt, semper sunt: secũdum q; vero nõ semper, secundũ partem sunt. quemadmodũ autẽ defectus, consimilter alijs.

Summa huius capituli hec est.

conclusio prima. NEcesse est conclusionem demonstrationis simpliciter perpetuam esse.

Secunda. Non est ergo demonstratio, nec sciẽtia simpliciter corruptibilium. probatur vtraq; conclusio à priori: quia demonstratio simpliciter est ex vl̃ibus. tenet consequẽtia, qa tẽporalitas conclusionis includit nõ vl̃itatẽ eius: non vl̃itas aũt eius infert nõ vl̃itatẽ pmissæ: & econuerso, nõ vl̃itas præmissæ infert non vl̃itatem conclusionis &c.

ppositio. 3. Scientia est corruptibilium sm accidens.

Diffinitio quoq; est perpetuorum: & non corruptibilium, pbatur à posteriori: quia aut est principiũ, aut con-

A clusio demõstratiõis: aut demõstratio positiõe differẽs.

Eorum aũt, quæ sæpe fiunt: demonstrationes & scientiæ sunt. declaratur à priori: qm̃ sm q; huiusmodi semper sunt, inquantum autem non semper sm partem sunt. quarta.

Series autem hæc est.

CVm declarasset demonstrationẽ perseitatem habere, deduxeritq; inde non esse ex extraneis, in hoc capitulo intendit ex eo q; demonstratio est de omni, sempiternitatem eorũ: quorum est demonstratio ostendere. & tria facit. Primo ponit primas duas propositiõ continentes conclusiones, quarum secunda oritur ex prima posita p modũ consequẽtis, vnius conditionalis, cuius antecedens fecimus mediũ, & sequelã manifestauimus &c. Subdiditq; quasi aduersatiuam propositionem ad priorum declarationem perfectam. Tertiam secundo cõclusionem: quia diffinitio est de numero eorũ, quæ ingrediũtur demonstrationem satis cõmode infert. tertio qũo non sempiternorum simpliciter, quæ tamen sæpe fiunt

B scientia sit, quarta conclusione declarat, quia hoc contradicere determinationi videbatur.

ADVERTE circa literã duo. primũ est q; textus glosatus à. S. Tho. affirmatiue legitur, ibi (Quòd aũt vniuersaliter nõ ipsius est.) Dico aũt hoc, quia aliorũ textus habet. (Quòd aũt vniuersaliter &c.) secũdũ est, q; cũ multa antiqua cõmẽtaria. s. Tho. viderim in nullo inueni glosata ab eo verba textus immediate sequentia (ly quare & conclusionẽ. vsq; ad ly, similiter se habet &c.) Miror aũt de hoc, quia in antiquis textus exẽplaribus verba illa inueniuntur. & sunt hæc, cum sit, nõ vniuersalẽ aũt, q; hoc quidẽ erit, hoc aũt non erit, ex quibus est. quare non est syllogizare vniuersaliter, sed qm̃ nunc est. Quę saluo meliori iudicio pñt sic contiouari cũ expositione. S. Tho. quare & conclusionẽ necesse est esse sempiternam, cum sit præmissa vniuersalis. non vniuersalẽ aũt præmissam dico, q; hoc quidem erit, hoc aũt non erit. i. qñ in hoc vel nũc cõtinget. & in hoc alio vel tũc nõ continget cõiun-

C gi terminos ex qbus est, & ppea eum tali pmissa non est syllogyzare. i. cõcludere vniuersaliter, sed qm̃ nunc est.

Num non vniuersalitas conclusionis inferat non vniuersalitatem alterius premissę.

dubi. CIrca probationẽ prime & secũde cõclusionis dubitatur, qa non videt verũ quod ibi assumit & exponit à S. Tho. s. q; non vl̃itas cõclusionis inferat nõ vl̃itatẽ alterius premissę. hoc. n. falsum esse apparet. in primo tertio nõ solũ syllogizando sed demonstrãdo: vt patet dicẽdo. oĩs homo est risibilis. oĩs homo est aĩal. ergo quoddã aĩal est risibile. vbi euidẽter apparet cõclusionẽ nõ vl̃em esse, et tñ pmissę suot vl̃es prioristicę: et posterioristicę etc.

Rñsio. Ad hoc dicitur dupliciter & bene. primo, q; dictum Aristo. & S. Tho. intelligendum est de præmissis assumentibus vere medium: q; in prima tñ figura contingit sumere: in qua mediũ primo, subijcitur. & tertio præest: nanque siquidem fallit q; si conclusio non est vniuersalis: & vere mediũ assumit: q; oportet alterã præmissarũ

D esse non vniuersalẽ. & quia instantia adducta assumpsit mediũ, quod & primo & tertio subest, ideo non est contra intentionem textus. Secundo dicitur q; illud dictum est verum vniuersaliter in omni figura: stando tamẽ infra limites demonstrationis. nõ enim nunc loquimur de forma syllogistica simpliciter, sed ad demonstratiuã materiam applicata &c. Et dicitur q; illa conclusio scilicet quoddam aĩal est risibile & sibi similes, sunt per se & de oĩ, vt ex dictis patet. & vniuersaliter oĩs cõclusio ex necessarijs cõclusa rã in illo, q̃ quocũq; alio modo est necessaria, quia ex necessarijs nõ sequit nisi necessariũ, vt docuit Arist. oẽm aũt ppositionẽ necessariam esse per se, & consequẽter de oĩ, supra declaratũ & pbatũ est &c. Vñ licet ista. aĩal est risibile. sit p accidẽs, & ista, quoddã aĩal est risibile, sit particularis prioristice pp singularũ particulare, reductiue tñ apud posterioristicum est de oĩ, qm̃ nihil ẽ sumere, sub quodã aĩali, qđ nõ sit risibile, & nullũ T,c.17. Cap.6.

tempus est sumere inquo nõ sit risibile oẽ contentũ sub
quodã aĩali &c.(vt de se patet &c.) Sed contra: qm̃ de
oĩ posterioristicũ p̃supponit de omni prioristicũ: ergo re
sponsio nulla. Ad hoc dicitur, ꝙ illa ꝓpositio virtuali
ter est de omni prioristice: qm̃ omne quoddam animal
est risibile &c. & hoc sufficit. Dixi vtrãq; rñsionem esse
bonam: qm̃ prima rñsio connexionem prædicati cũ su
biecto absolute cõsiderans: ꝙ posterioristici negocij pri
maria intentione est: veritatem dicit. secunda totã pro
positionem amplectens: ꝙ à posterioristico alienum nõ
est: veritatem quoq; declarat. vtraq; ergo buna est: sed
prima Aristotelis mentem demonstrationi potissimę in
tentam penetrare magis videtur.

Scĩa quõ sit corruptibilium. — Circa propositionem illam. Scientia est corruptibi
lium sm̃ accidens notanda sunt duo. Primo causa a
S. Tho. posita, qua motus est Aristoteles ad eius apposi
primo metaphysicę. — tionem. Secundo sensus multiplex eiusdem. Causa pro
pter quam adiecit hic hanc propositionem, fuit diuersi
t. cõ. 4. & 5. — tas opinionis suæ ab opinione Platonis. Cum. n. esset cõ
munis animi conceptio, ꝙ scientia est impossibilium ali
ter se habere, & sempiternorum. Plato secutus in hoc
Cratilum & Heraclitum, dixit, ꝙ entium corruptibiliũ,
quæ apud nos sunt scientia nõ est: & adinuenit ideas ho
rum entium, separatas ab eis sm̃ esse, incorruptibiles &
perpetuas, de quibus dixit dari diffinitiones & demon
strationes: & ad hoc sequebatur, ꝙ sciendo huiusmodi
ideas, nesciebamus entia corruptibilia q̃ apud nos sunt,
(vt Septimo Metaphysicæ deducitur) & maxime singu
T. cõ. 53. — laria &c. Aristo. autem sensibilia sequens & nihil intelli
gens esse, ad quod sensibilia non manuducũt: tales ideas
figmenta putauit: & scientiã esse corruptibilium, & sem
piternorum saluauit: & vltra hoc posuit scientiã esse cor
ruptibiliũ sm̃ accidens. Intuitus siquidem est in re cor
ruptibili, puta Socrate, naturã seu essentiam. s. humani
tatem: & conditiones eius indiuidnales. s. has carnes,
hæc ossa, hunc locum &c. Considerandamq; censuit na
turam nõ consideratis indiuiduantibus conditionibus,
(sicut & vnius pomi videtur color viso odore.) et qm̃ na
tura cuiusq; rei absq; conditionibus indiuiduantibus cõ
siderata, sm̃ rem quidem est coniuncta singulari, sm̃ ab
stractionem vero intellectus, seu sm̃ se, non includit ali
quod singularium, & corruptio omnis & motus ad sin
gularia per se terminatur: ideo naturas rerum: sm̃ se sum
ptas incorruptibiles & perpetuas dixit, & de eis dari dif
finitiones & demonstrationes, & de corruptibilibus (in
corruptibiliter sumptis) scientiam esse ponens, ipsa cor
ruptibilia sm̃ accidens sciri posuit, cum dixisset. ergo, in
corruptibilium & sempiternorum esse diffinitiones, &
demonstratiões: ne forte crederes talia sempiterna ideas
esse: aut quæcunq; separata sm̃ res à corruptibilibus, ad
dit, ꝙ etiam ipsorum corruptibilium sm̃ accidens, scien
tia est, vt Platonis opinionem simul & eãm elideret &c.
opinio quidẽ deijcit in expositiõe istius ꝓpositionis (vt
patebit.) Causa autem quia declarat, ꝙ radix illa opinio
nis platonicæ. s. corruptibilium non potest esse scientia,
intelligi debet, per se, & non per accidens. Et consequen
ter ꝙ deceptus est, non distinguens inter per se: & per ac
1. elench. — cidens: nec mirum, quia etiam sapientes (vt Primo Elen
chorum dicitur) per accidens falli contingit.

Cap. 4. — Ad euidentiam autem sensus prædictæ propositionis
aduerte, ꝙ ly sm̃ accidens, potest determinare ly corru
ptibiliũ: & põt determinare ly est. Si primo modo suma
tur, tũc ly corruptibilium stat pro vniuersalibus. Et est
sensus, ꝙ scientia est eorũ vl'ium quæ sunt corruptibilia
per accñs: & absq; dubio hoc verũ est: quia sciẽtia est nõ
de vl'ibus separatis sm̃ rem à singularibus, quæ corrum
puntur (vt plato posuit) sed vl'ibus habentibus esse in
particularibus generalibus & corruptibilibus: & conse
quenter est de his, quæ corruptibilia sunt sm̃ accidens. i.
aliud (particulare. s.) vel sm̃ accidens. i. sm̃ particularia
quæ accidunt eis vt sic &c. Si autem secundo modo su
E matur sic ly corruptibilium stat pro particularibus: &
est sensus ꝙ scientia per accidens terminatur ad corru
ptibilia. i. particularia q̃ p se corruptibilia sunt. Et ideo
absolute corruptibilia vocãtur. & hic sensus est non mi
nus verus: & magis (vt arbitror) sm̃ mẽtem Aristotelis.

Verus quidem dupliciter. Primo quia cum scientia
per se & primo terminetur ad vniuersalia, quæ incorru
ptibilia sunt, non separata sm̃ esse à corruptibilibus (vt
plato posuit) sed in quibus continentur singularia corru
ptibilia: oportet ꝙ scientia p accidens terminetur ad sin
gularia. Dictum est enim ꝙ scire rem prout est in alio,
est scire rem illam sm̃ accidens. Tali siquidem modo.
Sciens omnem dualitatem esse parem, scit hanc dualita
tem esse parem &c. & sciens hominis naturã scit omnia
hominis singularia &c. secundo quia ex eo ꝙ sciẽtia per
se & primo terminatur ad vniuersalia, extendere se po
test adminiculo inferiorum virium ad singularia corru
ptibilia, quorum naturæ sunt illa vniuersalia. Potest. n.
F sciens vti vniuersali cognito dupliciter. Vno modo vt
obiecto: & hoc facit cum intellectuales limites nõ egre
ditur, diffiniendo demonstrãdo passiones &c. Alio mo
do vt medio respectu singularium & hoc ministerio in
feriorum virium applicatus facit: quoties conclusio est
propositio singularis: oportet siquidem tunc alteram p̃
missarum saltem esse vniuersalem. Quia ergo sciẽtia no
stra est de vniuersalibus sempiternis, non talibus, quæ
singularium naturæ nõ sunt, vt plato posuit, sed talibus,
vt eorũ applicatione ad corruptibilia, quorum sunt na
turæ, ipsorum corruptibilium notitiam habeamus, cor
ruptibilium dicit scientiam esse per accidens: tum quia
terminari ad indiuidua corruptibilia nõ conuenit scien
tiæ in intellectu consistenti & directe, sed dum egredit
quodammodo & reflectitur adminiculo sensuum supra
corruptibilia in quibus saluatur vniuersale illud &c. Di
xit autem hunc sensum esse magis intentum ab Aristo
tele primo. Quia iuxta hũc tm̃ sensum actualiter scimus
G & vniuersalia incorruptibilia & singularia eorum cor
ruptibilia, licet diuersimode. Secundũ enim priores sen
sus vniuersale actualiter sciri tantũmodo dicebatur (vt
patet.) Et consequẽter funditus opposita opinio destrui
tur, dum ad omnia scientiam extendimus: secundo quia
sm̃ hunc sensum dicta peripateticorum profundius in
telligũtur: dum dicitur ab eis: ꝙ diffinitiones & demon
strationes rerum extra animam existentium & particu
larium sunt. vt habetur à Commentature primo de ani
ma: commento octauo &c.

Cõ. 8. Vniuersalia sunt perpetua. — Ad supra dictorum maiorem euidentiam aduerte ꝙ
cum dicitur naturas rerum corruptibilium sm̃ se sum
ptas, de quibus dantur demonstrationes & diffinitiões,
esse incorruptibiles & perpetuas potest intelligi duplici
ter. Vno modo positiue: & sic est sensus ꝙ nunquã desi
nunt esse in rerum natura: quia semper aliquod indiui
duum eorum saluatur: licet hoc & illud corrumpatur.
& hoc licet de multarum rerum naturis sm̃ ponentes
H æternitatem mundi verificari posset, non tamen posset
sm̃ eos, de omnibus, quorum est scientia, verificari. Cla
rum est enim (vt inferiora omittamus) quæ in alijs terræ
quartis perpetuari forte dicentur: ꝙ coniunctiones, &
situs & aspectus cælestium corporum in rerum natura
semper non sunt &c. propterea hoc modo intelligẽdum
non est: vniuersalia incorruptibilia & perpetua esse.
Alio ergo modo intelligitur. s. negatiue: & tunc est sen
sus: ꝙ abstrahunt a corruptione & temporum differen
tijs. i. non habent in se vnde corruptioni, aut tẽpori sub
dant. licet hoc habeant sm̃ quod in particularibus sunt:
quorum per se primo tam generatio q̃ corruptio est. &
hic sensus est verus in omnibus: qm̃ siue in rerum natu
ra res sint, siue non vniuersaliter conceptæ, variabilita
tem aliquã non incurrũt. nihil. n. minus habitudines &
connexiones rosę ad ea, quæ per se illi insunt, saluantur
(particularibus rosis corruptis: q̃ existentibus) vt patet
inductiue

A inductiue in his, quæ per se insunt secundũ omnes modos perseitatis, vt nunc probabitur. Cõstat autẽ ꝙ neq; in diffinitione, nec in scientia cadunt nisi ea quæ per se insunt.

Num positiones, in quibus prædicantur prędicata quidditatiua, vel essentialia, sint perpetuę veritatis.

CIrca supradictas conclusiones simul occurrit dubiũ, an propositiones, in quibus prædicantur prædicata quidditatiua, vel essentialia sint perpetuæ veritatis. Videtur enim ꝙ non, ea duobus. Primo ex eo quod dicitur in secundo perihermenias. ꝙ non sequitur, est homo mortuus, ergo est homo: quia mortuum opponitur hoĩ. Ex hoc arguitur sic. nõ magis opponitur homini mors: q̃; nõ esse: sed mortuo homine propositio quidditatiua: puta Sor. est homo, reddit̃ falsa. ergo vniuersaliter quæcunq; re non existente falsa est p̃dicatio quidditatiua de illa: & sic in hyeme ista erit falsa. Rosa est substantia. Secundo ex eo ꝙ in prædicamentis dicitur, ab eo ꝙ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. Ex hoc enim clare habetur si res non est perpetuo tempore: ꝙ nec etiam veritas orationis perpetua perseuerat. Mutabitur enim oratio de vera in falsam re non existente.

Cap. 2.

Io fuba circa finem.

In oppositum autẽ est textus dicens: ꝙ tam diffinitio q̃ demonstratio sempiternorum est. Ad hoc dicitur: ꝙ omnes ppositiones quidditatiuæ & essentiales sunt ęternę veritatis. & causa huius est: quia non significant rem habere quodcũq; esse: siue in intellectu diuino, aut creato, sed abstrahunt ab omni esse (vt in metaphysica deo fauente declarabitur.) Pro nunc aũt suppositis his, quæ in sexto capitulo diximus de necessitate propositionũ, in quibus species de singulari prædicatur. probatur dupliciter intentum rationibus logicalibus. Primo sic, oĩs propositio categorica, ad cuius subiectum necessario sequitur prædicatum, est necessaria & perpetua: oẽs propositiones quidditatiuæ & essentiales sunt huiusmodi. ergo. minor est clara. Maior autem habetur ab Aristotele in cap. 4. vbi declarauit sempiternitatem propositionis attendi penes sequelam prædicati ad subiectum. dixit enim ideo istam esse sempiternam, homo est animal; quia semper tenet consequentia, A est homo. ergo est animal. & probatur nihilominus ex regulis logicalibus dicentibus: ꝙ omnis conditionalis simpliciter vera: est simpliciter necessaria & perpetua. & ꝙ consequẽtia bona & formalis equiualet conditionali: & ꝙ vtraq; equiualet quo ad necessitatem & perpetuitatem: categorice illas sustentanti. æqualis siquidem necessitatis & perpetuitatis sunt, si sortes est homo, est animal. & sortes est homo. ergo est animal. & homo est animal. cuius virtute illę tenent. Si igitur consequentia & conditionalis necessitatem & sempiternitatem habent: oportet ꝙ etiam categorica huiusmodi perpetua sit. secundo sic, duorum contradictoriorum necesse est alterum esse verum. sed hęc sunt duo contradictoria, homo est animal, homo nõ est animal, etiam homine non existente (vt patet ex post prædicamentis.) capitulo de oppositis. ergo necesse est alterum esse verum. Quæritur ergo quod eorum sit verum. Si affirmatiuum, habetur intẽtum. Si negatiuum, tunc sic, homo non est animal, ergo homo nõ est animal rationale. à superiori ad inferius destructiue. homo non est animal rationale. ergo homo non est homo à diffinitione ad diffinitũ. hoc est manifeste ĩpossibile. ergo &c.

Cap. 6. primo dubio ĩ fine.

T. cõ. 8.

C

D

Rñdet ad rationes.

Ad primum in oppositum dicitur: ꝙ aliud est loqui de ista consequentia. Sor. est homo mortuus, ergo est homo, & aliud de veritate istius, Sor. est homo, posito casu, ꝙ Sortes sit mortuus. Differunt enim hęc adinuicem multum: quoniam in illa consequentia, mortuum ponit̃ pars significati per accidens, in ista autem propositione non significatur, sed supponitur tm̃: vt denotãs Sortem non existere (vt enim superius dictum fuit) necessitas in propositionibus & consequentijs attenditur penes connexionem significatorũ per terminos. & non penes existentiam eorundem. Vnde quia quando dicitur, Sortes est homo mortuus. ly mortuus destruit significatũ per ly. homo, quia nihil aliud significatur nisi ꝙ Sor. est cadauer humanũ, & ideo non sequitur, ergo Sortes est homo: quia humanum cadauer non est homo. Cum autem absolute dicitur. Sor. est homo: (si non æquiuoce sortes nomine vtaris) quãtũcunq; supponas ipsum nõ esse, seu mortuum esse: non variatur veritas propositionis: licet ex hac hypothesi varietur res incõplexa: qm̃ res, quam vocamus Sortes: non est: sed in cadauer est mutata. & propter hoc (vt diximus) decipiũtur multi in hac re: qm̃ illi cadaueri Sortis ĩponit vulgus: de quo patet: nec hominem nec animal dici. Et hinc patet error dicentium: ꝙ mortuum additum homini cum dicitur. Sor. est homo mortuus, non opponitur viuo, quod quidditatiue clauditur in homine, sed actuali viuere: iam enim nostis quid significat ly homo mortuus: & ꝙ sicut humanum cadauer quidditatiue opponit̃ viuo: sic homo mortuus.

A

Cap. sexto dubio prĩo.

vbi supra cap. 6.

B Clarius autem elucescit quod dicimus: si ęquiualentem consequẽtiam scrutatus fueris dicentem. Sor. est homo pictus. ergo est homo. Quando ergo dicitur. non magis opponitur mors homini q̃; non esse. i. non existere. dicit̃ ꝙ hoc est simpliciter falsum: qm̃ mortuum additum homini destruit eius significatum. non existens vero illud non destruit. vt de se patet. Dicitur præterea ad minorẽ, quod falsum est: ꝙ Sorte mortuo: falsa reddatur ista. sortes est homo. licet falsa sit ista. & tunc semper. Sortes mortuus est homo. Ad sm dicitur, ꝙ illa auctoritas Aristotelis male exponitur arguendo: qm̃ intelligit̃ non de esse vel non esse rei incomplexæ: sed de esse & nõ esse significati complexi ipsius orationis: ita ꝙ sensus est: ab eo ꝙ res significata per orationem (non per eius terminos) est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. Hic aũt sensus nihil obstat dictis: quoniam significatum p enunciatiões quidditatiuas & essentiales ita se habet vt significatum sit licet termini nõ sint &c.

C ANnequam vltra procedatur: quia hinc sumitur ꝙ scientia est vniuersalium: ideo declarãdum est, quot modis intelligitur propositio illa. Sciendum est ergo ꝙ cum vniuersale dicat hæc duo. s. rem vniuersalem: quadrupliciter sumi potest. primo pro re, secundo pro vniuersalitate, tertio pro toto coniuncto ex re & vniuersalitate, quasi ex duabus partibus. quarto pro toto coniuncto: sed non quasi ex partibus, sed sicut ex re & rei conditione, sine qua non &c. Primo modo sensus est. Scientia est rerum. secundo modo scientia est vniuersalitatum. tertio autem scientia est totius compositi. s. rerum vniuersalium. quarto demum modo sensus est, Scientia est rerum: quæ habent vniuersalitatem tanq̃; conditionem, sine qua non sciuntur &c. Quis autem horum sensuũ verus & intentus à peripateticis sit manifestari facile potest, præsupponendo significatum similium propositionum: in quae unq; materia fiant &c. s. ꝙ cum dicitur.

Quõ sciẽtia sit vĩum.

Scientia est, hominis, bouis, celi, dei &c. nihil significatur nisi ꝙ scientia ipsa ad hominem bouem &c. terminatur tanq̃; ad obiectum cognitum &c. hoc siquidem sensu dicimus, mathematicam esse numerorum & magnitudinum: & physicam rerum naturalium: & medicinã corporis humani scientiam &c. Hoc enim stante dicitur ꝙ primus sensus non est intentus à philosophis per illam propositionem sed sit verus: aliquo modo &c. Nõ est intentus quidẽ: quia si solũ hoc voluissent dicere, sat fuisset dicere, ꝙ sciẽtia est rerũ & nõ oportuisset vlĩs vocabulo vti. Veritas vero est: quia sciẽtia nostra ad res ipsas terminatur aliquo aũt modo: quia scientia non terminatur ad res q̃ũolibet sumptas: aut qualitercũq; se habentes &c. quia non ad singulares singulariter &c.

D

Primus nõ intẽditur à philosophis.

verꝰ tñ est.

Secũs nõ intẽdit̃ à philosophis.

Secundus quoq; sensus extra intentionẽ philosophorum est, licet verus particulariter sit. Logica enim est scientia de vniuersalitatibus, non autem aliæ scientiæ. proferentes autem dictam propositionem de scientia in

Verꝰ particulariter in logica.

cõmuni

Terti⁹ falsus est. communi loquitur. Tertius vero sensus omnino falsus est: qm̃ scientia nulla est circa tale compositũ nisi forte per accidens &c. Scientiæ.n.reales sunt de rebus, quæ sunt in rerum natura. tale aũt cõpositum nihil est in rerum natura (vt dicitur in primo de aĩa.) Scientiæ quoq; rationales de intentionibus sunt, & nõ de compositis ex intentionibus & rebus &c. Nunquã siquidem in aliqua diffinitione dicitur, A. vniuersale est. B. &c. sed. A. est &c. & similiter in syllogismis nõ assumitur omne. A. vniuersale est quod &c. & simpliciter omne. A. est. B.

T. cõ. 8. vide. cõ. c. 8.

Quart⁹ est verus & intentus. Verus. Quartus igitur sensus est verus & intentus: verus quidẽ, qa scientiæ obiectum est res ipsa: qm̃ ad ipsam sciendi actus terminatur, aliter scientiæ reales non essent de rebus. Et quia res non potest intellectui obijci & sciendi actũ terminare, nisi repræsentetĩ absq; conditionibus indiuidualibus, quod est repręsentari vniuersaliter, & rem habere vniuersalitatis conditionem, ideo habentium vniuersalitatem vt coditionẽ sine qua non, scientia est.

Intentus. Intentus aũt à peripateticis est, quia volunt dicere per hanc ppositionem q; scientia est de rebus, non singulariter sumptis, quia sic variabilitati subsunt, sed vniuersaliter sumptis: ita q; vniuersalitas, seu vniuersaliter concipi non est res scita, nec ratio q; res sciatur, nec pars rei scitę, nec terminat actum sciendi, sed est conditio sine qua res nõ scitur ab intellectu nr̃o directe. Sicut approximatio ignis ad combustibile, nec est ignis, nec pars eius, nec ratio q; comburat, nec principium comburẽdi, sed conditio sine qua non potest comburere. Diligenter autẽ notato hæc quæ diximus, qm̃ ex his habes quomodo res obiectum sciẽtiæ sit, & qũo vniuersalia sint extra animam, & qũo de eis probeatur passiones & assignentur diffinitioes; & qũo prędicentur in propositionibus, & genera sint & species, & in prędicamentis reponantĩ, & similia. semper enim intelligitur de vniuersalibus s̃m quartũ sensum. i. de rebus vniuersalitate fultis tanq̃ conditione sine qua non: taliter siquidem rebus hæc oĩa conueniunt; præter q̃ esse in rerum natura, q; ipsis vniuersalibus conuenit absq; vniuersalitatis conditione, licet non demonstretur de eis absq; illa &c. Et si cõtra hoc arguatur q; s̃m hũc sensum scientia & diffinitiones &c. non sint de rebus extra animam, sic, scientia est de vniuersalibus. i. rebus habentibus vniuersalitatis conditionem: res habentes talẽ conditionẽ, vt sic, non sunt extra animam: ergo scientia non est de rebus existẽtibus extra animam. R̃ĩdetur q; in tali processu qualitercunq; formetur accidentis fallacia, vel figuræ dictionis, vel à s̃m quid ad simpliciter inuenitur, quia proceditur à modo rei, seu à re cum tali conditione, quod idem est, ad rẽ ipsam &c. vt patet. qa in præmissis sumitur res scita vel diffinita vel prædicabilis &c. fulta tali conditione vniuersalitatis, in conclusione autem, res ipsa, quæ actum sciendi terminat absq; cõditione, sine qua non diffinitur, nec scitur, nec prædicatur &c. concluditur non esse extra animã, quod sophisticum est. deberet.n. sic cõcludi, ergo scientia non est de rebus existẽtibus extra aĩam, absq; vl'itatis cõditione, quę extra aĩam non inuenitur, & hoc est verissimum.

Quæ propositiones sint sempiternæ veritatis, & demonstrationem ingrediantur.

Circa quartam conclusionem, & ea, quæ à. S. Tho. in eius expositione dicuntur, notandæ sunt in primis duę distinctiones, ac deinde ad declarationem procedendũ est. Prima distinctio est ista. Sempiternitas est duplex. quædam simpliciter, & quædam talis. Sempiternum simpliciter est, quod nunquam esse desinit, vt hominem esse, animal, & triangulum habere tres. Sempiternum autem tale est, quod nunquam tali tempore deficit, vel simpliciter, vt solem oriri, & eclipsim esse, & similia, vel vt in pluribus, vt sub cane esse siccitatem, & frigus sub capricorno, & similia &c. Secunda distinctio est, q; ea, quæ sæpe in rerũ natura fiunt, possunt considerari dupliciter. primo in ordine ad subiecta sua absolute, vt eclipsis ad lunam; & siccitas ad dies caniculares. secundo in ordine ad subiecta eadem sic disposita, vt eclipsis ad lunam in tali situ &c. & siccitas ad aetem canicularẽ, extraneis accidẽtibus sublatis. Et ex his p̃libatis sciendum est, q; ea, quæ sunt sæpe, vtrãq; sempiternitatem habent diuersimode sumpta. si. n. considerentĩ in ordine ad subiecta sua absolute sic sempiternitatem talẽ habent (vt patet) qm̃ semper insunt quãdo nata sunt inesse, vel simpliciter, vt in cęlestibus: vel vt in pluribus, vt in inferioribus &c. Si autem cõsiderẽtur in ordine ad subiecta sic disposita, vel situata &c. sic sunt sempiterna simpliciter, qm̃ est ĩpossibile subiectis sic acceptis abesse talia. non potest siquidem fieri, vt Lunæ in tali situ respectu solis & terræ &c. eclipsis non insit &c. Et qm̃ propositiones sunt signa rerũ, vtroq; modo propositiões formatæ, sempiternę veritatis sunt, & demõstratiões ingrediuntur. propter quod inter propositiones de omni & necessarias, non solum necessarias simpliciter numerauimus, sed etiam necessarias necessitate physica distincta in duos ordines, proportionaliter ad ea quæ nunc dicimus &c.

E

F

Ne autem videamur hoc voluntarie dicere, ostẽditur propositum ratione: q; enim propositiones, in quibus ea, quæ sæpe fiunt, de suis subiectis absolute enunciantur, sempiternę veritatis, (modo dicto) sint, clarum est ex eo q; signa sunt rerum taliter sempiternarũ. Quòd vero talis sempiternitas sufficiat ad demonstrationem, probatur dupliciter. Primo, quia, cum sempiternitas necessitatem sequatur, & ad hoc q; de rebus naturalibus habeatur scientia sufficiat q; habeãt talem necessitatem, tam in se, q̃ in propositionibus de eis formatis, quia necessitas in propositionibus ex rerum necessitate oritur & illius est signum: consequẽs est quod talis sempiternitas ad demonstrationes sufficiat. Et confirmatur hoc auctoritate Alberti dicentis quod sempiternitas in propositionibus demonstrationis, est propter necessitatem materiæ, circa quam versatur, ac per hoc nõ est maior sempiternitas in propositionibus, q̃ in rebus necessitas exigenda. supra. ca. 4.

G

Secundo, quia qualis est proportio demonstrationis simpliciter ad necessarium & sempiternũ simpliciter, talis est proportio demonstrationis physicæ ad necessarium physicum (vt patet.) huiusmodi autem sempiterna, de quibus loquimur, naturalem necessitatem & sempiternitatem habere constat: demonstrationem ergo non simpliciter, sed physicam ingredi non prohibentur. Quia vero hoc in loco circa demonstrationem simpliciter, expositorum intentio versatur, ideo conati sunt reducere ea quæ sæpe fiunt ad sempiternitatem simpliciter, ita vt de eis formari possent propositiones simpliciter sempiternæ, & dixerunt sumenda esse talia quæ sæpe fiunt in ordine ad sua subiecta sic disposita &c. & sic ex præmissis taliter ordinatis, demonstrationẽ simp̃r fieri docuerunt. Et quia hoc obscuris verbis dixerunt, ideo breuiter declarãda censeo. Dicunt q; ista, quæ sæpe fiunt, sunt sempiterna in ordine ad causas vel simpliciter sumptas, vt in cælestibus: vel non impeditas, vt in inferioribus. &c.

H

contra Egidium. Quæ verba possunt dupliciter intelligi. vno modo vt huiusmodi sint sempiterna in ordine ad causas præcise, & s̃m hunc sensum falsitatem continent, vt efficaciter probauimus in cap̃. 6. qa tam altera pręmissarum q̃ conclusio, esset non sempiterna. Alio mõ possunt intelligi huiusmodi esse sempiterna in ordine ad causas, sed non præcise, sed propter causas etiam in ordine ad subiecta sempiterna, ita q; licet in ordine ad ipsa subiecta absolute sumpta sempiternitatem simpliciter non habeant, in ordine tamen ad subiecta sumpta s̃m eam dispositionem, qua causis per se connexa sunt sempiternitatem simpliciter propter ipsas causas habẽt &c. & hic est sensus intentus ab eis. Vnde Albertus dicit, q; licet eclipsis non insit Lunæ semper, inest tamen semper Lunæ sumptæ sub causa eclipsis, puta lune in tali situ. &c. & s. Tho. in fine huius capituli loquẽs,

de his

de his ait. In vtrisq; autem ordinandę sic sunt demonstrationes, vt ex vniuersalibus inferaẽ cõclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus põt esse defectus vel ex parte tẽporis, vel ex parte causæ. vbi aperte vult, quod sublatis defectibus termini sumendi sunt, quod nihil aliud est q̃ sumere eos, vt sunt sub talibus dispositionibus, quibus defectus tam temporis, q̃ impedimenti excluduntur.

Ad maiorem autem claritatem dictorum scire debes, ꝙ inter istos tres rerum ordines de quibus habeẽ sciẽtia, magna differentia est quo ad applicationem vniuersaliũ ad singularia &c. In his enim, quæ semper sunt simpliciter, sufficit singulare subiectum, sub vniuersali subsumere, vt omnis dualitas est par, hæc est dualitas. ergo &c. In his autem, quæ semper sunt regulariter, vt in cęlestibus, oportet subsumere tẽpus singularizatum, qm̃ non omni tempore simpliciter inueniunẽ, & dicere, sed nunc terra interponitur inter solem &c. In his vero quæ semper sunt deductis impedimentis, oportet vltra hæc subsumere & singularizare causas, per exclusionẽ. impedimẽtorꝫ, & dicere, sed hoc nunc ex talibus principijs non deficientibus nec impeditis generatur. ergo &c.

Quòd demonstratio est ex proprijs & non ex communibus. Cap. 10.

QVoniam autem manifestum, ꝙ vnumquodq; demonstrare nõ est, nisi ex vniuscuiusq; principijs, si quod monstratur insit secundum ꝙ illud, non est scire hoc. Etsi ex veris, & indemonstrabilibus monstratum sit, & immediatis. Est enim sic monstrare, quemadmodum Bryso quadraturam. secundũ cõmune enim monstrant tales rationes, quod & alteri inerit. quocirca & in alijs coaptabuntur rationes non cognatis. igitur non secundũ ꝙ illud scit, secundum accidens. neq; enim coaptari posset demonstratio & in aliud genus. Vnumquodq; autem scimus non secundum accidens, quando secundũ illud cognoscamus, secundum ꝙ inest ex principijs illius, secundũ ꝙ illud. vt duobus rectis æquales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principijs huius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem cognatione esse. si vero non, sed quemadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monstrantur quidem similiter. differũt vero, ipsum enim, quod, alterius scientiæ, subiectum nanq; genus alterũ, ipsum vero, propter quid, superioris, cuius per se passiones sunt. Quare & ex his manifestum, quòd non est demonstrare vnumquodq; simpliciter, nisi ex vniuscuiusque principijs. Sed horum principia habent commune. Si vero manifestum est hoc, manifestũ & quòd non est vniuscuiusq; propria principia demonstrare. erunt enim illa omnium principia, & scientia illorum domina omnium. & nanq; magis scit, qui ex superioribus causis scit, ex prioribus enim sciuit, cùm ex non causatis sciat causis. quare si magis sciuit, & maxime, & si scientia illa esset, & magis, & maxime. Demonstratio autem non coaptatur in aliud genus, nisi vt

A dictum est, geometricæ in perspectiuas, aut mechanicas, & arithmeticæ in harmonicas.

Summa huius capituli hæc est.

DEmonstratio procedit ex principijs vniuscuiusque ſm quod illud est &c. probatur dupliciter à priori. Primo quia ad scire non sufficit discurrere ex veris, indemonstrabilibus & immediatis. quod probaẽ dupliciter. primo exemplo Brissonis. secundo quia tales rationes ꝓcedunt ex cõmunibus illi & alijs, quia in alijs non proximis eædem rationes locũ habent. secũdo probatur, quia scire non ex principijs illius inquantum est illud, est scire illud non ſm ꝙ est illud, quia demonstratiue scire nõ cõuenit in aliud genus: sed taliter scire est scire illud ſm accidens, quia vnũ quodq; ſm accidens scitur quando non (ſm ꝙ tale) scitur &c. Prima cõclo & principalis.

Si per se illud. i. passio vel medium inest cui inest, ne-
B cesse est medium in eadem proximitate esse &c. Corr.

Si vero nõ, passio vel mediũ per se inest subiecto &c. Sed sicut harmonica per arithmeticã, similiter demonstratur. Tunc (quia est) talium cõclusionũ, est alterius. i. inferioris, quia genus subiectum est alterum: propter qd vero superioris, cuius sunt passiones per se. Secunda cõclo.

Quare non est vniuscuiusq; principia prima demonstrare. sequela probatur dupliciter à priori. primo quia sunt principia omnium. secundo quia sciẽtia illorum est ꝓpria omnibus. i. est ex omnibus tanq̃ ex proprijs &c. quod probatur, quia intelligens ex superioribus causis magis scit, quia ex prioribus &c. Tertia cõclo.

Scientia illa est magis, & maxime scientia &c. Corr.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo ostendere ꝙ demonstratio est ex proprijs, & non ex cõmunibus, quod perinde est ac ostẽdere ꝙ est ex his quæ sunt ſm ꝙ ipsum, tria
C facit. primo ostendit hoc vniuersaliter, prima conclusione, & eius correlario. secundo quomodo hoc saluetur in subalternis scientijs, secũda conclusione ostendit. tertio quomodo in cõmunissima scientia metaphysica. s. innuatur insinuat in probatione secunda tertiæ conclusionis ex duabus prioribus sequentibus.

Num si Passio, vel medium non per se insit subiecto, ex tali processu fiat demonstratio,

CIrca secundam conclusionem dubitatur, quomodo est possibile, ꝙ passio vel medium nõ per se insit subiecto, & tamen fiat demonstratio. hæc. n. sibi inuicem aduersantur, & destruunt se mutuo. Si enim passio non inest per se subiecto, conclusio erit per accidens & non necessaria, & si medium non inest per se subiecto altera pręmissarum, in qua medium subiecto coniungitur, per accidens & non necessaria erit, & consequenter demonstratiuus syllogismus de his, aut ex his non fit. ex opposito, si demonstratio fit, oportet, & præmissas omnes, &
D conclusionem necessariam & per se esse. (vt ex dictis patet &c.) Quomodo ergo verificabiẽ quod Aristoteles dicit in secunda cõclusione. si vero nõ, sitr demonstranẽ.

Ad euidentiam huius difficultatis sciẽdum est, ꝙ passio pyramidis vel trianguli seu numeri, vel numeralis ꝓportionis, & vniuersaliter cuiusq; pertinentis ad scientiam subalternantem, quam scientia subalternata nouit suo inesse subiecto, aliquo modo inest per se subiecto subalternatæ, & aliquo modo non per se, sed per accidens. Subiectum. n. scientiæ subalternatæ, cum includat in se id quod est superioris scientiæ, & addat extraneam differentiam vt supra dixit. S. Tho. & infra declarabiẽ, inquantum includit id quod est superioris, eius passiones per se sibi vendicat, inquantum vero addit differentiam extraneam, illas non per se sibi coniungit. quia id, ratione cuius aliquid per se inest, eiusdem generis esse oportet cũ eo quod per se inest (vt pluries dictum est.) circa. t. cõ. 30. Cap. 13.

Rursus,

Rursus, quia medium proprium, cui talis passio primo inest, est de genere superioris scientię, & subiectum subalternatæ alterum est à subiecto subalternantis per differentiam nõ illius generis, sed extraneam. oportet ipsum quoq; medium aliquo modo per se, & aliquo modo non per se in subiecto subalternatæ inueniri, eo modo quo de passione dictum est, eo q medium & passio eiusdẽ simpliciter generis ponũtur esse.

T.cõ. 20.
supra.ca. 7.

Subiectum aũt aliquo modo eiusdẽ, & aliquo modo extranei &c. Rursus, quia subiectum sciẽtiæ subalternatæ est proprium eius subiectũ, ratione extraneæ differentię (qm̃ per illam distinguitur à subalternantis subiecto) cum loquimur de his, quæ insunt subiecto subalternatę, vt distinctæ à subalternante magis debemus inspicere quam habitudinem habeat ad differẽtiam illam extraneam, q̃ quæ sit eorum habitudo ad illius differẽtiæ substratum, quod de proprijs superioris sciẽtiæ est &c. His prælibatis facile est rñsionem deducere: quia in præsenti textu est sermo non de quibuscũq; non per se, sed de his quæ per se non insunt, sicut passiones subalternantis subiecti subalternato insunt &c. Vnde Aristoteles non dixit, Si vero non similiter demonstrãtur, sed dixit (si vero non, sed sicut harmonica per arithmeticã, huius similiter demonstrãtur) quasi diceret, si passio vel medium non inest subiecto simpliciter per se, sed taliter per se, sicut subalternãs per se inest subalternatis, fiunt nihilominus demonstrationes, per illud tñ medium quod superioris est: cuius illa passio est simpliciter per se &c. Dicitur ergo ad dubiũ. q quia nec medium, nec passio superioris sciẽtiæ seu subalternãtis, per se inest subiecto subalternatę ratione differentiæ extraneæ, quam addit, ideo Aristoteles subalternatum taliter intuens, ea non per se dixit. quia vero & passio & medium huiusmodi insunt per se (eidem subiecto) ratione substrati, ideo in ea demonstratione assumi dixit &c. & medium esse sciẽtiæ superioris, & subiectum inferioris docuit. Non repugnãt igitur quæ dixit, sed subtiliter intellecta, modum demonstrandi in his quæ non oĩno p se insunt, nec propria sunt insinuant &c. Nec obstat dictis si in huiusmodi demonstrationibus subiectum videamur ponere aggregatum per accidẽs. s. coniunctum ex substrato, & differẽtia extranea, puta lineam visualẽ, & de toto coniuncto præmissas facere per se. quia tam medium q̃ passio per se inest illi ratiõe substrati &c. hoc inquam non obstat præsenti intentioni, qm̃ siue subiectum subalternatæ sit aggregatum per accidẽs, siue non (neutrum. n. nunc diximus) propositiones supradictę p se sunt, docuit siquidem. S. Tho. in tertio sen. dist. x. q. i. ar. 2. q ad perseitatem propositionis licet exigatur, q quidem in prædicato per se conuenire subiecto, & propterea ista non est per se. Sor. est homo albus. cũ contingat ipsam esse falsam, non tamen exigitur, cuilibet quod est in subiecto p se inesse ipsum prædicatũ, & propterea ista est per se. Sor. albus est homo &c. cum sit necessaria & sempiternę veritatis &c. nihil ergo officit perseitati dictarum propositionum si subiectum earum posuimus coniunctum. de quo (ratione substrati) medium & passionem, per se prædicamimus. Verum autẽ inter substratum, & illam differẽtiam accidentalem, qua in subalternata sciẽtia subiectum fit, fit per se cõnexio. Et vtrũ coniunctum totum sit per accidens: in cap. 13. vbi de subalternatione sciẽtiarum agetur, aliquid dicetur &c.

3. di. x. q. j. ar. 2.

circa. t. cõ. 30.

Num Metaphysica sit vere scientia.

CIrca vltimum correlariũ occurrit dubitatio, an metaphysica ipsa sit vere scientia. Ingerunt enim duo dubitationem hanc. Primum est, quia vere scientia procedit ex veris causis in essendo. Metaphysica autem nõ videtur posse procedere ex veris causis in essendo, quia passiones entis idem sunt realiter cum ente, & consequẽter non habent causam per quam insint &c. Secundum est quia metaphysica sapientia est. vt dicitur in primo metaphysicę. sapientia autem cõtra scientiam distinguitur in sexto ethicorum.

Prohemio.
Cap. 4.

E Hoc dubium, quia partim logicale, partim autem metaphysicale est, ideo nunc succincte tractabimus, in metaphysice, si Deus nobis concesserit vitam, quæ hic inchoamus terminaturi. Dicendum ergo q metaphysica vere est scientia. vt Ari. loquitur in hoc libro de scientia demonstratiua &c. T.c.1. Tum qa non solum passiones entis habent causam, sed etiã ipsum ens. vt in principio sexti metaphysicę dicit Arist. Tum quia passiones partium entis habẽt causas &c. Tum qa Cap. 2. ad rationem scientiæ humano intellectui conformis sufficit scire ex causis in essendo virtualiter, & non exigitur scire ex causis formaliter, vt ex supradictis patet in capitulo secũdo. & p hoc patet solutio primę obiectionis, qa illud non obstat. Alia enim quæ diximus pactum reformauit. Ad secundam autem obiectionem dicitur dupliciter, Primo q scientia dupliciter sumitur, vno modo vt sic. i. vt habitus per demonstrationem acquisitus. Aliomodo, vt virtus. i. vt bonum reddit habentem & F eius opus. & similiter sapiẽtia dupliciter consideratur. s. vt virtus, & vt per demonstrationem acquiritur &c. Si loquimur de sapientia & scientia (vt in genere virtutis sunt) sic vna non est alia, sed contra aliam distinguit, qm̃ alio modo perficitur intellectus iudicando de rerum naturis, per causas altissimas, & alio modo per causas inferiores &c. vnde & circa agibilia, alia virtus est, per quã iudicamus per causas inferiores. s. synesis, & alia, sm quã iudicamus per causas altiores, s. gnome, vt patet sexto ethicorum. Si autem loquimur de sapientia & scientia, vt per demonstrationem acquiruntur, sic sapientia sciẽtia est &c. Cap. 9. Et quia Arist. in sexto ethi. loquebat̃ de eis, vt virtutes sunt, vt expresse dicit. S. Tho. super Boetiũ Boe. tri. q. de trini. q. 5. articulo primo. ideo sapientiam contra sciẽ 5. ar. 1. tiam distinxit, ponens quinq; virtutes intellectuales. Secundo dicitur quod sapientia non distinguit̃ contra sciẽtiam, sicut vna species contra aliam, sed sicut proprium contra commune. sicut perfectissimum animal contra G animal cõmuniter dictum, & perfectissimum entium contra ens &c. Sciẽtia enim nihil aliud nominat nisi habitum per demonstrationem acquisitum, quod cõmune est omnibus scientijs. Sapientia vero notat talem habitum ex primis causis rerum procedentem, quod est vltimum in quod potest scientia, & proprium vni tm̃ &c. T, c. 10. ibi. Et quia virtus rei attenditur sm vltimum sui posse, vt di Cap. 8. citur in primo cęli ideo sapientia non solum est scientia, sed est maxime scientia, & virtus oĩum scientiarum &c. vt in sexto ethicorum habetur, vtraq; responsio. s. Tho. consona est, licet sola secũda formaliter habeatur ab ipso in. q. supradictis &c.

De principijs communibus & proprijs demonstrationis. Cap. 11. t. c. 24.

H DIfficile autem est cognoscere, si sciuit, aut nõ. difficile est enim cognoscere, si ex vniuscuiusq; principijs scimus, aut nõ, quod est scire. existimamus autem, si habeamus ex veris quibusdã syllogismum, & primis scire. hoc autem non est, sed oportet primis cognata esse. Dico autẽ principia in vnoquoq; genere hæc, quæ q sunt, non contingit monstrare. Quid igitur significant & prima, & quæ ex his, accipitur. q autem sunt, principia quidem necesse est accipere, alia vero monstrare, vt quid vnitas, aut quid rectum, aut triangulum. esse autẽ vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero monstrare. Sunt autem, quibus vtuntur in demonstratiuis sciẽtijs, alia quidẽ propria vniuscuiusq;

cuiuſq; ſcientiæ, alia vero cōmunia. communia autem ſecundum proportionem, quoniam vtile vtiq; quantum in eo, quod ſub ſcientiam eſt, genere. propria quidē, quemadmodum lineā eſſe talem, & rectum: communia vero, vt ſi ab æqualibus æqualia auferantur, quòd æqualia ſunt reliqua. ſufficiens autem eſt vnumquodq; horum, quantum eſt in genere. idem enim faciet, & ſi non de omnibus acceperit, ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetico autem in numeris. Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur eſſe, circa quæ ſcientia ſpeculatur inexiſtentia per ſe, veluti vnitates Arithmetica, Geometria vero puncta, & lineas: hæc enim accipiunt eſſe, & hoc eſſe. horum autem paſſiones per ſe, quid quidem ſignificat vnaquæq; accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar aut par, aut quadrãgulum, aut cubus: Geometria vero, quid irrationale, aut refrangi, aut cōcurrere. quòd autem ſunt, monſtrant & per cōmunia, & ex demonſtratis. & Aſtrologia cōſimiliter. Omnis enim demonſtratiua ſcientia circa tria eſt, & quæcunq; eſſe ponuntur. hæc autem ſunt, genus, cuius per ſe paſſionum eſt ſpeculatiua: & communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primo demonſtrant: & tertiū, paſsiones, quarum quid ſignificat vnaquæq; accipit. Nonnullas tamen ſcientias nihil prohibet quædam horum deſpicere, vt genus non ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtū, ꝙ eſt: non enim ſimiliter planum, ꝙ numerus eſt, & ꝙ frigidū & calidum. & paſsiones non accipere, quid ſignificant, ſi ſint planæ: quemadmodum neque communia non accipit, quid ſignificant, hoc, quod eſt, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum. ſed nihil minus natura tria hæc ſunt, circa quod monſtrat, & quæ monſtrat, & ex quibus. Non eſt autem ſuppoſitio, neq; petitio, quod neceſſe eſt eſſe propter ipſum, & videri neceſſe. non enim ad extrinſecam rationē demonſtratio, ſed ad eam, quæ in anima, quoniam neq; ſyllogiſmus. ſemper enim eſt inſtare ad extrinſecam rationem, ſed ad intrinſecam rationem nō ſemper. Quæcunq; igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrans, hæc quidem, ſi apparentia diſcenti accipiat, ſupponit, & ſunt non ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum. ſi vero, aut nulla inexiſtēte opinione, aut & contraria inexiſtente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt ſuppoſitio & petitio. eſt enim petitio, quod ſubcontrarium eſt addiſcentis opinioni, aut quod aliquis demōſtrabile exiſtens accipiat, & vtatur nō moſtrans. Termini quidē igit nō ſunt ſuppoſitiōes, neq; .n. eſſe aut non eſſe dicunt, ſed in ꝓpoſitionibus ſuppoſitiones. terminos autē ſolū intelligere oportet,

A hoc autem non eſt ſuppoſitio, niſi & ipſum audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat. ſed quibuſcunq; exiſtentibus, eo ꝙ illa ſunt, fit concluſio. Neq; Geometra falſa ſupponit, quemadmodum quidam aſſeruere dicentes, ꝙ non oportet falſo vti, Geometram vero mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam deſcriptam, non rectam exiſtentem. Geometra vero nihil concludit, eo ꝙ hæc eſt linea, quam ipſe locutus eſt, ſed quæ per hæc oſtenduntur. Præterea petitio & ſuppoſitio omnis, aut vt totū, aut vt in parte: definitiōes vero neutrū horum. Formas quidem igitur eſſe, aut vnum aliquid preter multa, non neceſſe, ſi demonſtratio erit. B eſſe quidem igitur vnum de multis verum dicere, neceſſe eſt. non enim erit vniuerſale, niſi hoc ſit. ſi autem vniuerſale non ſit, medium non erit, quare neq; demonſtratio. oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus eſſe, non æquiuoce.

Summa huius capituli hæc eſt.

Difficile eſt cognoſcere ſi eſt ſciens aut non. probatur à priori quia difficile eſt diſcernere an ex proprijs cuiuſq; ſciamus, quod eſt vere ſcire, an non. quod probatur à ſigno, quia opinamur quandoq; ſcire, ſi ex veris & primis habeamus ſyllogiſmū, quod ſm veritatem non eſt ſcire, ſed oportet proxima eſſe primis. — Cōcluſio.

Principia in vnoquoq; genere ſunt illa, quæ cum ſint vera non contingit demonſtrare. — Diffinitio.

C Quid ſignificant prima, & quæ ex his ſunt differentia accipiendum. vt quid vnitas & quid rectum. — cōueniētia.

Quòd ſint principia, neceſſe eſt accipere, vt vnitatem eſſe: ꝙ vero ſint alia, neceſſe eſt monſtrare — Differētia.

Principiorum, quibus vtuntur demonſtratiuæ ſcientiæ aliqua ſunt cōmunia, vt ſi ab æqualibus æqualia demas: aliqua ꝓpria, vt lineā eſſe huiuſmodi & rectum. — Diuiſio.

Principia cōmunia ſunt quæ ſm analogiā quãtū vtile eſt in eo quod eſt ſub ſcientia genera accipiuntur. — Diffinitio.

Sufficiens eſt acceptio cōmunium principiorū applicatorum ad genus propriū. declaratur à ſigno, quia idē faciet geometra, ſi non de omnibus accipiat, ſed in magnitudinibus. — Concluſio.

Propria principia ſunt, quę accipiunť eſſe, & hoc eſſe, circa quæ ſcientia ſpeculatur quę ſunt per ſe. i. paſsiones quarum quid ſignificãt accipit, & ꝙ ſint demonſtrať per cōmunia & ex his quæ demonſtrantur, declarať quia. — Diffō.

Omnis demonſtratiua ſciētia circa tria eſt. ſ. quæ ſup-D ponuntur eſſe: genus ſ. ſubiectum, cuius per ſe paſsionū ſpeculatiua eſt: & dignitates, ex quibus demonſtrat primis: & paſsiones, quarum quid ſignificant vnaquæq; ſcientia accipit. — Declaratio.

Et ſi quaſdam ſcientias nihil prohibeat quædam horum deſpicere, quia nō ſimiliter manifeſta ſunt in omnibus ſcientijs, genus ſubiectum & paſsio, ſicut & cōmunia deſpici contingit, quia valde nota ſunt: tria tamen ſupradicta in omni ſunt ſcientia, ſ. circa quod, & quod, & ex quibus demonſtratur. — Excluſio.

Quod propter ſeipſum eſſe neceſſe eſt & videri neceſſe eſt, nō eſt petitio neq; ſuppoſitio, ſed dignitas. probatur à priori, quia non eſt ad exterius rationē, ſed eam, quæ eſt in anima inſtare: quod probatur dupliciter à poſteriori. & qa neq; ſyllogiſmus eſt eius, & qa ad exterius rōnem ſemp eſt inſtare, ad interius non ſemper. — Diffō.

Omne demonſtrabile, quod accipitur eſſe abſq; demonſtratione. — Diffō.

monstratione. si (probabile est discenti) suppositio est: si neutrale petitio, si contrarium quæstio.

Cõclusio. Termini suppositiones non sunt. Sed in propositionibus suppositiones sunt. probatur prima pars à priori dupliciter. primo quia nec esse, nec nõ esse dicunt. secundo quia intelligere eos oportet, ꝙ supponere non est, nisi audire supponere dicatur.

Exclusio. Geometra dicens lineam descriptam rectam aut pedalem, quæ non est recta aut pedalis falsum non supponit (vt quidã dicunt) quia geometra nihil concludit de hac, quã posuit linea, sed de vsi, quæ per hanc intelligitur.

Probatio tertia pcedẽtis cõclusionis. Amplius oẽs petitio, aut suppositio, aut sicut totũ est, aut sicut in parte: termini aũt neutrum horum. ergo.

Conclusio cõditiõalis. Si demonstratio erit species, aut vnum aliquid extra multa esse non est necesse, esse tamen vnum de multis verum dicere necesse est. probatur secunda sequela à destructione cõsequentis ad destructionem antecedentis, quia aliter non erit vniuersale, & consequenter non erit medium, & consequenter non erit demonstratio. probatur similiter vtraque consequentia vltimo illata, quia in demonstratione oportet vnum & idem non æquiuoce de pluribus esse.

Series autem hæc est.

CVM docuisset non ex cõmunibus, sed proprijs ptincipijs oportere procedere intendit in hoc capitulo tractare de principijs cõmunibus & proprijs diffinitiue & diuisiue. & quinque facit. primo necessitatem tractandi insinuat vnica conclusione. secundo de ipsis principijs determinat diffiniendo principia cuiusque generis, & consequentiam & differentiam inter principia & principiata ponendo, & diuidendo diffiniendoque membra, vt clare liquet, excludens vltimo instantiam sumptam ex eo, ꝙ non quælibet scientia in principio sui omnium horum meminit. tertio descendit ad diffiniendum & discernendum species principiorum, diffiniẽdo quid sit dignitas, suppositio, quid positio, & quid quæstio. quarto qm̃ inter principia demonstrationis in capitulo secũdo (diffinitiõe) posuerat & eius adhuc nõ meminerat hic, ideo vnica cõclusione ab omnibus nunc supradictis eam separat tribus rationibus hoc probans. Sed inter secundam & tertiam excludit instantiam ortam hic, ex eo ꝙ propositiones verum vel falsum dicere asserat tam in prima ꝗ in secunda ratione, per hoc separans ab eis diffinitiones. quinto qm̃ de principio demonstrationis, quod est diffinitio agebat, & diffinitio significat ipsas naturas rerum, quas Plato separatas ponebat, ideo eas à principijs demonstrationis excludit conditionali conclusione in calce posita.

Num alijs scientijs à metaphysica conueniat primorum, circa quę sunt, quid est accipere.

CIrca conuenientiam primorum cum his quæ ex his sunt, in hoc, ꝙ vtrorumque necesse est accipere quid, aduerte. S. Tho. in expositione vult hoc intelligi in scientijs alijs à metaphysica, quia cõsiderare de quæstione quid est proprie metaphysici est cuius est considerare de substantia, cæterę autem scientiæ à metaphysica accipiunt ipsum quid. hæc verba valde pfunda sunt, & multas habent dubitationes. Quomodo. s. metaphysica non accipiat quid subiecti sui, cum vniuersaliter dictum sit superius ꝙ semper de subiecto præsupponitur quid, & quomodo aliæ scientiæ accipiant quid subiecti & passionis à metaphysico, & an metaphysici sit considerare de quidditatibus subiectorum & passionum aliarum scientiarum, & an metaphysica sola consideret quęstionem quid est, & quantum valeat illa redditio causæ, quia metaphysicę proprie est cõsiderare quid est, ideo aliæ accipiunt quid & quia, metaphysica est de substantia. ideo eius est proprie considerare de quod quid est: quia cum aliæ scientię sint de substantia, & quidem partes non sint hæc, qm̃ metaphysicalia sunt & horum Aristoteles hic non meminit, sanctusque Tho. incidẽter hoc dixit. & in sexto me-

circa. t. c. 1.

E taphysicę de hoc tractatur, ideo illueusque differẽtẽ oẽs primo excepto, quod præsentis intentionis est, & facile soluitur. nõ enim dicimus metaphysicalem doctrinam, aut discursum non præcognoscere & præsupponere quid & quia subiecti &c. & alias scientias hic præsupponere, sed dicimus alias scientias hæc accipere, Metaphysicam autem hęc non accipere: qm̃ caput est omnium, & à nulla accipit superiori. & quia multum interest inter hoc, et illud (vt de se patet) ideo accipere hæc alijs scientijs à metaphysica conuenire dictũ est. Amplius, qm̃ tota scientia inferior. i. aggregatum ex principio scientiæ, & scientia ipsa accipit quid à metaphysico, tota autẽ metaphysica nihil accipit, aut præsupponit quomodolibet, quia nihil ante se habet, conuenienter dictum est, alijs hoc scientijs conuenire non metaphysicę. ꝙ si ad metaphysicam hæc extendere vis, & accipere pro præsupponere, glosare vis, & p metaphysicã discursum metaphysicalem intelligere, sententiam teneas, sed linguam cohibeas. Vide cõmẽtatorem. 6. metaphy.

F Num Passio inter principia annumeretur, vel principiata.

CIrca diuisionem principiorum scientiæ dubitatur, quia Aristoteles videtur sibimet contrarius. In hac siquidem diuisione numerat inter principia scientiæ, quid passionis, vt patet in exemplo. secundo quid dat de principijs proprijs, cum ait propria principia vt lineam esse huiusmodi & rectum, recti enim nomine passio intelligitur, sicut nomine lineæ subiectum. Vnde & S. Tho. exponendo ait tam diffinitionem subiecti ꝗ passionis inter principia propria scientiæ esse. In principio autem huius capituli assignando conuenientiam & differentiã inter principia, & ea quæ ex principijs sunt, passionem non inter principia, sed inter ea quæ ex principijs sunt. i. principiata numerauit, dans exemplũ de vnitate & magnitudine tanꝗ principijs, & de recto & triangulo tanꝗ principiatis. passiones ergo & non principia, & principia esse dixit, quod est impossibile. Ad hoc facile respondetur dicendo, ꝙ cum principium relatiuum sit, nõ inconuenit passiones respectu diuersorum non esse principia & esse principia. Si enim passiones considerentur

G in ordine ad oẽa, quę continent in aliquo genere subiecto de quo est scientia, sic passio est inter principiata, qm̃ ex gñe subiecto oritur, & vnũ est illorũ principiatorum, quæ in illo genere continentur: si vero considerentur in ordine ad scientiam, quæ acquiritur de illo genere subiecto, sic passio quoad suum quid iter principia numerata est, licet quo ad suum quia, inter principiata sit. Et qa Arist. in principio capituli principia in vnoquoque genere (omnium, quæ in illo genere sunt) assignabat, ideo passionẽ inter ea ꝗ ex principijs sunt numerauit. Quia vero postmodum principia scientiæ determinauit, ideo inter principia passionem, quo ad suum quid numerauit. horum aũt signum est, ꝙ tũc absolute dixit quid significant prima, & quæ ex his &c. postmodum cum additione dixit principia, quibus vtuntur in demonstratiuis scientijs sunt &c. & sic ex ipsorum vocabulorũ additione discretionem sensuum percipere possumus. Posset & secun

H do non inconuenienter dici, ꝙ primo passionem inter ea quæ ex principijs sunt numerauit, nõ quid passionis, deinde non ipsam passionem, sed eius quid inter principia computauit, & sic nulla contradictio est inter dicta eius, quia distinctio rationis inter diffinitionem & diffinitum inuenta sufficit ad diuersitatem subiectorum in propositione faciendam, & sic etsi sit affirmatio & negatio eiusdem non erit de eodem.

De proprio rum principiorum cognitione. CIRCA descriptionem principiorũ propriorum aduertenda sunt duo. primũ est ꝙ Ari. dicens ꝙ de linea. i. de subiecto accipitur esse, & hoc esse: insinuauit de subiecto oportere accipi quid rei. ly enim hoc esse, quid nominis non sonat, sed quid rei, nisi vocabula peruertere velimus. secundum est ꝙ Arist. quid passionis inter propria principia vel non enumerat vel latenter ponit. si nõ enumerare credimus. qa inter principia minimum est, prætersse

præteriſſe credimus principalius intentum. Si latenter inſinuaſſe accipimus ex illius verbis qd (ſignificant vnã quãq; recipiunt) ex eadem cauſa factum accipimus. nec immerito, quia cũ principium analogice dicatur de ipſo ſubiecto, ſat fuit explanare primum analogatorꝫ. & ſm vel ſic inſinuare, vel ex dictis inſinuaſſe abſq; repetitiõe.

Quæ ſuppoſitiones vocentur.

CIRCA deſcriptionem dignitatis. Aduerte ꝙ ſupponere dupliciter ſumi poteſt. vno modo improprie & large, & ſic diſtinguitur contra quærere & demonſtrare, et hoc modo dicere conſueuimus ꝙ ante demonſtrationẽ præſupponimus tria. ſ. quid & quia ſubiecti: quia dignitatis & quid paſsionis, eo quod iſta non demonſtrãtur, ſed præcognoſcere oportet, & ſic non ſumitur in propoſito. ſecundo modo ſumitur ſupponere proprie, & ſic diſtinguitur contra euidenter præponi, & hoc modo dicimus dignitates non eſſe ſuppoſitiones, eo ꝙ non ideo ꝓponuntur, quia ſupponamus ita eſſe. ſed ex euidentia ꝓpria ſibi vendicant, ꝙ principia ſint conſequentiũ & dicendorum. & illas tantum ſuppoſitiones proprie vocamus, quæ quia ita ſupponimus eſſe vel nõ eſſe, principiorum & fundamenti actum habent, & hoc modo accepit hic Ariſt. ſuppoſitiones.

Quid dignitas.

CIRCA eandem deſcriptionem dignitatis aduerte, ꝙ cum ratio multis modis ſumatur, in propoſito ſumiẽ pro cauſa proxima euidentiæ propoſitionum. quæ quia qñq; interius, in anima. ſ. quandoq; exterius, ideo rationem diuiſit Ariſt. per interius & exterius. Intendens ꝑ (rationem interius) lumen intellectus agentis, & per rationem exterius, medium terminum. Ad cuius manifeſtationem ſciendum eſt ꝙ propoſitiones dupliciter euidentes redduntur intellectui noſtro. Vno modo per ſolum lumen intellectus agentis. ſolum dicimus, nõ excludendo terminos eius, ſed extrinſeca, & iſtis cauſa ꝓxima tam euidẽtiæ quam aſſenſus noſtri, eſt id quod intus eſt. Interius ratio vocata ab Ariſt. eo quia ratio eſt ꝙ videãtur illæ propoſitiones, & aſſentiamus eis, & animæ ipſæ intraneum eſt, vt pote connaturalem. Iſtæ autem ſunt primæ ꝓpoſitiões, quas dignitates vocamus, iuxta illud Cõmentatoris primo de aĩa, cõmẽto. 1. Intellectus agẽs eſt cã primarũ ꝓpõnum quo ad euidentiã. ſ. & aſſenſum.

Cõ. 1.

Quædam vero ꝓpoſitiones ſunt, quibus, vt fiant euidentes intellectui, nõ ſufficit interius lumen, ſed requiriẽ medius terminus applicatus &c. & in iſtis cauſa ꝓxima euidentiæ & aſſenſus noſtri eſt ipſum medium exterius ratio vocata ab Ariſt. Ratio quidem quia ratio eſt, ꝙ videantur propoſitiones illæ & aſſentiamus eis. Exterius vero, quia non ab ipſa natura animæ medij termini lumen emanat, ſed à ſenſibilibus, quæ extra animam ſunt acquiſitum eſt. huiuſmodi autem ꝓpoſitiones ſunt vere quidem. ſed non primæ, ſed demonſtrabiles, quæ ſuppoſitiones, vel petitiones, vel queſtiones denominanẽ &c. Contra primas, quia interius. i. ex natura quæ cõmunis oĩbus eſt ratio, non põt inſtari intrinſecus, licet extrinſecus ſm vocem poſsit contradici. Cõtra ſecũdas. Quia ex ſenſibilibus extra ratio venit rationibus apparentibus inſtari adeo poteſt, vt decipi etiam poſsimus, vt patet.

Qũo diffinitiones nõ ſuppoſitiones.

CIRCA illam concluſionẽ, qua dicitur terminos ſuppoſitiones non eſſe, nota in ſecunda ratione (ly intelligere) cum ait terminos intelligere oportet. poteſt nanq; (ly intelligere) ſumi dupliciter. Vno modo vt diſtinguitur contra ſentire, prout ab intelligere animam humanã intellectiuam vocamus, & ſic cõprehendit ſub ſe, omnes operationes intellectus cuiuſq;, & ſic non ſumitur hic dum diciẽ, ꝙ terminos oportet intelligere &c. Alio modo ſumitur vt diſtinguitur contra ratiocinari. prout ab intelligere ſubſtantias ſeparatas intelligentias dicimus, & animam humanam rationalem potius ꝙ̃ intellectualem appellamus, & qm̃ apprehẽdere abſq; diſcurſu proprium eſt ſubſtantiarũ ſeparatarum, & animæ humanæ non niſi per quãdam participationẽ cõuenit, eo ꝙ ſupremum infimi attingit infimũ ſupremi, vt Dionyſius ait.

A ideo duobus modis inueniẽ in nobis intelligere ſic ſumptum. ſ. reſpectu primorum cõplexorum, quæ nunc diximus ſolo lumine intellectus clarere, & à tali intelligere habitum principiorũ intellectum vocamus, & reſpectu incõplexorum, quę (vt ſic) nec vera nec falſa ſunt, nec cõpoſitione, nec diuiſione percipiunẽ, ſed ſolo intellectuali aſpectu. & tale intelligere propter ſui excellentiam proprium nomen ſortitum eſt, & abſolute intelligere vocatur cõmunicato cum ſuperiorum ſpirituum operatione vocabulo. & ſic in propoſito ſumitur, cum diciẽ, terminos intelligere oportet, qm̃ diffinitiones, neq; diſcurrendo, neq; componendo, & diuidendo cognoſcimus (niſi forte per accidens) ſed ſimplici apprehenſione. Suppoſitiones autem, quæ eſſe vel non eſſe dicunt cõponendo & diuidendo intuemur. Appellauit aũt diffinitiones terminos ab ipſo terminãdi actu, qm̃ ſicut terminus rei rem ita cõplet, vt nihil deſit, aliter terminata non eſt, & nihil illius extra terminum eſt, aliter nõ concluderet toB tam rem quam terminaret, & nihil intra terminum eſt, quod illius rei aliquid non ſit, aliter proprius terminus eius non eſſet, ſed excederet terminus terminatum. ita diffinitio rem à prima potentia vſq; ad vltimum actum explicans, per omnia facit (vt de ſe patet.)

Intellectus qũn habitꝰ primorum principiorꝫ.

CIRCA tertiam rationem qua terminos nõ eſſe ſuppoſitiones probat. dubitatur, quia ſibiipſi contrarius videtur Ariſtoteles. ſupra nanq; in capitulo nono. diffinitionẽ eſſe vniuerſalium docuit & non ſingularium, quæ corruptibilia ſunt. nunc vero ait ꝙ diffinitio neq; eſt vniuerſalis, neq; particularis. Ad hoc facile dicitur, ꝙ aliud eſt diffinitionem eſſe vniuerſalis, i. rei conditionem vniuerſalitatis habentis, & aliud eſt diffinitionẽ non includere ſignum vniuerſale, aut particulare. primum enim ſignificat rem quæ diffinitur ad hoc vt diffiniatur oportere abſtractam eſſe à materialibus conditionibus. ſm aũt denotat in diffinitione ipſa ſignum nullum aſſumi. hæc autem duo nõ ſolum ſibiinuicem non contradicũt, C ſed neceſſario conueniunt cuilibet diffinitioni. & primũ quidem ſuperius declarauerat Ariſtoteles cũ diffinitiones ſempiternorum eſſe docuit. ſm vero modo dicit, ſed cauſam non aſsignat, quia valde euidẽs eſt, quia cum in diffinitione nihil ponendũ ſit niſi quod ſignificat ipſum diffinitum vel eius principia &c. & ſigna non ſignificãt ſed conſignificant, qm̃ vniuerſaliter vel particulariter affirmatur vel negatur, vt dicitur in primo & ſecundo perihermenias conſequens eſt, ꝙ nullum ſignum in diffinitione ponatur. & ideo non eſt ſicut in toto, nec ſicut in parte, non enim dicimus quoddam animal rationale, aut animal quoddam rationale, terminũ hominis aſsignãtes, ſed ſimpliciter aĩal rationale. Nec credas Ariſtotelem oblitum indefinitorum: cum dixit omnis petitio ſicut in toto aut in parte, ſed ſub particularibus comprehendiſſe eas, ſcito quia æquiualent.

Definitio qũo ſit vniuerſaliũ, ſi nõ eſt vniuerſalis, neque particularis.

T. cõ. 22.

T. c. 22.

Primo cap. 2. c. 1. poſt medium.

De Vſu principiorum cõmunium & propriorum in ſcientijs demonſtratiuis. *Cap.* 12.

D NOn contingere autem ſimul aſſerere & negare, nulla accipit demonſtratio, niſi oporteat monſtrare & concluſionem ſic. Monſtratur aũt accipientibus primum de medio, ꝙ verum, negare autem non verum. Medium autem nihil differt eſſe, & non eſſe accipere: conſimiliter autem & tertium. ſi enim datum eſt, de quo hominem verum dicere, ſi & non hominẽ verum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe, totum, non animal autem non. erit enim verum dicere Calliam, ſi & nõ Calliam, tamen animal, non animal autem nõ. Cauſa autem, quoniam

primum

primum non solum de medio dicitur, sed & de alio, eo quod est in pluribus. quare neque si medium & idem est, & non idem, ad cōclusionem nihil differt. Omne autē asserere, aut negare demonstratio ad impossibile accipit: & hæc neque semper vniuersaliter, sed quātum sufficiens est. sufficiens autem est in genere. dico autem in genere, vt circa quod genus demonstrationes fert, quemadmodum dictum est & prius. Communicant autē omnes scientiæ sibiinuicem secundum cōmunia. communia autem dico, quibus vtuntur, tanquā ex his demonstrantes, sed non de quibus monstrant, neque quod monstrant. Et Dialectica omnibus, & si aliqua vniuersaliter tentet monstrare cōmunia: vt quod omne asserere, aut negare: aut quod æqualia ab æqualibus: aut talium nonnulla. Dialectica vero non est ita determinatorum quorundam, neque generis alicuius vnius. non enim interrogaret. demonstrantem enim non est interrogare, eo quòd oppositis existentibus non monstrauit idem. monstratum est autem hoc in ijs, quæ de syllogismo. Si vero idem est interrogatio syllogistica, & propositio contradictionis: propositiones autem secundum vnamquanque scientiam, ex quibus syllogismus secūdum vnamquanque scientiam: erit vtique aliqua interrogatio scientialis, ex quibus, qui secundum vnamquanque, proprius fit syllogismus. Planum igitur, quod non omnis interrogatio geometrica fuerit, neque medicinalis: similiter autē & in alijs: sed ex quibus, aut monstratur aliquid, de quibus Geometria est: aut ex eisdem monstratur Geometriæ, quemadmodū Perspectiua. cōsimiliter autem & in alijs. & de his quidem & rationem subijciendum ex geometricis principijs, & conclusionibus. De principijs vero rationem non subijciendum Geometræ, inquantum Geometra. consimiliter autem & in alijs scientijs. Neque igitur omnem interrogationem vnusquisque scientificus interrogare debet: neque omne interrogatum responderе de vnoquoque: sed quæ secundum scientiam determinata sunt. Si autem disputabit cū Geometra, inquantum Geometra, sic, manifestum quod bene, & si ex his aliquid monstret: si autem non, non bene. Planum autem, quod neque redarguit Geometram, nisi secundum accidens. quare non erit in non Geometricis de Geometria disputandum: latebit enim praue disputans. cōsimiliter autē & in alijs scientijs se habet. Quoniam autem sunt Geometricæ interrogatiões, sunt ne igitur & non Geometricæ? & iuxta vnāquanque scientiam, quæ secundum ignorantiam qualem'nam Geometricæ sunt? Et vtrum secūdum ignorantiam syllogismus, qui ex oppositis syllogismus, aut paralogismus? Secundum

E Geometriā vero, aut ex alia arte. vt musica est iterrogatio nō Geometrica de Geometria. coalternas vero coincidere existimare, Geometrica quodāmodo, & nō Geometricas alio modo. Duplex. n. hoc, quemadmodū irrhythmicum: & alterum quidē non Geometricum, eo quòd non habet, quemadmodum irrhythmicum: alterum vero, eo quòd male habet. & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs contraria. In Mathematicis vero non est similiter paralogismus, quoniam medium est semper, quod duplex. de hoc enim omni, & hoc rursus de alio dicitur omni: quod autem prædicatur non dicitur omne. hæc autem sunt, ac si intellectione viderentur. In rationibus vero latet. nunquid

F omnis circulus figura? si vero descripserit, planum. quid autem, carmina circulus? manifestum, quod non sunt. Non oportet aūt instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. quemadmodum. n. neque propositio est, quæ nō est in pluribus, non. n. erit in omnibus: ex vniuersalibus aūt syllogismus: planum quod neque instantia. eædem. n. propositiones, & instantiæ. quam. n. fert instantiā, hæc fieri potest propositio, aut demonstratiua, aut dialectica. Contingit aūt quosdam nō syllogistice dicere, eo quod ex vtrisque consequentia accipiunt: quemadmodū & Cæneus facit, quod ignis in multiplicata proportione. etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: &

G hæc est proportio. sic autē non est syllogismus, nisi celerrimā, proportio sequatur multiplex: & ignem celerrima in motu proportio. Aliquādo quidem igitur non contingit syllogizare ex acceptis: nonnunquam vero contingit, sed nō videtur. Si antem impossibile esset ex falso verū monstrare, facile vtique esset resoluere: conuerteretur enim ex necessitate. Sit enim A ens: hoc autem existente, hæc sunt, quæ noui, quod sunt, vt B: ex his itaque monstrabo, quod illud est. Conuertūtur autē magis quæ sunt in Mathematicis: quia nullum accidens accipiunt, (sed & hoc differūt ab ijs, quæ sunt in disputationibus) sed definitiones. Augentur autem non per media, sed eo

H quod assumunt. Vt A de B: hoc autem de C: rursus hoc de D: & hoc in infinitū. Et in latus: vt A, & de C, & de E. vt est numerus quantus, vel & infinitus, hoc, in quo A: impar numerus quantus, in quo B: numerus impar, in quo C: est igitur A de C. & est par quantus numerus, in quo D: par vero numerus, in quo E: est igitur A, de E.

Summa huius capituli hæc est. Prima cōclu.

NVlla demonstratio vtitur hoc principio contingere simul affirmare & negare est impossibile, sed non conuenit simul affirmare & negare. probatur à priori, quia si vteretur ex parte maioris extremitatis superflue fieret, quia idem significat dicēdo homo est animal. & dicendo homo est animal, & non est non animal. si ex parte

parte medij aut minoris extremitatis nihil differt, quo ad illationem conclusionis & necessitatem præmissarũ. non minus enim præmissæ sunt veræ, & sequitur cõclusio vera, si de medio affirmato tantum verificetur maior extremitas q̃; si de eo affirmato & negato verificetur. & similiter est de minori extremitate tam respectu medij q̃; maioris extremitatis. probatur, quia primum non solum de medio dicitur, sed de alio, quoniam de pluribus dicitur q̃; medium.

2. ꝯclusio. Demonstratio ducens ad impossibile vtitur hoc principio. omne affirmare aut negare verum est, & non semper vniuersaliter, sed contractum ad genus, circa quod demonstrationes sunt.

3. ꝯclusio. Cõmunicant omnes scientiæ sm cõmunia, vt ex quibus, non vt de quibus, nec vt quæ demonstrant.

4. ꝯclusio. Dialectica & si aliqua vniuersaliter tentet demonstrare cõmunia omnibus vtitur.

5. ꝯclusio. Sed dialectica non est sic determinatorum quorundã, neq; generis alicuius vnius. probatur à posteriori: quia si esset, non interrogaret. probatur, quia demonstrator non interrogat. probatur, quia idem oppositorum esse non potest demonstrari.

6. ꝯclusio. In qualibet scientia sunt propriæ interrogationes sciẽtiales. probatur à priori, quia propositio & interrogatio syllogistica idem sunt.

7. ꝯclusio. Propriæ interrogationes in geometria sunt, ex quibus aut demonstratur aliquid de geometricis, aut aliqd demonstratur geometrice, sicut in speculatiua, & similiter est in alijs scientijs.

8. ꝯclusio. De proprijs interrogationibus geometriæ ponenda est ratio ex principijs & cõclusionibus geometricis, principiorum vero ratio non est danda à geometra sm quòd geometra est, & similiter est in alijs.

9. ꝯclusio. In qualibet scientia sunt propriæ responsiones, quę s. sunt sm illam determinatam scientiam. declaratur ex proprijs interrogationibus, quĩa non est vnumquẽq; scientem quodlibet interrogare, nec sm omne interrogatum respondere.

10. ꝯclusio. In qualibet sciẽtia sunt propriæ disputatiões, quæ scilicet sunt vt inter geometras secũdum q geometræ. probatur à priori, quia aliter non arguit geometra nisi secũdum accidens.

Corr. Quare non erit in non geometricis de geometria disputandum. probatur, quia latebit praue disputantem, & similiter est in alijs scientijs.

Qõ primã. Vtrum sint aliquæ interrogationes non geometricę, & similiter in alijs scientijs.

Secunda. Vtrum interrogationes, quæ sunt secundum ignorantiam geometriæ sint geometricæ. & similiter in alijs scientijs.

Tertia. Vtrum syllogismus ignorantiæ in vnaquaq; scientia sit ex oppositis syllogismus, an paralogismus.

Ad primã. Interrogatio ex alia arte, puta musica, non geometrica est.

Secundam. Secundum ignorantiam geometrica quodammodo est, & quodammodo non geometrica. dicitur enim non geometricum dupliciter scilicet in nõ habendo & praue habendo. sicut irrhithmicum dupliciter scilicet non sonans & praue sonans.

Tertiam. In doctrinis non similiter est paralogismus. probatur à priori. primo quia medium in eis semper est dupliciter scilicet de ipso omni, & ipsum de alio omni, & quod p̃dicatur non dicitur de omni. probatio maioris, quia hęc sunt videre intellectu. Declaratio huius probationis, licet in orationibus lateat q omnis circulus sit figura, si tamen scribatur, manifestum est, quòd non sunt carmina circulus.

Propositio Non oportet ferre instantiam in ipsum syllogismum scilicet demonstratoris, si sit propositio inductiua. i. particularis. probatur à priori, quia instantia in demonstratione est propositio demonstratiua, quia quam ferunt instantiam propositionem faciunt, propositio autem demonstratiua vniuersalis est, quia de omni.

Aliquando non contingit syllogizare ex acceptis, cũ accipiunt vtrisq; inhęrentia vt Ceneus facit: aliquando contingit, sed non videtur. Secunda.

Si esset impossibile ex falso verũ monstrare facile esset resoluere. probatur à priori, quia conuerteretur ex necessitate veritas conclusionis & præmissarum. vt patet in terminis A antecedente vero, & B consequente. Tertia.

Conuertuntur magis quæ sunt in mathematicis. probatur à priori, qm̃ nullum accidens recipiunt: quod declaratur, quia in hoc differunt ab his, quæ sunt in disputationibus, sed assumunt diffinitiones. Quarta.

Augentur demonstrationes nõ per media, sed in post assumendo: vt A de B: B de C: C de D, & hoc in infinitum. Et iterum in latus, vt A primo modo, de C tertio modo: & E tertio modo per B medium. vt infinitum, aut infinitum de numero pari & impari per numerum quantum. Quinta.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo declarare quomodo scientiæ vtãtur cõmunibus, & proprijs, tria facit. & primo, quomodo vtantur cõmunibus declarare intendẽs, primis duabus conclusionibus insinuat, quomodo vtantur principijs cõmunissimis addens in tertia conclusione, quomodo vtantur principijs cõmunibus vniuersaliter loquendo: apponitq; in quarta & quinta differentiã, quo ad vsum cõmunium inter speciales & cõmunes sciẽtias, & cõmunes inter se. secundo qũo vtantur proprijs insinuare intendens, qualiter interrogando respondẽdo & disputando eis vtantur, quinq; sequentibus cõclusionibus ordinate enucleat. tertio adhuc circa propriorum vsum insistens, & qualiter cũ decipiuntur proprijs vtantur declarare volens tres quæstiones circa proprias interrogationes, & syllogismos deceptorios proprios mouet & ordinate soluit vt posuimus. Sed circa tertiæ quæstionis solutionẽ, quia difficultatem patit, sic procedit: qm̃ in ipso principio responsionis in demonstratiuis nõ esse paralogismos in dictione, declarat ex eo quod intellectu videntur adducens exemplum in fallacia æquiuocationis, & de similibus idem sumendum relinquens iudicium. deinde in prima ꝓpositione quales sint propriæ instantię in demonstratiuis interponendo subdit: subdit quidem quia hic determinandum erat qũo demonstrationes proprijs instando vterentur: interserit vero, quia hoc ad declarandam secundam responsionis partẽ, q. s. nõ sunt paralogismi extra dictionem in demonstratiuis præparat: vnde prosequendo responsionem intendens, q nec paralogismi extra dictionem fiunt in demonstratiuis: vel & in idem redit, intendens declarare, quod demonstrationes habent hoc peculiare, q vtunt proprijs absq; ea forma syllogistica, cuius negligẽtia fit sophisma consequẽtis in alijs, & per hoc habetur, q in demonstratiuis non est paralogismus extra dictionem, ex quo non est ille, de quo maxime est dubium, quia inquam hoc intendit & sophisma consequentis à positione consequentis fieri, & ex puris affirmatiuis in secũda figura, æquiualet. eo q syllogismus in secunda figura ex affirmatiuis vtitur medio vt consequente & antecedente. primum sicut arguens à positione consequentis vtit vno & eodẽ vt consequẽte & antecedente, ideo in secunda ꝓpositione declarat quandoq; licere ex affirmato bis prædicato syllogizare, & qñq; non. & ex tertia ꝓpositione conditionali, subintellecta vera categorica. s. q demonstratio non potest esse ex falsis, quæ ponit particulariter antecedens illius conditiõalis intentũ habetur quod diximus, & confirmat quarta ꝓpositione idem alia rõne specialiter in mathematicis. quintam vero, quæ vltima est ꝓpositionem, vel respondẽs tacitę obiectioni, quę ex quarta ꝓpositione oriri põt adiecit, vel vt rõne ad idem, vt in

S. Tho. habes, vel quia determinatis proprĳs interrogationibus, responsionibus, disputationibus, deceptionibus, tam dictione quàm extra dictionem, & instantĳs supererat de proprĳs augmentationibus demonstrationum determinare. E

Num prima principia ingrediantur formaliter demonstrationem ostensiuam.

CIrca primam conclusionē occurrit dubium. An prima principia ingrediant̄ formaliter demōstrationē ostensiuam. videtur enim ꝙ sic. primo quia experimur hunc processum esse demonstratiuum (saltem materialiter loquendo) idem simul esse & non esse est impossibile: materiam primam esse sine forma est idem simul esse & non esse: ergo materiam primam esse absq; forma est impossibile. & tamen maior huius demonstrationis est principium primum in sua cōmunitate sumptum. ergo prima principia formaliter demonstrationem ingrediũtur. Secundo, quia Aristoteles in hac prima conclusione ponit expresse primum principium assumi in demonstratione ex parte maioris extremitatis, & experiētia cōuincit̄ hoc posse fieri, vt patet in exemplo ex textu sumpto. s. homo est animal, & nō est non animal: Callias est homo: ergo Callias est animal, et non est non animal. ergo idem quod prius. Tertio, quia nisi prima principia formaliter ingrederentur aliquam ostensiuā demonstrationem sequeretur alterum horum. s. vel ꝙ inter cōclusionem demonstrabilem & prima principia esset infinita distātia, vel quod demonstratio ad impossibile esset prior demonstratione ostensiua: quorum vtrunq; est inconueniens. consequentia deducitur sic. sit A conclusio, quæ demonstret̄ per B principiū: & B per C & C: per D: & sic deinceps ascendendo: aut deuenietur ad id quod immediate concludetur ostensiue ex primis principĳs, & habetur intentum, aut non: & si non, deuenietur ad aliquid, quod immediate concluditur ex primis principĳs demonstratione ducente ad impossibile, & habetur ſm inconueniens: aut nunq̄ deueniet̄ ad aliquid immediate conclusum ex primis principĳs, & sic est distantia infinita inter conclusionem illam & prima principia. Si enim finita esset pertransiretur tandem, ascendendo ex conclusione ad ipsa principia.

ita arg. cō. 2. physicorũ. cō. 12.

F

Ad euidentiā huius dubitationis sciendum est ꝙ principia ingredi demonstrationem, dupliciter intelligi potest. s. virtualiter & formaliter. Virtualiter ingredi demonstrationem est virtutem suam ad demonstrationē cooperari, & in proposito fit quando id, in quo saluatur principiorum virtus, illorum virtute conclusionem infert. & hoc modo non est dubium prima principia oēs demonstrationes ingredi, quoniam in omnibus præmissis, quæ demonstrationem integrant, saluatur primorū principiorum vis, qua conclusionem inferunt, roborant & confirmant, sicut in omnibus causis secundis vis primæ causæ operatur. Vnde Aristoteles ad scientiam requisita numerans loco præmissarum dignitates enumerauit causam principalem tangens, à qua omnes præmissæ deriuantur, & in hoc capitulo ait, quod omnes scientiæ cōmunicant ſm cōmunia, vt ex q̄bus demonstrāt. i. vt dignitatibus seu principĳs virtualiter (Modum autē declarare quo prima principia cooperantur omnibus p̄missis altioris negocĳ est, nec pigeret si logicus intellectus tantæ rei capax esset.) Formaliter autem ingredi demonstrationem est secundum seipsum in demonstratione assumi. Quod quia multipliciter in proposito fieri potest, duplici distinctione ad hoc elucidādum est opus.

G

Infra T.c.20. T.c.27.

H

Prima est. principia prima dupliciter sumuntur. s. in terminis cōmunissimis, vt non contingit simul esse & non esse, & ad terminos speciales contracta, vt non contingit simul habere tres angulos & non habere, moueri & nō moueri, & huiusmodi. Secunda distinctio est, principia prima sumuntur dupliciter. s. in actu signato, vt non contingit simul esse, & non esse, moueri & non

E moueri, & similia. & in actu exercito, vt A est ens, & nō est non ens: & B mouetur & non mouetur, & huiusmodi. Cum enim primum principium sit. affirmationem & negationem eiusdem de eodem &c. non se compati: hoc quod dico, non contingit simul esse & non esse, vel affirmare & negare, vel moueri & non moueri, significant illud, sed non exercent affirmationem contingentem, & negationem non, vel ecōuerso. Illud vero quod dico A est ens & non est non ens & similia ipsius affirmationis coniunctionem & negationis separationem exercent. Secant autem se mutuo prædictæ distinctiones, quia & principia tam cōmuniter q̄ contracte sumpta in actum signatum & exercitum diuiduntur: & ecōuerso, principia tam in actu signato q̄ in exercito in cōmuniter sumpta & cōtracta secant̄. Tangit vero vtraq; distinctio principia formaliter sumpta: quia cum membra vtriusq; coincidant, & membra primæ distinctionis principia sint formaliter sumpta, in omnibus membris

F principia formaliter sumēda erunt. Quòd autem primæ distinctionis membra principia sint formaliter sumpta, licet ex se euidens sit, tamen ex eo suaderi potest, ꝙ superius formaliter sumitur non solum quādo secundum se sumitur, sed etiam quando applicatum ad suum inferius accipitur, eo ꝙ inferius actu & intellectu includit in se superius. sicut in mathematicalibus non solum formaliter sumitur hoc principium, si ab æqualibus &c. quādo dicitur si ab æqualibus æqualia demas &c. sed etiam qñ dicitur, si ab æqualibus magnitudinibus æquales magnitudines, & si ab æqualibus lineis &c. Potest ergo, ad propositum descendendo, principia prima ingredi formaliter demonstrationem ostensiuam, intelligi quadrupliciter. Primo, loquendo de principĳs primis in sua cōmunitate sumptis in actu signato, puta ꝙ hoc quod dico, non contingit esse & non esse, assumitur vt præmissa alicuius demonstrationis. & hoc modo non inuenit prima principia demonstrationem ostensiuam formaliter

G ingredi, vt primum argumentum & similia ostendunt & demonstrationes, in quibus principium ipsum concluditur de inferiori: quod fit, quando conclusio est principium contractum. verbi gratia. idem simul esse & nō esse non contingit: moueri & nō moueri sunt esse & nō esse: ergo idē simul moueri, & nō moueri nō contingit.

Secundo, loquēdo de principĳs primis contractis tñ, & in actu signato. puta A non potest simul moueri & nō moueri, & hoc modo etiam demonstrationem ingrediũtur, vt patet in exemplo adducto de materia prima, dicendo, idem esse in actu & non in actu non contingit: materiā esse sine forma est materiam esse in actu & non in actu: ergo materiam esse sine forma non contingit, & sic de alĳs. Tertio, potest intelligi de principĳs primis in sua cōmunitate in actu exercito. puta A est ens & nō est nō ens. Et similiter quarto & vltimo modo, potest intelligi de principĳs primis contractis in actu exercito. puta A est mobile & non est non mobile. Et neutro

H horum modorum principia prima demōstrationem ingrediuntur ostensiuam, quia superfluitatem demonstratio abhorret, vanum autem est postquā affirmauimus aliquid de aliquo addere negationem contradictorĳ ab eodem, sufficit enim affirmasse. Si enim intendimus demonstrare mundum non esse infinitum, sed finitum, nō oportet assumere, omne corpus est finitum & non est infinitum, sed sufficit dicere, omne corpus est finitum: mūdus est corpus: ergo &c. nihil enim minus vel magis efficax redditur demonstratio illius subtractione vel additione. Et nota ꝙ quia Aristoteles de vsu primorū principiorum agebat nunc, vsus autem rei attendatur penes exercitium eius, ideo indistincte docens, quomodo demonstrationes accipiunt prima principia dixit, neque vnam demonstrationem ostensiuam illa accipere, intendens de illis in actu exercito (vt patet in exemplo subdito) homo est animal & non est non animal &c.

Ad primū

Ad primũ ergo aliter rñdere non oportet qa primum membrum ostendit. Ad secundum dicitur ꝙ textus Aristotelis nõ vniformiter videtur haberi apud omnes, &.s. Tho.textus.siquidem qui hodie cõmuniter inuenitur ille non est quem. S. Tho.glosauit, vt diligenter intuenti clare liquet,& longe melior est litera. S.Tho.litera cõmuni in hoc passu, vt patebit. Secundum enim cõmunem literam Aristoteles affirmat(conditionaliter tamen)principium primum assumi in demonstratione. Secundum vero literam.s.Tho.probat oppositum vt summarie deduximus,& licet cõmuni literæ applicare verbales glo. S.Tho. sit difficile (nisi forte extorquendo) à sensu tamen sua expositio non longe est, quoniam dicimus,ꝙ propter formam syllogisticam illud affirmauit. & ꝙ conditionalis nihil ponit, sed vera est tam antecedente q̃ consequente existente impossibili,& ꝙ breuitate vtens dicens principium primum contingere exerceri in maiori extremitate, subintelligi voluit hoc esse superfluum,vt litera.s. Tho.habet, vel ipse exponendo adiecit,quoniam euidẽs ex se est, licet aliꝫ antiqui sibi in hac B expositione non consentiant. Sed contra hanc responsionem vt magis elucescat instatur dupliciter. Primo qa si volo concludere aliud inesse alicui, & eius oppositum non inesse, necessarium & non superfluum est conditionare maiorem extremitatem, affirmatione eius & negatione oppositi. Verbi gratia.si concludendum est mũdum esse & finitum & nõ infinitum, oportet assumere, Omne corpus est finitum,& non infinitum:mundus est corpus:ergo mundus est finitus & non infinitus. Secundo quia illa additio non est superflua, quæ posito eo,cui additur,cadit sub dubio:sed posita affirmatione alicuius prædicati de aliquo adhuc cadit sub dubio remotio oppositæ negationis ab illo. ergo &c. minor exemplariter declaratur,quia scito ꝙ corpus sit animal adhuc nescitur & non est nõ aĩal,quia ista additio falsa est, cum eius cõtradictorium sit verum.s.corpus est non animal, vt pa- C tet. Ad primum horum dicitur, ꝙ aliud est loqui de requisitis ad syllogismum, & aliud de requisitis ad demonstrationem.licet enim ad formam syllogisticam integre seruandam stante illa hypothesi oporteret conditionare maiorem extremitatem affirmatione & negatione &c. quantum tamen ad vim demonstrandi non minus efficaciter concluderetur conclusio illa,si assumeretur,omne corpus est finitum q̃ si cum negatiõe oppositi assumit̃.nihil enim importat plus veritas istius,mundus est finitus & non est infinitus, q̃ istius, mundus est finitus(vt de se patet) & forte antiqui ratione & formæ syllogisticæ sic intellexerunt Aristo.non ratione vis demonstratiuæ,quia hoc valde clarũ est cuiq; disciplinato.

Secundo dicitur ꝙ conditionalis illa, si concludendũ est mundum esse finitum,& non infinitum &c.est vera: sed tam antecedens q̃ consequens est falsum, quoniam demonstratio non minus vitat superfluitatem in conclusione, q̃ in præmissis. & ideo nulla demonstratio illam D conclusionem concludit formaliter,sed virtualiter,dum concludit affirmatiuam, sed mundus est finitus.& hoc sufficit,ad hoc ꝙ sit scibilis,& merito, quia negatio per affirmationem cognoscitur & priuatio per habitum.

Ad secundum vero horum dicitur. ꝙ argumentum illud ex inaduertentia suppositionum procedit. corpus enim potest sumi dupliciter. Vno modo pro corpore in cõmuni,cum abstractione ab inferioribus,& sic,si quæratur,aut est animal,aut est non animal,vere respondetur neutrum,quia illæ contradictoriæ non sunt, sed affirmatiuæ de prædicato finito & infinito, inter quas cũ reduplicatione & præcisione &c. datur medium. si vero quæratur,aut est animal,aut nõ est animal,negatiua cõceditur. q̃m vera est denominatiue tñ,& sic corpus habet simplicem suppositionem. Alio modo sumitur corpus vt supponit personaliter indefinite tñ & sic duę,quę cõtradictorię vident̃ simul verificant̃, vt corpus est aĩal, A et corpus nõ est aĩal,qa sm diuersa supposita(licet vage) vtriq; parti substernitur (vt patet)si fiãt particulares, de quibus est idem iudiciũ dicendo aliquod corpus est animal,& aliquod corpus non est animal. Sciendum est secundo,ꝙ cum dicitur affirmationi superflue addi negationem oppositi, intelligimus respectu eiusdem ad idẽ, & similiter,& quæcũq; contra sophisticas importunitates,qualia hæc ẽt dicere consueuimus. alias de vsu primi principiꝫ sermo non esset, & in æquiuoco laboraretur. & ideo cũ dico,corpus est aĩal,& nõ est non aĩal, corpus debet pro eodẽ,vel eisdẽ præcise accipi, vt stat sub affirmatione aĩalis, & vt stat sub negatione non aĩalis,aliter subiectum non esset idem. Constat autem adeo vt euidẽtius apparere non patiatur natura humana,ꝙ vniformiter accepto subiecto,si affirmatio est vera,negatio est falsa,& econuerso. & ꝙ mente non contingit dubitare de negatione,posita affirmatione,licet ore instari possit,vt dicitur.4.metaphysi. His prælibatis iam patet ꝙ fal- T.c.9.
B sa est minor argumenti, & ꝙ eius probatio corpus non vniformiter accipit,quoniam in prima cum dicitur corpus est animal,corpus ibi sumitur pro sensitiuis corporibus,licet confuse, in secunda autem cum dicitur, ꝙ hæc est falsa, corpus non est nõ aĩal, sumitur corpus pro non sensitiuis, pro quibus sua contradictoria est vera.s.corpus est non animal. Nos autem corpus vniformiter sumimus.& ideo concludimus superflue assumi in maiore extremitate affirmationem eius & negationem oppositi,& nihilominus dicemus hanc.s.corpus est animal.& & non est nõ animal,esse veram, & eius oppositam subcõtrarie.s.corpus non est animal, & est non animal,esse similiter veram, quoniam sunt in materia contingenti, & pro diuersis suppositis sumuntur (vt de se patet.)

Ad tertium principale dicitur,ꝙ loquendo de principiꝫs in actu exercito, manifeste patet argumentum non concludere:quoniam supponitur ipsa sic sumpta esse & alia.ꝙ eis non repugnet assumi,& præmissę,cuius oppo C situm ex superfluitate incidere iam liquet. Nec videtur concludere etiam loquendo de principiꝫs primis in actu signato:dicam enim ꝙ nunquam deuenietur ad id quod immediate concluditur ex primis principiꝫs, quia forte nulla est eorum immediata conclusio, quæ sit vere conclusio, sed venietur in geometria ad principia p se nota, & similiter in philosophia, & similiter in metaphysica, quæ sunt primę præmissę suarum demonstrationum,& illæ præmissæ reducentur in prima principia non eo modo q̃no conclusiones reducuntur in præmissas, sed quo principia secundaria reducunt̃ ad priora. sicut in naturalibus aliqua reducuntur ad primas causas vt effectus ad causas,vt ista inferiora ad superiora, & aliqua,vt causæ secundæ ad priores,vt inferiores sphæræ ad superiores, vel intelligentias.

CIRCA declarationem eiusdem conclusionis dubitatur,eo ꝙ Aristo.æquiuocare videtur de vsu primi principiꝫ in maiore extremitate & minore & medio.ex par- De vsu primorũ principiorũ ex
D te siquidem maioris extremitatis ait, est animal,& non est non animal. ex parte autem mediꝫ & tertiꝫ,ut homo, & non homo, Callias & non Callias. vbi clare patet ꝙ non vniformiter vtitur affirmatione & negatione,& cõsequenter in æquiuocationem lapsus apparet. Augeturq; dubitatio, quia vti medio vel tertio taliter affirmato & negato,non est vti primo principio.nõ enim significat primum principium ꝙ de A & non A prædicetur B: aut non prædicetur,sed potius ꝙ de A & non A verificatur B: ergo &c. parte minoris extremi

Ad euidentiam huius dubitationis, notandæ sunt duę distinctiones. Prima est quòd vti affirmatione & negatione simul,contingit dupliciter. Vno modo vti affirmatione alicuius & negatione oppositi cõtradictorie, vt animal & non nõ aĩal. Alio modo vti affirmatione alicuius & negatione eiusdem,vt animal, & nõ animal. Secunda est propositionũ demonstrationis ostensiuę:

aliæ sunt ex terminis conuertibilibus, vt hō est risibilis. Alie ex prædicato maiori, vt homo est animal: patet ista ex eo q oportet demonstrationis ostensiuæ propositiones esse non solum veras sed de omni, & per se, quod nō contingit nisi ęqua de ęquis vel maiora de minoribus prædicemus. His notatis dicitur q cum tota vis rationis Aristotelis ad declarādū vsum primi principij in demōstrationibus ostēsiuis stet in hoc, q aut demōstrator eget affirmatione & negatione simul ex parte p̄dicati: aut ex parte subiecti: nec sic, nec sic: ergo &c. & egere vsu affirmationis & negationis duobis modis cōtingat supradictis: uidens prędicatum semper maius, aut æquum subiecto esse, vidit ex parte prædicati non posse vti affirmatione & negatione eiusdem: quoniam falsa fuisset propositio, dicendo, homo est animal, & non animal, aut est rationalis & non rationalis, ac per hoc illum alium modū quo vti posit seruata veritate expresit. s. vtendo affirmatione vnius, & negatione oppositi contradictorie. & dicere, est animal, & non est nō animal. nec opus erat aliter dicere. Ex parte autem subiecti, licet videret vtroque modo posse vti veritate salua affirmatione & negatione, quia vti affirmatione subiecti & negatione oppositi nunq̄ veritatem destruit, vt si dicatur, homo & non nō homo est aīal, aut risibilis. & vti affirmatione subiecti & negatione eiusdem, quia quando maius de minori prædicatur, nihil adimit veritatis. vt si dicatur, homo & non homo est animal, in terminis enim conuertibilibus hoc non liceret. licet in q̄ vtrunq; viderit: quia tamē vti affirmatione & negatione oppositi, eadem ratione vanum esse apparet, quod pro manifesto relictum est circa prædicatum: ideo hoc sub silentio præteriuit & ad reliquum se transtulit, declarans q nihil refert quo ad inferēdā conclusionem, & veritatē præmissarū an de subiecto & eius negatione posit verificari prędicatū, qñ p̄dicatū maius potest esse subiecto, & consequenter neutro modo affirmatione & negatione simul vtitur demonstratio ostensiua. Et per hoc patet responsio ad primum. non. n. vitio æquiuocationis defecit, sed industria breuitatis, modos omnes circūspicēs à demonstratione separauit.

Ad secundum dicitur, q eum primum principium (cuius meminit hic) dicat affirmationem & negationem non contingere simul ad excludēdas cauillationes, quod à plenitudine doctrinæ alienum non est, nedum affirmationem & negationem oppositi, quod primi principij veritas est, separauit, sed etiam affirmationem & negationem eiusdem, quando veritatem compatitur, id est ex parte subiecti, quando prædicatū est maius, vbi quædam similitudo contradictionis est, extra demonstrationem ponere voluit. Et nota q cū idem iudicium de tertio & medio protulerit, medium ex parte subiecti accepit, & non ex parte prædicati, aliter nec esset eadem de vtroq; ratio, nec nihil differret, sed falsa esset minor, qm̄ oportet æqua de æquis, aut maiora de minoribus, dici, vt de primo declarauimus. nec opus erat medij specialiter meminisse ex parte prædicati, qm̄ eadem de ipso ex parte prædicati & primo ratio est. Nec fallaris hoc in loco, putans, qñq; oportere in demōstratione assumi subiectum aut medium affirmatum & negatum, ad concludēdum de subiecto affirmato & negato. verbi gratia ad concludendum Callias & nō Callias est homo oportere dicere, homo, vel homo & non homo est animal, Callias & nnn Callias est homo, vel Callias & nō Callias est homo. & non homo. ergo Callias & nō Callias est animal, has chimeras procul abijce abs te: qm̄ demonstratio vnū de vno concludit, sicut & propositiones eius enunciant, vt supra dixit Aristote.

Quo nam primo principio vtatur demonstratio ducens ad impossibile, & quomodo.

CIRCA secundam conclusionem dubitatur, an sit intelligenda de omnibus primis principijs, an de hoc tantum, omne affirmare, aut negare verum est: & est

E quærere, an demonstratio ad impossibile vtatur etiam illo alio principio. s. non contingit simul esse & non esse. Videtur enim q indistincte de primis principijs accipiēdum sit quod dicitur, quia non minus demonstratio ducit ad impossibile oppositum isti primo principio, de Cap. 6.
quolibet est affirmare vel negare q̄ ad impossibile oppositum illi non contingit simul esse, & non esse (vt de se patet) & exemplum clare habet ex fine primi perihermenias. vbi probatur ista propositio. vnūquodq; dum est, necesse est esse, ducendo ad impossibile hoc, quia. s. aliter Cap. 26.
contingeret idem simul esse & non esse, vt clare habes ibi à. S. Tho. Et confirmatur qa Auerrois in isto loco cōmento. s. 26. indistincte loquitur de istis duobus principijs dicens demonstrationem non egere enunciatione communi, nisi in duobus locis, quorum secundus est, quando demonstramus ad impossibile.

Ad euidentiam huius, oportet præsupponere eas, quas supra diximus, distinctiones de primis principijs, F habere locum etiam in hoc principio, omne affirmare, aut negare verum est. quod exemplo facile est declarare. Accipitur siquidem communiter in actu signato, qñ dicitur, omne aut affirmare au negare &c. contracte vero in actu signato, vt hominem currere aut non currere est verum. communiter vero & contracte in actu exercito. vt a, est b: ergo non est dicendum a, non est b, &c.

Hoc stante quatuor dicimus. Primo & ambo hæc principia in actu signato siue communiter siue cōtracte sumpta ingrediuntur formaliter tam demonstrationem ostensiuam q̄ ducentē ad impossibile. & de primo quidem exempla sunt data. de secundo autem facile est cuique exercitato adducere, & habetur ibidem in primo perihermenias. Secundo dicimus, q illud principium, non contingit simul esse &c. in actu exercito, neque ingreditur demonstrationem ostensiuam (vt probatum est) neque ducētem ad impossibile eadem ratione, quia superfluitatem terminorum omnis demonstratio abhorret. Cap. 16.
G Tertio dicimus, q hoc principio, omne affirmare aut negare &c. in actu exercito demonstratio ostēsiua vti non potest, patet istud ex terminis, qa demonstrare ostensiue est ostendere sic esse vel sic non esse ex veritate assumptarum præmissarum. vsus autem huius principij consistit in ostendendo sic esse, quia eius oppositū est falsum &c. Quarto dicimus, q hoc principio demonstratio ducens ad impossibile vtique cogitur, quoniam demonstratio ad impossibile à destructione vnius oppositi ad constructionem alterius directe procedit. quod est proprie & vere exercere hoc principium (vt patet ex dictis.) Signum autem q hæc sint secundum mentem Aristote. dicta inde sumitur, quia loquens de illo principio, non contingit simul affirmare, dixit, neq; vna demonstratio accipit. loquēs autē de hoc principio dixit, oē autē affirmare, aut negare, quę est ad impoſſe demōstratio accipit ex ipso sermonis stilo insinuans q aliquid conuenit huic principio. s. assumi in demonstratiōe ducēte ad impoſſe, H quod illi non conuenit. Nec arguas me (quæso) si in p̄cedente conclusione loquens de vsu illius semper locutus fuerim de demonstratione ostensiua, quoniam propter claritatem doctrinæ id factum est, & absq; falsitate, nec diutius permissum est stare animum suspensum.

Ad argumentū ergo iam patet responsio, quia de principio illo procedit vt signato, vt non exercito. Ad cōfirmationē (ob antiquorum reuerentiā) dicitur q indefinite, & non vl'r intelligendum est enunciationem vl'em ingredi demonstrationē &c. Ita vt de illo principio. s. nō contingit simul esse, verificet primus locus. s. si concludenda est affirmatio alicuius & negatio oppositi. puta mundus est finitus & non est infinitus, verificetur dico propter formā syllogisticā vt declarauimus, & de isto. s. omne affirmare aut negare, verificetur secundus locus. Sed qñ demonstratio est ducens ad impossibile, nec aliena est glosa ista à verbis Auer. (vt patet diligenter intuenti.)

tuenti.) Si quis vero contendat de eius aut alterius mente, mihi cure non est: qm̄ non quid hic vel ille senserit inquitimus, sed quid veritas rei habeat.

Dialectica & Metha. quomodo oibus vtantur.

CIRCA quartam conclusionem nota, ꝙ Aristoteles dicens dialecticam & metaphysicā oībus vti. Intendit ꝑ (ly omnibus) omnibus modis dictis. s. ex qbus, de qbus & quæ, & hoc idem declarare intendit & gloriose declarat. S. Tho. tam in dialectica q̄ in metaphysica inueniri, licet non vniformiter, vt diligens lector percipere facile potest, distinguendo tam dialecticam q̄ demonstratiuā in docentem & vtentem, & assignando earū inter se differentiam, & à metaphysica, & in quo conueniant.

Cuilibet sciæ sunt propriæ interrogationes.

CIRCA sextam conclusionem, in qua dicitur, omnes scientias gaudere proprijs interrogationibus, dubitatiūcula occurrit vnica, quia Aristoteles statim sibi aduersari videtur. in quinta siquidem conclusionem dixit, demonstratorem non interrogare, nunc autem in demonstratiuis proprias interrogationes ponit. Ad hoc dicitur, ꝙ interrogare non vniformiter accipitur hic & ibi, vt ab omnibus expositoribus conceditur. ibi siquidem interrogare est vtrāq; quæstionis partem proponere, & vtramuis concludere, hic vero alteram tantum, & illam determinate, quoniam duo opposita demonstrari non possunt (sicut nec esse vera) propter quod Arist. cū dixit demonstratorē non interrogare hanc rationem assignauit. Quæ sint autem interrogationes demonstratiuæ in principio secundi dicetur.

Cap. primo

Non est inconueniēs scias omnes analogis vti.

CIRCA responsionem datam ad tertiam quæstionē diligenter aduerte ex hoc loco haberi nullum inconueniens esse, & nullam deceptionem sequi, ex eo ꝙ in scientijs vtimur nominibus analogis, quæ æquiuoca in prædicabilibus & in prædicamentis vocantur, pro eo ꝙ nō habent rationem simpliciter. Scientiæ enim) inquit Aristoteles) videntur intellectu qua significatione vtantur, sicut sensu videmus circulum descriptum. Ex ignorantia ergo posterioristicæ artis prouenit ponere vniuocationem nominum metaphysicorū, scilicet entis, actus, & potentiæ &c. vt equiuocationis vitetur fallacia.

Scot.

Num in demonstratione.

Sit afferre instantiam per propositionē singularem.

T. cō. 8.

T. cō. 22.

CIRCA primam propositionem post supradictā rationem positam, dubitatur. Quia contrarium videt̄ esse hoc quod hic dicitur ei: quod dictum est in quarto capitulo. Nunc siquidem dicitur ꝙ in syllogismum demonstratiuum non oportet ferre instantiam ex propositione inductiua. i. particulari. ibi vero dictum est, ꝙ contra ꝑpositionem de omni, quæ proculdubio demonstratiua est, fertur instantia, ex propositione singulari, quomodo ergo hæc stant simul. Ad hoc facile dicit̄, ꝙ quia aliud est ferre instantiam, & aliud est ferre instantiam, ꝓptiam demonstratori: ideo diuersa dicta sunt, quæ tamen sibi non contrariantur. Cum enim demonstratio, vt sic, sit vniuersalium (vt supra dictum est.) Quia incorruptibilium oportet eam esse, & ad singularia non nisi per accidens se extendat, & id quod est per accidens extra propria rei numeretur: consequens est, ꝙ instantia singularis inter instātias proprias demonstratori non computetur. Et quia Arist. hic de proprijs demonstrationis tractabat, ideo instantias singulares exclusit, assignans pro causa quia demonstratio est vniuersalium. In quarto autem capitulo. vbi adhuc de proprijs non agebatur, instātias singulares opus non erat excludere. Quoniam ergo vere instantiæ sunt, ideo ibi numeratæ, qm̄ autem non propriæ demonstratori, ideo hic excluse.

Vbi. s. t. c. 8

Num, si ex falsis non posset monstrari verum, validum fieret argumentum à positione consequentis ad antecedentis positionem.

CIrca tertiam propositionem, illam. s. cōditionalem, si esset impossibile ex falso monstrare verū &c. Dubitatur dupliciter. Primo quia non videtur verum, ꝙ si esset impossibile ex falso concludere verum, ꝙ liceret à positione consequentis arguere. non enim magis tunc sequeretur verum ex vero, q̄ nunc hoc verum sequitur

A ex hoc alio vero. Sed nunc videmus ꝙ postquā verum ex vero deduximus, non licet redire a cōsequente ad antecedens. non enim cum diximus sortes est homo, ergo est animal: dicimus sor. est animal. ergo est homo: ergo nec tunc hoc liceret. Secundo quia dato ꝙ esset vera illa conditionalis, & consequēter ꝙ non fieret paralogismus consequentis a positione consequentis, adhuc tamē non habetur: ꝙ non posset fieri idem paralogismus in secunda figura ex puris affirmatiuis. hic enim paralogismus non peccat (eo ꝙ ex falsis inferat.) sed quia medium maius est vtroq; extremo: vt patet dicendo. omnis homo est animal, leo est animal. ergo leo est homo.

Ad hoc dicitur ꝙ causa quare a positione consequentis non licet vniuersaliter arguere: est quia ex falso sequitur verum (vt superius dictum est.) potest enim consequente existente vero: antecedens esse falsum (vt patet) propter quod in terminis conuertibilibus a positione cōsequentis arguere licet: fieri enim non potest: ut conuer- T. c. 17.

B tibilia sint: & vnum sit: & reliquum non: quia inquam hęc est causa, si impossibile esset ex falso verū syllogistice concludere: oporteret consequente existente vero: antecedens esse verum: sicut econuerso: & conuertibilitas esset inter veritatem consequentis cuiusq; recte consequentiæ: & sui antecedentis: ita ꝙ sicut modo dicimus, ꝙ cuiusq; recte consequentię, uel recti syllogismi: quod idem est: antecedens verum infert conclusionem veram: eo ꝙ ex veris nil nisi verum: & propterea vniuersaliter concludere licet a positione antecedentis ad positionem consequentis: ita tunc: quia uerum ex veris tantū sequeretur in quocunq; recto discursu: verum consequens verum antecedens inferret: & a positione consequentis ad positionē antecedentis vniuersaliter arguere liceret. Et quoniam ex puris affirmatiuis in secunda figura vitium propterea est: quia medio termino cōsequente primum vt antecedente vtimur: quod modo non licet: propter dictam causam: quia. s. potest consequens esse absq; añte,

C ideo, si īpossibile esset ex falso syllogistice monstrare verum: paralogismus ex puris affirmatiuis nō inueniretur: sicut nec a positione consequentis, vnde radices syllogistici discursus subtiliter Aristoteles intuitus ex vnica cōditione vtrunq; modum paralogizādi exclusit a demonstratiuis, propterea quia ex falso non potest mōstrari verum: & consequenter ita se habet demonstratio vt sic ad hos paralogismos: sicut se haberet syll͞s simpliciter ad eosdem: si non posset ex falso syllogizari verū. Ad primū autem in oppositum negatur assumptum: quoniam ex falsitate propositionis de inesse non sequitur falsitas modalis. Aliud est enim dicere, si verum ex falso non syllogizatur: licet arguere a positione consequentis: & aliud est dicere, si verum ex falso non potest syllogizari: licet arguere a positione consequentis, primum est falsum secundum formam syllogisticam: licet ex gratia materiæ, vel ex hypothesi sequatur: vt de exemplo adducto obijciendo. S. Tho. hic ait. Tum quia est in materia necessa-

D ria, quo ad subiectum concludens vtrunq; prædicatū in primo modo per se. tum quia supponitur id quod est animal esse hominem. secundum vero est verissimum: vnde stante illa cōditionali, verum magis inferretur ex vero: q̄ hoc verum nunc ab hoc: quia tunc ita appropriaret sibi inferri ex vero quod impossibile esset inferri ex falso. nunc autem hoc verum: licet inferatur ex vero: pōt tamē inferri ex falso: & esse verū añte existente falso. Ad secūdum dicit̄: ꝙ ex hac conditionali sufficienter vterq; modus paralogizandi destructus est (vt ex dictis patet. Ad probationem autem oppositi dicitur: ꝙ licet paralogismus ex puris affirmatiuis non ideo fit: quia fit ex falsis, est tamen ideo, quia medium, quod assumitur vt consequens extrema in vtraque præmissa concludit in vi antecedentis respectu maioris extremitatis vt (exemplariter patet.) Cum enim dico, homo est animal, leo est animal, ergo leo est homo: ideo hominē de leone in-

Ex puris affirmatiuis in conuertibilibus ualet argumētum.

sero, quia est animal, ac si ad animal sequetetur homo. Vnde quia in terminis conuertibilibus quodlibet antecedit, & sequitur ad quodlibet, talis forma setuanda non prohibetur, & per eandem causam in terminis nõ conuertibilibus abijcitur, noo est ergo radix istius paralogismi id, quod in argumento adducitur, sed quod nos diximus, arguere. s. à positione consequentis quod cõmune est huic & supradicto, huic quidem virtualiter, illi vero formaliter, ptoptet quod vterq; paralogismus consequentis vocatur.

Aduerte hic, ꝙ deceptiones, quæ accidunt in demonstratiuis ex paralogismis sunt quidem deceptiones & ag generantes ignorantiam prauæ dispositionis in illa scientia, sed sunt deceptiones cõmunes scientijs & non scientijs, & illi scientiæ & alteri: deceptiones autem prouenientes ex falsis oppositis proprijs principijs vel p̃missis demonstrationũ in illa scientia sunt deceptiones propriæ, & ideo paralogismi & non ex oppositis syllogismi exclusi sunt à demonstratiuis. Et hinc euenit vt paralogismos in demonstratiuis inducere ridiculum sit, & philosophorum non esse sophysticas rationes soluere, vt dicetur primo Physicorum. T.c.10.

CIRCA vltimam propositionem, quæ de augmentatione demonstrationum est. Aduertenda sunt duo. Primum est, ꝙ cum augere demonstratiooes in loogũ multipliciter contingat via compositiua. s. descendendo tantum ex parte subiecti io aliud, & de illo in aliud &c. & descendendo ex parte passionis taotum ex prima in secundam, & ex secunda in terpiam &c. & descendendo ex parte vtriusq; simul, vt à triangulo & eius passionibus ad isochelem & suas proprias passiones: & ex parte medij via resolutiua ex medio ad anterius medium ascẽdẽdo in eodem vel diuerso genere causarum &c. omoia conclusit Aristo. sub vno verbo dicens, demonstrationes augeri in post assumendo, & complexus est. S. Tho. exponentes post assumere esse medium sub medio sumere, saluaẽ enim hoc in omnibus supradictis, vt facile patete potest exercitatis &c. Secundum est ꝙ Aristo. dicens post assumptiooem procedere in iofinitum non intendit asserere demonstratioois augmeotum aliquo modo in infinitum esse, sed intelligendus est, vel conditionaliter, s. si infinita post assumeoda essent. & hoc, vel quia nondum declarauerat, quod inferius determinabit. s. finitatem demonstrationum vndiq;. Vel quia species ouumerorum & figurarum, & consequenter quæstiones eorum infinitæ suot in potentia. Aut (& melius) intelligendus est per ly in iofinitum intendisse in incertum, eo ꝙ non est determinatus numerus post assumendorum, sed quandoq; sunt tria, quãdoq; decem, quandoq; octo &c. ac si dixisset, augẽtur demonstrationes io post assumendo, vt A de B, & B de C, & C de D: & sic in infinitum. i. & sic quousq; sint assumenda, quotcũq; fuerint &c.

De augmẽto demonstrationis s assumendo vel post assumendo.

Ca. 18. circa. 1. cõ. 35. & 36.

De demonstratione quia. *Cap.* 13.

QVòd vero differt, & p̃pter quid scire, primum quidẽ in eadem sciẽtia. & in hac dupliciter. Vno quidẽ modo, si non per immediata efficiatur syllogismus, nõ. n. accipitur prima causa, scientia vero ipsius propter quid secundum primam causam. Alio autem, si per immediata quidem, sed nõ per causam, sed per notius eorum, quæ conuertuntur. nihil enim prohibet eorum, quæ conuersim prædicantur, notius aliquando esse, quod est non causa. quare erit per hoc demonstratio. vt quòd planetæ prope, per id, ꝙ non scintillant. Sit in quo C, planetæ: in quo B, non scintillare: in quo A, prope

E esse. verum itaque B de C dicere: planetæ enim non scintillant. sed & A de B: quod enim non scintillat prope est. hoc autem acceptum sit per inductionem, aut per sensum. necesse igitur A inesse ipsi C. quare demonstratum fuit, ꝙ planetæ prope sunt. Hic igitur syllogismus nõ ipsius propter quid, sed ipsius quòd, est. non enim, p̃pter non scintillare, prope sunt, sed propterea quia prope sunt, non scintillant. Euenit autem & per alterum monstrari alterum: & erit ipsius propter quid demonstratio. Vt sit C, planetæ: in quo B, prope esse: A, non scintillare. inest itaq; & B ipsi C: quare & ipsi C, A: & A ipsi B, nõ scintillare. & est syllogismus ipsius p̃pter quid: accepta enim est prima causa. Rursus quemadmodum

F lunam monstrant, quòd sphærica, per augmenta. si enim quod ita augetur est sphæricum: augetur autem luna: planum, quòd sphærica. sic igitur ipsius quòd factus fuit syllogismus. Econuerso autem posito medio ipsius propter quid. non enim propter augmenta est sphærica: sed quia est sphærica, accipit augmenta talia. Luna, in quo C: sphærica, in quo B: augmentum, in quo A. In quibus autem media non conuertuntur, & est notius, quod non est causa, ipsum quidem quòd monstratur, ipsum autem propter quid non. Amplius in quibus medium extra ponitur. etenim in his ipsius quòd, & non ipsius propter quid est, de

G monstratio. non enim dicitur causa. Vt propter quid non respirat paries: quoniam non animal. si enim hoc respirandi causa est, oporteret animal esse causam respirandi. vt si negatio causa est ipsius non esse, affirmatio causa est ipsius esse. quemadmodum si hoc, quod est incommensurabilia esse calida & frigida, eius, quod est non sanum esse, hoc, quod est commensurabilia esse, eius, quod est sanum esse. consimiliter autem & si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In ijs autem, quæ sic assignata sunt, non contingit, quod dictum est. non enim omne respirat animal. Syllogismus autem fit talis causæ in media figura. vt sit A,

H animal: in quo B, respirare: in quo C, paries. A igitur inest omni B, omne enim respirans est animal: ipsi autem C nulli. quare neq; B C nulli. nõ itaq; respirat paries. Assimilantur autem tales causæ ijs, quæ secundum excessum dicuntur. hoc aũt est plus distans dicere medium. vt illud Anacharsidis, ꝙ in Scythis non sunt tibicines: neq; enim vites. Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundũ mediorum positionem istæ differentiæ sunt eius, qui est ipsius, ꝙ, ad eũ, qui est ipsius propter quid, syllogismum. Alio autem modo differt ipsum propter quid ab ipso ꝙ, eo ꝙ per aliam scientiã vtrunq; speculatur

culatur. talia autem ſunt, quæcunq; ſic ſe habẽt A inuicem, vt ſit alterum ſub altero, vt perſpectiua ad Geometriam, & mechanica ad Stereometriam, & harmonica ad Arithmeticam, & apparentia ad Aſtrologicam. Fere autem vniuocæ ſunt nonnullæ iſtarum ſcientiarum, vt Aſtrologia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, atq; Harmonica, & quæ mathematica, & quæ ſecũdum auditum. Hic.n. ipſum quidem ꝙ, ſenſitiuorum eſt ſcire, ipſum vero propter quid, Mathematicorum. hi nanq; habent cauſarum demonſtrationes, & plerũq; non ſciunt ipſum ꝙ: quemadmodũ qui vniuerſale ſpeculantur, multotiens nõnulla ſingularium neſciunt, quia nõ aduertunt. Sunt aũt hęc, quęcunq; cũ alterum B quid ſint ſecundũ ſubſtãtiam, vtuntur formis, diſciplinæ nanq; circa formas ſunt: nõ enim de ſubiecto aliquo geometrica ſunt. ſi enim de ſubiecto aliquo geometrica ſunt, ſed non inquãtum geometrica, de ſubiecto. Se habet autem & ad Perſpectiuam, vt hæc ad Geometriã, alia ad hanc. vt quod eſt de iride. ipſum enim quòd, Naturalis eſt ſcire, ipſum vero propter quid, Perſpectiui, aut ſimpliciter, aut ſecundũ mathema. Multæ aũt & non ſub ſe inuicem ſcientiarum, ita ſe habent, vt Medicina ad Geometriã. ꝙ enim vlcera orbicularia tardius ſanãtur, Medici eſt ſcire: propter quid vero, Geometræ.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prima conclusio. SCire quia, & ſcire propter quid, in eadem ſcientia dupliciter differunt. Vno modo qñ fit ſyllogiſmus per remotam cauſam. Alio modo qñ fit per effectũ conuertibilem quidem ſed notiorem. ꝓbatur vtrunq; á priori, quia ſcire propter quid eſt ſcire per cauſam primam, i. proximam & declaratur ſm exemplariter. planetæ ſunt prope, quia ſtellæ non ſcintillantes ſunt & in terminis A primo, C tertio, B medio.

Secũda cõclusio. Contingit qñ. ſ. cauſa per effectum conuertibilem demonſtratur alterum per alterum, econuerſo demonſtrare, & erit ꝓpter quid demonſtratio (vt patet in exemplo dato) mutando maiorem extremitatem in mediũ, & cũ luna circularis monſtraẽ, quia incremẽta luminia cornicalariter accipit, i terminis A primo, C tertio, & B medio.

Tertia conclusio. Quando autem mediũ non conuertitur & eſt notius, & non cauſa (quia) demonſtratur, ſed propter quid nõ.

Quarta cõclusio. Quãdo mediũ eſt extra fit demonſtratio quia, & non propter quid. probaẽ á priori, qa non aſſumitur id quod eſt cauſa. ſ. proxima, vt paries non reſpirat, quia non eſt animal, negatio ſiquidem animalitatis non eſt propria cauſa negationis reſpirationis, quia affirmatio animalitatis nõ eſt propria cauſa affirmationis reſpirationis.

Regula. Oportet ſiquidem ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, ꝙ negatio ſit cauſa negationis, & econuerſo ſi negatio eſt cauſa negationis ꝙ affirmatio ſit cauſa affirmationis, vt cum menſura calida & frigida ſanandi cauſa, ſine menſura vero non ſanandi.

Quinta cõclusio. Syllogiſmus huiuſmodi demonſtrationis quia, in media fit figura. probatur á priori, quia concluſio eſt vniuerſalis, & oportet maiorem eſſe affirmatiuam, vt patet in terminis, B primo, C tertio, A medio.

Sexta conclusio. Cõparantur huiuſmodi cauſæ aſſumptæ dictõs ſm excellentiam. probatur á priori, quia tale medium eſt plurimũ diſtans, ſicut illud Anacarſidis, in ſcythis non ſunt A ſibilatores, quia non ſunt vites.

Septima cõclo. Alio autem modo differũt propter quid ſyllogiſmus ab ipſo quia, qm̃ ad diuerſas ſcientias pertinent.

Octaua cõclusio. Huiuſmodi ſciæ diuerſæ, ſunt q̃cũq; ſic hñt adinuicẽ, ꝙ alterũ ſub altero eſt, vt ſpeculatiua ad geometriã &c.

Nona conclusio. Fere autem vniuocæ ſunt harum quædam ſcientiarum, vt aſtrologia, mathematica & quæ naualis eſt, & harmonica, mathematica, & quæ eſt ſm auditum.

Declaratio ſeptimę & octauę. Hoc enim ipſum (quia) ſenſibilium eſt ſcire, ſed ꝓpter quid mathematicorũ. probatur á priori, quia hi habent cauſarum demonſtratiões, & multoties neſciunt ipſum qa, qm̃ non applicant ad &c. Sicut vniuerſale conſiderãtes multoties quædam ſingularium neſciũt propter id quod non intendunt.

Decima cõclo. Sunt autem hæc, quæcũq; alterum ſunt ſm ſubiectũ, & vtuntur ſpeciebus. probatur hoc ſm a priori, quia mathematicæ circa ſpecies ſunt. probatur, quia geometria non eſt de ſubiecto aliquo. probatur, quia non ſm ꝙ de B ſubiecto ſunt geometricalia ſunt, licet de ſubiecto ſint.

Vndecima conclusio. Habet autem ſe alia ad perſpectiuam, vt perſpectiua ad geometriam, vt id quod eſt de iride ipſum qa phyſici eſt ſcire, ſed propter quid perſpectiui.

Duodecima conclusio. Habent ſe & ſic multæ, & nõ ſub inuicẽ ſcientiarũ, vt medicina ad geometriã, ꝙ.n. vulnera circularia tardius ſanenẽ medicinæ eſt ſcire qa, geometriæ aũt ꝓpter quid.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS in hoc capitulo demonſtrationem qa declinare, differẽtias inter ipſam, & demonſtrationẽ ꝓpter quid aſſignare vult, pro eo ꝙ in reliquis ei æquaẽ, & duo principaliter facit, qm̃ primo differẽtias quia, & propter quid in eadem ſcientia ponit in ſex primis concluſionibus, in quarũ prima duas differentias ponit, & in ſecunda differentiæ ſecundæ conditionem proſequiẽ, & in tertia eiuſdem differẽtiæ alterũ mẽbrum declarat. In quarta vero quinta & ſexta claro ordine primam dif C ferentiam declarat, & ordinat in forma ſyllogiſtica. ſecũdo principaliter inter qa. & propter quid. differentiã in diuerſis ſciẽtijs inſinuat ſex alijs cõcluſionibus, In ſeptĩa ſiquidem illã ꝓponit. In octaua & nona, quæ & quales ſint tales ſcientiæ inſinuat declarationem ipſius intentæ differentiæ ſubdens. In decima aũt quale ſit illud, ꝓpter qd alterius ſciẽtię inſinuat. & in vndecia & duodecima extendit intentam differẽtiam, declarans inueniri inter alterius ordinis a prædictis ſcientias.

Quomodo demonſtratio quia ſit per effectum conuertibilẽ.

CIrca primam concluſionẽ aduertendũ eſt, ꝙ effectũ eſſe conuertibilem cum cauſa contingit dupliciter. vno modo ſm p̃dicationem. Alio modo ſm cauſalitatẽ, & licet vtroq; modo oporteat eſſe effectum conuertibilem cũ cauſa in ꝓpoſito, conuertibilitas tamen ſm cauſalitatem eſt principaliter intenta, quia de cauſa & effectu, vt ſic ſermo eſt. conſiſtit aũt huiuſmodi conuertibilitas ſm cauſalitatem in hoc, ꝙ talis effectus neceſſario D p̃exigat talẽ cauſam & talẽ cauſam neceſſario ſequaẽ talis effectus. Tunc.n. ab effectu (quia) cõcludimus de cauſa, & a cauſa (propter quid) de effectu qñ cõnexio eſt neceſſaria ex vtraq; parte. Conuertibilitas autem ſm p̃dicationem dupliciter intelligi poteſt, inter cauſam & effectum. Vno modo vt in quocũq; ſit cauſa, ſit effectus, & econuerſo, ſicut ſe habẽt humanitas & riſibilitas, & hoc modo non põt vniuerſaliter intelligi conuertbilitas p̃dicatiõis inter cauſam & effectũ conuertibilẽ, qm̃ multi ſunt effectus, qui non ſunt in ſuppoſitis, in quibus ſunt rationes cauſandi illos (vt patet) cum ex generatione & corruptione in inferioribus demonſtramus contrarios motus in cęlo, & econuerſo. Alio modo põt intelligi, vt de quocunq; ſuppoſito prædicatur cauſa, de eodem p̃dicetur denominatio cauſalis ab effectu ſumpta, & ecõuerſo, & hoc modo vniuerſaliter verum eſt effectum & cauſam neceſſitate mutua connexionem habentes con-

uerti ſm prædicationē. oportet ſiquidem omue naturali
ter cauſans generationem & corruptionē habere cōtra-
rios motus ſic &c. & omne ſic habens contrarios motus
cauſare generationem & corruptionem. Demonſtratio
ergo quia, eſt per effectum conuertibilem conuertibili-
tate cauſalitatis, & prædicationis modo declarato.

Num ſit poſſibilis & conueniens demonſtratio circularis.

Circa ſecundam concluſionē dubitatur an à cauſa de-
monſtrata, quia eſt. per effectum poſſit effectus de-
monſtrari ꝓpter qd. & vniuerſaliter an ſit poſſibilis de-
monſtratio circularis. videtur. n. ꝙ ſic. Primo quia ex-
preſſe Ariſtoteles hic dicit, ꝙ demonſtata cauſa per effe-
ctum conuertibilem ipſum demonſtrare poteſt à priori.
Secundo quia expreſſe Albertus dicit in hoc primo li-
bro tractatu ſecundo cap. 15. ꝙ demonſtrare vnam cau-
ſam per aliā & econuerſo non conuenit, eo ꝙ cauſæ ſunt
ſibiinuicem cauſæ & in eſſendo, & in demonſtrando.
Tertio quia ſi demonſtratio circularis eſſet ſm ſe pro-
hibita nunꝗ aliquis poſſet ea abſq; reprehenſione vti.
Videmus autem ꝙ Ariſtoteles pluries vſus eſt ea in di-
uerſis locis, & preſertim in ſecundo cęli, vbi primo oſtē-
dit dextrum cęli eſſe partem orientalem, quia inde inci-
T.c.15. pit motus cęleſtis, deinde oſtendit inde incipere motum
cęli, quia ibi eſt dextrum. In eodem quoq; libro oſtendit
ſtellas eſſe immobiles ſm ſe quia ſunt ſphęricę, deinde
oſtendit eas eſſe ſphęricas, qa ſunt immobiles ſm ſe &c.
T.c.48. In oppoſitū eſt ratio ſecūdo loco facta ab Ariſt. in ca-
T.c.59. pitulo tertio ad ꝓbādum, ꝙ demonſtratio ſimpliciter nō
T.cō.6. poteſt eſſe circularis, concludit ſiquidem illa ratio, ſi bo-
na eſt de omni demonſtratione, qm̄ ex forma circularis
proceſſus emanat, & non variatur ad quod ſuus termi-
nus applicetur. Arguit. n. ſic, demonſtrare circulariter,
eſt ꝓcedere ab eodem ad idem, ſiue per vnum, ſiue per
multa media fiat hoc. diſcurſus autem ab eodem ad idē
perficitur, concludendo idem ex ſeipſo, vt patet arguen
do à primo ad vltimum, ſi. A. eſt, B eſt, ſi B. eſt. C, eſt. ergo
ſi. C. eſt. B. eſt, & ſi. B. eſt, A. eſt. ergo de primo ad vltimū,
ſi. A. eſt. A. eſt. Taſt aūt demōſtrare ridiculū eſt. ergo &c.
Ad euidentiam huius dubitationis diligenter inſpice-
re oportet vnde habet proceſſus circularis ꝙ ab arte alie
nus cenſeatur, hoc. n. viſo facile erit oſtendere qn̄ poſſit
exerceri, & qn̄ non. Ad habendum aūt hoc cum demon
ſtratio circularis duo dicat ex conditionibus demonſtra
tionis, & circuli, quantum ad ꝓpoſitum ſpectat procedē
dum eſt, & vt perfectior ſit doctrina à demonſtratiōe in
cōmuni ad ſpeciales demonſtrationes eſt deſcendendū.
In demonſtratione igitur cōmuniter ſumpta duo exigū
tur. alterum ex parte rerū, circa quas eſt demonſtratio.
alterum ex parte demonſtratiui diſcurſus. Ex parte qui-
dem rerum in omni demonſtratione exigitur neceſſario
connexio terminoꝝ, vt expreſſe habitum eſt capitolo. 6.
T.c.15. Sed vltra hoc demonſtratio ſimpliciter, ſeu (propter qd)
exigit ꝙ procedat ſemper à cauſa ad effectum, & conſe-
quenter à notioribus ſm naturam ad minus nota. De-
monſtratio vero (quia) exigit oppoſitas conditiones.
Ex parte aūt diſcurſus, exigit demonſtratio omnis, ꝙ
procedat ex notioribus nobis, ſiue cum hoc illa ex qbus
procedit, fuerint etiam ſm ſe notiora, ſiue non, vt patet
T.c.5. ex dictis in capitulis ſecundo & tertio. & ex ipſa diſcipli
&.6. nę generatione, quæ ſemper ex notioribus & credibilio
ribus nobis procedit & facile probari poſſet vtendo illa
maxima, ꝓpter quod vnumquodq; &c. Circulus aūt in
propoſito nil aliud exigit niſi ꝙ præmiſſa fiat concluſio,
& concluſio fiat præmiſſa, ſeu & in idem redeat, ꝙ. A. in-
feratur per. B. &. B. per. A. hæ ſunt cōditiones demonſtra
tionis circularis, quas examinando diſcutere oportet, an
ſint cōpoſſibiles, an deſtruant ſeinuicem. Si. n. cōpatiun
tur ſe demonſtratio circularis refutanda non eſt, ſin aūt,
abijcienda merito eſt. A prima igitur demonſtratiōis
conditione inchoantes dicimus, ꝙ circuli conditioni nō
aduerſatur vniuerſaliter, ſed qñq;. Si connexio nanq; ne-
E ceſſaria eſt inter terminos demōſtrationis, ex omni par-
te vndecunq; incipias circulus admittitur, propterea qa
qūtumcunq; procedatur ab. A. in. B. & regreſſus fiat à. B.
in. A. ſemper ſaluatur neceſſaria connexio: ſi vero conne-
xio claudicat ex parte maioris extremitatis circulatio
impeditur, qm̄ regrediendo non ꝓcederetur ex neceſſa-
rijs. Conditiones quoq; requiſitæ ad demonſtrationem
ꝓpter quid qñq; circulo contrariantur, qñq; non. Tripli
citer. n. talis proceſſus fieri poteſt. Primo à cauſa ad effe- T.c.31.
ctum, qui tamen eſt cauſa ſuæ cauſæ in altero genere cau
ſæ, cum cauſæ ſint ſibiinuicem cauſæ, vt dicitur in ſecun
do phyſi. & in tali proceſſu cum mutuum inueniatur ꝓ-
pter quid, circuli ratio non impeditur, procedendo. n. ab
A. in. B. ꝓpter quid demonſtratio fiet regrediendo quoq;
A. B. in. A. demonſtratio propter quid eſt, licet in alio ge-
neræ cauſæ, & ſimiliter ſemper procedetur à notioribus
ſm naturam, tot nāq; modis dicitur notius natura, quot
dicitur cauſa, cum ab eodem dependeant eſſe & cogno-
F ſcibilitas rei. Secundo fit à cauſa ad effectum, qui tamen
eſt cauſa ſuę cauſæ in eodem genere cauſæ, non ita ꝙ idē
numero ſit effectus & cauſa eiuſdem, ſed idem ſpecie (vt
patet in his, quæ generationem circularē habent) vt va-
por & pluuia &c. de quibus erit ſermo in ſecundo huius
c. 9. in huiuſmodi. n. ſicut in naturali generatione inueni
tur circulatio, ita in intellectuali diſcurſu, qm̄ ars imitari
debet naturam, ſed vera ratio circularis demonſtratiōis
in iſtis nō eſt qm̄ nō eſt ab eodem ad idē numero, ſed ſpe
cie, ꝓpter quod proprie loquendo in tali ꝓceſſu circulus
(de quo loquimur) inueniri non pōt, qm̄ impoſſibile eſt
idem numero eſſe cauſam ſuę cauſæ in eodē generę cau-
ſæ. Tertio fit à cauſa ad effectum, qui nullo modo eſt cau
ſa ſuæ cauſæ, & in tali proceſſu manifeſte patet, ꝙ circu- circa t. cō.
lus à priori non admittitur, eo ꝙ regrediēdo, dato ꝙ ſer- 12. & 13.
uaretur neceſſaria connexio, non tamen fieret demon-
ſtratio propter quid, ſed quia. Admitti tamen non pro-
hibetur in tali proceſſu circulus difformis, ſi effectus ſit
G conuertibilis; ita ꝙ vnus proceſſus erit propter quid, &
alter quia. Ex parte ergo rerum nil inuenitur repugnans
vniuerſaliter demonſtrationi circulari. Conditio aūt
requiſita ad demonſtrationem omnem, ex parte diſcur-
ſus. ſ. ꝙ ſit ex notioribus nobis circulari ꝓceſſui obſtat,
qm̄ circularis diſcurſus, licet inchoet à notioribus no-
bis, regredit tamen à non notioribus nobis, quia ex con
cluſiōe ad eius principium, ex quo cognita eſt redit. Eſt
igitur circularis demonſtratio vitanda ex eo ꝙ non pro
cedit ex notioribus nobis, & conſequenter cum nil no-
bis de nouo manifeſtetur niſi ex notioribus nobis, circu
laris diſcurſus nihil manifeſtat. vnde, cū dicitur demon-
ſtratio circularis, ly circularis, eſt conditio diminuens ra
tionem demonſtrationis, de cuius ratione eſt, ꝙ ſit ex no
tioribus nobis, & conſequenter demonſtratio vere cir-
cularis non eſt demonſtratio, abſolute loquendo. cū aūt
hoc inuariabiliter inueniatur in omni circulari ꝓceſſu,
vt ſic, oportet dicere ꝙ non licet circulariter demonſtra
H re, neq; ſimpliciter, & à priori, neq; mutando poſterius
in prius, qm̄ ſemper ſaluatur hoc, ꝙ non regredimur à
notioribus nobis. Quāuis autem ita ſe veritas habeat
(vt diximus.) Duabus tamen cauſis contingit circulari
diſcurſu abſq; reprehenſione vti. Primo, quando circula
ri diſcurſui ante regreſſum admiſcet aliquis alius diſcur-
ſus vel quodcūq; aliud adminiculū quo augetur cogni-
tio concluſionis à, regrediendum eſt. Tunc. n. à notiori-
bus nobis fit regreſſus, & manifeſtātur tūc nobis duo. ſ.
illa propoſitio, quæ fuerat præmiſſa non ſimpliciter (qa
nota erat) ſed alio modo, & conuertibilitas concluſionū,
& ſic circulo vſus fuit Ariſto. ſm Alexan. & S. Tho. in super. t.
ſecundo cęli. quando oſtendit ſtellas eſſe ſphæricas, quia cō. 59.
immobiles &c. Secundo quādo circularis diſcurſus nō
ad hoc fit vt ad principium manifeſtādum regrediatur,
ſed ad hoc vt reducatur id à quo incepimus ad illud ad
quod peruenimus vt effectus in ſuam cauſam. vt ſi oſtē-
derē

derẽ primo Sortem esse viuũ, quia ex se mouetur, & deinde habitudinem terminorum in se intuendo regrederer dicendo ꝙ moueri ex se nõ est causa ꝙ Sortes viuat, sed potius econuerso, quia viuit, ideo mouetur ex se. & sic s̃m. S. Tho. in. 2. cęli lec. 9. Arist. vsus fuit circulo, qñ ex dextero cęli motum incipere dixit &c. Ad argumenta ergo in oppositum dicitur, ꝙ sermo noster est formalis, & ideo non loquimur nisi de demonstratione circulari pura, quam constat non procedere ex notioribus nobis, & consequenter non esse veram demonstrationẽ. Auctoritates vero in oppositum, & vsus Aris. & cętera huiusmodi, quę ab illustribus viris dicta cõtrariũ sonare videnť, intelligẽda sunt de demonstratione circulari admista & fulta aliquo alio adminiculo ante regressum, vel reducente effectum in causam, vt diximus. Dicitť secundo, ꝙ doctores illustres ideo dixerunt, ꝙ circulus difformis est concessus, siue ibi sit difformitas s̃m differẽtiam, quia, & propter quid, siue s̃m diuersa genera causarum & cognitionum, siue quouis alio modo, circulum vniformem negauerunt, quia quantum est ex parte rerum de demonstratione loquebatur. patet autem ex dictis, ꝙ ex parte rerum non prohibentur huiusmodi circuli difformes, sed vniformes, sed prohibentur ex parte nostri, qui ex notioribus nobis procedere debemus necessario, vnde (sicut iam dictum est) si aliũde nobis prima conclusio notior fieret, quod multis modis euenire põt, regressum & circulo difformem cõmittere non erit vitiosum.

super. t. cõ. 34.

Medium quot modis contingit esse non conuertibile, & quæ ex tali medio demonstrationes fiant.

Adnotationes.

CIrca tertiam conclusionem quatuor notanda sunt. Primũ est, ꝙ non cõuertibilitas medij, de qua est hic sermo, cum cõprehendat in se vtrũq; extremorum, inter quæ mediat conuertibilitas, non est intelligẽda quocũq; modo, sed ad diuersa relata diuersimode sumẽda est. qñ nanq; conuertibilitas in quadam æqualitate consistit, & æquale medium est inter maius & minus, medium non conuertibile esse cõtingit dupliciter, vel quia est maius,
C vel quia est minus. & quia medium inter maiorẽ & minorem extremitatem medium est, quatuor modi nõ cõuertibilitatis ipsius medij fiunt, ꝙ. s. est vel maius maiore extremitate, vel minus, aut quia est maius minore extremitate, vel minus: quos. S. Tho. in expositione pulcherrime tangit, & si quidem medium, de quo loqmur, effectus. s. est ita non conuertibile, ꝙ sit maius primo, nõ fit demonstratio. inquit. S. Tho. (& bene) loquendo de demonstratione affirmatiua, qm̃ negatiua fieri potest in secunda figura, vt patet demonstrando lapidem nõ esse animal, quia non habet operationes vitales, sic, omne animal habet operationes vitales, lapis non habet operationes vitales, ergo lapis non est animal. Affirmatiuã vero fieri non posse clarum est, quia maior erit falsa prædicans minus de maiori. Si vero medium ideo non conuertatur, quia minus primo est, optime fit demonstratio, vt patet demonstrando de simia ꝙ sit animal, quia respirat, sic, omne respirãs est animal, simia respirat: ergo.
D Negatiua autem fieri non potest, quia oportet in maiori coniungi effectum causæ, ac per hoc esse vniuersalem affirmatiuam, quod nec in prima nec in tertia figura fieri potest, & in secunda falsitas accidere (licet tertia figura in hoc casu sub silentio pertransiri debeat, qm̃ conclusiones de omni ibi non sunt.) Si autẽ medium ideo non conuertibile, quia maius est tertio demonstratio affirmatiua fit (vt patet in exemplo nunc dato) & negatiua, si dici potest maius aliquo quod negatiue illi & alijs inest (vt patet) dicendo. omne habens tactum est animal, paries non habet tactum: ergo non est animal. Si vero medium ideo non est conuertibile, quia minus tertio, nec affirmatiua, nec negatiua demonstratio fit (vt de se patet.) Vnde cum dicitur. in quibus autem non conuertũtur media &c. intelligendum est, dũmodo effectus maioris extremitatis, qui pro medio sumitur, sit ideo non cõ-
A uertibilis, quia excedit ur à maiore, vel quia excedit minorem quoad affirmatiuas, licet quoad negatiuas medio excedente maiorem fieri possit demonstratio. Secundum notandum in hac conclusione est, ꝙ illa verba Aristotelis quę in prædicato conclusionis sunt (. s. sed nõ propter quid) duo insinuant. primum est ꝙ demonstratio procedens ex medio non conuertibili, & non causa, concludit quia est, sed non propter quid est. Secundum est, ꝙ demonstratio talis demonstrat (quia est) sed nõ cõuertiť in propter quid, mutando maiorem extremitatẽ in medium, sicut conuertitur demonstratio procedens ex effectu conuertibili, qm̃ tunc contingeret mediũ esse maius primo, quod non contingit. Tertium notandũ est, ꝙ Aristoteles tertiũ mẽbrum demonstrationis (quia) ex hac conclusione ostendit, vt demonstratio quia diuidatur in demonstrationem per causam remotam siue cõmunem & per effectũ, & hæc per cõuertibilem aut non conuertibilem. Quartum notandum est, ꝙ oportet ta-
B lem effectum, non conuertibilem assumendũ in mediũ esse effectum necessarium requirentẽ talem causam, ad quam concludendam assumitur, licet causa non necessario causet talem effectũ, vt patet de respirare & esse aial. Si enim talis necessitas non esset non posset fieri demonstratio (quia) dictum siquidem est superius, ꝙ non contingit scire, neq; quia, neq; propter quid, neq; per mediata neq; per immediata si permistiæ non sunt necessarię. T.c.18.

Scire rem per cõmunia cuiusmodi scire sit.

CIrca quartam conclusionem. Aduerte tu Thomista ꝙ scire rem per cõmunia, & non peruenire ad ꝑpria est cognoscere quia, & non propter quid, & consequenter nec quid, quia vt in secũdo diceť idẽ est qd, & ꝑpter quid &c. Ex hoc comprehenditur ꝙ̃ perspatetica sit doctrina. S. Tho. qua dicimus ꝙ de substantijs immaterialibus, quas ꝑ effectus & cõmunia tm̃ cognoscimus &c. & nunꝗ̃ ꝑuenire possumus ad vltimas differentias, nec proprias passiones quia cognoscimus, & non quid. Ad-
C uerte & tu (qui non desinis latrare ꝙ peripateticę & doctrinæ & loquelæ expers es) & videns Aristotelem hoc expresse sonare, quiesce & venerare quæ dicimus.

T. c. primo prio prio.

Quo nam medio extra posito fiat demonstratio quia, non autem propter quid.

CIrca eandem quartam conclusionem animaduertẽdum est, ꝙ per medium extra siue per causam remotam, duo possumus intelligere. s. omnem causam nõ immediate proximam effectui, & hic sensus non est ad mẽtem Aristo. qm̃ illud vocat hic mediũ extra vel causam remotam à cuius affirmatione non causatur necessario affirmatio effectus, vel negatione, negatio, vt patet in textu. Multæ autem sunt causæ non immediatæ proximæ effectibus, quarum affirmationes effectus affirmãt & negationes negant &c. ergo multæ causæ non immediatæ proximæ effectibus non sunt hoc in loco numerãdæ inter medie extra, seu causas remotas &c. Minor patet vniuersaliter de subiecto respectu secundæ vel tertię
D passionis proprię, cuius immediate proxima causa est passio immediate præcedens, & non subiectum. verbi gratia esse naturæ immaterialis & subsistentis est causa appetitus intellectui, qui vocatur voluntas, sed non immediate proxima, qm̃ mediat habere intellectum, ideo enim habet voluntatem, quia intellectum, & non econuerso. Sicut ideo habetur intellectus quia est naturæ immaterialis subsistentis, & non econuerso &c. & tñ affirmatio immaterialis subsistentiæ, causat habere voluntatem & negatio immaterialis subsistentisq; naturæ non habere voluntatem, vt de se patet &c. Non est igitur intelligendum per medium extra omnis causa non immediate proxima effectus &c. Secũdus autem sensus est ꝙ (per medium extra) intelligamus causam cõmunẽ cõmunitate tali, ꝙ non sit conuertibilis cum suo effectu cõuertibilitate causalitatis. Talis siquidem causa qm̃ non habet mutuam connexionem necessario cũ suo effectu,

est cuius

est cuius negatio & si inferat, vt causa cōmunis, necessa- **E** rio negationem, non tñ affirmatio affirmationem, vt patet in exēplo Aristotelis de respirare et animalitate. Vbi nota ꝙ vnius effectus (etsi multipliciter contingat esse plures causas) in proposito dupliciter cōtingit. Vno modo ita, ꝙ vna tm̄ sit conuertibilis, & altera excellens, vt respirare causatur ab habere pulmonē & ab habere animam sensitiuam, & in talibus demonstratio per causam immediate proximam est propter quid. Demonstratio vero per causam distātem (eo modo, quo fieri potest) est demonstratio quia. Alio modo ita, ꝙ nō tm̄ vna, sed plures ordine quodam sint eius causæ conuertibiles conuertibilitate causali &c. vt patet in secūda passione propria eiusdem subiecti, & tunc demonstratio à quacūq; illarū causarum procedat, est demonstratio propter quid, licet non potissima &c. datur siquidem latitudo inter demonstrationes propter quid. Docuit autem hoc Aristoteles cum (medium extra) interpretatus est causam cuius negatio etsi negationē inferret, non tamen affirmatio affir- **F** mationem causaret, vt supra deduximus, & nūc alia via deducimus ex eo ꝙ oppositorum eadem est disciplina. Si enim medium extra faciens demonstrationē quia, est causa talis cuius negatio, etsi negationem inferat, vt causa cōmunis, non tñ affirmatio affirmationem causaret: medium intra faciēs demonstrationem propter quid est causa talis, cuius et affirmatio affirmationem & negatio negationem causat iuxta illam regulam, sicut propositū in proposito ita oppositum in opposito, & cum illa causa sit cōmunis & non conuertibilis, ista vero conuertibilis, licet non immediate proxima semper sit, consequens est ꝙ per mediū extra, non oīs causa non immediate ꝓxima, sed illa quę non cōuertibilis est intelligatur &c.

Quomodo si affirmatio causa est affirmationis, negatio sit causa negationis.

Circa illam regulam, si affirmatio est causa affirmationis &c. Aduerte ꝙ ex insufficienti ruminatione verborum Aristotelis accidunt circa hanc regulam imper- **G** tinentes dubitationes, quas attendentes textui nulla radice fultas perspiciūt. Aliud siquidem est dicere, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, & econuerso: & aliud est dicere, si affirmatio infert affirmationem, negatio infert negationem & ecōuerso. Tantaq; differētia inter hęc duo est, quanta est inter causare & inferre &c. Secundum Aristo. non dixit, qm̄ falsum est & destructiuum logicæ. fundat enim paralogismos consequentis à destructione antecedētis, & à positione consequentis. obseruando nanq; talem regulā, ga licet dicere currit, ergo mouet, dicemus non currit, ergo non mouetur. primum vero Aristo. dixit, quia verū est & cōstructiuum posterioristicę artis, dum ex hoc discernere nouimus causas à non causis, & consequenter demonstrationes propter quid, à demonstrationibus quare &c. Et tenet regula ista, (vt cōmuniter dicitur) in causis proprijs in quocunq; genere causæ. Tales siquidem si vere causæ sunt, tanta necessitate connexæ sunt effecti- **H** bus proprijs, ꝙ positę ponūt & peremptę perimunt, nec aliqua, aut alia limitatione egere apparet maxima hæc. Insinuauit autem Aristoteles in textu distinctionem adductam, cum dixit: negationem animalis nō esse causam non respirationis, & dixit negationem animalis, inferre non respirationem. Et si diligenter inspiciamus, non solum distinctionem dictam docuit, sed glosam à posterioribus expressam inseruit in eisdem verbis: dicens enim non animal non esse causam non respirandi, de causa ꝓpria loquebatur, quoniam causam cōmunem & remotam esse, ipse proposuit, & clarum est ex se: non respirare enim à priori concluditur ex non esse animal. Cum autem audis negationem esse propriam causam negationis intellige proportionaliter, eo. s. modo quo negationi cōuenit esse propriam causam, aut effectum, quia vna. s. est propria ratio alterius &c.

Quomodo demonstratio per causam remotam fiat solum in secunda figura.

E Circa quintam conclusionem nota, ꝙ non ociose Aristoteles adiecit, ꝙ per causam remotam fit demonstratio in secunda figura. Insinuauit siquidem ex hoc ꝙ in nulla alia figura talis demonstratio fieri potest, quod nisi ipse docuisset, non aduertissemus. Causa autē quare in nulla alia figura fieri potest demonstratio per causam remotam est: quia medium & maiorem extremitatem oportet coniungi affirmatiue in maiori propositione, cū medium sit causa, & maior extremitas effectus. Et oportet medium non particularizatum esse. Si enim particularizaretur, non compararetur maiori extremitati s͠m eminentiam, quod est cōtra hypothesim. Ex primo horum sequitur in nullo modo primæ aut tertiæ figuræ habent maiorem vniuersalem negatiuam, aut vniuersalē affirmatiuam fieri potest, quia esset falsa maior. Ex secūdo vero sequitur ꝙ in cæteris modis tertiæ figuræ fieri **F** non potest. in sola ergo secunda figura, non tamen in oībus eius modis, sed tm̄ secundo vniuersaliter & quarto particulariter fieri potest talis demonstratio: qm̄ minor eorum subijcit affirmatiue & vniuersaliter, maiorē extremitatem medio termino cōmuniori. Vnde colligere potes. ꝙ per causam remotam non potest fieri demonstratio affirmatiua, & ex hoc roborare quæ supra diximus, ꝙ per medium extra non omnis causa non immediate proxima intelligēda est: solam enim causam remotam eam vocare se Aristoteles declarauit nunc, ex qua demonstratio negatiua fieri potest, affirmatiua autē nō. Constat autem ex supradictis, ꝙ ex multis causis nō immediate proximis possunt demonstrationes affirmatiuę & vl'es fieri, vt patet in exemplis adductis quare &c.

Quomodo in diuersis scientijs quia & propter quid abinuicem distinguantur, & num per causam remotam demonstretur tantum in secunda figura.

Circa particularia verba. S. Tho. in calce huius capi- Adnotationes,
G tuli posita, multiplex est dubium. Verba siquidem eius sunt ista. Sciendum autē est ꝙ illa differentia quia, & propter quid, quæ est s͠m diuersas scientias continet sub altero dictorum modorum. s. quando fit demonstratio per causam remotam. Dubitatur enim primo quid intendat per hæc verba. aut intendit ꝙ quia, & propter quid, ad diuersas scientias pertinentia, differant per hoc ꝙ ipsum quia, dicat causam remotam, & propter quid dicat causam proximam, aut per hoc, ꝙ ipsum propter quid dicat causam remotam, & ipsum quia, dicat nullā causam, sed tantum sensu, vel experiētia habeatur &c. Tertium sensum ex verbis eius elici posse omnino non video. Si primum sensum intendat: falsum est quod dicitur, tum ex parte ipsius (quia) quoniam scientia inferior nō oportet, ꝙ per causas remotas sciat quia, eorum quorum nescit propter quid, sed vel sensu ipsum percipit ga (vt patet in perspectiua cognoscente ꝙ res à remotis minor videtur, mendicādo propter quid à geometra, ga. s. **H** angulo minori subtenditur linea minor: vel experiētia, vt chirurgicus experitur vulnera circularia tardius sanari, cuius propter quid, geometra nouit, vt in litera dicitur &c. Tum ex parte ipsius propter quid, quoniam medium alterius generis non est medium proximum. oportet enim vt dictum est, medium esse eiusdem generis cū extremis. Constat autem ꝙ tale propter quid, scilicet ad T.c.20.
alteram scientiam pertinens est alterius generis, vt patet de medicina & geometra &c. non est igitur tale propter quid causa proxima, & consequenter primus sensus vndiq; ruit &c. Si secundum sensum intendat falsius apparet quod dicitur. Primo quoniam est cōtra duo dicta Aristotelis in hoc capitulo. Dixit enim ꝙ scire per causam remotam est scire quia, & nō propter quid, ergo propter quid in proposito non sonat causam remotam. Deinde dixit, ꝙ per causam remotam demonstratio fit tantum in secunda figura. Clarum est autem ꝙ per tale

propter

propter quid, scilicet pertinens ad alteram scientiam, potest demonstrari vniuersalis affirmatiua, & consequenter in primo primæ. concludit̃ enim ex eo ꝙ circuli partes non appropinquant sibi, quia est figura sine angulo, ꝙ omne vulnus circulare tardius sanatur, & similiter cõcluditur, ꝙ omne visum a remotis videt̃ minus, qa &c. non sonat igitur propter quid in ꝓposito causam remotã. Secundo, qm̄ est cõtra ipsa. S. Tho. verba. ait. n. ꝙ ista differentia inter (quia) & (propter quid) secundum diuersas scientias continetur sub altero dictorum modorum, inter modos autem dictos nullus est vbi propter quid sit causa remota, sed est totum oppositum: qm̄ causa remota distinguitur contra propter quid, & dictum est ꝙ facit scire quia. Tertio, qm̄ hoc est cõtra rationem. Si. n. quando propter quid habetur ab vna scientia & ipsum quia ab altera: ipsum propter quid est causa remota conclusionis illius, cum illa conclusio sit demonstrabilis, & habeat causam proximam necessariã &c. Cuius erit dicere illud propter quid proximum non alterius ab illa, quæ nouit, quia sm̃ te dicentem, ꝙ propter quid ad alteram scientiam pertinens, differt a quia: qm̄ propter quid dicit causam remotam: ergo dicere proximum propter quid est scientiæ cognoscẽtis quia, & consequenter sciet quia, & propter quid, quod est contra hypothesim.

Secundo dubitatur qualitercunq; intelligant̃ ista, quõ stat istam differentiam inter quia, & propter quid sm̃ diuersas scientias contineri sub altero istorum dictorum modorum sm̃. S. Tho. verba & contineri sub alio modo sm̃ Aristotelis textum dicentem. alio autem modo differt propter quid syllogismus ab ipso quia, secundum ꝙ est per aliam scientiam vtrunq; speculari.

Ad primum dubium dicitur, ꝙ primus sensus nõ est intentus a. S. Tho. vt rationes adductæ concludunt, & ipsa. S. Tho. verba ostendunt. paulo enim ante supradicta verba exponens exemplum Aristotelis de vulnere circulari ait, ꝙ vulnera circularia tardius sanantur, medici est scire (quia) qui hoc experitur, vbi expresse insinuat ꝙ scire (quia) inferioris sciẽtiæ in proposito nõ est scire per causam remotam, sed cognoscere sic esse, siue experimentis & inductione, siue sensu, siue a posteriori &c. Primus ergo sensus ab eius mente alienus est. sm̃ igitur sensum, sm̃ mentem eius oportet esse, & ita est: ita ꝙ intendit, ꝙ quando quia, & propter quid pertinent ad diuersas scientias, propter quid est causa remota ipsius qa, & hoc probat̃ tripliciter. Primo ratione adducta contra primum sensum ex parte propter quid, qm̄. s. est medium alterius generis, nec est opus repetere. Secundo probatur ratione Aristotelis hic, sic, id, cuius affirmatio non est vniuersaliter causa affirmationis non est causa proxima illius: sed propter quid alterius scientiæ est id, cuius affirmatio nõ est causa vniuersaliter affirmationis maioris extremitatis, ergo tale propter quid non est causa proxima. minor exemplariter patet, quia ad esse circulare non sequitur vr̃ tardius sanari, quia nõ omne circulare tardius sanatur, vt patet in circulis cælestibus, qui nec citius nec tardius sanantur. Sicut & Aristoteles dixit, ꝙ ad esse animal non sequitur respirare, quia non omne animal respirat. Tertio causa proxima demonstrat in prima figura affirmatiue, propter quid alterius scientiæ non demonstrat in prima figura affirmatiue. ergo &c. minor exẽplariter patet, quia falsa est ista maior, omne circulare tardius sanatur. Ad euidentiã autem solutionum, & huius materiæ notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est. causa remota, id est nõ conuertibilis (de qua loquimur) est duplex. s. ex cuius quod qd est non oritur talis effectus, nisi per diuisiuas eius differentias contrahatur ad hoc, vel illud. Quædam vero ex cuius quod quid est oritur quidem talis effectus, sed nõ nisi posito in tali materia. Exemplum primi: esse animal est causa remota respirationis, non ita ꝙ ex natura aïalis fluat respirare, sed quia ex natura animalis specificata

A ad tale genus animalium, puta habentium pulmonem emanat respirare. Exemplum secundi, esse circulare est causa remota tardæ sanationis ita ꝙ ex natura circularis figuræ non alicuius sui inferioris (positæ tamen in vulnere) fluit tarde sanari. Vnde haberi potest triplex differentia inter istas causas remotas. Prima est, ꝙ effectus causæ remotæ, primo modo vere emanat ab illius causæ inferiori, & non ab illa causa remota, nisi eo modo quo passiones specierũ oriũtur à generibus radicaliter, effectus autem causæ remotæ secundo modo vere fluit ab ipsa (licet non nisi posita in tali materia) propter quod remota causa est. Secunda differentia est, ꝙ in causam remotã primo modo non oportet fieri resolutionem talis effectus. sistit siquidem intellectus quærens causam respirationis, cum ad habere pulmonem, vel aliquid huiusmodi venitur. in causam aũt remotam secundo modo oportet resoluere talem effectum: non enim sistitur quærendo quare vulnus circulare tardius sanat̃ donec in circuli naturam veniatur, quia. s. habet partes distantes &c.
B Ex hac sequitur tertia differentia, ꝙ causa remota primo modo in demonstratione non assumitur affirmatiua, & in negatiua facit scire (quia) vt docuit Aristoteles. (in hoc cap.) causa autem remota secũdo modo in demonstratione vniuersali affirmatiua assumit̃, & facit scire propter quid. Vbi vt clarius pateat vtrunq; horum. s. & ꝙ in demonstratione affirmatiua assumatur, & ꝙ faciat scire propter quid. Nota secundam & tertiam distinctiones. Secunda est, causa remota secundo modo id est ex cuius quod quid est fluit effectus modo dicto põt dupliciter sumi. Vno modo abstracta. alio modo contracte ad materiam. Exẽplum primi, figura circularis. Exemplum secundi, figura circularis in vulnere &c. Tertia est, scire propter quid contingit dupliciter. Vno modo solitarie, id est absq; applicatione ad effectum. Alio modo applicate, i. cum applicatiõe ad effectum. Exemplum primi, cognoscens lunam recedere quotidie a quatuor punctis cęli, &
C accedere ad illa, & nesciens, vel non aduertens ad eius effectũ &c. nouit propter quid fluxus & refluxus aquarum fiat (solitarie) eo ꝙ nõ applicat ad effectum causam, quam nouit. Exemplum secũdi, quando & nouit talem accessum & recessum & ꝙ talis varietas est causa fluxus & refluxus. Quibus stantibus, dicimus primo, ꝙ causa remota, ex cuius quod quid est fluit effectus in tali tantum materia posito abstracte sumpta non assumitur in demonstratione vniuersali affirmatiua, qm̄ maior esset falsa, medio excedente maiorem extremitatem, vt patet in exemplo Aristotelis dicendo, omne, cuius partes sibi non appropinquant, tardius sanatur. hæc enim est falsa, sicut & ista, omne circulare tardius sanatur. Secundo dicimus, ꝙ eadem causa eodem modo sumpta facit scire propter quid solitarie & nõ applicate. patet hoc quoniã geometra, vt sic, cognoscit circulare, & ꝙ partes eius sibi non appropinquant &c. quod est causa quare vulnera circularia tardius sanant̃, & tamen non applicat causam istam ad talem effectum. s. tardam sanationem, qm̄
D hoc geometriæ limites exit &c. Tertio dicimus, ꝙ eadem causa contracte sumpta, assumitur in demonstratione vl̃i affirmatiua & facit scire (propter quid) applicate, vt patet in eodem exemplo dicendo, omne vulnus habens partes non sibi appropinquantes tardius sanatur: vulnus circulare est huiusmodi. ergo. Quarto & vltimo dicimus, ꝙ eadem causa remota, etiam abstracte assumpta, ingreditur demonstrationem vniuersalem affirmatiuam non formaliter, sed virtualiter & resolutiue, quoniam vis totius demonstrationis (cum demonstrat̃ tardius sanari de vulnere circulari) robur habet ex ipsa circuli (in eo, ꝙ circulus) natura, & in illam oportet tandem resolutionem fieri. Ad primum autem eorũ, quę in oppositum obijciuntur, dicitur, ꝙ hoc neutri eorum, quæ dixit Aristoteles repugnat, qm̄ quãdo dixit, ꝙ scire per causam remotam, est scire quia, intellexit de causa

remota

remota primo modo, vt patet exemplo subdito, & ex eo quod addidit, ꝙ.s. syllogismus huiusmodi fit in secunda figura, vel dicatur ꝙ Aristoteles loquitur qn̄ conclusio & causa remota eiusdem sunt scientiæ, secus vero est quando sunt diuersarum scientiarum. Quoniam nanq; diuersarum scientiarum diuersa sunt genera subiecta statim, vt dicitur quod quia pertinet ad vnam scientiam, & propter quid ad alteram causam remotam (per ly. propter quid) intelligere cogeris, eo ꝙ tale propter quid dicitur quale diuersa scientia habet. diuersam autem scientiam medium extranei habere necesse est generis, & consequenter causam remotam. infert ergo (propter quid) in altera scientia, causam remotam, in eadem autem sciẽtia vnum destruit reliquum. Si enim est propter quid, nõ est causa remota, & econuerso, si est causa remota nõ est propter quid, qm̄ in eadem scientia propter quid non natum est dici nisi sit proximum. vnde si in eadem scientia accideret conclusionem & medium ita se habere, sicut se habent vulnus circulare & tardius sanari & figura circularis, ex illo medio abstracte non posset demonstratio propter quid fieri, sed oporteret cõtrahere ipsum & ideo non diceretur propter quid in eadem sciẽtia causa remota, in diuersis autem scientiis, qm̄ contractionem medij abstracte cointelligitur oportere fieri, eo ipso ꝙ diuersa sciẽtia est, nihil obstat dicere, ꝙ causa tali modo remota sit propter quid ad diuersam scientiam pertinens.

Illud vero, quod secundo adducitur ex Aristotele.s. ꝙ causa remota non demonstrat nisi in secunda figura, intelligitur similiter, vel de causa remota primo modo, vel in eadem scientia: qm̄ verum est vniuersaliter de omni causa remota, id est non conuertibili abstracte sumpta, ꝙ non potest ex ea demonstrari nisi negatiue, & in secunda figura, & si ad eandem scientiam pertinere dicitur talis causa, & conclusio, cum illa scientia non cogatur vti illa causa contracte. Clarum est, ꝙ ex ea sic sumpta demõstrare affirmatiue non posset, sed in secunda figura &c. Secus autem est in diuersis scientijs loquendo, qm̄ statim (vt dicitur) ꝙ medium est alterius scientiæ contrahẽdum vel proximandum, dicitur ad hoc ꝙ assumatur ab vna siquidem scientia ad aliam, non nisi contractione, vel approximatione venitur. Vnde quando dicitur, ꝙ talis conclusio propter quid est alterius scientiæ, & est causa remota, non oportet intelligere hoc, ac si illa causa sic abstracte assumatur in demonstratione sicut intelligitur, cum loquimur in eadem scientia, sed ꝙ illud propter quid, & talem causam abstracte consideratam a superiori contrahendo vel ad cognitionem ducendo assumere oportet, & consequenter non est opus demonstrare in huiusmodi in secunda figura, sed in primo primæ &c.

Ad secundum quod ex verbis. S. Tho. sumitur, dicitur ꝙ modi supradicti ab Aristotele sunt quatuor (vt patet diligenter intuentibus) scilicet demonstrare per causam conuertibilẽ, & per causam remotam, id est non conuertibilem, & per effectum conuertibilem, & per effectum non conuertibilem, nec est possibile quintum modum ostensiue demonstrationis inuenire. Modus vero secundus subdiuisus est ab Aristotele quidem, sed non nisi a S. Tho. subdiuisio patefacta est.s. per causam remotam, ex cuius quod quid est &c. vt diximus, vel per causam remotam in eadem scientia, & in diuersa. Si in eadem fit demonstratio, quia, si in altera fit demonstratio propter quid, quoniam &c. continetur ergo differentia inter qa, & propter quid, & quando ad diuersas pertinent sub altero dictorum modorum, quando.s. fit demõstratio per causam remotam, non ideo ꝙ suprapositus sit aliquis modus, quo demonstratio propter quid fit per causam remotam. Sed ideo, quoniam supradictus est vnus modus, quo demonstratio fit per causam remotam & declaratus est tunc quidem secundum vnum sui membrũ, modo vero secundum reliquum &c. Ad tertium dicitur, ꝙ illa conclusio, cuius propter quid alterius est sciẽ-

E tiæ, puta vulnera circularia tardius sanantur, habet medium proximum, quod nihil aliud est q̃ causa remota cõtracta ad talem materiam. & cum quæritur cuius erit illud medium proximum cognoscere, dicitur ꝙ neq; geometræ simpliciter, neque medici simpliciter, quoniam vtriusq; limites exit cognoscere illud cum applicatione, sed medici, vt accipit a geometra: quoniam omne robur talis demonstrationis ex principiis geometricis est (vt dictum fuit) & ideo non sequitur, ergo medicus scit quia, & propter quid, contra hypothesim, medicus enim in eo ꝙ medicus, tantum quia nouit, sicut geometra, vt sic tantum propter quid. Ad secundum dubium breuiter dicitur, ꝙ vere hic modus inter dictos continetur, & vere alio modo differt quia a propter quid secundũ diuersas scientias. Primo quoniam secundus modus continet istum (vt dictum est) eo ꝙ est eius membrum, & ab omnibus modis declaratis, scilicet primo. secundo secundũ vnum sui membrum, & tertio & quarto hic alius est. Se-

F cundo, quoniam quia, & propter quid in eadem scientia differunt, ex modo cognoscendi, seu secundum media, quoniam propter quid scire, est scire per causam proximam, quia vero per effectum, vel causam remotam. In diuersis vero scientijs differunt secundum obiecta, eo ꝙ ipsum propter quid, alterius generis subiecti est, ab ipso quia: & tamen ipsum propter quid in alia scientia conuenit in modo cognoscendi cum scire, quia, in eadem scientia per causam remotam: quoniam vtrunq; causam remotam tantum habet (vt ex dictis patet) Vnde propter differentiam ex parte obiecti Aristoteles dixit, alio autẽ modo. Propter conuenientiam autem in modo cognoscendi supradictam. S. Tho. contineri dixit sub altero dictorum modorum. Tertio, qm̄ Aristoteles aliter formauit supradictam distinctionem. distinxit enim sic: quia & propter quid aut sunt in eadem scientia, aut diuersis: deinde subdiuisit in eadẽ scientia (ipsum quia) ideo quando dixit, alio autem modo retulit diuersitatem ad illud

G membrum in eadem scientia. euacuauit enim sic primã a se factam distinctionem. S. Tho. vero quoniam distinctionem eorundem membrorum aliter formauit, modo scilicet supra declarato, ideo sub altero dictorum modorum contineri dixit: & vt intelligeres ꝙ aliter formauit distinctionem, addidit (.s. quando fit demonstratio per causam remotam) insinuans per hoc tria reliqua membra supradicta. nõ sibi ergo contrariãtur Aristoteles & S. T. sed ad diuersa alietatem retulerunt.

Num demonstratio diuidatur sufficienter in demonstrationem quia & propter quid.

CIRCA diuisionem demonstrationis in quia, & propter quid, dubium ingerunt verba Auerrois in prologo physicorum, & in secundo commento. 22. & alibi ponentis tria genera demonstrationis.s. quia, & propter quid, & simpliciter: aut enim ipse superfluus, aut Aristoteles diminutus apparet.

Probemio primi physicorũ secũdo physicorũ c.22. Secũdo cœli cõ.35. Octauo phy.cõ.53.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ (vt patet ex secundo cœli

H commẽto. 35.) diuisio, quã fecit Auerrois est subdiuisio vnius membri Aristotelis hoc modo. Demonstratio primo diuiditur in quia, & propter quid. Deinde demonstratio propter quid diuiditur in demonstrationem propter quid tm̄, & simpliciter. Apparet enim ibidem, ꝙ demonstratio quia, seu signi vocatur illa, quæ a posteriori procedit, quam tunc oportet fieri cum effectus est notior causa. vt si demonstremus terram interponi inter solem & lunam, quia videmus lunam eclipsari. Demonstratio vero propter quid vocatur illa, quæ a priori quidem procedit, sed non ad concludendum effectum esse, sed ad ostendendum propter quid talis effectus est: vt si demonstremus eclipsim de luna propter interpositionem terræ inter solem & lunam. Hoc enim nõ quæritur vt sciamus lunam eclipsari, quoniam sensu hoc apparet, sed vt sciamus quæ est causa ꝙ luna eclipsetur. Vnde in illo modo demonstrandi prædicatum esse & inesse subie-

ĉto absolute, est prius & magis notum q̃ causa, prędicatum tamen sub ratione certi effectus, seu in relatione ad causam propriam est ignotius & per demonstrationem inuestigatur. Nõ quęritur enim, an eclipsis sit, aut insit, lunæ, sed quare est: quod nihil aliud quærere est, q̃ cuius causæ effectus sit. Et his duobus generibus demonstrationum quasi semper vtitur philosophia naturalis.

Demonstratio vero simpliciter vocatur illa, quæ a priori sic procedit, q simul ostendit & prædicatum inesse subiecto, & quare inest. & ideo vocatur etiam demonstratio cãæ & esse: vt si quis audierim, nesciã tñ triangulũ habere tres &c. & demonstretur quia figura rectilinea habens angulum extrinsecum &c. simul acquiram sciẽtiam q triangulus habet tres, & causam eius. Et tali modo demonstrandi maxime vtũtur mathematici, propter quod sunt in primo gradu certitudinis. Neuter ergo superfluus aut diminutus est, sed Auerrois explicauit, qđ Aristoteles implicite dixit.

De scientiarum subalternatione.

Hic antequam vltra procedatur de subalternatione scientiarum agendum est, quid sit. s. vnam scientiam subalternari alteri. Ad cuius euidentiam sciendũ est. Albertus hoc in loco recitat tres conditiones requiri ad subalternationem scientiæ, & dicit, q est positio cõmunis, & satis subtilis & bona. Prima conditio est, q subiectum subalternatæ concipiat in se subiectum subalternantis cum additione differentiæ cõtrahentis ipsum ad naturam, vel materiam determinatam, vt linea visibilis contrahit lineam. Secunda est, q illud additum á subalternata oportet esse alterius generis ab eo, cui additur, & propterea scientia de speciebus & differẽtijs diuisiuis superioris, non subalternatur scientiæ de illo superiori. Tertia est, q illud additũ á subalternata nõ fluat á natura & subiecto illius, cui additur: aliter scientia de passionibus subalternaretur scientiæ de subiecto, quod est falsum, quia eiusdem scientiæ est passionem & subiectum cõsiderare. A. S. Tho. autem secundam conditionem habemus, quin de prima & tertia nulli dubiũ esse debet, & quartam. s. q scientia subalternans dicat, ppter quid de principijs scientiæ subalternatæ, quorum ipsa subalternata accipit quia, & hanc velut magis necessariam pluries reperit in doctrina sua, & semper prę oculis (cum de hac re loquitur) visus est habere. Verum quĩ magna dubitatio est, quõ subiectum subalternatę scientiæ sit illud quod est superioris scientiæ per differentiam accidentalem contractum, ideo vt hoc elucescat aliorũ intellectum recitãdum censui &c. Quidam intelligũt q differentia illa addita sit ita accidentalis, q cum eo cui additur, facit vnum per accidens. & sic subiectum perspectiuę ponunt aggregatum per accidens, puta lineam visualem, & hi ex obseruatione conditionum suprapositarum moti sunt. Si enim illud additum est res alterius generis, & non passio purum accidens esse videt. Quidam vero intelligunt illam differentiam ita accidentalẽ, q nõ ponunt eam esse passionem eius cui additur, conuenientem tñ ei non in sua abstractione, sed sic contracto, & hi mouentur ex secunda conditione, propter quam coguntur ponere illud additum esse accidentale aliquo modo, vt patet in subiectis Perspectiuæ & Musicæ, quĩ Perspectiua est de linea visuali, Geometria autem de linea simpliciter. Ex secundo autem de anima habetur ab Aristotele q visibilitas est passio quantitatis, quĩ dicit q sensibilia cõmunia sunt sensibilia per se, & similiter est de numero sonoro. Primi in hoc iudicio meo errãt q ponunt subiectũ scientiæ esse aggregatum per accidens. Omnes enim demonstrationes vnius scientiæ, cum sint inter se ordinatæ, oportet q habeant passiones colligatas adinuicem, & ad subiectum, á quo ordinate emanãt, ab aggregato autem per accidẽs passiones, quo ordine, aut qua aggregatione & colligatione orientur? Præterea quõ subiectum illud habebit vnam diffinitionem,

Opinio Alberti.

Quõ differẽtia accidẽtalis addi tur subiecto superioris sciẽtiæ. Prima opinio.

2. opinio.

Reprobatio primæ opinionis.

A cum entis per accidens nulla sit diffinitio, vt dicit septimo metaphysicę. Prętерea qua ratione de hoc aggregato linea visuali est scientia, pari ratione de linea tangibili & dulci & calida erit sciẽtia, & sic infinitæ erunt sciẽtiæ subalternatæ geometriæ. Secundi vero propriam vocem ignorare videtur, dum dicunt illud additum esse passionem eius, cui additur, & addunt, q non conuenit in sua abstractione. Si enim passio eius est per se, & de omni est, & sic conuenit ei in quodã quidem sic, in quodam vero non passio eius non est. Si dicatur q illi intelligunt non q illud additum sit passio eius, cui additur absolute, sed q eius cui additur cõtracte sumpti passio sit. Si sic inquam intelligunt, ad propositum nõ loquuntur, quia quæritur quõ illa differentia sit accidentalis illi superiori cui addita subiectum facit subalternatæ: constat enim, q illa differentia additur in superiori absolute & contrahit ipsum, & non præsupponit contractum: visualitas enim contrahit lineam & non præsupponit lineam

B esse contractam ad materiam visualem, aliter subiectum Perspectiuæ esset non linea visualis, sed linea. s. visualis, quod falsum est. & non concederet ab eis. Falsum quoq; assumunt, q. s. visibilitas sit passio quantitatis: primo, quia non conuenit ei per se (vt patet) quia non quantitati mathematici sumptę. Secũdo, quia omnis passio fluit ex principijs quidditatiuis subiecti sui. Clarum est autẽ, q ex quantitate in eo q quantitas non emanat visibilitas, alioquin mathematicum quid esset visibilitas, sicut & cæteræ omnes quantitatis passiones (nec ex secundo de anima) hoc habent, sed q color sit per se visibilis in secundo modo dicendi per se. Ex hoc autem q sensibilia cõmunia dicunt sensibilia p se, non sequit, ergo visibilia p se. Quomodo autem nec sequatur, ergo sensibilitas est passio quanti, non est præsentis intentionis. Incidunt ẽt & isti in eandem foueam, in quã & priores: quia ponunt subiectum scientiæ aggregatum ex subiecto & passiõe, quod diffinitionem habere non potest. Sicut enim ho-

C minis albi non est diffinitio, ita nec naris simi, quĩ diffinitio vnam naturam significat, vt dicitur septimo metaphysicæ &c. Mihi videtur q inter illam differentiam additam, & id, cui additur sit connexio per se primo modo dicendi per se, non sicut inter diffinitum & eius genus, vel differentiam, nec sicut inter passionem & subiectum, sed sicut inter diffinitum & eius principium, sicut inter lineam & punctum. In diffinitione siquidem illius differentiæ accidentalis oportet ponere illud, cui addit, licet non econuerso. In ratione enim visualis cadit linea, & in ratione sonori, numerus. Quantitatem autem dico cadere in ratione visualis &c. non solũ materialiter sumptã, quõ ponitur in ratione cuiusq; physici, eo q physica non abstrahunt á quantitate, sed etiam formaliter sumptam, quõ non cadit in ratione physicorum, eo q diffinitiones mathematicæ & naturales sunt impermistæ: impossibile est siquidem intelligere visibilia, vt considerã tur á perspectiua. i. inquantum sunt proportionalia sm

D lineas, & similiter sonos, vt proportiõales sm numeros non intellectis linea vt linea, & numero vt numero. & simile est de medicina, & agricultura & alachiuia respectu naturalis philosophię. hæc omnia addunt ea, de quorum ratione subalternantia sunt. sanabile siquidem ab arte absq; natura intelligi non potest &c. Est igitur inter differentiam illam accidẽtalem, & id, cui additur per se vnio in primo modo perseitatis (& tamen differentia accidentalis) dicitur, quia genus subiectum scientiæ subalternantis non per se diuidit aut contrahit, vt differentiæ diuisiuę cuiusq; generis faciunt, quæ per se differentiæ illius dicuntur, & sunt. Quõ autem hæc duo ad constitutionem subiecti subalternatæ scientiæ concurrant percipi facilius potest, si supposuerimus vniuscuiusq; sciẽtiæ, siue subalternata sit, siue non, subiectum vnicum oportere esse, vnicum autem non qualicũq; vnitate, sed vnitate rationis formalis, quĩ ab illa vnitate sumitur scientia ipsa, &

T. cõ. 12. & 13.

Reprobatio secundę opinionis.

T. c. 66.

Opinio propria.

T. c. 13.

T. c. 15.

ipsa, & per illam ab aliis distinguitur. hoc enim stante statim habemus, ꝙ nil obstat res quantũcunq; distantes vni subijci scientiæ, si vnica ratione formali eas considerat, & ꝙ oportet coniunctũ illud, quod ponitur subiectũ subalternatæ sub vnica ratione formali subiectum esse. Quod qualiter sit, sic accipiendum est. Coniunctum ex rebus diuersorum generum, multipliciter potest intelligi esse subiectũ in scientia, seu cadere sub vna scientia, vt subiectum. Primo ita, ꝙ totum aggregatum sub vtriusq; ratione subiectum sit, & hoc est impossibile, qa non esset vna ratio formalis obiectiua in vna sciẽtia, & propterea diximus, ꝙ nec aggregatum ex subiecto & accidẽte, nec ex subiecto & proprio subiectũ esse potest. Secundo ita, ꝙ totum aggregatũ, vt partes eius adunantur in tertio, subiectũ sit, & hoc destruit seipsum. si enim vt adunantur in tertio, subiectum sunt, neq; ipsum aggregatum, neq; partes eius subiectũ sunt, sed illud tertium, siue illud tertium sit magis vniuersale, siue subiectũ cõmune vtriq;, siue accidens cõmune, siue causa cõmunis &c. nisi forte quis dicat ꝙ quia illud tertium innominatũ est, illud cõiunctum subiectum dicitur circũloquendo tertium innominatum. sed hoc in proposito dicere, fingere, & fugere potius videtur, q̃ veritatem sectari. Tertio ita, ꝙ totũ aggregatum subijciatur, sed vna pars vt stat sub ratione alterius, ita ꝙ ratio vnius partis per se attingatur, alterius vero non, nisi per accidẽs, sicut homo albus videtur, eo ꝙ album per se videtur, cui vt sic accidit esse hominem, & hoc etiã destruit seipsum proprie loquendo, eo ꝙ hoc modo subiectum non est totum aggregatum, sed illa tñ eius pars, quæ est ratio obiectiua. Est etiam contra communem assignationem obiectorum potentijs & habitibus. non enim dicimus, ꝙ substãtia colorata sit obiectũ visus, nec ꝙ substãtia quanta sit subiectum mathematicæ, sed coloratum obiectum visui, & quãtum mathematicæ subiectum damus. Quarto ita, ꝙ totum aggregatũ subijciatur, & vtraq; pars per se attingatur, vt vna tñ rationem alterius ingreditur, vel ab alia per se depẽdet. & hoc non potest inueniri in omni coniuncto ex rebus diuersorum generum, qm̃ ad hoc exigitur ꝙ inter partes illius coniuncti sit per se connexio ex parte alterius extremi non solum in esse naturæ, sed vt attingitur à tali habitu, aliter per se non attingeretur vtrunq;, & consequẽter ꝙ vnum alterum in sui ratiõe suscipiat, vel ab illo per se dependeat. Et hoc modo videtur mihi ꝙ subiectum subalternatæ aggreget res diuersorum generum, & habeat vnicam rationem formalem (quod vt clarius fiat) exemplariter declaratur. Subiectum Musicæ est hoc coniunctum numerus sonorus: constat autem ꝙ musicus nõ cõsiderat sonum in eo ꝙ sonũ, qm̃ hoc physici est, neq; numerum in eo ꝙ numerum, eo ꝙ arithmetici est, sed considerat numerum in sonis. i. vt facit sonorum differẽtias, vel magis ꝓprie loquendo sonum vt ꝓportionalem s̃m numerum. Considerare aũt sonum vt proportionalem clare patet ꝙ est attingere, & sonum & numerũ per se, & sonum vt depẽdet à numeralibus proportionibus, & ꝙ est vnica ratio formalis. Attingi vero dixi vtrũq; per se, eo ꝙ numerales proportiones sunt media musicalia, & sonora sunt conclusiones, ad quas illa media applicantur, & quia (numeralis proportio) est ratio sono ꝙ attingatur à musico, & sonus est ratio numerali proportioni ꝙ ab eodem accipiatur, licet diuersimode, quia primum vt formale, s̃m vt materiale hoc facit, & simile est in perspectiua respectu geometriæ. Vnicam vero rationẽ formalem dixi non alterius partis, nec vtriusq;, nec alterius tertij, sed vt vna pars ab altera ꝑ se dependet, seu vt partes sunt sibi inuicẽ coaptatæ propter hoc ꝙ vna alterius rationem penetrat, & illius differentias facit &c. Et licet ita sit, ꝙ s. subiectum subalternatæ vnicam habet rationem formalem obiectiuam, quia tamen res diuersorum generum cõtinet, ideo diximus superius in capitulo. 10. ꝙ ea, quæ sunt superioris non contracte sumpta, nõ per

Cap. 10. circa medium circa. t. cõ. 24.

E se insunt subalternatis ratione differentiæ accidentalis additæ. Stant siquidem hæc duo simul, eo ꝙ differentia illa, cum extranei generis sit, non habet ex suo genere ꝙ illa, quæ subalternantis per se sibi conueniant, sed hoc habet ex eo ꝙ superiori coniuncta est. Ex dictis ergo patet, ꝙ ab subalternationem scientiarum post tres conditiones ab antiquis positas oportet addere quartam, quę est fundamẽtum eius, quam addidit. s. Tho. & nõ differt ab ea, nisi sicut fundamẽtum à fundato. dicemus igitur, ꝙ oportet primo subiectum contineri sub subiecto &c. secundo, quòd differentia contrahens sit extra naturam contracti. tertio ꝙ non sit eius passio. quarto ꝙ per se dependeat ab illo &c. Ex hoc enim sequitur, ꝙ principia istius accipiantur ab illo, & ꝙ ille nouit eorum propter quid, qm̃ nouit id, à quo dependent, quod a. s. Tho. erat additum. & ad claritatem quinto loco ponatur ꝙ. s. subalternãs dicat propter quid principiorum subalternatæ, quorum ipsa accipit, quia, & sic manifestum est quæ sit

Quæ requiruntur ad subalternãtem veram.

F connexio inter subalternans & subalternatum, & quõ subalternatæ subiectum sit vnum, & quid sit vnam sciẽtiam subalternati alteri. Et nota ꝙ de subalternatione proprie loquimur, vt Aristoteles locutus est, & non extenso vocabulo ad omnem modum, quo vna scientia ab altera mendicat. quõ dicitur à quibusdam, ꝙ chirurgia subalternatur geometriæ quo ad illam conclusionẽ, vulnera circularia &c. & distinguitur ab eis subalternatio quo ad modũ sciendi, vel quo ad subiectũ vel principia.

De syllogistica forma demonstrationis. *Cap. 14.*

FIgurarum autem maxime scientialis est prima. Mathematicæ nanq; scientiæ per hanc demonstrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & ferè vt dixerim, quæcunq; ipsius propter quid considerationẽ

G faciunt. aut enim omnino, aut vt plurimum, & in plurimis per hãc figurã ipsius propter quid fit syllogismus. quare & propter hoc erit vtiq; maxime scientialis. maxime nanq; proprium ipsius scire est propter quid speculari. Postea & ipsius quid est scientiam per solam hanc venari possibile. in media enim figura non fit prædicatiuus syllogismus, ipsius vero quid, est scientia affirmationis. in vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter: ipsum autem quid est, vniuersalium est. non enim homo aliquo modo est animal bipes. Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ vero per hanc condensantur & augentur, quousq; ad immediata venerint. Manifestum itaq;, ꝙ ad sciendum maxi-

H me proprie est prima figura. Quemadmodum vero contingebat A inesse B indiuidue, ita & non inesse accidit. dico autem indiuidue inesse aut non inesse, eo ꝙ non est ipsorum medium: sic enim non erit secundum aliud inesse aut nõ inesse. Quãdo igitur aut A aut B in toto aliquo sit, aut & ambo, non contingit A ipsi B primo non inesse. sit enim A in toto C: si igitur B non est in toto C (contingit enim ipsum quidem A esse in aliquo toto: ipsum vero B non esse in hoc) syllogismus erit, ꝙ A ipsi B non insit: si enim C, A quidem omni: ipsi vero B nulli: A nulli eorum, quæ B. Consimiliter autem & si B

in toto

in toto aliquo eſt, vt in D, ipſum nanq; D omni B ineſt: ipſi autem A nulli ipſum B: quare ipſum A nulli eorum, quæ B, inerit per ſyllogiſmum, eodem pacto monſtrabitur & ſi ambo in toto aliquo ſint. Quòd autem contingit ipſum B nõ eſſe in quo toto eſt A, aut rurſus A, in quo eſt B, manifeſtum ex coordinationibus, quæcunq; non commutantur ad ſe inuicem. Si enim nullum eorũ, quæ ſunt in A C D coordinatione, de nullo prædicatur eorũ, quę ſunt in B E F: ipſum vero A in toto eſt H coordinato exiſtenti: planum, ꝙ B non erit in H. commutarentur enim coordinationes. conſimiliter autem & ſi B in toto aliquo eſt. Si vero neutrum ſit in toto nullo: non inſit autem A ipſi B: neceſſe eſt indiuidue non ineſſe. Si enim erit aliquod medium, neceſſe alterum ipſorũ in toto aliquo eſſe. aut enim in prima figura, aut in media erit ſyllogiſmus. ſi quidem igitur in prima, B erit in toto aliquo: affirmatiuam nanq; oportet, quæ ad hoc, propoſitionem fieri. ſin autem in media vtrũq; cõtigerit. ad vtraq; enim accepto priuatiuo, efficitur ſyllogiſmus. ambabus vero negatiuis exiſtentibus, non erit. Planum itaq;, ꝙ contingit aliud alij non ineſſe indiuidue: & quando contingit, & quomodo diximus.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prima cõclusio. Figurarum magis faciens ſcire, maxime prima eſt. probatur à poſteriori, quia aut omnino, aut ſicut frequẽtius, & in pluribus per hanc figuram fit propter quid ſyllogiſmus. declaratur hoc inductiue, q́a mathematicæ. ſ. arithmetica, geometria, perſpectiua & fere &c. ſecundo quia ipſius quod quid eſt ſcientia per ſolam primam venari poſsibile eſt. declaratur ly ſolam, qm̃ ſcientia quod quid eſt affirmationis eſt, in ſecunda autem ſit ſyllogiſmus affirmatiuus, et qm̃ quod quid eſt eſt vniuerſalium, in tertia autem non concludiť vlr. tertio quia prima alijs non indiget, illæ autem per hanc denſantur & augmentantur quouſq; in immediata veniant.

Propoſitio Sicut datur vniuerſalis affirmatiua immediata, ita & negatiua &c.

2. cõclusio. Quãdo prædicatum aut ſubiectum in quodã toto eſt, aut ambo non ſit propoſitio negatiua immediata. probatur à priori, quia tunc ſemper eſt mediũ, per quod vnum negať ab alio. declaratur hoc in omnibus dictis modis, in terminis, ſemper ponẽdo illud totũ pro medio &c. in terminis aũt A prędicato: B ſubiecto: C toto reſpectu p̃dicati & medio D, toto reſpectu ſubiecti & medio.

ↄclusio ſuppoſita. Contingit ſubiectum non eſſe in quo toto eſt prædicatum, & ecõuerſo. declaratur à poſteriori, quia coordinationes non cõmutantur adinuicem, ita ꝙ nihil vnius p̃dicatur de aliquo alterius. patet in terminis A C D E: & B C, ſcilicet coordinationibus duabus: & F, capite primæ coordinationis.

3. cõclusio. Sed negatiuę verę, nec ſubiectum, nec prędicatum eſt in toto nullo, neceſſe eſt vniuerſalem negatiuam eſſe immediatam. probatur à deſtructione, ſeu oppoſito cõſequentis ad oppoſitum antecedẽtis: quia. ſ. ſi medium habet aut ſubiectum, aut prędicatum in quodam toto erit. hæc ſequela probatur, qm̃ aut in prima aut in ſecũda figura ſyllogizari vniuerſalem negatiuam oportet, & in prima ſubiectum in quodã toto eſſe oportet: qm̃ minor ibi ſemper affirmatiua eſt, & in ſecunda indifferenter ſubiectum, vel p̃dicatum in quodã toto eſſe oportet: quia vtriuſq; negatione ſyllogiſmus fit ibi, & vtrãq; ſimul negatiuam eſſe eſt impoſsibile. Declaratur in terminis A prædicato, B ſubiecto & C. medio.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS de forma ſyllogiſtica maxime congrua demonſtrationi tractare, qm̃ ſyllogiſmus quidam demonſtratio eſt, duo facit, primo vnica concluſione tribus rationibus primam figurã maxime vtilem demonſtrationi aſſerit. ſecundo, qm̃ in prima figura ex negatiuis proceditur, & oportet demonſtrationẽ ex immediatis fieri, intẽdens, ꝙ negatiuæ ſint immediatæ, declarare proponit hoc. & quia oppoſitorũ eadem eſt diſciplina, tres modos negatiuæ mediatæ in ſecũda concluſione declarat & c. addens quandam concluſionem, quam ſupponit. Et ſic tandem quę ſit negatiua immediata, tertia cõcluſione explanat.

Num altero extremorum exiſtente in quodam toto ſiat negatiua mediata.

Circa ſecundam cõcluſionem dubitatur quomodo ſit verum ꝙ altero extremorum exiſtente in quodam toto reddatur ꝓpoſitio negatiua media. hoc enim videť contra ſuperius determinata in capitulo ſecundo & tertio arguẽdo ſic, nulla propoſitio, cuius rationibus terminorum pro terminis poſitis redditur immediata eſt mediata: propoſitio negatiua, cuius alterum vel vtrunq; extremorum eſt in toto, poſitis rationibus extremorũ pro terminis, multoties redditur immediata. ergo huiuſmodi propoſitiones nõ ſunt mediatæ, ſed ĩmediatæ. Maior ex ſupradictis habetur. Minor declaratur exẽplariter. in iſta linea non eſt qualitas, ponẽdo loco lineæ quantitas. A B C conſtat enim ꝙ cum illa ſit immediata, ſ. quãtitas non eſt qualitas, vt Ariſto. docet in hoc capitulo. iſtam etiam oportet eſſe immediatam. quantitas A B C, non eſt qualitas. Ad hoc dubium, quod ideo motũ eſt vt attenti & conformes ſuperioribus reddamur, diciť quod ratio adducta verum concludit & cogit loquendum dẽ propoſitione ĩmediata ſm ſe, non aũt de immediata ſm rationem, ſeu ratione noſtri. regulam ſiquidem illã, quæ in maiori aſſumitur, vniuerſaliter verã eſſe probauimus (ſuperius in locis allegatis) vbi & terminos, quibus vtimur declarauimus. Sic ergo, qm̃ Ariſtoteles de mediatis & immediatis ſm rationem loquebať, ideo illas etiã mediatas dixit, quæ ſm ſe immediatæ ſunt. quare autem de mediatis & immediatis ſm rationem loquatur non ſm ſe ſuperius diximus, quia. ſ. conforme nobis inſtrumentum fabricabat.

Num res vnius prædicamenti prædicari poſsit de re alterius prędicamenti.

Circa illius concluſionis ſuppoſitæ declarationem, dubium primo accideret. an capita coordinationũ prædicamentalium habeant aliquid ſuperius. Sed quia hoc metaphyſicale eſt, illucuſq; differatur. Dubium ſecundo eſſet an ſm veritatem prædicamẽta ſint impermiſta, ita ꝙ nihil quod in vno eſt in altero ſit. ſed qm̃ hoc quoq; metaphyſicę perſcrutationis eſt dimittatur. Dubitatiuncula quoq; oritur quomodo ſit verum ꝙ nihil vnius prædicamenti prædicatur de aliquo alterius, cum nõ ſolum per accidens, ſed per ſe, neđũ in ſecundo modo perſeitatis, ſed etiam in primo, ve ſupra dixit Ariſto. in cap. quarto res vnius prædicamẽti prędicetur de re alterius. T.c 9.

Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ intelligitur de prædicatione per ſe in primo modo intrinſece: licet enim linea prædicetur de triangulo in primo modo, non tamen intrinſece, ſed vt extra eſſentiam eius. Dicitur ſecundo, ꝙ intelligitur de prædicatione quacunq; in recto, tũ & vera & formali, quod addo propter eos, qui tenent prædicamenta eſſe idem realiter. Et intelligitur de his quæ proprie ſunt in prædicamentis non denominationibus ab illis ſumptis. nec albedo nanq;, nec riſibilitas prædicatur de hoĩe:

de homine:sed album & risibile, & similiter linea non pdicatur de triangulo, sed rectilineum & huiusmodi. Et hoc magis sonant ipsa Aristotelis verba, vtrunq; tamen verum est.

Quot modis contingat vnam negatiuam propositionem esse immediatam.

CIrca tertiam conclusionem aduerte, q propositionē negatiuam esse immediatam dupliciter contingit. s. cū extra in nullo toto vniuersali sunt, vt substātia non est quātitas, & qñ īmediate sunt sub aliquo, vt rationale nō est irrationale. Et si diligentius pscrutati fuerimus textū Aristotelis non primū tm̄ modum, sed etiam secundum insinuauit intelligendo per ly esse in toto, non absolute, sed ratione cuius negatur ab illo, vel illud negatur ab eo, & similiter per ly non esse in toto, ratione cuius negetur ab illo, vel id ab eo. hoc autē, quia contigit dupliciter. s. vel quando non in toto non sunt, vel quādo in toto quidem sunt, sed nō tali ratione cuius negatio insit alterius, ideo negatiua īmediata contingit dupliciter. Est autem hic sensus absq; dubio verus, & Aristoteli idcirco attributus, qm̄ in calce capituli epilogans ait se dixisse, qñ & quomodo fit negatiua īmediata. Innuens se sufficienter tradidisse, qñ hoc contingat. sufficiētem aūt doctrinam non video, nisi supradicta sententia eius sit, & forte insinuauit hunc sensum, per ly quędam, & ly nullo, cū dixit toto quodam, & toto nullo, vt addendo (ly quodā) ostendat se accipere esse in toto non simpliciter, sed tali ratiōe, cuius negetur, & apponendo ly nullo, ostendat se loqui de nō esse toto, quod negationis ratio sit. Et sm hoc per coordinationes, quę non cōmutantur adinuicem nō artamur ad intelligendum prædicamenta tm̄, sed quascūq; ēt in eodem prædicamento, quæ adinuicem non cōmutant, propter quod Aristoteles categorias in speciali nō nominat, sed cōmuni vocabulo coordinationes.

Quomodo vere medium oporteat esse distinctum ab vtroq; extremo.

CIrca eandem conclusionem aduertendum est quod ex hoc loco firmatur quod superius tradidimus. s. q vere medium demonstrationis debet esse formaliter distinctum ab vtroq; extremorum. Deducitur aūt hoc ex hoc loco sic. propositio negatiua vera habens neutrum extremorum in toto est īmediata, & cum talis, habet medium indistinctum formaliter ab altero extremoq;: ergo tale medium non est vere medium quod reddat ppositionem mediatam cōsequentia est euidens ex terminis. antecedens quo ad primam partem est Aristotelis in litera. quo ad secundam vero exemplariter ostenditur in vtroq; genere īmediatarū. Primo, qñ extrema non sunt simpliciter in toto, vt nulla substātia est quantitas. ratio enim substātię seu eius cōceptus formalis distinctus medium esse potest. constat nanq; substantiā concipi posse conceptu proprio, cōfuse & distincte (vt alibi hoc declarauimus) & similiter constat conceptum formalem distinctum alicuius non distingui formaliter ab illo. vocato ergo concepto illo A syllogizabitur sic, nullum A est quantitas: omnis substantia est A: ergo nulla substantia est quantitas. est ergo ibi medium indistinctum formaliter. Secundo quando extrema non sunt in toto p quod alterum negetur, vt nulla albedo est nigredo: ratio enim albedinis seu eius propria & constitutiua differentia medium esse potest indistinctum tamen formaliter, vt diximus. Nec obstat proposito siquis dicat omnē differētiam esse totum vniuersale speciei, quia differentia prædicatur de pluribus &c. Tum quia clarum est q differentia non est totum vniuersale diffiniti. Tum quia fatuum est dicere, q differentia propria speciei athomæ, prædicatur de pluribus differentibus specie: penuria enim differentiarum propriarum verificat forte omnem differētiam esse in pluribus. Dicitur ergo propositio īmediata sm Aristotelem, quæ caret priori medio formaliter distincto ab extremis, licet aliquo modo medium habeat

In de ente & essentia ī pphemio. q. prima.

E sm rationem, non tñ hoc constituit propositionem īmediatam sm se aut quo ad nos vniuersaliter, sed latitudinem mediatarum quo ad nos ostendit, & diuersam rationem mediationis & immediationis, dum aliquæ propter medium distincte cognitum tm̄, quando. s. mediū est sola diffinitio, & aliquæ etiam propter medium formaliter distinctum, clausum tamen in extremo, quando scilicet mediū est aliquod superius mediatæ nobis sūt: & sic quæ hac ratione immediatæ nobis sunt, mediatæ illa alia ratione remaneant.

De ignorantia demonstratiua. *Cap. 15.*

IGnorantia vero, quæ non secūdum negationem, sed secundum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quę per syllogismū fit. Hæc autem in primo quidem inexistentibus aut nō
F inexistentibus contingit dupliciter. aut enim quando simpliciter existimet inesse, aut non inesse: aut quando per syllogismum accipiat suspicionem. Simplicis quidem igitur suspicionis simplex est deceptio, eius vero, quæ est per syllogismum, plures. Non insit enim A nulli eorū quæ B indiuidue. si igitur syllogizet A inesse ipsi B, medium accipiens C, deceptus erit per syllogismum. Contingit quidem igitur vtrasq; propositiones esse falsas, contingit autem alteram solum. Si enim neq; A nulli eorum quæ C insit; neq; C nulli eorum quæ B: assumpta vero fuerit vtraque ē conuerso, ambæ falsæ erunt. Euenit autem ita se habere C ad A & B, vt neq; sub A
G sit, neq; vniuersaliter in B. impossibile nanq; B esse in toto aliquo, dicebatur enim A primo ipsi non inesse: A vero non necesse omnibus entibus inesse vniuersaliter: quare ambæ falsæ. Sed & alteram contingit veram accipere, non tamē vtram volueris, sed A C. C B nanq; propositio semper falsa erit: eo q ipsum B in nullo sit: A C vero euenit. quemadmodum si A & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. quādo enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrū in neutro erit. Differt autem nihil, neq; si non indiuidue insit. Deceptio quidem igitur inexistēdi & per hæc, & ita fit solum: non enim erat in alia figura inexistendi syllogismus. Quæ vero est non existēdi & in prima fit, & in media figura. Primū
H itaq; dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus. Contingit quidem igitur vtrisque falsis existentibus. quemadmodum si A & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. Si enim acceptū fuerit A quidem nulli C: C vero omni B: falsæ erunt propositiones. Contingit autem & altera falsa existēte, & hac vtrauis. Euenit enim A C quidem veram esse, C B vero falsam. A C quidem veram: quoniam non omnibus entibus inest A. C B vero falsam: quoniam impossibile est C inesse ipsi B, cui nulli inest A. non enim amplius vera erit A C propositio. simul autem si & ambæ sunt veræ, &

conclusio

conclusio erit vera. Sed & C B contingit veram esse, altera existente falsa. quēadmodum si B & in C, & in A est. necesse.n. alterū sub altero esse. quare si acceperit A nulli eorū, quæ C inesse, falsa erit ꝓpositio. Planum igitur, ꝙ altera falsa existente, & vtrisq;, erit falsus syllogismus. In media aūt figura, totas quidem esse propositiones ambas falsas, nō contingit. qñ.n. A omni B insit, nihil erit accipere, quod alteri quidē omni, alteri vero nulli inerit. Oportet aūt sic accipe ꝓpositiones, vt huic quidē insit, illi vero non insit: si quidē erit syllogismus. si igit̄ sic acceptæ falsæ, planū, ꝙ è contrario è cōuerso se habebunt. hoc aūt impossibile. In aliquo vero vtranq; nihil ꝓhibet falsam esse. quēadmodū si C & A, & B alicui insit. Si.n. A quidē oī acceptū fuerit inesse: B vero nulli: falsæ quidē ambæ ꝓpositiones, non tñ totę, sed in aliquo. Et è cōuerso quoq; posito priuatiuo, cōsimiliter. Alterā vero falsam esse, & vtrāuis, cōtingit. quod.n. inest A omni, & B inest. Si igitur acceptū fuerit ipsum C inesse quidem toti A, toti vero B nō inesse: C A quidē vera erit, B C aūt falsa. Rursus, quod B quidem nulli inest, neq; A oī inerit. si.n. ipsi A, & ipsi B: sed nō inerat. Si igitur acceptū fuerit C A quidē toti inesse, B vero nulli: B C quidē ꝓpositio vera, altera aūt falsa. Consimiliter vero & transposito priuatiuo. quod.n. nulli inest A, neq; B nulli inerit. Si igitur acceptū fuerit C A qdē toti non inesse: A C quidem ꝓpositio vera erit, altera autē falsa. Et rursus quod oī B inest, accipere inesse nulli A, falsum. necesse enim, si B omni & A alicui inesse. Si igitur acceptum fuerit, C inesse quidem omni B, nulli vero A: C B quidem vera erit, C A autē falsa. Planum igitur, ꝙ & ambabus existētibus falsis, & altera solū, erit syllogismus deceptorius in indiuiduis. In his vero, quæ insunt non indiuidue, aut non insunt, qñ quidem per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, nō possunt ambæ falsæ esse ꝓpositiones, sed ea solum, quæ est ad maius extremū. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictiōis syllogismus. Insit enim A ipsi B per medium C: qm̄ igitur necesse est C B affirmatiuā accipi, cū fit syllogismus: planū, ꝙ semper hæc erit vera, non.n. conuertitur: A C vero falsa, hac enim cōuersa contrarius fit syllogismus. Consimiliter aūt & si ex alia coordinatiōe acceptū fuerit medium. vt D licet in toto A sit, & de B oī ꝑdicetur: necesse.n. D B quidē ꝓpositionē manere, alterā vero conuerti. quare hæc quidē semper vera, illa aūt semp̄ falsa. & quasi talis deceptio eandē est ei, quę est per ꝓprium mediū. Si vero non ꝑ proprium mediū efficiatur syllogismus: qñ sub A quidem sit medium: ipsi vero B nulli insit: necesse est falsas esse ambas. accipiendæ nāq; sunt

A è contrario, ꝙ se habent propositiones, si debet syllogismus fieri. sic aūt acceptis, ambæ efficiuntur falsę. quēadmodum si A quidē toti D inest: D vero nulli eorū, quæ B: his.n. conuersis, syllogismus erit, & ꝓpositiones ambæ falsæ. Qñ vero medium nō sit sub A, vt D, A D quidē vera erit, D B aūt falsa, nam A D quidem vera, qm̄ non erat in A ipsum D: D B autem falsa, qm̄ si esset vera, & cōclusio vera esset. sed erat falsa. Sed cū per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidē non contingit falsas esse ꝓpositiones totas. Cū enim sit B sub A, nihil contingit, huic quidē oī, illi vero nulli inesse, quēadmodum dictū est & prius. Alteram aūt euenit, & vtrālibet. Si.n. C,
B & A & B insit: si acceptum fuerit, ipsi quidem A inesse, ipsi vero B non inesse: A C quidē vera erit, altera aūt falsa. Rursus, si acceptum fuerit C ipsi quidem B inesse, A vero nulli: B C quidem vera erit, altera aūt falsa. Si igitur priuatiuus sit deceptionis syllogismus, dictū est, qñ, & ꝑ quæ erit deceptio. Sin aūt affirmatiuus, qñ quidem per ꝓprium mediū, impossibile ambas esse falsas. necesse est.n, C B manere, si quidē erit syllogismus, quēadmodum dictū est & prius. quare C A semper erit falsa: hæc.n. est, quæ cōuertitur. Consimiliter aūt & si ex alia coordinatione accipiatur medium, quēadmodum dictū est & in priuatiua deceptione. necesse.n. D B quidē manere, A D aūt conuerti, & deceptio eadem est ei
C quæ prius. Qñ aūt non per ꝓprium: si D quidē sit sub A, hæc quidem erit vera, altera aūt falsa: euenit.n. A pluribus inesse, quæ nō sunt sub se inuicē. si vero non sit D sub A, planum quidem, ꝙ hæc semper erit falsa, affirmatiua nanq; accipitur, D B vero contingit & verā esse & falsam: nihil.n. prohibet, A quidē nulli D inesse, D vero ipsi B omni: vt aīal sciētię, scientiam aūt musicę, Neq; rursus si neq; A nulli eorū, quæ D, neq; D nulli eorū, quæ B. Manifestū igitur, ꝙ nō existēte medio sub A, & ambas euenit falsas esse, & vtrā volueris. Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones, quæ fm syllogismū, & in imediatis, & in ijs quæ ꝑ demonstrationem,
D manifestū. Planū aūt est, & ꝙ si quis sensus defecerit, necesse & scientiam aliquam deficere, quam impossibile est accipere: siquidem addiscimus, aut inductione, aut demonstratiōe. Est aūt demōstratio ex vniuersalibus, inductio vero ex ijs, quæ fm partē: impossibile aūt vniuersalia speculari nisi per inductionem, qm̄ & quę ex abstractione dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis voluerit nota facere, ꝙ insunt vnicuiq; generi nonnulla, & si non separabilia sunt, fm ꝙ tale hoc vnumquodq;: inducere aūt non habentes sensum, impossibile. singulariū nanq; sensus est, nō.n. cōtingit accipere ipsorū

E scientiã: neq;.n. ex vniuersalibus sine inductione, neq; per inductionem sine sensu.

Summa huius capituli hæc est.

pria ,ppõ. IGnorãtia non fm negationem, sed fm dispositionem dicta per syllogismum est facta deceptio.

Secunda. Ignorantia fm dispositionem in his, quę sunt primo, aut non sunt contingit dupliciter. s. cum simpliciter: & cum per syllogismũ accipitur opinio falsa.

Tertia. Simplicis opinionis est simplex deceptio, eius autem, quæ est per syllogismum plures sunt.

1.ↄclusio. Propositione vniuersali vera negatiua & immediata existente affirmatiuam vniuersalem oppositam syllogizans p aliquod medium deceptus est per syllogismũ. patet ĩ terminis gñalibus A prĩo: B tertio: & C medio &c.

Declaratio. Contingit in huiusmodi syllogismis vtrasq; propositiones esse falsas, contingit & alteram tantum. primum declaratur dupliciter, contingere. s. quando A primũ nulli contento sub medio conuenit, & similiter mediũ nulli F contẽto sub tertio: vtraq; enim tunc accepta C cõtrario sunt. Et quando medium non est sub primo, & est non continens totum tertium. minor enim tũc necessario est falsa, quoniam tertium in nullo toto est fm veritatem, quoniam iam dictum est primum immediate negari A tertio fm veritatem. Maior quoq; est falsa, quia non est necesse primum inesse oĩbus &c. patent hæc in terminis generalibus A primo B tertio: & C medio &c. secundum autem. s. contingit alteram tantum esse falsam, verificat non indifferẽter, sed quo ad minorem tantum. Maior enim potest esse vera, Minor autem est necessario falsa. probatur hoc. quia tertium in nullo toto est. probatur illud, primo ĩmediate existente in medio & tertio.

Regula gñalis. Cum primum prædicet idem de pluribus neutrum in neutro erit. patent hęc in terminis generalibus A primo: B tertio: C medio &c. Differt autem nihil neq; si non indiuidualiter insit &c.

2.cõclusio. G Negatiue vniuersalis oppositæ affirmatiue vniuersali veræ & ĩmediatæ deceptio fit in prima & media figura. in prima quidem tripliciter. primo ex vtraq; falsa declarat hoc, primo ĩmediate existẽte in medio & ĩ tertio &c. secũdo ex maiore vera, & minore falsa. Declaratur. maior vera esse potest, qm̃ primũ non inest oĩbus quæ sunt. Minor autem falsa necessario, maiore existente vera est. Tum qm̃ impossibile est in tertio esse mediũ in quo nullo est primum. Maior. n. esset falsa, si minor esset vera. Tum qm̃ si vtraq; esset vera, conclusio non erit falsa. tertio contingit ex minore vera & maiore falsa. Declarat hoc tertio subiecto primo, & medio existẽte ordine quodam, ita q tertium sub primo & primum sub medio sit. patent hæc omnia in terminis generalibus A primo: B tertio & C medio.

3.conclusio. In media autem figura, totas esse ,ppositiones vtrasq; falsas non contingit. probatur, qm̃ inter terminos vniuersalis affirmatiuæ veræ & in mediate, cuius negatiua H contraria concludenda est nullum mediũ potest inueniri quod toti insit primo, & nulli insit tertio, vel ecõuerso. Si aũt in media figura fiat syllogismus, oportet sic assumere medium, consequenter si ambæ erunt totaliter falsæ, earum contrariæ erunt veræ, & consequenter, cũ illa vniuersalis affirmatiua supponatur vera, dabit medium inter eius terminos: quod vere nulli primo inest & omni tertio, vel econuerso, quod est impossibile &c.

4.ↄclusio. Contingit tñ in huiusmodi vtrãq; esse falsam in quodam. declaratur, medio existente in primo & tertio particulariter &c.

5. cõclusio. Contingit & in huiusmodi alterã esse falsam, & quãlibet indifferẽter. primo declarat in secundo. s. camestres, q maior sit vera & minor falsa, medio in toto primo in existente. probat, qm̃ quod omni inest primo, oĩ tertio inesse supponitur quod vere econuerso. Minor vera, & maior falsa, patet medio in nullo tertio existẽte. probat.

E Si. n. in nullo est tertio neq; in primo toto erit, qm̃ quod in primo omni est, in tertio est, quod est oppositũ antecedentis &c. Declarat deinde & in primo eiusdẽ. s. cesare, q maior vera, & minor falsa, medio in nullo primo existẽte. probat, qm̃ quod in nullo est primo, in nullo ẽ tertio supponit. Quod vero minor vera & maior falsa, medio in toto tertio existẽte, pbat, qm̃ qd oĩ tertio inest, falsũ ẽ ĩ nullo prĩo esse. oportet. n. saltẽ ĩ quodã prĩo ĩesse.

Et vtrisq; ergo falsis & altera tñ fit syllogismus deceptiuus in indiuiduis &c. epilogus.

6. cõclusio. In his aũt, quæ non indiuidua sunt, negatiuã cõtrariã affirmatiue vere & mediate p mediũ ,pprium in prima figura est impossibile concludere ex vtrisquã falsis, sed maiore tñ falsa. probat: quia in syllogismo falsitatis minor affirmatiua remanet, maior vero conuertitur in oppositã qualitatẽ respectu syllogismi veritatis &c.

7. cõclusio. Per medium ex alia coordinatione in quo tñ toto est primũ & de tertio toto dicit, simili modo fit deceptiõis F syllogismus. Declaratur eadem ratione &c.

8. cõclusio. Per medium non ,ppriũ seu extraneum vtrãq; necesse est qñq; esse falsam, qñ. s. mediũ est sub primo, & in nullo tertio, pbat, qm̃ cõtrarie seu cõuersæ in oppositã qualitatem assumendæ sunt in syllogismo falsitatis, qñq; vero maiorem contingit esse verã & minorẽ falsam, qñ. s. mediũ extraneũ nõ est sub primo, pbatur, qa nisi minor esset falsa, cõclusio esset vera contra hypothesim,

9. cõclusio. In media aũt figura syllogismus deceptiõis negatiuę huiusmodi cõtrarię. s. affirmatiuę mediatę, non põt esse ex vtrisq; totalr falsis. pbat: qa ĩpõe est mediũ inuenire, quod totalr insit primo & nulli tertio, vel econuerso, vt dictum est supra. ex altera vero totaliter falsa et quacũq; esse põt. Declarat medio existente in primo toto, & tertio toto. & hoc patet in secundo & in primo secũdæ &c.

10. cõclo. Affirmatiuã cõtrariam vlĩ negatiuæ verę & mediate syllogismus deceptiõis p ,ppriũ mediũ ex vtraq; falsa cõcludere nõ põt, pbat: qa minor manet eadẽ, q erat in syl- G logismo veritatis contrarie: maiorem aũt cõuersam esse oportet in oppositã qualitatẽ, vt dictũ est prius, sicut & cõclusionẽ. in primo. n. primæ hoc tñ fieri posse patet.

Per mediũ ex alia coordinatione, simile tñ ,pprio. s. in quo nullo est primũ, & quod toti inest tertio, similiter fit deceptio vt & supra dictũ est, in negatiuis eadẽ ratione, quia. s. minor manet, & maior conuertitur &c.

11.cõclo. Per mediũ non ,ppriũ seu extraneũ qñq; minorẽ necesse est esse falsam: qñ. s. mediũ sub prĩo continet. põt. n. a in pluribus esse: quæ nõ sunt sub inuicẽ, qñq; aũt maiorem oportet esse falsam, qñ. s. mediũ non est sub primo, qm̃ affirmatiua assumit. Minorẽ vero tunc contingit veram esse & falsam: veram quidem medio nõ existẽte sub primo, & inexistente tertio, vt sciẽtia respectu aĩalis vt primi, & musicæ vt tertij, falsam vero medio neq; sub primo, neq; in tertio existente. patent hæc oĩa in terminis generalibus A primo: B tertio: & C medio &c.

epilogus. Quot modis, & per quæ syllogismus deceptionis in H immediatis & mediatis per demonstrationem fiat manifestum est ex dictis.

12. cõclo. Siquis sensus defecerit, necesse est & aliquã scientiam deficere, quam impossibile est acquirere, si vere addiscimus &c. probatur à priori, qm̃ deficiet inductio, & consequenter demonstratio. probatur: qm̃ vlĩa, ex quibus est demonstratio, ĩpõe est absq; inductione speculari. probatur: qm̃ & quæ p abstractionẽ dicuntur, inductione nota fiunt. probatur: qm̃ in vnoquoq; genere sunt non separabilia quædam fm quod vnumquodq; illorũ habet esse. Inducere autẽ non habentes sensum, est impossibile. probatur: qm̃ singularium proprie sensus est &c.

Series autem hæc est.

QVONIAM oppositorum eadem est disciplina: determinare intendit in hoc capitulo de ignorantia opposita demonstrationi scientifice, & quatuor facit. Primo nãq;

primis

primis tribus propositionibus ignorantiam multiplicẽ & multis modis contingere declarat. secunda quomodo fit ignorantia deceptionis per syllogismum quo ad imediatas propositiones quatuor principalibus conclusionibus imediate sequentibus docet tali ordine. Prima conclusione declarat q̃uo affirmatiua falsa opposita negatiuæ veræ & imediatæ syllogizeẽ, inferens ibi regulam diuisionis generalẽ. Secunda q̃uo negatiua falsa opposita affirmatiuæ veræ & imediatæ syllogizeẽ in prima figura. tertia vero, quarta, & quinta, in secunda &c. tertio q̃uo deceptio per syllogismũ fit quo ad mediatas ꝓpositiones septem sequẽtibus cõclusionibus insinuat tali ordine: q̃m primo ostẽdit q̃uo negatiua falsa opposita affirmatiuæ veræ & mediatæ syllogizetur in prima figura, tribus sequentibus conclusionibus. s. sexta per medium ꝓprium illi affirmatiuæ veræ. septima per mediũ simile ꝓprio. octaua per mediũ extraneum, & q̃uo in secunda figura. nona conclusione. deinde, q̃uo affirmatiua falsa contraria negatiue vere & mediate syllogizetur, tribus aliis sequentibus cõclusionibus. decima per ꝓprium modum ipsius negatiuæ. vndecima per simile ꝓprio. duodecima per extraneũ. quarto & vltimo q̃uo accidat ignorãtia negationis vltima conclusione determinat &c.

Num ignorantia secundum dispositionem fit per syllogismum facta deceptio.

Circa principiũ huius capituli dubitatur, q̃m Aristoteles diffiniens ignorantiam prauæ dispositionis ait, quod est per syllogismum facta deceptio: & deinde diuidens eã, distinguit in eã, quæ fit simpliciter, & eã quæ fit per syllogismũ: expresse siquidem alterum mẽbrum diuisionis repugnat diffinitioni & ecõuerso, vt patet. Ad hoc dicitur tripliciter sustinẽdo ꝙ ibi diffiniatur ignorãtia ſm prauam dispositionẽ, quod ſm. s. Tho. expositionẽ sustinere nõ oportet. Primo, quia ignorãtia ſm dispositionẽ vt plurimũ ex syllogismo fit, ideo per syllogismũ tanq̃ causam diffinita est more naturaliũ scientiarũ considerantium quod in pluribus inuenit̃: & q̃m etiam q̃nq̃ causat̃ absq̃ syllogismo &c. ideo diuisa est in eã, quæ per syllogismũ &c. Secundo dicit̃ (& est r̃nsio Alberti) ꝙ diffinitio illa nõ est data de ignorantia ſm dispositionẽ vniuersaliter, sed ea, de qua intendimus loqui. intendimus aũt de illa, quæ per rationẽ fit, & nõ de illa, quæ propter proteruiã vel ineptitudinẽ complexionis accidit. Et ſm hæc non est idẽ omnino diffinitum & diuisum, sed ratio diffinitioni subdita est vt segregaret aliud membrum ab intento á nobis. Posset tertio forte dici, quod quia nullus operatur ſm quãcũq̃ potentiã aspiciens ad malum ſm Aristo. & Dionysium, ideo oĩs ignorantia ſm dispositionẽ ex aliqua ratione procedit. Tam proteruus enim q̃ quicunq̃ ineptus nonnulla ratione dicitur ad assentiendum magis huic parti q̃ alteri.

Sed q̃m hoc contingit multipliciter, quia q̃nq̃ ratio causans falsam opinionẽ, nõ est ratio concludens illã conclusionẽ, sed cõcludens aliud extraneũ, ad quod tñ sequitur assensus istius ad falsum. puta cũ proteruus ne superatus videat̃, etiam sibiipsi efficatiã rationũ verarum auertens, vel peruertens false assentire sua libertate vult, vt vere tñ. Q̃nq̃ ratio illa nil aliud q̃ quoddã virtuale seu habituale est mediũ, sicut videns stellas, & nulla ratione motus loquens de quantitate earũ dicit eas esse paruiores stella magna depicta quasi ex quantitate istius concludat quãtitatem illarũ, cuius simile pati videnẽ ineruditi & inepti, de quibus dicit̃ in quarto metaphysice ꝙ non persuasi falso assentiunt, quia inquã tot modis ratione falso assentire cõtingit & solũ primus modus vere &
T. c.35. proprie syllogismo vtitur, vt patet, ideo Aristoteles ad vtrũq̃ insinuandum, duo fecit: q̃m ad insinuandũ, ꝙ oĩs error ex aliqua ratione aliquo modo orit̃, diffiniuit ignorantiã ſm dispositionẽ: quæ nihil aliud est q̃ error ꝑ syllogismũ. Ad insinuandũ autem ꝙ aliquis error directe fit per syllogismũ, aliquis vero directe fit ꝑ proteruiam vel ineruditionẽ, quod est fieri nõ directe ꝑ syllogismũ, diuisionẽ fecit supradictam. & ſm hoc idem oĩno est diffinitum & diuisum, sed non eodẽ modo accipit̃ fieri per syllogismum in diffinitione & diuisione, & eodẽ modo glosanda sunt similia verba antiquorũ doctorum &c.

Quomodo & quando per medium extraneum contingat syllogizari minorem falsam.

Circa duodecimã conclusionẽ dubitat̃ quid intelligat Aristoteles per ly A, cum ad probandũ hanc cõclusionem q̃n syllogizat̃ affirmatiua falsa contraria negatiuæ veræ & mediatæ per mediũ extraneum existens sub primo, minor necessario est falsa, assumunt ꝙ A potest in pluribus esse, quæ nõ sunt sub inuicẽ. Si. n. per ly A intelligit maiorẽ extremitatem, vel non est ad propositũ, vel male adducitur: q̃m quando dicit̃ A, idest primũ potest esse in pluribus, quæ nõ sunt sub inuicẽ, aut ly pluribus, supponit pro his, q̃bus non est opus ad confectionẽ talis syllogismi, & sic dicit verũ, sed non ad ꝓpositum: ad syllogizãdum siq̃dem istam, linea est numerus, per mediũ extraneũ existens sub primo nil refert, an numerus possit inesse pluribus quæ non sunt sub inuicẽ, an non. Si. n. numerus in dualitate tm̃, esset nil minus diceretur, oĩs dualitas est numerus: oĩs linea est dualitas: ergo oĩs linea est numerus. Aut ly pluribus, supponit pro his, quibus opus est ad illum syllogismum. s. medio & tertio. & hoc q̃dem est ad ꝓpositum: q̃m si primũ inest pluribus, quæ nõ sunt sub inuicẽ, & vnũ illorum assumat̃ vt medium, & alterum vt tertiũ necesse est maiorem esse veram, & minorem falsam, vt patet dicendo. oĩs leo est aĩal, oĩs homo est leo. ergo &c. Sed tunc nõ habet̃ intentũ, q̃m conclusio est necessario vera, q̃m primum enunciabit̃ de sua parte subiectiua, quod est cõtra hypothesim. Si aũt per ly A intelligit aliquod aliud á maiori extremitate, tunc Aristoteles æquiuocationẽ cõmisit, cum A loco primi in eadem r̃one expresse vtat̃. & si æquiuocatio cõcedat̃, q̃ erit via ad certitudinẽ sumẽdã de verbis Aristotelis, q̃m in terminis gñalibus loquit̃. Et p̃terea hoc ẽ cõtra expositores illustres exp̃sse exponẽtes A maiorẽ extremitatẽ.

Ad hoc breuiter dicit̃, ꝙ per A intellexit maiorẽ extremitatem, & per ly plura, intendit medium & tertiũ, nõ quo ad falsitatem conclusionis, sed quo ad veritatẽ maioris & falsitatem minoris. Non. n. Aristoteles adduxit directe illa verba ad probandũ directe nisi hoc tm̃, ꝙ. s. cõtingit mediũ extraneũ sumere existẽs sub p̃mo, et sic fieri maiorem verã, & minorẽ falsam: & hoc sufficienter declarat̃ per illa verba, & si hoc contingit conclusione existente vera affirmatiua, á fortiori continget conclusione existente affirmatiua falsa, & consequenter indirecte declarauit intentum. Roboratur autem responsio ista ex suo simili, quod in hoc capitulo supra fecit Aristoteles, vt. s. Tho. glosauit, & habetur ex Alberti verbis diligẽter enucleatis.

Num contingat aliqua cognoscere absq; inductione ex sensibilibus accepta.

Circa finem capituli aduerte ꝙ secunda opinio, quam deducit. s. Tho. in expositione sua esse contra doctrinam Aristotelis hic traditã, est opinio, quã finxit Auerrois in tertio de anima circa felicitatẽ nostrã in contẽplatione substantiarũ separatarũ. posuit enim, ꝙ in postremo cognoscemus substantias separatas non per sciẽtias speculatiuas & sensibilia, sed per coniunctionem cũ intellectu agẽte &c. & sic posuit aliquid cognosci á nobis absq̃ inductione ex sensibilibus manuducente. Nec sufficit dicere, ꝙ præsupponitur, tunc cognita fuisse sensibilia, q̃m eodem modo dicerem contra Aristotelem, ꝙ ad acquirẽdam metaphysicam non requiritur sensus & inductio metaphysicalium, sed sufficit ꝙ mathematicaliũ vel physicalium habita sit. Quomodo autem de substantiis imaterialibus, & vniuersaliter non sensibilibus scientis fit, in tertio de anima tractandum est, ideo hec nunc sufficiant.

Vide. c. 36. per totum. Itẽ. 12. meta. c. 38 contra. Auerr. optime. vide in libro de ente & eẽntia. c. 6. q. 14. circa. t. c. 9. 15. 16.

De quæſtionibus circa infinitatem demonſtrationis. *Cap. 16.*

EST autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui quidē monſtrare pōt, ꝙ A ineſt ipſi C, eo ꝙ ineſt ipſi B, & hoc ipſi C: priuatiuus aūt alteram quidē propoſitionē habēs, ꝙ aliud quid alij ineſt, alteram vero, ꝙ non ineſt. Manifeſtum igitur ꝙ principia, & quæ dicūtur ſuppoſitiones hæ ſunt: accipientē.n. hæc ita neceſſe eſt monſtrare, vt ꝙ A ineſt ipſi C per B. Rurſus vero ꝙ A ipſi B per aliud mediū, & ꝙ B ipſi C conſimiliter. Secundum opinionē igitur ſyllogizantibus & ſolū dialectice, planum ꝙ hoc ſolū conſiderādum, ſi ex quibus contingit probabiliſsimis fiat ſyllogiſmus. quare & ſi eſt aliquid in veritate eorū, quæ ſuut A B, medium: videtur aūt non eſſe, qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizatus eſt dialectice. Ad veritatē aūt ex ijs, quæ ſunt, oportet conſiderare, ſe habet aūt ſic. Qm̄ eſt ꝙ ipſum quidē de alio prædicatur non ſecundū accidēs, dico aūt ſecundū accidens, vt album aliqn̄ illud dicimus eſſe hominē, nō ſimiliter dicētes & hoīem album, hic quidem.n. non alterū aliquid exiſtēs album eſt, albū vero, qm̄ accidit homini eſſe albo, ſunt itaq; nōnulla talia, vt per ſe p̄dicentur. Sit igitur C tale, quod ipſum quidē non amplius inſit alij, huic autē B primo, & non ſit aliud intermediū, & rurſus B ipſi ipſum F conſimiliter, & hoc ipſi B: an igitur hoc neceſſe eſt ſtare, aut contingit in infinitum ire? Et rurſus ſi de A quidem nihil p̄dicatur per ſe, A vero ipſi H ineſt primo, intermedio aūt nulli priori, & H ipſi G, & hoc ipſi B: an & hoc ſtare neceſſe eſt, aut & hoc contingit in infinitū ire? differt aūt hoc à priori tm̄, qm̄ hoc quidem eſt, an contingit incipiēti à tali, quod nulli ineſt alteri: ſed aliud illi: ſurſum in infinitū ire, alterum vero incipiētē à tali, quod ipſum quidē de alio, de illo aūt nihil prædicatur, deorſum conſiderare, ſi cōtingit in infinitū ire. Amplius media an cōtingit infinita eſſe determinatis extremis. dico aūt veluti, ſi A ipſi C ineſt, medium vero ipſorum B, ipſius vero B & A altera: horum aūt altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impoſsibile? eſt aūt hoc conſiderare idem, & ſi demonſtrationes in infinitum vadunt: & ſi eſt demonſtratio cuiuſq;, aut ad ſeinuicē terminātur. Conſimiliter autem dico & in priuatiuis ſyllogiſmis ac propoſitionibus, vt A ineſt B nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori non ineſt, veluti ſi ipſi C quid B ineſt omni: & rurſus alij adhuc priori hoc, vt ſi ipſi A, quod C omni ineſt: in his etenim aut infinita, quibus nō ineſt prioribus, aut ſtant. In ijs vero, quæ conuertuntur, non ſimiliter ſe habet: non eſt enim in ijs, quæ retrouerſum prædicantur, de quo primo

E prædicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia ſic conſimiliter ſe habēt, ſiue ſunt infinita, quæ de ipſo prædicantur, ſiue vtraq; ſunt quæ dubitantur infinita, præterquam ꝙ ſi non ſimiliter contingit conuerti: ſed hoc quidem, vt accidēs, illud vero vt prædicamentum.

Summa huius capituli hæc eſt.

OMnis ſyllogiſmus eſt per tres terminos, ex quibus affirmatiua cū affirmatiuis, & negatiua cū affirmatiua et negatiua, ex quibus monſtrant conſtant, patet in terminis generalibus, A primo: C tertio: & B medio. Pria ppō. Secunda.

Principia & dicte ſuppoſitiones hæc ſunt. Tertia.

Accipientes hæc ſic, neceſſe eſt monſtrare, ꝙ ſ. primū inſit tertio per mediū: & iterum ꝙ primū inſit medio p aliud mediū. & ſimiliter, ꝙ medium inſit tertio. patet in
F terminis generalibus A primo: C tertio B medio.

Syllogiſmus dialecticus ad hoc vt ex veriſimilibus fit inteodit, & ideo ppoſitionē vere mediatam, ſed non ſm apparentiam, vlterius non pbat. Syllogiſmū aūt ad veritatem, ex his quæ ſunt, oportet iotendere vt ſit. Quarta.

Sunt quædam, quæ ſm ſe p̄dicantur, non ſm accidēs. dico autem ſm accidens, vt albū dicentes hominē, non ſimiliter hominem dicentes album. Quinta.

Nunquid tertio exiſtēte infimo contingat in iofinitū ire, accipiendo eius primo prædicatū, & prædicatū prædicati, & ſic deinceps, aut neceſſe eſt alicubi ſtare. Prima qō.

Nunquid primo exiſtente ſummo, contingat in infinitum ire ſumendo eius primo ſubiectū, & ſubiectum ſubiecti, & ſic deinceps, aut neceſſe eſt & hic ſtare. Secunda.

Differt ſecunda quæſtio à prima, qm̄ prima incipit ab infimo particulari & ſurſum infinitatem quærit, ſecūda econtra incipit à ſummo vlī & deorſum infinitatē q̄rit. Differētia.

Nunquid cootingit infinita eſſe media determinatis
G terminis &c. ita ꝙ inter primū & tertium & acceptum mediū iterū ſit aliud mediū, et poſt iterū, & ſic deiceps. patent hæc in terminis A primo: C tertio: & B medio &c. Tertia. Declaratio

Quærere hæc, eſt quærere, an demonſtrationes in infinitum veoiant, & an ſit omnis rei demonſtratio, & an adinuicem includantur.

Similiter in priuatiuis ſyllogiſmis & propoſitionibus quæritur, an procedatur in infinitū, an ſtetur, quia enim vnū negatur ab alio quæritur, an prius oegetur ab alio. & iterū an prius ab alio & ſic deinceps. patet hoc in terminis propoſitionis negatiue, A prędicato, & a ſubiecto, &.i. priori, &.t. adhuc priori &c. Extenſio.

In conuertibilibus non ſimiliter mouent quæſtiones iſtæ &c. probatur à priori. qm̄ ibi non eſt de quo prædicatur primo, aut vltimo &c. & omnia ad oīa ſimiliter ſe habēt, et ſi ſunt infinita p̄dicata, vndiq; ſunt infinita &c. licet non ſimiliter cootingat conuerti, quia vnum ſicut accidens, aliud vero vt prædicatum ioeſt &c. Cōcluſio.

H

Series autem hæc eſt.

INTENDENS determinare io demonſtrationibus finitum eſſe proceſſum, inchoat in hoc capitulo diſputationem circa hoc. & tria facit. Primo nanq; proponit quinq; propoſitiones, ex quibus rationabilitatē, & neceſsitatem huius tractatus & numerū quæſtionum accipere debemus. quarum ſiquidem primæ numerum & neceſsitatē inſinuant. quiota aūt cū prima parte quartæ rationabiliter io demonſtratiuis moueri has quęſtiones docet, dum nec in dialecticis, nec in prædicatis ſm accideos locum habere has queæſtiones videmus &c. ſecūdo mouet tres quæſtiones circa principale intentum in affirmatiuis: & declarat has includere tres alias, ac extēdit eas ad negatiuas demonſtrationes &c. tertio vnica concluſione excludit à p̄dictis quęſtionibus demonſtrationes per terminos conuertibiles &c.

De reductiooe

De reductione omnium quæstionum notarum ad duas primas. *Cap. 17.*

QVòd igitur intermedia nõ contingit infinita esse, si deorsum & sursum stent p̃dicamẽtá, manifestum. dico aũt sursum quod in magis vlẽ, deorsum vero quod in id; quod sm partem. si enim A p̃dicante de F, infinita sunt intermedia, in quibus est B: planũ ꝙ contingere posset, vt & ab A in deorsum alterũ de altero p̃dicaretur in infinitũ: anteq̃ꝫ.n. in F deueniatur, infinita sunt intermedia: & ab F sursum infinita, anteq̃ꝫ ad A deueniatur: quare si hæc ĩpossibilia, & ipsius A & F impossibile infinita esse media. Neqꝫ.n. si quis diceret, ꝙ alia quidẽ sunt ipsorũ A B C inuicem, vt nõ sit mediũ, alia vero nõ est accipere, nihil differt: quodcũqꝫ.n. accepero eorũ, quæ B, erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut nõ: quo aũt sint, primũ infinita, siue statim, siue non statim nihil differt: quæ.n. sunt post hæc, infinita sunt. Planũ aũt & in priuatiua demonstratione, ꝙ stabitur, siquidẽ in p̃dicatiua statur ad vtraq̃ꝫ. sit.n. non contingens, neq̃ꝫ sursum ab vltimo in infinitũ ire. (dico aũt vltimũ, quod ipsum quidẽ alij nulli inest, illi vero aliud, vt F:) neqꝫ à primo in vltimũ. (dico aũt primum, quod ipsum quidẽ de alio, de illo vero nihil aliud) si vtiq̃ꝫ hæc sunt, & in negatiõe stabitur. Tripliciter nãq̃ꝫ monstratur nõ inexistẽs, aut.n. cui quidem ipsum C, B inest oĩ, cui vero ipsum B, ipsum A nulli. Ipsius itaq̃ꝫ B C, & semp alterius distãtię, necesse est, ꝑgredi ad ĩmediata, p̃dicatiua nãq̃ꝫ hæc distantia: alterũ vero manifestũ, ꝙ si alij nõ inest priori, vt ipsi D, hoc oportebit ipsi B oĩ inesse: & si rursus alij priori ipso D non inest, illud oportebit ipsi D oĩ inesse: quare qm̃, quæ sursum est, via stat, & quæ deorsum stabit, & erit aliquid primo, cui non inest. Rursus si B quidẽ oĩ A: ipsi vero C nulli ipsum A eorum, quæ C, nulli inest. Rursus hoc si oportet monstrare, planum ꝙ aut per superiorẽ modũ monstrabitur, aut ꝑ hũc, aut tertiũ. Primus igitur dictus fuit: secundus vero monstrabitur. Sic autẽ vtiq̃ꝫ monstraret, vt ꝙ D ipsi quidẽ B oĩ inest, si vero C nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi B. Et rursus, si hoc ipsi C nõ inerit, aliud ipsi D inest, quod ipsi C nõ inest: igitur qm̃ inesse semp superiori stat, stabit & non inesse. Tertius vero modus fuerat, si A quidẽ B oĩ inest, ipsum vero C non inest, nõ oĩ inest C, cui A. Rursus vero hoc, aut ꝑ superius dicta, aut silr̃ monstrabitur. Illo quidem itaq̃ꝫ modo statur. sin aũt sic, iterũ accipietur B inesse ipsi E, cui ipsum C, non oĩ inest, & hoc rursus consimiliter. Qm̃ aũt suppositũ est stari & deorsum, planũ ꝙ stabit, & C non inexistens. Manifestum aũt ꝙ, & si non vna via monstretur, sed oĩbus, aliqñ quidem ex prima

A figura, aliqñ aũt ex secunda, aut tertia, ꝙ & sic stabitur: finitæ.n. sunt viæ: finita aũt finities, necesse est, finita esse oĩa. Quòd igiť in priuatione siquidẽ & in eo qđ est inesse, statur, manifestũ.

Summa huius capituli hæc est.

NOn contingit infinita esse media, si insursum.i. magis vlẽ: & deorsum,.i. particulare stent prædicata. probať à destructione consequentis &c. qm̃ inter prædicatum & subiectum infinitis existẽtibus medijs; contingit à p̃dicato in infinitum descendere prædicationes, qm̃ anteq̃ꝫ in subiectum eueniať, infinita sunt media, & silr̃ continget à subiecto in infinitum ascẽdere p̃dicationes: qm̃ anteq̃ꝫ veniať ad p̃dicatũ infinita ponunť media. patet in terminis A primo: F tertio & B infinitis medijs &c. 1. ꝯclusio.

Neq̃ꝫ siquis dicat, ꝙ primũ medium & tertium habita esse adinuicem supponimus: & ideo finita est necesse esse media &c. nihil.n. differt, qm̃ quodcũq̃ꝫ mediorum acceptum, siue statim siue non statim, iunctum alteri extremo, siue per infinita media distet à prædicato & subiecto, siue non, oportet ꝙ ꝑ infinita media ab altero extremorũ distet, & consequenter ꝙ infinitæ intercipiãtur prædicationes, vt prius deducebatur &c. exclusio. B 2. cõclusio.

In priuatiua demonstratione statur, si & in p̃dicatiua statur in vtrisq̃.i. sursum in vlissimũ, & deorsum in particularissimum &c. probať in singulis figuris. & primo in prima, qm̃ inter medium & tertiũ sunt finita media, quia ibi est distantia affirmatiua, quæ finita supponitur: inter primũ autem & medium, si infinita sunt media, ita quod primũ prius remoueať ab altero q̃ à medio, & iterum prius ab altero, q̃ ab illo, & sic deinceps in infinitũ, oportet infinitas esse p̃dicationes affirmatiuas, quod est oppositũ antecedentis &c. ꝓbať cõsequentia. qm̃ oportet quodlibet acceptum mediũ affirmari vlr̃ de eo, quod prius sumptum erat &c. patet in terminis A primo C tertio B medio. & D medij medio in negatiua &c. In prima figura est status.

C In secũda quoq̃ꝫ figura idẽ accidit: qm̃ p̃missa negatiua mediata, si infinita habet media, oportet cum medij multiplicatione, multiplicari semper affirmatiuam p̃dicationem medij de anteriore medio supra sumendo, & sic sursum in infinitum ibitur. patet in terminis A primo: C tertio: B medio, & D medij medio &c. In secunda figura ẽ status.

In tertia quoq̃ꝫ figura idem accidit. qm̃ si negatiua p̃missa mediata infinita habeat media, oportet & ibi affirmatiuam multiplicare semper prędicationẽ medij anterioris de medio post sumpto subsumẽdo, & sic deorsum in infinitum ibitur. patet in terminis C primo: A tertio: B medio: & C medij medio. In tertia figura est status.

Si non vna via demonstrať negatiua, sed oĩbus, modo per primam, & modo per secundã, & modo per tertiam figurã, adhuc oportet esse statum in negatiuis si est status in affirmatiuis. probať à priori, qm̃ oẽs tales viæ sunt finitę, finita aũt finities sumpta finiri necesse est &c. 3. conclusio In negatiua est statꝰ in omni figura.

D *Series autem hæc est.*

MOTAS quæstiones intẽdens soluere, reducit in hoc capitulo oẽs ad duas: vnde duo facit. Primo reducit quęstionẽ de infinitate medioꝝ ad primas, vnica cõclusiõe, & excludẽdo obiectionem quandã, secũdo reducit vna alia cõclusione quęstiones de infinitate negatiuarum ad illasmet manifestans hoc in prima secũda & tertia figura sigillatim: & tandem in oĩbus simul, tertia conclusione.

Quomodo in negando Aristoteles processum in infinitum in secunda figura in negatiuis quin infinitentur affirmatiuæ, processerit ex secundo modo tantum eiusdem & non ex primo.

CIrca declarationem adductam in textu, ad insinuandum ꝙ in secũda figura nõ potest procedi in infinitũ in negatiuis, quin infiniteń affirmatiuæ p̃dicationes in sursum &c. Dubitať. quare Aristoteles declarauit hoc

in secūdo modo secūdę tm̄,et nō in primo modo.& ideo queritur,quia non est eadem ratio de primo & secundo. In secundo siquidem modo semper mediū oportet affirmatiue prædicari de anterioris demonstrationis medio, quoniam semper medium anterioris efficitur maior extremitas,posterioris habētis maiorem affirmatiuam, vt patet &c.& ideo ratio Aristotelis stando infra sm̄ modum optime concludit, quia semper ascendit, sed in primo modo hoc non habet locum, qm̄ mediū in eo fit maior extremitas in prosyllogismo habente maiorem negatiuam, vt facile exemplo patet, diminutus igitur videt Aristoteles in secunda figura. Ad hoc facile & breuiter dicitur.quod magna arte vsus Aristoteles omisit illū modum formaliter,& sm̄ aggressus est:quoniam secundus modus regularis est in omnibus prosyllogismis in infinitum, quo ad hoc, ꝙ medium sequitur semper alterum extremum determinate.primum.s. In primo autē medium neutrum extremorum determinate sequitur. Sed in syllogismo tertiū,& in primo prosyllogismo primum,& in secundo tertium,& in tertio primum, & sic alternatim in infinitum proceditur.Quia igitur secūdus modus semper regularis ꝓcedit,& per illum facilius infinitarionem in sursum cōprehēdimus,& in tertia figura, vbi etiam regulariter inter mediū sub priore medio assumere oportet,declaraturus facillime erat,ꝙ sequebatur infinitario in deorsum primum modum secundæ rationabiliter omisit à facilioribus tradens disciplinam. Nec tñ ita omisit, quin ex dictis sciatur etiam ibi sequi idem inconueniens:qm̄,si infinitabitur primus, oportet infinitare affirmationes tam sequentes minorem extremitatē ꝙ maiorem semper in sursum,qm̄ alternatim oportet assumere medium sequēs vtrāq;(vt facile patere potest in terminis.)Nihil ergo necessariorum omissum est,sed facilior assumpta est via ad eūdem perducens terminum, scilicet infinitatem affirmationis in sursum.

Cur secūdā tertię figure modum de syllogismum cōsti tuere voluerit Aristo. quintumve prosyllogismum.

CIRCA declarationem,quam in tertia figura adducit,aduertendum est,ꝙ Aristoteles secundum tertiæ,vt syllogismum proponit,& quintum eiusdem prosyllogismum facit, motus forte ea ratione, vt ostendat ꝙ nihil differt quo ad propositum, siue vniuersalem siue particularem contingat esse maiorem,quæ negatiua probanda est.Oportet enim semper ibi minorem esse affirmatiuam, & consequenter medium posterioris syllogismi semper subijci medio anterioris: quoniam minor extremitas posterioris fit, vt patet. & sic deorsum infinitatur affirmationis processus.

De solutione quæstionum motarum logice, & analytice. *Cap. 18.*

QVod aūt in illis, logice quidē speculantibus ita manifestū.In ijs quidē igitur quæ in eo,ꝙ quid est ꝑdicantur, planum:si enim est definire, aut cognoscibile ipsum ꝙ qd erat esse, infinita vero nō est pertrāsire,necesse est terminata esse,quę in eo,ꝙ quid est ꝑdicant. Vniuersaliter aūt sic dicimus: est.n. dicere vere,albū ambulare,& magnū illud lignum esse, & rursus lignū magnum esse, & hoīem ambulare:sed alterū est ita dicere,& illo modo.qn̄.n. album esse dixero lignū, tūc dico,ꝙ cui accidit vt sit album,lignū est, sed non tanꝗ subiectum ligno albū est:neq; etenim album existēs, neq; quod est albū aliquid, factū fuit lignum: quare nō est nisi sm̄ accidens:qn̄ aūt lignum albū esse dixero,nō ꝙ alterum quid est albū, illi vero cōtigit lignū esse. veluti qn̄ musicum album esse

E dixero: tunc.n.ꝙ hō albus est,cui contigit esse musicū,dico:sed lignū est subiectū,quod quidē & erat non alterū quid existens,ꝗ quod lignū, aut lignū quoddam.si itaq; oportet noīa ponere, sit quidē ita dicere ꝑdicare illo vero modo, aut nequaꝗ ꝑdicare, aut prædicare quidē non simpliciter, sm̄ accidēs aūt prædicare: est aūt.vt quidē albū,quod ꝑdicatur, vt vero lignū illud, de quo ꝑdicatur. supponatur itaq; prędicatum prædicari semper de quo ꝑdicatur simpliciter, sed non sm̄ accidēs: sic.n.demonstrationes demonstrāt.quare aut in eo quod quid est, aut qd quale,aut ꝗtum,aut ad aliquid,aut faciens,aut patiens,aut vbi,aut qn̄,cū vnum de vno ꝑdica-

F tum fuerit. Amplius substantiā quidē significātia,quod illud,aut qd illud aliquid significāt,de quo ꝑdicantur. quæcūq; vero nō substantiā significāt,sed de alio subiecto dicūtur, quod non est,neq; quod illud aliquid accidētia. quēadmodum de hoīe albū.non.n.est homo,neq; quod album,neq; quod album quid,sed aīal fortasse, quod quidem.n.aīal est, homo est. Quæcunq; vero nō substantiā significāt,oportet de aliquo subiecto ꝑdicari,& non esse aliquid albū,quod nō alterum quid existēs albū est. Species.n.valeant,nanq; & teretismata sunt, & si sunt,nihil ad sermonē sunt, demōstrationes.n. de talibus sunt. Amplius si nō est hoc huius qualitas,& il

G lud huius, neq; qualitatis qualitas, impossibile est mutuo ꝑdicari sic, sed verū quidē dicere cōtingit: mutuo aūt prædicari vere nō contingit. Aut.n. vt sustantia ꝑdicabitur, veluti si genus existēs,aut differētia ꝑdicati.Hæc aūt monstrata sunt,ꝙ nō erunt infinita,neq; deorsum, neq; sursum,vt hō bipes, hoc aīal,hoc autē alterum, neq; aīal de hoīe,hoc autē de Callia in eo ꝙ est quid,substantiā.n.omnem est definire talē,infinita vero nō est pertrāsire intelligentem,quare neq; sursum, neq; deorsum infinita.illā nanq; nō est definire,de qua infinita ꝑdicātur.sic itaq; genera inter se nō retrouersum prædicabūtur, erit enim ipsum quod ipsum aliquid est. Neq; vtiq; qualis,aut aliorū nullum,si nō sm̄ accidēs

H ꝑdicatū fuerit:oīa.n.hæc accidūt,& de substantijs ꝑdicātur: sed certe neq; sursum ifinita erūt, de vnoquoq; nāque ꝑdicatur, quod vtiq; significat,aut quale quid,aut ꝗtum quid,aut de talibus,aut quæ in substātia: hæc aūt determinata sunt,& genera ꝑdicamētorū determinata sunt: aut.n.quale,aut ꝗtū,aut ad aliquid,aut faciēs, aut patiēs,aut vbi,aut qn̄. Suppositum aūt fuit vnum de vno prędicari.ipsa vero de ipsis,quæcunq; nō quid,sunt,nō ꝑdicari,accidētia nanq; sunt oīa:sed hæc quidē per se, illa autē secūdum alterum modum: hæc autem omnia de subiecto aliquo prædicari dicimus, accidens autem

non

non esse subiectum aliquid, nihil enim talium ponimus esse, quod non alterum quid existens dicitur, sed ipsum alijs, & alia quædam de alio. Neq; sursum itaq; vnum de vno, neq; deorsum inesse dicetur. de quibus enim dicuntur accidētia, quæcunq; insunt in substātia vniuscuiusq;, hæc infinita non sunt, sursum aūt & ipsa quoq; accidentia vtraq; non infinita sunt. Necesse est igitur esse aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius neque de alio priori, neq; de illo aliud prius p̄dicatur. Vnus igitur modus dicitur demonstrationis hic. Amplius aūt alius est, si de quibus priora aliqua prædicātur, est horum demonstratio, quorum autē est demonstratio, neq; melius euenit se habere ad ipsa, q̄ scire, neq; scire sine demonstratione: si autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neq; melius nos habemus ad ipsa q̄ scire, neq; quod per hæc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & nō ex quibusdam, neq; ex suppositione, necesse est stare prædicationes intermedias: si enim non stant, sed est semper acceptio ad superius, omnium erit demonstratio: quare, si infinita non euenit pertransire, quorum est demonstratio, hæc non sciemus per demonstrationē, si igitur neque melius nos habemus ad ipsa, q̄ scire, non erit aliquid scire per demonstrationē simpliciter, sed ex suppositione. Logice igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictum est: resolutorie vero per hæc manifestum breuius, q̄ neq; sursum, neque deorsum infinita prædicata contingit esse in demonstratiuis scientijs, de quibus consideratio est. demonstratio nanque eorum est, quæcunq; per se insunt rebus. per se vero dupliciter sunt. quæcunque etenim in illis insunt in eo, quod quid est, & quibus ipsa in eo, quod quid est inexistentibus ipsis. vt in numero impar, quod inest quidem numero, inest autem ipsi numerus in ratione ipsius: & rursus multitudo, aut indiuisibile in ratione numeri inest: horum autem neutra contingit infinita esse, neq; vt impar numeri: iterum enim in impari aliud esset, cui inerat existenti, hoc autem si sit primum numerus inerit inexistentibus ipsi. Si igitur non contingit infinita talia esse in vno, neque sursum erunt infinita: sed necesse vtique omnia inesse ipsi primo, vt numero, & illis numerum: quare conuertentia erunt, sed non supertendentia. Neq; etiam, quæcunque in eo, quod quid est insunt, neque hæc infinita sunt: neque enim esset vtiq; definire. Quare si prædicata quidem per se oia dicuntur: hæc autem non infinita, starent vtiq; quæ sursum: quare & deorsum. si autem sic, &

A quę in medio duobus terminis semper inerunt finita: si vero hoc, planum iam, q̄ necesse est demonstrationum principia esse, & nō omnium esse demonstrationem: quod dicebamus quosdam dicere à principio. si enim sunt principia, neque omnia demonstrabilia, neque in infinitum iri potest: esse enim vtrumuis horum, nihil aliud est, q̄ esse nullam distantiam immediatā, & indiuisibilem, sed omnes diuisibiles. intro nanq; proijciendo terminum, sed non assumendo demonstratur, quod demonstratur: quare si hoc in infinitū contingit ire, contingeret vtiq; duorum terminorū infinita in intermedio esse media: sed hoc impossibile, si stant prædicamen B ta sursum & deorsum. Quòd autem stant, monstratum fuit logice quidem prius, resolutorie vero nunc.

Summa huius capituli hæc est.

IN his, quæ prædicant in quod quid est, non procedit in infinitum. probatur dupliciter. Primo à priori, quia contingit diffiniri. secundo à posteriori notum est q̄ aliquid erat esse, tenet consequentia vtraq;, quoniam infinita non est transire. — 1. ꝯclusio.

Prædicatio affirmatiua & vera multipliciter fit, s. vt albū ambulat, & magnū est lignū, & lignum est magnū. — Diuisio.

Differt tertius modus à secundo: q̄m id, quod subijcit in secundo, non est ipsum prædicatum nisi s̄m accidens. Declaratur, q̄m ratione alterius, cui accidit esse album, & non sui subiectū est. probatur aūt à priori, q̄m neq; album, neq; quod videtur album aliquod est, factum est lignum. Sicut ēt in primo modo accidit. id autem, quod C in tertio subijcitur, est illud simpliciter. Declaratur & p̄batur per eadem principia opposito modo sumpta. — Differentia prima.

Si oportet nomina ponere, tertius modus p̄dicari vocetur, cęteri non, vel s̄m accidens: & consequenter prædicatum vocetur, quod est vt album, & subiectū, quod est vt lignum, sicq; subijciatur nobis, quoniā sic demonstrationes demonstrant. — Differentia secunda.

Prędicatum est, aut in eo quod quid est, aut quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens &c. cū vnum de vno prædicatur. — subdiuisio.

Prædicata significātia substantiā quod vere illud est, aut quod vere illud aliqd est, significāt de quo prædicaē, vt animal de hoīe. Prædicata non substātiam significantia, sed de alio subiecto dicta, neq; quod vere, idest neq; q̄ vere illud aliqd est, accidētia sunt, vt de hoīe album. — Inferior subdiuisio.

Quæcunq; non substantiā significāt, oportet de subiecto quodam prædicari, ita q̄ subiectum non quoniam aliud tale est, tale sit.

D Species gaudeāt: monstra enim sunt, & si sint nihil ad rationem sunt, q̄m demonstrationes sunt ex his.

Hoc non est huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi, & vniuersaliter qualitatis non est qualitas.

Impossibile est omnia æque prædicari adinuicē, licet cōtingat vere dicere. probaē à priori, q̄m aut sicut substātia prædicabiē, vt genus & differētia. & hæc ostēsa sunt, q̄ nō infinitanē: q̄m contingit diffiniri omnē substantiā inter supremū & infimū. Et si genera adinuicem æqualiter prædicantur, erit ipsum quod vere ipsum aliqd est, aut sicut quale, & hoc etiam non, q̄m de qualitate nullū aliorum prædicabitur nisi s̄m accidens, q̄m omnia hæc accidunt & de subiecto prædicantur.

Neq; in sursum, neq; in deorsum cōtingit infinita esse prædicata. probatur resumendo & applicando p̄missa. — 3. cōclusio.

Prædicatum aut significat quale aliquid, aut q̄tū &c. aut quæ sunt in substantia. — Primū suppositum.

Secũdum. Hæc & genera prædicamentorum infinita sunt.
Ternum. Vnum de vno prædicari concessum est.
Quartum. De quibuscūq; non aliqd existētibus nihil p̃dicatur: qm̄ accidentia sunt, & de subiecto dicuntur, & ſm accidens, non est subiectum aliquod qm̄ nihil talium penitꝰ subiectum, nisi ratione alterius.
[Qui]ntum. Substantiæ ſm seipsas substantię sunt. Tunc sic, quod deorsum non infinitentur, qm̄ de quibus dicunꝰ accidentia, sunt quæcunq; in substantia vniuscuiusq; sunt. Hæc autem non sunt infinita ꝙ sursum nun infinitentur, qm̄ ipsa substantialia, & accidentia infinita non sunt.

Eorum, de quibus priora prædicantur, est demonstratio. Quorum demonstratio est non potius possunt se habere ad ipsa, q̃ scire: scire non est sine demonstratione.

suppõnes. Si hoc per hæc notum est. Hæc autem nescimus, neq; melius habemus ad ipsa q̃ scire: neq; per hoc notum scimus. tunc sic.

4. cõclusio. Si est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex aliquibus, neq; ex suppositione, necesse est stare prædicamēta media. Probatur consequentia á destructione consequentis: qm̄, si non steterint omnium erit demonstratio, ex prima suppositione: & qm̄ infinita nõ est transire, hæc non sciemus per demonstrationem, & quoniam neq; melius habemus ad ipsa q̃ scire. ex secunda suppositione, oportet ex vltima suppositione, ꝙ nihil
circa. t.c. 36. erit scire per demonstrationē simpliciter quod est oppositum antecedentis. Logice quidem igitur &c.

5. cõclusio. Neq; in sursum neq; in deorsum, cõtingit infinita esse prædicantia in demonstratiuis scientiis. Probatur analytice sic, qm̄ demonstrationem non nisi ea quæ per se insunt ingrediūtur. Hæc autem dupliciter sunt, aut primo modo, aut secundo. Iuxta secundum modum non proceditur in infinitũ, qm̄ non infinitantur quę ita se habēt, vt numerus diffiniat in par & impar, aliud, & sic deinceps. Et sic statur in sursum. Et præterea iuxta hunc modum, omnia conuertibilia & non excedentia sunt: qm̄ omnia in subiecto primo insunt & in illis subiectum. Iuxta primum quoq; modum non proceditur in infinitum, qm̄ periret diffinitio, stabitur ergo sursum, & consequenter deorsum, & consequenter in mediis.

6. cõclusio. Si statur in mediis necessariũ est, demonstrationum esse principia, & non omnium esse demonstrationem. Probatur ex conuertibilitate horum trium, quæ ex oppositorum conuertibilitate, s. oĩa esse demonstrabilia in infinitũ ire, & oĩa esse mediata. Manifestatur, qm̄ Intimendo terminũ, nõ assumendo demonstratur. & sic &c.

Series autem hæc est.

REDVCTIS omnibus quæstionibus ad duas, de infinitate affirmatiua in sursum. s. & in deorsum, intēdit in hoc capitulo soluere eas, & duo principaliter facit. Qm̄ primo soluit eas logice tali ordine. In prima cõclusione ostendit in affirmatione prædicatorum quidditatiuorũ non procedi in infinitum. Deinde vniuersaliter ostenditur, ꝙ in nullius prædicati affirmatione Infinitatur processus siue per modum circuli, & hoc in secunda conclusione, siue per modum lineæ rectæ, tam sursum q̃ deorsum, & hoc in tertia conclusione. Sed ante vtranq; earũ præmittit distinctionem prædicati affirmatiue, & subdiuisionem, & membrorum differentiam & declarationē, vt inde, quid tam prædicati q̃ subiecti nomine intelligatur, & quot vere prædicatorũ modi, & de quibus prædicentur insinuans viam ad intelligēda, quæ in his solutionibus dicuntur paret. Momorditq; inter hęc Platonem, ex adinuento per se subiecto. Deinde alio modo principale intentũ ostendit in quarta conclusione præmittens quatuor suppositiones, quarum seruitium manifeste patet. secundo principaliter ostendit principale intentum analytice. In quinta conclusione & in sexta applicat veritatem declaratam ad illas alias quæstiones, quas cum istis coincidere dictũ est, dũ mouerētur qõnes in cap. 16.

E Num subiectum per se an per accidens prædicetur de sua passione: & num quodnis accidens prædicetur de accidente per accidens.

CIrca distinctionem prædicationis affirmatiuæ, quæ in litera fit, occurrunt multæ dubitationes, propter sui connexionem simul mouendę. Primo enim dubitatur, an in id quod dicitur. s. ꝙ prædicatio subiecti de accidente, est per accidens, habeat locum, qñ subiectum dicitur de sua passione. Secundo an id quod dicitur. s. ꝙ prædicatio accidētis de accidente est per accidens, sit ita vniuersaliter verum, ꝙ quoties res prædicamenti accidentium de re eiusdem vel alterius generis accidentis dicitur, fit prædicatio per accidens.

Tertio iuxta hanc secundam descendendo specialiter dubitatur, an hoc dictum habeat locum, quando passio vnius subiecti de altera eiusdem passione prædicatur.

Ratio primæ dubitationis est, qm̄ subiectum dicitur de passione in primo modo perseitatis, vt superius decla- cap. 4.
F ratum fuit, & consequēter non dicitꝰ per accidens de eo. dubio prĩo.
Ex opposito autē ratio qua Aristoteles probat hic, prędicationem subiecti de accidente esse per accidens non circa modos per se.
minus habet locum inter subiectum & passionem q̃ inter subiectum & accidens. Ratio secundæ est, qm̄ geometria & arithmetica perirent si illud esset vniuersaliter verum: vtraq; enim de quantitate, quæ accidens est demonstrat. Ex opposito autem est textus subdens ꝙ vniuersaliter qualitatis non est qualitas, & ꝙ substantia ſm se substantiæ sunt, & huiusmodi. Ratio tertiæ est, qm̄ tam secunda passio per primam á priori, q̃ prima per secundam á posteriori monstratꝰ de subiecto, & consequēter vna alii subiicitur in demonstratione, & per se dicitꝰ de alia, & non per accidens. Ex opposito ratio est Aristotelis, quæ militat non minus aduersus hoc, q̃ aduersus duo accidentia separabilia.

Ad horum euidentiam. primo declaranda est distinctio facta ab Aristotele. Secundo examinanda est eius
G ratio, & tertio respondendum est. Distinctio, licet trimēbris formaliter ponatur, tñ ſm veritatem, & textum diligenter inspectum bimembris est, & nihil aliud intendit, nisi ꝙ prædicatum aut inest subiecto ſm se, aut ſm accidens. primi exēplum ponitur, quando accidens de subiecto prædicatur. secundi duo exempla ponuntur, subdiuisionem insinuantia, qñ subiectum de accidente, & quando accidens de accidēte dicitur. Cum autem dicitur hoc in loco prædicari per se, & per accidens seu ſm se, & ſm accidens, meminisse oportet eorum, quę l. 4. capitulo cũ de perseitatibus tractaretur diximus. Non enim sumun- circa t. 9.
tur hic per se & per accidens eo modo quo sumũtur ibi, qm̄ ibi per se sumptum est positiue, vt distinguitur contra accidentaliter, hic autem per se sumitur (vt ibi etiam tetigimus) negatiue, vt distinguitur contra per aliud, & idem sonat quod non per aliud, aut ratione alterius, vt patet in textu dicēte ꝙ ista, lignum est album, est per se, eo ꝙ lignum ipsum est albũ, & nõ dicitꝰ albũ, quia aliqd
H aliud sit albũ, & ꝓpterea multæ p̃dicationes nũc censentur per se, quæ superius iudicatæ sunt per accidēs, ꝓpter connexionem contingentem subiecti cum prædicato.

CIRCA rationem autem Aristotelis, ex qua omnis turbatio oritur, Sciendum, ꝙ dupliciter potest intelligi. Ratio siquidem eius cõsistit in hoc, vere subiectum prędicati non intrinseci, oportet ꝙ fiat prædicatum. i. subiectum sit factionis prædicati, aliter non potest dici, ꝓprie esse illud, & potest formari sic. Omne quod proprie est tale, fit, vel actum est tale: accidens autẽ non fit alterum accidens, quia accidens non est accidēs. & similiter accidens non fit suum subiectum. ergo &c. Primus ergo sensus huius rationis est, vt maior, in qua stat tota vis, intelligatur qñ illud non est semper tale seu non per se coniunctum illi tali. Et hic sensus ex duobus confirmatur.

Primo ex eo quod Aristoteles ait. albũ non fit lignũ, sed id, cui accidit esse album, insinuans quod tunc habet

locum

locum hæc ratio, quãdo id, quod improprie vt subiectũ sumitur, per accidens est coniunctum ei, quod est vere subiectum talis prædicati. Hoc autẽ non verificatur qñ inter id quod subijcitur & prędicatum est connexio per se, puta risibile est homo. qm̃ non accidit ei quod est hõ, ꝙ sit risibile. Secundo confirmatur. quia fieri non habet locũ in necessarijs, quæ semper sunt, non enim oportet si triangulus habet tres angulos æquales, & ꝙ triangulus fiat. i. subijciatur factioni talis formæ, quę prædicatur extrinsece de eo, sed sufficit ꝙ ex natura sua sibi illam vẽdicet coęuam. Iste sensus difficultates subterfugit, eo ꝙ sm ipsum iam solutæ sunt omnes quæstiones, ex eo ꝙ hic non est sermo nisi de contingentibus. Sed diligenter intueñti videbitur, iudicio meo ꝙ sensus ille volũtarius sit magis q̃ rationalis. fundamenra enim, quæ sumit, & alia, quæ sumere potest. s. ꝙ Aristoteles semper dedit hic exempla de accidentibus contingentibus, & ꝙ hic logice procedit &c. friuola sunt vt infra ostendet.

Rñsio secũdũ primã expõnem. Refutatio.

B Erit igitur secundus sensus, ꝙ vniuersaliter oportet id quod vere est tale, fieri tale, & accipimus tale, vt dicitur á forma extra quidditatem rei, vt risibile respectu hominis, & album & magnum.

Secũd° sensus & secunda rñsio.

Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ quia prædicata tenent formaliter & subiecta materialiter, ideo Aristoteles ex conditionibus physici subiecti, & formę, naturã subiecti, & prædicati in ꝓpositionibus declarat. In physicis autem hæc quatuor inueniuntur. s. ꝙ idem substernitur factioni alicuius formæ, & illi formæ, vt patet qñ aqua calefit: ipsa siquidem aqua est quæ non solum fit calida, seu mouet ad calorem, sed etiam recipit calorẽ. Secundo ꝙ forma neq; substernitur subiecto neq; factioni eius. Tertio ꝙ forma non substernitur factioni alterius formæ: nisi forte vna mediante alia suscipiatur. vt color recipitur in substantia media quantitate. Quarto quod qñ subiectum habens aliquam formam, mouet ad vnã aliam non oppositam, illa ẽt forma dicit moueri per accidens ad illam aliam formã, quia. s. est coniuncta ei, quod C mouetur ad illam. sicut enim ex parte causæ efficientis dicimus per accidens musicus ædificat, ita ex parte causæ materialis dicimus ꝙ album fit dulce. Hæc igit quatuor Aristoteles ad propositionum affirmatiuarum nõ quidditatiuarum subiecta & ꝑdicata transtulit, volens ꝙ id proprie seu per se subiectũ propositionis huiusmodi censeatur, quod substernitur ipsi prædicato, & consequenter factioni eius si fieret. Et consequenter qñ vnum accidens non substernitur alteri ꝙ non sit subiectum in propositione respectu illius nisi sm accidens, idest ratione veri subiecti cui coniunctum est. Prædicatum autem id tm̃ esse voluit, quod in subiecto recipit. & propterea nec subiectum de accidente, nec accidens prædicati docuit. & ideo edidit illam vniuersalem. Omne quod proprie est tale, fit tale, hic est sensus rationis huius. Ex his autem diligenter perspectis manifeste patet ꝙ hæc ratio habet locum non solum in contingentibus, & abinuicẽ separabilibus, sed etiam in necessarijs, qm̃ non magis ri- D sibile homini substernitur, q̃ album eidem. sicut enim album est homo, quia hoc cui coniuncta est albedo est homo, ita & risibile est homo, quia hoc cui coniuncta est risibilitas est homo. Et probatur hoc ratione Aristotelis. id quod non fit nec factum est prædicatũ proprie subiectum illius nõ est. risibile respectu hominis est huiusmodi. ergo &c. Nec obstat soluta iam obiectio supra tacta. s. quod nec homo fieri potest risibilis, nec risibile homo, quia coęua sunt. Dicimus enim ab ipso Aristotele in secundo de cęlo, ꝙ ad cognoscendum principium tam efficiens, q̃ materiale, & quodcũq; aliud non debemus intueri, an in cęperit illud causare, an non, sed habitudinẽ vnius ad aliud. sufficit enim ꝙ si inciperet illud, hoc esset materia illius, siue efficiens &c. Vnde, qm̃ si risibile homo fieret risibile sibi non nisi per accidens substernere, econuerso autem si homo fieret risibilis, homo sm se ei

T. c. 13.

A subijceretur. ideo nihil minus illa. s. risibile est homo, est per accidens in proposito (quamuis necessaria) q̃ illa. album est homo. Prima aũt instantia contra hoc ad confirmationem prioris sensus adducta, ex dictis etiam recõditur, qm̃ ex textu cõuincimur terminos hic assumptos physice esse intelligendos, qm̃ ratio ipsa physica est. Secundum aũt physica documenta, non refert, quo ad fieri ex aliquo per accidẽs, siue illud sit necessario coniunctũ ei, ex quo fit ꝑ se, siue contingenter. Vnde in primo physicorum ex priuatione fieri per accidens res dicitur, si ly ex, denotet causam materialẽ, & tamen constat eam esse necessario coniunctam materiæ, ex qua res fit per se. Qñ ergo dicitur ab Aristotele hic ꝙ album fit vel est lignũ per accidens, quia hoc, cui accidit esse album, fit vel est lignum, physico more (ly accidit) sumendum est. Quod ne limites egrediar, sic declarasse sufficiat. Ad primũ ergo dubium dicitur, ꝙ, quando subiectum prædicatur in recto de passione, est prædicatio per accidens, & ꝙ si- B cut multæ propositiones hoc in loco cẽsentur per se, quæ superius sunt per accidens, vt homo est albus, ita multæ superius iudicatæ sunt ꝑ se, licet improprie, quæ hic censentur per accidens, vt simum est nasus: Ad secũdum rñdetur negatiue. multæ enim sunt res de genere accidentium, quæ proprie prædicantur de rebus alijs de genere accidentium, vt patet de passionibus numeri & lineæ & coloribus & huiusmodi. Nec Aristoteles dixit oppositum. qm̃ per substantiã, subiectum, & similia intelligit prædicata substantialia, tam rei existentis in prædicamento substãtiæ, q̃ accidẽtis. Et per ly accidens, seu quod dicitur de subiecto & similia, intelligit prædicata denominatiua vt sic, ipsius rei. prædicata nanq; intrinseca sunt illa, quæ substernuntur extrinsecis & denominãtur ab eis. Vnde Aristo. in probationem tertię conclusionis expresse dicit, ꝙ ea, de quibus dicuntur accidẽtia, in substantia vniuscuiusq; sunt (quasi sui met interpres) ꝑ subiecta substantialia rei. per prædicata vero denomina- C tiua eiusdem intelligenda diceret. Noranter autẽ dixi (denominatiua vt sic) qm̃ denominatiua tripliciter sumi possunt, i. denominatiue, subiectiue, & qdditatiue. Verbi gratia, coloratum potest sumi inquantum denominatiuum est, & substratum respicit vt eius qualitas. & cõsequenter vt sic nulli substernitur. & hoc modo qualitatis non est qualitas. & accidẽtis non est accidẽs. Si vero sumatur subiectiue, vt cum dicimus, Coloratũ est quantum, tũc substernitur alicui. sed qm̃ hoc accidit sibi, ideo dicimus ꝙ huiusmodi sunt per accidens. Si aũt sumatur quidditatiue, vt dicimus coloratum est visibile. sic etiã aliquid prædicatur de eo, sed quomodo tũc non substernitur coloratum, inquãtum denominat prius subiectũ, sed inquãtum quidditas quædam est. ideo vniuersaliter verificatur, ꝙ denominatiuo vt sic, proprie prædicata sunt, & non subiecta. Non ergo docemur hoc loco accidens de accidente non prædicari, sed sicut didicimus in superiori dubitatione, subiectum vel subiecta. i. quid- D ditatiuum non dici de suo denominatiuo, ita nunc discimus denominatiuum de altero eiusdem denominatiuo non dici nisi sm accidens. hoc enim modo statum quærendo inuenit inferius & superius. Ad tertium dubiũ dupliciter dicitur, primo sequendo dicta, ꝙ ratio Aristotelis habet locũ, qñ passio de passione prædicatur. sicut & quando subiectum de passione dicitur. & consequenter, ꝙ oẽs huiusmodi prædicationes sunt per accidens, i. impropriæ. Et sicut stat subiectum dici de passione per se in primo modo perseitatis, & per accidẽs vt modo loquimur de per accidens, ita pariformiter stat passionem de passione per se. iuxta superius dicta. & per accidens sm nunc dicta prædicari. Secundo dicitur, præmittẽdo duas differentias. Quarum prima est inter prædicationem subiecti de passione & passionis posterioris de passione priori. s. subiectum nõ oritur á passione, passio autem posterior nascitur ex priore. Secũda est inter passiones

T. c. 66. 75. 79.

Ad sm dubium.

Ad tertiũ dubium.

siones inter se, s. ꝙ aliqua passio nascitur ex alia, sed non recipitur in illa, vt appetitiuũ ex cognoscitiuo. Aliqua vero nascitur ex alia, & recipit̃ in illa, vt visibilitas ex colore, & color ex corpore terminato. Dicit̃ ergo ꝙ sicut ratio Aristotelis cum quadam latitudine suscipienda est in contingentibus & necessarijs, vt magis. s. censeat̃ per accidẽs illa, Album est homo, q̃ illa, Risibile est homo, ita & in necessarijs ipsis, magis per accidens sit illa, Risibile est homo, q̃ illa, Intellectiuum est appetitiuum. illa vero, in qua passio de anteriore passione, in qua recipit̃, prædicatur per se simpliciter censeatur, licet aliquo modo per accidens participare videatur. quia est potius medium, quo sequens passio recipitur in subiecto, q̃ sit recipiens illã. Prima responsio logica est, vtpote res vt stant sub intẽtionibus quidditatiui & denominatiui, subiecti & prædicati, considerans. Secunda autẽ res ipsas potius considerat. & licet prima textui magis consona videat̃, eo ꝙ logice se loqui Aristoteles asserit in hoc capitulo, secunda tñ ejicienda non est: qm̃ descendendo ad hanc partem logicę, demonstratiuam. s. opus est ad materiam necessariam, & res ipsas conuertere mentis aciem. præsertim, quia vsus huius artis rebus magis attendit, q̃ logicalibus proprietatibus. Vnde & Aristoteles hic analytice loquens in probatione quintæ conclusionis, vtitur imparis passione, vt eius prædicato, vt in secũdo modo dicendi per se, & iterum passione illius passionis, & sic deinceps: ex hoc insinuans, ꝙ considerantibus rerũ naturas, per se, quandoq; est, quod logicis per accidens fit.

Sed contra vtrãq; responsionem instatur: qm̃ Aristoteles hic in textu dicit, ꝙ prædicationes per accidens, demonstrationes abijciunt, & vtuntur prædicationibus ꝑ se. & ꝑpterea has tm̃ prędicationes vocari absolute vult.
T. c. 10. Superius autem pluries habitum est, ꝙ prædicationes, quibus vtitur demonstrator, sunt in primo vel in secundo modo perseitatis. Ex quibus arguitur sic. Omnis prędicatio ingrediẽs demonstrationem est per se, eo modo, quo nunc loquimur, vt patet ex prima auctoritate. Oĩs prædicatio primi vel secundi modi perseitatis ingredit̃ demonstrationem, vt patet ex secunda auctoritate: ergo omnis prædicatio per se illo modo, est per se hoc modo. Cuius oppositum vtraq; responsio, & omnia hic dicta sustinent. Ad hoc dicitur, quia proprie loquendo prædicatio per se positiue, de qua in perseitatibus locuti sumus, prædicationẽ per se negatiue, de qua modo sermo habetur, supponit, sicut propriũ cõmune, & demonstratio syllogismum: ideo omnis prędicatio per se illo modo est per se, hoc modo. Sed ex hoc non sequitur, ꝙ omnis connexio aliquorũ per se in primo vel secundo vel quarto modo, sit prædicatio per se. quoniam proprietatẽ vocabulorum seruando, quam hic Aristoteles seruandam censet, multæ sunt coniunctiones per se, quæ non faciũt prædicationem per se aliquo modo, nisi improprie, propter hanc enim causam ibi reprehendimus dicentes subiectum prædicari de passione per se, licet coniunctio sit per se, & inter eas quæ improprie per se sunt annumerauimus. Ad argumentum ergo dicitur concedendo totum. proprietatẽ prædicationis per se seruando, nec oppositum aliquando sustinuimus, sed coniunctiones per se multorum prædicationes per se fundare non posse diximus. Vbi sciendum est, ꝙ, quando demonstratur secũda passio per primam, tunc maior, si proprietas prædicationis seruabitur, non assumit primam passionem vt subiectum secundæ, sed vt causam proximam secundę, & fiet demonstratio hoc modo, habens intellectũ est appetitiuum: homo est habens intellectum: ergo homo est appetitiuus. & sic de alijs. Verum quia vsus huius artis, vt diximus, materiã magis q̃ formam considerat, ideo philosophi frequenter in necessaria materia hanc proprietatem prædicationis despiciunt in vsu, non tamen in speculatione, & traditione artis. propter quod mirandum non est, si aliter docemus & aliter facimus (loquimur
E enim vt multi, intelligentes vt pauci.)

Num prædicatio accidentis realis de subiecto sit prędicatio secundum se, seu per se.

CIrca eandem materiam occurrit quædam dubitatiũcula, quia non videtur verum ꝙ prædicatio accidentis realis de subiecto vniuersali sit s̃m se, puta albedinis de homine, dicendo homo est albus: qm̃ huiusmodi non insunt vniuersalibus, nisi ratione singularium, quæ alterum quid sunt ab vniuersalibus. non enim homo est albus, nisi quia Sortes est albus &c. Ad hoc dicitur ꝙ oẽs huiusmodi prædicationes sunt per se, eo ꝙ prædicatum non inest subiecto ratione alterius. alterum enim hic nõ dicimus proprium indiuiduum, sed alterius vniuersalis indiuiduum, vel alterum vniuersale. & ratio est quia ꝓprium indiuiduum idem s̃m essentiam est quod suum vniuersale. Vnde Aristoteles in textu dicens hanc esse per se, lignum est album. dicit hoc ideo esse, qm̃ nõ ideo dicitur lignum album, quia aliquod alterum sit album
F q̃ quod vere est lignum, vel lignum aliquod expresse ꝑ disiunctum membrum appositum, insinuans ꝙ aliquod lignum à ligno altero non censetur.

CIRCA id quod in textu dicitur. s. qualitatis nõ esse qualitatem. dubium occurrit. an vnum accidens possit esse subiectiue in alio. Sed quia hoc metaphysici est. & in commentarijs super libellum de ente & essentia memini declaratum esse, vbi & discussimus quõ genus sit aliquid speciei, & huiusmodi multa huius capituli explanationi proficua, ideo hæc nunc omittenda censui.

De accidẽte cap 7. diuisione. 3. circa medium.

De gñe & spẽ. ca. 3. circa principiũ quæsi. supra. t.c. ij.

Num quæ in secundo per se modo prædicantur, sint conuertibilia.

CIrca quintam conclusionem dubitatiuncula quædã est. quia ibi Aristoteles dicit, ꝙ omnia quæ insunt iuxta secundum modum perseitatis, sunt conuertibilia. Hoc enim superius dictis repugnat. Didicimus siquidẽ non solum hanc esse in secundo modo, triangulus habet tres, sed hanc isocheles habet tres. vbi termini conuertibiles non sunt.
G Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ quia perseitas secundi modi latitudinem habet, & propositiones illæ, quæ primum tenent locum, sunt, in quibus passio de suo proprio subiecto dicitur, vbi conuertibilitas saluat̃: et ratione ipsarum, cæteræ secundi modi perseitatem ingrediuntur, merito Aristoteles ea, quæ principaliter per se sunt, intuitus, dixit omnia esse conuertibilia: non ea ratione, quia de quibuscũq; per se dicunt̃, dicunt̃ conuertibiliter, vt obiectio accipit, sed qm̃ eis conuertibiliter insunt, cum quibus primo constituunt secundi modi perseitatẽ. & qm̃ ad huiusmodi conuertibilia, cætera in hoc comprehensa modo reducuntur, ista non est in secundo modo, isocheles habet tres. nisi quia ista est in secũdo modo, triangulus habet tres, vt patet.

De reductione mediatorum ad prima immediata. Cap. 19.

H MOnstratis autem his, manifestum, ꝙ si aliquid idem duobus insit, vt A, & ipsi C & ipsi D: cum non prędicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut non de omni, ꝙ non semper secundum cõmune aliquid inerit, vt æquicruri & gradato hoc, quod est duobus rectis æquales habere secundum commune aliquod inest: secundum ꝙ enim figura quædam inest, & non secundum ꝙ alterum. hoc autem non semper ita se habet: sit enim B, secundum quod A ipsi C D inest, planum igitur erit, ꝙ & B ipsi C & D, secundum aliud cõmune, & illud secundũ alterũ: quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderent termini: sed impossibile. secundum

igitur

igitur cōmune aliquid ineſſe non neceſſarium eſt ſemper idem pluribus, ſi quidem erunt mediata interualla. In eodem tamen genere & ex eiſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe: ſi quidem ipſum commune erit ex ijs, quæ per ſe inſunt. nō enim erat ex alio genere in aliud trāſcendere, quæ monſtrantur. Manifeſtum autē, & ꝙ quando A inſit B: ſiquidem eſt aliquid medium, eſt monſtrare ꝙ A ineſt B, & elementa huius ſunt hæc, & tot, quot media ſunt: immediatæ nāq; propoſitiōes elemēta ſunt, aut omnes, aut vniuerſales: ſi autem non eſt aliquod medium, nō amplius eſt demonſtratio: ſed in principia via eſt hæc. Conſimiliter autem & ſi A ipſi B nō ineſt. ſi quidem eſt aut medium, aut prius, cui non ineſt, eſt demonſtratio: ſi autem non, non eſt: ſed principia & elemēta tot ſunt, quot termini. Horum nāq; propoſitiones principia demonſtrationis ſunt: & quemadmodum non nulla principia ſunt indemonſtrabilia, quòd eſt iſtud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & quòd non eſt iſtud hoc, neq; ineſt iſtud huic: quare hæc quidem eſſe aliquid, illa autem non eſſe aliquid, erunt principia. Quando autem opus ſit monſtrare, accipiendum eſt, quod de B prædicatur primo, ſit C, & de hoc conſimiliter A, & ita ſemper procedenti nunquā extra ipſum propoſitio, neque exiſtens accipitur in demonſtrando, ſed ſemper medium condenſatur: quouſq; indiuiſibilia fiant & vnum: eſt autem vnum, quādo immediatum factum fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in alijs principiū ſimplex, hoc autem non idem vbique: ſed in pondere quidem mina, in cantu vero dieſis, illud autem in alio: conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnū eſt propoſitio immediata: in demonſtratione vero ac ſcientia intellectus. In mōſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſius inexiſtētis, nihil extra cadit: in priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet ineſſe, nihil extra hoc cadit. vt, ſi A ipſi B per C non ineſt, ſi enim omni quidem B C ineſt, A vero ipſum C nulli. rurſus ſi opus fuerit, ꝙ A C nulli ineſt, medium accipiendum eſt ipſius A & C, & ita ſemper progreditur. Si autem oportuerit monſtrare, ꝙ D ipſi E non ineſt, eo ꝙ C D quidem omni ineſt, E vero nulli, aut non omni, nunquā cadet extra E: hoc autem eſt, cui non oportet ineſſe. In tertio autē modo, neq; à quo oportet, neq; quod oportet priuare, nunquam extra ibit.

Summa huius capituli hæc eſt.

1. ꝯcluſio. SI aliquid ineſt pluribus, quæ non prædicantur de inuicem, vel nullo modo, vel non de omni, nō ſemper ſm cōmune aliquod ineſt. Probatur ducendo ad impoſsibile: qm̄ inter duos terminos eſſent infinita media. patet in terminis A prædicato: C D ſubiectis: B commuui illo.

Secunda. Secundū tū cōmune aliquid eſſe non neceſſe eſt ſem-
A per idem in pluribus. probatur ducendo ad impoſsibile, quoniam perirent immediata ſpatia.

In eodem tamen genere, & ex eiſdem atomis, neceſſe eſt terminos eſſe. Probatur à poſteriori: quoniam cōmune illud erit de his, quæ ſunt per ſe, quoniam non demonſtratur de genere in genus. Tertia.

Propoſitio affirmatiua vera, ſi habet medium eſt demonſtrabilis, & elementa huiuſmodi ſunt hæc, & tot, quot ſunt media. probatur ſecunda pars copulatiue, qm̄ immediatæ propoſitiones ſunt elementa, aut omnes, aut vniuerſales. Si non habet medium non erit demonſtrabilis, ſed in principia via hæc eſt. Quarta.

Propoſitio negatiua vera ſi habet medium, aut prius cui prædicatum non inſit, erit demonſtrabilis, ſi autem non, non erit demonſtrabilis. ſed principia & elementa tot ſunt, quot ſunt termini, & horum propoſitiones principia demonſtrationis. Quinta.

Sicut quædam principia demonſtrabilia ſunt, ꝙ hoc
B ſit illud, & ꝙ hoc ſit in illo, ſic & ꝙ nō ſit hoc illud, & ꝙ non ſit hoc in illo. Sexta.

In affirmatiuis demonſtrationibus. medium nequaq; extra primum & tertiū accipiatur, ſed ſemper medium denſet de quo primum. & quod de tertia quouſq; indiuiſibilia fiant, & vnum, patet in terminis à primo: B tertio: & C medio. Septima.

Vnum eſt cum immediatum fiat, & vna propoſitio ſimpliciter, cum immediata eſt. Octaua.

Quemadmodum in alijs eſt principium ſimplex, non tū idem vbiq;, ſed in graui, vncia, in melodijs tonus, ſic eſt ſyllogiſmo propoſitio immediata, in demōſtratione autem & ſcientia intellectus. Nona.

In priuatiuis demonſtrationibus in prima figura medium non eſt extra affirmatiue minoris terminos aſſumere, ſed ſemper intra proceditur. patet in terminis, A primo: B tertio: C medio. Decima.

In ſecundæ autem figuræ ſecundo & quarto modis,
C D primo: E tertio: C medio medium nunq; extra E cadit. hoc autem eſt cui non oportet ineſſe. Vndecia.

In tertia autem, neq; à quo oportet priuari, neq; quod oportet priuari nequaquam extra ibit. Et conſequenter in ea non poteſt condenſari.

Series autem hæc eſt.

QVONIAM declarauit ſuperius non dari proceſſum in infinitum in demonſtrationibus, ſed eſſe ſtatum, intēdit in hoc capitulo principaliter declarare, quo modo poſteriora mediata reſoluuntur demonſtratiue in priora immediata, in quibus eſt ſtatus. Et duo facit. qm̄ primo ex dictis correlarie manifeſtat dari primum vniuerſaliter. ſ. & qn̄ vnum pluribus per ſe ineſt, tribus primis cōcluſionibus. quarum primum modum ſm per ſe cōcernit, & ſecunda primū, tertia aūt tacitæ quæſtioni reſpondet, vt habes in. S. Tho. vel homogeneitatē illius primi aperit, & qn̄ vnum vni ineſt, vel nō ineſt, tribus alijs cō-
D cluſionibus. quarum prima in affirmatiuis, ſecūda in negatiuis declarat, inſerendo hæc prima elementa eſſe demonſtrationis &c. tertia aūt ex his duabus. prima principia cūplexa, affirmatiua & negatiua in ſcientijs explicat. ſecundo ad principale perueniens reducit mediatas oēs per demonſtrationē ad imediatas, quas primas poſuit: docet ſex reſiduis concluſionibus. quarū prima affirmatiuas. quarta aūt quinta & ſexta negatiuas, ſm ſingulas figuras perluſtrarit. In ſecunda vero & tertia vnitatē & ſimplicitatem illius primi declarat, ex hoc; à priori inſinuans ꝙ oportet ad ipſum fieri reductionem omniū, quæ ſunt illius generis.

Quid ſit elementum demonſtrationis, & quō immediatæ propoſitiones elementa ſint demonſtrationum.

CIrca quartam & quintam concluſiones primo quæritur ſine argumentis quō Ariſto. elementi nomine hic vtatur. Secūdo dubitatur circa id quod dicit. ſ. ꝙ

elementa

elementa demonstrationis sunt propositiooes immedia-
t.c.4.ss. tæ, eo quia quinto metaphy. cap. de elemento, arist. ex-
presse ponit elemẽta demonstrationum primas demon-
strationes, & duo opposita hic simul asserit, dum dicit
elementa demonstrationis tot esse quot sunt media vel
termini, & addidit, ꝙ propositiooes immediatæ suot hu
iusmodi elemẽta. Si enim elementa primis medijs æquã
tur, cum vnico medio fiant duæ propositiones immedia
tæ elementa ipsa non erunt propositiones immediatæ.
Et si elementa sunt propositiones immediatæ, cum nu-
merus eorum excedat numerum primorum mediorũ,
Rñsio. non erunt tot elementa quot sunt media, sed plura me-
T.c.4. dijs. Ad hoc dicitur ꝙ cum elementi nomine, vt scri-
bitur quinto meta. dupliciter vtamur. s. proprie & tran-
sumptiue, hic sumitur proprie, vt expresse ex ipso textu
allegato percipitur. Declarat siquidem ibi Aristo. pro-
priam significationem elementi, ex demonstrationis ele
mentis (vt patet ibi.) Proprie autem sumptum elemen-
tum significat id ex quo fit aliquid primo inexistente in
diuisibili specie in aliam speciem. vt ibi dicitur. & sic ad
hoc ꝙ aliquid sit proprie elementum alicuius, quatuor
conditiones requiruntur. primo ꝙ sit id ex quo fit. i. sit
materia illius, ad differentiam aliarum causalitatum se-
cundo ꝙ sit id ex quo primo fiat via compositionis ad
differentiam materiarum proximarum. Tertio ꝙ sit in-
existens. i. immanens in illo, ad differentiã materiæ tran-
seuntis. quarto ꝙ sit indiuisibile sm speciem in aliam spe
ciem, i. habeat talem speciem quæ noo sit resolubilis in
aliam speciem priorem, ad differentiam materiæ primę;
quæ speciem nullam habet. Quæ omnia in propositioni
bus immediatis respectu demonstrationum, quarũ ele-
menta ponuntur, saluantur, qm̃ propositiooes immedia
tæ materia sunt demonstrationis, vt patet secundo phy-
T.c.3c. sicorum. & quinto meta. & ex eis primo fiunt demon-
T.c.3. strationes, vt infra exponetur. & manent ipsæ in demon
stratione, & habent naturam propositionum, ex quibus
fiunt demonstrationes, irresolubile io aliam priorem spe
ciem, qm̃ immediatæ sunt (& superius dictum est) ꝙ im-
supra mediata est, qua non est altera prior. & sic patet ad pri-
cap. 2. mum. Ad secundũ dicitur, ꝙ licet Aristo. diuersimo-
T.c.5. de locutus videatur hic & in quinto metaphy. qm̃ hic
T.c.4. ponitur propositiones immediatas esse elemẽta demon-
strationum, ibi vero primas demonstrationes elementa
demonstrationum esse dixit. Secundum tñ veritatem ꝙ
ibi dixit ab eo ꝙ hic dicit non dissentit, sed doctrinæ hic
traditæ declaratio est. (Consentaneum quidem his est)
qm̃ nihil aliud est demonstrationes primas esse elemẽta
posteriorũ q̃ propositiones cooficientes primas demon
strationes esse elementa, in quæ resoluuntur posteriorũ
demonstratiooum propositiones. non. n. aliter resoluit
demonstratio, q̃ resoluendo conclusionem & pręmissas
in anteriores, quæ integrãt priorem demonstrationem,
& illæ in alias priores demonstrationes. & sic deinceps
vsq; ad primæ demonstrationis propositiones, quæ am-
plius noo resoluunt, quia immediatæ suot. Declaratiuũ
autem horum illud est, qm̃ ex eo percipimus, quomodo
sm oumerum primorum mediorũ est numerus elemen
torum. oportet enim prima media primis demonstratio
nibus æqualia esse sm numerum: & consequenter, si tot
sunt elementa quot primæ demonstrationes, ambæ præ
missæ cuiusq; demonstrationis, vnum elementum sunt.
& non duo. Ac per hoc tot sunt elementa, quot sunt me
dia, ad quæ fit vltimo resolutio. & quot sunt termini re-
solutionis, quod idem est. demoostrationes ergo primæ
materialiter sumptę, quæ nihil aliud sunt q̃ sue proposi-
tiones immediatæ, elementa sunt demonstrationum, &
ideo tot sunt, quot sunt media prima, ex quibus fiũt pri-
mæ demonstrationes. Quod autem ista sit mens Ari. p-
cipi primo potest ex eo, ꝙ nulla hoc modo fit extensio
seosuum, nec facile arbitror inueniri à quo q̃ posse aliũ
modum, quo hæc dicta concordet. præsertim ꝙ hic tra-

E dita, oportet, quia locus proprius huios rei est, diligẽter
considerare. Secundo qa expresse. S. Tho. in quinto me-
taphysicę idem dicit, ideo primam demonstrationẽ esse
elementum posteriorum, quia primæ demonstrationis
conclusio, quæ præmissas in se continet, quia habet in se
primum & tertium terminum explicite, & medium im
plicite, fit præmissa sequentis demonstrationis, ac p hoc
secunda demonstratio oẽs terminos prioris demonstra-
tionis includit, & addit vnum terminũ, minorem. s. ex-
tremitatem. & sic est ex quatuor terminis, tribus forma
liter & vno resolubiliter. & similiter tertia demonstra-
tio addet vnum terminum alium & erit ex. 5. & sic de-
inceps. Ex qua declaratione apparet demonstrationem
primam, & eius propositiones, esse elemẽta demoostra-
tionis, idem esse, & tot esse elemẽta quod prima media.
Quod subtiliter vero declaratio hæc. s. Tho. mẽtẽ Aris.
penetret, scrutanti textũ (si lippus nõ est) facile liquet.

Quomodo negatiua mediata in secunda figura reducitur ad immediata.

F Circa modum condensandi negatiuam in secũda figu
ra, in vndecima cõclusione positum, aduertẽda sunt
verba illa, s. nunq̃ medium extra. e. cadet. qm̃ per ly. e.
possumus duo intelligere, vel minorẽ extremitatẽ, vel
negatiuam præmissam. Si per ly. e. intelligatur minor p
positio est sensus, ꝙ ad reducendam mediatã negatiuam
ad imediatam in secunda figura, oportet assumere semp
medium, quod non est extra terminos illius negatiuæ p
missæ: quia in secunda figura non potest nisi negatiua p-
missa probari, quæ probatur per superiora subiecto, vel
superiora prædicato ipsius negatiuæ (vt superius dictũ
est) & consequenter ounq̃ medium exit terminos illius
negatiue. Et si obijciatur contra hanc expositionem,
ꝙ sm hoc Aristoteles æquiuoce vtitur in vna met ratio-
ne ly. e. dum expresse ponit. e. minorem extremitatem,
& postmodũ subdens, ounq̃ extra. e. cadet. demonstrans
sm hanc expositionem per ly. e. negatiuam præmissam.
G Respondetur ꝙ non est proprie æquiuocatio, sed p Sy-
nechdochen posuit partẽ pro toto. quia (ly. e.) fuerat ter-
minus in subiecto positus negatiue præmissæ, vt patet
in textu. Et si instet, quia Aristoteles cũ dixisset nũq̃
extra. e. cadet, subdidit. hoc aũt est cui oõ oportet inesse,
insinuans per hoc minorem extremitatem. Respondet,
ꝙ per illa verba subdita nõ prohibemur sequi expositio-
nem dictam, qm̃ dicemus ꝙ ipsa præmissa negatiua est
cui non oportet inesse, quia est significans cui non opor
tet ioesse. Si autem per ly. e. iotelligimus ipsam minorẽ
extremitatem, tunc ly extra. e. non tenebit, vt terminus
ad quem, vt prima expositio accepit, sed construetur in
habitudine termini à quo, & erit seosus, ꝙ nunq̃ medius
termious cadet ab extra. e. qa semper medius terminus,
qui assumetur manebit extra. e. i. minorem extremita-
tem, eo ꝙ semper oportet medium assumere, quod sit de
genere maioris extremitatis (vt ex superius dictis patet)
quia semper maior propositio in secundo & quarto mo
H do secundæ figurę est affirmatiua. & subijcit primũ me-
dio & consequenter si in infinitum assumatur infra illos Cap. 16.
modos, oportet medium esse extra minorem extremita-
tem, & intra maiorẽ, vt superius declarauimus. Est autẽ Vbi supra.
sensus iste primo melior quo ad hoc, ꝙ ęquiuocationem
aliquam non incurrit, primus autem melior isto, quo ad
hoc, ꝙ ly cadet extra, magis sm consuetum intellectum
accipit. Et si obijciatur contra istam secundam expos
tionem, ꝙ sm eam Aristoteles nõ tradidit vniuersaliter
regulam accipiendi mediũ ad condensandum io secũda
figura, sed tm̃ stando infra limites quarti & secundi mo-
di, & sm primam expositionem regula est vniuersalis,
respoodetur, ꝙ eadem ratione motus Aristoteles hic se Cap. 17.
cundi & quarti modi secundæ figuræ meminit, & non dubio vlti-
aliorum, qua superius eorundem tantũ meminit cũ de mo. circa. t.
infinitatione demonstratioonum ageretur. & sicut ibi ra- cõ. 34.
tionabiliter hoc fecit, vt ibidem declarauimus, ita & hic
vtriusq;

vtriusq; generis expositionis sensum sequere, & textui quam vis attribue.

CIRCA sextam conclusionē aduerte, ꝙ in hoc loco expresse habetur.a. S. Tho. ꝙ propositio immediata seu per se nota fm se, & si sit illa, in qua prædicatum est de ratione subiecti (vt superius dixit) non tamen est sola illa, qm̃ quando passio de suo primo subiecto enunciatur, immediata, & per se nota propositio fit, vt hic dicit. Et consequenter hinc habetur, ꝙ cum. S. Tho. in secundo capitulo (& alibi dicit) ꝙ propositio p se nota, est in qua prędicatũ ponit in ratione subiecti, nõ diffinit ppõnem, per se notam, licet principalē eius materiam declaret.

1.q.2.ar.in primo contra gē.c.11.

De comparatione demonstrationum vniuersalis & particularis. Cap. 20.

CVm vero si demonstratio, hæc quidem vniuersaliter, illa vero secundum partem, & hæc quidem prædicatiua illa vero priuatiua, dubitatur vtra melior sit: consimiliter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & de ducente ad impossibile demonstratiõe. Primum igitur cõsiderabimus de vniuersali, & particulari: hoc autem cum declarauerimus, & de ea, quæ monstrare dicitur, & ea, quæ ad impossibile, dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus ita considerantibus, eam fm partem esse meliorē: si enim secundum ꝗ magis scimus demonstrationem, melior est demonstratio (hęc enim est virtus demonstrationis:) magis aũt scimus vnũquodq;, cũm ipsum sciamus secundum se, ꝗ quando secundum aliud, vt musicum Coriscum, quando ꝙ Coriscus musicus est, ꝗ quando ꝙ homo musicus est: similiter autem & in aliis. Vniuersalis aũt, ꝙ aliud non, ꝙ ipsum cõtingit, monstrat. vt ꝙ ęquicrus, non ꝙ ęquicrus, sed ꝙ triangulus, quæ vero fm partē, ꝙ ipsum, monstrat. si igitur melior quidem, quæ secundum ipsum, talis aũt quę secundum partem: vniuersali magis, & melior vtiq;, quæ secundum partem est, demonstratio erit. Amplius, si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio vero opinionem facit esse aliquid hoc, secundum quod demonstrat, & quandam naturam esse in entibus talem: vt trianguli præter quosdam, & figuræ præter quasdam, & numeri præter quosdam numeros: melior autem, quæ est de ente, ꝗ quæ de non ente, & propter quam non decipietur, ꝗ propter quam decipietur: vniuersalis autem est talis, (procedentes enim monstrant, quemadmodum de proportionato, vt ꝙ vtiq; sit aliquid tale, erit proportionatum, quod neq; linea, neq; numerus, neq; solidum, neq; planũ, sed præter hæc aliquid. Si igitur vniuersalis quidem magis hęc, de ente autem minus, ꝗ particularis, & facit opinionem falsam: peior vtiq; esset vniuersalis, ꝗ particularis. Et primum quidem nihil magis in vniuersali, ꝗ in particulari altera ratio est: si enim quod duobus rectis inest, non inquantum æquicrus, sed inquantum

A triangulus, noscens, ꝙ æquicrus, minus nouit inquantum ipsum, ꝗ qui nouit, ꝙ triangulus: & omnino si non quidem secundum ꝙ sit triãgulus postea monstrat, non erit vtiq; demonstratio: sin autem nouit vnumquodq;, inquantum vnumquodq; inest, magis nouit: si itaque triangulus in plus est, & eadem ratio, & non secundum æquiuocationem triangulus, & inest omni triangulo hoc, quod est duos, non triangulus inquantum æquicrus, sed æquicrus inquantum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuersaliter scit, magis nouit secundum ꝙ inest, ꝗ qui secundum partem: melior itaque vniuersalis, quàm particularis. Amplius siqui-

B dem esset aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuersale vtiq; nihil minus esset quibusdam particularibus: sed & magis, quanto incorruptibilia in illis sunt, quæ vero particularia corruptibilia magis. Præterea nulla necessitas est suspicari aliquid esse hoc præter hæc, ꝙ vnum significat nihil magis, ꝗ in aliis, quæcunq; non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: si igitur est, non demonstratio causa, sed qui audit. Amplius si demonstratio quidem est syllogismus monstratiuus causæ, et ipsius propter quid, vniuersale autē magis est causa: cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est, vniuersale autem primum, causa igitur vniuersale est. quare & demonstratio melior: magis enim

C causæ & ipsius propter quid, est. Præterea vsq; ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire, quando non sit aliquid aliud ꝗ hoc aut factum, aut existens: finis enim & terminus ipsum extremum iam sic est. Vt cuius gratia venit? vt accipiat argētum: hoc autem? vt reddat, cui debet: hoc autem? ne iniustitiam cõmittat. & ita procedentes, quãdo non amplius est propter aliud neq; alterius causa, propter hoc, sicut finem dicimus venisse, & esse, & fieri, & tunc cognoscere maxime propter quid venit, si autē similiter se habet in omnibus causis, & iis, quæ sunt propter quid, in iis vero, quæcunq; sunt causæ sic, sicut cuius causa, sic nouimus maxi-

D me & in aliis: igitur tunc maxime scimus, quando non Amplius insit hoc, quoniam est aliud. quando igitur cognoscimus, ꝙ quatuor exteriores sunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus? quoniam triangulus: & hoc, quoniam figura rectilinea, si autē hoc, non amplius propter aliud erit, tunc maxime scimus, & vniuersale est tũc, vniuersalis igitur melior est. Amplius quæcunq; magis particularia sunt, in infinita incidunt, vniuersalia vero in simplex & terminum? sunt autem inquãtum autem infinita quidem non scibilia, inquãtum autem finiuntur scibilia: inquantum igitur vniuersalia

vniuersalia magis scibilia, q̃ inquantum particularia. demonstrabilia igitur magis, quæ vniuersalia sunt. demonstrabilium vero magis, magis est demonstratio, simul enim magis quæ ad aliquid existũt: melior itaq; est vniuersalis, quoniam & magis est demonstratio. Amplius si eligibilior sit illa, secundum quam hoc & aliud, q̃ illa, secundum quam hoc solum nouit: qui vero vniuersalem habet, nouit & quod secundũ partem, hic autem vniuersale non nouit: quare & sic vtiq; eligibilior erit. Amplius autem sic: vniuersale enim magis scire est eo q̃ monstratur ꝑ medium quod est proximius principio, valde autem proximum est immediatum, hoc vero principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio est ea, quę minus certior est demonstratio, est autem talis, quæ vniuersalior, melior vtique esset vniuersalis: veluti si oporteret demonstrare A de D per media, in quibus B C: superius itaq; B est. quare quę per hoc vniuersalior est. Sed ex ijs, quæ dicta sunt, nonnulla logica sunt: maxime autem manifestum, quòd vniuersalis est potior: quoniam propositionum priorem quidẽ habentes, nouimus quodammodo & posteriorem & habemus potentia, vt si quis nouit, q̃ oĩs triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, quòd duobus rectis est potentia: & si non nouit ęquicrurem, quòd triangulus sit: qui vero hanc habet propositionem, vniuersale nullo modo nouit, neq; potentia, neq; actu. Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensum desinit. Quòd igitur vniuersalis melior ea, quæ secundum partem, tot nobis dicta sint.

Summa huius capituli hæc est.

Diuisio ꝑ positiua.

QVoniam demonstrationũ, alia vniuersalis, alia particularis, alia categorica, alia priuatiua, alia ostensiua, alia ducens ad impossibile. Dubitatur secundum quãlibet combinationum, quæ sit potior, & primo de prima.

cõclõ falsa. prima rõ.

Demonstratio particularis est prior vniuersali. probatur dupliciter. primo sic. Demonstratio, ſm quam maxime scimus, est potior. probaẽ, qm̃ hæc est virtus demonstrationis, sed ſm particulare magis scimus. ergo. probatur minor, quia magis scimus, cũ aliquid cognoscimus ſm ipsum q̃ ſm aliud. Declaratur exẽplo. Magis scimus Coriscum esse musicum scientes ipsum esse musicum, q̃ scientes hominẽ esse musicũ: sed ſm particularẽ scimus ſm ipsum, & ſm vniuersalem scimus ſm aliud. Declaratur exemplo. ſm enim vniuersalem scimus, q̃ æquilaterus habet tres, non ſm q̃ æquilaterus, sed inquãtũ triangulus. ſm vero particularem, quoniam ipse æquilaterus est habens tres. Secundo sic.

Secunda. Tertia.

Demonstratio potior est quæ est de esse, q̃ quæ de nõ esse, & propter quam non errabiẽ, q̃ propter quã errabitur. sed vniuersalis est de eo quod est minus, & facit opinionem falsam. ergo &c. probatur minor quo ad primã partem quia vniuersale nõ est aliquid præter singularia. quo ad secundã vero, quia demonstratio vniuersalis facit opinari esse aliquid hoc, & quandã naturã hanc in re-

E rum natura, præter particularia, qm̃ demonstrat de eo quod est analogum. quod neq; hoc, neq; illud est.

Rñsio ad primam.

Primum quidẽ nihil magis in vniuersali q̃ in particulari ratio est. Probatur, qm̃ siue passio sit propria triãgulo, & de inferiori monstretur, siue non sit propria triangulo et de eo monstreẽ, non fit cognitio ſm quod ipsum, neq; demonstratio vera. sed magis semper cognouit, cognoscens vnumquodq; ſm quod vnumquodq; est. Si igitur triangulus in plus est, & vnã rationem habet, & omni triangulo inest habere tres &c. non inquãtũ ęquilaterus, sed inquantum triangulus habet tres. ac per hoc sciens vlr, magis cognouit ſm quod ipsum q̃ sciens particulariter. potior itaq; vniuersalis est particulari.

Ad secdam.

Amplius si sit quædã ratio vna, & non æquiuocatio, vniuersale erit nihil minus quibusdã ſm partẽ, sed magis. Probaẽ, qm̃ vniuersalia incorruptibilia in illis sunt, particularia corruptibilia magis.

Ad tertiã.

Neq; vna necessitas est opinari, esse hoc præter hæc, F qm̃ vnum ostendunt. Probatur, qm̃ nihil magis cogit in substantijs q̃ in alijs, quæ non aliquid significant, sed quale, aut ad aliquid, vnde demonstratio non est deceptionis causa, sed male audiens.

conclusio vera.

Demonstratio vniuersalis potior est particulari. Probatur septem medijs à priori. primo, demonstratio dicẽs magis causam & ꝓpter quid est potior. Demonstratio vniuersalis dicit magis causam & propter quid q̃ particularis. ergo. probatio maioris, qa demonstratio est syllogismus demonstratiuus causæ & propter quid. probatio minoris, qm̃ vniuersale est magis causa. probaẽ qm̃ cui per se passio inest. causa est. vniuersale aũt est primũ, cui passio per se inest. ergo vl'e magis causa est.

Secundo, tunc maxime scimus, cum non est propter quid aliud. Vniuersale autem est tunc. ergo vl'is est potior. probatio maioris, qm̃ vsq; ad hoc quærimus ꝓpter quid, & tunc opinamur scire cũ non sit aliquod aliud ꝓpter quid, aut quod fiat, aut quod sit q̃ hoc. Declaratur G exẽplariter in causis finalibus, qbus quo ad hoc similes sunt causæ, reliquorum generũ. Minor declaratur exẽplariter in æqualitate angulorum, qui sunt extra.

Tertio, magis demonstrabiliũ magis est demonstratio: vniuersalia sunt magis demonstrabilia particularibus: ergo demõstratio vniuersalis est magis & dignior. Probatio maioris, qa quæ sunt ad aliqd, sic magis sunt. Probatio minoris, qa sunt magis scibilia. probatur, qm̃ vniuersalia vt sic finitant, particularia autem infinitant. probatur, qm̃ vniuersale tendit in simplex & finem, ſm particularia vero in infinita proceditur.

Quarto, demonstratio, ſm quam hoc & aliud cognoscimus præponenda est ei, ſm quã hoc solum nouimus, sed cognoscens vniuersale cognouit etiã particulare, & non econuerso. ergo &c.

Quinto, demonstratio ex medio propinquiori immediato principio est certior ea, quæ est per mediũ distans: sed demõstratio vniuersalis magis est huiusmodi. ergo. H probatio maioris. Demonstratio ex principio prior est ea, quæ non ex principio. & quæ magis ex principio ea, quæ minus. Declaratio minoris in terminis A primo: D tertio B C medijs subordinatis, ita q̃ B vniuersalius sit. Scire per B erit magis.

Sexto, qm̃ habens propositionem vniuersalem, scit quodammodo posteriorem, & habet potentiam. habẽs autem particularem, vniuersalem nullo modo cognouit, neq; potentia, neq; actu.

Septimo, quoniam vniuersalis intelligibilis est, particularis autem in sensu perficitur.

Series autem hæc est.

INTENDENS de comparatione demonstrationum tractatũ facere, inchoans in hoc capitulo illum, quatuor facit. primo ponit triplicem demonstrationum cõbinationem, mouens tres quæstiones. secundo primam quæstionem prosequens tribus medijs, quorum duo in secũ-

da rõne

da ratione includuntur, ad partem falsam arguit. tertio
soluit dictas rationes. quarto partem veram septem ra-
tionibus confirmat.

Quæ dicatur demonstratio vniuersalis, & qua ratione.

CIrca terminos huius primæ quæstionis aduerte, ꝙ
aliquid dicitur vniuersale vel particulare dupliciter.
Vno modo vniuersale quidem, quia est vnum in multis
& de multis. Particulare vero quia est vnũ numero. &
sic de vniuersali & particulari Porphyrius tractauit, &
non est ad propositum nostrum: qm̃ demonstratio non
dicitur vniuersalis vel particularis, eo ꝙ sit de subiecto,
quod est cõmune multis, vel de subiecto vno sm̃ nume-
rum. Demonstratio. n. concludens Isochelem habere
tres, particularis est, & tñ Isocheles de multis prædicat.
T.c.11. Alio modo aliquid dicitur vniuersale, qa est adęqua-
tum illius prædicatum &c. vt superius in cap̃. 5. de vni-
uersali locutus fuit Aristoteles. & hoc modo accipimus
hic vniuersale. ex tali siquidem vniuersali demonstratur
demonstratio vniuersalis, illa quæ demonstrat passionẽ
de eius adæquato subiecto, vt habere tres de triangulo.
& per oppositum illa dicitur particularis demonstratio,
quæ demonstrat passionẽ de eius inadæquato subiecto,
vt habere tres &c. de Isochele.

Penes quid attendenda sit dignitas demonstrationis vniuer-
salis super particulare.

CIrca responsionem ad primam rationem aduerte pri
mo, ꝙ illa prima ratio ex malo intellectu tituli quæ-
stionis procedebat, conclusit siquidem vere, ꝙ demon-
stratio particularis est potior vniuersali respectu subie-
cti particularis, & tñ concludere debebat, ꝙ demonstra-
tio particularis esset simpliciter potior vniuersali. nõ. n.
quæritur hic, an respectu subiecti particularis vna sit po
tior alia. clarum siquidem est, ꝙ perfectius scire facit su-
biectum particulare esse tale, puta Isochelẽ habere tres,
demonstratio particularis ꝙ̃ vniuersalis faciat, quia illa
facit illud scire in actu, hæc in potentia: sed quæritur sim
pliciter quæ sit potior. Aduerte secundo, ꝙ quia ratio
illa nunꝙ̃ assumpsit ꝙ demonstratio particularis faciat
scire sm̃ ꝙ ipsum, sed ꝙ facit scire qm̃ ipsum. s. particula-
re est tale: vniuersalis autem facit scire non qm̃ ipsum est
tale, sed qm̃ aliud. s. eius superius est tale: Aristoteles ve-
ro respondendo transiit (ad secundũ quod ipsum) & mu-
tare videtur terminos argumẽti, ꝑpter hoc inquã posset
forte alicui videri minus bene Aristotelem soluisse. Sed
ob hoc neminem turbari decet: quia scire qm̃ ipsum non
particulare, sed absolute, & scire sm̃ quod ipsum ex ad
ditione se habent. & posterius includit primum: & addi
dit, & propterea declarando ꝙ demonstratio vniuersa-
lis facit scire sm̃ quod ipsum, particularis autem nõ, suffi
cienter insinuauit ꝙ demonstratio vniuersalis facit scire
qm̃ ipsum, licet non faciat actualiter scire qm̃ ipsum par
ticulare est tale. & per hoc argumento satisfactum est,
quia iam habetur, ꝙ non attenditur dignitas demonstra
tionis penes scire, qm̃ ipsum particulare est tale, sed qm̃
sm̃ ꝙ ipsum scire facit.

Num vniuersale magis sit quàm particulare, eo quòd
incorruptibile sit.

CIrca responsionem ad sm̃ datam, vbi dicitur, ꝙ nihil
minus vniuersale erit particulari, sed magis. Dubita
tur, an verum sit vniuersale magis esse ꝙ̃ particulare, &
quantũ valeat ratio huiusmodi adducta ab Aristotele. s.
ꝙ vniuersalia incorruptibilia sunt. videtur enim ꝙ par-
ticulare magis sit, qm̃ particulare habet esse simpliciter.
vniuersale autem habet esse sm̃ quid. s. intellectuale, seu
obiectiuum, sm̃ doctrinam peripateticam non ponentẽ
vniuersalia subsistere. Magis autem esse constat habens
esse simpliciter quàm habens esse obiectiuum, ergo &c.
Præterea in particulari includitur vniuersale actu, &
non econuerso. & cõsequenter quicquid esse est in vni-
uersali est in particulari & non econuerso. ergo vniuer-
sale nõ est magis particulari, sed potius ecõuerso. Prę-

A terea quod aut nihil est, aut posterius particulari, nõ mà
gis est ipso particulari: sed vniuersale aut nihil est, aut po
sterius est, vt dicit in primo de anima. ergo &c. Simi- T.c.8.
liter videtur ꝙ ratio illa Aristotelis non concludat, quia
incorruptibilitas arguens magis esse, est incorruptibili-
tas positiua: vniuersalia aũt, vt supra probatum est, non
sunt incorruptibilia positiue, sed negatiue. Ad euiden Cap̃ 9.
tiam aũt huius dubitationis primo declarandi sunt ter- circa medi-
mini & sensus responsiõis Aristotelis. & deinde respon- um circa t.
dendum obiectis. Termini sunt, vniuersale, particulare, c.22.
erit seu est, & magis. Quia ergo terminos in responsioni
bus oportet esse cõformes terminis in obiectionibus po
sitis, vt euitetur æquiuocatio: vniuersale & particulare
in hac responsione sumuntur primo modo distinctionis
suprapositæ, vniuersale. s. pro eo quod est vnum in mul
tis, & particulare pro eo quod est vnũ numero demon-
stratum. nec sumitur hic vniuersale pro aggregato ex re
& vniuersalitate: (qm̃ de talibus non sunt demonstratio
B nes) sed pro ipsa re, fulta tñ conditione vniuersalitatis, vt
cõditione sine qua non, i. pro ipsa quidditate formaliter
sumpta: de talibus enim vniuersalibus scientia est, vt su-
pra diximus: Esse autem, quod significatur per ly est, Cap̃.9.
in proposito sumi potest dupliciter. Vno modo pro esse post mediũ
quidditatiuo. Alio modo pro esse actualis existentiæ. circa t.c.22.
Magis tale quoꝙ̃ sumi potest dupliciter. vno modo sim
pliciter, alio modo quo ad hoc, puta demonstrabilitatẽ,
vel scibilitatem. Ad percipiendum igitur sensum dicto-
rum Aristotelis oportet aduerte, ꝙ cõclusio sua est vna
comparatiua, & ꝙ cõparatio nõ fit inter idẽ & seipsum,
sed inter distincta. Et quia vniuersale & particulare non
diuidunt rem diuersificando eam, quemadmodum diffe
rentiæ diuidunt naturam genericam multiplicando eã,
sed vt modi vnius & eiusdem rei. eadem siquidem nam
humana est, quæ modum vniuersalitatis & particula-
ritatis habet. ideo comparatio vniuersalis ad particulare
non est accipienda, vt inter duas res: sicut inter hoĩem
C & bouem, nec vt inter idem & seipsum, quia periret nã
comparationis: nec vt inter includens & inclusum, tum
quia vana esset comparatio, tum quia vnus modus non
includit alium, sed vt inter rẽ sub vno modo & seipsam
sub alio modo. Ad percipiendum autem sine errore cõ-
parationem inter A sub C modo, & seipsum A sub D mo-
do, non oportet inspicere quid habeat A C ex A: sed quid
habeat ex, vel sub C nec quid habeat A D ex A: sed quid
habeat ex vel sub D. Aliter comparatio non haberet fun
damenta distincta, vt patet. qm̃ A idẽ est in vtroꝙ̃. Et sic
ad videndum, an vniuersale magis sit ꝙ̃ particulare in-
tuendum est vniuersale vt vniuersale, modo tamen de-
clarato. & similiter particulare vt particulare. Intueri
autem vniuersale, vt sic in proposito, nihil aliud est ꝙ̃ lo
qui de ipsa natura, quæ vniuersalis denominatur forma-
liter. vt de homine in eo quod homo & non vt hic. hoc
enim est conspicere ipsam non conspectis indiuiduanti-
bus conditionibus. Intueri autem particulare (vt sic) est
D intueri naturam ipsam vt coniunctam conditionibus in
diuiduantibus. Vniuersale ergo magis esse ꝙ̃ particula-
re, i. hominem magis esse ꝙ̃ sortem, & bouem ꝙ̃ hunc
bouem &c. si ly esse, intelligitur esse actualis existentiæ,
& ly magis, dicat magis simpliciter, falsum est: qm̃ exi-
stere particularium est primo & simpliciter, sicut & ge-
nerari. Vniuersalium aũt secundario per particularia. s.
sicut & generantur & corrũpuntur, genitis & corruptis
particularibus. Vnde in prædicamentis loquens de esse Cap̃ de
actualis existentiæ Aristoteles dixit, Destructis primis substãtia.
substantijs impossibile est remanere secundas, quæ vni-
uersales substantiæ sunt. Si autem ly magis, dicatur ma-
gis quo ad hoc, puta subtilitatem, loquendo etiã de esse
actualis existentiæ, verificat ꝙ vniuersale sit magis par-
ticulari ad hunc sensum, quia vniuersale magis est sm̃ ex
tensionem ꝙ̃ singula particularia, & talis existentia vni
uersalis magis confert demonstrationi & scientię ꝙ̃ exi-
stentia

ſtentia ſingularium. hos enim diuturnior eſt q̃ ſinguli boues, & magis prodeſt ſcientiæ exiſtentia bouis q̃ ſingulorum. Hic ſenſus, licet ſit verus, non tamen iudicio meo eſt intentus ab Ariſtotele. Si autem ſumatur ly eſſe, pro eſſe quidditatiuo, qualitercũq; ſumatur (ly magis) verum eſt vniuerſale eſſe magis particulari, & ioten tum ab Ariſtotele. Verum quidem, q̄m rationem quidditatiuam ipſius vniuerſalis particulare non habet, niſi quia vniuerſale participat. impoſsibile eſt autem ꝙ participans habeat magis rationem formalem illius cuius formalis participatione eſt tale. Vnde, quia Sortes hoīs rationem quidditatiuam noo habet, niſi quia eſt homo, impoſsibile eſt ꝙ magis habeat eſſe quidditatiuum hoīs q̃ homo, q̄m non quia eſt hic vel ille, ſed quia eſt homo, eſſe quidditariuum humanum habet. nihil ergo minus vniuerſale q̃ particulare eſt ſm eſſe quidditatiuum, ſed magis eſt, quanto incorruptibilia in illis ſunt. Quoniam enim eſſe quidditatiui cõditiooes ſoot fixio, ĩmobilitas, & certitudo, & particularitati coniuoctum incertum & variabile, atq; corruptibile eſt, quia materialia ſunt oīa particularia, quorum habemus ſcientiam. & vt fundat vniuerſalitatem inuariabile & certum eſt, ideo non ſolũ nihil minus vniuerſale eſſe, q̃ particulare dixit, ſed magis quanto incorruptibiliora ſunt ipſa vniuerſalia, inſinuans ex hoc eſſe quidditatiuum ibi magis inueniri, vbi ſm proprias eius conditiones inuenitur q̃ vbi extraneis coniunctum eſt. Quòd autem taliter inueniri quidditatiue magis proſit ſcientiæ, oon eſt opus declarare. Intentũ autem ab Ariſtotele hunc eſſe ſenſum patet, tum q̄a hoc modo directe & vniuerſaliter vniuerſalia magis magnificantur, tum quia ex tali vniuerſalium dignitate peripatetice demonſtrationes nobilitantur. Ad primũ ergo non oportet aliter reſpõdere, quia procedit iuxta primũ ſenſum. Ad ſecundum quoq; iam dictum eſt ꝙ hic oõ loquimur de vniuerſali & particulari, vt vnum includit reliquum, ſed de eis vt diſtioguuntur modo declarato. licet enim natura particularis includat totum id, quod eſt natura eadem formaliter ſumpta, noo tñ includit modũ illum, ſed oppoſitum pooit, nec eſt idem natura vt particularis, et natura vt vlīs fuodamentaliter. i. vt formalr ſumpta. Ad tertiũ dicitur, ꝙ nõ militat aduerſus iotentũ noſtrũ, q̄m Ariſtoteles ibi loquitur de toto cõiuncto. ſ. re vniuerſali, hic autem loquitur de ſubſtrato, vt ſic: cuius ſignum eſt ꝙ ibi dixit, animal vniuerſale nihil eſt. hic autẽ vniuerſalis tm̄ nomioe vſus eſt. Ad id vero, quod contra rationem obijcitur, dicitur, ꝙ ẽt incorruptibilitas negatiua arguit directe perfectiorem modum ipſius eſſe quidditariui, de quo loquebatur Ariſtoteles, vt ex dictis patet, & indirecte arguit diuturnius eſſe actualis exiſtentię: q̄m, ſi ex ſe oon corrumpitur in alijs exiſtens, corrupto vno ſaluatur in alio, quod particularibus non conuenit. Propter quod Ariſtoteles in litera non dixit abſolute quanto incorruptibilia ſunt, ſed addidit in illis quaſi diceret, quooiam vniuerſalia in particularibus poſita corruptibilibus incorruptibilitatem ſm ſe ſeruant, & illis diuturniora ſunt, magis ſm eſſe quidditatiuum ſunt, & quodammodo ſm eſſe actualis exiſtentiæ.

Num habens particulare habeat ipſum vniuerſale.

CIrca quartam & ſextã rationes dubitatur. Quia falſum videtur eſſe, ꝙ habẽs particularem noo habeat vniuerſalem in actu, neq; in potentia. Quôd enim cognoſceos particulare cognoſcat vniuerſale in actu, probatur ex eo, ꝙ vniuerſale actualiter clauditur in ſuo minus vniuerſali, quod particulare dicitur, tam in terminis q̃ in ꝓpoſitionibus. io Iſochele enim clauditur triangulus, & in hac propoſitione, Iſocheles habet tres clauditur iſta actu, Triangulus habet tres, vt patet pooendo diffinitionem loco oominis &c. Quòd autem ſciens particularẽ, ſciat vniuerſalem in poteotia, probatur ex eo ꝙ vniuerſalioris notitia ex minus vniuerſalibus colligitur. ſicut vniuerſalis ex particularibus, impoſsibile autem eſſet ex

E inferiorum conueniẽtia ſuperioris notitiam acquirere, niſi in cognitione particularis eſſet in potentia cognitio vniuerſalis. Ad hoc dicitur, ꝙ dictum Ariſtotelis eſt ſimpliciter verum, oec huiuſmodi argumẽta cogunt ad oppoſitum. Primum ſiquidem deficit, q̄m aliud eſt, id quod eſt vniuerſale claudi actu in particulari, & aliud eſt vniuerſale claudi in particulari. Ad primũ enim ſufficit rem ſignificatam per nomen primæ impoſitionis illius vniuerſalis includi particulari, vt res ſignificata per ly animal, in homine clauditur. At ſm autem requirit, ꝙ res illa vt habet actũ vniuerſalis, ideſt diſtribura claudatur in eo. vt ꝙ omne animal ſit io homine, primũ quidem eſt verum & ooo ad propoſitum. ſm eſt falſum & eius contradictorium affirmatum eſt ab Ariſtotele, & eſt ad propoſitũ, q̄m ad cognoſcẽdam haoc, Triangulus habet tres, vt vniuerſalem, ſiue prioriſtice, ſiue poſterioriſtice (quos demonſtratio exigit) non ſufficit cognoſcere hanc, Iſocheles habet tres, vt patet. Secundum aũt T

F deficit ex ignorantia metaphyſice dupliciter. primo q̄a non aduertit de quali potentia loquatur Ariſtoteles. ſecundo quia meminit quid ſit proprie eſſe in poteotia, procedit ſiquidem argumentum, ac ſi Ariſtoteles loqueretur de potentia logica, aut de potentia phyſica quacũq;, cum tñ Ariſtoteles loquatur de potentia phyſica actiua volens particularem eſſe in actiua potentia vniuerſalis, & ooo econuerſo: q̄m vniuerſalis eſt ſm oaturã præmiſſa ipſius particularis includẽs io ſe medium, quo paſsio de particulari concluditur conſtat aũt ex ſecundo phyſicorum, ꝙ præmiſſæ io genere cauſæ efficientis conclusionẽ inferũt, & ꝙ oihil eſt efficiens ſuę cauſæ effectiue, ſimiliter eſſe impoteotia aliquid non proprie dicit omne illud, quod quotcũq; & quibuſcũq; auxilijs põt in illud duci, ſed ꝙ vnico tm̄ motore eget vt deducatur in actum, vt dicit. 9. metaphyſice. & propterea quia ſciens vniuerſalem propoſitionẽ vnica tm̄ mutatione põt particularem ſcire, agnoſceodo. ſ. illud particulare contineri circa. t. cõ. 31. ſecundũ S. Tho. T.c.2.

G ſub tali vniuerſali. Sciens aũt particularem propoſitiooem oon vnica, ſed multis eget cognitionibus ad cognoſcendum vniuerſale, vt ſic. tum quia ioductiõe opus eſt, tum, quia, vt dictum fuit io cap̄. 5. etiam ſi oīa particularia eſſent nota adhuc noo eſſet notum vniuerſale ſm ſpeciem, ſed ſm numerũ tm̄. ideo merito ſciens vniuerſalẽ dicit ſcire particularem in potentia & noo econuerſo. T.c.13.

CIRCA ſeptimam rationẽ dubitatur, quia Ariſtoteles videt egredi limites ꝓpoſiti, tractat enim de demonſtratione vniuerſali & particulari, quarũ vtraq; intellectu conſpicitur; & ab eo fit & deſcendit ad particularia ſenſibilia, quod vitioſum eſſe videtur. At hoc dicit ꝙ Ariſtoteles á propoſito non receſsit. ſed vndiq; rationes adunans, ſicut ex modo geoerationis particularium ex vniuerſali, & proceſſus ad vniuerſale á particularibus tertiam rationem confecit, quia partitio ducit io infinita. collectio aũt adunat & finit: ita nunc ex terminis vniuerſalis proceſſus vt ſic, & particularis vt ſic, vniuerſalẽ

H magnificat, termini ſiquidẽ particularis proceſſus, particularia ſenſibilia ſunt. Ad quæ cum peruentũ fuerit noo amplius particularizari poteſt demõſtratio, termini aũt vniuerſalis ꝓceſſus, vt ſic vlīa oportet eſſe quę intellectu cõſiſtunt, non eſt igit extra ꝓpoſiti terminos vagatus.

De comparatione demonſtrationum affirmatiue et negatiue & ducentis ad impoſsibile. Cap. 21.

QVòd autem monſtratiua ſit dignior priuatiua hinc manifeſtum. ſit enim hæc demonſtratio melior (alijs eiſdem exiſtentibus) quę eſt ex paucioribus petitionibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus. ſi. n. notæ ſimiliter ſunt, celerius cognoſcere per has

inerit: hoc autem eligibilibus est. Ratio autem propositionis, ꝙ melior, quæ ex minoribus, vniuersaliter hæc est: si enim consimiliter esset hoc, quod est, nota esse media, priora notiora essent. Sit demonstratio quidem per media B C D, ꝙ A ipsi E inest: quæ vero p̱ F G, ꝙ A ipsi D. Consimiliter itaq; se habet, ꝙ A ipsi D inest, & A ipsi E, ꝙ A inest ipsi D prius & notius est, q̃ ꝙ A ipsi E, per hoc enim illud demōstratur: credibilius autem est id, quod est per quod. igitur demonstratio, quæ per pauciora, est melior alijs eisdem existentibus, ambæ igitur & per terminos tres & propositiones duas monstrant: sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & non esse aliquid, per plura igitur, quare & peior est. Præterea quoniam monstratum fuit, ꝙ impossibile est, vt vtrisq; existentibus priuatiuis propositionibus fiat syllogismus, sed hanc quidē oportet talem esse, illam vero, ꝙ inest. Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonstratione) necessarium est fieri plures, priuatiuas vero impossibile est plures esse vna in omni syllogismo. Sit enim nulli inexistens ipsum A in quot ipsum B, C vero omni inexistens ipsum B, si vero oporteat rursus augere vtrasq; propositiones, medium injciendum, ipsius quidem A B sit D, ipsius vero B C, E: E quidem igitur manifestum, ꝙ est prædicatiuum, D vero de B quidem prædicatiuum, ad A vero vt priuatiuum ponitur: D enim de omni B, A autem nulli oportet eorum, quæ D inesse: fit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem vero modus & in alijs syllogismis. semper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in vtraq;, priuatiui autem in altera priuatiuum necessarium est esse: quare hæc vna talis fit propositio, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius, per quod monstratur & credibilius: monstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc autem per illam non monstratur: prior igitur & notior existens & credibilior melior vtiq; erit. Amplius, si principium syllogismi est vniuersalis propositio immediata: est autem in monstratiua quidem affirmatiua, in priuatiua vero negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter nanq; affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipsum esse ipso non esse: quare melius principium monstratiuæ q̃ priuatiuæ, quæ vero melioribus principijs vtitur, melior est. Amplius principalior, sine enim monstrante non est priuatiua. Quoniam vero prædicatiua priuatiua melior est, planum ꝙ & ad impossibile ducente. oportet autem scire, quæ est differentia ipsarum. sit itaq; A inexistens nulli B, ipsi ve-

A ro C omni ipsum B: necesse vtiq; eorum, quæ C, nulli inesse ipsum A. Sic igitur acceptis, ostensiua vtiq; priuatiua esset demonstratio, ꝙ A ipsi C non inest: quæ vero ad impossibile ita se habet, si oporteat monstrare, ꝙ A ipsi B non inest, accipiendum est A inesse ipsi B, & B ipsi C: quare contingit A ipsi C inesse. Hoc autem sit notum & confessum, ꝙ impossibile: non igitur potest A ipsi B inesse, si igitur B ipsi C confessum est inesse, A ipsi B, impossibile est inesse: termini igitur consimiliter ordinantur. Differt autem vtra sit notior propositio priuatiua, vtrum ꝙ A ipsi B non inest, an ꝙ A ipsi C: cum igitur conclusio est notior, ꝙ non est quæ ad impossibile fit

B demonstratio, cum autem in syllogismo sit, demonstratiua est. natura autem prior est, ꝙ A ipsi B, q̃ ꝙ A ipsi C inest: priora. n. sunt conclusione, ex quibus est conclusio, est autem A ipsi C non inesse, conclusio, A vero ipsi B, ex quo est cōclusio. Non. n. si cōtingit ablatum esse aliquid, hoc est conclusio, illa vero ex quibus sunt, sed hoc quidem est, ex quo syllogismus est qui vtiq; sic se habet, vt aut totius ad partē, aut partis ad totum habeat rationem: sed A C, & A B propositiones non se habēt ita inter se, si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: sunt autem ambæ ex eo, ꝙ non sit aliquid, credibiles, sed hæc quidē ex priori, illa vero ex posteriori: melior simpliciter vtiq; erit priuatiua demōstratio ea, quæ

C est ad impossibile, quare & quę hac melior prædicatiua, est manifestum, ꝙ & ea, quę ad impossibile est melior.

Summa huius capituli hæc est.

DEmonstratio affirmatiua dignior est demonstratione negatiua, probat quinq; ratiōibus. Primo sic, demonstratio ex minoribus quæstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus (alijs eisdem existentibus) est dignior ea, quæ ex pluribus est. Demonstratio affirmatiua est ex minoribus q̃ negatiua. ergo. maior probatur dupliciter. primo quia si sunt vtrobiq; similiter nota, velocius est cognoscere per pauciora. hoc autem appetibilius est &c. secunda probatur supponendo media. s. eiusdem ordinis similiter esse cognita, & priora esse notiora, quoniam demonstratio ex paucioribus est ex prioribus, & consequēter ex magis cognoscibilibus, quoniam credibilius est per quod demonstratur. Quod autem

D demonstratio ex paucioribus sit ex prioribus & notioribus declaratur in terminis duarum demonstrationum primæ, quarum A est primum: E tertium: B C D tria media posita sub A & supra E, ita ꝙ scala sit A B C D E. Secundum autem demonstrationis per pauciora. A primum, D tertium, B C duo media sunt: ita ꝙ scala est A B C D. Manifestum est aūt ꝙ similiter se habent cōclusiones vtriusq; demonstrationis & ꝙ conclusio secundæ est prior conclusione tertiæ cum sit illius principium (vel secundum aliam literam) secunda demonstratio in alijs medijs formetur, ita ꝙ A sit primum: C tertium Z H duo media, & subdatur. Manifestum est quod similiter se habent conclusio secūdæ. & penultima conclusio totius p̄cessus primi, sed hæc prior vltima cōclusione, quia est eius principiū: ergo cōclusio secūdę, q̃ est ex paucioribus, est prior ea, quę est ex pluribus. Minor aūt principalis p̄batur, q̄a

prima ꝯclo

affirmatiua accipit aliquid esse, negatiua vero esse & nõ esse. licet vtraq; sit per tres terminos & duas propositiones. Secundo quoniam ex puris negatiuis non potest fieri syllogismus, sed altera affirmatiua opus est &c.

Tertio quoniam demonstratio affirmatiua est prior & notior & credibilior negatiua. probatur, quoniam priuatiua per prædicatiuam, prædicatiua autem per illam non demonstratur. probatur, quoniam augmentata negatiua demonstratione necesse est fieri plures affirmatiuas propositiones, negatiuam vero vnam tantum in omni syllogismo. declaratur hoc in secundo primæ in terminis A primo: C tertio: B medio, D medio maioris, & E medio minoris: nulla siquidem negatiua fiet propositio, nisi maior prosyllogismi ad maiorem probandam, reliquæ omnes affirmatiuæ sunt.

Quarto demonstratio vtẽs dignioribus principijs est dignior: sed affirmatiua est huiusmodi. ergo probatio minoris, quoniam affirmatiuę principium est vniuersalis immediata affirmatiua, negatiuæ vero negatiua & illa est prior notior. probatur, quoniam negatiua per affirmatiuã nota est, & prius est esse q̃ non esse &c. Quinto quoniam sine demonstratiua non est priuatiua, sed econuerso. ergo &c.

Demonstratio negatiua ostensiua est, quę primum de tertio negatiue concludit per medium, à quo negatur primum, & affirmatur de tertio. declaratur in terminis A primo: C tertio B medio.

Quid Demonstratio autem ducens ad impossibile est, quæ probat veram negatiuam, assumit affirmatiuam oppositam, & subsumit affirmatiuam veram, & infert conclusionem, de qua notum & certum est ꝙ sit impossibilis, & sic certificata præmissa vera concludit assumptam affirmatiuam oppositam, probando esse impossibilem, & & per hoc ibi oppositam negatiuam esse veram &c. declaratur in terminis A primo: C tertio: B medio, ita ꝙ B non est A sit negatiua probanda.

Termini quidem similiter ordinantur in vtraq;. sed differt quo & qualis sit notior priuatiua oppositio: quoniam quando conclusio est notior, quoniam non est, fit demonstratio ad impossibile. cum autem quæ verę negatiua præmissa est, notior sit, ostensiua demonstratio fit declaratur in terminis eisdem, ita. s. ꝙ nullum B est A sit vera & verę præmissa secundum se, & illa, nullum C est A sit vera secuudum se, conclusio illius fuit siquidem illa maior negatiuę ostensiua, & ista conclusio eius, & destructio conclusionis impossibilis in demonstratione ad impossibile. vt clare patet, & consequenter ibi assumpta vt præmissa ad illam negatiuam probandam.

Scda cõclo. Demonstratio negatiua potior simpliciter est ducente ad impossibile. probatur, demonstratio ex notioribus & credibilioribus dignior est: negatiua est huiusmodi. ergo. probatur minor, quoniam cum vtræq; sint ex non esse credibiles, negatiua est ex priori, ad impossibile vero ex posteriori. probatur, quoniam negatiua est ex quibus est conclusio, ad impossibile vero est ex conclusione. declaratur in terminis eisdem, & propositionibus eisdem scilicet nullum B est A: & nullum C est A: ex quarum prima procedit negatiua, & secunda robur trahit ad impossibile.

Rñdet tacite qõni. Non enim si ex destructione affirmationis verificari negatiuam contingit negatiua ista est conclusio, & ea, ex quibus infertur sunt ex quibus, sed illud est, ex quo fit syllogismus, quod se habet ad cõclusionem vt totum ad partem, & illa ad ipsum vt pars ad totum. hoc autẽ non conuenit illi, nullum C est A respectu illius, nullum B est A sed econuerso.

tertia ɔclo. Quare quoniam prædicatiua dignior est negatiua, & ea, quæ est ad impossibile potior erit.

Series autem hæc est.

DEFINITA prima quæstione, reliquas exequitur,

E & primo secundam vnica conclusione quinq; rationibus firmata, secundo tertiam ostendens quid sit demonstratio negatiua, quid ad impossibile, in quo conueniant & differant & conclusionem responsiuam subdens vnica ratione roboratam, excludendo quandam contra rationem obiectionem. & licet exclusio rationi inseratur ab Aristotele, separauimus tamen eam, vt clarius videatur quod dicitur. vltimo tertiam conclusionem adiecit, affirmatiuam demonstrationem extollentem &c.

Anno. CIRCA primam rationem prima conclusione aduerte, ꝙ ideo dupliciter formata est, quia difformiter habetur in diuersis translationibus. litera siquidem communis, quam secutus est etiam Albertus. primum sensum ostendit. Litera autem, quam exposuit S. Tho. secundum sensum habet, quem & habet translatio quædam, cui ex diuersis locis perpendi expositionem. S. Thomæ verbaliter conformiorem esse q̃ communi. Dico autem hoc, quoniam penes me habeo quãdam translationem, F quæ nisi scriptorum arbitrio quibusdam quibus annexa est commentarijs sociata sit Boetiana est, quoniam eloquentia commentariorum Boetium sonat, compertum tamen hoc mihi non est, eo ꝙ in capitulo de vniuersali quædam recitat Albertus ex Boetio, quæ in eo nullo modo sunt, licet ad hoc posset dici, ꝙ Boetius duas ędi tiones super libros posteriorum fecit, sicut super libros perihermenias & Porphyrij. Vel forte ꝙ vitio scriptoris ab Alberto Boetius nominatur. nec tamen translatio ista est illa, quam exposuit. S. Tho. vt ex sequenti capitulo constat, nisi libros defectibus plenos habeamus, vel habuerit. Cuiuscunq; ergo sit translatio illa habet expresse. vt S. Tho. exponit. Et melior videtur ista translatio in hoc q̃ communis (si vt ratio hoc introducitur) secus autem si vt declaratio: quoniam iuxta hanc Aristoteles facit eandem conclusionem primæ demonstrationis & secundæ, & dicit similiter se habere illam conclusionem, vt infertur per secundam & penultimam conclusionem G primæ, quod indubie verum est, quia vtraq; per duo media processit. & per hoc, cum penultima sit prior vltima & eius principium, sequitur ꝙ conclusio ex paucioribus sit prior. Secundum communem vero translationem Aristoteles non verę accipit duos processus, sed primo totum, deinde partem. primam siquidem demonstrationem facit coniungendo supremum infimo per tria media, secundam vero supremum, coniungendo penultimo. & sic minuit vnum medium, & subdit ꝙ similiter se habent conclusio primæ & conclusio secundæ, & concludit, ꝙ conclusio secundę est prior. vbi non ita apparet, quomodo hoc sequatur, nec quomodo similiter se habeant. Declaratio tamen stat dicendo ꝙ similiter se habent, non quo ad numerum mediorum, sed quo ad cætera. puta ꝙ sunt ex prioribus & notioribus secundum naturam &c. & ꝙ non infertur ex similiter se habere conclusio. ergo conclusio secundæ est prior, sed ꝙ per (ly similiter se habere) declaratur ꝙ cæ H tera sunt paria, & postmodũ quia conclusio secũdæ est principium conclusionis primæ declaratur ꝙ est prior.

Quantum valeat processus Arist. probantis demonstrationem ex minoribus absolute procedentem digniorem esse ea, quæ ex minoribus qualitatiue procedit.

CIrca probationem minoris eiusdem rationis dubitatur, quoniam ~~Aristoteles videtur incidere in vitiũ figuræ dictionis, quoniam~~ Aristoteles videtur incidere in vitium figuræ dictionis, quoniam assumit & probat demonstrationem ex minoribus absolute esse digniorem, & postmodum declinat ad minores qualitatiue, vbi expresse mutasse videtur terminos quantitatis in qualitatem. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quòd maior assumpta ab Aristotele conditionanda est, sicut probatio minoris conditionatur, ita vt intelligatur sic processisse, demonstratio ex paucioribus qualitatiuę est certior: Affirmatiua est huiusmodi. ergo & secundum

dum hoc nulla deceptio accidit. processus tamen probans maiorem hunc sensum nec tangere videtur, sed simplr probat demonstrationẽ ex paucioribus esse potiorem. Secũdo dicitur, q Aristoteles breuitati studens sub terminis quantitatiuis qualitatiuos subsumpsit, non vt qualitatiuę sunt, sed quoniã ex eis quantitas cognoscitur maior vel minor &c. & consequenter nullum fuit in eius processu vitium, sed subtilis breuitas. Quòd autem ita sit, q scilicet demonstratio ex pluribus in qualitate sit ex pluribus in quantitate, & ex paucioribus secundum qualitatem sit ex paucioribus simpliciter, & consequenter q affirmatiua demonstratio, quæ constat ex affirmatiuis tantum sit ex paucioribus, & negatiua, quæ constat ex affirmatiua & negatiua sit ex pluribus sic manifestatur. Ad probandum pręmissas demonstrationes affirmatiuæ non possunt assumi, nisi ea, quæ insunt per se in primo vel in secundo modo, antecedentia scilicet, & consequentia: quoniam omnes præmissæ affirmatiuæ sunt. Ad probandum autem præmissas negatiuę demonstrationis, quoniam vna præmissa est affirmatiua omnia supradicta contingit sumere, quoniam vero altera præmissa est negatiua extraneum ab altero extremorũ medium oportet sumere, & sic plura media sunt, si præmissæ plures secundum qualitatem sunt, vtraq; responsio conueniens videtur, sed secunda Alberto placet, & ipsi magis textus consentire videtur.

De certitudine & vnitate & diuersitate scientiarum & demonstrationum. Cap. 22.

SCientia autem est certior & prior scientia, quæ ipsius q, & propter quid ẽ eadem, sed non ea, quæ seorsum ipsius quòd ab ea, quæ propter quid: & quæ non de subiecto est ea, quæ de subiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, quæ est appositione, vt Arithmetica Geometria. dico autem ex appositione, vt vnitas est substantia sine positione, punctus vero substantia cum positione, hoc autem ex appositione. Vna autem scientia est, quæ est vnius generis, quæcunque ex primis componuntur, & partes sunt, aut passiones horum per se. Altera vero scientia est ab altera, quarumcunque principia, neque ex ijsdem, neque alteræ ex alteris sunt. huius autem signum, cum ad indemonstrabilia venerit, oportet enim ipsa in eodem genere esse cum his, quæ demonstrantur: signum autem & huius, cum ea, quæ monstrantur per ipsa, in eodem genere sint, & cognata. Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit, non solum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, (vt eorum, quæ A B, C & D & E) sed & ex altera, vt sit A transmutari, in quo autem D moueri, ipsum vero B lætari, & rursus E quiescere. Verum est igitur & D de B, & A de D prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur transmutatur: rursus A de E, & E de B verum prædicari: quare per alteram media, & non ex eadem coordinatione syllogismus est, nõ tamen, vt neutrum de neutro dicatur mediorum: necesse est enim eidem alicui ambo inesse. Considerandum autem est &

A per alias figuras, quot modis cõtingit eiusdem fieri syllogismum.

Summa huius capituli hæc est.

SCientia est certior & prior alia tripliciter scilicet, quæ eadem est ipsius quia, & propter quid. sed non est ea, quæ est ipsius quia tantum, extra eam, quæ est propter quid & quæ non est de subiecto illa, quæ est de subiecto, vt arithmetica, harmonica, & quæ ex minoribus ea, quę est ex appositione, vt arithmetica de vnitate, geometria de puncto. prima 2clo

Scientia est vna quæ est vnius generis, quæcunq; ex primis componuntur, & partes aut passiones horum sunt per se. scds 2clo

Altera scieotia ab altera est quorumcunq; principia, neq; ex eisdem, neq; ex alterutris sunt. Declaratur à signo, quoniam resoluẽdo venitur in demonstrabilia quæ B oportet esse eiusdem generis, cum his, quæ demonstrantur. Declaratur & hoc à signo, quoniam demonstrabilia per seipsa in eodem genere sunt & proxima. tertia 2clo

Plures demonstrationes esse eiusdem possibile est, nõ solum ex eodem ordine accipienti non continuum medium, sed ex altero. Declaratur primum in terminis A primo, B tertio, C D E medijs ex eodem ordine subordinatis. Declaratur secũdum in terminis A primo, B tertio, D E in medijs diuersorum ordinum, & applicantur ad speciale exemplum, letans tertium, transmutatur primum, mouetur & quiescit media diuersa. probatur deinde de hoc secundum, quoniam neutrum de neutro dici cõtingit mediorum, & necesse est eidem alicui vtraq; inesse. quarta 2clo

Series autem hæc est.

COMPARATIS demonstrationibus, scientias earum effectus comparare intendit in hoc capitulo, & tria facit: quia primo in prima conclusione comparat eas secũ- C dum certitudinem. secundo secundum vnitatem & diuersitatem duabus conclusionibus. tertio quotupliciter contingat eiusdem esse diuersas demonstrationes ostendit sic ex hoc insinuans tantam esse vim diuersitatis principiorum ad scientias distinguẽdum, vt etiam circa eandem conclusionem diuersas pariant scientias.

Quæ nam ad scientię vnitatem & distinctionem spectent.

CIrca secundam & tertiam conclusiones, & ea quæ a S. Tho. in earum expositione dicuntur, multa occurrunt notanda & dubitanda. ante cætera autem oportet declarare principales terminos, quid scilicet importet scientia vna, & genus vnum, & quid constituat genus vnum, & deinde ad singula descẽdere. Scientia ergo sicut & quælibet res potest tripliciter dici vna, scilicet numero, specie & genere, sicut per oppositum aliquæ scientiæ distinguuntur numero, vt geometria in anima istius, & geometria in anima illius: & aliquæ specie, vt D geometria & arithmetica: & aliquæ genere, vt geometria & metaphysica & physica. Quoniam autem vnitas & distinctio numeralis scientiarum ex vnitate & distinctione animarum, in quibus sunt subiectiuæ sumuntur, & inter ea, quæ per accidens sunt ordinantur, eo q in infinitum procedit talis distinctio, & nunc de forma li tam distinctione q̃ vnitate scientiarum sermo sit: clarum est q non de vnitate numerali intelligendum est, cum dicitur scientia vna est quæ &c. Quia vero vnitas generica non est vnitas formalis simpliciter, quoniam iuxta genera latent multa, vt dicitur in septimo phy. & vt dictum est, formalem vnitatem scientiæ inquirimus simpliciter, & secundum primariam intentionem loquendo, nec etiam de vnitate generica sermo est quando dicitur, vna autem scientia est &c. Vnde restat q de vnitate specifica seu formali simpliciter sermo sit, cũ dicitur scientia est vna &c. Notanter autem dixi q pri-

Quid scia vna.

Vna tripliciter.

T.c.32.

maria intentione & simpliciter ooo est hic sermo de vnitate geoerica, quoniam ex consequenti (vt ex dicendis patebit) vnitas generica apparet ex verbis Arist. & non solum specifica. Similiter cũ dicitur generis vnius nõ est intelligendum de vnitate numerali, aut geoerica, sed specifica seu formali: ly nanq; genus (vt in capitulo declarauimus) & speciem atomam, & analogum in se comprehendit. Est ergo sensus conclusionis, ꝙ scientia vna formaliter est cuius obiectum est vnũ formaliter. Vnde autem sumatur voitas formalis generis subiecti ex verbis Ari. & S. Tho. sic accipere cootingit. Cum enim ab eodem res habeat esse & vnum esse, oportet idem esse principium formale constitutiuum generis subiecti in tali esse, & dans ei talem vnitatem. Coostat autem ꝙ res plurimæ ab eadem scientia considrautur, vt in geometria trianguli & quadranguli &c. & ꝙ habent ꝙ subijciãtur tali scientiæ non vndecũq;, sed ex aliqua ratioue formali aliquo modo in eis inuenta, & consequenter ab eadem ratione formali necesse est habere vnitatem formalem subiectum talis scientiæ, ac per hoc quæ sit illa ratio formalis, aut vode sumatur oportet videre ad intelligendum vnde scientiæ subiectum vnuoi formaliter sit.

Quid cõsequens vnũ. Cap. 8. circa.t.cõ.20. Vnde super rõ formalis vna. 4. metaphysicæ. tex.c.3.

Sciendum est ergo ꝙ res diuersæ ad aliquam vnã scientiã pertinentes possuot dupliciter considerari. Vno modo ſm earum singulas naturas, vt triangulus ioquãtum triangulus, & quadrangulus vt sic, & sic quot sunt res formaliter differentes, tot suot ratiooes formales. Alio modo considerantur, vt adunantur in aliqua cõmuni ratione formali, vt triãgulus & quadrangulus &c. inquantum coouenıunt io ratione figuræ, vel quãtitatis &c. & sic quãtuocunq; res disteot, omnium est vnica ratio formalis. Et quia experimur res diuersas ſm se formaliter sub eadem scientiæ consideratione contineri, vt patet in geometria, de tot speciebus figurarũ, & arithmetica de speciebus numerorum, & in metaphysica de omnibus prædicamentis & substantijs immaterialibus: ideo oportet rationem formalem cõstitutiuam generis subiecti io aliqua scientia esse rationem cõmuoem omnibus io ea consideratis, aliter ooo esset subiectum vnum, sicut nec ratio formalis esset vna, sed tot subiecta quot naturæ formaliter differentes, & consequenter non caderent sub vna scientia, sed diuersis, quod est contra hypothesim. Et confirmatur, quia aliter subiectum scientiæ non solũ cõtingere non habere per se partes subiectiuas, sed esset impossibile etiam tales partes habere, contra Aristotelem hic. patet sequela, quoniam tam partes subiectiuæ inter se, q̃ à toto vniuersali formaliter distinguuntur. & consequẽter si distincta formaliter ſm proprias rationes distincta formalia subiecta sunt, & distinctas formaliter scieotias faciunt, alterius speciei erit scientia de triangulo, á scientia de Isochele, & vtraq; scientia de Scalenone & huiusmodi, quod ridiculum est. Constituitur ergo subiectum scieoriæ in tali esse per aliquam rationẽ formalem vnam formaliter cõmunem multis, quantuncũq; diuersis ad illam scientiam pertinẽtibus. Requirũtur ergo duo ad rationem formalem constitutiuã vnius subiecti in aliqua vna sciẽtia. Primo ꝙ sit cõmunis pluribus, quãtũcũq; ſm se formaliter diuersis io illa scientia considera tur, si talia in ea inueniaotur (quod dico propter cauillationes, quæ tameo proposito nostro noo obstant.) Secundo ꝙ sit vna formaliter, oõ ſm quid, sed simpl'r sicut spẽs atoma vna est, aliter tale subiectum vnum subiectũ simpliciter non esset, & consequenter nec eius scientia esset vna simpliciter. Cum autem sit impossibile inuenire vniuersaliter in rationibus formalibus subiectorum scientiarũ has duas conditiones ſm idem genus, necesse est rationem formalem cuiuscũq; subiecti in duobus generibus reponi, in quorum altero vnitatem formalem simpliciter obtineat, & in altero cõmunitatem pluribus formaliter distinctis. Patent autẽ hæc quæ dicimus exẽplariter in mathematicis. Subiectum nanq; arithmeticæ

E numerus est, qui ſm se diuisibilis formaliter est io plures numerorum species, quibus omnibus ratio numeri cõmunis est. & consequenter est impossibile ꝙ numerus infra limites sui generis stando sit indiuisibilis formaliter: esset enim species subalterna & specialissima io eodẽ genere, quod est impossibile. & ideo oportet numerum esse vnum formaliter seu speciem specialissimam ſm aliquod aliud genus, & simile est de continuo in geometria, & ente in metaphysica: omnia enim huiusmodi diuisibilia sunt formaliter ſm se, & indiuisibilia formaliter esse oportet. vt aliud ingrediunt genus, ad hoc vt quodlibet eorum sit subiectum vnum formaliter vnius scientiæ ſm speciem. Est autem tale genus hoc quod dico scibile. vt S. Tho. hic expresse & alibi docet. Et propterea oportet distinguendo dicere, ꝙ ratio formalis subiecti potest dupliciter accipi. Vno modo (vt res est). i. ſm se, seu ſm genus propriorum. Alio modo (vt obiectum est). i. vt scibilis est: ꝙ si considereẽ vt res est oon oportet eam

Rõ formalis.

F simpliciter esse vnam formaliter, si vero consideretur vt hoc genus, s. scibile ingreditur, sic vna formaliter & simpliciter est: ita ꝙ, vt exemplariter dicaẽ, si numerus consideretur in eo ꝙ numerus, sic (vt dictum est) numerus nõ est vnus formaliter simpliciter, eo ꝙ diuisibilis est formaliter, & consequenter (vt sic) non dat vnitatem specificam arithmeticæ. dictum est enim, ꝙ genus subiectum debet esse vnum simpliciter, si scientia est vna simpliciter, aliter cum scieotia secetẽ sicut & res subiecta, vt dicitẽ in tertio de anima, scien[illegible] non esset vna simpliciter subiecto formaliter diuiso. Si vero considereẽ numerus vt genus scibilis ingrediẽ, sic vnius speciei specialissimæ est, & consequenter vnum formaliter, & cõsequenter vt sic vnitatem dat specificã arithmeticæ. Sicut si diceremus ꝙ animal potest accipi dupliciter: vno modo in genere proprio substãtiæ. s. & sic oon est vnum formaliter simpliciter, alio modo vt ingreditur genus potentiæ sensitiuæ, & sic supposito ꝙ tactus sit species specialissima, animal esset vnum formaliter.

T.c.38.

G Dicimus igitur ſm S. Tho. doctrioam, ꝙ scientiæ secanẽ quemadmodum & res, oõ vt res, sed vt scibiles, & ꝙ ſm vnitatem genericam rerũ vt scibiles sunt sumiẽ vnitas generica scientiarum, & ſm vnitatem specificam sumiẽ specifica. & similiter ſm diuersitatem specificam vel genericam scibiliũ, distinctio generica scientiarum vel specifica accipienda est. Ad quorum ampliorem euidentiam (qm̃ secreta subtilis vera, atq; peripatetica doctrina hæc est) ex sensibilibus declarandum censui quomodo se habeant hæc duo genera inter se & ad scientiam. In sensibilibus ergo & sensibus inspiciendũ est, ꝙ obiecta sensuum duplex genus ingrediunẽ, s. sensibile & passibilem qualitatem, vt tales res sunt, puta odor, sapor, color &c. sub passibili qualitate essentialiter continenẽ. Vt sensibiles vero denominanẽ, sic sub sensibili continenẽ. vtrunq; aũt horũ generum in diuersas species per proprias differentias diuidiẽ, sed nõ eodem modo se habent ipsa inter se, & eorum species in-

H ter se, qm̃ genera ipsa inter se conuertunẽ. omne. n. per se primo sensibile á sensu exteriori (de tali enim loqmur) est qualitas passibilis, & econuerso, oĩs passibilis qualitas est sensibilis &c. Species autem eorum specialissimæ non ita conuertibiliter se conuertunt, sed in vna specie sensibilis multæ species passibilis qualitatis claudunẽ. vnde species sensibilis cum speciebus subalternis passibilis qualitatis conuertunẽ. Diuidiẽ enim sensibile in visibile, audibile, odorabile &c. tanq; in species specialissimas, quorum nullum cum specialissimis passibilis qualitatis. sed subalternis conuertiẽ, odorabile cum odore, audibile cum sono &c. Cernimus ergo in sensuum obiectis proprijs vnitatẽ formalẽ, inquãtum sensibilia sunt, & diuisibilitatẽ formalẽ vt res sunt. supponamus quoq; pro nũc (quod & verũ est) ꝙ sensus pprij sint species specialissimæ, & ꝙ tã distinctionẽ q̃ vnitatẽ formalẽ sumãt ex obiectis. et videbimus ꝙ cũ sensus sensibile (vt sic) p se

respicit,

reſpicit,& per proprias differentias ſenſibilis diſtinguẽt
ſpecifice obiecta ipſorum ſenſuum,non inquantum res,
ſed inquantum obiecta.i.ſenſibilia ſunt,vnient,& diſtin
guent eos.ita ꝙ odor inquantum eſt ſpecies atoma in ge
nere ſenſibilis olfactũ ſpecifice diſtinguit ab auditu, quẽ
ſonus inquantum alteram ſpeciem ſenſibilis ingreditur
in ſpecie reponit,& ſic de alijs. Aſcendendo ergo ab iſtis
ad intelligibilia, proportionaliter dicimus,ꝙ ſcientia in-
quantum ſcientia ſcibile pro ſubiecto habet,& ſecundũ
proprias differentias ſcibilis diſtinguitur.& ꝙ res obie-
ctæ ſcientiæ duplex quoq; genus ingrediuntur.ſ.ſcibile,
& genus,pprium ſm ꝙ tales res ſunt, & vocamus illud
5. metaphyſicæ.t.c.15. T.c.2. ens. Manifeſtum quoq; eſt,ꝙ & ens formaliter per mo-
dos,& differẽtias diuerſificatur,& ꝙ ſcibile proprijs dif-
ferentijs diuiditur. Et de diuerſitate quidem entis non
oportet aliud dicere,quia clara eſt,& fit per prædicamẽ-
ta,& eorum differentias,& per actum,& potẽtiam &c.
Diuiſionem autẽ ſcibilis(licet in ſexto metaphyſicę fa-
cilius perſuaderemus)tamen tangamus & nunc, dicen-
tes,ꝙ cum ſcibile ĩmateriale & ĩmobile ſonet,eo ꝙ obie-
ctum immateriale oportet eſſe,quia ſubſtantia in intel-
lectu eſt, & impoſſibile aliter ſe habere, quia ſcire non
contingit niſi huiuſmodi, quia ex immaterialitate,ergo
propter potentiam intellectiuam,& ex imobilitate pro-
pter habitum ſcientificum conſtat ſcibile, vt ſic.& pro-
prię differentiæ alicuius ſunt ,quæ illud genus, vt ſic nõ
ſolum diuidunt, ſed diuerſificant : ſcibile optime diuidiẽ
per diuerſimode habere immaterialitatem,& immobili
Diuiſio ſciẽtiæ in cõi. T.c.2. tatem in ſubalterna,& ſpecialiſſima,vt facit Ariſtot.6.
metaphyſicæ.vt ſecetur ſcibile in vniuerſale abſtractum
à materia & motu ſm eſſe , & rationem , & abſtractum
ſm rationem,& non ſm eſſe.& abſtractum non ſm eſſe,
nec ſm rationem tanquam in genera diſtinguentia tres
Diuiſio ſcibilis i ſpẽs ſpãliſſimas. partes philoſophiæ.ſ.metaphyſicam, & mathematicã,
& naturalem. Et primum quidem membrum,licet diui
di poſſet in abſtractum ſm eſſe,& rationem totaliter,vt
ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ ſm propria ſibi,& abſtractum
ſm eſſe rationem cum quadam analogia ad materialia.
& materialia,vt metaphyſicalia,quia tamen ſm verita-
tem de proprijs ſubſtantiarum ſeparatarum non eſt poſ
ſibilis ſcientia homini (vt etiam Auerrois probat) ideo
primum membrum & genere , & ſpecie atoma differt à
cæteris,ſicut & corpora eholerica inter ſe genere & ſpe-
Saltẽ ante adeptionẽ intellect⁹ agẽtis. vt patet 26.c.3. de aĩa. cie diſtinguuntur. Secundum autem & tertium mem
brũ genera ſunt ſubalterna , & in diuerſas ſpecies diſtin-
guuntur,vt. S. Tho.expreſſe hic dicit. Diuiditur ſiqui-
dem abſtractum à materia ſm rationẽ in abſtractum à
cõtinuo,quod materia quædam eſt,& non abſtractum
ab eo &c.& hęc ſunt ſpecialiſſima,& cõſtituũt arithme
ticam,& geometram.Scibile autem abſtractum nec ſm
eſſe,nec ſm rationem diuiditur ſm plus & minus,mate-
rialitatis, & motus infra mobilium latitudinem, quod
in libris philoſophiæ Ariſtote. clare relucet. diuiſit ſi-
quidem in mobile abſtractum ab omni ſpecie motus,&
materiæ.i.in mobile ſimpliciter,& mobile ad vbi ad for
mam &c.quæ ſpecialiſſima ſunt in genere ſcibilis phy-
ſici. Videmus ergo clara luce,ꝙ licet ſcibile conuertaẽ
cum illo genere , puta ente,& genera ſubalterna ſcibilis
cum quibuſdã generibus entis , ſpecies tũ ſpecialiſſimæ
ſcibilis non condiuidũtur ſpeciebus entis,ſed in vna ſpe-
cie ſcibilis multę ſpecies,multa qñq; genera entis cadũt,
vt patet ĩ metaphyſica,& arithmetica,& ſic manifeſta-
tum ſubiectum ſcientiæ & in metaphyſica,& in geome
tria,& arithmetica,& phyſicis habere rationem forma-
lem diuiſibilem formaliter ſm ſe,indiuiſibilem autem in
genere ſcibilis,& ꝙ ideo metaphyſica,& mathematica,
& naturalis diſtinguuntur genere,quia rationes forma-
les ſubiectorum earũ in genere ſcibilis,genere differunt.
Apparet quoq; ex his,ꝙ ens ſcibile poteſt dupliciter di-
uidi. Vno modo vt ens,alio modo vt ſcibile,ꝙ ſi diuida
tur vt ens, ſic per entis differentias rerũ diuerſificatiuas

A in latitudine entiũ abſolute diſtinguetur in prædicamen
ta,& eorum ſpecies,& in actum,& potentiam , cauſam,
& cauſatum,neceſſarium,& poſſibile,& alia huiuſmo-
di. Si autem diſtinguatur(vt ſcibile) ſic per ſcibilis pro-
prias differentias diſtinctiuas rerum,vt ſcibiles ſunt,&
conſtitutiuas earum in proprijs gradibus latitudinis ſci-
bilium diuiditur in ens independens à materia ſm eſſe
& rationem , & dependens ſm rationem tm̃,& depen-
dens vtroq; modo &c.& conſequenter,ꝙ diuerſitas en-
tium penes entis,vt ſic differentias,materialis diuerſitas
eſt ſcibilium,vt ſic,& quia diſtinctio ſcientiarum nõ at-
tenditur penes materialem diuerſitatẽ ſcibilium vt ſic,
ſicut nec diſtinctio ſenſuũ fit ſm materialem diſtinctio-
nem ſenſibiliũ,ideo.S.Tho.(pluties clamat)ꝙ non quę-
cũq; diuerſitas rerum , aut rationum formalium cauſat 1.q.1.in.ar.3.virtu.q.2.ar.4.hoc in ꝯmẽto.t.2.q.54.ar.2.Cap.1.ſen.q.3.&.4.ꝓlogi.
diuerſitatem ſcientiarum , ſed tantũmodo diuerſitas ea-
rundem,vt ſcibiles ſunt:eſt igitur ſcientia vna ſimplici-
ter,quæ eſt vnius ſubiecti ſimpliciter,vt ſubiectum eſt,
B i.vt ſcibile:hoc enim ſubiectum nomẽ ſonat,& vna ſm
genus,quæ eſt vnius ſubiecti ſm genus,vt ſcibile eſt.
Ex his autem,quæ diximus , intellectus facile haberi
poteſt eorũ,quæ vel ab illuſtribus viris dicuntur in hac
materia,vel eis attribuuntur.ſ.ꝙ duplex eſt ratio forma
lis ſubiecti cuiuſq; ſcientię ſ.quæ & ſub qua,vel ſub alijs
verbis rei,vt res eſt,& eius vt obiectum eſt,vel ex parte
obiecti,& ex parte potentiæ , & ꝙ ſcientiæ diſtinguunẽ
ex ratione formali ſub qua. paſſiones vero ſubiecti fluũt
ex ratione formali.quæ &c. Saluantur ſiquidem hæc &
huiuſmodi,quoniã in ſubiecto ſcientiæ attendenda ſunt
duo.ſ.res ipſa,quæ ſubijcitur,de qua ſecundum propriã
rationem formalem habetur ſcientia,vt in arithmetica
eſt numerus in eo,ꝙ numerus,in geometria continuum
vt ſic,& talis rei ratio formalis appellatur (ratio forma-
lis quæ)quoniã eſt illa quæ primo attingitur ab illa ſcien
tia,& à qua fluunt paſſiones,& vocatur ratio formalis
rei,quia ipſius rei ſubiectæ ratio quidditatiua eſt,& ex
C parte obiecti eadem ratione.ſecundum quod eſt in ſubie
cto ſcientiæ eſt modus,quo tale ſubiectum cadit ſub cõ-
ſideratione talis ſcientiæ,vt in arithmetica eſt abſtrahe-
re à materia ſenſibili,& continuo,& in metaphyſica ab-
ſtrahere à materia ſecundum eſſe & rationem &c.& ta-
lis modus appellatur (ratio formalis ſub qua) quoniam
huiuſmodi modus eſt velut quoddam lumen ſub quo
manifeſtantur res ad talem ſcientiam pertinentes, & qa
tales modi nihil aliud ſunt , q̃ differentiæ proprie ſcibi-
lis,ideo dicitur , ꝙ ſm eorum diſtinctionem attenditur
diſtinctio ſcientiarum , & propter eandem cauſam vocã
tur rationes formales rerum,vt obiecta ſcientiarũ ſunt,
& rationes formales ex parte potentiæ,ſeu habitus ſciẽ-
tifici. Iam enim dictum eſt,ꝙ ſcibile, & immaterialitate
ex intellectu,& immobilitate ex habitu ſcientifico con-
ſtat &c. Nec miretur quiſquam,ꝙ differẽtias ſcibilium
modos rerum ſcibilium diximus , quoniam inconue-
niens non eſt id quod eſt ſpecies vnius eſſe modum alte-
D rius,vt in ſenſibilibus clare apparet , ſpecies immutatio
num ſpiritualium eſſe modos,quibus res obiectæ immu
tant ſenſus. Nemo quoq; arbitretur noſtræ intentionis
eſſe,ꝙ ſcientiæ diſtinguantur per differentias proprias
ſcibilis,& non per differentias entis(hoc enim neq; ſom-
nio concepimus) ſed docemus ſcientias diſtingui per ra-
tiones formales ipſarum rerum , ſed non quaſcũq; ratio
nes formales , nec per quamcũq; rationum formalium
earundem diſtinctionem , ſed eam tantum diſtinctio-
nem rationum formalium ipſarũ rerum quam comitaẽ
diſtinctio formalis ſcibilium , intendimus enim ꝙ non
quæcũq; entis ſectio ſecat ſcientias , ſed ea tantum quæ
fit per ens independens à materia ſecundum eſſe & ra-
tionem &c. vt ſupra,quoniam hanc diſtinctionem co-
mitatur diſtinctio ſcibilis &c.Comitatur autem ſimpli-
citer & abſolute, vt poſterius comes ẽ prioris,qm̃ enim
numerus , vt numerus talis quidditas eſt, ideo abſtrahit

à materia, & continuo ſm rationem, & non econuerſo, & ſimiliter quia ens inquãtum ens tale quid ſonat, ideo abſtrahit ſm eſſe & rationē, & ſic de alijs, in ordine vero ad ſcientiam diſtinctio ſcibilis talē diſtinctionem entis. ſ. in ens quãtum & mobile &c. Comitatur vt prius (in genere cauſæ formalis) ſuum poſterius, qm̃ quia iſta entis membra. ſcibilium genera & ſpecies intrant, ideo ſcientias diuerſificant genere & ſpecie, & non econuerſo, quoniam ſciẽtia, vt ſciẽtia, ſcibile vt ſcibile reſpicit ſicut ſenſus ſenſibile &c.

Quomodo quæ vnius ſint generis ſcibilis, compoſita ex primis eſſe oporteat.

5. meta. t.c.20. CIrca illam particulam ſecundæ cõcluſionis. ſ. ex primis componunſ. Dubitatur quid intelligat Ariſtoteles per ly primis. eſt aũt ratio dubitandi, quia. S. Tho. exponit per prima, principia intrinſeca, & ꝑpter defectũ huius conditionis vult de ſubſtantijs ſeparatis non eſſe ſcientiam eo modo quo de ſciẽtia loquiſ Ariſtoteles, & fouetur eius expoſitio ex illo verbo componunſ. cõpoſitio. n. ex eis, quæ inſunt, fit. ſi ergo per prima intelligit principia intrinſeca, cum principia intrinſeca ſint partes eſſentiales rei, vt quid, additur in textu. & partes horum ſunt: & hoc præſertim militat contra. S. Tho. cui magis placet nomine partiũ accipere partes eſſentiales, q̃ partes ſubiectiuas. Ad hoc diciſ dupliciter. Primo tenendo, ꝙ idem ſm rem intelligatur per ly prima, & ly partes, & ſic dicitur dupliciter. Vno modo ꝙ cũ docuiſſet ea quæ ſub eodem genere ſcibili cadunt oportere cõpoſita eiſſe ex primis, ſubdidit qualia debeant eſſe prima. ſ. ꝙ debent eſſe partes per ſe illorum ad differentiam principiorum quæ non ſunt per ſe partes rei, & hoc in ſcientia priori ſm rei naturam. Alio modo dicitur, ꝙ quia principia intrinſeca, & partes, & prima ſunt diuerſis rõnibus, ideo non fuit ſuperfluũ, ſi primis partes addidit. inſinuauit enim, ꝙ ſciẽtia vtitur principijs intrinſecis rerum & vt primis à quibus incipit, & vt partibus ex quibus conſtituuntur res ipſę. Secundo reſpondetur tenendo, ꝙ nõ intelligitur idem conuertibiliter per prima & partes, & dicitur ꝙ per prima intellexit ea ex quibus id de quo habetur ſcientia componitur, non qualitercunq;, ſed vt ex his incipit tam res, q̃ ſcientiæ proceſſus, ſiue illa ſint partes eſſentiæ rei, vt materia & forma, ſiue partes rationis, vt genus, & differentia, ſiue alio quocũq; modo intrinſeca, vt punctũ reſpectu continui, vel intelligẽtiæ reſpectu entis &c. ꝑ partes aũt intellexit ꝑ ſe partes, vt ſupra, & vltra hæc partes ẽt ſubiectiuas, vñ in expoſitio. s. Tho. extenditur (ly primis) ad prima & quo ad nos, & prima ordine naturæ, & dicitur, ꝙ omne de quo eſt demonſtratiua ſcientia eſt compoſitum ſm ſe ex primis. i. ex prioribus ſm naturam, aut eſt cõpoſitum in cognitione noſtra ex primis quo ad nos, non ergo ſuperfluus fuit Ariſto. iuxta. S. Tho. expoſitionem.

CIRCA eiuſdem particulæ expoſitionem eſſet dubium quomodo verificetur, ꝙ de eſſentijs ſubſtantiarũ immaterialium non poſſit haberi ſcientia demonſtratiua ex earum naturis quicquid ſit de facultate intellectus noſtri, ſed quoniam hoc in nono metaphyſicæ determinandum eſt illucuſq; differatur.

Num quæuis ſcientia vna conſiderans vnum ſubiectum, de neceſſitate oẽs eius ſubiectiuas partes contempletur.

circa. i. cõ. 22. CIrca illam particulã, partes per ſe ſunt, ſecundo modo expoſitã. ſ. pro partibus ſubiectiuis. Dubitaſ, q\[a\] non videtur verum, ꝙ eiuſdem ſcientiæ ſit conſiderare aliquod vnum genus & eius per ſe partes ſubiectiuas. Metaphyſica enim conſiderat de genere ſubſtantiæ. & tamen non conſiderat oẽs per ſe partes ſubiectiuas ſubſtantiæ. omnia. n. genera & ſpecies ſubſtantiæ per ſe partes ſubiectiuę ſubſtantiæ conſtituunſ, & tamen non oẽs conſiderantur à metaphyſico (quoniam vt diciſ primo

In prohemio. meta.) Sapientis eſt ſcire oĩa, non ſm proprias ſpecies, ſed vt decet. Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ ſubſtantia non ſit

E ſubiectum in metaphyſica. Tum quia ſi eſſet eius ſubiectum nihil plus conſiderarer, q̃ modo. Tum quia amplior datur arguendi campus, qm̃ omnes differẽtiæ ſunt differẽtiæ entis. Similiter non obſtat ſi dicat, ꝙ metaphyſicus conſiderat oẽs ſpecies ſubſtantiæ, vt ſubſtãtiæ ſunt, non vt tales puta homo, bos, leo &c. hoc, n. puerile eſt, qm̃ quando diciſ, ꝙ eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare genus, & eius per ſe partes ſubiectiuas, intelligiſ, ꝙ ſciẽtia terminetſ ad partes in ꝓprijs naturis, & non tm̃ in ſuo genere. hoc. n. non eſſet conſiderare partes niſi ſm accidens, ꝙ ab arte relinquitur. Ad hoc facilis eſt rñſio. præſuppoſitis ſupra determinatis, dicitur nãq; ꝙ nõ oẽs partes ſubiectiuæ alicuius generis cadunt ſub ſcientia illius generis, ſed illæ tm̃ quę ipſum genus extra illam ſcibilis differentiam (qua vnitatẽ formalem habet) non trahunt. verbi gratia in metaphyſica illæ entis & ſubſtãtię differentiæ & partes ſubiectiuę conſideranſ, quæ ens, & ſubſtãtiã extra abſtractũ à materia ſm rationem & eſſe

F non ducunt, vt actus & potẽtia, cauſa & cauſatum, vnũ & multa. Illæ vero quæ genus ſubiectũ extra ꝓpriam ſcibilis differentiã trahunt ſub eadẽ ſcientia non cadũt. accidit aũt hoc merito, qm̃ partes illę quæ extrahunt ſubiectum à ꝓprio ſciẽdi modo, licet eius abſolute partes per ſe ſint, eius tñ vt ſcibilis partes per ſe non ſunt, ſed extraneæ. Vnde ꝓpter maiorem amplitudinem ſubiecti ſm ſua principia, & tales partes quæ vnitatem ſcibilis non egrediuntur vna ſcientia cõmunior altera dicitur, vt metaphyſica, geometria, licet vtriuſq; ſpecies atoma in genere ſcibilis ſubiectum ſit &c.

Sufficientes conditiones vnam ſcientiam conſtituentes.

CIrca totam ſecundã cõcluſionem dubitaſ an oẽs poſitæ, & expoſitæ conditiones requiranſ de neceſſitate ad vnitatẽ ſcientiæ. Videſ ſiquidẽ ꝙ non, & primo de illa particula (ex primis) qm̃ ſubiectum metaphyſicæ cũ ſit ens caret prioribus. Secundo de illa particula (partes per ſe) qm̃ & ſubiectum metaphyſicæ caret partibus

G eſſentialibus, & in qualibet ſcientia vbi ſubiectum eſt accidẽs ibi non inueniunſ partes eſſentiales, quia accidẽtia non cõponunſ ex talibus partibus. & ſimiliter in ſciẽtia de aĩa. Similiter quo (ad partes ſubiectiuas) qm̃ ſm hoc ſequereſ, ꝙ nullius ſcientię ſubiectum eſſe poſſet aliqua ſpecies ſpecialiſſima, qͩ non bene ſonat, cũ magnus Albertus de hoĩe librum fecerit, & nulla rõ cogens ad hoc appareat, quin potius à diuo Thoma, & alijs theologis deus ponitur ſubiectum theologię, quẽ conſtat indiuiſibilem formaliter eſſe. Ad hoc diciſ (ſaluo meliori iudicio) ꝙ Ariſt. hoc in loco genus ſubiectum, principia per ſe partes, & paſſiones enumerauit non requiſita ad ſcientiam, vel ſcientiæ vnitatẽ, ſed vt oſtẽderet hæc vbi inueniunſ ſcientiæ vnitatẽ non impedire, ex hoc docens cũ vnitate formali generis ſubiecti & ſcientiæ, ſtare diuerſitatem principiorum, & partium, & paſſionũ, dummodo eius ſint per ſe. Et ſm hoc patet reſponſio ad quæſitum, vt tñ ſingulis ſatisfiat vt præſentẽ intentionẽ de-

H cet, & non amplius diciſ, ꝙ metaphyſicæ ſubiectum ſicut habet principia, vt in. 4. & in. 6. eiuſdẽ diciſ, ita habet & prima, & ſimiliter diciſ de partibus intrinſecis, T.c.1.
qũo autem hoc ſit ibi deo opitulante notũ fiet. Subiecta T.c.1.
vero ſcientiarũ de accidẽtibus & de aĩa, &c. huiuſmodi habẽt partes rõnum ſuarum, & hoc ſufficit. Partes vero ſubiectiuæ ſubiecti formaliter diſtinctę ego nõ video, ꝙ requiranſ in ſciẽtia, q̃uis aliqs forte diceret, ꝙ oĩs ſciẽtia eſt de aliquo genere. i. aliquo diuiſibili formaliter, & ꝙ Ariſtoteles de ſcientijs lumine naturali nobis poſſibilibus locutus eſt. & quo ad hoc bene diceretur.

Quid magis oſtendat diſtinctionem ſcientiarum, principiorum diſtinctio, an ſubiectorum.

CIrca tertiam concluſionem, & ea quæ a. S. Tho. ibi dicũtur. Aduerte, ꝙ quia diſtinctio propria ſcibiliũ conſiſtit in diuerſitate quorũdam modorum cognoſcibilitatis rei, quos ſupra diximus attendi penes elongationem

nem à motu & materia, & diuersitas modnrum, quibus res sunt cognoscibiles, sequitur distinctionem qunrundam modnrũ, quibus res sunt diffinibiles: diuersitas aũt modorum diffiniendi sequatur diuersitatem quandam ratinnum formalium ipsarum rerum, distinctin vero rationum attendatut penes distinctinnem principiorũ intrinsecorum earundem, sequitur de primo ad vltimum: φ (distinctio rerum, vt scibiles sunt) attendatur penes diuersitatem principiotum proprinrũ subiecti scibilis, & consequenter, φ scientiæ distinguantur abinuicem ex distinctinne principinrum genetis subiecti, vt dicitur in litera. Et licet distinctio subiectorum fm suas tationes formales & distinctio propriorum ptincipiorum mutuo se consequantnr, qm̃ principia in qualibet scientia (si de incõplexis loquamur) sunt ipsa ratin formalis subiecti &c, vel eius termini. si vero de cõplexis sit sermo ex ratione subiecti & eius partibus conficiuntur &c. Aristoteles tamen distinctionem scientiarum declarans, diuersitatis principiotum meminit potius q̃ subiectotum. Tum qa principia priora subiectis sunt, & dignum erat primam radicem tangere. Tum quia distinctionem subiectorum ex antecedẽte conclusione vnitatẽ declarãdo docuerat. Tum quia expressius telucet, φ distinctin principiorum facit distinctionem scientiatum, q̃ φ distinctin subiectorum illud faciat. Creditur nanq; φ quia diuersæ scientiæ sunt de rebus eisdẽ subiecto.i.materialiter & itunq; videmus diuersas sciẽtias cõmunicare in proprijs principijs, φ scientiarũ distinctin non sit ex subiectis, sed ptincipijs, & licet hoc (vt dictum est) fm veritatem non sit, quia impossibile est duas sciẽtias esse de eisdem formaliter, vt tñ ex facilinribus & euidentioribus traderet disciplinã, ex principijs diuersificari scientias optime dixit. Notanter autem nunc diximus, quandam principiorum & rationum formalium distinctionem, & qunsdam diffinitiõis & cognoscibilitatis modos scibilia & sciẽtias distinguere, qm̃ vt ex supradictis percipi potest, non quęlibet modorum cognoscendi diuersitas (vt puta scientiæ à priori & posteriori &c.) Nec quęlibet diffinitionũ disparitas, vtputa diffinire per additamẽtum & sine &c. Nec quęlibet principiorũ distinctio, vt puta per principium efficiens, finale, formale, & materiale &c. Nec quælibet rationum formalium distinctio (vt dicet) fuit, scientias diuersificat, qm̃ eiusdem scientię est cognoscere & quia, & propter quid, & subiectum & passiones, & diuersa genera causarum, & diuersorum rationes formales, vt patet in metaphysica & philosophia, non quæcunq; ergo, sed illa tm̃ nium istorum distinctio scientias distinguit, quæ consormis vel proportionalis est proprie & per se distinctioni scibilis, φ cum ĩmaterialitate & ĩmobilitate consistet, & differentię eius fm immaterialitatis & immobilitatis diuersitatem sunt sumendæ fm Aristotelis doctrinã (vt dictum est), illa prædictorum distinctio scientias distinguet, quæ fm accessum & recessum à materia & motu fiet modo superius declarato.

Quam in principijs distinctionẽ exigant distinctæ scientiæ.

Circa eiusdẽ cõclusionis illas particulas neq; ex eisdẽ, neq; ex alterutris sunt. Aduertendum est, φ proportionaliter sumenda est alteritas scientiarum cum nõ idẽtitate principiorum. Si enim scientiæ alteræ abinuicem sint fm genus, habẽt principia propria, neq; ex eiusdem generis principijs deriuata, neq; ita φ principia propria vnius deriuantur ex principijs proprijs alterius. Si autẽ sunt alteræ fm speciẽ & non fm genus, tunc oportet habere principia altera fm speciem, quæ aliquo modo fm genus connexa sunt. Potest enim multipliciter cõtingere. Vno modo vt sint velut species disparatæ, & tunc principia propria vtriusq; sunt ex eisdem, vt patet in geometria & arithmetica, principia.n.propria continui & distincti ex principijs quãti sunt, propter quod dantur cõmunes propositiones vtriq; scientiæ (vt omne totum est maius sua parte, & si ab æqualibus æqualia demas.) Si

A autem se habeant fm sub & supra, tunc principia earum sunt ex alterutris, principia nanq; inferioris sunt ex principijs superioris, vt patet in perspectiua & geometria. Pnssunt ergo verba Aristo. dupliciter glosari. Vno modo, vt intelligant eius termini simpliciter, i. φ cum dicit, altera autem scientia intelligatur altera omnino, & similiter nnn ex eisdem neq; ex altetis nmninn (citra prima principia tamen) & sic quia vidit Arist. huiusmndi principinrum prnpriorum duplicem connexinnem, quæ oĩmodam alietatem scientiarũ impedit, & alteritas in sciẽtijs non vniformiter, sed fm quandam proportionalitatem requirenda est, tetigit (more suo) primum analogatorum, insinuandn in quo consistat diuersitas nĩmnda scientiarum, volens ex hoc scientiarum quæ penitus altere nnn sunt ex primarum imitatinne alietatem insinuatam iti. & propter hoc ad distinctienem scientiarũ duas conditinnes exigi apposuit. s. φ principia propria nõ sint ex eisdẽ (circa prima principia cõmunia vtrisq;) & φ nõ

B sint ex inuicẽ. hoc.n.simpliciter intellectũ non saluatur nisi in sciẽtijs penitus diuersis, vt physica & mathematica. Sed ex hoc scimus φ etiã ille scientiæ sunt altere, quæ licet habeant principia ex eisdem, non tamen illa ex quibus sunt eisdem generis proximi sunt cum proprin genere subiecto alicuius earũ, vt patet in geometria & arithmetica, & similiter scimus ex hoc, φ licet prĩcipia vnius sint ex alterius principijs, qa tamen aliquo modo extraneantur ab illis, ideo etiã aliquo modn sunt diuersæ sciẽtiæ, vt patet in perspectiua & geometria. Secunda autẽ glosa dicit φ Arist. loquitur de alteritate specifica scientiarum qunmodocũq; sit, & φ per ly eisdem, intelligitur eiusdem genetis subiecti, & per ly ex alteris, intelligitur altetis, in eodem tamen genete subiectn, & φ primam particulam dixit propter diuersas rerum natutas, quarum principia ex eisdem principijs infra idem genus subiectum proprium descendunt, vt in geometria trianguli & quadranguli & pentagoni &c. principia ex figu-

C re principijs sunt. secundam autem particulam apposuit propter multa quæ sub eadem scientia cadunt, & vnius principia ex alterius principijs sunt, vt patet de principijs inferioris dependentiũ à principijs superioris. neutra.n. diuersitatum inter principia scientias distinguit, quoniam infra idem genus subiectum est, & propterea opnrtet si scientiæ formaliter distingui debent, φ principia propria cnnsideratorum in illis neq; oriantur ex eisdem proprijs & primis in illo genere principijs alterius earum, neq; nriantur ex inuicem infra latitudinẽ generis subiecti altetius earum. Prima expositio, Alberto magno, consona est. Secunda est. S. Tho. quæ & mihi magis placet, quoniam sicut locutus vniuersaliter est de vnitate formali scientiæ, ita nunc de diuersitate formali scientiæ vniuersaliter suscipiendus videt. vtraq; tamen necessaria est, quoniam diuersas insinuant conditiones scientiarum, & multas dubitationes soluunt. Hoc in loco videbitur forte quibusdam modernorum φ de vni-

D tate scientiæ & diuersitate disputans deberem discutere, an sciẽtia vna sit vna simplex qualitas. an non, mihi aũt qui decreui in vnaquaq; scientia extranea abijcere quãtũcunq; vera & necessaria alias forent, differenda quæstio hæc vsq; ad locum proprium visa est. quare &c.

Quomodn diuersæ sciẽtiæ eandem conclusionẽ considerent, & non cõmunicent in subiecto, neq; in passionibus.

Circa quartam conclusionem dubitatur, qm̃ cum de cõmunibus & proprijs scientiarum tractaret dictũ fuit, φ ea, quæ cõmunia sunt pluribus scientijs, cõmunia sunt eis vt principia, non tamen propria, de quibus modo diximus φ distinguunt scientias, & φ scientiæ nõ cõmunicant secundum subiectum, nec secundum passiones. Modn autem dicitur, φ diuersarum scientiarum potest esse vnica conclusio, vt etiã expresse videmus in philnsnphia naturali, & astrologia circa istam conclusionem, terra est rotũda: aduersantur siquidem inuicem supra. t.cõ. 20.

hæc duo dicta. Si nanque vnica conclusio diuersarum est scientiarum, oportet diuersas sciẽtias cõmunicare & in subiecto & in passione, & si scientiæ non cõmunicãt fm subiecta nec fm passiones impossibile est vnicam cõclusionem diuersarum esse scientiarum. Ad hoc dicit̃ ꝙ hæc duo dicta sane intellecta simul stant, quoniam nõ cõmunicatio scientiarũ in subiecto & passionibus intelligitur, quo ad idem subiectum formaliter, & silr quo ad passionem eandem formaliter, & nõ quo ad idẽtitatem materialẽ earũ. cõmunicatio autẽ scientiarum in vnica

Cap. 8. conclusione, quæ modo tradit̃, intelligitur quo ad eandẽ cõclusionem materialiter & non formaliter. Didicimus (siquidem superius) ꝙ scientiæ non cõmunicant fm subiecta formaliter sumpta, nec fm passiones formalitec sumptas. i. ꝙ impossibile est idem subiectum sub eadem ratione formali cadere sub diuersis scientijs, & similiter impossibile est eandẽ passionem sub eadem ratione formali demonstrari à diuersis scientijs. Nunc autẽ dicimus ꝙ possibile est vnius subiecti (materialiter tamen) & silr vnius passionis materialiter. i. sub. diuersis rationibus diuersas esse scientias. Constat autẽ hæc non opposita esse. ꝙ autem ita sit vt dicimus, declaratur in exemplo adducto. hæc conclusio, terra est rotunda demonstratur à naturali & ab astrologo, sed à naturali terra in eo ꝙ terra consideratur, & rotunditas vt terminus corporis physici, & propterea terræ passione. i. grauitate vt medie ad illam conclusionem vtitur. Ab astrologo vero terra non vt terra, sed vt corpus in tali situ luminaribus oppositũ consideratur & rotunditas vt corporis sic interpositi vel situati figura, vnde per vmbram luminarium rotunditatem terræ demonstrat &c. Vniuersaliter igit̃ dicimus, ꝙ quia non in conuenit sciẽtias cõmunicare fm passiões materialiter, & formaliter est impossibile, vt ex hoc capitulo conuinci potest etiam proteruus, & de rotunditate patet in naturalibus & mathematicis, & medijs scientijs, & similiter fm subiecta, vt de quanto patet, ideo quñ dicitur ꝙ eadem conclusio demonstratur à diuersis sciẽtijs, intelligendum est de eadem conclusione materialiter, cuius oppositum nunquam fuit superius dictum, & hoc modo multas conclusiones probare contingit in naturalibus, quæ probatur à metaphysico, vt substantias immateriales esse &c.

Quomodo augeantur demonstrationes per media, & non per media, sed in post assumendo, & in latus.

c. 12. fi. T. c. 29. Circa eandem cõclusionem. Dubitatur iterum, quia superius dictũ est ꝙ augentur demonstrationes non per media, sed in post assumendo & in latus &c. Modo autem docemur augere demõstrationes per media, quñ media ad scientias diuersas pertinentia neq; post assumũtur, immo in textu contra illa, quæ post assumuntur distinguunt̃, neq; in latus augent, quoniam vt ibi ex textu patet, augmentum in latus ab eodem medio incipit, hic autem diuersa media sunt. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ꝙ quia augmentum vnitatem rei auctæ non destruit, sed via est ad entitatis & vnitatis rei maiorẽ quãtitatem, augeri demonstrationes non sunt dicendæ, quę ex vi ipsius multiplicationis diuersitatem scientiarũ sortiuntur, sed illæ tantum, quæ eandem augent scientiam, & secundũ hoc quoniã Aristoteles superius non de multiplicatione, sed de augmentatione demonstrationũ tractabat, ideo ea quæ dicit in eadem scientia intelligenda sunt. Tunc enim vt dictum est, augmenti nomen consonat. ea vero quæ hic dicit in diuersis accipienda sunt sciẽtijs. Secundo dicit̃ ꝙ vniuersaliter impossibile est augeri demonstrationes per media siue in eadem siue in diuersis scientijs, loquẽdo de demonstrationibus propter quid, non qualibuscũq;, sed dicentibus causam propriã

vbi supra. cap. 12. fi. & immediatam. Quoniam vt ibi declaratum fuit, vnius effectus vnica est propria causa sufficiens, & ꝙ quando vnica conclusio demonstratur in eadem vel in diuersis scientijs per plura media, quæ non sunt subinuicem, impossibile est esse ambas demonstrationes per causam propriam eiusdem conclusionis, vt patet in exemplo adducto de rotunditate terræ. Prima responsio licet effugiat difficultatem motam, quando media diuersarum scientiarum sunt, non tamen satisfacit simpliciter, quoniam contingit eiusdem cõclusionis media, quæ non sunt subinuicem eiusdem esse scientiæ, vt Albertus hic dicit, & in exemplo textus habetur, quoniam moueri & quiescere eiusdem sunt scientiæ. Secunda autem responsio, licet saluet ꝙ demonstrationes simpliciter nunquam augeantur per media, non tamen dicit, quale augmentũ est demonstrationum, quando eadem conclusio per plura media quæ non sunt subinuicẽ demonstratur, & ideo oportet ex vtraq; responsione, vnam conficere sufficientem, 3. ratio. dicendo ꝙ eandem conclusionem per plura media non subinuicem demonstrari dupliciter contingit: vno modo per media diuersarum scientiarum, & tunc nec augmentum est, nec plura media potissima &c. Alio modo per medium eiusdem generis subiecti, & tunc augmentum quidem demonstrationum est, sed non per media eius proxima. Patent hæc omnia ex dictis in responsionibus primis, præter penultimum. s. ꝙ talis multiplicatio sit augmentum, quoniam difficile est videre, quale augmentum sit in latus an in longum. Hoc autem declaratur. Quòd enim sit talis multitudo augmentum patet ex ipsa augmenti ratione quæ consistit in eiusdem scientiæ quantitatiua extensione, quæ hic manifeste fit, nec video ꝙ tale augmentum possit reduci nisi ad augmentum in post assumendo, quoniam cum contingit vnius conclusionis esse plura media non subinuicem, non magis distant talia media q̃ duo opposita. singulum autem oppositorum esse causam ex qua à priore effectus monstrari possit non nisi ordine quodam contingere posse videtur, vt in exemplo Arist. aliqualiter videmus motũ & quietem transmutationem & delectationem inferre. Dicit enim Albertus hic ꝙ in dicto exemplo motus demonstrat in genere causæ formalis & quies in genere causæ finalis. constat autem ꝙ forma & finis ordine quodam se habent. Nec obstat huic responsioni ꝙ coincidere videtur in primum membrum diuisionis factæ in litera. s. eiusdem conclusionis possunt esse plures demonstrationes dupliciter. s. per media eiusdem ordinis, & diuersorum ordinum &c. quoniam non idem est dicere media eiusdem ordinis, & media ordinate respicientia eandem conclusionem. primum enim sonat media formaliter subordinata, vt subiecta & passiones ordinem adinuicem habent. secundum autem hoc non asserit, sed tantum modo ordinem quem respectu conclusionis talia media habẽt insinuat qui absq; formali subordinatione mediorum inter se stat.

Circa illa verba, quę in declaratione eiusdem conclusionis quartæ dicuntur, quæ in litera. S. Tho. non habentur scilicet neutrum de neutro contingit dici mediorum, necesse est enim eidem alicui inesse.

Dubitatur quia implicatio in adiecto videtur cõmitti cum dicitur, ꝙ media diuersorum ordinum non dicuntur de inuicẽ, & ꝙ necesse est eidẽ vtraq; inesse. Si enim eidem vtraq; insunt. ergo adinuicem connectuntur fm prædicationem iuxta illam regulam. Quæcunq; eidem sunt eadem inter se sunt eadem. Et si vnum non contingit de altero dici. ergo nec de eodem dicitur. Ad hoc prio phy. t. c. 9. breuiter dicitur dupliciter primo ꝙ talia media, quia nõ dicuntur de inuicem formaliter, sed subiectiue, ideo vtrunq; diuersimode verificatur. secundo dicitur & est declaratio prioris, ꝙ quia talia media, vt media secundũ se connexionem non habent necessariam, aliter diuersorum ordinum non essent, ideo neutrum de neutro fm se contingit dici, quia vere in tertio vniuntur effectu aut subiecto, aliter eandem cõclusionem non inferrent, ideo eidem inesse oportet. Et ex his planiora sunt vltimo dicta in dubitatione præcedenti.

De fortuito

De fortuito & sensibili in ordine ad scientiam. Cap. 23.

Ilus vero, quod à fortuna, non est scientia per demonstrationem: neq; enim vt necessarium, neque tanquam vtplurimum est, quod est à fortuna, sed quod præter hæc fit. Demonstratio autem est alterius horum: omnis enim syllogysmus, aut per necessarias, aut per eas, quæ vtplurimum propositiones conficitur: & si propositiones quidem sunt necessariæ, & cō clusio erit necessaria, si vero vtplurimum, & conclusio talis. Quare si id, quod est à fortuna, neque vtplurimum est, neq; necessarium, non esset vtique ipsius demonstratio. Neq; per sensum est scire. si enim est sensus talis huius, & non huius alicuius, sed sentire necessarium est hoc aliquid & alicubi & nunc, vniuersale vero, quod est in omnibus, impossibile est sentire: non enim est hoc, neque nunc, neq; enim esset vtique vniuersale: quod enim semper & vbiq; vniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes quidem vniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est, ꝙ neq; scire per sensum est. Sed planum ꝙ & si esset sentire triangulum, ꝙ duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtiq; demonstrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: sentire quidem enim necesse est singulare, scientia vero est in cognoscendo vniuersale. Quare & si supra lunam essemus, & videremus obiectam terram, non vtiq; sciremus causam defectus, sentiremus enim nunc ꝙ deficit, & non propter quid omnino, non enim erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo, ꝙ speculamur hoc plerunq; contingere, vniuersale vtiq; venati demonstrationem habemus: ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est. Vniuersale autē honoratum est, quoniam significat causam. quare de talibus vniuersalis notitia honoratior est sensibus, & intellectione, quorumcunq; altera est causa: sed de primis est alia ratio. Manifestum igitur est, quòd impossibile est, sentiendo aliquid scire demonstratiuorum, nisi quispiam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem: sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in sensus defectum in problematibus, quædam enim, si videremus, non vtique quæreremus, sed non tanquam scientes, eo quòd vidimus, sed vt habentes vniuersale ex eo, quòd videmus: quemadmodū si vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtique esset, & propter quid comburit, & ex eo planè, quia videremus fieri seorsum in vnoquoque, intelligeremus simul, quòd in omnibus sic est.

A *Summa huius capituli hæc est.*

Fortuitorum non est scientia per demonstrationem. probatur à priori. Quoniam omne scibile est necessarium, aut sicut frequenter: fortuitum autem extro hæc fit. probatur maior, quia omnis syllogismus demonstratiuus, aut est per necessarias, aut eas, quæ sunt tanq; frequenter propositiones, & si præmissę sunt necessariæ cō clusio est necessaria, & si præmissæ sunt vt frequenter cō clusio vt frequenter &c. 1.ꝯclu.io.

Cognoscere per sensum non est scire. Probatur à priori, quoniam demonstrationes vniuersalium sunt. Sentire autem vniuersalia non contingit, probatio huius secū di. Quoniam licet sensus talis huius & non huius alicuius sit sentire, tamen necesse est hoc aliquid & vbi, & nunc, vniuersale autem est vbiq; &c. 2.cōclusio.

Si contingeret sentire triāgulum duobus rectis ęquales habere angulos, quæreremus tamen demonstrationem, & non sciremus, sicut quidam fatentur, probatur **B** à priori. Quoniam sentire necesse est singulariter, scientia autem est in cognoscendo vniuersale. Declaratur secunda à signo, quoniam si in luna existentes videremus obiectam terram non vtiq; sciremus vniuersalē causam defectus, probatur, quia sentiremus ꝙ nunc deficit, sed non propter quid omnino. probatur, quō sensus nō erat vniuersalis, sed ex consideratione multorum singulariū vniuersale venantes, demonstrationem facimus &c. 3.conclusio

Demonstratio honorabilior est sensibus & cognitionibus quorūcūq; causa est. probať à priori. Quoniā vniuersale honorabile est, quia causam ostendit &c. 4.ꝯclusio.

Sunt quædam reducta ad sensus defectum in propositis, ita si videremus non inquireremus, non tanq; sciētes in videndo, sed tanq; habentes vniuersale in eo ꝙ videmus. Primū patet. Si videremus lumen ꝑ transiens vitrum perforatum &c. Secundum vero patet, quia vidē tur seorsum ea quæ sunt in vtroq; vitro. Scire autem est, simul, quoniam in omnibus sic est &c. **C** Rñsio ta.

Series autem hæc est.

OBIECTI ipsius scientiæ naturam plene declaraturus fortuitū & sensibile ab eo excludere intendit & duo facit. primo nanq; vnica cōclusione fortuitum expellit. secunda in toto residuo sensibile exclodit tali ordine. secunda cōclusione directe illud à scibili separat. tertia aūt Heracliti imitatores arguit eorum motiuum soluens. quarta sensui scientiam prefert, forte quia altius sensu illi nihil nouerant, & vltimo alteri eorum obiectioni taciæ satisfacit &c.

CIRCA ea, quæ dicuntur in prima conclusione ab Aristotele, & addita à S. Tho. duo aduertenda censeo. Primum est ꝙ doctrina tradita supius in capitulis. quarto sexto & nono. de propositionibus de omni & necessariis & sempiternis ex hoc textu auctoritatis robur trahit, expresse siquidem distinguit Aristoteles hic propo-**D** sitiones demonstrationis in necessarias simpliciter & necessarias vt frequenter. Secundum notandum est ꝙ S. Tho. in his (quæ vt frequenter fiunt) duplicem modū demonstrandi tradit. Vnum in quo seruatur necessitas simpliciter, & his à posteriori ordine generationis, priori autem ordine naturæ forma & fine. s. incipit. Alium in quo non inueniť necessariū simpliciter, sed vt frequenter & hic opposito modo se habet, quia incipit à prioribus via generationis, & hic est modus de quo intelligēda sunt quæ in supradictis capitulis dicta sunt. circa. t.c.8. circa. t.c.15 circa. t.c.22 capitulo. 4. 1. no. c. 6. fol. sedi dubij cap. 9. circa finē.

Quomodo sensus vniuersalis, sentire vero singulariū sit.

CIrca secundam conclusionem aduertendum est ꝙ ex in expositione rationis adductæ ad illius probationem. S. Tho. multum à cōmuni sensu, & forte litera distat: in principio siquidem illius rationis textus noster dicit. Si enim est sensus talis huius & nō huius alicuius, tamen sentire necesse est hoc aliquid, & vbi, & nunc exponit,

E ponit, s. Tho. q sensus cognoscit quale, et non substātiā, & quia qualitates quæ sentiuntur afficiunt singulares substantias in determinato loco & tēpore, ideo sentire necesse est hoc aliquid alicubi, & nunc &c. Albertus aūt & omnes (vt opinor) alīj, licet forte inter se in modo exponendi differant, in hunc tn̄ sensum prorumpunt. s. q licet sensus sit vniuersalis, sentire tn̄ est singularis. Et forte tanta est diuersitas orta sensuum propter varietatem translationum, cuius signum est quod. s. Tho. legit illud assertiue. nos autem conditionaliter legimus vel aduersatiue. Videtur autem mihi q intentioni Aristotelis in hoc loco magis seruiat prima expositio sanioribus verbis prolata, q̄ prima. Quoniam ex vniuersalis & singularis cognitione procedit ad differentiam ostendēdam inter scientiam & sensum, & non ex substātię & accidentis cognitione. Vtraq; tn̄ expositio vera est, & possunt vniri ita q idem sonent quo ad vim rationis. Si intelligamus per substantiam & quod quid est, ipsam cuiusq; rei F naturam, siue sit substantie, siue accidētis natura, & per qualitates sensibiles intelligamus eas singularizatas & non quidditatiue. & sm hoc nulla dissensio processuum cōmissa est sed magna diuersitas expositionum relinquitur. S. Tho. exponente negatiue q sensus sit ipsius quod q̄d est seu vniuersalis, & alījs exponētibus affirmatiue cōditionaliter tn̄, vel aduersatiue. Et licet verba. s. Tho. prima facie supra expositum sensum non ferant, diligenter tamen inspecta illum non respuunt, vt patet ex eo q copulatiue addidit quod quid est ad substantiā di. Non enim obiectum per se sensus est substantia & quod quid est. Insinuasse enim ex hoc videtur q de substātia & vl' de quod quid est loquebatur. Hæc aūt ideo dixerim vt ostenderem non alienū ab expositione. S. Tho. esse textum nostrum, nec alienam à doctrina eius esse expositionem aliorum. Verum enim est quod sensus & sentire. i. potentia sensitiua & eius hæc operatio; differunt in hoc, q sentire non terminatur nisi ad hoc certum singulare. G (Visus enim nunq̄ videt quin hoc certum coloratum videat) ipsa aūt vis sensitiua non est determinata ad hoc vel illud definite sentiendum, sed vniuersaliter pōt hoc vel illud sentire. Oculus enim non est determinatus ad hoc magis q̄ ad illud lucidum videndum, sed pōt quodcunq; sibi lucidum offeratur videre, & propter hoc dicitur q sensus est vniuersalis. sentire autem est singulare.

Sed hic euitationem errorum & proprietatem sermonis est aduertendum, q magni refert dicere, sensus, puta oculus est coloris vniuersalis, & dicere, oculus est coloris vniuersaliter. Primum enim est falsum, quoniam sonat quòd sensus obiectum, ad quod terminari potest, est color indutus vniuersalitatem, quod est impossibile, hoc nanq; est proprium intellectus. Secundum autē est verum, quoniam visus non est determinatus ad hūc vel illum colorem videndum, sed potest quemcunq; sibi oblatum colorem videre. Vnde hæc tria sentire, sensus & intelligere siue scire, ita differunt, quòd nul- H lum sentire in rerum natura inuenitur quin sit huius determinati singularis. Sensus autem inuenitur ad multa singularia indeterminatus, sed in vniuersale non potest. scire autem ad vniuersale terminatur. Et hoc intendit Aristoteles. di. q si sensus sit talis huius. & non huius, sentire tamen necesse est singulare. Propter quod notanter non dixit & si sensus vt vniuersalis, sed & si sensus sit talis huius & non huius &c. Intendens (per ly talis) obiectum quod qualitas est, & per ly huius & non huius diuersa illius obiecti singularia vt profunde scrutatus est Albertus &c. ac si diceret, licet sensus sit obiecti non in vno tantum sed in pluribus singularibus, quod idem sonat cum eo quod vnico vocabulo diximus sed obiecti vniuersaliter, & secundum hunc sensum clare tota intentio Aristotelis habetur, nec aliqua ambiguitas oritur quomodo sensus sit vniuersalis & cætera.

De diuersitate principiorum in demonstrationibus. *Cap. 24.*

EAdem vero principia omnium esse syllogismorum impossibile, primum quidē logice cōsiderantibus: hi quidem enim veri sunt syllogismorum, illi autem falsi: quanquā enim liceat verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit. veluti si A de C verum, medium autem B falsum: neq; enim A ipsi B inest, neq; B ipsi C: sed si harum media accepta fuerint propositionum, falsæ erunt propositiones, eo quòd omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris, altera autem sunt falsa & vera. Postea neq; falsa ex eisdem sibiipsis: est enim falsa adinuicem & cō- F traria & impossibilia simul esse, veluti iustitiā esse iniustitiam, aut timorem, & hominē equū, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus. Ex positis vero sic, neq; enim verorum eadem principia omnium, altera enim multorum genere sunt principia, & neq; conuenientia, quēadmodum vnitates punctis non conueniunt, illæ enim non habent positionem, hæc autem habent. Necesse autem est, aut in media conuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminorum. Sed neq; cōmuniū principiorū possunt esse aliqua, ex quibus oīa monstrabuntur: (dico autē cōmunia, veluti omne affirmare, aut negare) ge- G nera enim entium altera sunt, & hæc quidem quātitatibus, illa vero qualitatibus insunt solis, cū quibus monstrātur per cōmunia. Amplius principia non multo pauciora sunt conclusionibus: principia enim propositiones sunt, propositiōes vero aut ipsius assumpti termini, aut iniecti sunt. Amplius conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur considerantibus impossibile eadem esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus. Si vero aliter quodāmodo dicat aliquis, vt q hæc quidem geometriæ, illa vero ratiociniorum, illa autem medicinę: quid vtique esset, quod dicitur aliud, præterquam q sunt princi- H pia scientiarum: dicere autem eadem esse, ridiculum est, quoniam hęc sibi ipsis eadem essent: sic enim omnia fiunt eadem. Sed neq; ex omnibus monstrari quodlibet idem est quærere omnium esse eadem principia, valde enim fatuum est: neque enim in manifestis doctrinis hoc fit, neque in resolutione possibile est: immediatæ nanq; propositiones principia sunt, altera autē conclusio assumpta fit propositione immediata. Si vero quispiam diceret primas immediatas propositiones eadem esse principia, vna in vnoquoq; genere est, si vero neq; ex omnibus, tanquam oporteat monstrari quodcunq;, neq;

ita altero, tanq̃ sit vnaquæq; scientia altera, derelinquitur, ꝙ cognata sint principia omnium, sed ex his quidem hæc, ex illis autem illa. Manifestum autem & hoc est, ꝙ non contingit, monstratum nanq; fuit, ꝙ alia principia genere sunt differentium genere. Principia enim duplicia sunt, ex quibus, & circa quod: quæ quidem igitur ex quibus, communia sunt, quæ autẽ circa quod, propria, vt numerus magnitudine.

Summa huius capituli hæc est.

conclusio principalis.

EAdem esse priocipia omoium syllogismorum est impossibile. probatur dupliciter. primo logice multiplici cõclusiooe.

prima conclusio particularis.

Sillogysmorum verorum & falsorum non suot eadẽ principia. probatur à priori. Quia verę ex veris, falsę ex falsis conclusiooes sunt, alterę aũt sunt propositiones verę & falsę.

exclusio.

Si contingit ex falsis verũ syllogizare, hoc tantum semel fit. Declaratur, quooiam in prosyllogismis media illorum propositionum assumẽtibus, pro omoi falsæ erũt premissæ. probatur, quia oĩs conclusio falsa ex falsis est. declaratur in terminis A primo, C tertio vere adunatis, B medio vtriq; extremorum falso cooiuncto.

secũda conclusio particularis.

Syllogismorum falsorum oon sunt eadem principia. probatur à priori, quoniam contingit falsas conclusiones ioter se contrarias, & incompossibiles esse, & ex positis sic sunt.

tertia conclusio particularis.

Syllogismorum verorum non sunt eadem principia. probatur. primo, quia diuersorũ genere altera sunt principia nec cooueniren t, vt patet de vnitatibus ex punctis. Syllogismos autem ex eisdem principijs necesse est aut in media, aut in sursum, aut in deorsum conuenire. probatur, qm̃ hi habent termmos medios ioterius, hi autem exterius &c. secundo qm̃ nec aliqua cõmunia principia sunt ex quibus solis oĩa demoostrari possunt. probatur, qm̃ genera entium altera sunt, & principia quãtitatis solum, alia sunt à principijs qualitatis solum, cum quibus per cõmunia fit demonstratio. tertio qm̃ principia non multo minora sunt conclusionibus, qm̃ principia ꝓpositiones sunt, quæ termini aot assumpti, aut immissi sunt. cõclusiooes autem infinitę sunt, licet termioi finiti sunt. quarto qm̃ quædam principia sunt oecessaria, & quædam contingentia &c. secundo probatur cooclusio principalis multiplicem oppositi sensum destruendo, & primo qm̃ si tenendo eadem oĩum principia coocedatur alia esse principia geometrię & medicioę conceditur diuersa esse scientiarum principia, & consequenter ridiculum est dicere ꝙ eadem sint, qm̃ cum eadem eisdem sint eadem, omnia essent eadem. secundo qm̃ si teneatur ex omoibus syllogizare quodcunq;, quod est omnium quęrere principia eadem, multum insipiẽs est. probatur, qm̃ nec in manifestis doctrinis oec in resolutiooe hoc est possibile, probatur, qm̃ altera fit conclusio accepta altera ꝓpositiooe immediata. principia. n. propositiones immediatæ sunt. tertio quia si aliquis dicat, primas immediatas propositiões esse principia, sciat vnum io vnoquoq; geoere exigi &c. quarto qm̃ si nõ ex oĩbus quodlibet, sequitur ꝙ neq; erit ex alterius principijs hæc probare: sed erunt vniuscuiusq; altera. quioto qm̃ si id quod relinquitur. s. principia omnium esse proxima teneatur & cũ hoc ex his hęc, ex illis vero illa, manifestum est, ꝙ hoc nõ cõtingit, qm̃ iam monstratũ est, ꝙ differẽtium genere altera sint principia genere. principia. n. secuodaria sunt ex qbus & circa quod, illa cõmunia, ista propria sunt &c.

Series autem hæc est.

QVONIAM sciãs principiorum diuersitate distinxerat ioteodit io hoc capitulo ostendere ꝙ impossibile sit A omnium demonstrationũ esse eadem principia, & duo facit, quia primo osteodit hoc logice facta distinctione syllogismorum in veros & falsos, ex eorum inter se differentia triplici conclusione subseruiẽte, post quarum primam excludit obiectionem, quæ contra illam fieri poterat. secundo probat priocipalem cooclusionem quioq; oppositi sensus opiniones secludendo. Subdens postremo de quibus principijs loquatur.

Qũo principia non multo pauciora sint ipsis cõclusionibus.

CIrca rationes adductas aduertẽdum est, ꝙ licet absq; textus corruptiõe plurificari possint, qm̃ facile patet tam primam q̃ tertiam in duas diuidi posse, visum tamẽ est mihi ob reuereotiam diui Tho. ad eum reducere numerum, & q̃uis tertia ratio minus coosiderantibus videatur male adunata, subtiliter tameo scrutantibus oppositum videbitur. Ait nanq; Alpharabius (ꝙ per multo plus) infinitus excessus apud philosophos significaẽ, & similiter per non multo minus, defectus nõ iofinitus B denotaẽ. Et ꝓpterea in eadẽ ratione legi debet vtrũq;. s. infinitas conclusionum & non multo minora principia, ac si aperte dixisset, ꝙ priocipia ooo sunt infinite excessa sm̃ numerum ab ipsis cooclusionibus, sed conclusiooes sunt infinitę. ergo & principia sunt infinita, & consequẽter non sunt eadem omnium, & sm̃ hæc id quod subditur. s. termini autem sunt finiti, aduersatiue legẽdum est vt. S. Tho. exponit. Ad euidentiam autẽ numeri principiorum. Sciendum est ꝙ quædã ꝓpositiooes suot principia tm̃, quædam conclusiones tm̃, quædam conclusiones & priocipia. Primę nanq; propositiones principia sunt & non conclusiones. aliter priores haberent. vltimę autem conclusiones, & non principia, aliter posteriores haberent. medię autem & priocipia posteriorum & conclusiooes priorum sunt. Et sm̃ hoc ęqualis est numerus principiorũ & conclusiooum in medijs, & tota inęqualitas consistit in excessu extremorum. Et ideo oõ multo minora principia conclusionibus sunt. Si enim omnes C medię propositiooes conclusiones essent & oon principia, principia remanerẽt paucissima. Nunc autem quia (vt dictum est) in medijs oon est inęqualitas, principia amphantur vsq; ad vltimas conclusiones, q̃uæ quia plures suot q̃ primæ propositiones in quocũq; ordine, quæ principia tm̃ sunt, ideo pauciora quidem suot priocipia conclusionibus, sed noo multo, & hoc. S. Tho. dicit, licet libri incorrecti oppositum osteodant, & hoc Aristoteles iotendere videtur ibi assumens ꝙ principia propositiones sunt, propositiones autem suot termini aut immissi, aut assumpti: quasi diceret, ꝙ ideo principia nõ suot multo pauciora, quia priocipia oon solum sunt primę propositiones, sed illę, quæ sunt termioi ĩmissi io prima figura aut assumpti seconda & tertia. i. sed etiam inter principia anoumerãtur oẽs præmissæ, quæ ex terminis ĩmissis aut assumptis fiunt, est siquidem prædicatio causalis terminorum de propositionibus & non ideorica &c.

Eisdem eadem quomodo eadem inter se sint.

D CIrca primam rationem secundi processus, esset quęreodum quid veritatis habeat illa maxima. s. eadem eisdem sunt eadem. sed quoniam præsentis oegocij limites exit sufficiat pro ouuc ꝙ iotelligitur eo modo identitatis inter se extrema adunari quo in tertio vnum sunt, vt si in vno sint eadem geoere inter se eadem generice suot, & sic de alijs, & hoc sufficit Arist. intentioni in hoc loco, quoniam nihil aliud intendit oisi deducere ad hoc ꝙ omnes conclusiones essent cędem geoere, si principia eadem haberent. &c.

Omnium quomodo eadem esse principia dicantur.

CIrca totum sm̃ processum, qui aoaliticus a. S. Tho. dicitur, ad demonstratiooum priocipia descendit. illo nanq; Aristo. probat noo eadem esse principia oĩum demonstratiooum, aduertendum est, ꝙ licet nouo modo introductus videatur à nobis textus in eius summa atq; serie, non tamen falso aut extorte aut incongrue distinctus

ſtioctus apparet, immo quoniam mens mea multis diebus inquieta & ſolicita erat circa huius textus ordinem & ſenſum, adeo, vt de eius claro intuitu deſperarem, tandem mutuo acceptis commeotarijs Boethij, quæ non niſi in principio, & hinc vidi, excitata eſt in me expoſitio ſupradicta, & nuoc declaranda, non φ ex Boetio illã ſumpſerim, ſed φ ex quibuſdam eius verbis commota ſunt phantaſmata ſic &c. Imaginandum ergo ex ſex modis aliquos dicere poſſe omnium demonſtrationum eadem eſſe priocipia. primo abſolute, & hunc ſenſum antequã hunc ſm proceſſum aggrediatur Ariſto. deſtruxit. ſecũdo ſophiſtice, vt dicatur alia eſſe priocipia medicinę & alia rhetoricę, quia tamen tam hæc q̃ illa ſunt principia, ideo omnium eadem ſunt principia, & hunc ſenſum in priocipio huius ſecũdi proceſſus elidit. tertio vt quia ex omnibus concluſionem quãlibet monſtrari poſſe tenetur, ideo eadem omnium dicuntur eadem principia, & hunc ſenſum tertio loco excludit. quarto vt quia ex primis dignitatibus omnia demooſtrantur, ideo omnium principia eadem dicantur, & hunc ſenſum tertio loco remouet. quinto vt quia ex quolibee omnia demonſtrari teneantur, ideo omnium eadem principia dicanrur, & hunc ſenſum quarto loco deſtruit. ſexto vt quia omniũ principia proxima eſſe credatur, ideo omnium eadem principia dicantur, & hunc ſenſum quinto loco repellit. Si autem alicui hæc noo placent, iouemat melius pro ſe & pro me.

De comparatione ſcientiæ ad alios habitus intellectus. *Cap. 25.*

SCibile autem & ſcientia differunt ab opinabili & opinione, quoniam ſcientia quidem vniuerſalis & per neceſſaria: (neceſſarium vero non contingit aliter ſe habere) ſunt autem non nulla vera quidem, quæ contingunt aliter ſe habere. planum igitur, φ circa hæc quidem ſcientia non eſt, eſſent enim impoſſibilia aliter ſe habere, poſſibilia aliter ſe habere. Verum enimuero neq; intellectus (dico enim intellectum principium ſcientiæ) neq; ſcientia indemonſtrabilis: hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis. Verus autem eſt intellectus, & ſcientia, & opinio, & quod per hæc dicitur. quare derelinquitur opinionem eſſe circa verum quidem, vt falſum, contingens autem, & aliter ſe habere: hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ. Et confeſſum autem eſt ſic apparẽtibus, nanq; & opinio incertum eſt, & natura talis. Ad hæc autem nemo putat opinari, quando exiſtimet impoſſibile aliter ſe habere, ſed ſcire, ſed quando eſſe quidem ſic, ſed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quòd talis opinio ſit. Neceſſarij vero ſcientia eſt, quomodo igitur eſt idem opinari & ſcire? & propter quid non erit opinio ſcientia, ſi quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? conſequetur enim hic quidem ſciens, ille vero opinans per media, quouſq; ad immediata venerit. quare, ſi quidẽ ille nouit, & qui opinatur nouit, quemadmodum enim & φ opinari eſt, & propter quid, hoc autem ipſum medium. An ſiquidem ita ſu-

E ſpicabitur, non contingentia aliter ſe habere, quemadmodũ ſe habent definitiones, per quas ſunt demonſtrationes, nõ opinabitur, ſed ſciet. ſi autem vera quidem eſſe, nõ tamen hæc vtiq; ipſis ineſſe ſecundum ſubſtantiam, & ſecundũ formam, opinabitur, & non ſciet vere ipſum quòd, & ipſum propter quid, ſi quidem per immediata opinabitur, ſi autem non per immediata, ipſum quòd ſolum opinabitur. Eiuſdem vero opinio, & ſcientia non omnino eſt, ſed quemadmodum & falſa & vera eiuſdem quodammodo ſunt, ita & ſcientia & opinio eiuſdem, etenim opinionem veram, & falſam (vt nonnulli quidem dicunt) eiuſdem eſſe, abſurda

F contingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falſo. Quoniam vero idem pluribus modis dicitur, eſt quidem vt contingit, eſt autẽ vt non: commenſurabilem nanq; eſſe diametrum vere opinari abſurdum eſt, ſed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiuſdem eſt: quòd quid autem erat eſſe vtique ſecũdum rationem non eſt idem, conſimiliter autem & ſciẽtia & opinio eſt eiuſdem, hæc quidem enim ſic animalis, vt non contingat non eſſe animal, illa vero vt contingat, veluti ſi hæc quidem φ hominis eſt, illa vero hominis quidem, non autem quòd hominis: idem enim eſt, quoniam homo, hoc autem ſic non idem. Manifeſtum autẽ

G eſt ex his, φ neque opinari ſimul idem & ſcire contingit, ſimul enim habere poſſet ſuſpicionẽ φ aliter ſe habere, & nõ aliter, idem eſſet, quod non contingit, in alio quidem enim vtrunque eſſe contingit eiuſdem, vt dictum eſt, in eodem autem non ſic poſsibile eſt. habebit enim ſuſpicionem ſimul vt φ homo eſſet, ſecũdum φ animal: hoc enim eſſet non contingere eſſe non animal, & non ſecundum φ animal, hoc enim eſſet ſic contingere. Reliqua vero quomodo oporteat diſtribuere & in diſcurſu, & intellectu, & ſcientia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt. Solertia vero eſt bona quædam coniectatio in nõ perſpecto tem-

H pore medij, veluti ſi quiſpiam videns, φ luna ſplendorem ſemper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniã propter id, quod ſplendeſcit à ſole, aut diſputantem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici ſunt? quoniam inimici eiuſdem. Omnes enim cauſas medias videns ſummas cognouit. ſplendidum eſſe ad ſolem ſit in quo A, ſplendere à ſole, in quo B, luna, C: ineſt itaq; lunæ quidem ipſi C ipſum, B ſplendere à ſole: ipſi autem B ipſum A ad hoc eſſe ſplendidum, à quo ſplendet: quare & ipſi C ineſt ipſum A per B.

Summa

Summa huius capituli hæc est.

pcl'o princi palis. SCibile & scia differunt ab opinabili & opinione &c. Probatur tripliciter. Primo à priori, quoniam intellectus, scientia, & opinio, & q per hæc dicitur vera sunt: sed nec scientia verorum contingentium est, quoniam vniuersaliter & per necessaria est, & consequēter si esset contingentium impossibile se aliter habere esset possibi le aliter se habere, nec intellectus principium scientiæ verorum contingentium est, quoniam scientia indemonstrabilis est. probatur, quoniam acceptio est immediatæ propositionis. opinio autem circa verum & falsum est, contingens aliter se habere &c. & ipsa est acceptio Imediatæ propositionis & non necesse. Secundo quoniam consentaneum est apparentibus. opinio enim sonat incertum quid, & naturam huiusmodi. Tertio quoniam nullus arbitratur opinari cum existimat impossibile aliter esse, sed potius scire, & per oppositū existimans posse aliter esse arbitratur se opinari &c. tanq̃ scientia sit necessarij & opinio contingentis &c.

Qō secūda. Qualiter est idem opinari & scire &c.

Qō prima. Qualiter non erunt idem opinio & scientia.

pro prima qōne. Si quis posuerit omne opinari, aut saltem nihil esse scitum, qđ non contingit opinari.

pro secūda qōne. Consequēter & sciens & opinans per media quousq; imediata veniāt. probatur, quoniam est opinari & quia &, pp̄ter quid. quod mediū sonat. opinās ergo sciuit &c.

solo scdæ qōnis. Si arbitrabitur non contingētia aliter se habere sicut se habent diffinitiones, per quas fiunt demonstrationes, non opinabitur, sed sciet. si autem vera quidem, non tñ hæc eis inesse fm̄ substantiam, vel fm̄ speciem non sciet vere, sed opinabitur, quia & propter quid. Si enim per Imediata, propter quid, & si per non īmediata, quia &c.

solo primæ qōnis. Sicut opinio vera & falsa non eiusdem penitus, sed eiusdem quodammodo sunt, sic & scientia & opinio nō eiusdem penitus, sed eiusdem quodāmodo sunt, declarātur singula. Et primo prima pars primi, quoniam eiusdem fm̄ subiectum & rationem, opinionem verā & falsam esse, sicut dicunt quidam, multa inconuenientia inducit, & hoc. s. non opinari quod opinatur falso. secūdo secunda pars primi. Quoniam idem multipliciter dicitĕ, & fm̄ vnum modum identitatis contingit, & fm̄ alium non. eiusdem enim fm̄ subiectū contingit veram & falsam esse, eiusdē autem fm̄ quod vnicuiq; causat esse fm̄ rationem non cōtingit. Sicut diametrum cōmensurabilem esse, non contingit vere opinari, sed de diametro circa quod opiniones sunt, contingit vere opinari. tertio principale intentum. secundo propositum. s. q scientia & opinio non sunt eiusdem omnino, sed quodāmodo, sicut &c. quoniam scientia est alicuius quod sit tale ex necessitate, puta q homo sit id quod vere hominis est, opinio vero q sit tale, sed non ex necessitate, sed contingat aliter se habere, puta q homo sit quod non vere hominis est, & sic sunt eiusdem scientia & opinio, quia ho minis esse, sed non oino, quia non eadem ratione.

Corr. pclo. Non contingit simul eiusdem idem scire & opinari. probatur quoniam simul idem haberet opinionem eiusdem, aliter habendi, & non aliter habendi, quod est Ipossibile, vt quòd homo esset quod vere est animal, & contingat non esse animal &c.

Corr. scda pclo. In alio & alio contingit esse scientiam & opinionem eiusdem sicut dictum est &c.

Exclusio. Quomodo oporteat distribuere in rōnem & intellectum, & artem & prudentiam & scientiam, & sapientiam, hæc quidem physicæ, illa vero ethicę speculationis magis sunt &c.

Diffō. Solertia est subtilitas quædam in non prospecto tēm pore medij &c. vt videns q luna semper conuersa ad solem lumen habet, statim intellexit propter quid, quia. s. illustratur à sole. Et videns disputantem cum diuite cognouit, qa accōmodatum est. Et vidēs inimicos, amicos

A cognouit, quia inimici eiusdē. declaratur diffinitio, quoniam solers ofs causas medias videns, cognouit & vltimas. ordinatur autem medium solertis iuxta primum exemplum in syllogismo in terminis A primo: B medio: & C tertio in primo primę &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS distinguere scientiam ab aliſs habitibus intellectus, tria facit. Primo distinguit ipsam & eius obiectum ab opinione & suo obiecto. Secundo circa eorum distinctionem quæstiones duas mouet & soluit vt ordinaui mus, addens duas annexas conclusiones considerantes scientiam & opinionem in ordine ad opinantes & scientes. Tertio præexcusando se ad declarationē distinctionis scientiæ ab aliſs habitibus intellectus de solertia determinat diffinitiue exēplariter declarans in diuersis rerum ordinibus &c.

Vera scientiæ ab opinione distinctio.

B CIrca principium capituli, vbi assignatur differentia inter scientiam & opinionem ex necessitate & contingentia &c. Dubitatur dupliciter. Primo quia nō apparet verum, q scientia & opinio differant propter hoc q scientiæ obiectum sit verum necessarium, opinionis autem verum contingens, vt in litera dicitur. Experimur nanq; q multarū opinionum obiecta sunt vera necessaria, vt patet in opinionibus oppositis. De corporis cœlestium materia motibus &c. Cū enim oporteat con traditionis alteram partem esse veram, necesse est alteram veri necessarij esse, qm̄ ibi nihil contingens est &c. Secundo quia. S. Tho. in prima secundę. q. 67. expresse determinat q scientia & opinio non differunt ex parte obiecti, nec ex parte medij, sed ex parte subiecti. Aristoteles autem hic ex parte obiecti differētiam inter eas ponit &c. Ad euidentiam huius dubitationis, quoniam facilis non est. Primo dicendum est absolute quid tenendum sit de differentia inter scientiam & opinionē. Dein C de quid intendat hic Aristoteles, & quomodo. S. Tho. non dissentit ab eo. Vt autem certa cognitione percipiatur quod intendimus à quid nominis est inchoandum. Opinio vt in textu dicitur incertam cognitionē sonat. Incertam autē non q ita ambigua sit, q ad neutram partem contradictionis declinet, sed quia ita alteram partē contradictionis cognosci, vt de opposita veritate formidet. tales siquidem nos esse experimur opinantes. Scientia autem (Extenso vocabulo) ad cognitionē principiorum Imediatorum, certam vnius partis contradictionis cognitionem sonat, adeo vt de oppositi possibilitate nulla etiam suspicio relinquaſ. Certitudo autē in cognitione, non nisi ex cogniti euidentia est. Infra limites siquidem intellectus & eorum quæ ipsum perficiūt discurrēdo nulla alia causa certitudinis in cognitione inuenitur, nisi prædicta. Nec mihi aliquis obijciat certitudinē fidei non esse ex euidentia obiecti. Quoniam talis certitudo non est intellectus vt sic, sed vt stat sub imperio volun D tatis, propter quod fides inter virtutes intellectuales numerari non potest &c. Ex euidentia igitur cogniti certitudo intellectualis est, & consequenter ex ineuidentia incertitudo, & quoniam euidentia alicuius complexi duplicitec contingit. s. vel ex proprijs terminis, vt patet in primis principijs, & ex alicuius necessaria connexione visa, ad prima principia, ideo omnis cognitio certa, vel est circa principia ex terminis nota, vel conclusiones, in illa resolubiles, & resolutas &c. In euidentia autem alicuius complexi, quoniam per priuationem eorum quæ euidentiam faciunt, sic multipliciter etiam contingit, vt patet de suspiciōe, & ęstimatione, & opiniōe, vt. s. Tho. in prohemio huius libri dilucide docet. In opinione fit, ex eo q vel termini ipsi propositionis, vel connexio cōclusionis, ad propositiones alias, quæ certe sunt, præferunt alteram contradictionis partem determinatam, alteram deijciendo, sed non necessario &c. Differunt ergo scientia

prima scdę, q. 67. ar. 3. c.

In phemio huius. l.

scientia & opinio, penes euidentiam & ineuidentiam obiecti, ita ꝙ euidentia scientiam facit. ineuidentia autē (talis) opinionē. Notanter autem dico (ineuidentia talis) propter duo. Primo quia non oīs ineuidentia opinionē facit, sed aliqua suspicionem, aliqua existimationem, vt dictum est. Secundo quia non intelligo ineuidentiā priuatiuæ facere opinionem, sed ineuidentiam contrariæ, cum.n. omne manifestatiuum luminis rationē habeat. propter quod & ipse medius terminus lumen cōclusionis dicit. imaginor ꝙ lumen quo clarent quæcunq̄ cognoscunt, latitudinem nō paruam habeat. & ꝙ sm eius diuersam participationem, diuersimode res patefiant intellectui, Ita ꝙ quædā sunt quæ tm̄ in se luminis, seu manifestatiui habent, ꝙ euidentia intellectui sunt per se, vt principia. Quædam per reductionem ad alia vt eorum conclusiones &c. quædam adeo parum habent luminis, vt ad euidentiam non sufficiat. sufficiat tñ ad determinationem intellectus ad vnam partem, quod est ipsum relinquere cum formidine alterius. & hæc sunt opinabilia. Quædam adhuc minus habent, ita vt nec ad vnā partem determinent. licet magis inclinent ad hanc q̄ illam, vt suspicabilia. Quædā adhuc minus &c. Talis ergo gradus luminis seu manifestatiui vel ineuidentie seu obscuritatis opinionem facit. Et qm̄ talis ineuidentia oritur qn̄q̄ ex natura ipsius rei cognite. qn̄. s. ipsum complexū contingens est, nullo.n. modo incōplexo contingēti inuenitur aliquid. vnde sue cōplexionis euidentia ostendi possit, qm̄ nec termini eius tale manifestatiuū esse possunt, nec aliquod medium, qm̄ contingens est. Qn̄q̄ aūt oritur talis ineuidentia est modica participatione luminis intellectus dum vel proprijs terminorū conceptibus vel medijs necessarijs carere contingit, vel male ordināt media, vel acies intellectus non figitur, propter phantasmatis motum &c. Ideo opinio potest esse de contingentibus, & de necessarijs, licet diuersimode: quia de contingentibus est propter ipsius obiecti naturam. quæ sciri non patit. De necessarijs aūt propter ipsius intellectus defectum. Ad Aristotelis vero intentū descendendo dicit, ꝙ quia opinabile tali ineuidētia constat, & duplex est: quoddam ex sui natura, quod. s. ex natura sua nō pōt esse euidens, vt cōplexum contingens, & quoddā ex parte intellectus, quod. s. licet ex se euidens esse possit, hinc tñ & illi ineuidens & incertum est &c. vt cōplexum necessarium &c. ita de opinione dupliciter loqui cōtingit. Vno modo ī ordine ad ipsum opinabile sm se. Alio modo in ordine ēt ad opinabile quo ad nos &c. Et si sustinere volumus Aristotelem locutum fuisse de opinione in ordine ad opinabile sm se, necessariū & contingens nominaliter sumere oportet ex parte obiecti & dicendū est sm ipsum, ꝙ opinio differt a scientia. quia sciētia est veri necessarij, opinio autem veri contingētis. & cōsequēter ēt falsi, quia verū contingens mutabile est in falsum &c. & similiter cum dixit, ꝙ opinio est acceptio propositionis īmediate, non necessarie, intelligenda est contingentis &c. Si aūt sustinere volumus ꝙ sermo Aristotelis sit de opinione vtroq̄ modo, tunc profundius dicta Aristotelis intelligere oportet. & diligenter aduertere, ꝙ Aristoteles ineuidentiam quam diximus circum loquitur p̄ ly contingens aliter se habere, & euidentiam per ly necessarium &c. intelligens per necessarium. necessarium in se, & in cognitione nostra (& per contingens vero) cōtingens in se. vel in apparentia &c. ita ꝙ scientia differt ab opinione in hoc ꝙ scientia est veri necessarij, vtroq̄ modo. i. ꝙ non solum sit necessariū, sed ēt sit visa sua necessitas. Opinio aūt est contingentis. altero modo. i. vel propositionis contingentis, vel necesse contingenter. & merito, quia malū consurgit ex particularibus defectibus, bonum aūt ex causa integra, & hic sensus est magis dignus Aristotele, qm̄ enucleat opinionis naturā. Vnde magnus Albertus dicit. ꝙ aduerbialiter accipiendū est ly. nō necessarie, cū in textu dicit ꝙ opinio est acceptio

E propositionis immediate nō necessarie. Et. S. Tho. dicit in expositione, ꝙ opinio de his est quæ accipiuntur, vt contingentia aliter se habere siue sint talia, siue non &c. Nec prætermittēdum est ꝙ opinabile accipi, seu cognosci vt contingēs potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt (contingētia) concurrat, vt cōditio cognita opinabilis, & hoc modo falsum est oportere opinabile apparere vt contingēs, nec hoc intelleximus cū diximus opinabile oportere esse contingens in apparentia saltem, qm̄ sm hunc sensum opinio vera de necessarijs esset, non solum diminuta cognitio, sed falsa apprehēsio, qm̄ apprehēderet necessariū posse aliter se habere &c. Alio modo pōt intelligi vt contingētia concurrat vt modus cognitionis seu euidētię. Et hic sensus est verus & intētus. Verus quidem, quia opinās cōplexum sibi obiectū quātūcunq̄ sit necessarium in se cognoscit contingēter. i. apprehēdit tali claritate, qua videt hoc sic esse, sed nō videtur ꝙ nō possit aliter esse &c. ita ꝙ sicut ipsum cōplexum diuidit
F per necessarium & contingēs, ita ēt cognitio seu claritas eius distinguit in cognitionem per modū necessarij, & p̄ modum contingētis, & illa vocat claritas necessaria quę ostendit sic esse & nō posse aliter esse, illa aūt contingēs quæ licet ostēdat sic esse, nō tñ ita quin possit aliter esse.

Intētus aūt. qm̄ per hoc vniuersaliter, & primo differunt sciētia & opinio (vt dictū iam est) quia scientia necessario attingit obiectū suum. opinio vero contingenter &c. Et sm hoc patet quid rn̄dēdum sit primæ rationi dubitandi. dicēdum est enim ꝙ Aristoteles distinxit opinionē & sciētiam nō ex contingētia, & necessitate obiecti absolute, sed ex cōtingentia & necessitate eorum in cognitione seu apparētia. Posset quoq̄ & forte nō male dici ꝙ in principio capituli. Aristoteles separauit opinabile sm se, ab ipso sm se scibili, & opinionem à sciētia, in ordine ad opinabile & scibile absolute, & postmodū in processu capituli insinuauit vniuersaliorem differentiā quam diximus &c. Ad id vero quod dissensionē inter
G Aristotelē & S. Tho. inducit dicit ꝙ nulla est inter eorū dicta cōtradictio, qm̄. S. Tho. de opinione vniuersaliter locutus est, siue ex parte obiecti, siue cognoscentis, siue aliunde cōtingat. & dixit ꝙ nō distinguitur à scientia ex parte obiecti sm se sumpti, quia sciētia de necessarijs est, & opinio de necessarijs esse pōt. nec ex parte medij sm se sumpti, quia qn̄q̄ idem medium si clare videat cōnexū cōclusioni, facit sciētiam, & si nō ita, clare facit opinionem, sed ex parte subiecti, quia sciētia includit euidētiā absq̄ formidine, opinio claritatem quādam cum formidine alterius partis. quod nihil aliud est dicere, q̄ dicere, ꝙ differūt ex hoc ꝙ obiectum sciētiæ necessarium est nō solum in se. sed in sua apparētia, obiectum vero opinionis est cōtingens vel in se vel in sua apparētia, vt Aristoteles dixit, appellauit aūt. S. Tho. differētiam hāc ex parte subiecti, & nō ex parte obiecti, nec medij, quia nec ex diuersitate obiecti, nec ex diuersitate medij. vniuersaliter prouenit. sed semper est ex diuersitate tali modi co-
H gnoscendi, quæ ex parte subiecti se tenet, & quoniā formale in opinione est, ꝙ contingenter, seu cum formidine cognitio habeatur &c.

CIRCA illam propositionem assumptā in textu. s. ꝙ verus est intellectus & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur, plura notanda sunt. Annot. Primum est ꝙ quatuor illa vera quæ ponit, dissimiliter veritatem habent. Alia enim ratione verum est, ꝙ dicitur per scientiam & intellectum & opinionem, & aliter ipsa scientia & opinio & intellectus, illud enim est verum, quia ipsum est tale. hæc vero qm̄ illius sunt cognoscitiua &c. Sed quoniam alterius negocij hoc est, alibi differendum reor.

Secundum est ꝙ notanter Aristo. dixit, & quod per hæc dicitur, & non dixit, & subiectum eorum vel aliq̄ huiusmodi, qm̄ res de quibus sunt huiusmodi habitus possunt considerari dupliciter. Vno modo in seipsis, & sic cum complexione careant, eo ꝙ extra animam nulla

cōplexio

cōplexio est, veritatem quoq; necesse est non habeant. Alio modo considerantur, vt stant sub secunda operatione intellectus, & sic cōplexionem quandam sortiunt, & veritatem aut falsitatem adipisci necesse est &c. Et similiter prædicti habitus habēt duos terminos, vnū ad quē proxime terminantur, & hic est complexum quoddam, quod obiectū eorum dicit, & alterum quē vltimo attingunt. i. mediante illo proximo, & illa est res incōplexa, s. esse subiecti, fm suas passiones &c. Et propter hoc dicit, q aliud est obiectum, & aliud subiectū sciētiæ &c. Quia ergo talis differētia in huiusmodi negligēda nō est. ideo Aristoteles notanter dixit q verum est (& quod p hæc dicitur) qm̄ hoc sonat, cōplexum quod obiectū est, & nō res ipsas absolute. non. n. dicunt res nisi ad cōplexionem reductę, nisi forte in prima operatione intellectus, quod propositum nō impedit &c. Tertium est, q cum dicitur opinionem esse veri, vel suspensiue suscipiēdum est, expectādo subiectam determinationem, qualis veri sit, qa contingentis. & ideo veri & falsi &c. vel quia omnia appetunt bonum, & bonum intellectus constat esse verum, opinionem esse veri, intelligendum est per se, quoniam falsi est per accidens &c.

Annot. CIRCA solutionem secundæ qōnis. Aduertendum est, q ex ea clare habet differentia opinionis & scientiæ ex parte subiecti, quam supra diximus, qm̄ hinc habet q scientia & opinio differunt p arbitrari & nō arbitrari. et fuit adeo intentus Aristoteles hoc in loco, vt insinuaret hanc differentiā, vt prætermisisse videatur scientiā requirere necessitatē in obiecto, dum eam tacuit, qm̄ clarum hoc erat, & (propter hoc) vt dictum est, nō differt primo ab opinione, sed per euidentiam & ineuidentiam.

CIRCA id quod dicit in solutione primæ qōnis. s. q non de eodem penitus sunt opinio vera & falsa, & illam consequentiam, quæ ibi fit. s. si oīno eiusdem esset opinio vera & falsa, non opinaret, qui falso opinaret. Dubitatur. quia non solum de eadē re, sed de eodem enuntiabili non inconueniēt aliquē habere veram opinionem, & aliquem alterū falsam. de hoc. n. enunriabili epiciclos esse, cum duæ sint opiniones cōtradictoriæ oppositæ, necesse est alteram esse verā & alteram falsam. Et confirmat. quia nisi opinio vera & falsa essent circa oīno idem sed solū circa idem subiecto, vt in litera dicit opiniones oppositę nō essent incōpossibiles, quia fm diuersa respicerent vnum subiectū &c. Ad hoc dicit, q quia opinionem esse alicuius nihil aliud est q̄ illud esse opinatū vel opinabile: et opinionem verā esse alicuius, nihil aliud est q̄ illud opinatū esse verū, opinionē falsam esse alicuius nihil aliud est q̄ illud opinatum esse falsum, consequens est, q opinionem verā & falsam esse oīno eiusdem, nihil aliud sonat q̄ q idem oīno opinabile sit simul verum & falsum. Hoc autē cū manifeste impossibile sit, relinquit q impossibile sit oīno eiusdem obiecti esse opinionē veram & falsam, licet possit esse eiusdē subiecti &c. Valet aūt consequētia illa, quia si oīno eiusdem obiecti esset opinio vera & falsa, veritas opinionis nō attenderet fm adęquationē, vel conformitatem ad sic esse in re, vt opinio dicit, sed consisteret in apparentia, & tunc quodcūq; appareret esset verum, & quia quilibet opinat fm q sibi apparet, quælibet opinio esset vera. & consequēter nulla esset opinio falsa. & cōsequenter qui opinat falso, non opinaret, sicut si nullus homo esset albus, quicūq; haberet albedinem, nō esset homo &c. Ad argumētum in oppositum dicit, q cum idē sit iudicium de oppositione & veritate & falsitate opinionum & enuntiationum, & enuntiabilium, vt ex fine secundi perihermenias habet. Sicut impossibile est idem oīno enuntiabile esse sibi ipsi oppositū, ita impossibile est q de eodē oīno sint oppositę opiniones &c. Sed sicut enūtiabili affirmatiuo vero, vt ibidem dicit, opponit negatiuum de eisdē terminis, & affirmatiuū de opposito, ita opinioni verę de aliquo affirmatiuo, opponuntur opiniones non de eodem, sed

In fine. 2. pihermē.

A de negatiuo eorundem terminorū & de affirmatiuo cōtrarij, vnde non sunt opiniones oppositę de hoc enuntiabili, epiciclos esse, sed vna opinio est cuius propriū obiectū est epiciclos eē, altera quæ dicit epiciclos nō esse &c. Cōstat aūt q aliud enuntiabile est epiciclos esse, & aliud epiciclos non esse. Falluntur aūt in hac re minus considerantes, ex eo q nō solum eiusdē subiecti, sed etiam prædicati cōringit esse diuersa enunriabilia &c. Et p hoc patet responsio ad confirmationem: quia opiniones oppositas non oportet esse circa idem oīno obiectū ad hoc vt sint incōpossibiles, sed sufficit q sint circa idē subiectum & prædicatum contradictorie, complexa vel circa idem subiectū, & prædicata opposita. Et nota q cū dicit opiniones oppositas seu veram & falsam, nō esse eiusdē oīno, intelligitur, vt proprij obiecti: nihil enim prohibet opiniones oppositas esse eiusdem oīno cōsequentię, opinio nanq; arbitrans epiciclos non esse, cōsequenter destruit epiciclos esse: & sic est p se primo negatiui & quodammodo eius oppositi &c. Aduertendum quoq; est,

B q quia nihil refert in proposito, an circa idem subiectum opinemur contraria prædicata, an idem prædicatū, affirmatiue & negatiue, qm̄ vtrobiq; est identitas subiecti, & non identitas omnimoda: ideo Aristoteles proposito insistens absq; distinctione dixit, eiusdem omnino non esse opinionem &c. veram & falsam.

Num eiusdem obiecti scientia & opinio esse valeat.

CIrca ipsam solutionem primæ qōnis. Dubitatur, an verum sit, q eiusdē oīno obiecti non possit esse scientia & opinio &c. Videtur enim q hoc nihil prohibeat, qm̄ scientia & opinio nihil ponunt, aut positum connotant in obiecto, per quod differāt. vt ex dictis patet. qm̄ ex modo cognoscendi differunt. & si sic est nihil apparet ex parte scientiæ, aut opinionis, quod vetet eas in vnum conuenire obiectum. Et confirmatur. qm̄ experientia docet q huius enunriabilis deum esse vnū, cōtingit vnā rationem aliqualem habere, & demonstrationē non penetrare, adeo q cū formidine alterius partis intellectus

C restet, alterum aūt penetrare, & tunc manifeste eiusdem oīno erit opinio, cuius est scientia &c. Ad hoc dicitur multipliciter, fm q multis modis contingit loqui de opinione & scientia &c. Si. n. sequendo primum sensum suprapositum, sermo sit de scibili & opinabili, fm se, clara est responsio, q s. impossibile est idem oīno esse scibile, tam in eodē q̄ in diuersis, siue suppnsitis, siue tēporibus. qm̄ scibile ex propria natura est enūtiabile necessarium, & opinabile ex se est contingens, & impossibile est transferre contingens in necessarium. & econuerso &c. possibile est tū eiusdem quodammodo esse scientiam & opinionem simul. qm̄ non incōuenit circa idem subiectum simul diuersa considerare, alterū opinando, alterū sciendo &c. vt de se patet. Tenemus. n. de multis subiectis aliqua demonstratiue scientes illis conuenire, aliqua vero opinantes q eis insint &c. Et secundū hunc sensum saluatur similitudo in textu adducta inter idētitatem veri

D & falsi opinabilis, & identitatem scibilis & opinabilis, qm̄ sicut ibi non erat identitas omnimoda, sed fm subiectum, ita hic nō est identitas oīmoda, quia non est idem enuntiabile scibile & opinabile, sed fm subiectum, quia cōtingit cōmunicare in subiecto opinabile et scibile &c. Et huic sensui multum fauent oīa, quæ dicunt in hoc capitulo &c. Si aūt sit sermo de scibili & opinabili non fm se & absolute, sed in ordine ad vnū hoīem & simul, sic dicit, q impossibile est idem oīno esse scitū & opinatum, qm̄ sequeret q idē oīno enūtiabile esset hinc simul euidens & ineuidens, certum & incertum. necessario acceptum, & incontingenter, quod est īpossibile &c. possibile tamen est eiusdem quodammodo esse sciētiam & opinionem in eodem simul &c. qm̄ non inconuenit de eodem subiecto, puta sole, aliqua opinione puta q moueatur eccentrice, & aliqua scientia, puta q accessu & recessu causet generationē & corruptionem &c. teneamus.

mus. & sm̄ hunc quoq; sensum saluatur similitudo supra dicta, quoniam non contingit idem enuntiabile, sed idē subiectum esse opinatum & scitum simul ab eodē &c. & hic sensus a. S. Tho. ex textu sumitur. Si autem sit sermo de opinabili & scibili non ex meritis obiecti, nec ex ordine ad eundem, sed simpliciter de opinabili & scibili, dupliciter rn̄deri potest quæstioni motæ. Primo concedēdo ꝙ non inconuenit eiusdem oīno esse opinionem & scientiā, qm̄ idem enuntiabile potest ab vno opinatiue teneri, et vere, & ab altero vera scīa haberi &c. vt experimur quotidie, & licet negare hoc sit indisciplinati, attamen declaratur sequendo similitudinem Aristotelis. Sciendū est nanq; ꝙ ideo opinio vera & falsa non possunt esse oīno eiusdem, quia veritas & falsitas in opinione ex esse rei oritur, qm̄ ab eo ꝙ res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa &c. Ee sic sequeret ꝙ idem oīno esset & non esset simul, si idem oīno esset vere & false simul opinatum &c. Certitudo aūt scientię, & incertitudo opinionis non vniuersaliter oriuntur ex rerū, aut mediorum conditionibus (vt superius declaratum est.) & ideo si idem oīno est scitum & opinatum, non sequitur ꝙ idem oīno habeat in se conditiones oppositas. sed solum ꝙ habeat oppositas conditiones, puta certitudinē & incertitudinem in aīa, hoc aūt non inconuenit in diuersis hominibus, licet in eodem (vt diximus) sit impossibile. Quod enim inconueniens sequitur, si vnum enuntiabile mihi certum, tibi dubium est. Et confirmatur, quia sicut nihil prohibet idem oīno enuntiabile esse notum tibi & mihi ignotū, ita nihil prohibet mihi esse certum & tibi incertū, certitudo etenim & incertitudo modi cognitionis sunt. Et licet hæc responsio sit verissima, non tn̄ est hic intenta ab Aristotele, vt expresse patet in litera. Nec putet quisq; hoc esse contra Aristotelem. qm̄ verum vero non est contrarium. vt dicitur in secundo Perihermenias. Et quod ipse dixit verum est, & quod nos &c. diuersimode, vt ex præcedentibus patet. Nec obstat ꝙ eius similitudinem in dissimilitudinem verterimus, qm̄ similitudo est & nō idētitas, Imo & hoc ipsum confert discretioni eiusdem, vt sciatur in quo assimilatio sit, & in quo non &c. Posset forte aliter dici, loquendo ēt de opinabili & scibili vniuersaliter, & simpliciter, ꝙ opinio & scientia non sunt eiusdem oīno, sed quodāmodo, quia licet sint eiusdem enuntiabilis, tn̄ illud enuntiabile non eodē modo se habet vt relatum est ad scientiā, & vt relatum ad opinionem, qm̄ vt respicit opinionem, induit rationem contingentis, vt aūt respicit scientiam, habet rationem necessarij. Sed hæc rn̄sio licet sit vera, non tn̄ videtur textui conformis. Tum quia titulus dubitationis ab Aristotele motę est. an istę denoīationes. s. sciri, & opinari, possint idem denoīare, an non, & rn̄sio eius est, ꝙ non denominant idem oīno, sed idem sm̄ subiectum &c. ista autem rn̄sio vltimo inducta dicit idem oīno enuntiabile denominari scitum & opinatum &c. Tum quia diuersitas illa, quā ponit dicta responsio, non est diuersitas varians obiectum, sed tm̄ est distinctio modi attingendi idem obiectum &c. Distinctio. n. eiusdem enuntiabilis, per hoc ꝙ induit ratione contingentis, vel habet rationem necessarij est distinctio sm̄ modos quos in aīa habet qui obiectum non variant. Aristoteles autē expresse vult varietatem obiecti esse inter scitum & opinatum &c. Posset tn̄ hæc responsio palliari dicendo, ꝙ licet non sit hic distinctio obiectorum absolute, est tamen distinctio obiectorum in esse cognito, & ꝙ omnia quæ Aristoteles dicit de diuersitate obiecti, intelligenda sunt vniuersaliter loquendo in esse cognito. Voluntaria tn̄ videtur expositio magis q̃ textus interpretatio, eo ꝙ similitudo adducta in textu non habet locum, & verba Aristotelis ibi dicentis, ꝙ scientia & opinio sunt eiusdē, quia hominis, & non oīno eiusdem, quia scientia est veri hominis, opinio non veri hominis, saluari non nisi extorte videntur. psset nanq; dici, ꝙ similitudo tenet quo

E ad non omnimodam identitatem, sed non quo ad modū non identitatis. & ꝙ illa verba intelliguntur de eo, quod non est homo in esse cognito, seu sm̄ apparentiam, vt dictum est, ac si dixisset ꝙ scientia est necessarij, apparentis necessarij, & opinio apparētis cōtingentis &c. Quicquid igit̄ intenderit non est inutile cognouisse, & hanc rn̄sionem, qm̄ vera & principali intento proficua, multa expressit &c. Ad rationes ergo in oppositū non oportet aliter respōdere, qm̄ loquendo de opinione & scietia simpliciter, verū est, ꝙ eiusdē oīno obiecti esse possunt, sed non eodem modo, vt ex tertia & quarta responsione patet. nec hoc negauit Aristoteles, & si negasset falsum dixisset, loquēdo autem de opinione & scientia, ex meritis obiecti, sic est impossibile esse eiusdē, vt prima responsio dicit, & similiter loquendo de eisdem in eodē simul, vt secunda rn̄sio dixit &c. quarum alteram, vel vtranq; Aristoteles insinuare voluit &c.

CIRCA conclusiones illas correlarias, Aduertēdum (Anno.)
F est primo, ꝙ quis Aristoteles in eis expresse ponit differentiam inter idem opinari & sciri ab eodem homine, & diuersas, in eodem tempore, & diuersis, primam responsionem à se expellere videtur: quoniam si opinabile, non est idem omnino quod scibile, ideo quia opinabile est in se contingens, & scibile necessarium, & ideo est quodāmodo idem, quia idem est subiectum vtriusq;, sicut nec respectu vnius hominis, ita nec respectu plurium contingit, idem omnino esse opinatum & scitum, & sicut respectu plurium contingit idem sm̄ subiectum esse opinatū & scitum, ita respectu vnius, possum enim ego opinari aliquid de deo, scire aliquid de eodem, & similiter est respectu eiusdem temporis diuersi. Sicut enim impossibile est idem oīno esse simul necessarium & cōtingens, ita & successiue, quia non fit mutatio de contingenti in necessarium, nec econuerso. & similiter idem subiecto esse necessarium & contingens sm̄ diuersa simul, nulla repugnantia est &c. Et sic nullam differentiam facit ad idem
G esse opinatum & scitum, pluralitas suppositorum vel tēporum, cuius oppositum Aristoteles hic dicit, propter quod sola secunda responsio textui conformis videtur. quoniam vt ex ea patet, multū refert an ab vno, an pluribus, an simul, an distinctis temporibus idem omnino sit opinatū & scitum, licet nulla differentia sit, an ab vno vel pluribus simul vel successiue idem quodammodo sit opinatum & scitum &c. propterea quando in textu dicitur ꝙ alio vnumquodq; esse contingit eiusdem. sicut dictum est. ly (sicut dictum est) non refert ly eiusdem, qm̄ non est sensus, ꝙ in alio cōtingat idem quodāmodo esse opinatum & scitum, sed ꝙ in alio contingit idem omnino esse opinatum & scitum, sed refert totam conclusionem quæ ex dictis sequitur &c. Si quis tamen pro reuerentia Aristotelis, cui etiam, quæ nunquā actualiter cogitauit, vera tamen à posterioribus attributa sunt. quantum congrue posset adaptare responsionem textui saluabitur, ista nunc dicta differētia, inter vnum & plures opi-
H nantes. Dixi autem pro reuerentia Aristotelis, qm̄ minus dignum Aristotele videtur, ꝙ particulariter determinauerit quæstionem hanc, & iuxta quartam responsionem vniuersaliter sit decisio &c. Posset tamen aliter inducendo has cōclusiones, perspicacitas Aristotelis saluari, tenendo primam responsionem in præcedenti dubio positam esse intentam ab eo. & dicendo, ꝙ primo soluit quæstionem intuendo opinabile & scibile sm̄ se, seu ex parte obiecti, & deinde in his conclusionibus locutus est de opinabili & scibili in ordine ad vnum vel plures simul vel successiue. Aduertendum est secundo ꝙ licet prima conclusio correlaria, iuxta secundam responsionem sit conclusio principalis, & non fuisset separanda à superioribus, vt tamē via detur facilior ad supradicta, separauimus eam, & etiam quoniam hic explicite meminit Aristoteles vnitatis & pluralitatis, opinantium, simpliciter vel sm̄ tempus &c.

Num

Num idem enuntiabile sciri & opinari simul ab eodem possit.

Circa hanc partem occurrit dubium. An verum sit vniuersaliter, ꝙ impossibile sit idem omnino enunciabile opinari & sciri ab eodē simul &c. Videtur enim ꝙ non sit vniuersaliter verum. primo quia nihil prohibet idem enūtiabile ab eodem simul teneri per medium contingens, et per medium necessarium, vt continue experimur in scientificis processibus, vbi probabilia necessarijs annectuntur, opinio autem & scientia in hoc differunt, quia illa per medium contingens, hæc per necessarium est. ergo &c. Secundo quia contingit eidem enunciabili necessario ab eodem assentiri simul per duo media, quorum vnum est vere necessarium, & alterum est contingens, existimatum tamen esse necessarium: et tūc cum assensus per vere necessarium sit scientificus, per apparens autem necessarium sit opinatiuus, sequitur in eodem simul esse scientiam & opinionem eiusdem omnino &c. Casus est possibilis, & omnia assumpta manifeste sunt vera præter hoc ꝙ assensus per medium contingens apparens necessarium sit opinatiuus & hoc probatur. Quia si talis assensus non est actus opinionis assignetur cuius habitus actus sit, & nisi quis fingat aliquem alium habitum ab his quos in intellectu posuit Aristoteles non inueniet nisi id quod dictum est. ergo &c.

Tertio, quia si aliquid impediret opinionem & scientiam eiusdem esse in eodem simul, hoc esset oppositio euidentis & ineuidentis, certi & dubij. Quæ est inter opinionem & scientiam. Sed hoc non impedit, quoniā medium necessarium & contingens possunt dupliciter inueniri. Vno modo seorsum causantia suos proprios effectus. Et sic circa idem causant assensus conditionum incompossibilium. Quia vnus est certus, & alius dubius. Et hoc modo clarum est ꝙ scientia & opinio eiusdem in eodem non sunt. Alio modo inueniuntur simul causantia vnicum assensum certum & nullo modo dubium. Qui ratione medij probabilis opinatiuus ratione medij necessarij scientificus est, & sic vnus assensus erit vtriusque habitus simul, opinionis scilicet & scientiæ &c. Quòd autem hæc distinctio non sit fictitia declaratur exemplo, sol & candela accensa, si sumantur vt seorsum causantes lumina, sic causant lumina conditionum incompossibilium, quia ille causat lumen clarum, hæc obscurum. Impossibile est enim idem lumen esse clarum & obscurum. Si autem medium illuminatum illo lumine obscuro recipiat solem, tūc simul sol & candela causant vnum numero lumen, & duo agentia partialia. Clarum est enim ꝙ candela non desinit tunc illuminare. Similiter his se habent opinio & scientia. Quare simul possunt esse in eodem &c. Ad hæc dicitur. Rx° præmittendo ꝙ non est præsentis intentionis discutere an simul contingat actualiter opinari & scire idem, ita ꝙ non inquirimus an intellectus possit habere simul plures actus circa idem. Sed sufficit nostro proposito an simul possimus habere habitum opinionis & scientiæ circa idem omnino. Et ad hoc dicitur cum Aristotele ꝙ non, & ratio est, quia cum opinio & scientia circa idē opponantur primo secundum certitudinem & incertitudinem ex parte subiecti, non medij, neq; obiecti, & impossibile sit opposita secundum id in quo opponuntur adunari, non potest fieri vt opinio & scientia eiusdem omnino sint in eodem subiecto simul &c. Quòd enim opinio & scientia opponantur secundum certitudinem & incertitudinem ex textu patet: quòd autem talis certitudo & incertitudo vniuersaliter se teneant ex parte subiecti, & non obiecti nec medij declaratur. primo ꝙ non ex parte obiecti, quia de eodem omnino enunciabili contingit esse opinionem & scientiam in diuersis (vt diximus) & tunc est manifestū ꝙ æqua est certitudo obie-

A ctalis vtriusq;. Deinde ꝙ non ex parte medij. Tum quia non omnis opinio est per medium, sed contingit opinionem esse propositionis immediatæ, vt in textu dicitur, & consequenter ex parte medij non potest vniuersalis differentia assignari inter opinionem & scientiam. Propter quod Albertus dicit, ꝙ notanter Aristoteles dixit opinionem esse acceptionem immediatæ propositionis, vt sciamus á fortiori ꝙ & mediata & immediata sub opinione cadunt. Tum quia contingit per idem medium in altero debilioris ingenij fieri opinionem, & in altero sciē tiam. Et tunc certitudo medij æqua est in vtroq;, quia idem est &c. Vltimo ꝙ sit ex parte subiecti. Tum propter sufficiētem diuisionē. Tum ex quid nominis ipsius opinionis. Omnes enim tunc nos opinari arbitramur & dicimus, quando in intellectu nostro formido aliqua remanet alterius partis vndecunq; veniat formido illa, quæ nil aliud est q̃ non plena determinatio intellectus ad hanc partem, & tunc scire arbitramur & dicimus,
B cum absq; formidine alterius partis alteram certam intellectus (non voluntas) habet &c. Ad argumentum vero primum in oppositum dicitur, ꝙ licet contingat idem enunnabile cognoscere simul per medium contingens & necessarium, non tamen contingit illud simul opinari & scire. Non enim distinctio ex parte medij sufficit ad distinctionem opinionis & scientiæ, sed exigitur, vt dictum est, incertitudo ex parte subiecti. Et aduerte, prout dicit. S. Tho. tertia parte. q. 9. articulo tertio, ꝙ sicut in generatione substantiæ formam antecedunt dispositiones, & in aduentu formæ corrumpuntur & firmiores concomitantur, ita in processu scientifico opiniones per probabilia media præcedunt demonstrationem secundum quam introducitur scientia, & in aduentu scientiæ desinunt quidem opiniones, sed concomitantur firmiores existimationes per illam & media probabilia. Habentes enim media demonstratiua facilius & firmius probabilia coniectamus & possidemus. Et hoc (3. p. q. 9. artic. 3.)
C notandum est non parum, quoniam liberat à laqueo venantium &c. Ad secundum dicitur admittendo casum, sed negando ꝙ assentire per medium contingens existimatum necessarium sit actus opinionis. Et cū quæritur, cuius ergo habitus actus est: dicitur ꝙ est actus ignorantiæ prauæ dispositionis, & non oportet fingere nouum habitum. Ad tertium dicitur ꝙ illud argumentum si aliquid concludit, concludit id quod diximus in responsione ad primum, ꝙ scilicet simul per medium probabile & necessarium assentire contingit. Et exemplum & declaratio adducta nihil aliud indicant, quoniam claritatem & obscuritatem medij cōcernunt. Sed ex hoc non sequitur. ergo opinio & scientia stant simul. Quoniam iam declarauimus ꝙ obscuritas & claritas secundū quas differunt scientia et opinio ex parte subiecti se tenent. Argumentum autem procedit ac si se tenerent ex parte causæ. Quapropter dicta (á Durando) in illo argumento quo ad distinctionem illam & exemplū
D sint in declarationem & robur eorum quæ diximus in responsione ad primum &c.

Annot. Circa vltimam partem capituli aduertendum est ꝙ Aristoteles solertiæ & opinionis & intellectus tantum meminit de scientia tractans, reliquorum habituum differentias alijs relinquens. Fecit autem hoc quoniam intellectus principium est scientiæ quæ conclusionem respicit, opinio autem & principiorum & conclusionum est. Solertia autem medij coniectatrix est, á natura initiū sumens & ab exercitio promptitudinem. Reliqui autē habitus extranei à scientiæ proposito sunt.

Commentariorum Thomę de Vio Caietani super librum Primum Posteriorum analyticorum. Finis.

ARISTOTELIS
POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS,
Cum Thomæ de Vio Caietani clarissimis Commentarijs.

De quæstionibus, quot & cuius sunt. *Cap. I.*

Væ quærũtur sunt æqualia numero ijs, quæcũq; scimus. quærimus autem quatuor, quod, ꝓpter quid, si est, qd est. cũ enim vtrum hoc, aut hoc insit, quæri- F mus in numerum ponentes, velut vtrum deficit Sol, aut non, ipsum ꝙ quærimus. Signum autem huius, cum enim inuenimus ꝙ deficit, cessauimus, & si à principio sciremus, ꝙ deficit, non quæreremus vtrum. cum autem scimus ipsum ꝙ, tunc ipsum propter quid quærimus, vt scientes, ꝙ deficit, & ꝙ mouetur terra, propter quid deficit, aut ꝓpter quid mouetur, quærimus hæc quidem sic. Nonnulla vero alio modo quærimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Si autem est aut nõ, simpliciter dico, sed non, si albus est, aut non. Cum vero cognouerimus ꝙ est, quid est quærimus, vt quid igitur est Deus, aut quid est G homo? Quæ quidem igitur quærimus, & quæ cum inuenimus scimus, hæc & tot sunt. Quærimus autem, cum quærimus ꝙ, aut si est simpliciter, an est medium ipsius aut non est? quando autem cognoscentes, aut ꝙ, aut si est, aut ꝙ in parte, aut simpliciter, rursus ipsum propter qd quærimus, aut quid est, & tunc quærimus quid est medium. Dico autem ꝙ, aut si est in parte, & simpliciter, in parte quidẽ, an deficit Luna, aut augetur? si enim est aliquid, aut non est aliquid in talibus quærimus, simpliciter vero si est, aut non est Luna, aut nox. Contingit itaq; in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium, causa enim est medium: in omnibus nanq; hoc quæritur, anne deficit? H anne est aliqua causa, aut non? post hæc, cum cognouerimus, ꝙ est aliqua, quid igitur est hæc quærimus. Causa enim est ꝙ sit non hoc, aut illud, sed simpliciter substantia, aut non simpliciter, sed aliquid eorum, quæ per se, aut secũdum accidens sunt, medium est. dico autem simpliciter quidem subiectum, vt Lunam, aut terram, aut Solem, aut triangulum, ipsum vero quid defectum, æqualitatem, inæqualitatẽ, si in medio, aut non: in omnibus nanq; his manifestum est, ꝙ idẽ est quid est, & propter quid est. Quid est defectus? priuatio luminis à Luna propter terræ obstructionem, propter quid est defectus? aut propter quid deficit Luna? eò ꝙ deficit lumen terra obstructa. Quid est consonantia? ratio numerorum in acuto & graui. propter quid consonat acutum graui? eo ꝙ rationem habent numerorum acutum & graue, nunquid est cõsonare acutum & graue? nunquid est in numeris ratio ipsorum? cum autem acceperimus, ꝙ est, quæ igitur est ratio, quęrimus. Quòd autem est medij quæstio, significant, quorumcũq; medium est sensibile, quærimus enim cũ non sensimus, veluti de eclipsi si est, aut non: si vero essemus supra Lunã, non vtiq; quæreremus neq; si sit, neq; propter quid, sed simul vtiq; manifestum esset: ex eo enim quod sentitur, & vniuersale nobis factum est scire, sensus nanq; est, ꝙ nunc obstruitur, manifestum enim est ꝙ nunc deficit, ex hoc autem factum vtiq; fuit vniuersale. Quemadmodum igitur dicimus, quid est scire, idem est, & propter quid est, hoc vero simpliciter & non inexistentium alicui, aut inexistentium, vt ꝙ duo recti sunt, aut ꝙ maius, aut minus est. Quòd igitur omnia, quę quęruntur, est medij quæstio, planum.

Summa huius capituli hæc est.

QVæstiones sunt æquales numero his quæ vere scimus. Declaratur: quoniam quæsita sunt quatuor: Quia, propter quid, si est, quid est. Pria ꝯclo.

Ipsum quia tunc quæritur, cum ponentes in numerum quærimus vtrum sit hoc, aut hoc, vt vtrum sol deficiat, aut nõ. Declaratur ex duobus signis. primum est, quoniam inuento quia deficit, pausamus: secundum est, quoniam si à principio notum fuisset, quia deficeret, nõ quæreremus vtrum &c.

Ipsum propter quid quæritur scito quia, vt scito ꝙ luna deficit, propter quid quærimus.

Ipsum si est quæritur, cum quęrimus, si est aut non est simpliciter, & non cum quærimus si est albus aut non, vt si est, aut non est cętaurus, aut deus &c.

Ipsum quid est scito qm̃ est quærit̃, vt quid est deus, quid est homo. Quæsita ergo & scita hæc & tot sunt.

Contingit in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium. Declarat̃ hoc. Primo quoniam cum quæritur quia, aut si est simpliciter, quærimus vtrum sit medium ipsius aut non. Cum autem cognito quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, propter quid est, aut quid est quæritur, Quærimus quid sit medium &c. Probatur deinde hoc idem, quoniam in omnibus istis quæritur causa, causa autem medium est. Declaratur hoc primo in compositis quæstionibus, quoniam quærendo vtrum luna deficiat, an sit aliqua causa defectus quęritur: & hoc scito quid sit causa illa, propter quid inuestigatur quærendo &c. Deinde vniuersaliter quia causa tam essendi substãtiam simpliciter q̃ non simpliciter, sed essendi aliquid eorum quæ sunt per se, aut secundum accidens medium est. Confirmatur hoc idem quoniam in omnibus his quid et propter quid idem est. Probatur. quoniam idem. i. quid passionis respondetur vtriq;, vt patet de defectu lunæ & consonantia. Dicitur hæc secunda pars confirmationis in exemplis consonantię. Et aliter in textu non habetur. Et similiter quia, & si est idem sunt. Quærere nanq;, quia, est quærere an sit, quid illius prædicati, vnde & hoc accepto quid est illud, quæritur. Scda ꝯclo.

tertia ꝯclo.

Omnis quæstio est medij. Probatur signo, qm̃ medio existente sensibili si non sentiẽ quærimus. Si aũt sentitur non quærimus si est, neq; ꝓpter quid, vt patet de eclipsi lunę. Si enim essemus supra lunam neutrũ quęreremus. Sed simul manifestum esset. Ex sensu quidem singulariter et intellectu accipiẽte ex singulari sensato vniuersale. Sicut ergo diximus, idem est scire quid est, & propter quid scire, hoc autem aut est simpliciter, aut eorum quæ insunt &c.

Series autem hæc est.

DEMONSTRATIONIS natura declarata, qm̃ ipsam ex primorum principiorum & medij præexistenti cognitione procedere dictum fuit, intendens in hoc libro de his determinare à medio inchoans intendit in hoc capitulo omnia scibilia & dubitabilia ad medij scientiam & dubitationem reducere. Et ideo à quæstionibus merito exorsus est. & in prima conclusione tam earũ q̃ quæsitorum numerum ponit. In secũdo vero ad duas medij quæstiones omnes reducit. In tertia autem ad medium absolute omnes tendere declarat.

Num tot sint quęstiones scibiles quot sunt scita.

CIrca primam conclusionem & dicta in ea multiplex dubium occurrit. Dubitaẽ enim primo circa ipsam conclusionem, quia maior numerus videtur quæstionũ numero vere scitorum seu scibilium (nihil enim distat in ꝓposito inter vere scibile & vere scitum.) Quæstiões siquidem in textu dicitur, sunt quatuor, vere autem scita duo tantum sunt. s. quia, & propter quid. Quod sic probatur, quoniã per ly (vere scitum) aut intelligitur idem quod per demonstrationem notũ, aut intelligitur idem quod certitudinaliter cognitum. Non enim potest dici ꝙ sumitur hoc secundo modo, quia sic maior esset numerus scitorum q̃ quæsitorum, quia principia prima hoc modo scita sunt, quia certissime cognita, & tamen ipsa non sunt dubitabilia. Relinquitur ergo vt sumatur primo modo, & tunc probatur intentum, quoniam quod quid est non scitur per demonstrationem. Tum quia immediate inest diffinito. Tum quia ad primam operationem intellectus per se pertinet. Tum quia præsupponitur in demonstratione, vt in principio primi dictum est. Quæstio quoq; an est, per demonstrationem sciri non potest, quoniam præcognoscere & prædeterminatam esse ipsam oportet, vt demonstratio fiat. Omnis enim scientia, vt in principio primi dictum fuit, & Commentator infinites replicat, supponit suum subiectum esse.

T.c.2.

T.c.2. maxie prio physicorũ. c.83. 2. physi. cõ.26.

Secundo dubitatur circa declarationem quæstionum assignatam à. S. Tho. Dicit enim ibi duo ambigua. primum est, ꝙ quæstio quid est, est quæstio de enuntiatiõe secundi adiacentis: hoc aũt falsum videtur, quia quæstio quid, aut quærit de complexo, aut de incomplexo. Si de complexo, constat ꝙ quærit complexum in quo diffinitio prædicatur de diffinito. Talis autem complexio ad enuntiationes de tertio adiacẽte pertinet, vt de se patet. Si vero de incomplexo, neq; ad secundũ, neq; ad tertiũ adiacens, talis quæstio pertinet, qm̃ incomplexum, nec esse, nec nõ esse dicit. Secũdum est ꝙ conclusiones ille s. quia, & propter quid. ideo dicuntur ponentes in numerum, quia quęrunt de compositione duorum, scilicet subiecti & prædicati. hæc enim ratio si bona est à pari quęstio an est ponit in numerum, quia quærit de compositione prædicati cum subiecto. Cum enim quærit, an centaurus sit, nihil aliud quæritur, nisi an existentia insit centauro.

Quęstio qd est num terminetur ad sm adiacẽs, vel tertiũ.

Tertio dubitaẽ circa quæstionẽ an est. Quod esse quærat, quoniã esse. vt in quinto metaphysicę dicitur est duplex. Quoddam quod est actus entis. i. ipsa existentia rerum, & quoddam quod consistit in ipsa veritate propositionis. Et vt Cõmentator. 5. metaphysicę dicit. Expositores istius quęsiti propter hoc duplex esse diuersimode exponunt. Si enim quæstio an est quærat de ipsa rei existentia, tunc sequitur ꝙ quærat de non necessario, quoniam sm veritatem metaphysicalem ab antiquis prolatam & vere doctis posterioribus approbatam nullius quidditatis cum sua existentia connexio est necessaria simpliciter, excepta ipsa primæ causæ essentia. potest. n. intellectus absq; contradictione intelligere componẽdo quamcũq; posteriorem naturam cum nõ esse &c. Si aũt quæratur de esse quod significat veritatẽ ꝓpositionis. i. an iste ꝓpositiones sint vere, centaurus est, decima sphera est &c. Tunc sequitur ꝙ scientia non sit de rebus, sed de propositionibus, & ꝙ præcognitio quia est, non sit nisi de esse ꝓpositionis, cuius oppositum in primo ostendimus. Et frustratur omnis intentio quærentium. Non enim quærimus vt ad propositionum notitiam veniamus, sed vt res ipsas esse cognoscamus, vt patet cũ quæritur. an substantiæ separatæ sint.

Quod nam esse quærat q̃stio an est. T.c.14. C.14.

ca. i. in solutiõe secũdi dubij circa tex.c.2.

B Quarto circa eandem quæstionem dubitatur, cuius esse quærat, an subiecti, an passionis, an vtriusque. Si enim dicatur ꝙ quærit, an subiectum sit, statim obstat omniẽ scientiã & consequẽter demonstrationẽ quæ sine scientia nõ est, supponere subiectũ suũ esse, qm̃ de subiecto præsupponitur quid & quia. Si aũt dicatur ꝙ quęrit esse passionis, superflue poniẽ quæstio quia est, qm̃ ipsa quærit de esse passionis, qm̃ esse passionis est inesse, qđ illa inquirit. Si dicatur ꝙ quęrit esse vtriusq;, & ꝙ differt à quæstione, quia est, quoniã quia est quærit de passione tantum, an est vero de vtroq; obijcitur, tum quia eiusdem quæsiti non debent esse plures quæstiones, Tum quia Aristoteles in textu loquens de quæstione an est, subiecti exempla dedit scilicet de deo, de centauro, de terra, de luna.

Quæstio an est cuius eẽ quęrat, subiecti, an passiõis, vel vtriusq;.

Quinto dubitatur cõmuniter circa quæstiones quid est, & quia est, an quærere de prædicatis quæ sunt partes diffinitionis, sit quæstionis quid, aut quia. videtur nãq; ꝙ quæstio quia est, quærat de singulis prædicatis quidditatiuis, qm̃ quæstio de tertio adiacente est quęstio quia (vt. S. Tho. expresse hic dicit.) Quęrere autẽ an homo sit aĩal, vel an sit substantia, est quæstio de tertio adiacente, vt patet. ergo &c. Ex altera aũt parte videẽ ꝙ sit quæstionis quid, qm̃ illud quod rñdetur conuenientet ad interrogationem factã per quid, quæritur per quæstionem quid. Oportet enim rñsiones quæstionibus ꝓportionalea esse. Constat autem ex Aristotele & Porphyrio ꝙ genus prædicatur in quid de specie, & redditẽ quærenti quid de specie. igitur &c.

C

Quęstio qd est & quia quæ nam ꝑdicata quærat.

prio topi. capi. 4. in capi. de genere.

Sexto dubitatur circa quęstionem quid est, an quęrat de complexo vel incomplexo. hinc. n. videtur ꝙ quærat de complexo, quoniam quærit de scibili. Scibile aũt non est nisi verum quod in enuntiationis cõplexione cõsistit. Et confirmatur ex verbis. S. Tho. dicentis hic, ꝙ qa sola enuntiatio est scibilis, consequenter sola ipsa est quæribilis &c. Inde autem apparet ꝙ quærat de incomplexo, quoniam id quærit quo inuento cessat. Inuenta aũt diffinitione clarum est ꝙ non quærimus quid, diffinitio igitur quæriẽ. Diffinitio vero vt in primo habitum est, non dicit esse vel non esse, ergo &c.

Quęstio qd est num terminẽ ad incõplexũ, vł cõplexũ.

D

T.c.25. Cap.2.

Septimo circa omnes quæstiones absq; argumentis dubitatur quomodo inter se, & à præcognitionibus differant.

Quęstiones quõ à ꝑcognitiõibus distiguanẽ.

Octauo & vltimo. iterum proponitur quæstio omissa in principio primi, an omnis scientia supponat suum subiectum esse ita ꝙ nõ probet illud esse. Videtur enim ꝙ subiectum esse probari possit in scientia cuius est subiectum. primo quia omnis scientia potest vti demonstratione quia. & propter quid. ergo potest demonstrare suum subiectum esse à posteriori. Antecedens patet, qa sicut per causam probatur effectus propter quid, ita ecõuerso per effectum demonstratur causa quia. Consequentia ꝓbatur, quoniam subiectum est causa aliquorũ

Num õis scientia supponat suũ subiectũ eẽ circa. t.c.2. Dubio. 4.

in illa scientia, & consequenter cum ex effectu possit à posteriori concludi causam esse, sequitur subiectum esse formaliter demonstrabile.

Et confirmatur inductione, quoniã in libro Elenchorum, probatur syllogismum sophisticum esse per simile. & Priscianus in libro constructionum ostendit orationem constructam esse &c.

Cap.1. Ad primũ dubiũ dicit̃ dupliciter. primo ꝙ Aristoteles accepit vere scitũ neutro illorũ modorũ, sed intellexit vere scitum idem quod inuestigatione certum, vt per ly (certum) distinguatur ab opinato, & per ly (inuestigatione) distinguat̃ à principijs à natura inditis. & sic claudit in se omnia dubitabilia quæ possunt per certitudinẽ cognosci, siue per demonstrationem, siue non. & cõsequenter notitia ipsius quod quid est &c. Ad id vero quod additur de quæstione an est, dicitur ꝙ non est verum vlr ꝙ omnis demonstratio supponat eius subiectum esse, vt in primo dictum fuit & infra declarabitur, & ꝓpterea stat

Cap.1. ꝙ sit prĕcognitio respectu demonstrationis terminantis quæstionem quia est. vel propter quid. & sit conclusio respectu anterioris demonstrationis terminantis q̃stionem an est &c. Dicitur secundo ꝙ per vere scitũ accepit per demonstrationem cognitum. Sed cognitum per demonstrationem non vniformiter sumendum est, qm̃ aliquid cognoscitur proprie per demonstrationẽ, vt conclusio, & aliquid minus ꝓprie, vt mediũ quod est ipsum quod quid est, quod per demonstrationem quodammodo cognoscitur, vt infra dicetur. Vnde Albertus dicit ꝙ

infra.c.7.1. vere scita hic dicũtur ea quæ per demonstrationem, vel in demonstratione cognoscimus.

Ad secũdũ dubium. Ad secundum dicitur. ꝙ duplex ista distinctio harum quæstionum, s. in simplices & compositas non ponentes in numerũ, & ponentes in numerum non est ita accipienda, vt eodem modo quælibet simplex sit simplex, nec eodem modo quælibet composita sit composita. Simplices enim quæstiones cum sint, an est, & quid est. si ex parte rei quæsitæ simplicitatẽ sumis dissimiliter simplices sunt, quæstio nãq; quid est ideo simplex est, quoniam purum & immistum quid est, quærit, quæstio vero an est, ideo simplex est. quoniam esse rei simpliciter. i. absq; aliqua additione quærit. Quærendo enim an centaurus sit. non quæritur. an centaurus habeat esse tale vel tantum &c. sed absq; additione. an habeat esse. Si autem ex parte modi quærendi simplicitas sumatur, dissimiliter quoq; simplices inueniũtur: quoniam quæstio an est. per modum enuntiationis simplicis exercetur. & enũtiationem simplicem proponit. & patet cum quæritur, si centaurus est: quæstio vero quid per modum enunciationis simplicis exercetur, sed eam non proponit. Cum enim quæritur quid est homo, non proponit̃ discutienda simplex enuntiatio, sed incomplexum illud, puta homo. formatur tamen talis quæstio per modum simplicis enuntiationis (absq; prĕterito. s.) vt patet. Eodem modo est dicendum ex parte compositarum quæstionum. s. quia est, & propter quid est. Si enim ex parte rei compositio spectetur, quæstio quia est, ideo cõposita dicitur, quoniam ad duarum rerum compositionem quærendam inuenta fuisse videtur, & semper cõpositionem extremorum directe quærit, & realem cõpositionem eorum quærere permittitur. Quæstio vero propter quid non quæstio cõposita dicitur, quia cõpositionem directe quærit, sed quia cõpositionis causam postulat. Ex parte quoq; modi quærẽdi, quæstio (quia) duorum mediam inquirit cõpositionem, qm̃ exercetur per modũ enuntiationis de tertio adiacente & illam ꝓponit, vt patet, cum quærit̃, vtrum homo sit perfectissimum aialium. Quæstio vero (propter quid) qm̃ causam talis cõpositæ enũtiationis quærẽdo ꝓponit.

Altera quoq; distinctio in ponentes in numerũ, & nõ ponentes in numerum, eodem quoq; modo distribuit̃. Simplices. n. propter supradictas causas non ponunt in numerum, & cõpositæ propter antedictas quoq; rationes in numerum ponunt, ponere. n. in numerum in ꝓposito nihil aliud est, q̃ q̃rere de duorũ adunatione, vt. S. Tho. exponit. vel quærere de esse subiecti non simpliciter, sed tali, vt Alpharabius & Auicenna exponunt vtrũq; autẽ horum simplicitati & cõpositioni supradictis proportionabiliter rũdet vt facile deduci potest. Ad primã dubitationem ergo in oppositum dicit̃, ꝙ. S. Tho. nõ dicit quæstionẽ quid quærere enunciationẽ de secundo adiacente, sed tm̃ dicit ꝙ simplices quæstiones referuntur ad primum modum enuntiationis. ista autem relatio quo ad quæstionem an est, clara est, quo ad quæstionẽ vero quid est, potest accipi & pro relatiõe similitudinis, quia quæstio quid ad mdoum simplicis enuntiationis exercetur, vt dictum est, & potest accipi pro relatione consequentis ad præcedens, qm̃ sicut quæstio ꝓpter quid sequitur quæstionem, quia est, ac per hoc pertinet ad enuntiationem de tertio adiacente, ita quæstio quid sequit̃ quæstionem an est, ac per hoc respicit enuntiationem de secundo adiacente. Potest quoq; accipi pro relatione propriæ causæ ad ꝓprium causatum, qm̃ sicut (quæstio propter quid) causam enuntiationis de tertio adiacente quærit, ita quæstio (quid) causam enuntiationis de secundo, licet hoc non faciat ex modo quærendi, & his duabus relationibus attestatur Auerrois in hoc loco; ex malo ergo intellectu. s. Tho. procedit obiectio prima.

Cap.1. Ad secundam vero dicit̃ ꝙ ratio illa est optima ex modo quærendi sumpta, nec habet locum in quæstione de secundo adiacente, qm̃ sm̃ formam enuntiationis simplicis nulla media compositio inter duo ponitur. sm̃ vero tertium adiacens duorum compositio quæritur, qm̃ (ly est) compositionem importans, inter duo mediat.

prio pihei. cap.3.

Ad tertium dubium. Ad tertium dicitur. ꝙ quæstio an est. quærit de vtroq; esse diuersimode, qm̃ ipsam existentiam rei quærit, vt terminum vltimo formaliter quæsitum, veritatem autem propositionis quærit, vt terminum sm̃ quid seu medium. Inquirentes nanq;, an centaurus sit nunq̃ desistimus quousq; cognoscamus centaurum habere existentiam. Et qm̃ ad hoc non peruenitur nisi media compositiõe intellectus, cuius veritas ex eo ꝙ res est vel non est, resultat. ideo & sub eadem inquisitione cadit, an illa propositio sit vera. centaurus est. Veritatem siquidem huius intueri est cognoscere centaurum esse.

A primo vero eorum quæ obijciuntur in oppositum dicitur ꝙ essentias rerum existere potest accipi dupliciter. Vno modo absolute. Et sic sm̃ veritatẽ sub demonstratione non cadunt categorica, quoniam res non necessario existunt, & causa existentiæ earum est liberalitas primæ causæ, quæ necessitari simpliciter nõ põt &c. Alio modo præsupposito vniuerso, & sic necessariũ est species oẽs esse, & consequenter demonstrari potest eas esse. Cuius signum est ꝙ cum demonstratur intelligentias esse, ex colligatione quam habent cum orbibus &c. ostenditur, & similiter cum demonstratur, spherã ignis esse, ex ipsa vniuersi perfectione & connexione ostenditur &c. Sub silentio autem hoc antiqui retinuerunt, qm̃ vniuersum esse clare liquet, & radice necessitatis manifesta non fuerunt soliciti circa modum necessitatis talis quæstionis. Ad id vero quod secundo obijcitur patet ex dictis &c. Sed contra datam responsionem obijci põt ꝙ non sit conformis doctrinæ. S. Tho. quã profitemur, qm̃. s. Tho. in prima parte. q. 3. art. 4. ad secundum ait. ꝙ terminata quæstione an est. de deo. non scimus existẽtiam eius, sed ꝙ illa propositio sit vera. Deus est. Non ergo sm̃ ipsum quæstio, an est, quærit de existentia rei, sed esse quod significat ꝓpositionis veritatẽ. Ad hoc dicitur, ꝙ cum ratione conuincatur & ab ipso alibi habeatur expsse ꝙ quæstio an est, quærat de existentia rei, patet in quol. secũdo ar. tertio verba eius allegata oportet sano intellectu accipere, duo considerando. Primum est ꝙ non dixit quæstionem an est, non quærere de existentia dei, sed dixit ꝙ per demonstrationẽ qua illa quæ-

1. q. 3. art. 4.

quol. 2. art. 3. circa medium.

stio

stio apud nos terminatur nescitur ipsa existentia dei, sed propositio &c. Secundum est ꝙ non loquitur vniuersaliter, sed de deo. Propter quod dico ꝙ non intendit per illa verba dicere ꝙ quæstio an est, non quærat de ipsa existentia dei, sed ſm ꝙ quæsita tali existentia, cum inuenta fuerit non cognoscitur per demonstrationem simpliciter, sed solum vt fundatur esse verum propositionis respondentis ad quæstionem an est. Et si instetur ꝙ si propter hoc dixit nos non cognoscere existentiam dei, sequitur ꝙ vniuersali pari ratione dici pōt de quolibet ꝙ non cognoscitur existentia eius, cum terminatur quæstio an est. quia non scitur alio modo, nisi vt fundat veritatem propositionis. hoc aūt constat esse voluntariū. ergo &c. tenet consequentia, quoniam siue cōcludatur, ergo deus est, siue, ergo decima sphęra est, siue aliquid aliud, nihil refert quo ad hoc quod est cognoscere existentiā vt fundat veritatem propositionis. Ad hoc dicitur ꝙ quia vnaquæq; res tunc simpliciter cognosci affirmatur vel negatur. quando ſm proprium sibi modum cognoscit. vel non cognoscitur. & inter existentiam dei & aliorum hæc differentia est, ꝙ propria cognitio existētię aliorum fit per quæstionem an est, quoniam nulla aliarum quæstionum quærit de existentia rei propria autem cognitio existentię dei fit per quæstionem quid, quoniam ipsa existentia dei est ipsius quod quid est. Ideo existentias aliorum terminata quæstione an est cognosci dicimus absolute, existentiam autem dei terminata quęstione an est non cognosci dicitur, non quia omnino ignoretur, sed quia non simpliciter. i. ſm proprium modum suæ cognoscibilitatis cognoscitur. & cognosci dicitur propositio vera. i. ipsa existentia vt fundamentum est veritatis & esse illius propositionis. s. deus est. Cōformis est ergo responsio data doctrinæ. S. Tho. & habes hinc defectū Scoti vel scotistarum in primo sententiarum dist. 3. q. 1. in principio. vbi adducuntur prædicta verba. S. Tho.

Sco. t. di. 3. q. 1. in principio.

Ad quartū dubium.

Ad quartum dubium dicitur, ꝙ quæstio an est, quærit de subiecto & passione non vt passio est, sed vt res quædam in se est. quoniam dubitare contingit de rebus illis, quæ passiones sunt, an sint, & possunt res illę accipi vt substantia aliarum passionum. & consequēter de eis tunc supponet an est, vt patet de triangulo de quo quæstio an est, formatur, & tamen passio est vt dixit Aristoteles in principio primi. Ad primum autem obiectorum in oppositū dicitur ꝙ licet vtraq; quæstio. s. an est. & quia est. inquirat quandoq; idē esse, non tñ propterea eiusdem quæsiti formaliter sunt duæ quæstiones, quoniam aliud formaliter quæsitum est rem illam quæ est passio, esse quod quęstio an, inquirit. et aliud passionem vt sic esse. i. rem illam inesse tali subiecto quod quæstio quia est, quærit, licet materialiter sit idem esse quo res illa sit & insit. Ad secundū vero dicitur dupliciter. primo ſm Albertum ꝙ Aristoteles dedit etiam exemplum de passione, cum dixit si nox est. Secundo ꝙ quia formaliter loquendo quæstio an est, non inquirit de passione, quia non de passione (vt passio est) quoniam eius vt sic esse non est, sed inesse, ideo exemplum de passione nō dedit, sed tantūmodo de subiecto, cuius esse adeo inquirit, vt sicut iam dictum est, circa passionem non nisi, vt subiecti seu substantię rationem induit, solicitetur.

T.c.2.

Ad quintū dubium.

Ad quintum dubium dicitur. ꝙ quia ſm omnes illustres expositores quæstio quia est, quærit de tertio adiacente, & nullam vnq; viderim exceptionem fieri de prædicatis primi modi aut secundi, nullaq; ratio mihi occurrat cogens, aut probabiliter ducens ad talem exceptionem, inquirere de singulis prædicatis quidditatiuis quæstionis (quia est) fore censeo. Tum quia hæc infra latitudinem tertij adiacentis sunt. Tum quoniam in textu distinguit duplex esse, quod pōt quęri de re. s. esse simpliciter & esse in parte. & primum attribuitur quæstioni, an est, secundum vero quæstioni quia est. per esse autē simpliciter ſm omnes intelligitur esse sine additione aliqua,

A per esse autem in parte ſm Alpharabium Auicēnam & Albertum intelligitur esse particulatum contractum & determinatum per prædicatum substantiale vel accidentale. Constat autem ꝙ cum quæritur de aliquo prædicato quidditatiuo, puta vtrum cœlum sit corpus animatū absq; dubio quæritur aliquod cœli esse, & cum non quæratur esse pertinens ad q̄stionē an est, relinquit ꝙ q̄ratur esse in parte, ptinens ad q̄nē quia est, quærēdo. n. vtrū cœlum sit corpus animatum, manifeste patet ꝙ quærimus non vtrum cœlum habeat esse, sed vtrum habeat esse tale, licet ly tale non notet accidentalem differentiam, hoc autem est esse particulatum & cōtractum per prædicatum. Tum quoniam si istius quæstionis non est quærere prædicata quidditatiua ad quæstionem quid reducentur, & hoc non cōuenienter dici potest, quoniam vnicę quæstioni vel vnica responsio danda est, vel si plures possunt dari, quælibet saltem debet esse sufficiens, aliter in termino inquisitionis nō esset quiescendum, & sic B quæstio esset terminata & non terminata, quod implicat contradictionem. Constat autem ꝙ quærenti quid de homine, vel boue non satisfit assignādo singulas partes diffinitionis, sed oportet assignari diffinitionē. vnde & in primo libro dictū est, ꝙ cognoscere per cōmunia, non est cognoscere propter quid, quod idem est quod quid, vt in hoc capitulo dicitur, sed est cognoscere quia.

Ad rationem autē in oppositum dicitur, ꝙ licet apud dialecticū omnia prædicata in quid reducantur ad quæstionē quid, quoniam ipsi non est curę, an per propria, an per cōmunia soluatur quæstio in posterioristicis, tamen vbi quæstiones scibiles traduntur & non parui refert scire per cōmunia & ꝑpria &c. ad quæstionē quid, non nisi ipsum quod quid est pertinet. Negatur ergo assumptum illud. s. omne quod prædicatur in quid, pertinet ad quæstionem quid, loquendo de quid posterioristice &c. Nec mihi (ex his motus) imponas, aliam me fateri quæstionem circa partes diffinitionis & totam diffi- T.c.30.

C nitionē, & quia partes sunt priores ideo me ponere quæstionem, quia est ante quęstionem quid est, & si qua sunt huiusmodi. (Nihil enim horum ex dictis sequitur) quoniam de partibus diffinitionis, vt prædicata sunt alicui inexistentia sermo habitus intelligendus est. Nihil enim aliud q̄siuimus nisi an quærere vtrum homo sit animal, vtrum albedo sit color, & huiusmodi pertineat ad quæstionem quia est, aut ad quæstionem quid est. de eis aūt, vt partes diffinitionis sunt nihil dictum est. Sed nunc dicitur ꝙ pertinent (secundaria intentione tamen) ad quæstionem quid: tum quoniam quærens de ipso quod quid est, quærit necessario de eius partibus, tum quoniā eiusdem rationis est, dare primum genus, & vltimam differentiam vt adunantur in vna quidditate. Vnde vt cauillatorum importunitas excludatur, respondeatur cū diffinitione, ꝙ inquirere prædicata quidditatiua absolute secundum inexistentiam eorum. s. insint vel non, pertinet simpliciter ad quæstionem quia est, inquirere autem ea D quo ad modum inexistētię, ex quo habent ꝙ partes sint diffinitionis pertinet principaliter ad quęstionem quid, quoniam eius est quod quid est, totum inuestigare, secūdaria tñ intentione. quia partes sunt, & pertinet ad quæstionem quia est, pro quanto absq; complexione tertij adiacētis talis inquisitio non est, ministerialiter tñ, quia hoc inquirit inquantum famulatur quæstioni quid &c. Ordo aūt inter quæstiones non variatur ex his quæ cōtingunt per accidens. Licet enim ad scire quod quid est, præcedat scire quia talia prædicata quæ sunt partes diffinitionis insunt illi diffinibili, tamen est hoc per accidens pro quanto primæ operationi intellectus immiscetur secunda, vt alibi declarandum est &c.

Ad sextum dubium.

Ad sextum dubium. dicitur ꝙ quæstio quid, quærit formaliter de incomplexo, quoniam quærere de cōplexo, iuxta secundum adiacens pertinet ad quęstionem an est, & iuxta tertiū ad quæstionē quia est, & ꝑpter quid.

Tum qm̃ quæstio quærens cõplexe de quod quid est, ad quæstionem q̃a est pertinet, vt ex. S. Tho. verbis in hoc loco haberi potest, cum dicit ꝙ omnes quæstiones dialecticæ reducuntur ad quęstionem, quia: constat siquidem

Cap. 3.

ex primo Topicorum. ꝙ vna illarum quatuor quæstionum ibi enumeratarum est quæstio de diffinitione, tum propter rõnem tactam obijciendo, qm̃ id est quæsitum quod respondetur. Respondetur autem quęstioni quid, vt ex dictis patet, ipsa diffinitio, quę incõplexum q̃d est. ergo &c. Ad rõnem in oppositum dicitur dupliciter. primo ꝙ diffinitio licet formaliter non sit vera vel falsa,

circa. t. c. 5. in medio.

virtualiter tñ est vera, vt ĩ principio primi dixit. S. Tho. & hoc sufficit. Secundo dicit̃, ꝙ licet quæstio quid, quærat formaliter de incomplexo. quærit tamen id quod est ratio veritatis complexi, quoniam ipsum, quid est medium ad concludẽdum an est, & propterea scibile & verum & enuntiabile appellatur. Scibilia siquidem nõ eadem ratione omnia dicuntur, sed alia vt conclusiones & hæc proprie sunt an est, & quia est, aliæ vt causę conclusionum, & hæc sunt quid, & propter quid. Quæ quoniã in enuntiationibus posita veritatẽ formaliter sortiũtur, non immerito solam enuntiationem quæribilem & scibilem esse dictum est. Et per hæc patet duplex etiam responsio ad confirmationem &c.

Ad sepõmũ dubium.

Ad septimum dubium dicitur, ꝙ quãuis diuersi diuersimode has quæstiones ordinare videantur, magis tamẽ in verbis q̃ꝫ in re inter eos differentia videtur. Oportet enim omnes conuenire in hoc, ꝙ quæstio an est, quærit an homo sit, quid est vero quærit quid est homo. q̃a est autem inquirit qualis est homo, seu an homo sit risibilis, propter quid, eandem causam, percunctatur, vt propter quid homo est risibilis. Hoc enim aperte tradit̃ ex textu & expositoribus. Sed differentiam inter quosdam peperit diuersio à sermone formali dum alij conuenientiam earum inspicientes, alij abstracta quæsitis magis q̃ꝫ quęsita considerantes, alij ad pauca respicientes in diuersas proruperunt voces. Non enim propterea. quia oẽs quęstiones conueniunt in hoc ꝙ quærunt medium, nec ex hoc ꝙ ex ista res creditur distingui, aut non distingui à re, aut quia primo debetur singulari nec ex alijs huiusmodi ordinande sunt quæstiones hę. Sed negocio logico intendendo fatendum simpliciter est quæstiones differre & conuenire. Differre quidem in hoc ꝙ simplices quærũt esse simpliciter, compositę vero esse tale. Et simplices inter se in hoc differre ꝙ altera quærit de re an sit, altera quid sit. Composite vero in hoc ꝙ altera quęrit de re an habeat talem dispositionem, altera propter quid illam habeat, nec potest mens humana plures de re quacunq; quæstiones formare. vt patet. Nec est dispositi ad philosophiam dubitationibus mẽtem inuoluere quid sit quærere an centaurus sit. hoc enim quilibet mentis compos intelligens terminos nouit. Solos enim eos latet qui nesciunt discernere inter notum per se & notũ per aliud.

De quibus 2. phy. T. c. 6. &. c. 6.

Conuenire vero in hoc ꝙ omnes quærunt medium indistincte à priori vel à posteriori, quia (vt in textu dicitur) nihil aliud est quærere an centaurus sit, q̃ꝫ an sit aliqua causa ex qua habeatur cẽtaurum esse. Causam autem intellige in essendo vel in cognoscendo. (Aliter de deo nõ posset quæri an sit.) Et similiter est de quid est & q̃a est. Et propter hoc inueniunt̃ illustres philosophi quandoq; dixisse ꝙ quæstio an est, quærit de re in ordine ad suam causam efficientem. hoc enim & similia intelligẽda sunt eo modo quo ĩtelligitur sermo Aristotelis ꝙ quæstio an est, quærit de medio. & non considerasse hoc, fuit causa temeritatis præferentiũ se. A præcognitionibus vero quæstiones differunt in duobus. & primo in hoc ꝙ sub præcognitione quid concluditur quid nominis, sub quęstione vero quid minime, eo ꝙ quid nominis nõ est pars scientiæ, sed variationi & placito humano subiacet. necessario tamen præsupponi oportet quia à vocibus doctrina & disciplina fit. Secundo in hoc ꝙ sub præcognitione quia concluditur veritas principiorum & esse simpliciter subiecti. quorum neutrum clauditur sub quęstione quia, sed veritas principiorum extra quæstiones omnino est, vtpote ex se euidens. & esse simpliciter subiecti clauditur sub quæstione an est.

E

Ad octauũ dubiũ difficillimum.

Ad octauum dubium dicitur distinguendo prius sensum quæstionis. Potest siquidem scientiæ nomine accipi ipse habitus sciẽtificus, puta metaphysica aut geometria &c. vt sit sensus. vtrũ omnis scientia tam metaphysica q̃ꝫ geometria, supponat suum ꝓprium subiectum esse. & non possit ꝓbare illud esse. Et potest scientię nomine accipi demonstratio, vt sit sensus. vtrum oĩs demonstratio supponat illius demonstrationis ꝓprium subiectum esse &c. Si primo modo intelligat̃, respondet (secundum Auerroim) quẽ Thomiste in hoc imitari vident̃. ꝙ non potest ꝓbari neq; à priori neq; à posteriori. Tum q̃a expresse Arist. docuit de subiecto p̃supponi quia est. Tum quia) vt ibi dictũ fuit.) sciẽtię quęrunt passiones de subiecto vel ꝑ principia subiecti, vel per effectus, vtroq; autẽ modo oportet p̃supponere subiectum esse. qm̃ fatuum est quærere nõ entis passiones. Passio. n. cum quærat̃ vt inhærens alicui sm̃ imaginationem p̃suupposito esse, necesse est vt inquiratur & concludatur inhærens. Consentiunq; his dicta Porphyrij & Alberti. &. S. Tho. in principio primi.

Expresse Auer. 2. physi. c. 26. in fi. Cap. 1.

F

circa. t. c. 2.

Et si obijciatur. ergo nulla scientia ꝓbabit quæstionem an est. rñdetur dicendo ꝙ cõmittitur paralogismus cõsequentis. Nam nõ sequit̃. nulla sciẽtia cõcludit quęstionẽ an est, de suo subiecto. ergo nulla sciẽtia probat eam vlr. Stat. n. ꝙ terminat eam de partibus subiectiuis subiecti. vel aliquo alio, & non de subiecto. Vnde metaphysica non ꝓbat ens. quod est eius subiectũ esse. & tñ ad ipsum maxime pertinet quęstio an est. vt in sexto eiusdẽ dicit̃. Si aũt intelligat̃. secundo modo, tũc dupliciter rñdet̃. Primo ꝙ omnis demonstratio supponit suum subiectum esse, qm̃ Arist. indistincte dixit in primo de subiecto p̃supponi quia est. Et si instet̃. ergo quæstio an est. nõ potest demonstrari. qm̃ id cuius quęritur esse nõ p̃supponit̃ esse. Rõdetur ꝙ quæstio an est. non concludit̃ in secũdo adiacente, sed in tertio. ita ꝙ id cuius (vt subiecti) quærit̃ esse in ꝓponẽdo q̃ōnem in conclusione sumit̃ vt p̃dicatum, & cõcludit̃ de aliquo p̃supposito. & sic demonstrat̃ esse. verbi gratia. quærit̃ vtrũ deus sit in secũdo adiacente. Sed concludit̃. ergo aliquod ens est deus & sic de alijs. & sic semꝑ supponit̃ subiectũ non q̃ōnis, sed demonstrationis & cõclusionis esse.

T. c. 1.

G

Et si instet̃. ergo nulla differẽtia est inter conclusionẽ q̃ōnis an est. & conclusionẽ q̃ōnis quia est. qm̃ vtraq; est de tertio adiacente. & si conclusiões quęsite non differũt. ergo nec q̃ōnes differrẽt. qm̃ ex scibilibus quæsitis distinguũtur. Rñdetur ꝙ differũt in hoc ꝙ q̃ō (quia) eget per se tertio adiacente, qm̃ quęrit de certo subiecto certũ p̃dicatũ vltra verbũ substãtiuum. Non. n. in incertũ quærit̃ vtrũ quodcũq; habeat tres angulos aut sit aĩal &c. sed determinate subiectum conclusionis ꝓponit̃, vtrum homo sit aĩal. vtrum isocheles habeat tres &c. Quæstio aũt an est. non ꝓponit subiectũ cõclusionis sed q̃ōnis tm̃, nec per se ex vi q̃ōnis eget altero termino, sed accidit vt in rñdendo terminet̃ coassumpto tertio non determinato sed vage. Concludit̃. n. ergo aliquid est deus. ergo aliquid est centaurus &c. Hunc modum dicendi oĩno non repello. Fundamẽtum tñ non habet vnde tantam prouinciam subire cogatur. qm̃ Aristoteles in primo libro expresse loquebatur de demonstratione in qua passio de subiecto concluditur. vt ex textu & expositoribus patet. Sed ad hoc posset dici ꝙ tenetur hoc. non auctoritate illa pura. sed adiũcto hoc ꝙ omne quod demonstratur se habet vt passio, vt inferius habebitur. Alio autem modo respondetur, & iudicio meo nũc melius (licet ego priorem olim modum excogitauerim) ꝙ non omnis demonstratio supponit subiectum suum esse, quoniã aliqua quærit & demonstrat illud. & hoc teneo vl̃iter in omnibus demonstrationibus

H

T. c. 2.

Cap. 2.

monstrationibus

monstrationibus terminantibus quæstionē an est. Moueo autem ad hoc primo qm̄ nulla ratio me incitat ad oppositum. Quod enim tactū est ꝙ omne quod demonstratur se habet vt passio, intelligiᵗ quo ad hoc quod est dici de altero, seu alteri inesse, qm̄ omne quod demōstratur se habet vt p̄dicatum siue sit in secundo siue in tertio adiacente, & non intelligiᵗ quo ad alias conditiones. s. ꝙ se habeat ita ꝙ supponatur ei subiectum esse & prædicetur tertium adiacens &c. vsus quoq; artis demonstratiue in sciētijs qui posset ad hoc idem adduci, quoniam nō videntur inueniri demonstrationes in secundo adiacente, etiam si terminent quæstionem an est. vt patet. 8. phy

T.c.72.

sicorum. vbi cōcluditur substantias separatas esse in tertio adiacente. Et in primo Euclidis. vbi concludiᵗ triangulum esse &c. Hic inquam vsus non ostendit intentū. quoniam s̄m veritatem non quærebatur in huiusmodi locis quæstio an est, sed q̄a est. vt patet ibidem, subiectū enim quæstionis in. 8. physicorū est motor primus. & in primo Euclidis linea recta licet ex hoc eliciatur ē conclusio an est. Et quoniam si ita quandoq; inueniretur, facilitati vsui grate attribuēdum eēt potius q̄ arti. Vt. n. in primo libro diximus, contingit artem demonstratiuā

Cap. 1. in solutione. scdi dubij. Ad secūdū.

aliter docere, & aliter exercere. Secūdo quoniā omne verum necessarium habens causam est demonstrabile. Conclusiones quæstionis an est. etiam in secundo adiacente sunt huiusmodi. ergo &c. Et si dicaᵗ ꝙ sunt demonstrabiles, sed nō tali modo. s. in secundo adiacente.

Contra. ex tribus terminis quorū vnum est vera causa propter quā alter necessario inest alteri sufficienter fit demonstratio omnibus alijs terminis seclusis. Sed retenta conclusione de secundo adiacente inueniuntur huiusmodi tres termini, ergo &c. Inuenitur siquidem cum de ignis est quod quid est ignis vt vere causa & mediū quo

Scotistæ An. an. prio me. q. 1. contra Auerro.

esse de igni concluditur. Scotistæ tamen sectantes Antonium And. in quæstione prima super metaphysicam decepti sunt in hac quæstione. quoniā non distinxerunt inter sciētiam & demonstrationem probare subiectum proprium esse, vt nos fecimus. Et propterea impugnans ille Auerroim tenet scientiam probare subiectum esse à posteriori præaccipiendo quid nominis & declarādo illud significatum esse, & non posse probare subiectū esse à priori. Quoniam ipsum subiectum est primo cognitū

contra An. an. arguiᵗ.

prioritate naturæ. Primum dictum declaratū est superius esse falsum de scientia, & verū de aliquo genere demonstrationum. s̄m autem dictum ex eius causa assignata deprehenditur male intellectum, qm̄ si indifferēter de cuiusq; demonstrationis & scientifici habitus intelligaᵗ subiecto. falsum est. qm̄ ipsum quod quid est subiecti habentis alterā causam cuius esse quæritur. p̄prium est s̄m naturam medium ad cognoscendam quæstionē an est, sicut quod quid est passionis mediū est ad concludendū ipsam esse. & consequenter ex eo potest s̄m naturæ ordinem à priori concludi quæstio an est, quicquid sit de ordine quo ad nos. Si aūt intelligatur de subiecto scientiæ q̄m, tunc nihil concluditur. qm̄ quod quid est subiecti est prius notum ordine naturæ & post ipsum esse, qm̄ quæstio quid est, est prima q̄stio s̄m se, sed non quo ad nos, et cōsequenter ex hoc non sequiᵗ ꝙ non possit à priori p̄bari. Taceant ergo & audiant r̄siones ad argumenta sua.

Ad primum negatur consequentia. & ad p̄bationem diciᵗ ꝙ non semper ex effectu necessario potest probari causam esse, sed tunc tm̄ quando causam esse est minus notum nobis. Oīs. n. demonstratio ex notioribus nobis (si à nobis fieri debet) p̄cedere debet, qm̄ propter quod vnumquodq; illud magis est. In scientia aūt nihil magis notum est q̄ subiectum esse, propter quod in oī scientia vel per se notum est subiectum esse vel à superiori scientia sumiᵗ. vnde in primo physicorum Aristoteles cōtra

Incipit T.c. 13.

negantes subiectū naturalis philosophiæ esse nō à posteriori neq; à priori disputauit, sed ad metaphysicum confugit. & hoc merito. qm̄ negato vel ignorato subiectū

A esse quomodo aliorum dependentium ex eo esse stabilitum assumi poterit. præsertim cum qualibet scientia à subiecto inchoet. Vnde non prouenit ex defectu medij ꝙ scientia non probet suum subiectum esse. sed ex defectu huius conditionis. quia subiectum esse non ponitur vt minus notum sed vt notissimum. Ad confirmationem dupliciter diciᵗ. Primo ꝙ aliud est demonstrare ex proprijs subiectum esse, & aliud est aliquali declaratione patefacere. Neq;. n. hoc negatum est, sed illud vt ex secūdo phy. Ab Auerroi habetur. vbi tentantes demonstrare naturam esse, deridentur, & aliquam innuitionem dari posse non reprehenditur. Tales autem sunt declarationes à simili, quas arguens inducit. Secundo dicitur. ꝙ sicut in primo dictum est. qm̄ in eodem tempore tradiᵗ scientia cum principio scientiæ, quemadmodum principium scientiæ ponendo quod quid est subiecti inuestigatur, quod tm̄ præsupponitur in qualibet scientia à priori, ita subiectum esse in illo principio declaratur. Et sic sciē

Cap. 6. cap. 1. in solutione primi dubij. Ad primū.

B tia proprie dicta supponit subiectum suum esse.

Quomodo quæuis quæstio sit ipsius medij.

CIrca conclusionem & tertiam simul dubitatum. An cum dicitur omnem quæstiōem inquirere medium, intelligatur ꝙ inquirat medium suiipsius quæstiōis siue quæsiti per ipsam, an alterius. Si enim sit sensus, ꝙ quælibet quæstio quærat medium quæsiti per ipsam, statim sequitur ꝙ diffinitio nō immediate inest diffinito. quod est impossibile. patet sequela, qm̄ quando quæritur quid est, quæritur medium quæsiti. Quæsitum autem est ipsa diffinitio. Si autem sit sensus ꝙ quælibet quæstio quærat medium alterius quæsiti. statim sequitur ꝙ non omnis quæstio quærat mediū, nisi quis infinitas dicat esse quæstiones, aut circulariter se inuicem quærentes, quorum vtrunq; est falsum, patet sequela, quia semper esset alterum dare quæsitum, cuius altera quæstio mediū quærit.

Ad hoc diciᵗ ꝙ ambe illæ vniuersales affirmatiuæ sunt falsæ. Neq; enim oīs quæstio quærit medium suiipsius, C neq; omnis quæstio inquirit medium alterius, sed duæ earum. s. si est & quia est. inuestigant suorum quæsitorū media, quoniam quærendo an homo sit. quærimus an sit aliquod medium ad probandum hominem esse, & similiter, quærendo an triangulus habeat tres &c. quærimus si est aliquod medium ad concludendum triangulum habere tres &c. Non enim aliquid horum quærentibus satisfacit simplex responsio affirmatiua, sed oportet medium ostēdere quo hoc teneatur. Reliquæ autem duæ. s. quid, & propter quid. non suorum quæsitorum sed præcedentium media alio modo inquirunt. Interrogantes nanq; quid est homo nōn medium quidditatis humanæ quærimus, sed ipsam quidditatem, quæ medium est in quæstione an est, & similiter in p̄pter quid respectu quæstionis quia. Et aduerte ꝙ cum dicitur omnis quæstio est quæstio medij non est sermo formalis. Tum quoniā sola quæstio propter quid inquirit medium sub ratione medij. Cæteræ autem inquirunt id quod est medium. Tum D quoniam etiam id quod est medium, quæstiones an est & quia est, non primo, sed secundario inquirunt, qm̄ secundario istæ quærunt de ipso quod est medium. vt patet &c. Ad rationes dubitando adductas non oportet aliter respondere, quia neutra pars sustinetur, sed medij processimus.

Disputatiue concludens idem non esse diffinibile & demonstrabile diffōnē & demonstrationē. Cap. 2.

QVomodo autem ꝙ quid est monstratur, & quis modus reductionis, & quid est definitio, & quorum, dicamus, cum dubitauerimus primo de ipsis. Principium vero sit futurorū, quod est cōuenientissimū habitis sermonibus. Dubitare. n. quispiā posset, an ne

est idem & fm idē definitione scire & demōstratione? An impossibile: definitio nāq ipsius quid est esse videt, quid est aūt omne, vniuersale & pdicatiuum: syllogismi vero sunt, hi quidem priuatiui, illi aūt non vniuersales: veluti qui quidem in secunda figura, priuatiui oēs, qui vero in tertia, non vniuersales. Postea neq prædicatiuorū omnium, qui sunt in prima figura, est definitio, vt q omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius aūt ratio, qm̄ scire, est demonstratiue demonstrationem habere: quare, si in talibus est demonstratio, planum q non esset vtiq ipsorum & definitio: sciret.n. posset aliquis & secundum definitionem non habens demonstrationem, nihil enim prohibet non simul habere. Sufficiēs aūt est fides & ex inductione, nihil.n. vnq definiētes nouimus, neq eorum, quæ per se insunt, neq accidentiū. Amplius si definitio, substantiæ quędam cognitio est, talia manifestū q non sunt substantiæ. Quòd igitur nō est definitio oīs, cuius & demonstratio, planum. Quid aūt, cuius est definitio, an ne oīs est demonstratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadē: vnius.n. inquantū vnum, vna est scientia, quare si quidem scire demonstratiuum est demonstrationem habere, continget aliquid impossibile, definitionē nanq habens sine demonstratione sciet. Amplius principia demonstrationū sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes monstratū est prius, aut erunt principia demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonstrabiles. Sed an ne non omnis eiusdē, sed alicuius eiusdem est definitio & demonstratio, an impossibile sit? non.n. est demonstratio cuius definitio, definitio nanque ipsius quid est & substantiæ, definitiones vero apparent oēs supponētes & accipientes ipsum quid est, vt Mathematicę, quid vnitas et impar, & aliæ cōsimiliter. Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, vt q est, aut non est, in definitione vero nihil alterum de altero prædicatur. quemadmodum, neq animal de bipede, neq hoc de animali, neq vtiq de plano figura, non enim est planum figura, neq figura planum. Amplius alterum est quid est, & q est monstrare, definitio nanq quid est significat, demonstratio autem, q aut est hoc de hoc, aut non est. Alterius vero altera demonstratio, nisi tanq pars sit aliqua totius (hoc autem dico, qm̄ monstratum est æquicrus duobus rectis æquales habere, si oīs triangulus monstratus fuit) pars.n. hoc, illud vero totum est: hæc autem ad seinuicem non habent sic ipsum q est, & quid est, non enim est alterius alterum pars. Manifestum igitur q neq cuius definitio, huius omnis

E demonstratio: neq cuius demonstratio, huius omnis definitio. quare omnino eiusdem nullius cōtingit ambo habere. Manifestum igitur est, q neq definitio & demonstratio, neq idem esse possunt, neque alterum in altero, subiecta etenim consimiliter vtiq se haberent. Hęc itaq hucusq dubitata sint.

Summa huius capituli hæc est.

QVomodo quod quid est demonstratur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorū, dicemus opponentes primum de ipsis. Propō.

Vtrum sit idem & fm idem diffinitiooe scire & demonstratione scire.

Noo omne demonstrabile est diffinibile. probaē tripliciter à priori. Et primo qm̄ diffinibile est ipsum quod quid est, quod pdicatiuū & vniuersale est. Demonstrabile aūt non est tale. qm̄ in secunda figura oēs syllogismi F sunt negatiui. & in tertia oō vniuersales. secūda qm̄ oēe omne demonstrabile in prima figura est diffinibile. ver. gratia. omnis triangulus habet tres. &c. qm̄ sequereē q demonstrabile sciretur fm diffinitionē absq demonstratione. Tenet sequela, qm̄ scire demonstratiue est demonstrationem habere, & nihil prohibet noo simul habere diffinitionem & demonstrationem, falsitas cōsequentis ex inductione patet, qm̄ nihil eorū quæ p se, aut per accidens insunt diffinientia vnq cognoscimus. tertio quia diffinibile substantia est, cū diffinitio cognitiooe substātiæ sit. Demonstrabilia autem non sunt substantiæ. Qō cōclo. responsiua.

Nunquid omnis cuius est diffinitio sit demonstratio. Qō ꝯclo

Noo omne diffinibile est demonstrabile. Probaē dupliciter à priori. primo ex radice secundæ rationis suprapositæ. s. qm̄ vnius inquantum vnū est vna sciētia. Sequereē enim aliter hoc impossibile q demonstrabile scireē p diffinitionem absq demonstratione, secundo qm̄ diffini-G tiones suot demonstrationum priocipia. Quorum non esse demōstratiooes ostensum est in primo libro, qm̄ aut erunt principia principiorum io infinitum. Aut primæ diffinitiones erunt indemonstrabiles. T.c.6. t.c.44. questio. rūsiua.

Vtrum euiusdam eiusdem sit diffinitio & demonstratio aut impossibile sit.

Nullum idem est diffinibile & demonstrabile. Probatur tripliciter à priori. Et primo qm̄ diffinitio ipsius qđ quid est & substantiæ est. Demonstrationes aūt omnes supponunt & accipiunt quod quid est, & non demonstrant, vt patet in mathematicis quid vnitas & quid impar. secūdo qm̄ oīs demonstratio aliquid de aliquo demonstrat affirmatiue vel oegatiue. In diffinitione autē nihil alterum de altero prædicatur, nec genus de differētia, nec econuerso. tertio qm̄ alterius altera demōstratio est, nisi sit tanq pars ipsius vt se habent isocheles & triāgulus. Diffinitio aūt & demōstratio alterius & alterius sunt, quorum neutrum est pars alterius, quoniam diffi-H nitio ostēdit quid est, demonstratio autem quia est quæ altera sunt. & alterum non est pars alterius. ꝯclo. responsiua.

Diffinitio noo est demonstratio oeq pars subiectiua ipsius aut econuerso. Probatur à priori. quoniam earum subiecta. i. diffinibile & demonstrabile similiter se haberent, quod conclusum est esse falsum. Cōclo.

Series autem hæc est.

INTENDENS tractare de ipso demonstrationis medio, quod oīs qō quærit, qm̄ ipsum est quod quid est, per diffinitionem significatū, aggrediē tractatum de eisdem propooēs quatuor in exordio huius capituli, quod est principium huius tractatus. & vltimum principaliter exequēs in hęc eodem capitulo tria facit. fm tres qōnes, quas multiplicauit ad idem, disputatiue eas determinando. Quarū ordo satis clarus in summa habetur. Et tādē penultimū vltima conclusione negatiue tetigit.

Annot. CIRCA titulum quęstionis tractatę in hoc capitulo. Aduertendũ est, ꝙ aliquid scitur per demonstrationem
Primo huius. dupliciter, vno modo vt passio. Alio modo vt cõclusio.
T.c.20. Vtrunq;.n.horum vocať quod sciť, seu demonstratur. Et quãuis in primo libro neglecta fuerit differentia inter hæc duo scita, ita vt vnũ eis locum dederimus, qm̃ tunc non variabať propositum ex hoc, nunc tñ nosse expedit ꝙ passio dicit (quod demonstrať) ea rõne, quia est quod de subiecto concludiť. Conclusio vero ipsa diciť (quod demonstrať) non propterea quia ipsa de aliquo concludať, sed q̃a est id quod directe ex p̃missis scitur & quod demonstrationẽ terminat. Item passio est quod scitur, vt incõplexum, conclusio est quod scitur vt cõplexum. In ꝓposito igitur qñ quæritur vtrum idẽ sit demonstrabile & diffinibile potest accipi dupl̃r. Vno modo loquẽdo de demonstrabili ꝑ modum passionis, & sic est sensus, Vtrum idem ſm idem sit scibile ꝑ diffinitionem, & scibile vt passio ꝑ demonstrationem.i.an id quod de aliquo, puta de hoĩe scitur ꝑ diffinitionem, puta ꝙ sit aĩal rationale, sit scibile ꝑ demonstrationem: ita ꝙ aĩal rõnale & sit id quod per diffinitionẽ de hoĩe cognoscamus, & per demonstrationẽ. Et iste sensus non videť intẽtus ab Aristotile hic, vt ex ꝓbatione alterius sensus patebit. Alio modo põt accipi loquendo de demonstrabili per modum conclusionis, & sic est sensus. Vtrum idem ſm idem sit cognoscibile per diffinitionem & conclusio demonstrationis. verbi gratia, Vtrum homo ſm id quod scitur de eo ꝑ diffinitionem possit sciri, vt conclusio demonstrationis, i. an significatum ꝑ diffinitionem possit esse significatum ꝑ conclusionẽ demonstrationis. & hic sensus est ſm mentẽ Aristotelis, vt ex quatuor patet. primo ex secũda rõne ad primam conclusionẽ. Assumit siquidem ibi ꝙ demonstrabile est totum hoc, (Triangulus habet tres &c. & quia hoc nõ est diffinibile. secũdo ex secũda rõne ad tertiam conclusionẽ, vbi assumit ꝙ demonstratio p̃dicationẽ alicuius de aliquo scit. Diffinitio aũt omni caret p̃dicatione, quia nec genus de differẽtia, nec differẽtia de genere in ea p̃dicatur. tertio qm̃ q̃stio mouenda in sequẽti capitulo inquiret, vt ibi patebit, an diffinitio sit demonstrabilis passio. quarto, qm̃ præsens q̃õ est de subiectis, seu de obiectis ꝓpriis diffinitionis & demonstrationis. cõstat aũt ꝙ proprium obiectũ scientiæ ꝑ demonstrationem est ipsa cõlcusio, & per diffinitionẽ est ipsa substãtia rei. Potest ẽt aliter neutrum sensum abigendo dici ꝙ quæstio altior est, & quærit an sumpta quacunq; re, siue subiecto, siue passione id quod cognoscitur de illa ꝓcessu diffinitiuo sit oĩno idem quod illud quod cognoscitur de illa ꝓcessu demonstratiuo. hoc.n.
T.c.3. est dicere, vtrũ sit idem ſm idem diffinitione & demonstratione scire, siue illud attingať à demonstratione, vt conclusio, siue vt passio, siue quocũq; alio modo. Et hic absq; dubio est vere intentus sensus, qm̃ quæstio ista nõ determinatur vsq; ad capitulũ septimum. vbi diceť qũo idem ſm idem põt attingi à diffinitione & demonstratione, & qũo non. Et in principio illius capituli expresse
circa t.c.8. Aristoteles dicet se examinare velle quid bene & quid male dictũ sit ab hoc capitulo illucusq;. vnde rõnes adductæ ad ꝓbationem illius particularis sensus efficaces nõ sunt contra hoc. qm̃ Aristo. disputatiue quærens veritatem sub quęstione vniuersali optime ꝓcessit arguẽdo ad sensus particulares veros, ꝓbando. s. ꝙ significatum diffinitionis nõ est ipsa cõclusio, nec est ipsa passio, vt conclusa. i. vt inhærens (ſm.n. inhærentiam per demonstrationem scitur) nec ipsum subiectũ ſm aliquid sibi inhærens. hæc.n. oĩa ex adductis rõnibus concluduntẽ vt facile est deducere. qm̃ hæc absq; cõplexione & p̃dicatione sciri nõ possunt. Res aũt à diffinitiõe absq; p̃dicatiõe & complexiõe attingiť. & tangũtur sic excellentiori modo propria obiecta demonstrationis & diffinitionis. s. natura & esse rei. In quo autem differat præsens quæstio à sequente. in capitulo succedente dicetur.

A Quomodo quod quid est sit vniuersale & prædicatiuum.

CIrca primam rõnem pro prima conclusione dubitatiuncula quædam occurrit ex eo quod hic dicitur, ꝙ T.c.19.
quod q̃d est vniuersale est & prædicatiuũ. Superius aũt in prĩo libro dictũ est, ꝙ termini. i. diffõnes neq; vniuersales neq; particulares sunt, neq; affirmatio, neq; negatio in eis est. Ad hoc facile diciť. primo ꝙ quia diffinitio formaliter nihil horũ habet, virtual̃r aũt vtrũq; habet, ideo diuersimode oĩa verificanť. secũdo ꝙ quia diffõ ſm se nihil horum habet, applicata aũt diffinitio vtrũq; habet, ideo diuersis rationibus oĩa verificantur &c.

CIRCA primam rõnem pro secũda cõclusione aduertendum est, ꝙ illa ꝓpositio vnius, inquantum vnum est, Annot.
vnica est sciã, est vera loquendo de scientia, quã res scibilis ex se exigit, seu generaĩ: qm̃ res sicut se habet ad esse ita se habet ad cognosci quãtũ est ex se. Et ꝓpterea si res vna est vt sic, vnicũ exigit cognitionis suæ modum, ex parte aũt nostri non inconuenit plurificare modos cognoscen-
B di vnicam rem, & ideo loquendo de cognitionis modo ex parte nostri, propositio illa non est necessaria.

Disputatiue concludens quod quid est non esse demonstrabile. Cap. 3.

IPsius vero quid est, est ne syllogismus & demonstratio, aut nõ est, quemadmodum nunc rõ supposuit? syllogismus.n. aliquid de aliquo monstrat per medium, ipsum vero quid est, & proprium est, & in eo ꝙ quid est prædicať, hæc aũt necesse est cõuerti. Si enim A ipsi C propriũ est, planũ, ꝙ & ipsi B, & hoc ipsi C, quare oĩa ad inuicem. verumenimuero & si A, in eo ꝙ quid est inest omni B, & vniuersaliter B de oĩ C in eo
C ꝙ quid est dicitur, necesse & A in eo ꝙ quid est de C dici. si vero non sic aliquis accipiet duplicans, non necesse erit A de C prædicari in eo ꝙ quid est: sed si A quidem de B in eo ꝙ quid est, ipsum vero B non de quibuscunq; in eo ꝙ quid est, ipsum aũt quid est ambo eadem habebunt: erit igitur & B de C ꝙ quid est. si itaq; ipsum q̃d est & ipsum quid erat esse ambo habent, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse. Et omnino, si est monstrare, quid est homo, sic C homo, A vero quid est, siue animal bipes, siue aliud quid: si itaq; syllogizabitur, necesse est A de B oĩ prędicari, huius aũt erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid est homo: accipit igitur quod oportet monstrare, nanq; & B est quid est
D homo. Oportet aũt in duabus propositiõibus, & primis & ĩmediatis considerare, maxime.n. manifestũ, quod dicitur, fit: qui igitur monstrãt per id, quod conuertitur, quid est anima, aut q̃d est homo, aut aliud quodcunq; entium, quod ex principio est petunt. quemadmodũ, si aliq̃s existimat & animam esse idem sibiipsi causam viuendi, hoc aũt numerum ipsum seipsum mouentem, necesse est.n. petere aĩam, ꝙ numerum esse ipsum seipsum mouentem sic, vt idem existere. Non enim si A sequitur B, & hoc C, erit A quod quid erat esse ipsius C, sed verum erat dicere, erit solum, neque si est A quod quid est, &

de B

de B prædicatur omni, hoc enim, quod est animali esse, prædicatur de eo, quod est homini esse: verum enim est omne homini esse animali esse, quemadmodum & omnem hominem animal esse, sed non sicvt vnum sit. Si igitur non sic acceperit, nō syllogizabitur, ꝙ A est ipsi C quod quid erat esse, & substantia: si vero ita acceperit, prius erit acceptum C quod quid erat esse ipsius B, quare non demonstratum fuit, hoc enim in principio accepit.

Summa huius capituli hæc est.

Qō primū suppositū. VTrum ipsius quod quid est sit syllogismus aut demonstratio, aut non.

Syllogismus aliquid de aliquo per medium mostrat.

Secundū. Quod quid est proprium est, & in eo quod quid est prædicatur. & consequenter conuertibiliter.

Tertium. Syllogismum monstrantē quod quid est ex oībus terminis suis cōuertibilibus constare necesse est & talibus, ꝙ primū insit in eo quod quid est medio & mediū insit in eo quod qd est tertio. Probaē prima pars in terminis A primo C tertio a medio: qm̄ primum ꝓprium est tertij, secūda vero pars in eisdē terminis, qm̄ sic duplicās quod qd est concludit, aliter aūt non: qm̄ licet primū sit quod qd est mediȷ̄, nō sequiē ipsum esse quod quid est tertij.

ꝯclō rñsiua Quod quid est non est demonstrabile. probaē ex præmissis sic. Si quod quid erat esse ambę p̄missę habent, in medio est quod quid erat esse tertij priusquā in cōclusione, & sic accidit assumere ꝓbandum. Patet sequela in terminis generalibus eisdem applicatis ad speciales. s. hominem vt tertium & quod quid est eius vt primū, qm̄ erit quod quid est hoīs etiam medium. probatur secundo in duabus ꝓpositionibus & primis & terminis immediatis & conuertibilibus. verbi gratia, Anima sit tertium: sibi ipsi causa viuendi, sit primum: & numerus seipsum mouens mediū: oportebit repetere aīam esse quod vere est, petendo numerum seipsum mouētem sic, sicut idem qm̄ nec si primum cōsequaē medium & mediū tertiū. sequiē ergo primū est quod quid erat tertij, sed absolute. ergo primum inest tertio. nec si primum sit quod quid est. & vlr prædicatum de medio, qm̄ quod quid est aīalis diciē de hoīs quod quid est, sicut aīal de hoīe, non tñ sic, sicut quod vnū est. Quia ergo sic oportet repetere, si hoc non fiat non syllogizabitur primū esse quod quid est tertij. Si aūt fiat demonstratio non est, sed acceptio principij.

Series autem hæc est.

SECVNDVM propositorum exequi intēdens longo tractatu tria in hoc capitulo facit &c.

Primo quæstionem mouet de vno speciali modo introductionis ipsius quod quid est. secūdo tria præmittit necessaria ad rñdendū. quorum primum & tertium prædicati quæstionis qualitatem declarant. secundum autē subiecti eiusdem. Vltimo negatiue rñdet quæstioni, dupliciter responsiuam conclusionem manifestans.

Annot. CIRCA quæstionis titulū aduertēdum est, vt sciatur sensus quæstionis, & quō differat à p̄cedenti, ꝙ ipsum significatum diffinitionis cuiusq; potest dupliciter accipi. Vno modo absolute seu sm̄ se. Alio modo vt est quod quid est huius: puta circuli vel hoīs. Differt aūt nō parū altero modo ipsum accipere. Si. n. absolute id quod importaē per diffinitionē inspiciaē, neq; veritas, neq; falsitas, neq; affirmatio, neq; negatio inueniē, sed sola prima operatio intellectus illuc aditū habet. Si aūt sumatur vt est huius. i. appliceē ad tale diffinibile, iam veritas vel falsitatis & affirmatio fit, & consequēter. secunda & tertia operatio intellectus circa illud negociari possunt. De quod quid est igitur, quod per diffinitionē cnostat significari, duplex est quæstio ab Aristotele mota sm̄ eius duplicē

E acceptionem, & quæstio quidem prima in capitulo præcedēti tractata, de ipso absolute sumpto quæsiuit an posset attingi demonstratiōe, vt ex dictis ibi approbatis patet. Præsens aūt de ipso relato ad id cuius est inquirit an possit demonstratione sciri ipsum esse huius quod quid est, i. an applicatio diffinitionis, vt sic ad diffinitū, possit p demonstrationem sciri &c. Notanter aūt diciē (vt sic) qm̄ præsens quæstio nō est an id quod significaē p diffinitionē possit ꝓcessu demonstratiuo concludi ꝙ insit rei significatæ p nomen diffiniti. puta, an possit demonstrari ꝙ homo sit aīal bipes, vt ex textu colligiē & ab oībus expositoribus vnanimiter diciē: sed an id, quod significatur p diffinitionē, possit ꝓcessu demonstratiuo concludi ꝙ insit, vt quod quid est seu per modum quo quod quid est inest ipsi rei significatæ nōie diffiniti. vnde quęstio ista est formaliter de modo inexistētiæ, an possit demonstrari & non de ipsa inexistētia simpliciter, & hoc sonāt verba Arist. ꝑspicaci intellectu formaliter accepta. (dixit. n. ipsius aūt quod quid est, vtrū syllogismus &c.) Sicut. n.

F quod quid est alicuius nescire qs diciē, si sciat totam eius diffinitionē, & nesciet esse illius cōpletam diffinitionē, qm̄ materialiter habet quod quid est, non formaliter. i. scit illud quod vere est quidditas illius, sed nō scit ꝙ sit illius quidditas, ita non diciē demonstrari quod quid est alicuius de illo nisi demonstreē quod sit illius quod quid est: hoc. n. est demonstrare quod quid est inquātū huiusmodi, seu formalr &c. Et qa sermo Aristotelis formalr intelligēdus est, ideireo ex verbis ipsis sensum declaratū insinuauit &c. & sic patet quid q̄ratur, & quæ sit inter quæstiones has differentia. Nec propterea dissentimus à S. Tho. qui non istā videtur assignare differentiam, qm̄ ea quā ipse dedit, differentiam nostram nō excludit. Imo adiuuat dum docet ꝙ prima quæstio quærens distinctionem diffinibilis à demonstrabili declarauit id quod sub diffinitione cadit esse quod quid est. secunda autē circa proprium modum tradendi illud solicitatur.

G *Dispositio demonstrationis concludentis quod quid est.*

CIrca tertium suppositū ab Aristo. dubitatio nō parua est. an intendat Aristoteles dicere ꝙ syllogismus debens concludere quod quid est, oportet ꝙ habeat terminos tales ꝙ primū sit quod quid est mediȷ̄, & medium sit quod quid est tertij, & hoc sufficiat: An intendat dicere ꝙ talis syllogismus debet habere terminos ordinatos tam in præmissis, q̄ in conclusione, ita ꝙ primū dicatur de medio cum hac conditione addita. s. in eo quod quid est, & similiter medium dicaē in minori de tertio cū illa additione. s. in eo quod quid est, & sic concludaē primū de tertio, cum eadē conditione addita. verbi gratia, An syllogismus demōstratiuus quod quid est hoīs, puta aīal bipes esse quod quid est hoīs debeat sic fieri. A. est aīal bipes in eo quod quid est: Homo est A in eo quod quid est: Ergo homo est animal bipes in eo quid est. Vel sufficit ꝙ fiat absq; tali additione vtendo ipso A primo quod qd est medio hoc modo A est animal bipes: Homo est A: Ergo homo est animal bipes.

H Est aūt ratio dubitandi qm̄ Themistius: Auerrois: Boetius, &. S. Tho. nihil dicit de illa conditione apponēda. Albertus aūt magnus quē sequiē Egidius, illam apponit. Textus vero vtriusq; expositionis capax videē, quarum tñ secunda primā non admittit. Ad euidentiam huius dubitationis in qua libenter ipsos disceptantes audirē, q̄ me medium ponn, tria videnda sunt. Primo quæ sit vis syllogismi cum illa conditione ab Alberto facti. secundo quæ sit vis syllogismi, quē faciunt alij supradicti & an sufficeret ad concludendum quod quid est. tertio an vtraq; expositio saluari simul possit &c. Vis syllogismi cum cōditiōe quod quid est adiecta est differentia inter ipsum & alium sine tali additione cognosci sic potest. Si enim syllogizetur simplr A de C per B nihil aliud concluditur nisi ꝙ insit C vt patet ordinādo in primo primæ B est A, C est B ergo C est A. Si autem additur in qualibet præmissa, ly in eo

quod

quod quid, tunc non solum concludetur. s. q A insit e: sed
ēt q tali modo insit, queadmodum. s. quod quid est inest
ei cuius est, seu diffinitio diffinito. talem siquidē modū
addit. ly in eo quod quid, supra suam p̄iacentem. Vnde
arguendo sic B est A in eo quod quid : C est B in eo quid:
ergo C est A in eo quod quid. manifeste & explicite con-
cludit A esse quod quid est ipsius C. Est igit vis talis syllo
gismi, explicite probare quod quid est de eo cuius est.

Syllogismi aūt ab alijs facti vis ſm quid manifesta. &
ſm quid latens est. Manifesta quidē est, quo ad hoc q cō
cludit necessario id quod est. quod qd est de eo cuiua est.
Si. n. primum est quod quid est medīj, et mediū est quod
quid est tertij, necessario sequit primum esse quod quid
est tertij. oppositum nanq nō est intelligibile. Latet aūt
hic, an ex vitalis p̄cessus ipsum quod quid est, quod con
cluditur concludat, vt quod quid est illius, ita q ex hoc
cognoscatur, hoc esse quod quid est illius. Est aūt causa
latitationis qm̄ (vt dictum est) syllogismus sine cōditiōe
simpliciter primum inesse. tertio cōcludit & non modū
inexistēdi, ex opposito aūt intellectus cōuincit assentire
q primum sit quod quid tertij, si nouit primū esse quod
quid est medīj, & mediū tertij. Et hoc mihi rationabilius
apparet, ita q syllogismū factum ex talibus terminis nō
solū concludere fateor, quod quid est materialiter, sed ēt
formaliter. Quod sic suadeo. ex p̄positionibus per se seq-
tur cōclusio per se non solū materialiter, sed ēt formaliter. i.
nō solum quæ sit per se, sed cognoscitur ex vi talis syllo-
gismi q sit per se absq eo q addatur ly per se in p̄missis.
ergo ex p̄positionibus quod quid est (vt sic liceat loqui)
sequit conclusio quod quid est formaliter absq vlla ad-
ditione. antecedens est notū. qm̄ nunq generat habitus
scientificus nisi cognoscat p̄dicatum conclusionis per se
inesse subiecto ex p̄missis, & tm̄ nulla scientia assumit p̄-
missas cum illa conditione per se. non. n. dicit geometra,
oīs figura rectilinea, habet p se tres angulos equales &c.
Sed simpliciter, oīs figura habet tres, & similiter in alijs.
Cap. 18. Consequentiam aut nescio quare possit aliquis inficiari,
cum ly per se notet modum inexistēdi nō minus q̄ ly in
T.c. 6. eo quod quid. Amplius (in primo dictū est) q ad scire
nō sufficit conclusionē esse necessariam, sed oportet scire
ipsam esse necessariā. Et ex necessarijs p̄missis syllogizā-
do absq ly necessario insit subiecto necessario, q in p̄mis
Vbi supra. sis ponatur ly necessario. patet antecedēs pro prima par
te ex primo libro, & pro secūda parte ex exercitio scien-
tiarum. nulla. n. scientia assumit p̄missas cū ly necessario
(nisi forte qñq gratia materiæ &c.) & tm̄ oēs demonstra
tiones earum scientiam generant. tunc vltra, necessariū
dicit modū quo p̄dicatum subiecto inest. Et ad hoc q p̄-
dicatum sciatur necessario inesse non exigitur ly neces-
sario. ergo quod quid est quantūcūq importet modum
inexistendi nō exigit, q ex p̄missis cum tali conditione
cōcludatur, sed sufficit q in vtraq p̄missa quod quid est
assumatur. sicut ibi q vtraq p̄missa sit necessaria, conse-
quentia non aliter p̄batur q̄ superius. Et cōfirmatur.
quia si syllogismus aliquis ex vi p̄missarū infert ſm rem
ipsum quod qd est, si ex eo nō cognoscat illud esse quod
quid est eius de quo concluditur, hoc nō p̄uenit ex defe-
ctu talis processus syllogistici, sed ex eo q p̄missæ minus
penetrantur q̄ oporteat. Si. n. cognoscerentur ſm q co-
gnoscibiles in se sunt, sicut ex natura sua inferunt quod
quid est illius, ita in cognitione nostra illud generarent.
Patent manifeste hæc oīa in similibus. puta qñ cōclusio
necessaria infertur ex præmissis necessarijs, & nō cogno
scitur illius necessitas &c. Constat aūt ex dictis q syllo-
gismus cuius primum est quod quid est medīj, & mediū
est quod quid est tertij, necessario concludit primū esse
quod quid est tertij. Ex tali. n. ordinatione terminorū ne
cessario hoc sequitur ergo q nō cognoscatur ex hoc syl-
logismo, primum esse quod quid est tertij, hoc nō est ex
defectu syllogismi, sed quia nō penetrant p̄missæ. Syllo-
gismus ergo talis ex p̄pria vi quod quid est formaliter

A concludit. Signum autē huius est, q siquis formans talē
syllogismū B est A: C est B: ergo C est A intellectualiter vi-
deret esse quod quid est ipsius B & B quod quid est ipsius
C non posset subterfugere quin videret A esse quod quid
est ipsius C. Et forte p̄pter hoc aliqui declināt ab hac via.
quia. s. non aduertunt q demonstratio fit ex notis ſm in-
tellectum, & nō ex vocibus, ita q oportet demonstrato
rem intellectualiter intueri, non solū quod vocibus in p̄-
missis positis significat absolute, sed conditiones & mo-
dos significatæ rei, aliter demonstratio nō fit. nō. n. opor
tet demonstrātem triangulū habere tres solū intelligere
significatū p̄missarum absolute, puta q habeat angulos
extrinsecos equalentes &c. sed ēt q hoc habeat necessa-
rio & p se, aliter nō vere demonstraret, quas tm̄ cōditio-
nes nō oportet vocibus p̄prijs in præmissis notare. & sic
patet via syllogismi à. s. Tho. & alijs facti, & q sufficiēs
est ad concludendum quod quid est formaliter &c. Nec
obstat illud quod in oppositū adductum est, s. q syllogis-
B mus sine tali cōditione in hoc differt à syllogismo cū con
ditione adiecta quod ille concludit inesse, hic vero inesse
& modū. Hoc. n. intelligēdū est loquendo de syllogismo
simpliciter & nō contracto ad tales terminos, quales su-
pra diximus. s. quod quid est &c. Quo ad tertium p̄posi
torum, quod minus libēter exequor. qm̄ odiosa est cōpa
ratio. videt mihi q textui cōformior expositio sit The-
mistij & aliorū doctorum q̄ altera. & q vix saluare simul
possunt. principiū horum ostendit duobus. Primo ex
consueto modo loquēdi Arist. nunq. n. cum dicit aliqd
p̄dicari in eo quod qd est. glosatur idest cū illa explicita
cōditione in eo quod qd, sed intelligitur q illud p̄dicatū
sit tale q habeat se ad subiectū: vt quod qd est, etsi vbili-
bet sic intelligitur. & hic sic intelligēdo falsitas nō inue-
nitur. quare aliter hic exponendū est. Secūdo ex eo q
verbū illud textus, quod forte occasio fuit alterius expo-
sitionis. s. si vero aliqs nō accipit sic duplicans &c. conuē
nienter à. s. Tho. & Boetio exponitur. Imo Arist. ipse sic
C exponendū ex his, quæ subdit insinuauit. subdit. n. ime-
diate, q si primū sit quod qd est medīj, nō p̄pter hoc seq-
tur ipsum primū esse quod qd est tertij. & ideo oportet
vtranq p̄missarum assumere quod qd est. Et postmodū
cōplens ceptā doctrinā expressius nostro fauēs p̄posito
subdit q si primum sit quod quid est in se & insit essen-
tialiter medio, quod est quod quid ē tertij, nō tm̄ vt oīno
idem illi nō sequitur primū esse quod quid est tertij &c.
& dat exēplum de quod quid est aīalis. & quod quid est
hoīs, & hoīe. & statim subdit. Siquidem igitur nō sic ac-
cipiatur nō syllogizatur primū esse quod quid est tertij.
si aūt sic petitur, ex hoc suadetur p̄positum sic. Si intēde
bat q ex vi reduplicatiōis fieret syllogismus quod quid
est, & q oportet assumere semp cum illa reduplicatione,
vel cōditione, in eo quod quid est, vt quid solicitua fuit,
primo q ēt medium oportet esse quod quid est tertij. &
deinde q primū debet esse quod quid est medīj sic sicut
vnū, ipsa nāq reduplicatio hæc explicite ostēdebat. alias
D falsitas fuisset in maiori & in minori &c. Et præsertim q
penitus nō meminit talis cōditionis in toto hoc capitu-
lo. q sit sic apponēda. & tm̄ est principale quod erat dicē
dum. Qñō aūt hę duæ expositiones simul saluari possint
fateor me nō videre, qm̄ si cōcedat syllogismū à. s. Tho.
formatū sufficere, sup̄fluum erit addere illā cōditionem.
Si aūt dicatur illā conditionē esse necessariā falsum esset
syllogismū illū sufficere. Possent tm̄ sic adunari vt neutra
alterā elideret, q ille syllogismus sufficiēs acceptaretur,
& q iste ad maiorē exp̄ssionē inuentus diceretur, & hoc
Alberti verbis, in fine capituli consonum videtur in pe-
nultimo notato.

Num per terminum non conuertibilem syllogizari possit
proprium de eo cuius est proprium.

Circa probationem primæ partis eiusdem suppositi
dubitatiuncula quędam occurrit. vnde sequatur, pri
mum est proprium vltimi, seu tertij: ergo etiam mediū,

&

& consequẽter ergo oẽs termini talis syllogismi sunt cõuertibiles, nunquid nõ potest syllogizari ꝓprium de eo cuius est ꝓprium per terminũ non conuertibilem. Ad hoc breuiter dicit̃ ꝙ consequentia clara est (loquendo de conclusione vl̃i) de qua est sermo, quia aliter non concluderetur ꝓprium de suo subiecto. patet aũt claritas sequelę, ex eo ꝙ vl̃is affirmatiua non nisi in primo primæ syllogizatur, in quo oportet mediũ sub primo & supra tertium esse, & ideo si extrema sunt conuertibilia, medium non potest excedi à primo, aliter non vl̃r prædicaret̃ de tertio, & simul non debet excedere tertiũ, alias non vniuersaliter subĳceretur primo &c. optime ergo dixit, ꝙ quia primum est proprium tertĳ, oportet syllogismum esse ex omnibus conuertibilibus.

Num processus, quo vna diffinitio per aliam probatur sit petitio principĳ.

CIrca rõnem quam adducit Aristoteles ad probandũ ꝙ quod quid est, non sit demonstrabile, Dubitatur an syllogismus quẽ concludit peccare ſm petitionẽ principĳ sit ille qui demonstrat vnam diffinitionem de diffinito per aliam. an non? hinc. n. & inde ratio est dubitandi, qm̃ si talis processus petit principium, ruit non parua pars demonstrationũ, qm̃ pluries vna diffinitio demonstratur per aliã. & si talis ꝓcessus nõ petit principium, qs est ille ꝓcessus quem hic reprobat Aristoteles? In hac dubitatione quatuor (si Deus illuminare dignabit̃) videnda sunt. Primo, ꝙ ꝓcessus formatus ab Aristotele, si peccatum petendo non incurreret, esset demonstratiuus ipsius quod quid est formaliter. secundo ꝙ talis ꝓcessus assumit duas diffinitiones eiusdẽ. tertio quõ in tali ꝓcessu accidat petitio principĳ. quarto quid dicendũ sit ad quęsitum &c. Primum horum ex quatuor apparet vltra ea, quæ supra diximus. primo ex eo, quod Aristo. expresse dicit in textu, ꝙ si sic syllogizabitur, concludetur vere primum esse quod quid est tertĳ. Et subdit expresse, ꝙ si aliquid horũ dimittat̃ syllogizabitur quidem ꝙ primũ insit tertio, sed non in eo quod quid est. secũdo patet ex eo ꝙ si p̃dictus processus peccaret in hoc, ꝙ non concluderet quod quid est formaliter, cũ hoc tñ ab Aristo. inquiratur, nulla erat melior via impugnandi ipsum, q̃ dicere, ꝙ non est efficax, quia non concludit primum esse quod quid est tertĳ formaliter, quod tñ nunq̃ dixit, sed potius oppositum, vt clare patet in textu. tertio apparet ex verbis. S. Tho. diuidẽdo textum dicẽtis. primo dicit qualẽ oportet esse syllogismũ concludentem quod quid est, si hoc sit possibile: quasi diceret docere vult qualis deberet esse syllogismus, qui nõ põt inueniri. quare &c. quarto patet idem ex illa regula antepraedicamẽtali (qñ alterũ de altero p̃dicatur. Si. n. medium in eo quod quid est p̃dicatur de altero vltimo, & alterũ. s. primum p̃dicat̃ de medio in eo quod quid est, necesse est primũ p̃dicari de vltimo in eo quod quid est, & est cõsequentia formalis & optima, aliter fundamenta syllogismorum aliunde sumat, qui scit. Est ergo ꝓcessus impugnatus ab Aristo. sufficiens ad concludendũ quod quid est cum petitione tñ principĳ vt dicet̃, & sic patet primum. Secundum aũt. s. ꝙ talis ꝓcessus assumat duas eiusdẽ diffinitiones. Ex tota textus serie clare habet̃, qm̃ nihil aliud intelligie per ly in eo quod quid est, nisi ꝙ sit diffinitio illius &c. quod quid est nanq; & diffinitio conuertibilia sunt &c. expresse quoq; dicit̃ in textu ponendo talem ꝓcessum in terminis, quod ꝙ quid est hoĩs de homini mõstrãdũ sic est, puta aĩal bipes de hoĩe, erit alia rõ media, cui prima vl̃r inest. Et postmodum adducunt̃ in exẽplum, aĩa et duę eius diffinitiones, ſm viam platonicã, Nec põt obstari dicendo, & ꝙ Aristoteles ponit duas quidem diffinitiones assumi, sed non eiusdẽ, sed alteram alterius. Hoc. n. puerile est, qm̃ ratio media est necessaria diffinitio tertĳ cum p̃dicetur de ipso in minori. & ratio prima est etiam rõ tertĳ, cum concludat̃ esse quod quid est eius in cõclusione &c. & sic patet secundum. Tertium aũt quõ. s.

E in tali ꝓcessu accidat petitio principĳ &c. tripliciter intelligi potest. Vno modo ꝙ petatur principium quantũ est ex natura rei, licet non quo ad nos, vt enim (in primo libro diximus.) Si res ipsas absq; distinctione quæ ex intellectu nostro ꝓuenit intuemur, vnius rei vnica tñ est diffinitio, & nõ est ibi ex rei meritis aliquis discursus, sed ab eodẽ ad idem ſm rẽ rendit̃, licet ſm eos quos nos formamus conceptus à notioribus nobis ꝓcedendo, nõ peccemus. & hoc modo est ibi petitio principĳ ſm se, sed nõ quo ad nos &c. Alio modo potest intelligi, vt sit ibi petitio principĳ non ſm ipsas propositiones, sed ſm id quod principaliter & formaliter quærit̃. Com. n. demonstrat̃ A eẽ quod quid est ipsius C quia est quod quid est ipsius B quod est ipsius C quod qq est, non petit̃ ipsa cõclusio. s. A esse quod quid est ipsius C qm̃ nunq̃ hoc assumit̃, sed assumitur aliud quod quid est ipsius C & ꝓpter hoc dixi ꝙ non est petitio principĳ ſm ipsas ꝓpositiones, quia tñ in tali ꝓcessu assumitur quod quid est ipsius tertĳ & eius **F** quod quid est principaliter quærit̃, ideo dixi ꝙ petitur id quod principaliter & formaliter quærit̃, petitur siquidem ſm veritatem in tali processu, quod quid est ipsius minoris extremi, non tñ illudmet quod concluditur, & qm̃ nunc agitur de demonstratione quod quid est de eo cuius est simpliciter, & nõ de demonstratione huius vel illius quod quid est, ideo peri dicit̃ quod principaliter & formaliter quærit̃ &c. Tertio modo põt intelligi, vt quia ſm veritatem quod quid est. nõ est quod quid est, sicut nec diffinitionis est diffinitio, aliter ꝓcederet̃ in infinitũ. Si syllogismus ita ordinet̃, ꝙ primũ sit quod quid est mediĳ, & medium vltimi, quod quid est, erit quod q̃d est, & qm̃ hoc ſm veritatem non inuenit̃, sequit̃ ꝙ inter illa duo quod quid est nõ erit nisi vocalis differentia & sic erit manifesta petitio principĳ &c. dum nõ solũ idem ſm rem, sed ẽt formaliter solis vocibus differẽs petet̃ & forte cõclusio insinuauit ꝑ illa verba, sic sicut idẽ. hæc de tertio. Quartum aũt quod principaliter quærit̃ fateor **G** me nõ plene videre. Vnde ſm ꝙ mihi nunc occurrit ꝓsequar, dicturus alias aliter si veritas aliter apparebit. Dico igitur ꝙ ꝓcessus ille, de quo nunc est sermo, nõ est discursus consuetus quo cõsueuimus diffinitionẽ vnã per aliã probare, vt in secundo de aĩa fit, & in primo huius factũ est. Talis siquidem ꝓcessus, vt expresse habetur à S. Tho. inferius in illo capitulo (iterũ aũt speculãdũ &c.) non sufficienter demonstrat, ꝙ id quod concludit̃ sit q̃d quid est illius de quo cõcludit̃, licet aliquod ipsius quod q̃d est syllogizet &c. ꝓcessus aũt formatus hic ab Arist. vt rõnibus & ex textu deductum est, ipsum quod quid est demonstraret, nisi peccatũ petitiõis accideret. Quare aũt consuetus ꝓcessus ex vna diffinitione ad aliã non sufficienter demonstret, in supra dicto tangetur capitulo.

Ad id autẽ quod obĳciendo quærebat̃. s. quis igit̃ ille ꝓcessus est quẽ hic reprobat Arist. dicitur ꝙ est ꝓcessus ille de quo directe loquit̃ tertia expositio supra data. ad declarandũ quo modo interueniat petitio principĳ. s. qñ **H** primum assumit̃ vt vere quod quid est mediĳ, & mediũ tertĳ. Talis siqdem ꝓcessus impossibilis est ſm veritatẽ, qñ non sunt ibi tres termini nisi ſm vocem, & ideo petitio principĳ. Horum oĩum quæ in hoc capl̃o diximus, conuictus ex rationibus adductis, & auctoritate vltima S. Tho. nõ absq; dubitatione, vltimã determinationem teneo, & cætera illi conformia, rogans vt nullus temerarius iudex accedat, sed vt postq̃ vtriusq; partis rationes aspexerit liber censor adueniat, grãsq; illi ex tũc ago &c.

Relinquitur autẽ propterea adhuc in intellectu meo dubitatio, eo ꝙ nõ clare video Aristotelem illũ ꝓcessum impugnare quẽ diximus. Albertus tñ magnus me plurimum consolatus est nunc, cũ in ipso aduerti eũ hoc idẽ sentire, & quã excogitaui & posui tertiam expositionẽ suã quoq; fuisse percepi. Dubito quoq; ꝓpterea quia nõ habeo adhuc rõnem mihi satisfacientẽ, quare ꝓcessus ex vno q̃d quid est concludẽs aliud, nõ sit demonstratiuus ipsius

primo huius c.3.

T.c.24. 25.
t.c.5.
T.c.8.

Cap.7.

ipsius quod quid est. vt. S. Tho. expresse dicit, & ex Aristo. sumi potest, qm̃ ipse demonstrationem inutilem ad concludendũ quod quid est determinabit, quo modo. n. hoc potest stare cum oĩbus rõnibus supradictis concludentibus ꝙ ex duobus quod quid est necessario sequitur
Cap. 7. quod quid est: in illo tñ vt dictũ est capitulo de hoc secũdo aliquid dicetur. Siquis tñ quia Aristo. disputatiue loquit̃ in hoc capitulo intelligere vult p̃dicta disputatiue prolata, & propterea forte ab antiquis expositoribus non discussa, & dicit ꝙ Aristoteles loquit̃ hic de ꝓcessu cõsueto quo vna diffinitio demonstrat̃ per aliam, debet talis tria facere. primum est, declarare, quo modo in tali ꝓcessu appareat petitio principij. & hoc facile facere poterit, sequendo secundã expositionẽ adductã vel primã. 2m est reddere causam, quare si talis processus 2m veritatem non est repellendus ꝓpter hunc defectum. s. petitionis principij, sed ꝓpter alium. s. quia non sufficienter probat, ꝙ id quod cõcluditur sit quod quid est illius de quo cõcluditur, quare inquã ab Aristotele sit repulsus absq; alia ratione, nunquam. n. in tota huius libri serie alia ratione reprehendisse inuenitur, ꝓcessu demonstratiuo cõcludi quod quid est, nisi quia petitio interuenit. & hoc non facile quisquã faciet, præsertim quia vt in primo de
Cap. 5. aĩa cõmento. 5. dicitur, opinio ꝙ demonstratio concluderet quod qd est, est prima inter solẽnes opiniones, e& quã tenuit Hippocrates. nec est consuetudinis Aristotelis repellere opinionem contrariam, absq; aliqua vera rõne. Tertium est ꝙ oportet talem respondere & satisfacere rationibus inductis quibus probatum est, ꝙ ꝓcessus, cuius hic meminit Aristo. scilicet qñ primum est quod quid est medij, & medium est quod quid est vltimi, necessario concludit & demonstrat, quod quid est de eo cuius est, cum petitione tamẽ principij &c. & hoc difficile adeo mihi videtur ꝙ nullam ad hoc video viam &c.

Disputat, quòd per syllogismum diuisiuum non potest concludi quod quid est. Cap. 4.

C VErumenimuero neq; p diuisiones via syllogizat, quemadmodũ in resolutione circa figuras dictum est: nusq̃. n. necessarium fit rem illam esse, cum hæc sint, sed quemadmodũ neq; inducens demonstrat, non. n. oportet conclusionem interrogare, neq; in eo ꝙ datur esse, sed necesse est esse, illis existentibus: etenim si dixerit respondens, an ne homo aial, aut inanimatum: postea accipiat aial, non syllogizatum fuit, rursus omne aial, aut pedestre, aut aquaticum, accipiat pedestre, & hominem esse totum aial pedestre, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc: differt aũt nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim est. Non syllogisticus igitur vsus fit ita progredientibus & ad ea, quæ cõtingit syllogizari: quid enim prohibet hoc verũ quidẽ esse omne de hoie, non tñ quid est, neq; ꝙ quid erat esse significans: Amplius quid prohibet aut addere aliquid aut auferre, aut supergredi substantias: hæc igitur prætermittantur quidem. Contingit autem soluere, si quis accipiat ea, quæ sunt in ipso quid est, oia, & consequens diuisione faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc aũt necessarium est, si omne in diuisionem cadit, & nihil deficit, hoc autem necessarium, indiuiduum enim iam oportet esse. Sed

D

A syllogismus tñ non est, sed siquidem alio modo cognoscere facit, hoc quidem nihil absurdum fuit: neq; enim inducens forte demonstrat, sed tñ ostendit aliquid. Syllogismum vero non dicit ex diuisione dicens definitionem, quemadmodum enim in conclusionibus, quæ sunt sine medijs, si quis dicat, ꝙ his existentibus necesse est hoc esse, cõtingit interrogare propter quid, ita & in diuisiuis definitiõibus, quid est homo: aial mortale, habens pedes, bipes, sine pennis, propter quid iuxta vnamquanq; appositionem: dicet enim, & monstrabit diuisione, sicut opinatur, ꝙ omne, aut mortale aut immortale est: talis autem oratio tota non est definitio: quare &
B si demonstraretur diuisione, non tamen hæc definitio syllogismus efficitur.

Summa huius capituli hæc est.

QVod qd est non est demostrabile p syllogismũ diuisiuum. probatur tripliciter. Primo qm̃ oĩs cõclusio syllogizata est necessaria ex p̃missis, et si rñdens nihil cõcedat, qm̃ non oportet conclusionem interrogare neq; in cõcedendo esse. syllogismus aũt diuisiuus non habet cõclusionẽ taliter necessariam sicut nec inductio, qm̃ diuidens accipit alterũ mẽbrum diuisionis, & nõ ꝓbat ex dictis sic necesse esse &c. ergo processus diuisiuus nõ est syllogisticus &c. secunda qm̃ dato ꝙ syllogismus diuisiuus ostendat omne. puta animal gressibile de hoĩe verificari. non tñ ostendet quod quid erat esse &c. tertio quoniam nihil prohibet 2m syllogismum diuisiuum apponere aliquid aut auferre, aut excellere substantiã. ꝯclusio.

Contingit soluere supradicta, dicendo ꝙ oĩa sumenda sunt in eo quod quid est, & ꝙ à prioribus consequenter diuisio fiat vsq; ad quæsitũ & nihil relinquatur, qm̃ tale indiuiduũ spẽ oportet esse, et necessario erit quod qd est. Solutio.
C

Prædictus ꝓcessus non syllogismo sed alio modo cognoscere facit quod quid est, nec hoc inconuenit, qm̃ & inductio aliquid ostendit & non demonstrat. declaratur prima pars. s. ꝙ dicens diffinitionẽ ex diuisione, syllogistice hoc nõ faciat, primo qm̃ sicut in cõclusionibus sine medijs contingit quærere ꝓpter quid sequat̃ cõclusio & ita ẽt in diuisis terminis 2m vnãquãq; appositionẽ cõtingit quærere ꝓpter quid. ꝓbatur qm̃ diuidens monstrabit diuisionẽ ex quo diffinitio non habetur saltẽ syllogismo. Exclusio solonis.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo excludere syllogismũ diuisiuum à vijs sufficientibus, ad quod qd est. tria facit. primo conclusionẽ vnicã directe contra hoc tribus rõnibus ponit firmatã. secũdo quandã solutionẽ, quæ posset dari recitat. tertio excludit illã, vt clare patet i sũma &c.

D CIRCA similitudinẽ assignatam ab Arist. inter diuisionem & inductionem. Sciendũ est ꝙ quia multis modis potest intelligi sicut multipliciter accipit̃ ꝓcessus diuisiuus, ideo primo quotupliciter sumat̃ videndum est. secundo penes quid attendat̃ similitudo. tertio q̃uo saluetur in eis talis similitudo. Diuisionis noĩe tria possumus intelligere. s. purũ syllogismũ diuisiuum cuius meminit Aristo. in primo priorũ. cap. 28. qui sic fit, assumit̃ pro medio cõmune diuisum, & cõcluditur de aliquo illius diuisi inferiori, oĩs diuisi differentia disiunctim: hoc modo. omne aial est rõnale aut irratiõale. homo est aial. ergo est rõnalis vel irrationalis, & siquidem diuisionis noĩe hoc in loco syllogismus huiusmodi intelligat̃, planũ est ꝙ diuisio est inutilis ad diffinitionẽ cõcludendam. & caret necessitate cõsequentię & petit quod quæritur. & intentum non demonstrat, qm̃ diffinitio non assumit vtrãq; differentiam diuisi, sed alteram determinate, quã primo. Cap. 28.

per

per talem syllogismum impossibile est concludere, qm̄ medium cōmunius est qualibet differētia sua, & consequenter nulla necessitate ex tali syllogismo sequit̄ intentum.s.alteram differētia determinate, & cōsequenter si accipiat̄ post talem ꝓcessum, petit̄. & intentum non demonstrat̄.

Secundo. Potest quoq; diuisio accipi pro toto supradicto discursu addito discursu illatiuo vnius partis ex destructione reliquę vel reliquarum. hoc modo. omne aīal est rōnale vel irrationale. leo est aīal. ergo est rōnalis vel irrōnalis, sed nō est rōnis. ergo est irrationalis &c. & sic deinde, omne irrōnale est mugibile vel rudibile vel rugibile &c. Leo est irrationalis. ergo est rudibilis vel mugibilis vel rugibilis &c. sed non est mugibilis nec rudibilis &c. ergo est rugibilis. & sic deinceps quousq; oēs particule diffinitionis adunate fuerint &c. & si hic ꝓcessus diuisionis noīe hic sumat̄, clarum est, ꝙ diffinitionem nō demonstrat. qm̄ & si necessitatem consequentię habeat iuxta regulas logicales à disiunctiua ad alteram partem cum destructione alterius &c. vim tñ probatiuā non habet, qm̄ duplex petitio interuenit vna ineuitabiliter. qn̄ s. ex destructiōe vnius oppositi reliquum infert̄. idem. n. est sub aīali destruere irrationale & construere rōnale, & ęque dubium aut ignotū est post conclusionē disiunctam. puta ergo leo est rōnalis vel irrationalis, an sit rōnalis, & an non sit irrōnalis, vt de se patet. Alia petitio interuēit in maiori ꝓpositione qn̄ assumit̄. omne aīal est a vel b &c. hæc enim tali processu nec ꝓbat̄ nec probari potest. & ꝓpterea sufficiens nō est nisi adiuuet̄. Contingit tñ hanc petitionem vitare si sufficientia diuisionis sit per se nota. Deficit quoq; in hoc ꝓcessu vis ꝓbatiua. qm̄ nō infert alterā partē à priori, sed ex negatione oppositi, quæ est effectus conclusionis, non. n. ideo leo est irrōnalis, quia nō est rōnalis, sed ecōuerso.

Tertio. Possumus & diuisionis noīe intelligere discursum quēdā formaliter diuisiuū qui fit hoc modo, aīalium aliud volatile, aliud natatile, aliud gressibile &c. Leo est aīal, & non volatile, neq; natatile. ergo est aīal gressibile &c. Et si hunc ꝓcessum diuisio hic sonet, clarū quoq; est, ꝙ diffinitio per eū syllogistice concludi non pōt, qm̄ necessitatem consequētię nō habet nisi ex suppositione. non. n. est necessariū ex toto hoc discursu sequi, ergo leo est rugibilis, nisi supponatur ꝙ diuisio fuerit sufficiens, quod ex tali ꝓcessu non habet̄ cum possit rñdens dicere. ꝙ datur aliud genus aīalium. Accidit quoq; in hoc ꝓcessu petitio in destructione reliquarū partium, & defectus medij à priori. sicut & in ꝑcedenti. hæc de primo. Dixit Aristoteles similem esse diuisionē inductioni in hoc ꝙ diuisio nō habet necessitatem cōsequentię, & inductio non demonstrat, quæ assimilatio potest tripliciter intelligi. Vno modo accipiēdo ly demonstrat, large, ꝓut idem est quod syllogizat. & sic assimilatio consistit in hoc, ꝙ neutra habet necessitatem cōsequētię. Alio modo accipiēdo ly demonstrat ꝓprie, & sic assimilatio ꝓportionalis est & cōsistit in hoc. ꝙ sicut in inductione deficit vis demonstratiua, ita in diuisione deficit vis illatiua. Tertio modo accipiendo ly demonstrat ꝓprie. sed ꝙ nō tm̄ vnicam sed duas similitudines insinuauerit singulas in singulis extremis tangēs, & sic assimilatio consistit in duobus. & in hoc ꝙ vtraq; caret necessitate consequentię. & in hoc ꝙ vtraq; caret vi demonstratiua &c. Ad vltimum aūt intentū descendendo dicit̄, ꝙ cum expꝛsse Aristoteles in textu dicat diuisionem carere necessitate cōsequētię primo modo, & tertio diuisionē accepisse videt̄. in vtroq;. n. modo (vt ex dictis patet) necessitas cōsequētię deficit. in secundo aūt non necessitas cōsequentię nō simpliciter deficit, sed deficit hoc modo, q̄a non est ibi nisi cū petitione principij, inter primū ergo ꝓcessum & inductionem similitudo in hoc est, quia vtrobiq; nō sequitur intētum necessario ex ꝓmissis & hoc verificat̄ de inductione in cōpleta. quę. s. nō assumit oīa, sed multa singulariū. inter ſm aūt & inductionem est maior similitudo, qm̄ vtrobiq; non est necessitas cōsequentię nisi cum petitione principij. & hoc verificatur de inductione cōpleta quam cōstat petere principium, eo ꝙ accipit oēs singulares ad vlem concludendam. Tertius aūt ꝓcessus simillimus est inductioni, qm̄ vtrobiq; necessitas cōsequentię incerta est ex eadē causa. s. quia à diuisis partibus incipit vtraq; via. diuisio aūt vt sic certitudinem non habet, qm̄ ab vno & ente declinando in incertum pergit̄. & cōsequenter nisi vtrobiq; supponat̄ oēs partes acceptas esse non sequit̄ necessario intentum. & hoc modo exposuit. s. Tho. accipi diuisionem in hoc loco, & similitudinē inter diuisionē & inductionem, postremo inter oēs & quēlibet horū processuū & inductionē. hæc est similitudo ꝙ nunq̄ à priori ꝓcedit, & semper petit̄.

Egidius super t.c. 4. I hoc dubio.

Verum quia assignatam similitudinem à. S. Tho. (discipulus eius) non penetrans labefactare conatus est, eius rōni nunc satisfaciendū est. ait. n. ꝙ male assignatur similitudo inter diuisionē & inductionem in hoc, ꝙ vtraq; supponat oēs partes acceptas esse. qm̄ inductio qdem hoc facit per se, eo ꝙ particularia infinita sunt & ignota. diuisio aūt hoc non facit nisi forte per accidens, qm̄ oīs diuisio per opposita debet fieri, & bimembris esse saltem reductiue. & ideo obseruato situ diuisionis patet ꝙ assumuntur oīa membra, qm̄ duo tm̄ sunt, & si nō hoc ideo est quia non fit diuisio per opposita, & ideo hoc est per accidēs. Ad hoc dicit̄ ꝓmittēdo, ꝙ licet Arist. in textu non expꝛsse noīare videatur alium ꝓcessum q̄ primum qm̄ iste tm̄ habetur in primo priorū ad quē se remittit, & formaliter syllogisticus est, & titulo quæstionis formaliter deseruit, acceptatū tñ à multis antiquorū expositorū est, vt & vis ꝓcessus diuisiui, hic tangatur & reprobet̄. relucet aūt discursus diuisiuus, maxime in tertio ꝓcessu qm̄ ille solus formaliter diuisiuus est. & ex diuisione robur trahit. cæteros aūt magis disiūctiuos q̄ diuisiuos dixerim, qm̄ licet diuisionis membra pertractent, tñ vel per disiunctionem adunant, vt fit in primo, vel ex disiunctionis vi necessitatem cōsequentię habent vt fit in secundo. ꝓpter quod ſm suum diuinum S. Tho. ingenium diuisionis vocabulum formaliter intuitus. tertium apposuit ꝓcessum in quo ipsa diuisio & eius vis operatur.

Cap. 28.

His prælibatis dicit̄ ꝙ ratio adducta supponit vnum falsum. s. ex eo ꝙ diuisio fit per opposita. patet numerus partium, & causa rōnis est vnū aliud falsum assumptum. s. ꝙ partes cuiusq; totius vl̄is sint tm̄ duę. causę aūt huius est, vnum aliud assumptū, verū qdē sed male intellectum. s. oīs diuisio est bimēbris vel reducibilis ad bimēbrem, & ideo nō nihil concludit. vnde ab hoc vltimo inhoando, sciendū est ꝙ aliquod genus pōt dupliciter diuidi. Vno modo per veras differētias. Alio modo per non veras. & siquidē diuisio fiat per veras differentias oportet ꝙ diuisio fiat per differentias nō oppositas contradictorie aut priuatiue, sed per oppositas contrarię, vt patet. 10. metaphysicę. hæc enim sola inter dictas est oppositio realis quæ exigit̄ in vera generis diuisione. Diuisio aūt facta per tales differentias bimēbris simpliciter nō est, sed quodāmodo, sunt siquidē ibi duę differentiæ extremę & multę medię, vt patet in. 10. metaphysicæ & inquantū media ad extrema reducunt̄, bimembris est diuisio, inquantum vero ab eis specifice ſm veritatē distinguuntur multimēbris est. & qm̄ via diuisionis supradicta venādo aliquā partem generis, nō sufficit excludere alterū extremū. sed oportet excludere oīa intermedia, si ad alterū extremū necessitas consequentię pertingere debet. ideo quātumcūq; fiat vera diuisio & ꝑ opposita non est clarus numerus partium, & consequenter oportet supponere acceptas esse oēs, si cōclusio sequi debet. Nec obstat ꝙ non in oībus similitudo sit inter diuisionem & inductionē, quia. s. inductio, supponit hoc ꝓpter infinitatē particulariū. diuisio aūt non ꝓpter hoc. Non. n. oportet ꝙ similitudo teneat in oībus, sed sufficit ꝙ teneat in eo quo fit assimilatio quod hic saluatur. & vlterius saluatur hic similitudo, quo ad causam ꝓximam

vtriusq;.s.ignorantiam partium vndecūq; veniat. Si aūt diuisio fiat per differentias non veras, tūc fiet per opposita cōtradictorie vel priuatiue, & tūc verificatur q mēbra diuisionis sunt tm̄ duo. vt patet cū diuidit substātia per corporeū & incorporeum, & aīal per rōnale & irrationale. sed talis diuisio qm̄ res logice potius diuidit, q̄ sm̄ naturas rerū non est inserēdo huic negocio quod de arte demonstratiua est cuius vsus ex ꝓpriis terū necessario fit. Peccatum ergo tam in inductione q̄ in diuisione accidit, [q]a vtrobiq; numerū partium ignoramus, ita q dato q oēs partes assumeremus, si ex diuisionis vi nō cōstaret eas esse omnes, peccatum etiam idem accideret sicut & in inductione, & nihilominus petitio omnibus assumptis ineuitabilis est in vtraq; &c.

13. *Disputat, quòd quod quid est neq; est demonstrabile per diffinitionem: neq; per contrarium: neq; alio quouis modo.* Cap. 5.

SEd an ne est demōstrare ipsum quid est sm substantiam: ex suppositione aūt accipientem ipsum quidem q quid erat esse, hoc, quod est ex propriis in eo quòd quid est, hæc autem in eo q quid est sola, & proprium omne: hoc enim est esse illi. An rursus accepit q quid erat esse, & in hoc: necesse enim est per mediū monstrare. Amplius quemadmodum neq; in syllogismo accipitur quid est ipsum syllogizare, sem per enim tota aut pars est ꝓpositio, ex quibus syllogismus, ita neq; ipsum q qd erat esse oportet inesse in syllogismo, sed seorsum hoc à positis esse, & ad dubitantem, si syllogizatum est, aut non hoc, occurrendum est q, hoc enim erat syllogismus, & ad illum, q, nō ipsum quid erat esse syllogizatum est, q certe: hoc enim positū fuit nobis ipsum q quid erat esse: quare necesse est & sine quid est syllogismus, aut ipsius quod quid erat esse syllogizatum fuisse aliquid. Et si ex suppositione monstret, velut si malo inest diuisibile esse, contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscunq; est aliquid contrarium: bonum autem malo est contrarium, & indiuisibile diuisibili: est igitur bono inesse indiuisibile esse. Hinc etenim accipiens ipsum quid erat esse monstrat, accipit autem ad monstrandum ipsum q quid erat esse, alterum tamē sit: in demonstrationibus nanq; q est hoc de hoc, sed non ipsum, neq; cuius eadem est ratio, & conuertitur. Ad vtrosq; vero, & ad monstrātem sm diuisionem, & ad sic syllogizantem, eadem est dubitatio, propter quid homo est aīal, bipes, pedestre, sed non aīal & pedestre: ex iis enim quæ accipiuntur, nulla necessitas est vnū fieri quod prędicatur, sed quemadmodū homo idem esset & musicus & grāmaticus. Quomodo igitur definiens monstrabit substātiam, aut ipsum quid est: neq; enim sicut demonstrans ex confessis esse manifestum faciet, q necesse est illis existentibus alterum quid esse, demonstratio enim hoc est, neq; sicut inducens per sin-

A gularia cum manifesta sint, q omne sic est, eo q nihil aliter est: non enim quid est monstrat, sed q aut est, aut non est. quis igitur alius modus reliquus: nō.n. monstrabit vtiq; sensu aut digito.

Summa huius capituli hæc est.

QVod quid est non est demonstrabile per diffinitionem ipsius quod quid est seu diffinitionis. probatur dupliciter. primo à priori, qm̄ & hic contingit acceptio principii in medio per quod oportet monstrare. secūdo à simili, qm̄ sicut syllogizando non accipitur quid est syllogizare, quia semper tota, aut pars est ꝓmissa. ita in syllogizando quod quid est, nō oportet esse qd sit quod quid erat esse. & sicut seorsum posito quid est syllogismus ad hoīem dubitantem vtrū sit syllogizatū an non, ex ipsa syllogismi rōne fit ostensio, qm̄ hic erat syllogismus, ita seorsum habitis, quod quid est conditio- pria ꝯclo.

B nibus, et adhūc dubitantem an quod quid, est sit syllogizatum, ex ipsius quod quid est diffinitione, ostensio fit, q illud est quod quid erat esse.

Quod quid est non est demonstrabile, per contrarii quod quid est suppositionē. verbi gratia contrariorum contraria sunt quod quid erat esse, bonū & malum sunt contraria, & similiter diuisibile & indiuisibile & mali, quod quid est, est diuisibile eē. ergo boni quod quid est, est indiuisibile esse. probatur tripliciter à priori. primo qm̄ & hic contingit accipere demonstrandū. secūdo qm̄ in demonstrationibus licet sit hic de hoc, non tñ ipsum, neq; cuius est ipsa rō, & conuertit, mediū est, sed alterū oportet esse. tertio tam contra hunc ꝓcessum q̄ contra illū, qui sm diuisionē demonstrat quod qd est: qm̄ sm ꝓdictos modos inquirēdū restat, ꝓpter quid est homo aīal gressibile bipes, sed non aīal & bipes. probatur. qm̄ ex acceptis non est necesse vnum fieri quod prædicatur. scd̄a ꝯclo.

Quod quid est ergo nullo modo à diffiniente monstra- conclusio corporalis.

C bitur. probatur inductiue: qm̄ neq; sicut ex certis & per se notis, qm̄ talis processus est vera demonstratio. & eū præmissæ sint, necessarium est conclusionem esse: neq; sicut ex singularibus manifestis, q omnia similiter se habeāt: qm̄ sic non demonstratur quid est, sed q omne est aut non est, neq; sensu aut digito &c.

Series autem hæc est.

PROSEQVENS disputatiuam inquisitionē an quod qd est demonstrabile sit tria in hoc capitulo facit. primo vnica declarat conclusione ipsum non esse demonstrabile per diffinitionem diffinitionis. Secundo secunda conclusione declarat ipsum non esse demonstrabile per contrarii diffinitionē. Tertio vltima conclusione ratione generali declarat q nullo modo est demonstrabile &c.

CIRCA secundam rationem pro secunda conclusiōe dubitatiuncula quædam est, qm̄ ibi Aristoteles dicit q medium in demonstrationibus non debet esse id quod Mediū qūo nō conuertibile sit cū sua passiōe.

D conuertitur cum passione seu conclusione, cum tamen constet q in primo primæ, vbi fiunt demonstrationes potissimę, si passio concluditur de proprio subiecto, q oportet medium & extrema cōuertibiliter se consequi.

Ad hoc breuiter dicitur, q argumentum laborat in ęquiuoco, quoniam aliqua conuerti contingit dupliciter. Vno modo per adæquationem prædicationis, qa.s. de quibuscunq; prædicatur vnum & reliquum. & de hac cōuertibilitate superius habitus est sermo. Alio modo per adæquationē probationis, ita q non magis vnū est efficax ad alterum probandum q̄ econuerso, quia neutrum est causa alterius. & hoc modo loquimur hic de conuertibilitate. Tali enim modo se habent opposita quod quid est, q non magis vnius quod quid est demonstrat alterius quod quid est q̄ econuerso. & tale genus mediorum demonstrātibus processus abiicit, quoniam procedit ex causis.

Quod

Quod quid est neq; est demonstrabile primo, neq; cum ipso an est, neq; cum quid nominis. Cap. 6.

AMplius quomodo monstrabit ꝙ quid est homo? necesse est enim scientem ꝙ quid est homo, aut aliud quodcũq;, scire, & ꝙ est. nõ ens enim nullus nouit ꝙ est, sed quid quidẽ significat oratio, aut nomen, cum dixero hircoceruus, quid aũt est hircoceruus impossibile est scire. Verũenimuero, si monstrabit quid est, & ꝙ est, & quomodo, eadem ratione monstrabit: definitio enim vnum quid significat, & demonstratio, q̄d aũt est homo, & esse hoiem, aliud est. Postea & per demonstrationem dicimus necessarium esse monstrari omne, ꝙ est, nisi substantia sit, ipsum vero esse nulli est substantia, non enim genus est ipsum ens, demonstratio igitur erit ꝙ est, quod & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulũ, accepit Geometra, ꝙ aũt est monstrat: quid igitur monstrabit definiens quid est, aut triangulũ? sciens igitur aliq̄s definitione quid est, si est non sciet, sed impossibile est. Manifestum aũt & secundum modos definitionum, qui nunc sunt, ꝙ non monstrant definientes, ꝙ est: nam etsi est ex medio æquale, sed propter quid est ipsum definitũ, & propter quid hoc est circulus quærit. esset enim & definitionẽ orichalci dicere esse ipsum. neq;. n. ꝙ possibile est esse quod dicitur, assignant definitiones, neq; ꝙ illud est, cuius dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid. Si igitur definiẽs monstrat aut quid est, aut q̄d significat nomen (si non est vllo modo ipsius quid est) esset vtiq; definitio oratio, idem quod nomen significans: sed absurdum. Primum quidem enim & non substantiarum esset vtiq; & non entium: significare enim licet & nõ entia. Amplius oẽs oratiões definitiones vtiq; essent: esset. n. nomen ponere cuicunq; orationi: quare definitiones vtiq; disputaremus oẽs, & Ilias definitio vtiq; esset. Amplius nulla scientia demonstraret vtiq;, ꝙ hoc nomen quid significat, neq; definitiones igitur hoc assignant. Ex his igitur neque definitio & syllogismus videtur idem ens, neque eiusdem syllogismus & definitio. Ad hæc autem, ꝙ definitio nihil demõstrat, neq; monstrat, neq; ipsum quid est, neq; definitione, neq; demonstratione est cognoscere.

Summa huius capituli hæc est.

pria ꝯclo. QVod quid est non est demonstrabile. primo probatur á priori: q̄m non est primum scibile: q̄m impossibile est scire quid est homo, aut quodcũq; aliud, nisi sciatur quia est, licet possit sciri quid significat nomen antequam sciatur an sit.

scda ꝯclo. Quod quid est non est demonstrabile eadem demonstratione cum ipso an est, seu quia est. probat̃ tripliciter. primo à priori: q̄m tam diffinibile q̄ demonstrabile vnũ aliquid est: quod quid est aũt hominis, & hominẽ esse, altera sunt. secundo ẽt à priori: q̄m cum necessarium sit to-

E tum quod demonstratur esse ly quia est. probat̃ hoc dupliciter. primo, q̄m aliter oportet dicere ꝙ esse sit substãtia rei, quod est falsum: q̄m quod est, seu ens non est genus. secundo q̄m scientiæ hoc obseruant: quid. n. significat triangulus accipit geometra, ꝙ aũt triangulus sit demonstrat. Tunc sic, aut diffiniẽs monstrabit, quia est aut quid, non quia, vt patet, q̄m hoc est totũ quod concludit demonstratio: neq; quid, q̄m sic sciret aliquis quid est, & nesciet si est, quod est impossibile. tertio exemplariter: q̄m s̃m nunc modos terminorum nõ sit manifestũ, quia est diffinitum. q̄m adhuc restat inquirẽdum ꝑpter quid est id quod diffinit̃, vt patet ex assignata ratione circuli, quæritur ꝑpter quid circulus est. & probatur hoc dupliciter. primo, q̄m conuenit etiam montis ęnei talem rationem habere. secundo quoniam cum diffinitio assignat̃, neq; dicitur illud esse, neq; ꝙ possibile sit illud esse.

Quod quid est non demonstrabile aut scibile demonstrando quid est, aut quid significat nomen. probat̃: q̄m **F** sequeret̃ ex opposito cõclusionis ꝙ diffinitio nihil aliud esset q̄ ratio interpretatiua nominis, quod est inconueniens, consequentia patet, q̄m si illius significatũ non est vllo modo quod quid est non differt diffinitio à rõne nominis. falsitas aũt consequẽtis probat̃ tripliciter. primo, q̄m & nõ substantiarũ & non entium esset diffinitio, q̄m ista significabilia sunt. secundo, q̄m oẽs orationes diffinitiones essent, q̄m potest cuilibet vnũ nomen imponi, & sic Ilias diffinitio esset. tertio, q̄m nulla scientia demonstrat ꝙ hoc nomen, tale quod quid est significat. tertia ꝯclo.

Series autem hæc est.

INTENDENS disputatiuę inquisitioni iam terminũ imponere tria in hoc capitulo facit, s̃m tres conclusiões quas probat: quarum distinctio adeo clare patet in summa, vt addere non sit opus. primam tamen conclusionẽ non aliter q̄ velut quoddam clarius suppositum secundæ separauimus.

G Esse quomodo distinguatur ab essentia, & q̃o ex eo quod ens non est genus, ens distinguatur ab essentia.

CIrca secundam rationẽ pro secunda conclusione notanda occurrunt duo. primum est, ꝙ hoc in loco expresse Aristoteles dicit, ꝙ esse nõ est ipsa essentia rei, q̄d est maximum fundamentũ doctrinæ. S. Tho. Secundum est, ꝙ Aristoteles facit hanc consequentiam, ens nõ est genus ergo esse non est substantia rei. illud enim assumit pro medio ad hoc concludendũ. Hæc aũt cõsequentia non aliter tenet, nisi esse distinctum á substantia significetur per ly ens, & valeat ista alia consequentia. ens est prædicatum quidditatiuum. ergo est genus. quodcunq; enim istorum negetur, consequentia non tenet, & ratio Aristotelis non est sufficiens.

Ad euidentiam primi sciendũ est, ꝙ radix istarũ cõsequẽtiarum, quæ ex hoc loco ab Aristotele habent̃. s. esse est substãtia rei, ergo ens est genus: & ens non est genus, ergo esse non est substantia rei, est locus à significato for**H**mali ad nomen cuius est significatũ. & simile est ac si diceretur, sensibilitas est de substantia hominis, ergo aĩal est hoĩs genus: & negatiue, aĩal non est genus hoĩs, ergo sensibilitas non est de essentia hoĩs. Si q̄s ergo negat, ens importat ipsum esse, nõ habet vnde deducat cõsequentiam Aristotelis, hoc siquidem negato tñ valet illa consequentia, quantitas non est genus hoĩs, ergo esse nõ est substãtia hoĩs. sicut ista, ens non est genus hoĩs, ergo esse non est substãtia hoĩs. parem enim esse de vtraq; rõnem ex eo conuincitur, quia nec quãtitas, nec ens ipsum esse significat s̃m istam opinionẽ. Constat aũt ꝙ prima nihil valet. ergo nec sufficit ad hoc euadendum dicere & ideo non est par rõ, quia entis nomen sumit̃ ab ipso esse, non autẽ quantitatis nomen. nihil enim refert à quo nomen sumptum sit, aut impositionis initium sumpsit, ad hoc ꝙ sit vel non sit genus alicuius, si illud, à quo sumptum est, non importetur. non. n. lapis extra species corporis annumerat̃.

Vide commen. auctoris super de ente & essentia ca. 4. circa medium.

annumeratur. propterea ꝙ ab accidente (læsione pedis) nominis impositionem habet &c significatum ergo intueri oportet & sufficit in huiusmodi.

Ad euidentiam aũt secundi aduertẽdum est, ꝙ si quis diceret, ens esse prædicatum quidditatiuum cõmunius oĩbus generibus, sicut Scotus tenet. ista cõsequẽtia nihil valeret, esse est de substantia rei, ergo ens est genus. & similiter ista, ens non est genus, ergo esse non est de substãtia rei. Diceret.n. ad vtrunq;, ꝙ stat ens esse prædicatum quidditatiuum & non esse genus. & propterea non esse opus, ꝙ significatum eius quodcunq; sit illud, est de substantia rei, ꝙ ipsum ens sit genus, vt inferebat prima consequentia vtens esse pro eius significato. & sir si ipsum non est genus, non est opus, significatum eius non esse de substantia rei, vt inferebat secunda cõsequẽtia. Quia igitur sm hanc opinionẽ nulla remanet via ꝓbandi consequentias istas, quæ Aristotelis sunt, licet non ꝓbatę ab eo hic, oportet alterum duorũ eligere, aut ꝙ consequẽtię istę nõ teneant sm veritatẽ, aut ꝙ opinio illa est chimerica: primũ dicere est contradicere principi philosophorũ, quia licet hic disputatiue loquatur, tñ cum inferius examinare se fateaẽ quid bene & quid male dictum sit, & nusq̃ inueniatur inferius hoc reprobasse, imo hoc fauet dicendis, & consonum est alijs locis doctrinę suæ, auctoritatis suæ robur retinet. Est præterea hoc asserere, cõtradicere antiquis expositoribus: qm̃ nullus eas inficiatus est. fatendum ergo potius imaginationẽ illã Scoti causa ociosam fuisse, & contrariam viæ peripateticę, siue acceperẽ ens significare esse, siue non, vt ex dictis patet, qm̃ esse pdicatum quidditatiuũ, & ens esse genus cõuertibiliter se sequ, oportet Aristoteli attribuere, si rõ sua cõcludit &c. Nec turberis si cum his oĩbus, adhuc cõsequentia non sit formalis, qm̃ non valet, a est de substãtia n, ergo nomen formaliter significans a est genus n, stat.n. ꝙ illud sit differẽtia essentialis ipsius n, ꝑpter hoc inquã nõ turberis, neq; declines à suptadictis, qm̃ gratia materiæ optima fuit eõ sequentia Aristotelis. ens nãq; esse differẽtiam rerum ad mentes hoĩm non ascẽdit, ꝑpter eius maximam cõmunitatem. esse vero genus dubitabile est: & ideo non fuit opus vt solicitaret circa vim suæ rõnis. fatuum nanq; est solicitũ esse de obiectionibus inopinabilibus. Sed de his alibi longior habẽdus est sermo, nũc aũt hæc ad declarationẽ textus ne ieiuni oĩno trãsiremus dicta sint. Est igitur sm veritatem rõ Aristotelis, qua ꝓbat esse nõ esse de substãtia rei, quia ens significat ipsum esse, & nõ est genus, & cõsequẽter non est pdicatum quidditatiuum. Ex his enim immediate sequitur, ꝙ esse est extra essentiam rei per locum à nomine ad eius significatum &c.

Num diffinitio distinguatur à medio, & num dicat diffinitum esse, vel possibile esse.

supra.t.c.t. infra.t.c.8. Circa tertiam rõnem ꝑ eadem cõclusione occurrunt duo dubia. primũ est, qm̃ Aristoteles dicit ꝙ habita diffinitione circuli adhuc restat inquirendũ ꝑpter quid circulus est, & tñ superius dictũ est, ꝙ mediũ ad concludendũ si est diffinitio est. Secundũ est, qm̃ dicit ꝙ diffinitio neq; dicit diffinitũ esse, neq; possibile esse: & tñ cõstat ꝙ diffinitio cum dicat essentiã rei nõ chimericã non dicit Ipossibile esse, sed possibile esse, licet nõ dicat illud esse &c. Ad hæc breuiter dicif. Et ad primũ quidẽ triplicitet. Primo ꝙ illud nunc dictũ verificatur de diffinitione dicẽte quid tm̃, id vero, quod superius diximus, verificatur de diffinitione dicente quid, & ꝑpter q̃d. & hoc denotauit p ly sm nunc modos terminorũ. Secũdo dicitur, ꝙ hoc verificaẽ de diffinitione dicẽte quid p modũ quid nominis, illud vero de diffinitione dicẽte quid, sub rõne quid rei. et hoc insinuauit p ly esset vtiq; & montis enei dicere ipsam &c. Tertio põt hoc verificari, vt supra diximus de diffinitione dicente quod quid est absolute sumpta, illud vero de eadẽ accepta cũ suppositione ordinis vniuersi. Ad secũdum vero dubiũ dicif primo, ꝙ nulla diffinitio dicit esse aut posse esse formaliter, & hoc

A intẽdebat Aristoteles, licet aliqua dicat posse esse fundamentaliter, vt obiectio probat. Dicitur secundo conformiter ad expositiones inductas, ꝙ sermo modo est de diffinitionibus dicẽtibus quod quid valde remote, & ideo non est mirum si nec formaliter, nec fundamentaliter dicunt esse, vel posse esse sufficienter.

Diffinitio quid nominis & quid rei quid significet, & quomodo distinguatur.

Circa tertiam conclusionẽ aduerte primo ꝙ diffinitio quid nominis ita differt à diffinitiõe quid rei sicut ipsum quid nominis differt à quid rei. hæc aũt duo quid, vt in primo & alibi declarauimus, ex hoc differunt, ꝙ alterum est rei significatæ quidditas, alterum est quidditas ipsius nominis. cuius ratio in significatione consistit. Et ꝑpterea diffinitio quid nominis nihil aliud est ꝙ̃ nominis interpretatio. diffinitio aũt quid rei est essentialiũ ipsius rei explicatiua oratio. vnde & si vtraq; diffinitio explicet quid per nomen importatur, illa tñ nominis significationẽ declarando, ista aũt rem significatam distincte dilucidando à prima potentia vsq; ad vltimum actũ. & ideo inquit Aristoteles, ꝙ si nomine non significetur essentia aliqua, vel declaratio noĩs non explicet essentiã aliquam, diffinitio, i. diffinitio quid rei, quæ simpliciter vocatur diffinitio, non differt à ratione nominis. Cap. p. I de ente & essentia per. circa finé.

B

Aduertendum secundo, ꝙ ex hoc loco habeẽ ꝙ quid nominis non debet cõplexis (vt sic) sed vt cõplexa ad incõplexionis formam ducunẽ, dum aliquod nomẽ toti cõplexo imponitur, vt historiæ troianæ Ilias, inquit enim Aristo. hic volens probare oẽs orationes esse diffinitiones ꝙ eis nomen aliquod imponi posset, vt Ilias, et sic oratio interpretans illud nomen esset diffinitio, sicut & esset ratione nominis. Et ex hoc confirmantur ea quæ in primo capitulo primi diximus.

Circa totam habitam disputationem à secundo capitulo hucusq;. Notandum est ꝙ Aristoteles proposita quatuor, fideliter executus est. licet primum & secũdum simul disputauerit, et subtili discursu cunctos pertransiũt modos, quibus quod quid est demonstrari aut introduci posiit. Septem nanq; modos adduxit, quibus quod quid est imaginatur induci. s. per veram demonstrationem, per diuisionem, per artem diffinitiuam, per oppositum, per inductionem, per admistionem cum si est, seu quia est, & per quid nominis, vt patet ex dictis, præter hos enim modos non facile est octauum inuenire. ad veritatis ergo decisionem properandum est &c. Annot.

C

Quomodo tam quod quid est, quàm diffinitio se habeat ad demonstrationem. Cap. 7.

Iterum autem considerandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio, & ipsius quid est nunquid quodãmodo est demonstratio & definitio, aut nullo modo.

D Quoniam autem est (vt diximus) idem scire qd est, & scire causam ipsius si est. Ratio aũt huius, ꝙ est aliqua causa, & hæc aut eadẽ, aut alia, & si sit alia, aut demõstrabilis, aut indemonstrabilis: si igiẽ est alia & contingit demonstrare, necesse est mediũ esse causam, & in prima figura monstrari: vniuersale nanque est & prædicatiuum quod monstratur. Vnus igiẽ modus esset vtiq;, qui nunc exquisitus est, per aliud ipsum quid est monstrari, ipsorum nanq; quid est necesse est medium esse quid est, & propriorum proprium: quare hoc quidem monstrabit, illud vero nõ monstrabit ipsorũ quid erat esse eidẽ rei.

N

Hic igitur modus, q non sit vtiq; demonstratio, dictum est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quid est. Quo aût modo contingit, dicamus aggredientes rursus à principio. Quemadmodum enim propter quid quærimus habentes, q nonnunq; vero & simul manifesta fiunt, sed nõ prius vtiq; propter quid possibile est cognoscere, q̃ q, manifestum est, q cõsimiliter & ipsum quid erat esse non sine ipso q est. impossibile est. n. scire quid est ignorãtes si est: ipsum vero si est, aliquando quidem s̃m accidens habemus, aliquando autẽ habentes aliquid ipsius rei, vt tonitrum, q sonus est quidam nubium, & defectum, q est priuatio quędam luminis, & hominem, q animal quoddã est, & animam, q est ipsum seipsum mouens. quęcunq; igitur secundum accidẽs nouimus q sunt, necessarium est, nullo modo se habere ad ipsum quid est, neq; enim q est scimus: quærere autem quid est, non habẽtes q est, nihil quærere est. De quibuscũq; autem habemus aliquid facilius: quare vt habemus, q est, ita nos habemus & ad ipsum qd est. Quorum habemus aliquid ipsius quid est, sit primum quidem sic. defectus in quo A, Luna in quo C, obstructio terrę in quo B: vtrum igitur deficit, aut non? quærere est, an B sit, aut non? hoc autem nihil differt quærere, q̃ si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse. Aut vtrius contradictionis est ratio, vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? quando autem inuenerimus simul ipsum q, & ipsum propter quid nouimus, si per media sit: si autem non, ipsum q nouimus, propter quid vero non. sit igitur Luna C, defectus A in plenilunio vmbrã non posse facere, nullo inter nos existente manifesto, in quo B. si igitur ipsi C inest B: quod est, non posse vmbram facere cum nullus nostrum in medio sit, huic autem ipsum A quod est deficere, q quidem deficit, planum, propter quid autem, nondum, & q quidem defectus est, nouimus, quid vero est, non nouimus: cum autem planum fuerit, q A ipsi C inest, sed propter quid inest, quærere ipsum B quidem est, vtrum obstructio, aut conuersio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem est ratio alterius extremi, vt in his ipsius A, est enim defectus obiectio terræ, quid est tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eò q extinguitur ignis in nube. sit nubes C, tonitrus A, extinctio ignis B: ipsi vtique C nubi inest B, extinguitur enim in ipsa ignis, huic autem A sonus, & est B vtiq; ratio ipsius A primi extremi, si vero rursus huius aliud medium sit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipsum quid est, & fit notum, dictum est. Quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neq; demonstratio, planum est tamen per syllogismum & per demonstrationem: quare neq; sine demonstratione est cognoscere ipsum quid est, cuius est causa alia, neq; est demonstratio ipsius, quemadmodum & in dubitationibus diximus. Est autem horum quidem altera quædam causa, illorum vero non est: quare planum, q & ipsorum quid est alia quidem immediata & principia sunt, quæ & esse & quid est supponi oportet, aut alio modo manifesta facere, quod Arithmeticus facit, etenim quid est vnitatem supponit, & q est. Habentium autem medium, & quorum est aliqua altera causa substantię, est per demonstrationem, quemadmodum diximus, ostendere non ipsum quid est demonstrantes.

E

F

Definitio autem, quoniam est oratio ipsius quid est, manifestum est, q aliqua quidẽ erit oratio quid significat nomen, aut oratio altera nominalis, vt quid significat quid est secundum q triangulus, cuius habentes quòd est, quęrimus propter quid est, difficile est autem ita accipere, quæ nõ nouimus q sunt, causa vero dicta est prius difficultatis, quoniam neq; si sunt, aut non, nouimus, nisi secundum accidẽs. Oratio autem vna dupliciter est, hæc quidem coniunctione, vt Ilias, illa vero vnum de vno significans non secundum accidens. Vna quidem definitio est definitionis, quæ dicta fuit. Alia autem est definitio oratio significans propter quid est: quarẽ prior quidem significat quidem, monstrat autẽ non posterior vero, manifestum est q erit tanquam demonstratio ipsius quid est positione differens à demonstratione. differt enim dicere, propter quid tonat? & quid est tonitrus? dicet enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus, quid autem est tonitrus? sonus ignis, qui extinguitur in nubibus: quare eadem oratio alio modo dicitur, & sic quidẽ demonstratio continua, sic autem definitio. Amplius definitio tonitrus est, sonus in nubibus, hoc autem est ipsius quid est demonstrationis conclusio, immediatorum autem definitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Est igitur definitio, vna quidem oratio ipsius quid est indemõstrabilis, vna vero syllogismus ipsius quid est casu differens à demonstratione, tertia autem demonstrationis ipsius quid est conclusio. Manifestum igitur ex dictis, & quomodo est ipsius quid est demonstratio, & quomodo non est, & quorum est, & quorum non est. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipsum quid est monstrat, & quomodo nõ, & quorum est, & quorum non. Amplius autem ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse, & quomodo non contingit.

G

H

Summa

Summa huius capituli hæc est.

ppositio. Iterum speculandum est quid supradictorum bene, & quid non bene, & quid diffinitio, & nunquid ipsius quod quid est sit demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo &c.

pria pclo. Quod quid est ostendi potest per aliud quod quid est eiusdem rei, syllogismo tñ logico, non demonstratiuo. Probaẽ primo sic sententialiter. causa essendi pôt sciri p aliam eiusdem rei causam: ergo quod quid est pôt ostendi per aliud. probatio cõsequẽtiæ, scire causam quæstionis si est, est scire quid est. probatur, qm̃ causa essendi aut est eadem ipsi quod quid est, et habet intentum: aut alia, & tunc aut per eam res est monstrabilis, aut non: si non, abijcitur: si aũt est alia & potens demonstrare, tũc oportet ꝙ ipsa fiat medium in primo primæ, qm̃ vlẽ & prædicatiuum est, quod demonstratur. hoc aũt facto, cõstat ex causa illa extrinseca cõfectum esse vnum quid mediũ ad aliud quid &c. & sic patet vtrũꝗ, s. assumptum, ꝗ idem est scire quid, & causam essendi, & cõsequentia. s. ꝗ ex hoc vnum quid demonstratur per aliud quid. secũdo, qm̃ medium ipsius quod quid est, necessariũ est esse quod quid est, sicut & proprij proprium.

Corm. Eiusdem rei plurium quod quid est, hoc demonstrabit, illud autem non.

scda pclo. Quod quid est nõ est demonstrabile, sicut & opponẽdo diximus. Quod qd est tñ cuius est causa alia, manifestum est per demonstrationẽ. declaraẽ & probatur hæc cõclusio quo ad secũdam partem quinꝗ ppositionibus.

ppõ prima. Sicut qñꝗ ga ante propter qd habeẽ, & qñꝗ vtrunꝗ simul & nunꝗ ppter qd ante ga, sic sñr quid nunꝗ ante quia habeẽ: qm̃ ipõe est scire quid est, ignorando si est.

secunda. Quemadmodũ habemus ad quia, sic habemus & ad quod quid est. Declaraẽ: qm̃ si est dupliciter scitur, vno modo sm̃ accidens, alio modo p quid ipsius rei, vt tonitrui, qm̃ sonus qdam nebularum est &c. Quorũ primo modo scitur ga sunt nullo modo habemus quid, qm̃ nec quia sunt scitur, & quærere qd, non habẽdo quia, est quærere nihil, quorũ autem habetur, quia facile est quid.

tertia. Cum quia p proprium mediũ quæriẽ, seu demonstratur, nihil differt quærere. Vtrũ passio insit, & nunqd medium sit. & si rõ ipsius passionis qm̃ si est tale medium passionẽ esse dicimus, & inueniẽdo simul scimus quia & propter quid. Declaraẽ in terminis generalibus A primo C tertio & B medio, applicatis ad eclipsim, lunam, & oppositionem terræ &c.

quarta. Cum quia nõ per proprium medium scitur, quia est cognoscimus, sed nescimus propter quid & nescimus quid. Declaratur in terminis A primo C tertio B medio, applicatis ad eclipsim, lunam, & lunam plenam nõ posse vmbram facere &c.

quinta. Cum solũ quia manifestũ est, quærere ppter quid, est q̃rere quid primi termini. declaraẽ primo in lunę eclipsi, an ppter obiectionẽ, aut conuersionẽ, aut extinctionem: & in nubis tonitruo an ppter extinctionem ignis. & ordinatur in terminis A primo C tertio & B medio applicatis ad tonitruum, seu sonũ, nubẽ, & extinctionẽ ignis.

rñ° tacite quæstioni. Si quod quid est primi termini aliud medium est, ex reliquis erit rationibus.

Ex his deduciẽ facile cõclusio principalis. s. quod quid est passionis, est p demonstrationem manifestũ. qm̃ tale quid est propter quid, vt patet ex quinta propositione. & in tali processu simul scimus quia & propter quid, vt patet ex tertia ppositione cum quarta & antecedẽtibus.

rñ° principalis. Ipsorum qđ quid est, alia sine medio et principia sunt, vt quod quid est subiectorum. Alia habent medium, illa autem supponuntur, aut alio modo ꝙ per demonstrationem manifestatur, vt patet in arithmetica. ista p demonstrationem vt dictum est ostenduntur. probatio diuisionis & omnium: quoniam quorundam est altera causa, quorundam autem non &c.

A Diffinitionum vna est ratio ipsius quod quid est inde monstrabilis. vt dicens quid subiecti alia non est syllogismus ipsius quid, casu differens à demonstratione, vt passionis dicens quid & propter quid. Tertia aũt est ipsius quid est conclusio, vt dicens quid passionis. Declaratur processu diuisiuo & probatiuo sic. tertia pclo rñsiua.

Diffinitio est ratio ipsius quod quid est.

Alia ergo ratio est, iam ratio eius quod significat nomen, ꝙ ratio nomina altera ponens. probatur consequẽtia, qm̃ has habemus quia est inquirentes quid & ppter quid, cũ difficultate, qm̃ neꝗ si est, neꝗ si non est scimus per eas nisi sm̃ accidens. Corm.

Ratio est vna dupliciter: vno modo coniunctione, vt Ilias, alio modo vt vnũ de vno oñdens nõ sm̃ accidens. Diuisio differẽtia iter diffinitionẽ & alias rões.

Diffinitio est ratio demonstrans propter quid est.

Prima diffinitio, quod quid est significat, sed non demonstrat. secunda vero est demonstratio quod quid est, positione differens à demonstratione. Declaratur vtraꝗ pars huius vltimi: quoniam sic differt quærere propter quid tonat, & quid est tonitruum. probatur, qm̃ illi respondetur propter extinctionem ignis in nubibus, isti autem sonus extincti ignis in nubibus. vbi manifeste ea dem ratio alio modo dicitur, illi quidem vt continua demonstratio, hic vero vt diffinitio. differentia inter membra diuisionis. B

Diffinitio quædã est significans quid est passionis, vt sonus tonitrui. & hæc est demonstrationis conclusio. Sub diuisio primi mẽbri.

Diffinitio quędam est immediatorũ significans quid, vt diffinitio subiecti. & hæc est indemonstrabilis &c.

Ex his clare patet conclusio responsiua trimẽbris &c.

Series autem hæc est.

DISPVTATIONE completa veritatem determinatur vs tria facit in hoc capitulo postꝗ̃ dicẽda proposuit. primo determinat qũo quod quid est possit concludi syllogistice, vnica conclusione cũ correlario. secundo determinat qũo quod quid est possit haberi per demonstrationem, licet non possit demonstrari. & hoc in secunda conclusione declarata ex quinꝗ ppositionibus subiectis. Quadam rñsione ad tacitam dubitationem subiũcta, et apposita post diuisionem determinatiua principalis responsionis &c. tertio determinat qũo diffinitio ad demonstrationem se habeat, & hoc in tertia cõclusione declarata per subditas diuisiones, vt patet in summa. C

Quidam facilis modus concludendi quod quid est.

T.c.5. Circa primam conclusionem aduertendum est, ꝙ mo dus hic traditus ab Aristotele cõcludẽdi quod quid est, ille est, quem exercuit in principio primi, quando qđ quid est demonstrationis inuestigauit. ibi siquidem accepit primo causam extrinsecam essendi ipsius demonstrationis: accepit enim causam eius finalem, s. scire propter quod necesse est demonstrationem esse, & illam causam medium fecit, conficiendo penes ipsam quandã diffinitionem demonstrationis. assumpsit enim ꝙ demonstratio est syllogismus faciẽs scire, & ex tali medio quid sit demonstratio conclusit. vnde dixit. Si scire est vt posuimus, necesse est demonstrationem esse ex primis verie &c. non. n. faciet scientiam &c. simili modo pcediẽ in exẽplo assignato à. s. Tho. in litera. ad cõcludendũ quod quid est virtutis, & est satis facilis inuestigatiõis modus, qm̃ si finis assumatur in mediũ nihil aliud est cõcludere, quod quid est, ꝗ ex ipso fine deducere cõditiones necessarias eius quod est ppter illum finẽ &c. Si aũt efficiens assumatur in medium concludere quod quid est, nihil aliud erit ꝗ deducere ex agẽte cõditiões effectus. vtrũꝗ aũt horum non multo labore eget: quia ex ipsa finis ratione, quale sit medium necessarium ad illum assequendum habeẽ, & ex ipsa forma agentis similis illi effectus cognoscitur. ꝙ si ea vsa formalis pro medio assumeretur, facillimum esset quod quid est materiale cõcludere. qm̃ forma materiæ ratio est &c. Hic est ergo vnus facilis modus concludendi quod quid est de eo cuius est. D

Quomodo & qua de causa syllogismo non demonstratiuo, sed logico vnum quod quid est demonstretur per aliud.

E CIrca eiusdem conclusionis secundam partem, qua dicitur syllogismo tñ logico, non demonstratiuo. Dubitatur tum de veritate eius, tum de causa eiusdẽ. De veritate qdem illius dubitaẽ, qm̃ supradictus processus demonstratiuus videẽ & non logicus, qm̃ ꝓcedit ex necessarijs & per se & ſm quod ipsum &c. in minori. n. ꝓdicatur diffinitio de diffinito, & in maiori ꝓprius effectus de ꝓpria causa cõuertibili &c. De causa aũt maior insurgit dubitatio qm̃ io textu diciẽ ꝙ talem ꝓcessum demonstratiuum nõ esse, dictũ est prius, nusquã aũt inuenitur in oĩbus ꝓcedentibus hoc dictũ esse, nisi io tertio capitulo huius secũdi: vbi dictũ est, ꝙ discursus cõcludens quod quid est, ꝑ quod quid est, non est demonstratiuus, quia petit ꝓbandum. Causa ergo ſm Aristotelem quare iste ꝓcessus de quo nũc agiẽ non est demonstratiuus, est quia petit. hoc autẽ est falsum, qm̃ in isto ꝓcessu non est idẽ quod quid est cõclusum & assumptum. sed sunt duo quod qd est distincta ſm diuersa genera causarũ. & vnũ accipiẽ & alterum concludiẽ. nõ ergo interuenit petitio. — T.c.3.

Amplius si ꝓpter vitium petitionis talis syllogismus demonstratio nõ est, cũ tale vitium ẽt syllogismo topico opponaẽ, vt patet in 8. topicorum, sequeẽ ꝙ nec erit logicus, nec demõstratiuus talis syllogismus &c. Cã quoq;, quã assignat. S. Tho. non minus habet dubitationis. ait enim, ꝙ ideo tali discursu logice & non demonstratiue ipsum quod quid est concludiẽ, qm̃ non sufficiẽter ꝑ hoc ꝓbatur, ꝙ id, quod concludiẽ, sit quod quid est illius rei, de qua cõcludiẽ, sed solum ꝙ insit ei &c. Dubium. n. remanet iuxta hoc: quare tali ꝓcessu non sufficiẽter cõcluditur quod quid est: ꝓbatũ est siquidem in capl'o tertio, ꝙ si primũ sit quod quid est medij, & medium tertij necessario sequitur primum esse quod quid est tertij &c. — Cap.11.

Ad hoc dubiũ quo ad primam partẽ facile dicitur, ꝙ Aristoteles nõ negat hunc ꝓcessum esse demonstratiuũ, sed esse demonstratiuõ quod quid est. Vnde idem ꝓcessus erit demonstratiuus, & logicus, diuersis rõnibus. Topicus quidem quãtum ad vim ꝓbandi ipsum quod quid est (vt sic) seu formaliter, vt superius declaratum fuit. Demonstratiuus autẽ quantum ad vim ꝓbandi ꝙ primum insit tertio. habetur. n. ex tali discursus vi, ꝙ maior extremitas inest necessario minori, sed ꝙ sit eius quod qd est.

Cap.3. Ad ea vero, quæ obijciuntur in secunda parte dubij, difficile est sufficiẽter dicere. diciẽ. n. primo ꝙ illa verba Aristotelis. hic quidem igitur modus ꝙ non sit demonstratio, dictũ est prius. possunt dupliciter intelligi. Vno modo vt (ly hic) demonstret, nunc dictum processum in specie. Alio modo vt demõstret, dictum processum quo ad genus seu in genere. Primo modo sensus ẽ iste, discursus ꝓbans quod quid est sumptum ab vno genere causæ, per aliud quod quid est sumptũ ab alio genere causæ dictum est, ꝙ non est demonstratio. Secundo modo sensus est discursus ꝓbans, quod quid est, per quod quid est, dictum est ꝙ non est demonstratio. Si primo modo intelligatur, sic potest textus dupliciter exponi. primo sic, hic discursus probans quid ſm vnum genus causæ, per quid ſm alteram causam. Dictum est ꝙ non est demonstratio, qm̃ dictum est in cap. 3. ꝙ quærens quid. si assumat quid, petit. licet enim alterum quid assumat & alterũ concludat, quia tñ non quæritur hoc vel illud quid huius, sed quæritur simpliciter quod quid est huius, ideo petitur, vt ibidem in secunda rñsione declaratũ est. Et in hoc loco. Boetium confirmantẽ inuenimus. Erit ergo ſm illã expositionem syllogismus nõ demonstratiuus quod quid est simpliciter, quia assumit quod quid est, erit autem logicus, quia aliquod aliquo modo quod quid est habetur ex hoc &c. Secundo põt exponi sic, hic discursus &c. dictum est ꝙ nõ est demonstratio ipsius quod quid est. qm̃ dictum est in cap. 3. ꝙ discursus demõstratiuus quod quid est oportet ꝙ sit ex terminis talibus ꝙ primum sit quod quid est medij, & mediũ vltimi, & ꝙ altero ꝓdictorum deficiente non concluditur quod quid est. In hoc autem nunc dicto discursu, primum non est quod quid est medij, licet sit quod quid est vltimi. & ideo ꝓcessus ille non demonstratiuus quod quid est, ſm illam expositionem, ideo discursus iste non demonstratiuus diciturẽ, quia cõditio supradicta necessaria ad demonstrationem quod quid est, deficit. & non ideo, quia petat. logicus autem dicitur, quia ex hoc probabiliter quod quid est cõiectamus, & est hæc expositio non solum. S. Tho. valde conformis, sed Aristotelis menti multum consentanea.

Si autem secundo modo intelligatur, vt. s. ly hic, demonstret hunc modum in genere. Tunc textus sic exponitur, discursus iste. s. quod quid est, per quod quid est ꝓbans, dictum est ꝙ non est demonstratio, qm̃ in cap. 3. ostensum est, ꝙ processus à quod quid est in quod quid est simpliciter loquendo, & non de tali quod quid est ad tale, processus demonstratiuus non est, quia petit, ꝓpterea, quia quod quid est non est quod quid est, nisi ſm nominum interpretationem (vt ibi declarauimus in tertia expositione) & consequenter discursus iste, de quo nunc agitur: qm̃ ex tali quod quid est, tale quod quid est concludit, demonstratiuus nõ est ipsius quod quid est. & sic ſm hanc expositionem ideo discursus iste nõ est demonstratiuus, quia non est ille, qui in tertio capitulo cõpositus fuit, quem ẽt demonstratiuum non esse, dictum est, quia petit qm̃ ab eodem ad idem procedit. Et ex hoc sequitur principale intentum. s. ꝙ hic modus. s. syllogizandi quod quid est, per quod quid est, nunq̃ est demonstratiuus ipsius quod quid est. qm̃ hoc non fit si distinguantur quod quid est ſm vocem. nec si distinguantur ſm diuersa genera causarum &c. seu modorũ diffiniendi quod in idem redit. puta ꝙ vna diffinitio dicat quid, & alia ꝓpter quid. Talis enim diuersitas ad diuersitatem causarũ reduciẽ. qm̃ vna. s. dicens quid sumitur ſm causam formalem, & altera ſm effectiuam, vel &c. logicus aũt dicitur vt supra. & hæc expositio non multum differt à secũda vt patet, sed perficit eam. — In dubio vltimo,

F G Ad illud aũt quod postmodum obijcitur. ꝙ. s. vitium petitionis opponiẽ & demonstratiuo & topico &c. dicitur ꝙ licet petitio sit vitium oppositũ vtriq; syllogismo, & topico. s. & demonstratiuo. non tñ omnis petitio in demonstratiuis est petitio in topicis. qm̃ vnus inter locos topicos ẽ, à nominis interpretatione procedere, quod si demonstrans faceret peteret. & similiter si demonstrans quærat quod quid ẽ, & assumat quod quid est petit, dialecticus aũt non, quia tot subtilitatibus non vacat ſm primam expositionem modo adductam &c. Ad id vero, quod obijcitur contra. S. Tho. expositionem diciẽ, ꝙ causa illa optima est: vt ex secũda expositione & tertia patet. ideo. n. discursus iste nõ demonstratiuus quod quid est, quia nõ sufficienter probat id quod concluditur esse quod quid est, eius de quo concluditur. i. quia nõ sufficienter probat primũ esse quod quid est vltimi. Hoc aũt prouenit ex eo, ꝙ in

H isto processu primum non est quod quid est medij. Si. n. esset quod quid est medij. cæteris remanentibus vt stant necessario demonstreẽ primũ esse quod quid est tertij, vt ex capitulo tertio apparet. Sed qm̃ impossibile est hæc duo simul saluare. s. talem connexionẽ terminorum. i. ꝙ primũ sit vere quod quid est medij, & medium vltimi, & sufficientẽ distinctionem eorundem, qm̃ si hoc saluaẽ illud interimitur (vt in hoc processu de quo nunc agitur liquet) & si illud saluatur, hoc interimitur, vt in processu declarato in cap. 3. Alberti auctoritate confirmato manifeste videtur &c. ideo est impossibile processum demonstratiuum inuenire, quo quod quid est ꝓbetur sufficienter, oportet. n. (vt in textu dicit) ꝙ quod quid est per quod quid est cõcludaẽ &c. Quòd aũt in isto de quo nũc est sermo discursu, primũ non sit quod quid est medij, ex eo declaratur, ꝙ maior propositio non est in primo modo dicẽdi per se, sed in quarto, ꝓdicatur enim ibi effectus — Cap.3, vbi supra.

cõuertibilis

conuertibilis de sua propria causa oportet nanq; mediũ esse causam primi, aliter nõ esset processus à primi, & cõuertibilẽ, aliter nõ essent medium & primũ diffinitiones vltimi. Habent ergo se pdictę diffinitiones sm φ distinguunt, vt causa & effectus cõuertibilis, & quodãmodo vt subiectum & passio, qm̃ ex anteriori emanat naturaliter posterior, & p illam fit necessitatis & cognoscit. Logicus aũt iste discursus ideo dicit sm. s. Tho. eo φ ex tali pcessu. licet necessario sciat primum inesse vltimo, tñ nõ nisi pbabiliter cognoscit primũ inesse quod qd est tertij, licet. n. ex fine cõditiones eius quod est ad finem cõcludi possint, non tñ ex hoc scit, φ ille intelligãt quod quid est

T.c.5. illius. vt patet in pcessu facto in principio primi, ex rõne enim ipsius scire deductũ est quas cõditiones habere debet demonstratio. s. φ cõstat ex primis veris &c. ex hoc tñ non sufficiẽter cognouimus, an ille cõditiões integrẽt quod quid est demonstrationis, an aliquid aliud requirat, an sint eius pprietates ille cõditiones &c. Et sic eum dei gratia, soluta iã sunt q̃ dubię in cap. 3. relicta sunt. hoc. n. est firmiter tenẽdũ quod modo sm. s. Tho. determinatũ est, & causa ab eo assignata suscipienda est, vt à nobis est exposita, & sic oĩa consona remanẽt &c. Cõsulto aũt nolo veritate inuenta supradicta mutare aut aliter texere, sed sic determinata sit disputatio in cap. 3. habita.

Num processus, quo quod quid est per aliud ostenditur, sit processus demonstratiuus.

circa medium. CIrca eandẽ conclusionem dubiũ in primo libro. ca. 2. tractum, sed indiscussum occurrit, an. s. demonstratio cõsueta, cõcludens vnũ quod quid est p aliud, sumptum penes aliud genus causæ rõne eius à quibus sumunt diffinitiones, sit vere & sm se demonstratio, an tñ quo ad nos &c. hinc. n. videt φ eius conclusio sit sm se demonstrabilis, eo φ habet mediũ, quod est vere causa quare subiecto insit. forma. n. est vere causa quare huiusmodi sit materia, & efficiẽs quare forma, & finis q̃re efficiẽs &c.

Inde aũt apparet oppositũ, qm̃ talis demonstrationis cõclusio est sm se per se nota, & cõsequenter sm se indemonstrabilis, esse aũt eam p se notã ex eo patet, φ pdicatum est de rõne subiecti &c. Ad hoc dubiũ breuiter dicitur, φ huiusmodi demonstrationes si veras diffinitiones quidditatiuas concludãt (licet potius mereantur dici demonstrationes quo ad nos) ppter rõnem secũdo loco adductam, possunt tñ medie poni ille, quæ ex causa extranea pcedunt. sapiunt. n. naturã demonstrationis sm se, p quãto causa aliqua est, quare altera causa quæ primũ fit, insit vltimo. et illa cã nõ est de quidditate subiecti, pprie, eo φ extranea est. sapiũt aũt naturã demonstratiõis quo ad nos, pro quanto cõclusio est ppositio p se nota sm se. causa. n. intrinseca à, qua sumit quod quid est, quod fit pdicatum conclusionis, ẽt in obliquo est de rõne subiecti. non solũ. n. per se nota est ista ppositio. homo est substantia corporea aĩata &c. sed ẽt illa, homo est ex corpore. & anima &c. Nihil. n. refert quo ad per se notitiã an in recto an in obliquo causæ sumant. licet referat multũ quo ad causalitatẽ, qm̃ si causa materialis vel formalis in obliquo fiat pdicatum, cõceditur ppositionẽ illã habere causam sm rem. si aũt in recto non ita cõcedet. Medię ergo sint hæ demonstrationes, & quodãmodo per se notę, & quodãmodo non, dicantur earum conclusiones &c.

Num possibile sit scire de aliquo quid est, ignorando an sit.

CIrca primam ppositionẽ pro prima conclusione dubitatur, an possibile sit scire de aliquo quid est, ignorando an sit. videtur. n. φ sic, quia sicut res se habet ad veritatẽ, ita se habet ad cognoscibilitatẽ. Sed quod quid

circa. t. c. 1. ca. 9. t. c. 22. est verificatur de re cuius est absq; eo φ res sit, qm̃ necessario ei inest, vt ex dictis in primo caplo. 7. patet. ergo possibile est cognoscere quod quid est, & an non est.

Præterea acquisita iam scientia naturali, & corruptis rebus naturalibus puta rosis, scimus quod quid est rosæ, et nescimus rosam esse. ergo cõtingit scire quod quid est & non rei esse. Ad hoc dicit cum Aristotele pluries in hoc libro repetẽte, φ impossibile est scire quod quid est alicuius, & nescire illud esse. Ad cuius euidentiã sciẽdũ est, φ sicut res se habet ad esse ita se habet ad cognosci, vt habetur in secũdo metaphysicæ. nulla autẽ natura entis rationẽ habet nisi sit vel semper, vel frequẽter, vel raro, perfecte vel imperfecte, & breuiter tẽpore suo modo suo, ens enim (vt iam dictũ est) esse significat, & per hoc nullius rei quod quid est, quid rei rationẽ habet, nisi sit ens. In hoc enim differt quid rei à quid nominis, quia illud est tm̃ entium, hoc etiam est non entium. Vnde rosę quod quid est, quid rei non esset, nisi rosa temporibus suis esset &c. Si ergo ita est sm essendi ordinẽ oportet sic quoq; esse sm cognoscendi rationem, vt. s. quod quid est quod proprie quid rei sonat, in cognitione nõ sit nisi entis rationem habeat. entis autẽ rationem non cognoscit habere, nisi accipiatur esse id cuius est. & ideo oportet φ cognitio quod quid est non sit sine cognitione an est. & hæc est ratio. S. Tho. dicentis φ hoc ideo est, quia non entium non est quod quid est. Et Aristotelis dicentis φ quęrere quid est nõ habẽdo qa est, est quęrere nihil. i. nõ ens. i. non entis quidditatem. Ad vtranq; ergo rationem in oppositum simul dicitur φ de facto falsum est tã verificari q̃ cognosci. quod quid est proprie loquẽdo. i. qd rei. de aliquo illo non existente tẽpore suo. non. n. volumus q̃cunq; cognoscimus quid est rosa, sciamus rosam actualiter esse tunc, sed dicimus φ oportet scire eam esse actu temporibus suis, quod nunq̃ deficit sm mundi cursum. Sed qm̃ multiplicantur casus à dicentibus faciat deus, destruat deus &c. ideo etiã sigillatim aliter respondetur, & ad primæ minorem dicitur. φ quocũq; casu posito tota rei diffinitio. licet verificetur de re nullum esse habente, non tñ verificatur de ea vt quid rei. φ ppterea quia sicut res se habet ad veritatem, ita ad cognoscibilitatem cõsequens est, φ possit forte cognosci id quod est quid rei, absq; hoc φ est cognoscatur rem esse, & φ non cognoscatur formaliter ipsum quid rei, seu quod quid ẽ, absq; cognitione quia est &c. Ad secundam dicitur, φ in vsu scientiæ acquisite non est ita necessarium cognoscere an est, sicut in acquisitione, in acquisitione enim necessarium est, tum ppter generationẽ scientiæ, quia sciẽtia nostra generatur à rebus quæ sunt, & non ab his quę non sunt. Tum propter ipsius quod quid est rationem, quia. s. non est nisi entium, vt diximus. In vsu autem necessarium est propter ipsius quod quid est rationem tantum &c. & ideo post acquisitam scientiam nil officit si corrumpantur & annihilẽtur, & nunquam rediture ponantur res. quoniam & si in tali casu nõ possit accipi res illas esse tẽporibus suis, accipietur tñ φ res ille essent tẽporibus suis. si talis casu non poneretur & hoc sufficit.

Si miraris quare non dicam φ sufficit & oportet cognoscere an est. i. an sit ens cui non repugnat existere. Memor esto eorum quę in principio primi & principio secundi dicta sunt. & cum contemplatus ea fueris, desinet admiratio. oportet enim formaliter loqui, & ęquiuocationem vitare, quantum possibile est &c.

prio cap. 1. i solutiõe secũdi dubij. scdo. c. 1. in solutiõe tertij dubij.

Num possibile sit sciri, propter quid est ignorato quia est.

CIrca eandem propositionem dubitatiuncula quædã est, an. s. possit sciri propter quid alicuius & nesciri, quia est. videtur enim φ sic, quoniam contingit cognoscere causam & non cognoscere effectum, vt apparet in geometria vbi cognoscitur causa quare vulnus circulare tardius sanatur, & tamen purus geometra nesciet an ita sit φ vulnus circulare tardius sanatur, quoniam scire hoc est medici. Ad hoc breuiter dicit ex dictis in primo cap. 13. φ cognoscere propter quid, contingit, dupliciter. vno modo formaliter. i. causam cum applicatione ad effectum. hoc enim sonat, ly propter quid, & sic impossibile est cognoscere propter quid, absque cognitione quia, quoniam hoc est cognoscere causam, & quoniam illius est causa. Alio modo materialiter id est rem, quæ est causa absque applicatione ad effectum,

circa. t. c. 30

& sic non incouenit cognoscere propter quid, & nescire qa, vt in exẽplo adducto patet. Quia ergo nunc loquimur de ꝓpter quid formaliter & non materialiter, ideo optime dicit ꝙ non põt cognosci propter qd absq; qa &c.

Num illius quod quid est haberi possit, cuius quia per accidens scitur. & num sic scire, sit scire rem esse secundum accidens, & num facile cognoscatur quid est, cum quia est cognoscimus vere.

CIrca secũdam ꝓpositionem multipliciter dubitatur. primo an sit verum ꝙ quorum habet quia sm accidens, nullo modo habeatur quod quid est. videtur.n. ꝙ non, quoniam si sciatur rem esse sm accidens ꝓprium & adęquatum, iam ex hoc facile sciri poterit quod quid est illius rei, qm̃ adęquatus effectus totam causæ virtutem ostendit (vt in primo de aĩa dicitur) accidentia ꝓpria magnam partem conferunt ad cognoscendũ quod quid est.

T.c.11. Secundo dubitatur an verũ sit ꝙ cognoscere rem esse sm accidens non est cognoscere rẽ ipsam esse &c. Videt enim ꝙ hoc quoq; sit falsum, qm̃ siue cognoscatur rem esse sm accidens separabile, siue inseparabile & propriũ, semper optime sequitur obiectum esse, & consequenter cognoscendo accidens esse, cognoscitur subiectum esse, impossibile est enim accidens quodcunq; sine subiecto esse &c. Tertio dubitatur an verum sit, ꝙ quorum habemus quia est, facile habemus quid &c. Videtur.n. & hoc à veritate alienum, qm̃ euidenter scimus substantias immateriales esse, & tamen vel difficillimum vel impossibile est nos scire quid sunt, & similiter argui potest de corporibus cœlestibus &c.

Ad euidentiam horum primo declarandi sunt termini, deinde satisfaciendum obiectis. Secundum accidens nihil aliud sonat in ꝓposito q̃; sm aliud. aliud aũt hic dicitur, non solũ extraneum accidens sed passio propria. & non solum vtrũq; horum sed ẽt pręd icatum substantiale cõmune &c. vnde ita sumitur accidens, sicut & sumitur

c.3.&.4. in elenchis accidens, à quo dicit fallacia accidentis &c. Scire ergo quia est sm accidens, est scire rem esse, nõ nisi quia induit aliquod aliud à se modo exposito. verbi gratia. Scire intelligentias esse, quia motores orbium sunt, est scire quia sm accidens, qm̃ ex hoc non aliter sciunt q̃; vt habent rõnem mouẽdi. & similiter scire eas esse quia substantiæ imateriales sunt, est scire eas esse sm accidẽs, quoniam ex hoc nescimus tales res in specie esse, sed in cõmuni in eo ꝙ imateriales sunt &c. Scire autem vere, quia est, est cognoscere ꝙ ipsum sm proprium & essentialem cõceptum sit &c. non suffodiẽdo & arguitiue cognoscendo, vt dicitur, sed ita ꝙ acies intellectus feratur supra ipsum esse vt ipsum est vt distinguit ab extraneis & cõmunibus modo dicto &c. & hoc est scire, quia est ꝑ medium ꝓprium vt in exẽplis textus patet. His pręlibatis, Ad primum dubium dicit ꝙ quia impossibile est recte incedere ad quærendum quod quid est alicuius nisi vere sciatur illud esse, qm̃ (vt in textu dicit) quęrere qd

T.c.8. est non habito quia est, est quærere nihil, quia non entis quod quid est quæreretur, & ex hoc ꝙ rem esse scit sm accidens ꝓprium, nõ vere scitur rem esse. non.n. vere sciret hoĩem esse, qui tm̃modo sciret risibile esse, consequẽs est (ꝙ quãdiu) pure (scit rem esse) sm accidens quodcũq; nunq̃; habeatur via ad quod quid est. Dico aũt quãdiu pure scit, qm̃ si ex tali notitia proprij effectus deueniret in cognitionem ipsius quia est, iam posset facile haberi quod quid est. vnde Aristo. in litera reddit rõnem quare sciendo rem esse sm accidẽs non habetur via ad quod quid est, qm̃ tunc nec habetur ipsum quia est. Vnde quãtumcũq; effectus totam causæ virtutem adęquet nisi ex hoc cognoscatur vere illam esse, nunq̃; via ad quod quid est habere, & hoc hic intẽdit Aristo. quod ex rñsione ad sequens dubium erit magis clarum.

Ad sm ergo dicitur ꝙ cognoscẽdo aliquid esse sm accidens dupliciter possumus ex hac notitia habere notitiam ꝙ illa res sit. Vno modo discurrendo ab illo accidẽte ad id cuius est, ita ꝙ ex hoc elucescat esse propria essentialia illius, seu rem illam sm se esse, sicut ex cognitione ꝙ in nobis intellectus sit deuenimus in cognitionem ꝙ intellectualis substãtia in nobis est, & ex hoc quod quid est inuestigatur. Et hoc modo licet à principio nõ cognoscatur quia est, sed solum sm accidẽs, postmodum tñ cognoscitur quia est ex effectu, nec hoc intendit negare Aristoteles, vnde in quarta ꝓpositione pro hac secunda conclusione expsse dicit ꝙ ꝑ discursum ab effectu scit qa est rei, quæ est causa. & dat exẽplum de eclipsi & nõ posse vmbram facere, qm̃ ex hoc non solũ innotescit esse aliquid nõ potens vmbrã facere, quod esset scire defectum luminis sm accidẽs, sed ẽt esse defectũ luminis. Alio modo discurrẽdo ab illo accidẽte, ita ꝙ ꝑ modum suffusiõis cognoscat aliqd subesse, sed quid vel quale sit illud ignotum relinquat, sicut ex cognitiõe primi motoris cognoscimus aliquã substãtiam imaterialẽ & intellectualẽ &c.

esse, sed quod quid est illius cognoscere nõ valemus, qm̃ ꝓpria essentialia remanẽt ignota, & sic cognoscere quia est, nõ est cognoscere qa est, nisi sm accidẽs & arguitiue, arguimus siquidem ex hoc illud esse, sed qd demonstret (ly illud) nescimus, & consequenter nescimus ipsum (sm q' ipsum) eẽ, sed scimus ipsum sm ꝙ induit illud accidẽs eẽ &c. & ꝑꝑea tũc nõ habet via ad q̃rendũ qd quid est.

Ad tertium dubiũ dicit, ꝙ quia vere nõ scitur quia est nisi sm essentialia ꝓpria sciatur rẽ esse, ꝓpter quod Aristoteles exẽpla multiplicauit ad ostẽdẽdum qñ vere habet quia est, & dixit hoc esse qñ quod quid est, illius aliquo modo esse scimus, vt puta, si scimus tonitruum esse sciẽdo esse sonũ in nebulis quendam &c. ideo simplr determinauit, ꝙ quorum habemus vere, quia est facile est quærere ꝓpter quid, qm̃ iam ꝓpriorum essentialiũ cõiecturã habemus. Id vero qd obijcit de intelligẽtijs & corporibus cœlestibus, & his silibus nihil obstat, qm̃ nõ vere cognoscunt, quia sunt sm se & absolute, & qm̃ sm illa pdicata siue extranea, siue intrinseca, sm q̃ res vere cognoscit esse, sm illa facile est cognosci quid est, vt facile esset exẽplis ostẽdere metaphysicalibus. & hęc est absq; dubio mẽs Aristotelis, vnde & cõcludit sicut nos habemus ad qa est, sic & ad qd qd ẽ &c. sm.n. eos conceptus quibus induta res scitur eẽ sm eos facile scitur quid est, & sm eos cõceptus sm quos latet, latet ẽt quid sit &c.

CIRCA hanc secundam cõclusionẽ & residuũ capli. Annot. Aduertendum est ꝙ Aristoteles in hac secũda conclusione determinationem tractat quæstionis motę in cap. 6. Vtrum. s. eadẽ demonstratione contingat scire quid est & quia est, & determinat ꝙ sic distinguendo sciri ꝑ demonstrationem vt conclusionẽ, & vt medium ꝓprium, & distinguendo demonstrationes in terminantes ꝓpter quid tm̃, & quia tm̃ & vtrũq;, & distinguẽdo qd quid est, & diffinitionẽ, vt patet in textu &c. Habetur siquidem ex his, ꝙ licet quod quid est, & nõ sit id qd per demonstrationẽ cõcluditur, tñ est id, quod ꝑ demonstrationẽ habetur ꝓpter quid, quod est ipsum qd quid est, & huic seruit prima distinctio. Quia vero nõ q̃libet demõstratio dicit vere ꝓpter quid, & cõtingit qñq; simul qa, & propter quid, qñq; quia ante ipsum ꝓpter quid. ideo oportuit addere secundã distinctionẽ, ex qua scimus, ꝙ qñ est demonstratio ꝑ ꝓprium ꝑꝑ quid, siue simul ẽt sciamus quia, siue ante, tũc ꝑ demonstrationẽ habemus qd quid est, aliter aũt non. Qm̃ aũt non oẽ quid alicuius est verũ ꝑꝑ quid. ideo tertia distinctio addita est, ex qua scimus, quale quid innotescit per demonstrationem vt ꝓpter quid, & quale non &c. & qm̃ talis determinatio nõ .1. obstat rationibus in illo capitulo adductis, ideo nõ oportuit illas soluere. Concludebant siquidem illa, ꝙ per demonstrationem non scitur quod quid est, vt conclusio, quoniam sic scitur, quia est, quod nunc conceditur. non autem erant sufficientes ad concludendum quin per demonstrationẽ ipsum quod quid est, aliter haberetur &c.

Num

Num & quare per demonstrationem scitur quod quid est passionis, non autem quod quid est subiecti.

CIrca responsionem principalem huius capituli. Dubitatio non dissimulãda occurrit. Quare per demonstrationem scitur quod quid est passionis, & sciri nõ potest quod quid est subiecti, & mouet͂ hæc dubitatio supponendo, ꝙ ẽt quod quid est subiecti possit esse medium in demonstratiõe, quod postmodũ ꝓbabiliter à. S. Tho. expresse habet͂ plures &c. Est aũt ratio dubitandi, qm̄ par ratio parẽ debet habere effectũ. ideo aũt qͩ quid est passionis, per demonstrationem haberi dicit͂, qm̄ ipsum est ꝓprium medium, & ꝓprium ꝑpter quid. hoc aũt conuenit ẽt quod quid est subiecti, alicuius. n. demonstrationis, quæcunq; sit illa, ꝓprium medium & ꝑpter quid est quod quid est subiecti. ergo illud per demonstrationem scitur, & hoc scit͂, & si hoc non scitur per demonstrationem, sed supponit͂, & aliter scitur, & illud eiusmodi censendũ est &c. Mouendi aũt hanc quæstionẽ occasionem ꝓbet Aristotelis doctrina in textu. ait. n. in rñsiõe principali distinguendo quod quid est, ꝙ quædam quod quid est sunt sine medio, & quędam cũ medio, & ꝙ illa supponuntur, & aliter q̃ demonstrationem habentis, ista aũt habentis demonstrationẽ (vt dictum est.) non dixit autẽ aliter haberi quod quid est per demonstrationem q̃ modo declarato. s. vt propter quid. ſm intentionẽ ergo suã, talis est differẽtia inter quod qd est passionis & subiecti.

Ad huius dubitationis euidentiam oportet diligenter considerare in textu rationem talis differentiæ, & ex illa causa deducere quare magis quod quid est passionis, q̃ subiecti per demonstrationem habeatur. in textu autem non assignatur ad ꝓpositum alia differẽtia inter subiecti & passionis quod quid est, nisi ꝙ quorundam est altera causa, quorundam aũt non, & ꝙ quædam quod quid est sunt sine medio, & quædam habent medium &c. Et hęc quidem applicata ad subiectum & passionem & eorum quod quid est, veritatem absq; dubio inueniuntur habere, qm̄ subiecti vt sic non est altera causa, passionis autẽ sic, & similiter suorum quod quid est. Sed quõ ex his sequatur ꝙ passionis quod quid est, ex demonstratione noscatur, subiecti autem nõ, difficile est accipere, qm̄ quod quid est passionis nõ elucescit per demonstrationem vt conclusum per illam, sed potius vt ꝑpter quid, quod vt dictum est. conuenit ẽt ipsi quod quid est subiecti. Esset siquidẽ facile ex supradicta differẽtia, deducere ꝙ ipsum quod quid est passionis potest concludi per demonstrationẽ, quod qd est vero subiecti non, qm̄ oportet conclusum per demonstrationem habere causam, & hoc directe ex ratione assignata sequitur. Sed qm̄ hoc non intendit Aristo. dicens expresse, ꝙ ipsum quod quid est, habens medium, habet͂ quidem per demonstrationẽ, non tñ demonstratur. illud vero quod caret medio supponitur, & aliter q̃ per demonstrationẽ habetur, ideo nõ sic deducere oportet, sed vacandum est vt intentum ex hoc elucescat. Notanda sunt igitur verba textus, & sciẽdum est ꝙ prima distinctio. s. quorundã est altera causa, quorundam aũt non, nõ est distinctio ipsorũ quod quid est, sed ipsarum rerum quarum sunt quod quid est, ita ꝙ exponendum est quarundam rerũ est altera causa. quarundam autem nõ. Nec ociose apposuit (ly altera) qm̄ ex illa particula vt apparebit solutio quæstiõis habet͂. refert. n. (ly altera) vt Boetius hic dicit diuersitatẽ ab ipsa substantia rei, ita ꝙ sensus distinctiõis est, quarundã rerũ est altera causa ab essentia cuiusq;, quarundã autẽ non. i. rerum quædam sunt quarum esse causat͂ à causa extra essentias earum. quædam aũt nõ habẽt causam nisi ꝓprias essentias &c. Secunda aũt distinctio. s. eorũ quæ sunt quod quid est, alia sine medio, alia habent mediũ, est distinctio ipsorũ quod quid est. & sequit͂ ex prima, qm̄ si res habet esse causarum à causa extra essentiã suã, oportet ꝙ essentia sua sit causata. idem. n. est causa essentiæ & esse rei, & consequenter oportet ꝙ eius quod quid est habeat me-

A dium & per oppositum si caret causa altera ab essentia eius quod quid est carebit medio. Considerandum est vlterius, ꝙ ipsum subiectũ causa extranea caret, vel simpliciter, vel in tali scientia, causa, inquã extranea ꝑ quam demonstrari possit ipsum esse, qm̄ (vt supra dictum est) quælibet scientia à priori supponit quod quid est, & esse subiecti &c. (scdo huius caplo prio) Et ꝑ hoc tam quod quid est subiecti, q̃ eius esse caret dicit͂ altera causa, & medio, & principiũ esse & supponi vel poni, vt in primo dictum fuit &c. ipsa vero passio necessario habet causam alteram ab essentia sua, & taliter alteram & extraneam, ꝙ tñ cadit in eius cõpleta diffinitione quæ per additamentum fit necessario, vt dicit͂ in. 7. metaphysicę. (prio huius caplo prio in solutione dubij primi ca. 11. t. c. 34 T. c. 13.) Et per hoc tam essentia passiõis q̃ quod quid est eius habet alterã causam ab essentia & mediũ. patet aũt hoc manifeste in exẽplo eclipsis. ipsa. n. essentia eclipsis causatur ex oppositione terræ, quę extra essentiam eius est, & in diffinitione eius cadit &c.

Considerandũ est vlterius ꝙ aliter se habet ad demonstrationem subiectum, & aliter passio. (supra prio hui9. t. c. 20) B subiectum. n. non est id quod demonstratur, sed de quo demonstratur, passio vero est id quod demonstratur, & cõsequenter cum causa passionis, et eius quidditatis sit eadẽ, si vere debeat demonstrari passio, oportet ipsius passionis essentie seu quidditatis ꝓpriam causam pro medio assumere, & sic cum per propriam causam rei cognitio sufficienter habeatur ipsa quidditas passionis ex tali processu elucescit, & non solum ipsa quidditas, sed & tota diffinitio eiusdẽ ex tali demonstratione innotescit, qm̄ causa illa cum sit propria, est illud additum quod diffinitionem passionis complet. Ex vi ergo demonstrationis propter quid habetur quod quid est passionis, qm̄ passio, est id quod demonstratur, & eius essentia causat͂ à medio, quod diffinitionem eius cõplet &c. horũ aũt nihil subiecto cõuenit.

Et ideo ad dubium dicitur, ꝙ non est ęqualis ratio de quod quid est subiecti & passionis. Tum qm̄ quod quid est passionis non innotescit præcise ex hoc ꝙ sit mediũ C seu ꝑpter quid, vt ex dictis patet. tum qm̄ licet vtrunq; possit assumi in ꝑpter quid diuersis demonstrationibus tñ, nunq̃ tamen quod quid est subiecti assumetur, vt ꝑpter quid subiecti, sed vt ꝑpter quid alterius, puta passionis, vel cuiuscũq; alterius se habentis per modũ passionis, quod quid est aũt passionis assumit͂ vt propter quid eiusdẽ, qm̄ includit alterã causam, vt patet ex dictis. Et cõsequẽter ex vi ipsius demonstrationis nunq̃ habet͂ ꝙ mediũ sit quod qd est subiecti, sed supponit͂ potius, sufficiẽter aũt habet͂ ex vi demonstrationis quod qd est passionis, qm̄ mediũ causa essentialis passiõis est, & applicatur in ipsa demonstratione ad ipsam passionem dũ assumit͂ vt eius ꝑpter qd, & eius qͩ quid est cõplete cognoscitur. dũ vt eius ꝓpria cã assumit͂. Et ideo dixit Aristoteles ꝙ per demonstrationẽ habet͂ quod qd est rei habẽtis alteram causam, nõ aũt rei carẽtis illa. Et sic patet. quale quod quid est demonstratiõis ritu elicit͂, & quõ, & quõ non potest per demonstrationem monstrari, licet syllo- D gismo topico aliquod concludi possit quod quid est &c.

Qd nã sit mediũ demonstratiõis, an diffõ subiecti, an passiõis.

HOc in loco occurrit tractanda quęstio de medio demonstrationis, quæ, qm̄ agitata est, diligẽter cõsideranda est, fideliter recitatis opinionibus, quatuor ergo faciemus. Primo declarabitur titulus dubitationis. secundo recitabitur opinio Egidij cum fundamẽtis. tertio examinabit͂ dicta opinio. quarto ponet͂ opinio. S. Tho. Sciendum est ergo ꝙ non dubitatur de medio cuiusq; demonstrationis, sed potissime qd. s. sit in illa mediũ ꝓpriũ, diffinitio subiecti an passionis, an vtriusq;, an neutrius, sed alterum quid. Demonstrationis autem potissime nomine (vt ęquiuocatio tollatur) intelligo demonstrationem primam ordine naturæ, in scientia simpliciter. primam aũt dico sine respectu omnium demonstrationum illius scientiæ, siue respectu omnium demonstrationum de aliquo certo subiecto: puta triangulo, vel hoĩe. nihil

enim refert vtromodo accipitur prima demonstratio in
ꝓposito.vtraq;.n.merito potissima vocatur,qm̃ cæteris
patibus est prima ordine cõpositionis.& elementum &
fundamentum & causa cæterarũ & est vltima ordine re
solutionis.& ad eam resoluunť reliquę demonstratiões.
prĩo huius ca.2.&.3. Verum qm̃ ex dictis in capĩis.secundo & tertio primi li
bri demonstratio simplr̃ est duplex.s.rõne ipsius cõclu-
sionis scibilis in se,& rõne nostri.vt oĩs ambiguitas tol-
latur.sermo noster quęrit de medio demonstrationis po
tissime absolute,& nõ de medio demonstrationis primę
ex meritis conclusionis scibilis. facile.n.ex dictis haberi
põt ꝙ medium ꝓprium in demonstratiõe tali, est prima
passio. qm̃ talis demonstratio non concludit primã pas-
sionem de subiecto. qm̃ illa taliter demonstrari nou põt,
eo ꝙ inest fm se imediate, sed concludit secundã passio-
nem de subiecto. propria.n.causa secundæ passionis est
prima. qm̃ omnes passiones ordine quodam ab eodem
fluunt subiecto, vt alibi declarandum est &c. Vertitur
ergo in dubium hic qd sit mediũ in prima simplr̃ demon
Egidius in hoc loco. stratione cuiuslibet scientiæ simplr̃ &c. Egidĳ opinio
in tribus cõsistit cõclusionibus.prima est.Subiecti diffi-
nitio nõ est mediũ in demonstratiõe potissima. Secũ-
da est.passio seu passionis diffinitio est mediũ in demon
stratiõe potissima. Tertia est diffinitio subiecti ingre-
ditur potissimã demonstrationẽ vt annexũ medio &c.
Primam cõclusionẽ ꝓbat tripliciter. primo sic. Si diffini
tio subiecti esset medium in potissima demonstratione,
scientia nõ resolueret suas cõclusiones in principia ꝓpria
per se nota & certa,hoc est incõueniens.ergo. Declarať
cõsequentia sic, inter passiones alicuius particularis su-
biecti in aliqua scientia,puta trianguli est ordo talis,ꝙ vl
tima demonstratur per penultimam, & illa per anterio-
rem.& sic ascendẽdo vsq; ad primã. Si prima passio siue
eius diffinitio,demonstrabiť de triangulo per diffinitio-
nem trianguli, fiat vltima resolutio oĩum dictarum de-
monstrationum qñ perueniretur ad quod quid est subie-
cti,quod non amplius demonstrať.facta aũt vltima reso-
lutione,statim,ergo tunc stabiť.constat aũt ꝙ nõdum ꝓ-
uentũ est resoluẽdo vsq; ad prima principia ꝓpria in illa
scientia, qm̃ illa vniuersaliora sunt ꝗ̃ huius spãlis subie-
cti, ergo si diffinitio subiecti poniť medium sequitur ꝙ
scientia demonstrationis resoluendo non perducat ad ꝑ
se notas ꝓpositiones. Secundo sic.Si medium in potis-
sima demonstratione, est diffinitio subiecti, sequereť ꝙ
scientia vnius generis subiecti, puta geometria, nõ esset
vna.Sed hoc est incõueniens.ergo. Declarať cõsequẽtia
addendo supradictis,ꝙ cũ par sit rõ de triangulo & qua-
drangulo, seu hoĩe & leone. Sicut facta resolutione pas-
sionum triãguli ad quod quid est trianguli stabiť demon
strando,ita facta resolutione passionum quadranguli ad
eius quod qd est stabiť &c.& similiter de alĳs,& sic tot
erunt geometriæ quot species figurarũ, Tertio sic. Si
diffinitio subiecti esset medium,sequereť ꝙ multarũ con
clusionum esset vnũ mediũ.hoc aũt est inconueniens in
ꝓposito, qm̃ loquimur de potissima demonstratione,in
qua vnius vnicum est mediũ ꝓprium. cõsequẽtia patet,
quia eadẽ diffinitio subiecti esset medium ad ꝓbandum
oẽs passiones eiusdem subiecti &c. Secundam aũt cõ-
clusionem primo ꝓbat auctoritate Aristotelis dicentis,
ꝙ ratio primi termini,id est passionis est medium &c.

Secundo fabricat eã sibi sic, passionum tres sunt ordi-
nes.In primo sunt passiones transcendẽtes genera ꝓpria
scientiarũ, & hæc cum subiectis suis cõstituunt dignita-
tes,vt omne totũ est maius sua parte &c. In secũdo sunt
passiones primæ in aliquo genere subiecto,& cõstituũt
cum suis subiectis positiones vel suppositiões indemon-
strabiles,vt lineæ paralellę nõ cõcurrũt i geometria &c.
In tertio sunt passiões demonstrabiles de suis subiectis.
Rursus passionum demonstrabiliũ,quædam sunt prio-
res,quędam posteriores,quędam sunt abstractiores,seu
vniuersaliores,quædam minus vl̃es, passiones ergo po-

E steriores alicuius subiecti puta trianguli, demonstrãtur
per priores passiones eiusdem subiecti, vsquequo ꝓuen-
tum fuerit ad primam. prima aũt si non constituit cũ suo
subiecto ꝓpositionem per se notam,demonstrabiť ꝑ pas-
sionem abstractiorem seu superiorem,quę est ꝓpria pas-
sio superioris subiecti: & cũ hoc est ẽt ꝓpria causa passio
nis ꝓprie & primæ inferioris subiecti,& sic ascendendo.
Tandem deueniet demonstrando per passiones ad pas-
siones vniuersalissimas in illo genere, quæ sunt de subie-
ctis suis per se note,& principia scientię constituunt,nec
vltra ascendeť demonstrãdo,robur tñ & firmitatem ha-
bent hæ ꝓpositiones per se note ex dignitatibus primis,
quę ex primis passionibus fiunt,hęc est scala Egidĳ,quã
ascendẽdo connectiť,& resoluit vsq; ad per se nota semꝑ
passiones media ponendo. Tertiam vero conclusionẽ
probat sic,quia si medium est passio superior seu abstra-
ctior,oportet ꝙ coassumatur sibi diffinitio subiecti tanꝗ̃
determinatiuum illius passiõis vniuersaliores ad hoc ꝙ
F causet propriam passionem in inferiori subiecto,de quo
demonstrať.si aũt medium est ꝓpria passio eiusdẽ subie-
cti,annectet ur ẽt tunc diffinitio subiecti, eo ꝙ passio nõ
põt plene intelligi sine subiecto,& sic diffinitio subiecti
se habens ad passiones suas, sicut causa generalis adiun-
cta vni passioni demonstrabit aliam &c. hæc est positio
Egidĳ,cum fundamẽtis &c. Vt aũt veritas elucescat
sigillatim oĩa discutienda sunt &c. Prima conclusio di
cens,diffinitionem subiecti nõ posse esse mediũ in potis-
sima demonstratione,falsa absq; dubio est,vt patebit ꝓ-
bando suã oppositam,cũ adducetur opinio. S. Tho. Ra
tiones aũt quibus ꝓbat Egidius illam cõcludere,ex dicẽ-
dis nunc manifestum est &c.Prima ergo & secũda ratio
ex eodẽ procedentes fundamento, eodem peccato defi-
ciũt. Cum.n.ordo resolutiuus,cõtrario modo se habeat
ad ordinem cõpositiuum,& eandem viam,& eadẽ me-
dia,& eandem connexionem oporteat saluari in vtroq;
ordine:sicut cõponendo descenditur in scientia absq; ta-
G li passionum descensu,ita ascendendo regredieť absq; ta
lium passionum connexione &c.Manifeste aũt patet in
scientĳs talẽ esse cõpositiuum ordinẽ,ꝙ ab vniuersaliori
bus inchoatur & demonstrãtur passiones primi subie-
cti ordinate,deinde ad partes subiectiuas subiecti veniť,
nõ per demonstrationem mediã, sed per inchoationem
noui tractatus vel capituli, & ab earum quod quid est
exordium sumitur & passiones demonstrãtur &c.& sic
proceditur vsq; ad finem scientiæ &c.Resoluendo ergo
cũ resolutio facta fuerit,vsq; ad quod qd est alicuius par
tis subiectiue,nõ stabitur in illa scientia, sed resoluentur
principia ꝓpria illius subiecti partialis in principia supe-
rioris subiecti,& sic resoluendo ingredieť in superiorem
ordinẽ & fiet resolutio ad illam et principia oĩum passio
num illius superioris ordinis,& sic deinceps ascensus fit
vsq; ad quod quid est primi subiecti,in quo erit finis to-
tius resolutionis,& tunc erit facta resolutio vsq; ad ꝑ se
nota fm se & per se nota nobis in scientia &c.& ideo nõ
H erunt tot scientiæ quot subiecta partialia,quia oĩa talia
resoluunť ad vnam rõnem formalẽ quæ est indiuisibilis
formaliter in genere scibili, vt ex dictis in prĩo libro.ca.
22.patet,neq; certitudo. ergo neq; vnitas scientiæ tolliť Cap.22.circa t. c. 43.
ponendo diffinitionem subiecti esse mediũ in potissima
demonstratione.Ad quod magistri scientiarũ (Arist.s.)
libros testes adduco.perpendimus.n.in eis tractatus di-
stinctos inchoantes ẽt à quæstione an est,de illis partiali
bus rebus de qbus tractat.vt patet in philosophia natu-
rali,& i logica,& in moralibus &c. Quód si credimus
cõnexionem istã demonstratiõe oportere fieri dici põt,
ꝙ quia ꝓportio differentiarũ diuidentiũ aliquod supius
(si sub disiunctione sumanť) est ꝓportio passionis ad su-
biectum,vt Auerrois in primo dixit,ideo & à superiori Cap.10.
descendere demonstrando possumus concludẽdo sub di
siunctione suas ꝑ se partes subiectiuas,& deinde de qua-
libet sigillatim ꝓprietates ostendẽdo,& ascendere econ-
uerso

uerſo poſſumus, determinatas ſingulas partes ſub diſiun
ctione in ſuperius reſoluẽdo. Nec obſtat ſcientiæ nõ in-
ueniuntur vti explicite tali connectente demonſtratiõe,
qm̄ manifeſte patẽtibus alicuius partibus ſubiectiuis ſuf
ficit implicite connexionem hanc inſpicere, ſicut & ſup-
ponere principia ſua explicite à qbuſdam deſpicit dixit
T.c.25. in primo libro Ariſt. ꝓpter eorum claritatem. Tertia
aũt ratio facile ſoluiẽ dicendo, ꝙ diffinitio ſubiecti nõ eſt
ꝓprium medium niſi reſpectu primæ paſsionis ſeu eius
diffinitionis. ſequẽtium.n. paſsionum, ſemper p̃cedens
paſsio, ſicut cauſa ꝓxima eſt ita medium erit &c. Fabri-
ca vero ꝓpter ſecundam cõcluſionem facta ſolidum nõ
videẽ fundamẽtum habere, qm̄ impoſsibile eſt paſsionẽ
ſuperiorẽ eſſe ꝓpriam cauſam paſsiõis inferioris dato ꝙ
poſsit demonſtrare aliquo modo illam. Et hoc pro nunc
probatur dupliciter. Primo ſic, omnis proprius effe-
ctus alicuius propriẽ paſsionis eſt etiam effectus proprij
ſubiecti illius paſsionis, ita ꝙ mediate fluit ex principijs
illius ſubiecti &c. nulla propria paſsio inferioris ſubiecti
vt diſtincti à ſuperiori eſt ꝓprius effectus ſupioris ſubie-
cti. ergo nulla ꝓpria paſsio inferioris ſubiecti eſt ꝓprius
effectus paſsionis ſuperioris ſubiecti, & cõſequẽter paſ-
ſio ſuperioris non eſt ꝓpria cauſa paſsionis inferioris. di-
ſcurſus eſt in ſecundo ſecundæ. Maior aũt ꝓbatur ex eo.
quidquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati. & ex doctrina
T.c.33. Ariſtotelis in.8. phyſicorum. &.2. metaphy. vbi poſitis
T.cõ.6. tribus vel pluribus cauſis ordinatis eiuſdẽ effectus, dicit
effectum ita dependere à prima ꝙ ſi illa non cauſet, nec
cẽterẽ cauſabunt. Conſtat aũt ꝙ ſubiectũ eſt ꝓpria cauſa
paſsionis ſuẽ & in genere cauſæ materialis & efficientis
& finalis (ſm cõmunem viam & veritatẽ.) & ideo ſi ali-
cuius ꝓpria cauſa eſt ipſa paſsio, eiuſdem ꝓpria ẽt (prior
tñ) cauſa erit ꝓprium ſubiectum illius. Maior vero ex ter
minis eſt nota. Dico.n. ibi notãter inferioris vt diſtincti
à ſuperiori, qm̄ paſsiones alicuius, puta hoĩs ſunt dupli-
ces. quædam fluẽtes à principijs hoĩs in eo ꝙ aĩal. & hæc
ſunt cõmunes oĩbus aĩalibus, vt habere tactũ &c. & de
his nõ eſt ſermo. qm̄ hæc non ſunt inferioris vt diſtincti
à ſuperiori, ſed cõueniunt inferiori rõne ſupioris. Quẽdã
vero fluunt à principijs hoĩs in eo ꝙ homo, puta ab aĩa
intellectiua vt ſic, & materia humana vt ſic &c. & tales
ſunt paſsiones hoĩs cõuenientes ſibi vt diſtinctus forma
liter eſt ab aĩali, vt de ſe patet, qm̄ fluunt ab humanitatis
gradu, & nõ à gradu aĩalitatis. paſsiones ergo taliter pro
prias inferiori, impoſsibile eſt eſſe ꝓprios effectus ſupe-
rioris ſubiecti, niſi qs vſq; adeo deliraret vt diceret ꝙ ſu-
perius & inferius eſſent idẽ formaliter, & hæc rõ conuin
cit intellectum meũ &c. Secundo ꝓbatur idem ſic, tu
dicis duo. ſ. ꝙ paſsio ſuperioris eſt ꝓpria cauſa paſsionis
inferioris, & ꝙ nõ cauſat illam niſi determineẽ per quod
quid eſt ſubiecti inferioris. Quæro iſta paſsionis ſuperio
ris determinatio per quod quid eſt ſubiecti. aut diuerſifi
cat ipſam paſsionẽ ſuperiorem formaliter aut nõ. Si ſic.
ergo medium demonſtrationis diſtinguiẽ formaliter ab
illa paſsione ſuperiori, & cõſequenter nõ eſt illa paſsio,
niſi ſicut inferius eſt ſuũ ſuperius idẽtice vel participati-
ue. ſi non, quæritur qũo paſsio determinatur per tale qđ
quid eſt ſubiecti ad cauſandam eius paſsionẽ, aut deter-
minatur ſicut forma, ꝑ applicationem ad talẽ materiã,
aut ſicut agens determinatur per approximationem ad
paſſum, aut ſicut virtus cauſẽ ſuperioris determinaẽ per
virtutem & operationẽ cauſẽ inferioris. Alium modum
determinationis ad ꝓpoſitũ non reducibilẽ ad hos qua-
tuor nõ video &c. Si determinatur ſicut forma per ma-
teriam, ſicut circularitas in vulnere poſita, determinaẽ
ad cauſandum tardiorẽ ſanitatem, & ſimiliter ſi determi
natur, ſicut cauſa ſuperior, ſicut ſol determinaẽ per ſemẽ
ad ꝓductionem oliuẽ, & ars per inſtrumẽta ꝓpria ad ar-
tificium, et ſimiliter ſi determinatur ſicut agens, ſicut ſol
determinatur ad generationẽ cauſandã per motũ, quia
fit ꝓpinquus, & breuiter quouis alio modo determineẽ

A paſsio ſuperioris per ſubiectum inferius, ſi remanet eadẽ
formaliter, oportet horũ alterum dicere, aut ꝙ paſsio in-
ferioris nõ eſt ꝓpria paſsio inferioris, vt ſic, aut ꝙ paſsio
ſuperior non eſt ꝓpria cauſa illius, quorum vtrũq; eſt cõ
tra poſitionem iſtam. Declaratur ſequela, qm̄ ſi paſsio
ſuperior remanet eadem formaliter & ex ſe habet ꝙ ſit
ꝓpria cauſa illius inferioris, & non ex determinatione,
qm̄ determinatio illa concurret vt conditio ſine qua nõ,
vel per quã, vel in qua. Tunc paſsio cauſata nõ eſt ꝓpria
inferioris, vt diſtinguiẽ à ſuperiori, ſed potius includit in
ſe ſuperius, ſicut quia tardius ſanari fluit ex natura circu
li applicari ad vulnus, nõ eſt ꝓpria paſsio vulneris abſo-
te, ſed vulneris circularis. Si vero ſuperior remanens ea-
dem formaliter nõ ex ſe habet ꝙ ſit ꝓpria cauſa illius, ſed
ex determinatiõe, iam nõ ipſa eſt ꝓpria inferioris cauſa,
ſed potius illud determinans. ſemper.n. ꝓpter quod vnũ
quodq;, illud magis eſt, ſed talis paſsio ſuperior eẽt ꝓpria
cauſa ꝓpter ſubiectũ determinans. ergo ſubiectum deter
B minans eſſet magis ꝓpria cauſa, & hẽc ſufficiant ẽt cõtra
tertiam cõcluſionem. Minus.n. libenter impugnationi-
bus inſiſto. Sententia aũt. S. Tho. ab ipſo duabus eſt opinio. ſ.
ꝓpoſitionibus ꝓbata. Prima poſita in hoc ſecundo eſt ꝙ T. Lec. 7.
paſsio demonſtraẽ per ꝓpriam diffinitionẽ. diffinitio aũt circa. t.c. 8.
paſsionis per diffinitionẽ ſubiecti. ſecũda habita in prin- circa. t.c.2.
cipio primi eſt ꝙ medium in demonſtratione conſtat ex
diffinitione ſubiecti & paſsionis. Sed ex his verbis põt
duplex ſenſus accipi, ſm ꝙ duplex eſt diffinitio paſsiõis.
ſ. dicens quid tñ, & dicens quid & ꝓpter quid. Primus
ſenſus eſt, ꝙ paſsio prima demonſtreẽ de ſubiecto, ꝑ diffi
nitionem paſsionis dicentem quid. illa aũt diffinitio de-
monſtreẽ tandẽ per diffinitionẽ ſubiecti, & ſic mediũ re-
ſpectu eiuſdem paſsionis multiplicatũ conſtat ex rationi
bus vtriuſq; &c. Alius ſenſus eſt ꝙ paſsio poſterior de-
monſtreẽ per ſuam diffinitionem dicentẽ quid & ꝓpter
quid. ac per hoc demonſtreẽ per priorem paſsionẽ quæ
in eius diffinitione cadit vt cauſa, ſicut eclipſis demon-
C ſtratur ꝑ interpoſitionem terræ. cum aũt deuentũ fuerit
ad primam paſsionẽ, illa demonſtreẽ per diffinitionẽ ſu-
biecti & paſsionis ſimul. ex eis.n. integratur diffinitio di T.c. 23.c.12
cens quid & ꝓpter quid primæ paſsionis, qm̄ vt infra ꝓ- poſt mediũ.
babiẽ quod quid eſt ſubiecti eſt proprium propter quid
reſpectu primẽ paſsionis, ſic aũt demonſtrando primam
paſsionẽ principalem locũ tenet quod quid eſt ſubiecti,
qm̄ ipſius rõne medium illud continet ꝓpter quid, quod
eſt altera cauſa paſsiõis &c. Et hic ſenſus mihi magis pla
cet, & conformior eſt Ariſtoteli & .s. Tho. & dignior vt
tanto ingenio attribuaẽ. Conformior qdem Ariſtoteli,
qm̄ expreſſe medium ponit diffinitionẽ dicentem ꝓpter
quid. s. Tho. vero tum quia ipſe idẽ aſſerit quod Ariſto- ſupra.t.c.2.
teles & in eodẽ loco. Tum quia expreſſe in principio pri
mi libri vt adductũ eſt, hoc dixit. Tum quia ex hoc nul-
lum ſequitur in doctrina ſua inconueniens, qm̄ quod qd
eſt ſubiecti primũ medium ponitur hoc modo. Iuxta pri
mum aũt ſenſum vniformitas expoſitionis ſaluari nõ vi
D detur, dum prima paſsio nõ demonſtrari diciẽ ſicut po-
ſteriores, ſed impfectiori modo quod nõ bene ſonat &c.
Dignior aũt eſt tanto viro. Tum qm̄ medium potiſsimẽ
demonſtrationis ꝓprias cauſas paſsionis in ſe ſic conti-
net, & formalẽ qdem rõne diffinitionis dicẽtis quid, ma
terialem aũt & efficientem rõne quod quid eſt ſubiecti,
à quo in ſeipſo emanat paſsio &c. Tum qm̄ hæc ſentẽtia
illuſtribus dicitur viris conformis, Themiſtio. ſ. Ioanni
grãmatico, Auerroi, & Alberto magno, quorum ſentẽ-
tiam nunq̃ in hac materia. s. Tho. impugnauit. Nec di-
co ꝓpterea ꝙ ſm. s. Tho. diffinitio ſubiecti ſola nõ poſsit
eſſe medium. huius.n. oppoſitum fatemur abſolute, qm̄
hoc poſſe fieri ꝓbabitur, & conſequenter primus ſenſus
verborũ. s. Tho. etiam acceptabitur. Quod.n. diffinitio
ſubiecti ſola ſit medium ad primam paſsionẽ probãdam
deducitur ſic. oĩs cauſa propria & neceſſaria, ꝓpter quã
ſufficienter & immediate res eſt, poteſt eſſe verum & ꝓ-
prium

prium medium ad demonstratiue sciendum rem illam, patet illa ex diffinitione ipsius scire, q͛d quid est subiecti, est talis causa primæ passionis. sue ergo minor licet non nisi ab inepto ad philosophiã negari possit, probatur tñ sic, id cui conuenit aliqua passio fm q ipsum seu primo T.c.24. est ꝓpria sufficiens, & imediata causa illius, ꝓbatur, qm̄ (vt in.5.cap̄. primi dicitur) est id cui illa passio inest, & ꝑ illud inest cęteris qbusq;, subiectum aũt proprium, est id cui prima passio conuenit fm q͛d ipsum seu primo. ergo subiectum est propria causa & medium sufficiens ad demonstrãdam, ꝓpriam passionem, & hoc est indubie sentiendum propter istam rõnem. Quòd si aliquis contenderit talem demonstrationẽ nõ esse potissimam, memor sit quid sonet demonstratio potissima & cessabit contentio. Si dicatur ergo eadem passio poterit demonstrari duabus demonstrationibus potissimis. s. per quod quid est subiecti solũ, & per quod quid est subiecti & passionis, seu diffinitionẽ formalem & causalem passionis. Dicitur hoc non esse inconueniens diuersis respectibus seruata idẽtitate proprij medij &c. diuersis quidem respectibus, qm̄ illa in qua solum quod quid est subiecti assumitur, dicitur potissima, quia est prima simplr̄ ordine cõpositionis, & vltima ordine resolutionis, & habet ꝓpositiones simplicissimas. Ista aũt potissima dicitur, qa aggregat in se genera causarum ex quibus esse passionis dependet vt Albertus in hoc secundo tractatu. capitulo docet diffuse. Seruari aũt identitatem medij oportet, qm̄ demonstrationes nõ augentꝰ ꝑ media, & mediũ in vtraq; est ipsum quod quid est subiecti est quo obtinẽt reliqua q medij vim habeãt, vt Albertus dicit in.7. metaphysice. tractatu.1. cap̄.12. qm̄ primum in vnoquoq; genere est causa omnium eorum quæ sunt post. Possunt autem hæc quæ diximus Aristotelis auctoritatibus muniri, sed qm̄ vnusquisq; glosat eas vt vult, ideo sat sit hæc dixisse, quibus & rõnem primi termini, & rationem vltimi in mediorum numero collocari defendimus. Sicq; nihil nobis aduersari in Arist. libris inuenimus &c.

Quomodo causæ omnes habeantur per demonstrationem. *Cap.* 8.

Voniam autẽ scire putamus, qñ sciamus causam, causę vero quatuor sunt, vna quidẽ, q quid erat esse, vna autẽ qbus existẽtibus necesse est hoc esse, altera vero quæ aliquid primũ mouit, quarta autẽ, cuius causa, oẽs istæ per medium monstrantur, & hoc.n. q cum sit hoc, necesse est esse, vna quidẽ accepta ꝓpositione, non est, duabus aũt ad minimũ, hoc vero est, qñ vnum medium habeant: hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse. Manifestum aũt & sic, propter quid est rectus in semicirculo? aut quo existente, rectus est? sit vtiq; rectus, in quo A, dimidium duorum rectorum; in quo B, qui est in semicirculo, in quo C: q igitur A rectus insit ipsi C ei, qui est in semicirculo, causa est ipsum B, hoc enim ipsi A æquale est, hoc aũt C ipsi B, duorum nanq; rectorum dimidiũ est: cum igitur B sit dimidium duorum rectorũ, A, ipsi C inest, hoc autem erat, in semicirculo rectum esse, hoc vero idem est ipsi quid erat esse, eo, q hoc significat oratio, verumenimuero & ipsius quid erat esse, causa monstrata est media. Propter quid aũt Medorum bellum factum est Atheniensibus? quę causa bellũ inferẽdi Atheniensibus, qm̄ in Sardes cum Eretriensibus irruerunt, hoc.n. primo mouit. sit bellum, in quo A, priores irruisse B, Athenienses C. inest itaq; B ipsi C, quod est prius irruisse Atheniensibus: A vero ipsi B. bellum inferunt enim ijs, qui prius iniuria affecere: inest igitur ipsi quidem B, A, quod est bellum inferre ijs, qui prius incępere, hoc autẽ ipsi C Atheniensibus, prius enim cœpere, medium igitur & hic causa est, quæ primo mouit. Quorumcunq; autẽ causa ipsum gratia cuius, vt propter quid ambulat? vt sanus fiat, ꝓpter quid domus est? vt conseruetur suppellex, illud quidem gratia conualescendi, hoc aũt gratia conseruandi, propter quid à prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt. deambulatio à prandio C, non supernatare cibaria, in quo B, sanari in quo A: insit igitur à prandio deambulare ei, quod est facere non supernatare cibaria ad os ventris, & hoc salubre, videtꝰ enim inesse ipsi deambulare, quod est C, ipsum B, quod est non supernatare cibaria: huic autem inest ipsum A salubre, quę igitur est causa ipsi C, q ipsum A insit quod est gratia cuius? B quod est non supernatare, hoc aũt est veluti illius ratio: A enim ita assignabitur: propter quid aũt B ipsi C inest, quoniã hoc est sanari ita se habere. Oportet aũt transumere orationes, & ita magis singula apparebunt. Generationes vero ẽ conuerso hic, & in causis secundum motũ: ibi enim medium oportet fieri primum, hic autem ipsum C extremum, vltimum vero ipsum cuius gratia. Cõtingit aũt idem & cuius gratia esse & ex necessitate, vt per lucernam egredi lumen, ex necessitate etenim progreditur, quod minores habet partes, per maiores poros, siquidem lumen fit eo, q pertransit, & gratia cuius, vt nõ offendamus. An ne ergo si esse contingit & fieri contingit? quemadmodum si tonat, cum extinguitur ignis, necesse est stridere & strepere, vt Pythagorei dicunt. minarum gratia ijs, qui sunt in tartaro, vt timeant. plurima vero talia sunt, & maxime in ijs, quæ fm naturam constituuntur & consistũt, hæc.n. alicuius gratia facit ipsa natura, illa vero ex necessitate, necessitas aũt duplex, hęc quidẽ.n. fm naturã & appetitũ, illa aũt vi, quę ꝑter appetitũ est, quemadmodũ lapis ex necessitate, & sursum & deorsum fert, sed non propter eãdem necessitatẽ. In ijs vero, quæ à discursu, nonnulla quidem nunq̃ à casu sunt, vt domus, aut statua, neq; ex necessitate, sed alicuius gratia, quædam vero & à fortuna, vt sanitas & salus: maxime autẽ in quibuscunq; contingit & sic, & aliter, quando non à fortuna generatio fit. quare finis, quod est bonum gratia alicuius fit aut natura, aut arte: à fortuna vero nihil gratia alicuius fit.

Summa

Summa huius capituli hæc est.

pclo principalis. OMnes quatuor causæ per medium monstranť. probatur á priori, qm̄ scire est causam scire &c.

Causa materialis.i.quæ cum sit necesse est hoc esse, vt medium monstratur cū duabus ad minus propositionibus vnū habentibus mediū. declarať in terminis generalibus A primo C tertio. & B medio, applicatis ad rectum angulum, angulum in semicirculo, & medietatem duorum rectorum &c.

Causa formalis qūo habeatur vt medium dictum est.

Causa efficiēs, monstrať media, assumpta causa prius mouēte pro medio. declaratur in terminis A primo C tertio. & B medio, applicatis ad bellari Athenienses, & priorem offensam.

Causa finalis monstratur media, assumpto ipso fine vltimo pro primo, & fine medio pro medio, & effectu pro tertio &c. declaratur in terminis A primo B medio, & C tertio applicatis ad sanari, non eminere cibos in ore stomachi, & ambulationem &c. Et oportet cōmutare rationes, & sic magis vnaqueq; apparebit &c.

differētia. Generationes effectiui & finalis processus econtrario fiunt declaratur, qm̄ medium illius est primum quod fit, istius autem vltimum seu tertium est primum quod fit, & ipsum propter quid est vltimum quod fit.

scda pclo. Contingit vnum & idē & propter quid & ex necessitate esse. declaratur exemplariter in diffusione luminis per pellem & in tonitruo &c.

tertia pclo. Plurima sunt huiusmodi, & maxime in naturalibus. declaratur duplici distinctione, prima est eorū, quę sunt á natura, alia sunt propter hoc, alia ex necessitate. & horum alia ex necessitate materię, vt lapis descēsus: alia ex necessitate agentis, vt lapis ascensus. Secunda est. Eorū quæ fiunt ab intelligentia, alia sunt propter finem & nō á fortuna, nec ex necessitate vt domus & effigies, alia sunt á fortuna, vt sanitas & salus &c.

Cor^m Finis bonus est propter quē aliquid fit á natura, aut ab arte, & non á fortuna. declaratur quoniam maxime apparet signis in quibuscūq;, sic & aliter contingit fieri, & non á fortuna fiunt &c.

Series autem hæc est.

CVM declarauerit qūo quod quid est ad demonstrationem se habeat & per illā noscatur, intendit declarare qūo ꝑpter quid, ꝑ illam habeatur, & qm̄ propter qd ſm causarū genera distribuitur, docere vult qūo quodlibet genus causæ per demonstrationem habeat, & duo facit. primo intentum vſr proponit & probat in principali cōclusione & subiungit declarationē ſm quālibet causam, addens differentiam inter effectiuū processum & finalē. Secundo docet q; etiam respectu vnius, possunt haberi per demonstrationem diuersæ causæ. in secūda conclusione & declarat qualiter hoc inueniatur in naturalibus & intellectualibus, in tertia cōclusione: subiuncto correlario excludente fortuita ab habētibus causam finalem.

Annot. CIRCA principalem conclusionē. Aduerte, q; ex illa habetur intentio Aristotelis in hoc capl'o. quam nō aduertere occasio videť fuisse tāti laboris assumpti ab alijs circa ꝑcessum causæ finalis, vt ibi diceť. Habeť si quidē ex hoc ipso exordio capituli, q; intentio sua est declarare qualiter quodlibet genus causæ per demonstrationē innotescat, & nō qualiter demonstratio fiat per quodlibet genus causę, licet hoc ſm ex his quæ hic dicunť facillime sumať. non.n. proposuit Aristo. q; oēs hæ quatuor causę demonstrant, sed q; per mediū monstranť.i. per demonstrationē vt media cognoscunť, vnde & volens hoc declarare in causa formali dicit. At vero ipsius quod quid erat esse causa monstrata est media. constat aūt ex præce- Cap.7. denti capl'o. q; de causa formali seu quod qd est, ostēsum est non qūo demonstret, sed qūo ꝑ demonstrationē habeatur. hæc est ergo intentio textus, non posterganda.

Annot. CIRCA ostensionem causæ materialis, Molestia Egi- A dij mihi occurrit cuius impatiens propterea sum, quia pręceptorem suum absq; causa mordet, ꝑpter quod vellem ipsum ordinate vidisset, quod hucusq; nō feci, nec dispositus sum ad faciendum vt nihil quod contra.s. Tho dixerit absq; rōsione transiret. Duo ergo.s. Tho. dicta in hac re ipugnat, primum est ipsa deductio exēpli Aristotelis. Ar.n. q; deductio illa deficit dupliciter. Primo qa ex ea non habeť q; angulus semicirculi sit rectus, nisi fiat recte in medio semicirculi, & consequēter ſm hāc deductionem non quilibet angulus in semicirculo est rectus, quod innuit philosophus & est verum. Secūdo, quia nō arguit angulū semicirculi esse rectū, qa est medietas duorum rectorꝫ, sed qa sunt due medietates vnius recti &c. Secundum dictū est expositio illorum verborū Aristotelis (huic aūt idem est quod quicquid erat esse cum hoc significat rōne &c.) Exponit enim.s. Tho. q; modus demonstrandi per causam materialē potest causam formalem reduci, qm̄ esse mediū duorum rectorū potest acci- B pi, vt rō significans quod qd est recti anguli. Obstat contra hoc, quis pars quātitatiua, qualis est medietas nō ingreditur diffinitionē, vt patet in.7. metaphysicę. non.n. debet diffiniri angulus rectus, quia est medietas duorū rectorum, sed qm̄ est constitutus ex linea recta &c.

Egidius in hoc loco.

T.c.34.

Ad primum eorū quę obijciunť contra primum diciť q;.s. Tho. non intendebat hic docere geometriam, qm̄ præsentis nō est negocij, & ideo non assumpsit ꝑuinciā ꝓbādi q; quilibet angulus in semicirculo sit rectus. sat.n. fuit q; ostēderet q; angulus in semicirculo sit rectus. Aristoteles enim quem exponebat non adducit in exēplum nisi q; angulus in semicirculo est rectus &c.

Ad aliud diciť, q; ꝓbatio illa procedit ex hoc q; angulus semicirculi est medietas duorum rectorū non ſm sensum arguentis, quia.s. totus ille angulus exceditur in duplo á duobus rectis, sed ſm subtiliorem sensum, quia.s. angulus ille constat ex medietatibus duorum rectorum, qm̄ constat ex angulis acutis duorum triangulorū. angu- C lus.n. acutus vnius triāguli est medietas vnius recti, cui ęquiualet, cum reliquo angulo acuto eiusdem trianguli, & similiter angulus acutus alterius trianguli est medietas alterius recti, cui ęquiualet cum reliquo acuto eiusdē trianguli. Et hæc est vera demonstratio ex causa materiali, qm̄ demōstratur angulus semicirculi rectus ex hoc q; constat ex medietatibus duorū rectorum tanq̄ ex partibus, & hoc fit manifestū, protracta linea ꝑ pendiculari in medio angulo ipsius semicirculi, vt patet in figura formata á.s. Tho. Vnde arguens non recte deducit rationem.s. Tho. & ideo non est mirum si errauit.

Ad id vero quod obijcitur contra ſm dictum, dicitur primo q; exēpla ponimus nō q; ita sit, sed vt addiscentes itelligant. docere volebat Aristoteles q; causa materialis potest reduci ad quod quid est, eo q; potest dari de re diffinitio sumpta ex causa materiali. Talis.n. diffinitio ad quod quid est pertinet. & ex causa materiali vim habet Et ideo.s. Tho. exēplariter locutus sic exposuit. Dicitur D secundo q; licet huiusmodi materialia non admittantur ad quod quid est simpl'r, admittunť tñ ad quod quid est sic,.i. ſm materiam, seu materialiter consideratū, saltem reductiue, & hoc sufficit intentioni.s. Tho. qui dixit, q; esse medium duorum rectorū potest accipi vt ratio recti anguli, & non dixit, q; hoc sit ratio recti anguli.

CIRCA ostensionem causæ finalis. Notādum est, q; á dicentibus Aristotelem ostendere qūo fit demonstratio ſm causam finalē, extorqueri quodāmodo textum oportet, & superfluitatē in eo confiteri, qm̄ demonstratio ordinata ab Aristotele non assumit mediū quod sit causa finalis, quare ꝑdicatum conclusionis insit subiecto, sed causam efficientem, & qm̄ ab illo verbo (quæ igitur causa &c. vsq; ad ly generationes &c.) non facile exponi potest series textus, iuxta illum sensum nisi inculcando, vel &c. Amplius quis nō arguet Aristotelem in sufficiētiæ, si intēdit tradere qūo fiat demonstratio per causam finalem,

Anno.

finalem, ab ipso nanq; in secundo physicorum. traditur modus demonstrandi per illam, qui hoc in loco, reticet, & tñ fm illam viam, hic est ꝓprius locus, vbi determinari debebat modus demonstrandi per causam finalē. Dicendum ergo est iuxta superius dicta, ꝙ intentio Aristo-

T.c.74. telis est declarare qũo per demonstrationem innotescit causa finalis, & ꝙ docet eam haberi, qñ termini sic ordinantur, ꝙ id quod habet̃ pro fine, sit primum, & effectus cuius quærimus causam finalē, sit vltimũ, & assumitur pro medio quod est vere mediũ, causa.s. & rõ, ꝙ primũ insit vltimo. apparet.n. tunc, ꝙ illud mediũ est causa finalis, non ꝙ primum insit vltimo, sed ipsius vltimi & ꝙ primum sit causa finalis medij &c. Et hoc manifeste patet in exmeplo & verbis textus, qm̃ in textu ꝓponitur ꝙ quæratur ꝓpter quid ambulationis post cœnam, & finis reputatur sanitas, & medium assumit̃ nõ eminere cibos in ore stomachi. hoc.n. est vere mediũ inter ambulationem & sanitatem, & est causa & ratio ꝙ ambulatio sit sana. Ex tali aũt demonstratione habet̃, ꝙ non eminentia cibi, ex hoc, ꝙ est causa. ꝙ sanitas insit ambulationi est finis ꝓximus ambulationis, & ꝙ sanitas est finis nõ eminentie cibi, & consequenter ambulationis, & huic intento destruiunt illa verba Aristotelis supradicta, qñ ait. (Quæ igitur causa est in C ꝙ A sit propter quid est).s. causa finalis est ipsius ambulationis, & hæc sit B quod est nõ supereminere cibos, hoc aũt est, sicut illius.s. ambulationis ratio, sicut finis est ratio eius quod est ad finē, vel illius.s. sanitatis, ratio, sicut efficiēs &c. A enim.i. sanitas de ambulatione sic monstrabit̃, qm̃ tam medius finis, q̃ efficiens monstrat vltimum finem &c. ꝓpter quid aũt B est in C id est causa finalis ꝓpter quam non supereminere inest ambulationi, est, qm̃ hoc est sanari sic se habere, idest qm̃ non supereminere ad sanitatē ducit &c. & subdit. oportet aũt cõmutare rõnes &c. quasi dicat, non mireris si sic ostenditur causa finalis.s. faciendo ipsam primum terminum & finem intermediũ, medium, & effectum vltimum, qm̃ facta cõmutatione rõnum modo dicto.s. vt medium aspiciatur vt ꝓpter quid vltimi, & primum vt ꝓpter quid medij, magis vnaqueq; causa distincte apparebit &c. Et nota ꝙ textus cõmuniter videntur incorrecti in illis vltimis elementis ꝓpter quid aũt B est in C &c. habent enim ꝓpter quid autē A est in C quod ex eo vitiosum deꝑhendit̃, quia iam in superiori linea dixerat, causam quare A in C est, legendum est ergo. propter quid autem B est in C. & sic habet alia translatio, & sic ex ponit Boetius &c.

Annot. CIRCA tertiam conclusionem & contenta in ea. Aduertendum est ꝙ si fateri volumus vt & textus series insinuare videt̃. ꝙ.s. illæ distinctiones, quæ in litera fiunt seruiant tertiæ conclusioni, oportet intelligere ꝙ prima distinctio ex extremis det intelligere mediũ. ex quo.n. natura alia facit ꝓpter finem & alia ex necessitate. Multa intermedia faciet, ꝓpter vtrũq; &c. secunda aũt distinctio posita sit magis ad separandum ea quæ non habent vtrãq; necessitatem magis q̃ ad ostendēdum, Siquis aũt vellet separare hæc, forte nõ male faceret, dicendo ꝙ ly. plurima aũt &c. coniungitur cũ conclusione ꝓcedēte, & distinctiones seorsum sequunt̃ vt pateat ex eis in quibus habeat locũ ostēsio causæ finalis solius, & in qbus materialis solius, & in quibus vtriusq;, & in qbus nullius. Et huic ꝓposito oẽs distinctiões cõstructiue deseruiũt &c.

De differentia ipsius propter quid, in his, quæ fiunt: simul vel non simul: circulariter vel non circulariter semper vel frequenter. *Cap.* 9.

EAdem aũt causa est ijs, quæ fiũt, & factis, & futuris, quæ est & ijs quæ sunt: mediũ.n. est causa, præterq̃ ꝙ ijs quidem quæ sunt, quæ est, ijs vero, quæ fiunt, quæ fit, factis aũt facta, & fu-

E turis futura, vt ꝓpter quid factus fuit defectus, qm̃ facta fuit terra in medio, fit autē, qm̃ fit, erit vero, qm̃ erit in medio, est autem, qm̃ est. Quid est crystallus? accipiatur vtiq;, ꝙ est aqua congelata, aqua in quo C, congelatum in quo A, causa media in quo B, defectus calidi oĩno: inest itaq; B ipsi C, huic autē congelatum esse, quod est in quo A, fit aũt crystallus, cum fit B, factũ est aũt, facto erit autē futuro: sic igitur est causa, & cuius causa simul fiunt, qñ fiunt, & sunt, qñ sunt, & in eo quod factum fuit, & in futuro consimiliter. In ijs vero, quæ non simul sunt, an ne sunt in continuo tēpore? quemadmodum videtur nobis alias aliorũ causas esse, ipsius quidē facti

F factã alteram, & futuri alterã futuram, & ipsius fieri, si quid prius factum fuit. Est vtiq; à posterius facto syllogismus, principium aũt & horũ ipsa facta, quare & in ijs, quę fiunt consimiliter: à priori vero non est, vt qm̃ hoc factum fuit, qa hoc posterius factum fuit, & in futurũ consimiliter: neq; enim indefiniti, neq; definiti erit temporis. quare qm̃ hoc verũ est dicere factũ fuisse, hoc aũt est verũ dicere factum fuisse posterius, in intermedio nanq; falsum erit dicere hoc iam altero facto. Eadem aũt ratio & in futuro: neq; qm̃ hoc factum fuit, hoc erit: mediũ enim congenitum oportet esse, factorum factum, & futurorum futurum, eorũ quæ fiunt quod fit. entiũ ens: id vero, quod fuit, & id quod erit non cõtin-

G git esse congenitum. Amplius neq; indefinitũ contingit esse tēpus intermedium, neq; definitum falsum.n. erit dicere in intermedio. Considerãdum aũt quid est ipsum continuũ, vt post ipsum factũ esse, ipsum fieri sit in rebus, an manifestum est, ꝙ non est contiguum facto quod fit, neq;.n. factũ facto: termini nanq; sunt & indiuidui. quemadmodũ igitur neq; puncta sunt sibiinuicem contigua, neq; facta, ambo enim indiuidua sunt, neq; vtiq; quod fit facto propter idem, nam quod fit, diuisibile est, factum autē indiuisibile: quēadmodum igitur linea ad punctum se habet, ita quod fit ad factum: insunt.n. infinita facta in eo quod fit: magis aũt manife-

H ste i vniuersalibus de Motu oportet dici de his. De eo igitur quod est, qũo, cum generatio consequenter sit, se habeat medium, quod est causa, in tm̃ acceptum sit: necesse est enim & in his medium & primum imediata esse, vt A factum fuit, qm̃ C factũ fuit, posterius aũt B factũ fuit: prius aũt A, principium aũt C, eo ꝙ proximius ipsius nunc est, quod est principium tēporis, C vero factũ est, si D factum est: cũ igitur D fit, necesse est A factum esse: causa aũt est C, cũ enim D factum est, necesse est C factum esse: C aũt facto necesse est prius A factum fuisse. Ita vero accipiēti mediũ, stabitur alicubi in imediatum, an sem-

per

per extra cadet propter infinitum: nō enim est contiguum factum facto, quēadmodum dictū fuit, sed incipe tñ necesse est à medio & ab ipso nunc primo. Similiter aūt & in ipso erit. si enim verum est dicere, ꝙ erit D necesse prius verum dicere, ꝙ A erit: huius aūt causa ipsum C. si enim D erit, prius ipsum C erit, si vero C erit, prius ipsum A erit: similiter autem infinita est sectio & in his: non enim sunt futura contigua inter se, principium vero & in his immediatum accipiendum est. Se habet aūt sic in operibus, si facta est domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factum fuisse hoc propter quid: qm̄ necesse est fundamentum factū fuisse, si quidem & domus facta fuit: si vero fundamentū est, prius lapides factos fuisse necesse est. Rursus, si erit domus, consimiliter prius erunt lapides (monstratur autem per medium similiter) erit enim fundamentum prius. Quoniam autē videmus in ijs, quæ fiunt, circulo generationē quandā esse, contingit hoc esse, si quidem sequantur seinuicem medium & extrema: in his enim ipsum cōuertere est: monstratum vero est hoc in primis, ꝙ conuertuntur conclusiones, quod aūt circulo hoc est, in operibus aūt apparet sic, madefacta terra, necesse est vaporē fieri, hoc aūt facto nubē, hoc aūt facto aquā, hoc aūt facto necesse est madefactā esse terram. hoc aūt erat, quod à principio, quare circulo circuiuit, vno. n. ipsorū quocunq; existente, alterum est, & illo, aliud, & hoc primum. Sunt aūt nonnulla quidem, quæ fiunt vniuersaliter, nanq; & semper & in oī, aut sic se habent, aut fiunt, alia vero semper quidē, non vtplurimum aūt, vt non oīs homo masculus barbā emittit, sed vtplurimū. Talium itaq; necesse est & medium vtplurimū esse, si enim A de B vniuersaliter prædicatur, & hoc de C vniuersaliter, necesse est A de C semper & in omni prædicari, hoc enim est vniuersale & in omni & semper, sed supponebatur vtplurimū: necesse est igitur & mediū vtplurimū esse quod est, in quo B: erunt igitur & eorū, quæ vtplurimū, principia immediata, quæcunq; vtplurimū ita sunt, aut fiunt. Qūo igitur ipsum quid est in definitiones assignatur, & quo modo demonstratio aut definitio est ipsius, aut non est, dictum est prius.

Summa huius capituli hæc est.

pria ɔclo. CAusa in his, quę fiunt, & factis, & futuris, est eadem ſm substantiam, quæ vere est in his quæ sunt. ꝓbaꝛ, qm̄ causa assumpta in medium in his, quæ sunt est, & in his quæ fiunt fit, & in factis facta, & futuris futura est, declaratur primo in eclipsi, & interpositione terræ. secūdo in crystallo. i. aqua densata ex defectu caloris, & ordinaꝛ in terminis A primo C tertio & B medio ad densatū, aquā, & defectū caloris applicatis, ꝓbaꝛ deinde, qm̄ cām & cuius est causa, simul fiunt cum fiant, sunt cū sint &c.

qō pricipal. Vtrum cum causa & effectus non simul sunt, sint in continuo tempore.

soda ɔclo. Syllogismus in huiusmodi quæ non sunt simul, est à posterius facto vel fieri, ad prius, & non à priori ad posterius, tam in præterito, q̄; in futuro. probaꝛ primo secūda pars. s. ꝙ non à priori, qm̄ siue ponātur comitari se extrema per determinatum tēpus, siue per indeterminatum, nec ex factū esse priori potest inferri, factū esse posterius, qm̄ in medio tēpore inter duo facta esse, falsum erit, posterius factum esse asserere, nec ex factum esse potest inferri fore. probatur dupliciter. Primo qm̄ medium simul genitum oportet esse cū eo, cuius est medium. esse aūt & futurum esse nō sunt simul genita. Secundo qm̄ nec finitum nec infinitum cōtingit esse tēpus mediū inter factū, & id quod futurum infertur, mensurans ly erit, quoniā in medio falsum erit asserere.

ꝓpō vel qō. Speculandum est igitur quid est cōtingens, vt post id quod factum est sit fieri in rebus.

tertia ɔclo. Factum esse non est continuū cum fieri, nec alio facto esse, ꝓbaꝛ primo secūda pars, qm̄ sunt termini, & atomi, declaraꝛ, qm̄ sunt indiuidualia sicut puncta, quę cōtinua non sunt. secūdo, ꝓbaꝛ prima pars, ꝑpter idem, qm̄ ipsum fieri de diuisibile, & non pōt continuum esse cū indiuisibili, sed infinita taliū indiuisibilium in eo sunt, declaratur ex similitudine lineæ ad punctum.

quarta ɔclo ꝯsiue. Causa media se habet cum eo quod cōsequenter fit vt de factum esse dictum est. Declaratur, qm̄ necesse est in his, quæ cōsequenter fiunt, medium & primum sine medio esse, quod saluaꝛ à posteriori arguendo sic, in terminis præteritis à priori facto C medio & D postremo in essendo, primo aūt in syllogizādo. Tunc. n. principium & causa media per quam ex D inferꝛ A est C qm̄ proximum est ipsi nunc quod est principium tēporis. sine medio aūt seu imediatione, licet obstet ꝙ factum facto continuum non est, quia infinitantur, & propter hoc videatur accipiendo facta pro medijs nunq; perueniri ad immediatū quod tamen non obstat, sed necesse est incipere à medio & nunc primo, & similiter per omnia habet in terminis eisdem futuris, & declaraꝛ exēplo in artificio domus.

qnta ɔclo. In his, quæ fiunt ſm circularē generationē, contingit hoc esse, vt. s. circulariter in eis sumaꝛ mediū, si vere medium & termini adinuicem cōsequantur. probatur, qm̄ circulo demonstrare est conuersim demonstrare, in huiusmodi aūt & terminos necesse est cōuerti, & cōclusiones ex talibus terminis in prioribus ostensum est cōuerti. declaratur deinde in operibus naturę, terra. s. depluta, vapore nube, & iterum terra depluta, declaratur demū incipiendo à quouis eorū, qm̄ vndecunq; incipias, ad illud necessitas generationis & illationis redit &c.

Diuisio. Quædam sunt quæ fiunt vniuersaliter, vt ea quę semper & in omni. aut sic se habent aut fiunt.

Quædam vero fiunt sicut frequenter. vt ꝙ homo masculus habeat barbam.

sexta ɔclo. In his, quæ vt frequenter fiunt, necesse est mediū & immediatum principium vt frequēter, non vt vl̄r esse, ꝓbatur, qm̄ si medium vniuersaliter esset, conclusio vl̄r & non vt frequenter esset, quod est contra hypothesim, declaratur in terminis A primo C tertio & B medio.

Series autem hæc est.

OSTENSA diuersitate causæ seu ꝑpter quid, attenta penes diuersum genus causalitatis, intendit in hoc capitulo diuersitatē ipsius ꝑpter quid declarare, ſm reliquas distinctiones facit ntes differentiā quo ad assumēda media in demonstrationibus. s. simul & non simul, circulariter & non circulariter, semꝑ & frequenter, & quatuor facit. Primo vnica conclusione declarat qūo assumendū sit ꝑpter quid. qñ causa & effectus simul sunt. secundo determinat qūo assumendū sit, qñ non sunt simul, mouēdo vnā quæstionem, & eam soluēdo tribus conclusionibus, quarum prima modū arguendi tangit. secunda continuitatem. tertia rn̄siua est principali intento per quæstionem.

ſtionem. tertio quomodo in his quæ circulariter generã tur, ꝑpter quid ſumẽdum ſit inſinuat concluſione quinta quarto in his quæ fiunt frequẽter quomodo propter qd ſumatur oſtendit concluſione ſexta præmittens eorum quæ fiunt diuiſionem.

Quid cauſę nomine.

CIRCA primam concluſionẽ & totum capl'm primo declarandũ occurrit quid cauſæ noĩe intelligatur. Cauſa ſiquidẽ tria importat, rem illã, quæ eſt cauſa, & cauſalitatem, qua res illa cauſat, & relationem ad cauſatum. Nec parui refert quid horũ accipiaẽ in ꝓpoſito. Siquis aũt diligenter intueaẽ ꝓceſſum textus, videbit, ꝙ cauſę noĩe. hic non intelligiẽ res illa, quæ eſt cauſa, qm̃ vl'r verum non eſt, vere cauſam hoc modo, id eſt rem, quæ vere eſt res cauſans, eſſe ſimul cũ eo cuius eſt cauſa, & fieri cum fit &c. vt patet de arte & artificiato, & vl'r in agentibus phyſicis, nec diuiſiones cauſæ hic factæ locũ haberẽt, vt in ꝓgreſſu apparebit. Nec minus ꝑſpicue videbit, ꝙ cauſæ noĩe relatio hic non intelligaẽ, qm̃ de cauſa loquimur, vt cauſat effectũ, relatio aũt cauſæ nec effectum, nec effectus relationem cauſat, vt in poſt p̃dicamẽtis diciẽ. vnde reliquum eſt, ꝙ cauſæ noĩe, cauſalitas ſeu operatio ipſius intelligaẽ, ſeu res ſub cauſalitate, & merito, quia nomina formal'r ſumẽda ſunt, ꝓlata p̃ſertim à tanto philoſopho. cauſæ aũt nomen nec rẽ nec relationem formaliter ĩportat, ſed cauſalitatẽ, quod ex duobus liquet. Primo ex hoc ꝙ eius abſtractum cauſalitas eſt, & cõſequẽter ſicut albũ puram albedinem, ita cauſa purã cauſalitatẽ ſignificat. Secundo ex hoc ꝙ ea, quæ cauſis ſermone formali attribuunẽ à philoſophis, de cauſalitatibus oportet & ſufficit verificari. vtpote ꝙ cauſa diſtinguiẽ in cauſam in actu, & cauſam in potẽtia, & ꝙ finis eſt cauſa cauſarũ &c. Cũ igiẽ cauſam audiens noſari formaliter nomen cõteẽplare, & cauſalitatẽ ipſam cõſiderans clariorẽ habebis aditum ad dicta penetranda, & quod dictũ eſt de cauſa, intelligẽdum eſt ꝓportionaliter de effectus, ſeu cauſati nomine. E F

In his, quę fiunt, & factis, & futuris, quomodo eadem ſit cauſa ſecundum ſubſtantiam.

CIrca eandẽ primam concluſionem in particulari aduertenda ſunt duo. Primum eſt (ly eadem ſm ſubſtãtiam) poteſt. n. dupliciter accipi cauſam eſſe eandem ſm ſubſtantiã. Vno modo accipiẽdo ſubſtãtiã, vt diſtinguiẽ cõtra accidẽs, & hoc modo cauſa diciẽ eadẽ ſm ſubſtantiam, quæ eſt eadẽ quo ad rẽ quæ cauſat, licet nõ ſit eadẽ quo ad accidẽtia. i. operationẽ. ſicut dicimus ꝙ multorũ filiorum ex eodẽ patre eſt eadẽ cauſa ſm ſubſtantiã, licet non eadem generatio, & hic ſenſus iam excluſus eſt, qm̃ de cauſa formaliter & nõ materialiter ſermo eſt, & vltra hoc oporteret chimerizare ad ſaluandũ hãc cõcluſionẽ, eclipſis nãq; future & præterite, quõo eadẽ cauſa erit hoc modo. Secundo ergo modo põt intelligi accipiẽdo ſubſtantiam, vt diſtinguiẽ cõtra accidẽtale, vt ſic illorũ cauſa dicaẽ eadẽ, quæ eſt eadẽ quo ad ſubſtãtialia ſeu formalia, licet nõ ſit eadẽ quod ad accidẽtalia, & hic ſenſus eſt intentus ab Ariſt. oportet. n. corũdẽ effectuũ ſm ſpeciẽ, differẽtiũ tm̃ penes eſſe fieri fuiſſe & fore, eſſe cauſas eaſdem ſm ſpeciem, differẽtes ꝓportionaliter penes eſſe & fieri &c. (vt patet in exẽplis in litera poſitis) eclipſis. n. p̃teritæ cauſa eſt interpoſitio terræ p̃terita, & futuræ futura. conſtat aũt ꝙ oẽs interpoſitiones eędem ſunt quo ad ſubſtantialia, qm̃ omnium eadem eſt diffinitio, licet nõ ſint eędẽ ſm numerũ, et accidẽtia tẽporalia. ſ. p̃teriiſſe & fore. G H

Secundum eſt (ly quæ vere eſt in his quæ ſunt.) Notãter. n. Ariſtoteles addidit ly vere, non. n. vult ꝙ quęcũq; cauſa eſt cauſa eſſe rei, ꝙ illa eadẽ ſm ſubſtantiã ſit cauſa fieri eiuſdẽ &c. qm̃ hoc aperte falſum eſt, vt patet in cauſis remotis & partialibus, ſed vult ꝙ illa, q̃ vere eſt cauſa eſſe rei, ſit illa quæ eadẽ ſm ſubſtantiam eſt cauſa fieri, & fore &c. quę aũt ſit vere cã eſſe rei, metaphyſici negocij eſt diſcutere, ꝓ nunc ſufficiat ꝙ eſt ſufficiẽs & ꝓpria cã.

Annot.

CIRCA primam quæſtionẽ notanda ſunt quatuor. ſ. diuiſio, qualitas diuiſionis, titulus, & cauſa. Inſinuat in primis Ariſtoteles mouendo hanc quæſtionẽ diuiſionẽ talem, cauſarum quædã ſunt ſimul cum ſuis effectibus: quædam nõ ſunt ſimul, primæ ſunt, quas in p̃cedẽti concluſione tractauimus, ſecũdæ ſunt, de qbus modo tractare intendimus. huius aũt diuiſionis ſenſus ex dictis facile ꝑcipi poteſt, qm̃ ex parte ly ſimul, nulla obſcuritas inuenitur, conſtat nanq; ꝙ de ſimultate tẽporis ſermo eſt, & ꝙ ſimul tẽpore dicunẽ illa, quæ ſunt coęqueua. Talia. n. ſunt quæ eodẽ tẽpore menſuranẽ. Ex parte aũt (ly cauſarum) ambiguitas, quæ oriri poterat iam locũ non habet, poterat. n. dubitari an ꝑ iſtam diuiſionem intendatur, ꝙ res cauſans qñq; eſt ſimul cum effectu, & qñq; nõ, nunc aũt ex dictis liquet, ꝙ nõ de re cauſante, ſed de cauſa formaliter loquimur, & ſimiliter de effectu, & ꝓpterea ſenſus diuiſiõis vndiq; clarus eſt. Qualitas vero huius diuiſionis, quo ad hoc tm̃ nunc inſpicienda eſt, ꝙ. ſ. mẽbra diuiſiõis diuiſi rõnem nõ æqualiter ſapiunt. Cauſa nãq;, quæ ſimul eſt cum effectu, vere cauſa eſt, vt ſupra dixit Ariſt. & neceſſario infert effectũ vt dicet hic, cauſa aũt, quæ non ſimul eſt cum effectu, nec vere cauſa eſt, nec neceſſario infert effectũ, ſed occaſionis vel medij vel partialis vel cauſæ remotæ, ſeu alicuius huiuſmodi rõnẽ habet, & ideo non eſt mirũ ſi non eſt ſimul cũ eo cuius eſt cã, & ſic patẽt duo prima. Ad tituli aũt euidentiã ſcire oportet, ꝙ aliqua eſſe in cõtinuo tẽpore nihil aliud eſt q̃ꝫ durationes eorũ cõmunicare in termino cõi, ſiue extrinſeco ſiue intrinſeco eis, ita ꝙ vnũmet inſtans ſit finis durationis vnius, & principium durationis alterius. Dixi ſiue extrinſeco ſiue intrinſeco, qm̃ duobus modis contingit aliqua eſſe in tẽpore continuo: quædam enim ſucceſſiuã continuationem habẽt in ſeipſis, i. quia aliquid ſui continuat ea vt pars prior & poſterior eiuſdem motus continuãtur, & ſil'r partes tẽporis, & iſta habent terminũ cõmunem intrinſecũ. ſ. mutatũ eſſe vel inſtans. Quædam vero in ſeipſis quidẽ diſcontinua ſunt, & nõ copulantur ad aliquod ſui, cõmune vtriq; habent tñ ſe, ſic cõſequenter qꝫ idẽ inſtans eſt finis durationis prioris, & principiũ duratiõis poſterioris vt motus localis, & febris qñq; vel quicũq; alij duo motus vt diciẽ. 8. phyſicorum. & iſta habent vnum terminũ cõmunem extrinſecũ: qm̃ vtuntur extrinſeco inſtanti, vt vno termino continuante vtrũq;. Quia ergo ea, quæ nõ ſimul ſeu eodẽ tẽpore ſunt contingit continuari ſm tẽpus, & contingit non ſibi ſuccedere in tẽpore continuo, ſed mora interiecta, & cõtinuari ſm tẽpus pluribus modis contingit, ideo Ariſtoteles vocabulo cõi ad vtrũq; modũ vſus, quæſiuit an cauſa & effectus, quæ non ſimul ſunt, ſint in continuo tẽpore, & non ſimpl'r, an habeant continuitatẽ. Cauſa aũt quæſtiõis motæ non eſt vt ipſa diſcutiaẽ abſolute, qm̃ logicæ facultatis hoc nõ eſt, ſed vt eouſq; ventiletur, quo innoteſcat, quõ ꝓpter quid demonſtrator accipere poſſit in huiuſmodi (qm̃ in his ſpãlis difficultas eſt in accipiẽdo ꝓpter qd, vt ex rõne. s. Tho. declarabiẽ) ꝓpter quod Ariſtoteles in textu nunq̃ꝫ formaliter rñdet huic qõni, ſed ſtatim ad modum ſyllogizãdi in hmõi ſe transfert, & ea de hac qõne dicit, quæ ſupradictæ intẽtioni neceſſaria credidit.

Annot.

CIRCA ſecundam concluſionẽ aduertẽda ſunt duo. Primum eſt ꝙ Ariſtoteles volens determinare quęſtionem motã in ordine ad demonſtrationẽ, qñ huiuſmodi cauſa & effectus non ſimul exiſtẽtes, vt inferius patebit, ſe hñt ſicut duo facta eſſe, vel ſicut factũ eſſe, & fieri &c. ideo inchoauit à modo demonſtrandi, qui inuenitur inter fieri & facta eſſe &c. Ex his. n. deſcendẽdo ſeu applicando dicta ad ꝓpoſitum, facile patebit quõ ꝓpter quid ſumendum ſit in huiuſmodi cauſis. Secundum eſt, ꝙ in concluſione iſta, loquamur de fieri & factũ eſſe formaliter & nõ materialiter, ſ. de fieri, vt fieri eſt in cõmuni, non vt tale fieri, & ſimiliter de factũ eſſe, vt ſic in cõmuni, & nõ de tali factum eſſe, ſicut & in phyſicis ſermo eſt de motu formaliter, vt motus eſt, & non vt in tali vel in tali ſubiecto, vel à tali cauſa &c. Notandum aũt eſt hoc

diligẽter

diligenter & semper hic prę oculis habendum, qm̄ apparebit qñq; falsa esse, quę dicētur recurrentibus ad exēpla particularia ꝓpter hoc, quia accipiunt͛ fieri, & factū esse vt sunt ab agente infallibiliter & regulariter vel necessario &c. vt puta si sol ortus est hora. 12. occider. 24. & huiusmodi. hæc.n.oīa sermo formalis de fieri & factū esse dissoluit, & oñdit non esse cōtra conclusionē positam.

Annot. CIRCA rōnes adductas ad ꝓbandam secūdam conclusionem aduertendū est primo, ꝙ Aristoteles reducit tacite oēs modos arguendi à priori, in huiusmodi fieri & factum esse ad duos, dū illos tm̄ excludit. Cum.n. multis modis arguere cōtingat, siue bene siue male, in huiusmodi à priori ad posterius, s. à priori fieri ad posterius fieri, & à priori fieri ad posterius factū esse, & à priori factum esse ad posterius factū esse, & à priori factū esse ad posterius fieri, & à nunc factum esse ad fore &c. duos tangens Aristoteles oēs exclusit. Tetigit aūt argumentū à priori factū esse ad posterius factū esse, & a nunc factū esse ad fore & merito, qm̄ si licet arguere in huiusmodi à priori, aut cōcludet͛ suū simile posterius, aut dissimile, similia sunt duo facta esse, dissimilia sunt factu eē & fore. Si neutro istorum modorum argumentū tenet palā est, ꝙ non oportet amplius solicitari, & sic patet ꝓcessus. Vis autē rōnis ꝓbantis primū mēbrum. s. ꝙ nō potest ex priori factum esse cōcludi posterius factū esse consistit in hoc, ꝙ prius inferēs necessario suū posterius, infert illud simplr, & ꝓpterea si prius factū esse concludet posterius, oportet ꝙ semper ad prius factū esse sequat͛ posterius factum esse, ita ꝙ affirmatio prioris, nullo tēpore ster cū negatione posterioris. Aliter illatio nō esset necessaria. hoc autē saluari non pōt, inferendo posterius factū esse ex priori factū esse, qm̄ inter quęlibet duo facta esse est tēpus medium, in quo vera est affirmatio prioris, & falsa affirmatio posterioris, nec refert si inter ista duo facta esse, ponatur tēpus determinatū, siue indeterminatū esse, qualitercūq;.n. ponat͛, semp oportet esse aliquod tēpus medium inter duo facta esse. Vis aūt rōnis primæ ad ꝓbandū sm mēbrum. s. ꝙ argumentū à facto esse priori ad fore nō tenet, cōsistit in eo quod dictū est in prima cōclusione huius capituli. s. ꝙ causa inferens necessario suū effectū cū sit vere causa, oportet ꝙ simul sit genita cum effectu, vel & in idē redit, ꝙ sit congenita effectui. i. ꝓportionaliter assimilet͛ effectui, vt esse effectus esse causæ, & fieri, effectus, fieri causę rñdeat. cōstat aūt, ꝙ factū esse, & fore nō sunt simul genita nec congenita. Vis autē secūdæ rōnis occultior est, ꝓpter ambiguitatē terminoꝝ. cū.n. ibi dicitur ꝙ non contingit tēpus medium esse finitū nec infinitum. Tēpus mediū non pōt intelligi inter factū esse, & erit, qm̄ nec inter ꝑteritū & futurū, nec inter ꝑsens nunc & futurū est tēpus mediū, sed oportet ꝙ intelligat͛ tēpus mediū inter factū esse, & terminū ipsius fore, quod tp̄s mensurat ly erit, vt in summa ad facilitatē doctrinæ insertum est, sic aūt intellecto tēpore medio, qūo nec finitum, nec infinitū contingit esse, non palā est, nisi sic intelligat͛. Si tale argumentū à priori. s. A factū est, ergo B erit tenet, aut hoc tenet, sm aliquod determinatū tp̄s mediū inter A & B puta A factū est nunc. ergo B erit cras, aut sm tēpus indeterminatū, puta A factū est. ergo B erit, sed nec finitum, nec infinitū cōtingit esse tp̄s medium. i. sed nec sm tp̄s medium determinatū, nec sm tēpus medium. indeterminatum cōtingit inferre ex priori facto posterius fore. ergo &c. Et tunc nō parua dubitatio cōsurgit circa ꝓbationem minoris. s. falsum, n. erit dicere in medio. pōt siquidem hoc intelligi duplr. Vno modo vt dicatur in illo tēpore medio vt exposuimus, falsum esse dicere. i. falsa est affirmatio dicens illud posterius esse, vel factum est. Alio modo. vt dicat͛ in illo mer tēpore medio falsum esse dicere. i. affirmare, ly erit. i. illud posterius fore, & si primo modo intelligat͛, vis probationis stat in hoc, ꝙ de quo magis videt͛ inesse & non inest, ergo nec de quo minus, sed magis videt͛, ꝙ ad prius necessario inferens po-

A sterius, ipsum posterius statim sequat͛, q̄ tp̄e interposito, qm̄ hæc est natura talis prioris, vt dictū est, qm̄ sequela necessaria effectus est, ex natura causæ, & non ex tp̄e, & ideo si tali causæ ex se inest ꝙ necessario sequat͛, effectus simplr sequit͛ effectus, in ꝓposito aūt videmus, ꝙ statim non sequit͛ posterius esse, qm̄ falsum est dicere, in tēpore medio illud esse. ergo non est necessariū ex priori ipsum fore, & sic nec determinatum, nec indeterminatū contingit ponere tp̄s mediū, in cuius termino necessario illud posterius sit ex priori. Si aūt secundo modo intelligat. i. quia falsum est in tp̄e medio dicere illud erit, vis ꝓbationis stat in hoc, ꝙ ex priori necessario inferēte posterius, sequit͛ cōclusio non qualitercūq; vera, sed necessario vera, stāte antecedentis veritate. in ꝓposito aūt, licet cōtingat ipsum cōsequens esse verū, non tn̄ necessario infert͛ verū, qm̄ contingit ipsum esse falsum, stante.n. ꝙ A factū sit, euenire pōt, ꝙ B post tp̄s sit, & euenire pōt ꝙ non sit, & ꝓpterea nō est necessaria illatio A factū est, ergo B erit B sm quodcūq; tp̄s, siue certū, siue incertū. contingit.n. falsum esse dicere ꝙ erit, & cōsequenter falsum est simplr, in medio tp̄e dicere, erit sub rōne cōsequētis. qm̄ dicere ipsum, sic est dicere erit necessario, & hęc vr͛ mēs Aristo.

CIRCA verba illa. Speculandū igitur. Aduertēdum est ꝓpter obscuritatem magnā huius capituli ꝙ diuersimode ab illustribus expositoribus exponunt͛. Auerrois năq; & Boetius, tanq̄ quæstionē circa dicta exortā inducunt, quia.n. dictum est, ꝙ ex priori in his, quæ nō simul sunt posterius necessario non sequit͛, inquirēdū est, quare in rebus cernit͛, ꝙ sine intermissione post factū vnius sequit͛ fieri alterius, & Boetius qdem vult hanc inquisitionem tactam esse ab Arist. Sed statim derelictam tanq̄ impertinentē. Auerrois aūt aliqualiter rñsum esse sustinere videt͛. Scūs Tho. autē & Alber. magnus, & ipsemet Boetius. iuxta primam expositionē volunt Aristo. ita texisse, vt post declaratū modū arguēdi in huiusmodi quæ nō simul sunt, ꝙ. s. nō licet à priori arguere, tanq̄ C ad id quod reliquum erat, trāstulerit se ad cōtēplandū. s. continuitatem istorum, qm̄ quæstio de cōtinuitate eorū erat mota. vnde & cū nota illationis, subdidit, speculandum igit͛, & sic ꝓponit speculādum quid sit continuans ista, aut non esse, aliquod cōtinuans, & hoc determinat vel primā partem tm̄ ꝓponit & determinat destructiue, qm̄ ly (aut) apud grecos affirmantis est (vt ex ꝓblematibus Arist. patet.) Qualitercūq; aūt introducant͛ ꝑdicta verba, manifestū est tertiā cōclusionē appositā esse & ꝓbatam propter quæstionē motam. qm̄ vt dicetur causa quæ nō simul est cum effectu & effectus se habent, sicut factum esse, & factum esse vel fieri.

Annot. | Cō. 13. & 14.

CIRCA quartam cōclusionē, qm̄ multa vidēda sunt, omissis pluribus modis quibus exponi possunt termini eiusdē, qm̄ in sententia nō discrepamus, breuiter sciēdum est, ꝙ ly (causa media) stat ꝓ medio termino, q merito vocatur causa media, non solū ꝙ causa sit in syllogismo, sed qm̄ vere media causa est inter vltimū effectū & primā D causam, vt in litera patet, ly aūt cōsequenter fit, stat pro genere eoꝝ, quę cōsequenter & nō simul fiunt, ita ꝙ sensus est, causa media se habet cū eo quod cōsequēter fit. i. medius terminus se habet in his q̄ cōseqnter fiūt vt &c. Nec miret͛ aliquis me sic glosare, qm̄ minus scrupulosa & magis manifestās intentū Arist. oībus forte aliis expositionibus est, & in eādem incidit sententiam. Mihi.n. nō est cure, in huiusmodi tā verboꝝ series q̄ rerū claritas. Consequēter aūt se habere, vt in. 5. physi. dicit͛. est vnum eē post aliud absq; medio, eiusdē gn̄is, vt domus post domū absq; media domo, licet mediaret bos vel aliqd̄ aliud.

Annot. | T. c. 25.

CIRCA eandem cōclusionem pensanda similitudo, inter causam & effectū consequenter se habētes & facta esse, vel factū esse & fieri, ab Arist. assignata occurrit. diligenter siqdem textum intuētibus apparet, ꝙ duo principaliter, circa facta esse docuit. s. modū arguēdi, & continuitatem: & iuxta primum dixit duo. s. ꝙ à priori non

Annot.

infertur

infertur posterius, & q ex posteriori necessario inferẽ prius, iuxta fm quoq; dixit duo. s. q facta eẽ & similiter fieri & factũ esse nõ sunt continua, & q in vno fieri sunt infinita facta eẽ. Quia ergo intulit, q intẽtũ est de istis dictum inquantum sic se habet media causa in eo quod consequenter fit. An similitudo in oibus teneat supradictis scrutandum non immerito duximus. Quo ad modum arguẽdi, expresse in textu dicit, q assimilantur, qm vtrobiq; à posteriori & nõ à priori arguẽdum est. Assumendo pro medio causæ vere mediæ id essendo factũ esse, & cõcludendo, ex vltimi effectus factũ esse anterioris causæ factũ esse. Quo ad continuitatem aũt fm aliquid facile, & fm aliquid difficile est similitudinẽ saluare, aut manifestare. Continuitatem dico fm tps non in se. Clarum quidem est, q sicut duo facta esse, nec fm se, nec fm tempus continua sunt, ita nec continua sunt factũ esse causæ, & factum esse effectus posterioris. Si. n. continua essent fm se, fieri ex (factis esse) cõponerent, quod est ĩpossibile, vt demonstrat. 6. physicorũ. Si aũt essent continua fm tps tm, hoc non aliter imaginat, nisi quia idem instans est cõmune vtriq;, & sic cum facta esse sint instantanea, essent simul. eodem. n. instãti adęquate mensurarent, & sic nõ consequenter se haberẽt, vt supponimus. Clarum quoq; est, q sicut factum esse & fieri non sunt continua, ita etiã factum esse causæ, & fieri effectus cõsequẽtis nõ sunt cõtinua in se, qm illud est indiuisibile, & hoc diuisibile, quę cõtinua dici nõ pñt, eo q cõtinua oportet hr̃e vltima, q sint vnũ, & indiuisibile caret vltimo. Non tñ liquet, an sicut ad factum esse absq; tpe medio sequit fieri, sicut ad punctum linea, & ab instanti tps, ita ad factum esse causę sequat fieri effectus posterioris, seu causæ mediæ. verbi gratia. an sumptã medicinã immediate sequat fieri alterationem humoris contrarĳ, & alteratũ humorẽ expelli, & expulsum confortari, & confortatum sanari &c. in hoc aũt pendet quæstio mota à principio, an. s. ea, quæ nõ simul sunt, sint in continuo tpe. puto aũt hoc nõ esse ab Aristotele expressum, qm quo ad vim demonstrãdi nihil refert, an mediet tps, an nõ, vt patet in artificialibus, quorũ causæ non continuant: & tñ eadem vis est argumenti in eis, & in his, quæ continuo tpe sibi succedũt, vt exẽpla literæ ostendunt, & ex dicendis patet. Quid autẽ sit de hac difficultate tenendũ, cõpertum mihi nõ est rõne conuincente: qm nec motũ augmentationis nec alterationis simplr̃ concauitatem habere didici, & interposita quiete crescũt aiata, nec dispositiones medias, seu motus dispositiuos, ita sese consequi video, vt quies aliqua dari non possit. Opinor tñ pro nũc non esse mediũ tps inter prioris causæ factum esse, & posterioris fieri in naturalibus, qm nulla necessitas, quietem mediã ponendi inter alterationes dispositiuas video, & causam talis quietis nescio cõsiderare, & agens naturale cũ ex necessitate & nõ libere agat, indesinẽter agat si põt, & nõ potius tunc q̃ nunc, licet nõ semper idem faciat, sed potius disponat &c. Accedit ad hæc rõ. s. Tho. quam pro causa mouendę quæstionis dixit. s. q nisi continuatio fm tps inter huiusmodi causas concedat, erit aliquod inter eas tps medium, & sic erit aliqua causa media: & iterũ cum illa ppter eandem rõnem non succedat continuo tẽpore erit media alia causa, & sic in infinitum pcedet, & nunq̃ ad ĩmediatũ veniet, sic nec demonstratio erit. Quòd si aliquis dixerit hãc rõnem non esse adductam à. s. Tho. ad concludendum, sed dubitandũ, & rñderit, q dabitur tps medium inter duas causas, sed nõ causa media, sicut inter decisos lapides, & postmodum ad parietis cõstructionem pcedere, inquirat à sic dicente in naturalibus (de quibus loquimur) vbi actiones non sunt liberę, quare interponitur quies: & si quies interponit quõ fit connexio effectus cum sua anteriori causa. teneat ergo similitudo quo ad oĩa supradicta, qm & sic Aristotelem quæstioni motæ rñdisse fatebitur affirmatiue, q s. fieri causæ cõtinuum est in tpe cum fieri effectus suæ causæ poste-

E rioris, & non necessario continuum est fm se: & q factũ esse cãę et fieri effectus seu causę posterioris, modo dicto continuantur. Quo ad vltimum vero, s. q in fieri sunt infinita facta esse in potentia, similitudo nõ tenet, loquẽdo de factum esse causę, & factum esse effectus. hæc. n. finita sunt vt dicetur, & ideo põt in eis formari ppositio ĩmediata, vnde nec Aristoteles dixit illud tanq̃ principalr̃ intẽtũ, sed ĩseruit inter dicẽdũ, forte vt pararet locũ obiectioni, quã postmodũ exclusit, vbi hęc clarius patebũt.

CIRCA eiusdem conclusionis declarationẽ dubitat, qm non videtur solui sufficiẽter obiectio facta in litera, Cum enim intendat saluare ppositum. s. q in huiusmodi primum & medium sint ĩmediata, & obiectio sit, q impossibile est duo facta esse, quorũ alterum dicit esse primum & alterum mediũ esse ĩmediata, qm inter quęlibet duo facta esse, quæ nõ sunt simul, cadit fieri mediũ, & in quolibet fieri sunt infinita facta esse. Rñsio Aristotelis est, q oportet à medio incipere, et nũc primo: edistat aũt,

> Qũo accipiatur, immediata vel nõ immediata duo fcã eẽ.

F q nisi ęquiuocemus per mediũ intellexit causam mediã, seu q idẽ est effectũ medium & pximum vltimo, & per nunc primum intellexit effectum vltimum. ab his. n. inchoandum est tanq̃ à medio & primo &c. vel vt exponit. s. Tho. intellexit effectũ vltimum p vtrũq;, qa oportet initium arguẽdi sumere ab vltimo effectu, qui est mediũ inferens oẽs causas anteriores, & primũ ita q à nulla earum infert, eo q est in vltimo nũc, quod primũ dicit, vel in ordine syllogistico, vel respectu tẽporis futuri, vel respectu mensurationis seu notificationis p̃teriti, quod p approximationẽ ad ipsum certificat. qualitercũq; aũt intelligat licet sufficiẽter dixerit q est dare primum, à quo syllogismus exordiũ sumat, non ex hoc liquet q sit darę ĩmediationẽ inter primũ & mediũ & alterũ extremum. Dicam. n. q licet sit dare sanatũ eẽ tanq̃ vltimũ & principium arguẽdi, non tñ potest sumi vnũ aliud factũ esse pro ĩmediato medio, quo sanatum eẽ infert medicinam sumptã esse, qm inter sanatũ esse & medicinã sumptam

G esse, sunt infinita facta esse &c. Ad hoc dicit, q responsio Aristotelis intellecta, vt dicet, sufficiẽter, difficultatem soluit. Ad cuius euidentiam sciendum est q vt tangit Boetius (cuius quæ vidi fragmenta) hoc in loco desinũt: in generationibus horũ, quæ cõsequẽter fiunt duo considerãda sunt, id. s. quod se tenet ex parte tẽporis mẽsurãtis, & id quod se tenet ex parte ipsarũ causarum & effectuum cõsequẽter se habentiũ: si. n. considerent in eis tps, cũ illud sit continuũ, vt dictũ est, nõ inuenit aliquod factum esse cõsequenter se habens, qm oĩa, quæ sunt ibi facta esse, seu instantia sunt in potẽtia & sunt infinita, & inter quælibet duo sunt infinita in medio & cõsequẽter stando infra tẽporis limites, impossibile est accipere primum & medium ĩmediata &c. & ex hoc & fm hoc (vt Boetio placet) pcedit obiectio in litera facta. Si vero cõsideret in eis quæ cõsequẽter fiunt id quod causæ & effectus connexio habet, sic duo inueniuntur. s. fieri ipsarum causarũ vel effectuum, & facta esse eorundẽ quæ in actu

H sunt, qm termini actualiter sunt factionũ, & sic inueniũtur in huiusmodi duo genera ipsius factũ esse, vnũ eorũ, quæ actualiter terminãt generationes, aliũ cõsequenter se habentium. & ista sunt in actu, alterum eorũ, quæ in potentia sunt in ipsis fieri & generari earundem causarum &c. Si considerentur ista facta eẽ, quæ sunt in potẽtia syllogismus non habet terminos immediatos in huiusmodi: qm huiusmodi infinita sunt &c. vnde ex hoc quoq; & fm hoc pcedit obiectio literæ, vt ex. s. Tho. colligitur. Si vero considerentur illa facta esse quæ sunt in actu, talia ĩmediata sunt, qm ita cõsequenter se habẽt q nihil est medium eiusdem generis, licet enim inter expulsam esse choleram & sanatũ esse medient multa facta eẽ in potentia, quæ continuant ipsum fieri sanum, nullum tñ mediat factum eẽ in actu supposito, q nulla alia causa sit media inter illa duo &c. & ideo consequenter se habent & ĩmediata sunt. Nec turberis audiens me dicere,

q facta

ꝙ facta esse io actu & in potẽtia sint alterius generis, & ꝙ propterea dentur facta eẽ immediata perinde ac sextũ physicorum destruere velim: oportet siquidem scire ꝙ non loquimur modo vt superius. s. de factum esse & fieri formaliter, sed loquimur contracte de factum esse & fieri causæ, & effectus posterioris, vt sic &c. & ideo sicut formalr̃ & in cõmuni loquendo ad hoc ꝙ duo facta esse sint ĩmediata exigitur, ꝙ nullo omnino factum esse mediet, ita ad hoc ꝙ causa facta & effectus factus, seu ꝙ duę factę causę sint immediate exigitur ꝙ aliqua causa facta mediet, & nõ sufficit ꝙ aliquud factum esse mediet &c. quoniam inter causam & causam oportet alteram causam mediare, si immediatæ non sunt. Iam enim dictum est, ꝙ consequenter se habere est vnum sequi aliud absq; medio sui generis &c. Quód si dixeris, ꝙ etiam causam aliquam semper oportet mediare inter huiusmodi duas facias causas, quouiam semper mediat fieri, quod est media causa, & per hoc mediant ipsius fieri facta esse, vt causæ mediæ. Respondetur, ꝙ causam factã noo accipimus

B hoc in loco, nisi actu factam & terminatam, qm̃ ordinẽ & immediationem in syllogismo inuenire volumus, & sufficienter sciẽtia illationis istorum habetur, vtendo im̃ causis in actu, & eas immediatas assumendo: vnde quo ad vim arguendi oon refert quot sinr media facta esse in potentia, qm̃ non numerantur media syllogistica s̃m eorum numerũ, sed s̃m numerum factũ esse in actu: vnius enim mediĵ & causæ vim habet sanarũ esse cum ipso sanari sdconcludendum expulsam esse choleram vel saltẽ sanatum esle est vnum mediom, & sanari seu fieri sanum alterum, quoniã ipsum fieri magis actu esse non potest q̃ in fieri. eius euim esse in actu sic est. sed plura media his multiplicari nec oportet, nec potest, qm̃ infinitas statim sequet̃. Est igitur & in huiusmodi causis & effecẽbus inuenire terminos ĩmediatos contẽplando causas in actu, siue firri & factum terminans vnam causam io actu, siue duas dicamus & s̃m positionem syllogismi, qui certam

C scientiam facit à posteriori arguendo, tali immediatione vtens, & à deceptione ĩmunis remanet &c. Et qm̃ hoc ex rñsione Aristotelis sumitur supradicta, qm̃ intelligẽda est s̃m ea, quæ ante dixerat. s. ꝙ pro medio sumẽdum est id quod est proximum nunc primo, i. effectui vltimo vel à medio, & nunc primo. i. à factum esse medio inter primam causam & vltimum effectum, vel medio principali in inferendo non qalicũq;, sed quod est ipsum nunc primum. i quod est correspondens ounc primo terminanti factionem illam. i. sed à factum esse in actu, quod nũc primo. i. vltimo quo ad nos actualr̃ terminat ipsum fieri. & dederat exemplum de duobus factis. s. c & d insinuans hæc facta, qm̃ actu inueniũtur in tali conoexione causarũ se accipere vt ĩmediata &c. incipiendo à postremo effectu, tanq̃ à primo & indemonstrabili principio: ideo sufficienter responsio eius difficultatem euacuauit & primum & immediatos terminos manifestauit &c.

D Quomodo in causis, & in demonstrationibus per causas circulus contingat, & cur in his, quę cõsequenter fiunt circulariter tantum, tenet argumentum a priori & a posteriori, in his vero, quę consequenter fiunt non circulariter, tenet tantum argumentum a posteriori.

Circa quintam conclusionem aduerteodum est ꝙ salua quacunq; alia expositione, sensus literalis & intẽtus ab Aristotele in illis verbis, ille mihi videtur, quẽ in summa posuimus, nec discordat à s. Tho si diligenter videatur, licet nõ oĩno s̃m verba conformis sit &c. s. Tho. nanq; modum demonstrandi simpliciter in istis docere volens, à posteriori dixit tm̃ processum fieri, & hoc circulariter, vndecũq; incipias, qm̃ quodlibet quolibet est prius & posterius, non tñ negauit quio à priori procedi in his possit syllogismo physico, i. vt frequenter. Habet aũt multa annexa dubia. Primum est, quia circulũ ponit causarum, Sed hoc solutũ est à s. Tho. dicenre, ꝙ hoc nõ inconuenit io causis per accidens. Secundũ est, quia circulum in demonstrationibus ponit in primo libro reprobatum, & hoc ẽt soluit. s. Tho. dicens, ꝙ non reditur ad idem numero, & ideo non est vere circulus demonstratiuus. Et licet vere sinr solutiones istæ, circa tñ primum horum aliquid addendum est. Ad primum siquidẽ rñsio nouam dubitationẽ generauit, qm̃ si huiusmodi causæ, in quibus fit circularis demonstratio, sunt causæ per accidens, demonstratio ꝓcedet ex his, quæ sunt per accidẽs, cuius oppositum dererminatũ est &c. Ad hoc breuiter dicitur suppositis physicis principĳs, qm̃ non est p̃sentis negocĳ tractare de perseitate causarum, sed metaphysici potius &c. ꝙ stãt aliqd esse causam per accidens alterius, & tñ illa duo habere ordinem per se, sicut patet de vino & aceto: vinum enim est per accidens materialis causa, ex qua fit acetũ, fit tñ acetum ex vino per se, si ly (ex) dicit ordinem formarum. & similiter de forma cadaueris & aĩalis &c. Et ideo cum huiusmodi demonstrationes, de quibus est sermo, nõ sint potissimæ, sed ex im

B perfectis causis, quæ p̃cedunt suos effectus oon iocõuenit ꝙ ꝓcedant ex causis per accidens, habentibus tñ aliquid perseitatis quo ad ordinem ad successionem, qualis manifeste apparet, ex motu cœli in exemplo Aristotelis &c. Tertium dubium est ꝓpter quid, in his, quæ consequenter fiunt circulariter, tenet argumentũ à priori & à posteriori, & in his, quæ cõsequẽter fiunt nõ circularirer, nõ tenet argumentũ à priori, sed à posteriori tm̃: vnde hæc orit̃ differenria. Ad hoc dicitur, ꝙ diuersitas ista oritur ex differẽti necessitate inuenta in circulari & recta generatione. In circulari siquidẽ necessaria vndiq; connexio est, qm̃ de primo ad vltimum & vltimo ad primum fit reditus, in recta aũt posteriora quidẽ necessario priora inferunt, sed priora, vnde posteriora necessitent non habent: qm̃ oec ex natura causalitatis hoc habent, quia veræ causæ non sunt, vt dictũ est, sed principia potius appellanda essent: nec ex connexione oecessaria. qm̃ vl̃iter hoc falsum est, licet in aliqbus gratia materiæ hoc

C contingat, vt patet in syderum aspectibus & in compositione ex materia inferiori & corruptione, & in conceptione fętus & productione lactis & huiusmodi &c.

CIRCA diuisionem p̃positam sextæ conclusioni dubitatur, qm̃ primi membri subdiuisio contradicere sibi ipsi videt̃. primum siquidẽ mẽbrum diuisionis est, quædam fiunt vl̃iter, & subdiuidit̃ sic, hæc aut sunt semper, aut fiunt semper: si enim mẽbra istius subdiuisionis sunt opposita, alia sunt, quæ sunt semꝑ, & alia, quæ fiunt semper: & si ita est, impoſſe est sub fieri semper contineri esse semper, sed vnũ excludit reliquum, & cõsequenter, cum diuisum in subdiuisione sit fieri vl̃iter, i. semper & in oĩ, subdiuisum, & alrerũ subdiuisionis mẽbrum opposita erunt quod est maximũ virium. Ad hoc facile dicit̃ ꝙ (fieri) diuersimode sumitur in subdiuiso, & eius mẽbro, & propter hoc deceptio accidit. fieri enim in subdiuiso sumitur, vt idem est quod causari, & distinguit̃ contra indepeodens esse. in eius aũt diuisionis mẽbro sumitur

D fieri vt distinguit̃ contra esse, ita ꝙ sensus torius diuisionis est eorũ quę causant̃, quædam semper & in oĩ causantur, q̃dã frequẽter tam s̃m tp̃s q̃ s̃m supposita. Eorũ aũe q̃ semꝑ & in oĩ causant̃, quædã ita causant̃ ꝙ semꝑ sunt, vt triangulũ habere tres, & huiusmodi. Quædã autẽ ita semꝑ causant̃ ꝙ nõ semꝑ sunt, sed habẽt hoc solũ ꝙ semꝑ fiunt, qñ nata sunr fieri. & nunq̃ fallit &c. vt eclipsis lunæ & aspectus syderũ qui oõ semper sunt &c. vnde nullũ est cõmissum viriũ in hac diuisione, sed subtilr̃ conclusioois scibilis quas necesse est habere causas diuisæ sunt, vt qualiter ꝓpter quid in huiusmodi sumendũ sit insinuaretur, Nec prætereundũ est ꝙ ex hoc loco expresse habetur ab Aristotele cõfirmatio eorum, quæ in primo libro diximus de vniuersalitate, necessitate, ac sempiternitate enunciationum, quę demonstrationem conficiũt, quæ vtilia admodum sunt claro intellectu eorum, quæ hic traduntur, de his quæ fiunt vt frequenter.

T. c. 6.

Qũo diuidantur ea q̃ vl̃r fiunt.

De venatione, quod quid est. Cap. 10.

QVomodo autē oportet venari, q̃ in eo φ
qd est ꝑdicanť, nūc dicamus. Eorū igitur,
quę insunt semꝑ vnicuiq; nō nulla ex
tendūtur in plus, nō tñ extra genus. dico aūt in
plus inesse, q̄cūq; insunt qdem vnicuiq; vlř, at
vero & alijs. veluti est qddam, quod oi inest tri-
nitati, sed & nō trinitati, quēadmodū ens inest
trinitati, sed & nō numero: sed & impar inest oi
trinitati, & in plus inest, nam & quinario inest,
sed nō extra genus: quinarius.n.est numerus,
nihil aūt extra numerū, & impar. Talia itaq; ac-
cipienda sunt vsq; ad hoc, quousq; tot accepta
fuerint primū, quorū vnūquodq; qdem in plus
inerit, oia vero nō in plus sunt: hanc.n.necesse
est esse substantiā rei. vt trinitati inest oi nume-
rus, impar, primus vtroq; modo, & vt nō mēsu-
retur numero, & vt nō cōponatur ex numeris:
hoc igiť iā est trinitas, numerus impar, primus,
& ita primus: horū.n.vnūquodq;, alia quidem
imparibus oibus insunt, vltimū vero & dualita
ti, oia aūt nulli. Qm̄ vero declaratū est nobis in
superioribus, φ necessaria qdem sunt, q̄ in eo φ
qd est ꝑdicatur, vlīa vero necessaria sunt, trinita
ti aūt, & cuilibet alij sic accipiūtur in eo φ quid
est, q̄ accipiūtur sic, ex necessitate quidē essent
vtiq; trinitas hæc. φ aūt substātia sit, ex his pla-
nū est: necesse.n.est, si nō hoc esset trinitatis eē,
vt genus aliqd esse, hoc aut noiatum, aut inno-
minatū: erit igitur in plus q̃ trinitati inexistens.
supponatur.n. tale esse genus, vt insit ſm poten
tiā in plus. si igitur nulli inest alij q̃ indiuiduis
trinitatibus, hoc vtiq; esset trinitati esse. suppo-
nať.n.& hoc substātia vniuscuiusq; esse, q̄ est in
indiuiduis vltima talis ꝑdicatio: quare consimi
liter & alij cuicunq; ita monstratorū eidem esse
erit. Oportet aūt, qm̄ totum aliqd negotietur q̄s
piam, diuidere genus in idiuidua specie prima,
vt numerū in trinitatē & dualitatē: postea sic il-
lorū definitiones tētare accipere, vt rectæ lineæ
& circuli, & recti anguli. post hæc aūt accipien-
tem quid est genus, veluti vtrū quantorū, aut
qualiū proprias passiones speculari ꝑ cōmunia
prima: accidētia nāq; ijs, quæ cōponuntur ex in
diuiduis ex definitiōibus erūt plana, eo φ prin-
cipium est oium definitionū ipsum simplex, &
simplicibus solis ꝑ se insunt accidētia, alijs vero
ſm illa. Diuisiōes aūt, quæ sunt ſm differentias,
vtiles sunt ad ita pertrāseundū, vt tñ monstrāt,
dictū est in ꝑcedētibus: vtiles vero essent ita so-
lum ad syllogizandū ipsum quid est. Atqui vi-
deretur vtiq;, nihil, sed statim accipere oia, ac si
quispiam à principio acciperet absq; diuisione.
Differt aūt aliqd primū & posterius eorū q̄ ꝑdi
canť ꝑdicari, vt dicere, aīal mansuetū bipes, aut
bipes aīal mansuetū: si.n.omne ex duobus est,
E & vnū quiddam est aīal mansuetū, & rursus ex
hoc & differentia, homo, aut quodcunq; est, qđ
vnum sit, necessariū est diuidentē petere. Am-
plius vt nihil derelinquatur in eo φ quid est, ita
solū cōtingit, qm̄.n.primum acceptū sit genus,
si inferiorū quidē aliquā diuisionū accipiat, nō
incidet omne in hoc: vt non omne aīal aut inte
gris aut scissis pēnis est, sed pennatū aīal omne,
huius.n.differentia hæc, prima vero differentia
est aīalis, in quā oē aīal incidit: silr autē & aliorū
vniuscuiusq; & extrinsecorū generū, & eorū, q̄
sub ipso, vt auis, in quā ois auis, & piscis, in quā
ois piscis: ita igitur ꝑcedēti est scire, qm̄ nihil de-
relictum fuit, aliter aūt & derelinquere necessa
F rium est, & nō scire. Nihil aūt oportet definien
tē & diuidentē oia scire entia, quauis imposi-
bile dicunt esse aliq, differentias scire, q̄ sunt ad
vnūquodq; nō scientē vnūquodq;, sine aūt dif-
ferentijs nō esse vnūquodq; scire: à quo.n.non
differt, idem esse huic, à quo aūt differt, alterū ab
hoc. Primū qdem igitur hoc falsum est: non.n.
ſm omnem differētiam alterū est: multæ.n.dif-
ferentiæ insunt eisdē specie, sed nō ſm substan-
tiā, neq; per se. Postea, qm̄ acceperit opposita &
differentiā, & φ oē incidit hinc aut inde, & acce
perit in altero quod q̄ritur esse, & hoc cogno-
scat, nihil differt scire, aut nō scire, in quibuscūq;
ꝑdicātur alijs differentię: manifestū.n.est, qm̄ si
ita procedēs venerit in hæc, quorū nō amplius
G est differētia, habebit rōnem substantiæ, omne
aūt incidere in diuisionē, si sint opposita, quorū
nō est mediū, nō est petitio: necesse est.n.omne
in altero ipsorū esse, siquidē illius differētia erit.
Ad construendā vero definitionē per diuisio-
nes, tria oportet coniectare, vt accipiātur, q̄ præ
dicantur in eo φ quid est, & hæc ordinare quid
primū, aut quid ſm est, & φ hęc oia sint. Est aūt
horū vnū primū per id, quod possumus, quēad
modum ad accidēs, syllogizare, φ inest, & ꝑ ge-
nus construere: ordinare aūt, vt oportet, erit, si
primū acceperit, hoc aūt erit, eū acceptū fuerit,
quod oibus sequitur, illi aūt non oia, necesse est
enim esse aliquid tale: hoc aūt accepto, iam in
H inferioribus idē modus est, ſm nanq; aliorum
primum erit, & tertiū consequentiū, ablato.n.
superiori, quod consequitur aliorū primū erit,
cōsimiliter vero & in alijs. Quòd autem omnia
hæc sint, manifestum est ex eo φ accepit, & pri-
mum ſm diuisionem, quoniam omne aut hoc,
aut hoc animal est: inest aūt hoc, & rursus huius
totius differentiam, vltimi vero non amplius
esse differentiam, aut & statim cum vltima dif-
ferentia à toto non differre specie hoc: manife-
stum enim φ neq; plus adiacet, oia enim in eo
φ quid est accepta sunt horū, neq; deficit vllū:
aut.n.genus, aut differentia vtiq; esset, genus
quidem

quidẽ igiť & primũ,& hoc quod cũ differentijs assumitur: differẽtiæ vero oẽs habẽtur, non.n. amplius sunt posteriora specie: nanq; differret vtiq; ipsum vltimũ, hoc ãt dictũ est nõ differre. Quærere vero oportet inspicientẽ ad similia & indifferẽtia: primũ quid oẽ idem habẽt, postea rursus in alteris, q̃ in eodẽ qdem genere sunt cũ illis: sunt aũt ipsis qdem eadẽ specie, ab illis aũt altera: qñ aũt in his acceptũ fuerit aliquid oĩno idẽ, & in alijs consimiliter in acceptis oĩno considerare, si idẽ, quousq; ad vnã deuenerit rationẽ, hęc.n. erit rei definitio: si vero non, pcesserit in vnã, sed in duas, aut plures, planũ q nõ esset vtiq; vnũ aliquid quod quæriť, sed plura. Vt dico, si qd est magnanimitas q̃reremus, considerãdum in qbusdã magnanimis, quos scimus, qd habent vnũ oẽs inquantũ tales, vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnũ oẽs habẽt: nõ tolerare iniuria affecti, ille.n. bellauit, iste aũt iratus ẽ, hic vero interemit seipsum. Rursus in alteris, vt Lysandro, aut Socrate, si vtiq; indifferẽtes sunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens considero, quid idẽ habent, & nõ impesibilitas circa fortunas, & nõ tolerantia cũ iniuriãtur, si vero nihil, duæ vtiq; species essent magnanimitatis. Semper aũt est oĩs definitio vniuersalis: non.n. alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut oĩ, aut specie determinans: facilius aũt est singulare definire, q̃ vniuersale. quapropter oportet à singularibus ad vniuersalia transire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuersalibus, q̃ in indifferẽtibus. Quemadmodũ aũt in demõstrationibus oportet esse ipsum syllogizatũ fuisse, ita & in definitionibus manifestũ est: hoc autẽ erit, si per ea, q̃ singulariter dicũtur, sit in vnoquoq; genere definire seorsum, vt simile non oẽ, sed quod in coloribus & figuris, & acutũ, quod ĩ voce, & ita in cõmune, pgredi obseruantẽ, ne æquocatio incidat. Si vero neq; disputare oportet trãslationibus, planũ q neq; definire, neq; trãslationibus, neq; quæcũq; dicũtur translationibus: disputare.n. necesse erit in translationibus.

Summa huius capituli hæc est.

pria ɔclo. Diffinitio substantialis rei constat ex his, quæ insunt semper quorũ quodlibet est in plus, non tñ extra genus & tot quousq; oĩa nõ sint in plus. Declaratur primo tam secũda q̃; tertia particula tali diuisione, eorum, quæ insunt semper, quædam extenduntur in plus, & quædam non: eorum autem, quæ extenduntur in plus, quædã extra genus, vt ens, q̃dã infra, vt impar respectu trinitatis &c. declaratur deinde exẽplariter ipsa conclusio. In numero trinitatis numero impare vtrobiq; primo &c. probatur tertio prima particula, qm̃ p̃dicata in eo quod quid sunt necessaria, & hæc sunt vlia, seu de omni &c. pbať demũ ipsa cõclusio. Qm̃ si talis collectio vel oratio nõ est diffinitio trinitatis, & silr in alijs, sequereť q esset genus eius nominatum, aut innominatum, qm̃ p̃dicatur in quid: & si sic, ergo erit in plus, qm̃ genus fm potentiã in plus est:

A sed non est in plus, ergo est diffinitio.

Cum aliquod totũ diffiniendũ est, congruum est hæc obseruare. s. departiri genus in atoma spẽ prima, vt numerum in trinitatẽ & dualitatẽ: postea sic illorũ diffinitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli: post hæc aũt accipientẽ quod genus sit, vtrũ quãtitatum, aut qualitatum: pprias passiones speculari per cõmunia prima &c. pbať, qm̃ cõpositis ex atomis cõuenientia ex diffinitionibus erũt manifesta. probatur, qm̃ principiũ oĩum diffinitionũ est quod simplex est, & simplicibus insunt cõuenientia p se solũ, alijs aũt fm illa &c. seda ɔclo.

Diuisiones fm differentias vtiles sunt ad colligẽdum quod quid est, non ad demonstrandũ ipsum &c. quoniã omnia accipiuntur ac si sine diuisione fieret &c. rñsio tacit qõnis.

Differt quid prius & quid posterius in diffinitione p̃dicetur. pbatur, qm̃ si omne ex duobus est, & vnũ aliqd aĩal mansuetũ, & iterum ex hoc & differentia est homo, necesse est diuidentẽ ordinate petendo incedere. tertia ɔclo.

B Vt nihil relinquať necessariorũ ad quod quid est necesse est primũ acceptũ genus diuidere per primas differentias, & sic deinceps & non p differentias alicuius inferiorum. Declaratur, qm̃ in primam diuisionẽ totũ diuisum incidit, & in alias nõ, & cõsequẽter semper incedendo per primas diuisiones, nihil esse derelictum scieť, aliter aũt non. declaratur in exẽplo animalis &c. quarta conclusio

Nõ oportet diffinientẽ & diuidentẽ oĩa scire quę sunt. qnta ɔclo

Quidam tñ dicũt oppositum huius: & pbať sic, impossibile est aliquid scire sine differentijs illius à cæteris oĩbus: qm̃ à quo aliquid non differt, est idem, à quo aũt differt est alterũ. cognoscere aũt differẽtias, q̃ sunt ad vnũquodq;, impossibile est non cognoscentẽ vnũquodq;. Error.

Dupliciter errant isti. Primo qm̃ falsum est, q omne à quo aliquid differt est alterũ, qm̃ multæ sunt differentiæ non fm substantiam neq; p se, quæ inueniunť in eisdem specie. Secundo qm̃ nihil differt scire aut nõ scire illa, de quibus differentię p̃dicantur obseruatis istis. s. q diuisio fiat per opposita, & taliter q omne diuisum incidat hinc aut inde, & accipiať in altero mẽbro esse quod quæriť, & hoc cognoscatur. probatur, qm̃ si sic vadens veniat in atoma, habebit rationem substantiæ &c. Rephẽsio.

C Totum diuisum incidere in diuisionẽ in opposita immediata non oportet petere. probatur à priori, qm̃ necesse est omne in altero ipsorum esse. probatur, qm̃ per proprias illius differentias diuisio facta est &c. rñsio taci.

Ad construẽdam diffinitionẽ p diuisionẽ tria sunt obseruanda. primo vt sumanť p̃dicata in eo quod quid est. secũdo vt ordineť quid eorũ primũ, aut fm, tertio vt sumanť oĩa. Declarať primo modus obseruãdi hæc. primũ horũ per methodũ accidentis, & methodũ generis fieri põt, per illã q insit, per hãc q in eo quod quid. secũdum aũt obseruať p̃ponendo semper id, à quo nõ conuertiť in existẽdo consequẽtia: hoc.n. semper prius est &c. tertiũ vero manifestũ fit ex eo, q pcediť diuidẽdo primum genus per primas differẽtias euacuãtes totũ, & accipiť id, D quod quæriť esse sub altero mẽbro, & iterũ illud mẽbrũ eodẽ modo diuidiť, & eius alterũ sumiť, & sic pcedẽdo donec veniať ad differentiã vltimã, quæ tũc habeť, cum diffinitũ nulla specifica differẽtia differt à tota collectione. Declarať deinde, q hæc tria obseruata sufficiant ad construẽdam diffinitionẽ, qm̃ sic nihil supfluũ admittiť, vt patet ex primo. omnia.n. accepta in eo quod quid est sunt, & nihil necessarij deficit, qm̃ neq; genus deficit, vt patet ex secundo. qm̃ genus primum cũ pprijs differẽtijs acceptum est, neq; differentia aliqua deficit, vt patet ex tertio. qm̃ post vltimã nulla restat. probatur, qm̃ sequeretur q vltimum specie differret, cuius oppositum dictum est &c. sexta ɔclo.

Quæriť quod qd est intuẽdo silia, & dña hoc modo. s. q primo aspiciať id in quo cõicant habẽtia illud inquantum huiusmodi: postea silr aspiciať in quo cõicant cętera eiusdem generis cũ prioribus, & species inter se non cũ

prioribus: postea similiter intuendũ est in quo cõmunicant vtraq; hinc inde accepta, inquantum huiusmodi, si idem sit vtrisq; quousq; veniatur in vnam rõnem, & illa erit diffinitio, & si non in vnã, sed duas aut plures rõnes peruenitur, non est vnũ quod quærit, sed plura &c. Declarat primo exẽplariter inquirendo quid sit magnanimitas: primo respiciẽdo quosdam eadem rõne dictos magnanimos, quid cõmune habeant, deinde alios alia rõne magnanimos, qd cõmune habeãt: & deinde quid cõmune habeãt vtriq;, & sic si illud est vnũ, magnanimitas est vnum, & illud est eius diffinitio. Si n aũt magnanimitas vna natura nõ est &c, pbatur secũdn q talis inuestigatio sit bona, & primo qun ad terminum, quia oĩs diffinitio est vlis. declaratur, qm medicus nõ diffinit sanabile particulariter in quodã oculo, sed aut in oĩ, aut in specie denominans. secundo quo ad pcessum ipsum. s. à singularibus ad vlia dupliciter. Tum qa facilius est singulare diffinire q̃ vle, pbatur, qm æquiuocationes magis latent in vlibus, q̃ in carentibus differentijs, seu atomis. Tum qa diffinitio, sicut & demonstratio, pcedit ex certiori: hoc autẽ fit in proposito separatim, pdiffiniendo singula, & sic in cõmune ascendendo, qm sic timor æquiuocationis aufertur. declaratur in similis & acuti venatione.

F

octaua conclusio.

Diffinitio neq; metaphoras, neq; quęcũq; dicuntur in metaphoris assumere, aut inspicere debet. probatur, qm non est disputandum metaphoris. & si diffinitio illis vteretur, oporteret de eis, & ex eis disputare &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS ostẽdere quõ oporteat venari ipsum quod quid est, tria facit. Primo qualia debẽt esse ea, quæ diffinitionem integrant, insinuat vnica conclusione. Secundo ponit modum vnũ venandi, quod quid est. s. per diuisionem sex sequentibus cõclusionibus tali ordine pcedens. primo secunda cõclusione, ipsum modum venãdi ponit, & statim rñdet tacitæ cuidam quæstioni, quare. s. vtatur diuisiuo pcessu, cũ supra improbatus fuerit. secundo in tertia conclusione ordinem particularis diffinitionis tradit. tertio in quarta conclusione cõplementũ earundem docet. quarto in quinta conclusione, errorem sequentem excludit, & eo excluso statim respondet quęstioni tacitæ, quæ ex quarta cõclusione oriri potest, an. s. oporteat petere omne contentum sub diuiso, includi in mẽbris primæ diuisionis &c. quinto & vltimo adunat totam traditam regulam, ordinans, declarans, ac probãs eam. tertio principaliter ponit alium modum inuestigãdi quod qd est, duabus cõclusionibus, septima. s. & octaua, in quarum prima ipsa via venandi ponit, in secunda autem quid cauendum sit in illa declaratur &c.

G

Quis modus venandi definitiones à varijs expositoribus ex Aristo. accipiatur.

CIrca secundam conclusionem aduertendũ est, q methodus ibi tradita ad inueniendũ quod quid est, non vniformiter ab illustribus expositoribus intelligitur: propter quod decreui singulorum intellectus ponere, vt via ad inuestigandum quod quid est facilius ex diuersis adiunctis vijs habeatur. Auerrois ergo & Albertus moti ex illo verbo, totum, & diuisione statim facienda in atoma, vnanimiter sentiunt q Aristoteles intendit hic tradere viam venandi quod quid est speciei subalternę, Diuersimode tñ illam interpretant. Auerrois siquidẽ quatuor obseruanda accipit. Diuidendũ primo dicit ipsum subalternum in species diffiniendas, deinde singulas species accipiendum, deinde id, quod cõmune est in oĩbus diffinitionibus, & anteponendum demum genus illius subalterni, & sic habebit diffinitio subalterni. Vt si verbi gratia lineæ quod quid est quæritur, diuidat linea in suas species, puta rectam & circularẽ: & deinde diffiniatur illæ species, dicendo linea recta est longitudo sine latitudine, cuius mediũ nõ discrepat ab extremis: linea circularis est longitudo sine latitudine, à cuius cẽtro ad circũferentiam oẽs lineæ ductæ sunt æquales: accipiat deinde totum id, in quo cõmunicant hæ diffinitiones, puta longitudo sine latitudine, & pponatur huic eius genus, puta quãtitas, hoc erit diffinitio lineæ. s. quantitas longa sine latitudine. Et addit Auerrois q hæc via etsi facilior sit q̃ via diuisionis, & sit iter sm ordinem naturæ, qm genera sunt cõposita & species simplices, Aristuteles tñ eam sufficientem nõ reputauit, sed dialecticos locos ad demonstratiuam artem trahere oportet. Albertus aũt magnus aliqualiter dissentit, qm sex faciẽda cẽset. primo diuidi vult ipsum subalternum diffinibile. secũdo diffiniri species singulas sm artem datã in pcedenti conclusione. tertio sumi genus primũ. quarto passiones, id est differentias pprias. quinto q in acceptione talium differentiarum à cõmunioribus procedatur cõponendo vsq; ad atomas sub illo subalterno. sexto q assumat totum id, in quo conueniunt oẽs illarũ specierum diffinitiones, & sic ex illis diffinitionibus erit manifesta diffinitio subalterni.

Auer. c.18.

E

Albertus.

F

Exẽplum aliud adducere nõ oportet, sed vtere supradicto. Sanctus Thomas aũt non motus ex illo verbo, cũ totum aliquod &c. qm non est opus intelligere, per ly totũ vniuersale tale, q habeat differentias formales, sed sufficit intelligere totũ vle & totum diffinibile, vt sic & infima & suprema excludant, & similiter non mutatus ex diuisione statim in atoma facienda, qm hoc, vt patebit, alienum ab intento non est: Opinatus est q Aristoteles absolute loquatur & nõ magis de subalterni quod quid est, q̃ specialissimi. Et sex secundum ipsum obseruanda accipi possunt. primo q fiat diuisio subalterni generis. secundo q tententur diffinitiones specierum, in quas facta est diuisio. tertio q accipiatur genus primũ. quarto q proprię passiones illius quod diffiniendum est aspiciantur secundum se & earum causas. quinto q aspiciendo tales passiones debemus ad primum genus primo recurrere & in eo inuenire causam passionis, & sic sexto descendere obseruatis conditionibus inferius declarandis. Est autem singulorum seruitium id quod nũc dicitur. Diuisio subalterni in atoma extremorum ex inferiori parte cognitionem parit. tentatio autem ad diffiniendũ ipsa extrema accepta acceptionis generis primi, quæ tertio loco facienda est, deseruit. Tentare enim diffinire non est diffinire, sed conditiones potius descriptiuas considerare, ex quibus primum genus elicitur. & sic ex vtraq; parte terminis stabilitis, facilior fit venatio mediorum. Intuitus autem passionum differentiarum notitiam facit, quoniam causæ passionum sunt ipsæ formæ, à quibus differentiæ sumuntur. Recurrere vero in consideratione passionum ad cõmune genus oportet, quoniam vt in quinto capitulo primi libri dictum fuit, sic oportet inuenire subiectum proprium ipsius vniuersalis. Descendere autem postmodum oportet, quoniam vt infra dicetur, nisi sic fieret, saltus in diffinitione accideret, qui vitandus est. Quòd conformis quoq; sit expositio illa textui, ex ipso textu liquet & psertim ex quarto & quinto obseruandis. Expresse siquidem in litera dicitur, q oportet passiones considerare per cõmunia prima: & assignatur huius causa, quoniam ea, quæ conueniunt compositis propter simplicia seu atoma ex diffinitionibus compositorum fiunt manifesta, quoniam simplicia illa, quibus per se insunt passiones, principia sunt diffinitionum compositorum. Ex hoc enim clare habetur, q quia ipsæ passiones ex diffinitionibus manifestantur à priori, ab eis à posteriori venandæ sunt diffinitiones, & q primo ab atomis inchoandum est, quia principia aliorum sunt &c.

S.Tho.

G

T.c.14.

H

in eo. caplo Argyropilum vide t.c.19.

CIRCA tertiam conclusionem aduerte q (vt ex alia translatione habet) litera nostra defectiua videt, non tñ variat sententia, propter quod posuimus pbationem cõclusionis, vt ex alia translatione habet. Et cõsistit in hoc q qa diffinitio ex duobus constat, genere. s. proximo, & vltima differentia: & ipsum genus proximũ vnũ per se

est, ex

est, ex superiori genere & eius differentia constitutū, & iterū ex illo genere pximo & differentia vltima vnū per se fit, species. s. oportet colligentem diffinitionē per diuisiones, ordinate incedere à cōmunioribus ad minus cōmunia. Si enim præpostero ordine incedaẽ, non fiet vnū per se ex priori & posteriori, sicut ex propria potētia & proprio actu, vt magis ex dicendis apparet &c.

Num transponere nomina in diffinitionibus liceat.

Circa eandem conclusionē occurrit dubiū, qm̄ (in secundo perihermenias) dicitur, ꝙ transposita nomina idem significāt. Si aūt idem significaẽ cum dicitur, animal mansuetū, & cū dicitur mansuetū aīal: quō verum est, ꝙ differt dicere aīal mansuetū & mansuetum aīal, opposita ergo videẽ docuisse hic & ibi &c.

Cap. 1. circa finē.

Ad hoc dicitur, ꝙ qa sermones accipiēdi sunt s̄m subiectam materiam, & ibi de enuntiationis vnitate, hic vero de diffinitione sermo est, oportet diuersimode intelligere ea, quę in his locis dicuntur, Enuntiationem non variari ex transpositione nominū ibi docuit, eo ꝙ aliter sequeretur ꝙ vnius affirmationis essent duæ negationes, & econuerso, vt clare deductū est illic, diffinitiones vero & viam & vnitatem impediri ex transpositione nominum docet modo Et in via diuisiua qdem quantam differentiam faciat transpositio, manifestum est. Multum. n. refert, si animal prępono, & diuido ipsum per domesticū & syluestre, & si ecōuerso, domesticum præpono, & diuido ipsum per animatum & inanimatum &c. Transmutatur siqdem ex tali transpositione genus in differentiam & econuerso &c. Vnitas aūt diffinitionis, ꝙ impediaẽ ex tali transpositione, liquet ex eo ꝙ diffinitio debet explanare rem ordine naturæ à prima potentia vsq; ad vltimum actum, ita ꝙ semper ex priori & posteriori fiat vnū, sicut ex potentia propria & actu proprio: hoc aūt si postponenda præponuntur, fieri non potest, qm̄ tali transpositione facta, posterius non erit actus & perfectio prioris, sed econuerso. Quia igiẽ enuntiatio non tot exigit quot diffinitio, ideo transpositio enuntiationi non nocet, sed diffinitioni &c.

Ad rationem in oppositū dicitur, ꝙ licet idem significent est animal māsuetum, & est mansuetū aīal, sicut est homo albus & est albus homo, vt ibi dicitur, & per hoc non varietur enuntiatio transposito nomine, ex hoc tm̄ non sequitur, ergo non differt in diffinitione, qd prius & quid post ponatur, qm̄ diffinitio non solum exigit significata nominum & eorum vnitatem, sed modum vnitatis. s. ꝙ ex eis s̄m naturæ ordinem fiat vnum per se, quod transpositio nominum violat, & similiter ex identitate significati non sequitur, ꝙ via diuisiua indifferenter possit transponere: quoniam oportet diuisum præponere & diuidentia sequi, & non indifferenter, hoc aut illud diuisiuum, & econuerso &c.

Opposita oportet immediata esse.

CIRCA responsionem datam in textu cuidam tacitæ quæstioni ante sextam conclusionem immediatę aduertēdum est, ꝙ opposita esse imediata, seu quibus nihil inter est, est intelligendum non solum de imediatione inter se, sed etiam de imediatione inter ipsa & diuisum: oportet siquidem opposita, in quę fit diuisio, & esse imediata inter se, ita ꝙ nihil inter ea cadat mediū, aliter diuisum non necessario euacuaretur per talia opposita, vt patet in diuisione coloris per album & nigrum: in tali nanq; diuisione non est necesse totum diuisum euacuari &c. oportet quoq; talia opposita immediate contineri sub diuiso, aliter idem accideret inconueniens, vt patet si diuidereẽ quantitas in parem & imparem. est ergo sensus, ꝙ quando fit diuisio alicuius in opposita, quibus nihil interest, tam inter se, q̄ꝫ inter se & diuisum non est opus petere ꝙ totum diuisum euacuetur, qm̄ hoc est necessariū, & hoc ostendit probatio sequens, cum dicit, qm̄ talis diuisio fit per illius diuisi differentias, & non per differentias alicuius inferioris &c. Nec obstat si ex hoc sequatur ꝙ nullius generis habentis species plures duabus diuisio per veras differentias & proprias est sufficiens si fiat bimembris. Fatēdum est enim, ꝙ talis diuisio bimembris est insufficiens simpliciter & formaliter, potest tm̄ esse aliqn̄ sufficiens si fiat diuisio per veras differentias extremas, qm̄ habēdo extremas quodāmodo habentur mediæ: qm̄ mediæ differentiæ ex extremis constant, vt dicit in. 10. metaphysice, & vniuersaliter principijs habitis principiata quodammodo habentur.

T. c. 23.

Annot.

CIRCA sextam conclusionem nihil notandum occurrit nisi ꝙ Aristoteles vocat genus & differentiam prædicata in eo quod quid est, non ꝙ opinetur differentiā prædicari in quid, sed qm̄ ingreditur, & est pars intrinseca ipsius quod quid est, & subdit ꝙ per problema de genere vtrunq; manifestum fiet, qm̄ problema de differentia non ponit in numerum cū problemate de genere, vt in topicis manifestandum est &c.

Num facilius sit definire singulare quàm vniuersale.

Circa septimam cōclusionem occurrit vnum dubiū, qm̄ ibi dicitur ꝙ facilius est singulare diffinire q̄ꝫ vniuersale, & ideo oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. videtur enim hoc esse contrarium & veritati, & ipsi Aristoteli, & s. Tho. Veritati quidem, quoniā īpossibile est diffinire singulare. i. minus vniuersale, non p̄ diffinito magis vniuersali, qm̄ minus vniuersale actu & intellectu includit vniuersalius: si aūtē hoc est impossibile, quō potest verificari ꝙ sit facilius? Ipsi Aristoteli vero, qm̄ in pœmio physicorū expresse dicit, ꝙ ex vniuersalioribus tanq̄ ex notioribus nobis, in minus vl̄ia, pcedendum est. S. Tho. autem qm̄ in pœmio metaphysicæ dicit, ꝙ magis vniuersalia sunt magis nota & faciliora s̄m simplicem apprehensionem: constat. n. ꝙ simplex apprehensio diffinitiuam cognitionem importat &c.

prio topicorum. Cap. 3.

T. c. 4.

Lec. 2. in medio.

Ad hoc dicitur ꝙ s̄m duplicem ordinem intellectualis cognitiōis. s. s̄m se, & quo ad nos, dupliciter loqui possumus de ordine procedendi. si loquamur s̄m ordinem naturæ & doctrinæ s̄m se, sic oportet ab vniuersalioribus inchoare, vt prima obiectio concludit, & Aristoteles in auctoritate adducta dicit: si autem sermo sit s̄m ordinem nostræ inuestigationis, sic oportet à minus vniuersalibus ascēdere ad magis vniuersalia, qm̄ vnitas minus vniuersalium (vt in litera dicitur) facilius inuenitur, dum non oportet per tot vagari, & vnius ęquiuocationis interuenit &c. vnde primus ordo ex difficilioribus procedit, propter quod liber physicorū, qui primus est in philosophia naturali, valde difficile intelligitur, & longe difficilius inuentus fuit &c. Ordo autem secundus ex facilioribus procedit, & eum hic tradit Aristo. primi tm̄ nō oblitus. Duos enim modos venādi quod quid est docuit: primus quorum secundum ordinem naturę procedit à superioribus diuidens, & nihil vsq; ad atoma prætermittens, secūdus autem à nobis incipit, & à posterioribus in priora procedit ex minus cōmunibus magis cōmunia quærens. vnde fit vt ille doctrinali processui magis seruiat, hic inuestigatiuo.

Cap. 21 circa me.

Ad id ergo, quod obijcitur de impossibilitate dicitur, ꝙ (sicut in primo dictum fuit) comparatio inter vl̄e & minus vl̄e non est accipienda inter ea, vt vnum clauditur in reliquo, qm̄ esset fatua talis comparatio, sed distincta sunt formaliter inter se. Vnde cum hic fiat comparatio inter ea secundū facilitatem diffiniendi, non dicitur facilius est diffinire minus cōmune, q̄ꝫ magis cōmune, accipiendo minus cōmune vt includit in se cōmunius & aliquid plus, sed dicitur ꝙ facilius est diffinire minus commune formaliter sumptum &c. & hoc est verum, vt probatum fuit. Et si instetur contra hoc, quia in minus cōmuni etiam formaliter sumpto includitur cōmunius, quoniam inferius nō abstrahit à superiori: homo enim non potest intelligi sine animali. Respondetur ꝙ quia minus cōmune formaliter sumptum hoc in loco nihil aliud vocatur nisi ipsum inferius secundum suum differentialem conceptum, secundum quem constat quòd non includit formaliter superius, ideo falsum est in proposito quod assumitur

in ftando. Poteft quoq; diftinguēdo dici, q inferius pōt
dupliciter fumi formaliter: vno modo fm totū id, quod
formaliter eft, & fic includit fupius formaliter, qm quod
quid eft fuperioris eft quod quid eft inferioris, licet non
conuertibiliter, vt in cap.3. huius fecundi dictū eft, & fic
modo non accipit inferius formaliter. Alio modo fm id
Cap.3. quo formaliter cōftituitur, & diftinguitur ēt à fuperio-
ri, & fic nō includit fuperius, qm fic accipit fm differen-
tialem conceptum, qui expers eft generis formaliter, vt
in quarto topicorū dicit, & hoc modo loquimur hic de
Cap.3. minus cōmuni, vt ex textu conuincit. Tum qm cōpara-
tionem Ariftoteles facit inter vle, & minus vniuerfale:
cōparatio aūt fm ea in quibus diftinguunt intelligenda
eft. Tum qm id vnū, in quo cōmunicant fingularia, dif-
finitionem dicit effe. conftat aūt q ex pceffu ex fingulari-
bus, feu minus cōmunibus, puta huiufmodi & illiuimo
di magnanimis, fi veniat in vnū in oībus magnanimis,
illud vnum nihil aliud eft q̄ ppria differentia magnani-
mitatis, fiue aliquid circūloquens illam differentiam. &
tunc fiftit pceffus, qm tunc dicit Arifto. haberi ratione.
Clarum eft aūt q genera magnanimitatis adhuc inuefti
ganda remanent. & magna eft difficultas ad venanda il-
la, qm vniuerfahora funt, vt in textu dicit &c. Ad id
quod inducit ex primo phyfi. dicit q Ariftoteles loquit
ibi de pceffu doctrinali fm fe, hic aūt quo ad nos. Ad
T.c.4. vltimum quod ex. s. Tho. adducit dicitur, q per fimpli-
cem apprehenfionē intelligitur apprehenfio terminorū.
& nō apprehenfio quidditatiua pfecte, vt ibidē declara-
bitur. Qm verba illa non facile oībus patent &c.

CIRCA determinationē factam in hoc capitulo oc-
auer.c.5.?. currit dubium, qm in proœmio de anima ab Auerroi
Tho. Lec.t Alberto &. s. Tho. attribuit Arift. q via venandi quod
quid eft, fit via cōpofitiua. Platoni autem via diuifiua,
Hippocrati vero via demonftratiua. In hoc aūt capitu-
lo vbi determinatur difficultas hæc, non apparet Arifto
telem ponere viā cōpofitiuā venantē quod quid eft, nec
apparet q reprehēdat viā diuifiuam, fed potius q ipfam
magnificet & amplectet. Qūo ergo hæc fimul ftant &c.

Cō.18. Ad hoc dicit fm Auerroim q via pofita in fecunda
cōclufione & ab ipfo expofita eft via compofitiua. Acci
piunt fiquidē quatuor viæ ex hoc capitulo ducentes ad
quod quid eft. prima ponit in prima cōclufione. fecunda
in fecūda. tertia à tertia vfq; ad fextam inclufiue. quarta
in feptima. & prima quidē fubiecti quod quid eft venat.
fecunda aūt fpeciei fubalterne. tertia fimplr ipfum quod
quid eft, quarta paffionis. Sed fi hæc vera funt, qūo fecū
da via eft via cōpofitiua, per quā Arift. differt à cæteris?
illa nanq; methodus non ducit fm eos nifi ad fpeciē fub-
alternam, & fufficiens eft fm Auerroim &c. Aliter er
go dicitur q vltima via eft, quam Arifto. docuit. & hæc
cōpofitiua & adunatiua eft, qm à multitudine īchoat &
adunando afcendit. Sed contra hoc eft qm vltima me
thodus non eft methodus fimplr, fed quo ad nos. Quæ-
ftio autē de modo venandi quod quid eft quæftio eft de
proceffu fimpliciter. Ideo dicendum mihi videtur q via
pofita in fecūda conclufione cum cōditionibus fuis vfq;
ad fextam inclufiue, eft via cōpofitiua, quam ponit Ari-
ftoteles. Ad euius euidentiam reducenda funt ad memo
T.c.3. riā fuperius dicta. examinauit fuperius Ariftoteles quā-
ta fit vis demonftratiui proceffus ad habendū quod qd
T.c.4. eft, & vt patuit nec totaliter reprobauit, nec totaliter ap
probauit. & fic opinionem Hippocratis pertrāfiuimus.
Examinauit quoq; quantæ efficaciæ fit proceffus diui-
fiuus, & determinauit q ad fyllogizandū inutilis eft. &
per hoc arbitror eum difcuffiffe Platonis opinionē, faltē
fcdm. f. di. fm fonum verborum, vt alibi confueuit. Concludit tan-
dem in hoc capitulo q congrua via ad venandum quod
3. metaphy quid eft, proceffus eft diuifiuus, non fyllogizando, quia
fice. hoc reprehendimus, fed colligēdo incipiendo à fupremo
T.c.15. genere cum cæteris conditionibus dictis. additis regulis
ex problematibus topicis. & hæc eft via compofitiua.

E Licet enim diuifiua dicatur, qm à diuifione incipit & di-
uidendo incedat, efficaciam tñ ex compofitione fortit,
& non ex vi diuifionis &c. Vnde notanter Arift. ftatim
poft fecundam conclufionem fubiūxit, q diuifiones vti-
les funt ad colligendum quod quid eft, non ad demon-
ftrandum. Et fic pofuit opinionem fuam non extraneā
omnino ab alijs, fed vtentem aliquo modo vtraq; illarū,
dum hic viæ & diuifiones, & fyllogifmi fm problema
ta diuerfimode feruiunt &c.

De venatione propter quid &c. *Cap. 11.*

AD hoc autem q habeamus problemata,
eligere oportet & decifiones & diuifio-
nes, ita vero eligere fupponentem genus com
mune omnium, vt fi animalia effent, quæ fpecu
lata funt, qualia omni animali infunt: his autem
acceptis rurfus reliquorū primo, qualia omne
F fequantur: vt fi hoc eft auis, qualia omnem fe-
quātur auem, & ita femper proxima: planum
enim, q habebimus iam dicere, propter quid
infunt confequentia ijs, quæ funt fub commu-
ni, vt propter quid homini aut equo infunt. fit
autem animal, in quo A: B vero confequentia
omne animal: in quibus autem C D E aliqua ani
malia: planum igitur propter quid B ineft ipfi
D. nanq; per A: confimiliter autē & alijs. Et fem
per in alijs eadem eft ratio, nunc quidem igitur
fecūdum tradita communia nomina dicimus.
Oportet autem non folum in his confiderare,
fed & fi aliud quid vifum fuerit inexiftens cō-
mune, excipientem, poftea quæ hoc fequitur,
G & qualia hoc fequuntur, vt cornua habentia
habere erinaceum, & non vtrinq; dentata effe:
rurfus cornua habere, quæ fequitur, planum
enim propter quid illis inerit, quod dictum eft,
propter enim cornua habere inerit. Amplius
autem alius modus eft fecundum proportiona
le eligere: vnum enim accipere non eft idem,
quod oportet vocare fepeum, & fpinam, & os,
erunt autem cōfequentia & his, tanquam vna
quadam natura tali exiftente. Eadem vero pro
blemata funt, hæc quidem eo, q idem medium
habent, vt quoniam omnia contra refiftentia.
horum autē quædam genere eadem funt, quæ-
cunq; habent differentias eo q aliorum, aut ali-
ter funt. vt propter quid refonat? aut propter
H quid apparet? & propter quid iris? omnia enim
hæc idem problema funt genere, omnia enim
funt refractio, fed fpecie altera. Aliqua vero eo,
q medium fub altero medio eft, differunt pro-
blemata, vt propter qd Nilus decrefcēte menfe
magis fluit? quoniam hibernior decrefcens eft,
& propter quid hibernior decrefcens eft? qm
Luna deficit, hæc enim ita fe habent inter fe.

Summa huius capituli hæc eft.

AD habendum propter quid, oportet decifiones, di-
uifionefq; eligere, & genus fubiectū cōmune oium,
& qualia infunt omni generi &c. deinde reliquorum pri
mo qualia inhæreāt, & fic femper proximo &c. declarat
qm fic manifeftum fit propter quid talia inhæreant his,
quæ

quæ sunt sub illo cõmuni, vt patet in terminis B primo, C D E vltimis. & A medio applicatis ad propria animalis, quædam animalia & animal &c.

Regula. Oportet non solum in his considerare, ppter quid, sed & si aliud aliquod accipiatẽ esse cõmune, & accipere quibus illud inhæreat, & qualia hæc sequanẽ. declaratur exẽplariter ad cornutum esse sequiẽ habere duos ventres & carere dentibus superioribus. inuenitur autẽ in boue, & hirco, declaratur, qm̃ sic manifestum fit propter quid illis hæc insunt, puta propter cornua &c.

Regula. Oportet aliquando analogum propter quid eligere. probatur á priori, quoniam quædam sunt quæ sequunẽ analoga, tñq; si eorum natura vna, vt sepioo, spinam & & os, vnum non sunt, & ea quædam sequuntur.

ppositio. Eadem problemata sunt, quæ idem habent medium, vt puta antiparistesim.

Diuisio. Horum quædam habẽt idem medium genere, & differunt specie, vt propter quid echon. idolum in speculo, & iris &c. propter repercussionẽ, diuersarũ specierum. Quædam habent medium subalternum. vt propter qd nilus magis fluit in fine lunæ, quia vernior est finis. propter quid aũt vernior, quia luna deficit &c.

Series autem hec est.

INTENDENS tradere modum inuestigandi propter quid, duo facit. primo tres regulas dat, quarum prima, ppter quid vniuocum genus nominatum inuestigatur. secunda vero vniuocum non tñ essentiale genus, aut nominatum in propter quid inuenitur. tertia aũt non semper ad vniuocum propter quid recurrendum fore diceẽ. secũdo non esse semper in diuersis diuersum propter quid inquirẽdum, sed qñq; idem, diuersimode tñ in diuersis docet vnica propositione & diuersione &c.

cõtra Scot. Ex tertia regula habes scotista vnde errorem tuũ deprehendas, dum putas ideo oportere ens & alios terminos metaphisicales esse vniuocos, vt possint de eis & ex eis demonstrationes fieri, aliter oĩa in ęquiuoco cõstitui. Ecce textus Arist. expressę dicens, ꝙ analoga media sumenda qñq; sunt, quæ licet vniuoca non sint, sequunẽ tñ ea, quædam ac si essent vniuoca, vt patet in spioa &c.

De tribus quęstionibus circa propter quid. Cap. 12.

DE causa vero & cuius cã dubitaret vtiq; aliquis, an quando est causatum & causa est, quemadmodũ si fluunt folia, aut deficit, & causa fluendi folia, aut deficiendi erit, veluti, si huius est lata folia habere, ipsius vero deficere, est terrã in medio esse, si enim non est, alia quædam erit causa ipsorum, siue causa est simul & causatum, vt si in medio terra est, deficit, aut si latifolium est, fluũt folia. Si vero sic, simul vtiq; essent, & monstrarẽtur per seinuicem. sit enim folio fluere, in quo A: latifolium vero in quo B: vitis autem in quo C. si itaq; ipsi B inest A, omne enim latifolium fluit folio, ipsi vero C inest B, omnis enim vitis est latifolia, ipsi C inest A, & omnis vitis fluit folio, causa vero B medium, sed & quoniam latifolia est vitis, est per folio fluere demonstrare. sit enim D quidem latifolium, E vero folio fluere, vitis autem in quo F: ipsi itaque F inest E, folio fluit enim omnis vitis, ipsi autem E D, omne enim folio fluens est latifolium, omnis igitur vitis est latifolium: causa autẽ est folio fluere. Si vero non contingit causas esse sibiinuicem, causa enim prior est

A eo, cuius est causa, & deficiẽdi quidem causa est in medio terram esse: ꝙ autẽ in medio terra sit, nõ est causa ipsum deficere: si igitur per causam quidem demonstratio est propter quid, quæ vero nõ per causam ipsius ꝙ, ꝙ quidem terra quidem in medio est, nouit, propter quid autẽ nõ: qm̃ ipsum deficere nõ est causa, ꝙ sit in medio, sed hoc ipsius deficere, manifestum est: in ratione nãq; ipsius deficere inest esse in medio: quare planum ꝙ per hoc, illud cognoscitur, sed nõ hoc per illud. An cõtingit vnius plures esse causas? si enim est idẽ de pluribus primum prædicari: sit A ipsi B primo inexistẽs, & ipsi C alij primo, & hæc ipsis D E, inerit igitur A ipsis D E, causa vero est ipsi quidem D B, ipsi vero E C: quare

B causa quidem existente, necesse est rem esse, re aũt existente, non necesse est omne esse, quodcũq; sit causa, sed causa quidem, non tñ omnis. Aut si semper vniuersale problema est, & causa totũ quiddam, & cuius cã vniuersale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet spẽs ipsius sint, & his vniuersaliter, aut plantis, aut his plãtis: quare & mediũ æquale oportet eẽ in his, & cuius causa, & conuerti. vt propter quid arbores folio fluunt, si itaq; propter congelationem humidi, & si folio fluit arbor, oportet esse congelationem, & si congelatio inest non cuicũq;, sed arbori, est folio fluere. Vtrum aũt contingit non eãdem causam esse eiusdem omnibus, sed

C alteram, aut non? an si quidem per se demonstretur, & non per signum, aut accidens? non potest fieri: nanq; ratio extremi medium est, si vero non ita, contingit. Est autem & cuius causa, & cui considerare sm̃ accidens, non tñ videntur problemata esse. si vero non, similiter habebunt medium, siquidem sunt æquiuoca, æquiuocum medium est: si vero vt in genere, similiter habebunt, vt propter quid & permutatim proportionale? alia enim causa est in lineis, & numeris, & eadem vtiq;, inquantum quidem lineæ, alia, inquantum vero habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus: huius autẽ similiter esse colorem colori, & figuram figu-

D ræ, aliam alij, ęquiuocum enim est simile in his: hic quidem fortasse proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus vero sensum vnum esse, aut aliud aliquid tale: quæ vero sm̃ analogiam. eadem & medium habebunt sm̃ analogiam. Se habet autem sic, consequi, causa sibiinuicem, & cuius causa, & cui causa: singulum quidem accipienti, cuius causa in plus est, vt extrinsecos æquales esse quatuor in plus est, ꝙ̃ triangulum, aut quadrangulum, omnibus vero æqualiter: quæcunq; enim quatuor rectis ęquales esse extrinsecos, & medium similiter: est autem medium ratio primi extre-

mi: quo circa omnes scientiæ per definitionem fiunt. vt folio fluere simul sequitur vitem & excedit, & ficum & excedit, sed non oẽs, sed æquale est: si igitur acceperis primum mediũ, ratio folio fluendi est: erit enim primum quidem in altera mediũ, qm̃ talia oĩa sunt postea huius medium, qm̃ succus congelatur, aut aliud aliquid tale. qd aũt est folio fluere, cõgelari succũ in cõtractu seminis. In figuris vero ita assignabit, q̃rentibus assecutionem causæ & cuius causa. sit A inexistens B omni: B vero vnicuiq; eorũ, quæ D, in plus autem: B vtiq; vniuersale esset ijs, quę sunt D, hoc. n. dico vniuersale, quod non cõuertitur: primum vero vniuersale, cum quo vnum quodq; quidem non conuertitur, oĩa autem cõ-
F uertuntur & non excedunt: ipsis itaq; D causa est ipsius A ipsum B. oportet igitur A in plus q̃ B extẽdi: si vero non, quid magis causa erit hoc illius? si itaq; oĩbus E inest ipsum A, erunt aliqd illa vnum omnia aliud à B: si enim non, quõ erit dicere, q cui inest E, ipsum A omni inest: cui vero A, non omni ipsum E? propter quid enim nõ erit aliqua causa, vt insit oĩbus D? sed nunquid & quæ sunt E, erunt aliquid vnum? Considerare oportet hoc, & sit C: contingit itaq; eiusdem plures causas esse, sed non ijsdem specie. vt q longæua sint, quadrupeda quidem, eo quia nõ habent bilem, volatilia vero eo q sicca sunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non sta-
G tim veniunt, non solum vnum est medium, sed & plura, & causæ plures: vtrum vero causa mediorum, quod ad vniuersale primum, aut quod ad singulare, singularibus? planum itaq; ea esse quæ proxima sunt vnicuiq;, cui sunt causa, primum enim sub vniuersali esse, hæc est causa. vt ipsi D inesse ipsum C: ipsum A inesse, est causa: ipsi igitur D ipsum C, causa ipsius est A, ipsi vero C ipsum B, huic autem idem. De syllogismo igitur ac demonstratione, & quid vtrunq; est, & quomodo fit, manifestum est: simul vero & de scientia demonstratiua, idem enim est.

Summa huius capituli hec est.

prima qõ. NVnquid cum est causatum, & causa est, vt si folia
H fluant sit habere lata folia. & si luna deficit, sit interpositio terræ.

conclusio p parte Causa & causatũ simul sunt. probaẽ dupliciter. primo quia si causa assumpta non sequiẽ ad effectũ, oportet illius causati esse aliquã aliã causam, siue causa & causatũ sint simul, vt eclipsis. & interpositio, siue non, vt lata folia & fluere. Si aũt sic est, simul vtiq; erunt. Secundo, qa demonstrant se inuicem, vt patet in terminis A primo C tertio: & B medio applicatis ad fluxum foliorũ vitem, & latum foliũ. q causa demonstrat effectũ. & in terminis D primo E tertio & B medio applicatis, ad latum foliũ. vitem, & fluxum folij. q effectus demonstret causam.

Differẽtia. Demonstrationum dictarum altera est per causam et ꝑpter qd, altera aũt per non causam, & quia. probatur à priori, qm̃ non contingit illa duo media esse ad inuicem causas, qm̃ causa prior est eo cuius est causa, & alterũ eorum est alterius causa, qm̃ in diffinitione illius cadit. De-
E claraẽ exẽplariter in eclipsi lunę & interpositione terræ.

Si contingit vnius plures causas esse, ad causam necessario sequiẽ effectus, ex effectu aũt nõ concluditur causa certa, sed causa hæc, vel illa &c. Declaraẽ antecedens. Si contingat idẽ de pluribus primus ꝑdicari, vt A de B & C primis subiectis. & D sub B & E sub C liquet siquidẽ tũc. q B & C sunt duæ causæ quare A insit vltimis, s. D & E. *conclones rñsiuę conditionaliter qõni.*

Si autẽ semper vniuersale ꝑpositum est, & causa totũ quoddam est. & effectus vniuersaliter sumitur. necesse est medium effectum ęqualia esse & conuerti. declaraẽ exẽplariter in fluxu folij vt effectu, & densitate in arbore. vt causa vniuersali, & tali planta, vt subiecto &c.

Verum autem contingat eiusdem effectus non eandem causam in omnibus, sed diuersis esse, aut non. *prima qõ.*

Quando demonstratur, per se, non contingit eiusdem esse diuersas causas in omnibus. probatur à priori, quoniam ratio vltimi est medium. *ꝯclusiones rñsioę. scdæ qõni.*

Quando demonstratur sm signum, aut accidens, con-
F tingit eiusdem esse diuersas causas &c.

Contingit causam & effectum, in quo sm accidens cõsiderare, non tamen videntur proposita esse, vel immo videntur problemata esse &c. *Declaratio secundę cõclusionis.*

Si nihil interuenit per accidẽs, similiter se habebit mediũ cum eo cuius est mediũ, ita q ęquiuoci ęquiuocũ, et generici genericum, & analogi analogum medium erit. Declaraẽ exẽplariter, et primo quo ad generica, i. cõmutata ꝑportiõe & lineis & numeris &c. secũdo quo ad ęquiuoca in similitudine inter figuras iter se, & colores inter se. *Declaratio primę.*

Causa, & effectus, & subiectũ ita se habẽt sm cõsequẽtiam, q particulariter acceptis subiecto & causa in plus est effectus q̃ sobiectum & causa &c. vlr autẽ sumptis, oĩa ęqualia sunt. Declaraẽ primo in habere angulos extrinsecos ęquales quatuor rectis, vt effectu: & triangulo & quadrangulo, vt particularibus subiectis & oĩbus talibus vli subiecto & medio seu causa vniuersali: & quo ad causam, ꝑbatur, qm̃ medium est ratio primi termini, *ꝯclo. rñsiuę priꝯ qõni.*
G ex quo oẽs scientiæ sunt per diffinitiones &c. declaratur iterum in naturalibus in fluxu folij, vt effectu: ficu. & vitę, vt particularibus subiectis oĩbus talibus, vt vli subiecto & ratione primi termini, vt vniuersali medio, per quod inest oĩbus, puta seminis succi densatione in cõtactu &c. tertio declaratur primum ordinando formã syllogisticam assumpto effectu cõmuni, & causis specialibus, & subiectis particularibus illum effectum particularibus diuersis inter se ꝑpter illas speciales causas, in terminis generalibus A effectu: B causa speciali, & D subiecto particulari, et ex alia parte C altera causa speciali. & E subiecto altero particulari applicatis ac naturalia. s. longam vitam respectu modicę cholerae & quadrupedum. ex alia parte respectu siccitatis, & volatilium.

Contingit igitur plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem specie. *tertia conclusio pro scda qõne.*

Si non statim in atomum venitur, sed plura media & causæ occurrunt eiusdem, qualis est causa mediorũ pro- *tertia qõ ꝯclo rñsiua*
H xima vniuersali, aut proxima singulari.

Magis proxima vnicuiq; causa sumenda est. probaẽ à priori, qm̃ hæc est primo causa, q illud sit sub vli &c. declaratur in terminis A primo B secundo C tertio D quarto. inchoando enim ab vltimo &c. & gradatim ascendẽdo, semper causa proxima præinuenitur vsq; ad atomũ, seu immediatum &c.

Series autem hec est.

INTENDENS terminare tractatum de ipso propter quid, Tria facit sm tres quæstiones, quas mouet & determinat. sed qm̃ prima & secunda se intersecant, attendendum est, q sic procedit, mota prima quæstione, duas rationes adducit ad partem affirmatioam, & differentiã subdit inter assumptos processus in secunda. ratione, vel in idem redit, inter consequẽtias determinatas. Deinde sub disiunctione duabus conclusionibus rñdendo qõni motæ eius categoricam solutionem ex alia qõne depen-

dere

dere ex ipſis concluſionibus oſtendit. Sicq; ad ſecũdam quæſtionem ꝓperat, & moræ ſtatim duabus concluſionibus reſpondet, ſubdens declarationes earum ꝑpoſtero ordine. & ſic reuertitur ad primam quæſtionem. & vnica illi concluſione, plures partes habente ſatisfacit, multipliciter declarando eam &c. Et tandem tertiam cõcluſionem correlarie deductam rñſioni ad ſecundã q̃õnem addit &c. poſtremo tertiam mouet q̃õnem, & illi ſtatim ſatisfacit vnica concluſione &c. & epilogat &c.

Ad effectũ cã q̃uo ſemper ſeqtur.

CIRCA primam rationem aduerte, ꝙ textus ſententiam, quã in ſumma poſuimus, expreſſe habet & valde conformis eſt titulo quæſtionis: ꝓpter quod alietas forte translationis cauſa fuit ꝙ expoſitoribus conformis nõ ſit. Differt ſiquidem ratio poſita ab interpretatione aliorum in hoc, ꝙ nñs aſſumpſimus conſequẽtiam primam abſq; ꝓbatione, eo ꝙ verba illa, ſ. cauſa & cauſatum ſine ſimul vt ad explanandum cõſequentiam ꝙ vĺr ſermo ſit inducunť, ab alijs aũt ad ꝓbandum conſequentiam inducuntur. Conſentaneam aũt noſtram interpretationem q̃ſtioni eſſe duximus. Tum quia textus noſter & Boetĥ expreſſe ita habet, ſiue cauſa ſit ſimul & cauſatum, vt ſi in medio eſt terra, deficit, aut ſi latum folium eſt, folia fluunt. ex q̃bus verbis patet, ꝙ dicit, ſiue cauſa & cauſatum ſimul ſint, vt interpoſitio & defectus, ſiue nõ, vt latum folium, & fluxus. Tum q̃m ſic intellecta vt expoſuimus nos, titulus quæſtionis ab ipſomet Ariſtotele explanatus inuenitur. & dubiũ quod poſteriores inuaſit: an. ſ. cum hic quærit, ſi eſt cauſatum, ſit cauſa. intelligatur de ſimultate tẽporis, an de ſimultate conſecutionis ab ipſo Ariſtotele ſolutũ accipitur in illis verbis. Perſpicuum ſiquidem ſit, ꝙ de ſimultate cõſecutionis queſtio eſt ex eo quod dicit, ꝙ ſiue cauſa & cauſatum ſimul ſint vt interpoſitio &c. ſiue non, vt latum folium &c. conſiſtit igitur vis primæ rõnis in hoc ꝙ ſi ad B effectum nõ ſequitur A cauſa, ſiue ſimul tẽpore ſiue prius, oportet ipſius B alterã eſſe cauſam q̃ A. & hæc cõſequentia eſt manifeſta ex eo ꝙ nullus effectus eſt, ad quẽ non ſequať cauſa aliqua &c. & ſi ſic eſt. ſ. ꝙ ſit altera cauſa, erunt vtiq; ſimul effectus & cauſa, licet non recte ſequať, erunt vtiq; ſimul effectus & cauſa hæc. nec inconuenit nihil plus concludi ꝑ hanc rationem, q̃m inueſtigando ꝓceditur paulatim ad veritatem ã cõmunioribus &c. ad ſpecialia. quo ſequens rõ ducit &c. vel. Si autem ſic eſt. ſ. ꝙ illa aſſumpta eſt vera, ſeu ſola cauſa ſimul vtiq; erũt effectus, & cauſa hæc. Nec putet aliquis hæc dicta eſſe vt non imitetur. s. Tho. expoſitionem. ſed q̃m textum eius non habeo, & noſtrum in hac parte forte meliorem ſaluare volumus, ab ipſius ſententia non diſcrepantes, q̃m talem eſſe quæſtionis titulum, ipſe expreſſe dicit, explicans quod Ariſtoteles tacuit. ſ. ꝙ de mutua conſecutione quæſtio agitur, an. ſ. ad effectum cauſa, & econuerſo ſequatur &c.

CIRCA rñſiuas concluſiones aduertenda ſunt tria. Primum eſt ꝙ Ariſtoteles ſm veritatem diſiunctiue eas format vt patet per ꝑpoſitam cuilibet earum notam diſiunctionis aut: ſed q̃m veritas illius diſiunctiuę vſq; ad ſequentẽ q̃õnem pendet, & ab Ariſtotele prima pars ex quadam cõditionali declaratur, & ſm veritatem conditionalibus quas nos formauimus ęquiualet: ideo ad faciliorem perceptionem cõditionales fecimus. nec propter hoc. s. Tho. aduerſamur dicenti Ariſtotelẽ determinare q̃õnem his concluſionibus. Ipſe. n. ideo hoc dixit, q̃m vt ex dicendis patebit, vtraq; diſiunctiuę pars vera eſt, & ipſa deciſio eſt q̃õnis. nos aũt deciſam q̃õnem non eſſe dicimus, q̃m veritas diſiunctiuæ ex ſequẽti depeodet quæſtione &c. Secundum eſt, ꝙ conditionalis illa. ſ. ſi contingit idem de pluribus primis ꝑdicari, aſſumpta ad declarationem primæ cõcluſionis põt dupliciter intelligi. Vno modo de ꝑdicatione per ſe in ſecundo modo ꝑſeitatis, & ſic illius categorica eſt impoſſibilis, q̃m quælibet paſſio habet vnum tñ primo ſubiectum quod ponitur in eius diffinitiõe, cõditionalis tñ ipſa eſt vera, vt patet.

A Alio modo intelligi põt de ꝑdicatiõe eſſentiali in primo modo, & ſic non ſolum conditionalis, ſed categorica illa vera eſt, aĩal. n. & ſimiliter omne genus, de pluribus ꝑdicatur imediate &c. Multũ aũt intereſt quo iſtorũ modorum accipiãtur verba Ariſt. q̃m, vt ex ſequẽtibus apparet, ipſe intendit per primam concluſionem ꝑuenire ad hanc deciſionem, ꝙ quia cõtingit vnius effectus eſſe plures cauſas partiales, ſeu ſpeciales, ideo cum de illis ſermo eſt, dicitť ꝙ ad cauſam ſequiť effectus & ad effectum non ſequiť cauſa determinata &c. huic aũt intentioni prima expoſitio exemplariter deſeruit, & nõ aſſertiue, q̃m falſum aſſumit &c. ſecunda vero expoſitio aſſertiue opitulatur, q̃m inter media genera ſeu differentiæ ſunt cauſæ ſeu rationes, ꝙ ſuperius inferioribus inſit, & quodlibet eorũ infert ipſum genus, ad ipſum aũt nullum eorũ determinate ſequitur, ſed interminate hoc vel illud &c.

Tertium aduertendum eſt, ꝙ vt mẽbra iſtius diſiunctiuę ſeu conditionalis rñſionis, ex oppoſito diſtincta, & B euacuantia quæſitum accipiamus ly vĺe, ꝓpoſitum in ſecunda concluſione poſitũ pro concluſione ſeu ꝓblemate quæſito exponi põt, & non de quacunq; vĺitate, ſed ea, ſm quam demonſtratio vniuerſalis differt ã particulari (vt in primo libro dictum eſt) ita ꝙ mẽbra diuiſiõis ſunt ꝙ quæſita aut ſunt particularia, aut vniuerſalia, & ſub alijs verbis, aut habẽt plures cauſas, aut vnam. & ſic exponendo totum reſiduũ concluſionis declaratio & dearticulatio eſt antedicti. Poteſt quoq; exponi pro ſubiecto ipſius quæſiti & vniuerſalitate eadẽ, & ſic non expoſitiue reliqua addita ſunt, ſed vt oĩa enumerarentur, ſubiectum. ſ. cauſa, & effectus, quę ad demonſtrationem concurrunt, & vniuerſalia ꝓponerẽtur, habẽturq; nihilominus mẽbra diffinitionis oppoſita, vt prius &c. c. 31. circa t. c. 29.

Quando demonſtratur accidens, eiuſdem plures eſſe cauſas contingit.

CIrca ſecundæ quæſtionis titulum dubitať. quid intelligat Ariſtoteles nomine cauſæ: an. ſ. cauſam in eſſen-
C do, an cõmuniter cauſam ſiue in eſſendo, ſiue in inferendo. Eſt aũt ratio dubitandi hincinde ex multis. Conſiderantibus. n. diuiſionẽ factam in textu rñdendo huic quæſtioni, apparet cauſam cõmuniter ſumi, quia diſtinguiť in cauſa in per ſe, & ſm ſignum ſeu accidens. conſtat aũt ꝙ ſignum cauſa non eſt niſi illatiua. Amplius dum in textu ordinatur in figuris conſecutio cauſæ & effectus expreſſe diciť, ꝙ ſi mediũ & primum eſſent conuertibilia, nõ eſſet maior ratio quare medium eſſet cauſa primi magis q̃ econuerſo: ex quo euidẽter apparet, ꝙ de cauſa illatiua ſermo eſt, de tali nanq; verificať, ꝙ duorũ cõuertibilium, neutrum magis altero cauſa eſt, & de cauſa in eſſendo falſum eſt, q̃m ſubiectum eſt cauſa ſuæ paſſionis, & non econuerſo &c. T. c. 29. Amplius de cauſa in eſſendo (in primo li.) dictum eſt, ꝙ augentur demonſtrationes non per media: vt quid ergo iterum de hoc dubitandum eſt? Intuentibus autẽ tractatus rõnem, ꝙ de cauſa in eſſendo ſermo tñ ſit videtur: tum q̃m intentio pręſentis
D negocĳ eſt de ipſo ꝓpter quid, & in litera expreſſe excluditur ab ordine demonſtrationum propter quid demonſtratio ab effectu ẽt conuertibili, vt patet. Tum q̃m hæc quæſtio ad perfectionẽ primæ quæſtiõis introducta eſt, vt expreſſe ex textus ſerie liquet, adeo vt negare hoc ſit proteruire. cõſtat aũt ꝙ prima quæſtio de cauſa in eſſendo loquebatur, & non cõmuniter. Tum q̃m in toto proceſſu huius capituli & dubitando, & rñdendo, & exempla ponẽdo, de cã in eſſendo ſermo eſt. Tum q̃m quęſtio de cauſa illatiua nõ eſt poſterioriſtica, ſed prioriſtica vbi & determinata eſt quæſtio illa determinando conuerſionem concluſionis ad præmiſſas. & Ariſtoteles expreſſe ſuperius confeſſus eſt ſe circularem ſyllogiſmum determinaſſe in anterioribus. i. libro priorum, vt dicit idem Albertus &c. Ad hoc dubium dicitur ꝙ quæſtio eſt de cauſa in eſſendo, nec oportet aliter probare, q̃ per rationes vltimo adductas. ſunt. n. efficaces & rationibus

alterius

alterius partis facile est respondere. Ad primam nãq; dicitur ꝙ per ly signum aut accidens, non intellexit effectum, sed causam specialem, vt nunc dicetur. Ad secũdam dicitur, ꝙ verum est illa verba oportere intelligi de causa in inferendo, sed non tm̃. arguit.n.ibi á posteriori, vt ibi declarabit. Ad tertiam dicit̃ ꝙ in primo libro determinatũ est ꝙ vnius vna est causa potissima, & non simplr ꝙ vnius vna sit causa in essendo. agebat̃.n.tũc de demonstratione ſm eius summũ &c. Nunc ꝓpter qd declarat̃ cõiter & in demonstratiõe vl'i, & particulari &c.

CIRCA eiusdem quæstionis titulũ, aduertẽdum est, ꝙ adhuc põt accipi ſm duos sensus. Primus sensus est, vt inquirat̃ hoc in loco, de causæ vnitate & pluralitate simplr respectu eiusdem effectus, ꝓpter demonstrationẽ tamen &c. ita ꝙ quæstio sit an contingat eiusdẽ effectus esse causas plures, an vnam tm̃. & hic sensus est alienus á p̃senti intentione, licet á cursim studentibus approbet̃, ꝓpter abbreuiata verba Aristotelis in r̃nsione, & exposi torum vnitatem & pluralitatem causarum hic sonantia. Alius sensus est, vt inquirat̃ de vnius & eiusdẽ effectus causæ vnitate & pluralitate non simplr, sed in oĩbus, in q̃bus inuenit̃ ille effectus, ita ꝙ non est quæstio, an vnius effectus sint plures causæ, vel vna tm̃, sed an vnus & idẽ effectus in oĩbus, in quibus inuenitur causetur ab eadem causa, siue vna, siue plures causæ ad eundem effectũ concurrant, an non ab eadem, sed diuersis. & est sermo non de identitate & diuersitate numerali, sed formali &c. Quanta vero sit inter hos sensus differẽtia, exemplariter manifestatur. Iuxta primum esset quæstio, an vnius effectus, puta domus, sint causę plures, an vna tm̃ &c. & tali quæstioni diceret̃ ꝙ eiusdem effectus sunt plures causæ per se in naturalibus, quia materialis & finalis & formalis &c. Iuxta ſm vero sensum est q̃stio, an talis effectus vnus, puta domus, vbicũq; inuenitur, proueniat ab eisdem causis, an á diuersis. puta an domus vbiq; habeat ꝓ causa materiali lapides cementum &c. pro formali quadraturam, pro efficiente artem, pro finali habitationem, an non, sed alicubi domus habeat aliud efficiens, puta naturam, vel aliam materiã, puta ferrum &c. Et similiter in simplicibus, an habere tres angulos ęquales &c. cõueniat oĩbus per vnammet causam, an diuersis per diuersas &c. Et hic sensus est intentus ab Aristotele, qui breuiter ex multis declarat̃, ne alicui videatur nouus, & insipienter veritatẽ refutet. primo hoc patet ex verbis Aristotelis in titulo quæstionis. ait.n. vtrum autem contingat non eandẽ causam eiusdem in oĩbus, sed alteram, aut non: vbi ex ly in oĩbus, & ly eandem, & ly alterã, liquet quod dicimus, vt cuilibet exercitato facile est deducere.

Secundo ex eo ꝙ ſm hunc sensum intenta veritas de consecutione causæ & effectus inter se habet̃, & totus ꝓcessus Aristotelis clarus valde est. Iuxta primum autẽ, processus insufficiens & scrupulosus inuenitur, & extorquenda veritas magis q̃ eliciẽda ex eo esset. Tertio qm̃ expresse Aristoteles in tertia cõclusione determinat concludẽdo ex antedictis ad hanc q̃stionẽ, ꝙ licet vnius effectus contingat esse plures causas, non tñ hoc contingit si effectus ille est vnus ſm speciem. quæ cõclusio esset manifeste falsa, si de vnitate & pluralitate causarũ absolute loqueret̃, qm̃ specierum naturaliũ sunt multæ causæ per se, & est manifeste vera loquendo de vnitate & pluralitate in oĩbus: qm̃ sicut effectus est indiuisibilis ſm speciem, ita & causæ atomę sunt, & cõsequẽter in omnibus eędem &c. Est aũt valde notãdus sensus iste, & pręoculis semper habendus in hoc capitulo, qm̃ oportet omnia intelligere conformiter ad quęsitum. Et apparebunt impertinentes quæstiones de vnitate & pluralitate causæ hic agitatæ &c.

De varijs demonstrationũ generibus per causas ꝓcedẽtibus

CIrca conclusiones r̃nsiuas huic quæstioni, notanda sunt quatuor. Primum est ꝙ Aristoteles non distinxit causam in per se, & per accidẽs &c. sed diuisit demon

E strationem, in demõstrationem per se, & demonstrationem ſm signum, aut accidens. vt patet in litera. quid aũt intelligat per talis diuisionis mẽbra ipsemet declarat in sequentibus duabus ꝓpositionibus. Demonstrationem per se vocat, qñ ꝓprium de suo adęquato subiecto, per propriam causam demonstratur & merito, qm̃ tunc saluantur in demonstratione oẽs modi prædicationis ꝑ se perfectę. Demonstrationẽ vero ſm accidens vocat qñ aliquid prædictorũ triũ deficit, vt si causa inadęquata, vel subiectum inadæquatum, vel passio inadęquata sumatur. hoc.n. intẽdit in illis verbis. contingit causam, & cuius est causa, & in quo ſm accidens cõsiderare. Vocatur aũt merito demonstratio ſm accidens talis demonstratio, eo ꝙ est ſm aliud & non per se in primo gradu ꝑseitatum, quotiescunq;.n. subiectum inadęquatum sumitur perseitas secundi modi non nisi per aliud saluatur. & similiter de passiõe & causa inadęquatis dicendũ est, vt ex dictis in primo libro & exẽplis hic positis ab Aristo- T.c.14.

F tele &. s. Tho. patet. vocatur quoq; prædicta demonstratio ſm signum, non ꝓpterea ꝙ per effectum demonstret causam, qm̃ vt dictum est, præsens sermo est de causa in essendo, sed quia inadęquatiõe supradicta interueniẽte, non cõplete cognoscit̃ passio in ꝓprio subiecto, quod demonstratio quærit, sed signum eius habet̃. sciendo.n. volatilia longę vitæ esse signum ducens ad notitiã amplio rem diuturnæ vitæ accipimus: siue ꝓpria causa assumat̃ pro medio, qm̃ ꝓprium subiectũ ex tali processu non scitur, sed signum eius, inferius. s. &c. siue per specialẽ causam sciatur, qm̃ tunc non per causam ꝓpriam, sed per signum causæ ꝓpriæ scit̃ passio &c. Eadem ergo demonstratio vocat̃ ſm signum, aut accidens diuersis rõnibus. & sic diuisio Aristotelis bimẽbris ſm rem est. trimẽbris aũt attẽtis diuersis rõnibus vnius mẽbri &c. nec demonstrationem ex his quæ sunt per accidens posuit, nec nouam diuisionẽ demonstrationis induxit, ac si insufficienter in primo libro demonstratio diuisa fuisset. patet.n. prio huius T.c.39.

G ex dictis ꝙ diuisio ista reducit̃ ad illam qua distincta est demonstratio in vl'em & particularẽ. Secundum notandũ est, ꝙ licet quæstio sit de causa & causato, demonstrationem tñ distinguere placuit Aristoteli, eo quia nõ agitur de causa nisi in ordine ad demonstrationẽ, ita nihilominus demonstrationẽ diuisit, vt causæ diuisionem immisceret. Accipitur siquidẽ hinc, ꝙ causa in essendo est duplex, quædam adęquata effectui, & quædam excessa ab effectu, quæ vocat̃ causa specialis, & partialis, non eo modo quo quilibet trahentiũ nauem est causa partialis, per modũ partis integralis, qm̃ talis causa partialis non infert effectum, quia non est causa sufficiens: sed potius per modum partis subiectiuæ, quæ sufficiens est ad illationem sui totius &c. tales.n. de quibus loquimur, causę speciales sufficienter singulę causant & inferunt effectũ, sed nulla earum est vl'is seu adæquata causa illius, vt in exemplis textus, in mathematicis & naturalibus patet. Sunt aũt hæ causæ signa non effectuũ, sed ꝓpriarum cau

H sarum. & causæ ſm accidens, quia causæ sunt ſm aliud, ſm ꝓpriam. s. & adęquatam causam, ad quam reducunt̃.

Tertium notandũ ad claritatem doctrinæ, est sensus ipsarũ conclusionum. potest.n. sensus earum distingui sicut & quæstionis sensus distinctus est. vt iuxta primũ sit sensus ꝙ qñ aliquid demonstrat̃ per se. i. per adęquatã causam &c. vnicum est mediũ, et ꝙ vnius effectus vnica est causa per se. i. adęquata &c. inadęquatę vero plures. & hic sensus licet in se aliquo modo verificari possit, vel potius aliqualiter tolerari, recurrendo ad ĩmediationem & perfectionem seu complementum causarũ, alienus tñ est ab Aristotelis intentione, vt ex titulo patet, qm̃ nihil refert in hac quæstione, an vnius effectus sint plures causæ vel vna tm̃. Iuxta ſm aũt sit sensus ꝙ qñ aliquid demonstratur per se, modo exposito eiusdem effectus in oĩbus eadem est causa, & nõ est in istis causa illius effectus altera á causa illius effectus in alijs. Quãdo vero demon-

stratur

stratur sm accidens modo exposito eiusdem effectus in A oibus plures sunt causæ & non vna & eadem. & hic sensus directe quæstioni & eius fini satisfacit, qm̄ ex hoc habemus ꝙ duplex est causa (vt diximus). s. per se. i. adęquata, & sm accidẽs. i. specialis. & si de illa loquamur, vnius effectus in oibus eadẽ est causa, siue vna, siue plures sint illæ causę. si aũt de causa speciali sermo sit, non est eadem in omnibus, sed plures in diuersis vt exẽpla dicta manifestant &c. Quartum aũt notandum est, ꝓbatio primæ cõclusionis. s. ratio enim vltimi est mediũ, nomine siqui dem vltimi accipi põt ipsa passio, quæ superius & inferius vocaẽ primum diuersis rationibus, vltimũ quidem dici põt, quia in essendo vltimũ est, qm̄ effectus est subiecti et medij. Primum aũt dicitur, qm̄ primũ locum tenet in demonstratione, qm̄ maior extremitas est, & sm hoc, qm̄ ratio vltimi. i. passionis dicens ipsius ꝓpter quid est, medium propriũ includitur ꝙ eiusdem eadem est in oibus causa, qm̄ talis passionis ratio vnica est. i. non diuersificatur in diuersis, qm̄ diffinitio cuiusqꝫ vnius rei, siue B genericam, siue specificam, siue analogam habeat vnitatem, illam retinet in quibuscũqꝫ inueniaẽ. Potest quoqꝫ vltimi nomine subiectũ ipsum accipi quod quia minor extremitas est, vltimũ vocatur in demonstrarionis ordine, respectu primi & medij. & sm hoc qa ratio vltimi i. subiecti est proprium mediũ ad quod oportet tandem resoluendo venire, & à quo oportet cõponendo inchoare, ideo vnius effectus in oibus vna causa concludiẽ, qm̄ rationem eiusdẽ subiecti primi & proprij, in oibus eius passio inueniẽ. Vtrũqꝫ aũt horum intelligi absqꝫ dissonãtia potest, qm̄ propositio declaratiua huius primæ conclusionis, vtrũqꝫ cõprehendit, dicens idẽtitatem effectus & causæ per se semper ꝓportionaliter se comitari &c. ita ꝙ si effectus in oibus est vnus specie, causa per se nõ quęratur eadem genere, sed specie: si effectus est vnus genere, causa per se erit vna in oibus generice: & si effectus est vnus analogia, causa inquiraẽ vna in omnibus analo- C gice &c. hæc siqdem, & de diffinitione ꝓpter qd passionis, & de diffinitione subiecti veritatem habent &c.

Vera subiecti & causæ formalis consecutio.

CIRCA conclusionem rñsiuam primæ quæstioni, aduertenda sunt duo. Primũ est, ꝙ cõclusio illa tam ex verbis textus q̃ ex sensu habeẽ, oportet siqdem vt verbaliter ex textu habeaẽ sic glosare (accipienti vnũquodqꝫ). i. subiectũ particulariter (& causa) supple ꝓpria particulari subiecto accepta cuius est causa. i. effectus in plus est. s. illis: vel sic, cã & cuius est cã. i. subiecto sm vnũquodqꝫ. i. particulariter acceptis in plus est supple effectus &c. Potest aũt dici subiectũ cuius est causa, eo ꝙ eius etiam est causa vt in quo sustentaẽ, vel saltem vt in quo causat suũ effectũ. & forte vitio scriptorum, aut translationis hoc accidit &c. sensum. n. conclusionis exempla subdita clare ostendũt, &. s. Tho. accepit. Posset aliter formari conclusio, vt Albertus dicit. & nihilominus eadem sentẽtia rediret, & textus integer saluareẽ. Ad cuius euidentiã sciendũ est, ꝙ qñ aliquis effectus, puta diuturna vita, ha- D bet vnam. causam adęquatã, puta tardã passibilitatem, & diuersas in diuersis inadæquatas, puta in quadrupedibus cholerã, & volatilibus siccitatem, dupliciter potest fieri demonstratio talis effectus de subiecto particulari. Vno modo per causam adęquatam. Alio modo per causam specialem tenentem ex se partem illius particularis subiecti. Et secundum hunc duplicem modum demonstrandi dupliciter formari potest præsens conclusio. Vno quidem modo, sicut formata est, & tunc accipitur tam subiectũ, q̃ causa particulariter, & vt dictũ est verba textus nostri aliqualiter dissona sunt. Alio modo formaẽ sic. Causa effectus & subiectũ ita se habent sm consequentiã, ꝙ vnumquodqꝫ accipienti. i. subiecto particulariter accepto, tam effectus q̃ causa in plus est &c. & tũc accipitur causa adæquata, & hoc magis cõsonat verbis textus, nec exempla ab hoc aliena sunt sensu, sed vt

A clare liquet primũ exemplum fauet huic. Secundum vero cũ ordinatione in figuris fauet primo sensui. Amplectere igiẽ vtrũqꝫ, & faciliorem habebis ad alia progressum, & siue iste, siue ille, siue vterqꝫ accipiaẽ sensus, consecutionem inuentam, inter causam effectũ & subiectũ habemus, ꝙ qa ex eo quod est in plus non seqtur quod est in minus, sed econuerso cõsecutio conuertibilis erit si tria illa vlr sumanẽ, & ex illa parte deficiet, ex qua aliqd vniuersalius sumeẽ, siue illud sit causa cũ passione siue passio sola, qm̄ tunc particulare sequetur vniuersalius & non econuerso. Et sic patet quid dictũ sit ad primã quæstionem. s. ꝙ cũ causatũ est, causa est, & econuerso. si sermo sit de causa per se (modo exposito) qm̄ hanc in oibus in qbus inueniẽ effectus ille esse oportet, qm̄ eadem est in oibus. & hoc est sumere causam & effectũ vniuersaliter &c. Si aũt sit sermo de causa sm accidens, cum causa est, causatũ est. sed non econuerso, cũ causatum est, talis causa est, sed hęc vel illa. qm̄ causa sm accidens non eadẽ B sed altera in diuersis est, & hoc est sumere effectũ vniuersalem, & causant particularem &c. Secũdum notandum est, ꝙ qa Aristoteles probãs A idest effectũ in plus extendi q̃ B causam specialem illius ex eo probat, qa si non est in plus non magis B erit causa ipsius A q̃ ecõuerso, & exponitur de causa in inferendo, qm̄ si conuertibilia essent, neutrũ alterum magis infert. ex hoc supius arguebatur, ꝙ de causa in iferendo sermo esset. Sed hoc nõ moueat, qm̄ tripliciter responderi potest. Primo ꝙ subtiliter Aristoteles à posteriori declarauit causam specialẽ in essendo in minus extendi q̃ suus effectus extendatur, ita ꝙ sermo est semper de causa in essendo &c. processit enim sic, B est causa propria ꝙ A effectus cõmunis, sit in D particulari subiecto. ergo A est in plus q̃ B. probatur B destructione consequentis, qm̄ si A non esset in plus q̃ B sed cõuerteretur, non magis B esset causa propria ꝙ A sit in D particulari subiecto q̃ econuerso A esset causa ꝙ B sit in D particulari subiecto, quod est cõtra hypothesim. te- C net consequentia ista vltima, qm̄ duorũ conuertibiliũ neutrũ est magis propinquũ particulari subiecto &c. & consequenter neutrũ est magis altero causa propria, ꝙ alterũ particulari subiecto insit, & sic ex hoc concluditur causam propriam subiecto particulari ꝙ insit sibi effectus vniuersalis, esse in minus in ipso effectu, & cõsequẽter ex hoc non habetur, ꝙ sermo sit de causa in inferẽdo.

in hoc capitulo.

Secũdo dici potest, ꝙ non incõuenit, ꝙ sermo vltimus sit de causa in inferendo, qm̄ causis specialibus de qbus est sermo ista duo conuertibiliter insunt. s. ꝙ sint causæ inconuertibiles in essendo. & similiter ꝙ sint inconuertibiles in inferendo. & propterea à posteriori declaratum est prius tali sensu, B est causa ꝓpria in essendo ꝙ A sit in D particulari subiecto. ergo A est in plus q̃ B. tenet consequentia, qa nisi esset in plus, non magis B esset causa inferens A q̃ econuerso. ex hoc aũt interius speculãdo causæ proprię illius effectus in particulari subiecto proprietates cognoscuntur. & non excluduntur. Tertio potest D dici ꝙ non inconuenit ꝙ tota ista ratio loquatur de causa in inferendo, & sit à posteriori, qm̄ de ordine syllogistico causarũ specialiũ & effectus cõmunis agitur hic. Et propterea alienũ non est si ex proprietatibus logicis eorũ hic arguatur, physicas proprietates præ se ferẽtibus. Ex hoc aũt non habetur ꝙ de causa in inferendo quęstio sit, sed ꝙ ex natura illationis causas in essendo declarauerit speciales &c. Vltimę responsiones antiquis expositoribus conformiores sunt. prima autem Aristotelis profunditati attestatur.

CIRCA vltimam quæstionem breuiter notandũ est ꝙ vt dictũ nunc fuit, qñ cõmunis passionis propter qd quæritur & illud non habetur adhuc, quod in omnibus causa illius est, quod atomũ dicitur, Tum quia vnum & idem est in omnibus vt dictũ est, Tum quia irresolubile est in superius propter qd. Sed habentur plura & particularia subiecta, & sunt plures partiales causæ illius, tũc

Annot.

dubitatio

dubitatio est, qualis est causa mediorum. Quod potest dupliciter intelligi.; Vno modo fm ordinem inuestigandi, vt sit sensus qualis causa de numero mediorũ (quælibet enim huiusmodi est medium sufficiens) præinquirẽda est, proxima vniuersali, aut proxima singulari. Alio modo fm ordinẽ causalitatis ipsarum (vt sit sensus) qualis causa est vere causa, q illa passio sit in intermedijs.i. subiectis particularibus quæ media sunt inter singularia infima & vniuersale summum. Et rñsio est vtriq; sensui deseruiens, q causa proxima vnicuiq;.i. particulari, & p accipienda est & magis propria causa est, q illa passio sit in particulari subiecto licet non absolute. Causa siquidẽ magis remota à particularibus. quæ pxima est vniuersali effectui, vere propria & prima causa est absolute illius passionis &c. huius aũt rñsionis iuxta primum sensum ratio superius habita est. qm̃.s. ex particularibus facilior est via &c. & in textu dat alia quæ ẽt deseruit huic rñsioni iuxta sensum fm. qm̃.s. proximum particulari est propria causa pariculari q participet vlem effectũ, &c. vt satis patet in terminis &c.

De cognitione principiorũ demonstrabiliũ. *Cap. 13.*

DE principijs vero & qũo fiunt nota, & qs cognoscens habitus, hinc est planum addubitantibus primũ: q quidem igitur non contingit scire per demonstrationẽ non cognoscẽti prima principia immediata, dictum est prius. Immediatorum vero cognitio vtrum eadẽ sit, aut non eadẽ, dubitare posset aliquis: & vtrum scientia vtriusq;, aut non, aut huius quidẽ scientia, illius vero alterum quid genus, & vtrũ non inexistentes habitus innascantur, aut inexistentes latuere. Si itaq; habemus ipsos, absurdũ est: contingit.n. certiores habẽtes cognitiones demonstratione latere: si vero accipimus, non habentes prius, qũo vtiq; cognosceremus, & disceremus ex non præexistente cognitione: impossibile nanq;, quemadmodum & in demonstratione dicebamus. Manifestum igiť, qm̃ neq; habere possibile est, neq; ignorantibus, & nullum habentibus habitum innasci. Necesse igitur habere quidem aliquã potentiã, non talem aũt habere, quæ est his honorabilior fm certitudinem. Apparet aũt hoc vtiq; oĩbus inexistens aĩalibus: habent enim congenitã potentiã iudicatiuam, quã vocant sensum: inexistẽte autem sensu, in alijs quidẽ aĩalium fit permansio sensati, in alijs vero non fit, in quotcũq; igitur nõ fit, aut oĩno, aut circa quæ non fit, nõ est his cognitio extra ipsum sentire, in quibus vero inest sentientibus, habere vnũ quiddam in aĩa, cũ multa talia fiant, iam differẽtia quædam fit, vt his quidem fiat ratio ex talium permansione, his vero non. Ex sensu quidẽ igitur fit memoria, quẽadmodum dicimus, ex memoria vero, quæ plerunq; eiusdem fit, experientia. multæ nãq; memoriæ numero experientia vna est, experiẽtia aũt aut ex omni quiescẽte vniuersali in aĩa, aut vno præter multa, quod vtiq; in oĩbus vnũ sit illis idem, est artis principium & scientiæ: si circa

E generationem quidem, artis, si vero circa ens, scientiæ. Neque itaq; insunt determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, sed à sensu, vt in pugna versione facta vno stante, alter stetit, postea alter, quousq; ad principiũ venit, aĩa vero est talis, vt possit pati hoc. Quod aũt dictum quidẽ fuit pridem, non manifeste vero dictum fuit, rursus dicamus. Cum enim steterit indifferentium vnũ, primum quidem in aĩa vniuersale est, sentitur etenim singulare, sensus vero ipsius vniuersalis est, vt hois, sed nõ Calliæ hois. Rursus in his statur, quousq; ad impartibilia steterint & vniuersalia, vt tale hoc aĩal, quousq; aĩal, & in hoc consimiliter: pla-
F num itaq;, q nobis prima inductione cognoscere necessariũ est, sensus etenim sic vniuersale facit. Qm̃ vero habituũ, qui circa discursum sunt, qbus verificamus, aliqui semper veri sunt, alij vero suscipiunt falsum, vt opinio & ratiocinatio, vera aũt semper sunt, scientia et intellectus, & nullum scientia genus aliud certius est, quã intellectus, principia vero demonstrationũ notiora sunt, scientia aũt omnis cum ratione est, principiorum quidem sciẽtia vtiq; non erit: qm̃ vero nihil contingit esse verius scientia, q̃ intellectum, intellectus vtiq; erit principiorum, & ex his considerantibus, & qm̃ demonstrationis principium non est demonstratio: quare neq; scientiæ est scientia: si igitur nullum aliud præ-
G ter scientiam genus habemus verũ, intellectus vtiq; erit scientiæ principium, & principium quidem principij vtiq; erit: si autem omnis, consimiliter se habet ad omnem rem.

Summa huius capituli hæc est.

PRincipia qũo cognoscantur & quo habitu dicẽdum est. probatur à priori. qm̃ non contingit scire per demonstrationẽ non cognoscẽtẽ imediata principia &c. Pria pclo.

Vtrum immediatorum principiorum eadem sit cognitio, aut non eadem. Qõ prima.

Vtrum vtriusq; scientia sit, aut non, aut huius quidẽ scientia, illius autem alterum cognitionis genus. Qõ secũda

Vtrum habitus principiorum fiat in nobis de nouo, aut inditi sint & lateant &c. Qõ tertia.

Habitus principiorum non est inditus. probatur, quoniam inconueniens est certissimas cognitiones latere de-
H monstrantem. 9tra secundam partẽ. tertię conclusionis.

Habitus principiorum non est de nouo acquisitus. probatur, quia impossibile est discere nisi ex præexistenti cognitione &c. 9tra primã partem.

Habitus principiorum neq; determinati, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, sed quadam potẽtia ignobiliore fm certitudinem, id est à sensu &c. Declaratur, qm̃ principium artis & scientiæ, fit ex omni vniuersali quiescente in anima vno præter multa, & vno in oĩbus, & ex perimento, experimentũ aũt fit ex multis memorijs, qm̃ multæ memoriæ experimẽtum est vnum numero. Memoriæ aũt ex sensu. Declaratur processus iste quadrupliciter præmissis duabus diuisionibus. Prima diuisio est, animalium quædam habent memoriã, seu retinent speciem sensibilem, quædam non. Secunda est, animalium habentium memoriam quædam habent rationem, quædam non. Secundo subiuncto exemplo reparationis pugnæ, conclusio rñsiua tertię qõni.

gnæ. Tertio, quooiam stante vno indifferenti vniuersale primum est io anima, sensus autem vniuersalis est, licet seotire particularis sit. Quarto, qm̄ prima necesse est cognoscere inductiooe, sensus aūt sic facit vniuersale.

ꝯclō rñsiua primis qōnibus.

Habitus principiorum nō est scientia, sed intellectus. probatur tripliciter pręmissa diuisione habituom intellectualium. q.s. alij sunt quibus verū & falsum dicimus, vt opinio &c. Alij semper veri, vt scientia & intellectus. Primo quo ad partem negatiuam, quia scientia oīs cum ratione est, principia aūt sunt ootiora, seo certiora ratione. Secunda quo ad secundam partem, quia principia sunt veriota conclusionibus, nihil autē est verius sciētia, ꝙ̃ intellectus. Tertio quo ad vtrunqꝫ simul, qm̄ habitus principiorum causat scientiam, scientia aūt non est principiū scientiæ, sicut nec demonstratio demonstrationis. Er quia nullus verus habitus restat nisi intellectus, intellectus ergo erit habitus priocipiorum & priocipiū scientiæ & principium principij &c.

Series autem hæc est.

TERMINATVRVS doctrinam de demonstratiuo syllogismo, declaratis demonstratioois narura, conditionibus, membris, & medio, priocipiorum eiusdem notitiam, vt res exigit, tradere intendit, vt sic complete docuerit proposita in principio primi. Facit autē quatuor in capitulo hoc. primo ostendit necessitatē tractatus huius. secundo quæstiones tractandas proponit. tertio vltimam quæstionem disputat & determinat, tali ordine, qm̄ primo determinat præexistentem potentiam & cognitiooē, ex qua fit habitus principiorum, pertinere ad sensum. & hoc ex duabus diuisionibus, cum membrorū differentijs deducit. Deinde conclusionē inductam exēplo declarat, ex quo vis multorū singularium, vt ex eis fiat principium scientiæ in proportionato passibili aperitur. vnde habeat sensus tantā efficaciam, deīde subdit. & vltimo modū quo generatio ista perficitur ponit &c. Quarto priocipalr̄ satisfacit simul primis qōnibus &c.

Num ad notitiam primorū principiorum exigatur experimentum, vel sola sufficiat sensitiua interior cognitio, & qua ratione.

CIrca cooclusionem respoosiuā primæ quæstiooi occurrunt duo dubia simul pertractanda propter eorū connexionem. Primum est, an ad generationem habitus principiorum præexigatur necessario experimentū, vel non, sed sufficiat cognitio sensitiua ioterior. Secūdum est, an habitus principiorum præexigat experimētum ratione cognitionis terminorum, an ratione cōplexionis eorundem. Ad haoc vltimam dubitationem, à qua ordiendū arbitror, qm̄ ex fine sumit ratio eorū quæ sunt ad fioem,

An. an. prio metaphysi. q. 5.

Aotonius andreas in quæstione quinta primi metaphysicæ dicit, ꝙ experimentum oon requirit necessario ad hoc vt fiat in nobis cognitio cōplexa principiorum sed solum ad hoc ꝙ fiat in nobis cognitio incōplexa termioorum. Secundum horum non aliter probat ꝙ̃ ex eo ꝙ cognitio intellectus dependet ex sensu, ita ꝙ phantasma factum iotelligibile in actu est id quod mouet intellectum ad cognitiooem incomplexam &c. Primum aūt probat, quia intellectus ex se ipso potest cōceptos terminos cōponere & diuidere, & cōsequenter cognoscere principia, qm̄ cognitio cōplexa principiorum ex solis terminis cum lumine intellectus agētis resultat.

T. c. 6.

Vnde (& in primo huius) dicitur, ꝙ priocipia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus. Sed (vt mihi videtur) opioans prędictus à veritate declinauit, dum dixit, ꝙ ad cōplexam cognitionem principiorum non est necessaria experimentalis cognitio. Hoc. o. contra Aristotelem & rationem videt̄. Contra Aristotelem quidē, qm̄ experimentum est cognirio complexa, cum sit collatio multorum particularium (vt dicitur in primo metaphysicæ.)

In pœmio.

Habetur. n. ibi explicite ꝙ experimentalis cognitio est cognoscere ꝙ hæc herba cōtulit huic morbo, & sibi illi &c. ergo experimētalis cognitio cōplexa est, & cōplexæ consequēter deseruit cognitioni intellectus. Vnde et ibi subdit ꝙ ex experimentali cognitione huius & illius herbæ fit vl̄e cōplexum, oīs talis herba est curatiua talis morbi. Secundo, qm̄ Aristoteles hic dicit cognitionem priocipiorum fieri ex sensu via inductionis, inductio autem (clarum est) ꝙ ex particularibus complexis ad complexum tendit. Contra rationem autem, qm̄ oportet pooere aliquod motiuum & determinatiuū intellectus ad talem cōplexionem faciendam. Termini aūt accepti, licet si cōponerentur haberent ex se euidētiam, non sufficiunt tñ ad mouendū & determinandū iotellectū ad hāc cōpositionē potius ꝙ̃ illam. Experimur nāqꝫ continue io nobis ipsis, ꝙ habemus diu multorum terminorum cooceptus absqꝫ notitia principiorum cōplexorum, quę ex illorum terminorum cooiunctione constat. Fateor. n. me cognouisse, quid ęquale, quid demere, & quid remanet, nesciuisse tñ hoc principium, Si ab ęqualibus ęqualia demas, quæ remanent suot æqualia, & similis ratio est in alijs. oportet ergo vltra cōceptus terminorum incomplexorum ponere aliquod determinatiuum seu motiuum iotellectus ad talem cōpositionem faciendam. tale autem motiuum oportet esse sensum, qm̄ ante cognitionē principiorū Aristoteles nullū motiuū intellectus nouit nisi sensum. ergo necessario cognitio cōplexa principiorum pręexigit sensitiuam experimentalem.

Et confirmatur, qm̄ cum ex eisdē terminis variæ possint fieri compositiooes vt manifestum est, nisi cognitio experimeotalis determinet intellectum ad hanc cōpositiooem, noo erit maior ratio quare intellectus acquirat hanc cognitionem complexam (quam vocamus principium) ex illis terminis magis, ꝙ̃ aliam &c. Præterea cum particularia extra animam sint in vno extremo & vniuersalis cōplexio intellectus sit in altero extremo, & in huiusmodi s̄m Auerroim in libro de sensu & sensato, & non fiat transitus de extremo ad extremū nisi per media, oportet pertransiri media anteqꝫ ad cognitionē vniuersalem perueniatur.

In de sensu sensato.

Constat aūt ꝙ vnum immo vltimum & supremum mediorum ad cognitiooem complexam principiorum est cognitio experimentalis eorūdē. ergo experimentū præcedere oportet. Fatendum est igitur ꝙ ad generatiooem habitus principiorum præexigitur experimentum (ratione complexæ cognitionis) qm̄ est ꝓprium motiuū seu determinatiuum intellectus ad hoc, & qm̄ est medium essentialiter ordinatum ad hoc.

Nota modū hūc singularē, quo ī nobis principiorū notitia gignitur.

Sed vt clarior pateat supradictorū, & materiæ huius intellectus, ootandus est modus, quo Aristoteles hoc in loco putat ex sensus cognitione generari cognitionem principiorum. hoc. n. plurimū proderit. Cum vidisset Aristoteles ꝙ intellectus non mooetur nisi ab intelligibili in actu, & res intelligibiles (prout sunt in particularibus sensibilibus) esse intelligibiles (in potentia valde remota) eo ꝙ plurimū materialitatis habeant, posuit ipsas res intelligibiles deferri primo ad sensus, vt in eis positę sine materia magis appropinquent ad hoc ꝙ fiant intelligibiles actu. deinde qm̄ in sensibus exterioribus & cōmuni positę multas habent conditiones materiales posuit eas poni io cogitatiua, vt spiritualiores sint & magis proximę intelligibilitati, & qm̄ simplex cogitatiuæ operatio non sufficit vniuersaliter ad hoc vt res per eam cognita sit tantæ spiritualitatis, vt possit actiooe iotellectus agentis fieri actu iotelligibilis, posuit frequentem conuersionem & operationem cogitatiuæ circa eādem rem, disponere rem illam vt cogitatam, ad hoc vt proxima sit intelligibilitati in actu, & habilis fit vt eam transferat intellectus agens in ordinem intelligibiliū in actu. Habent aūt vim taliter disponendi huiusmodi actus frequentati pro quanto habeot vim collectiuam, & adunatiuam particularium in vnū quasi vniuersale, quod est obiectum experimentalis habitus, qui ex frequentia talium actuum generatur, cum. n. terminus vltimus istius

pcessus

processus sit cognitio vere vniuersalis, cōsentaneum est, vt id, quod vltimum medium & simillimum termino est sit quasi vniuersale (quod vniuersale confusum possumus appellare.) Sic autem re disposita & reducta ad tantam spiritualitatē, operatione intellectus agentis fit vere vniuersalis & intelligibilis in actu, & mouet consequenter intellectum possibilem ad sui cognitionē &c. hic est modus ab Aristotele hic positus &c. vt patet. Tum ex eo quod dicit q̄ ex experimentali cognitione fit cognitio vniuersalis. constat.n. experimentū ex frequentibus memorijs fieri, vt in textu dicitur. Tum ex eo q̄ vniuersalem cognitionem quiescentem in anima fieri addit. nō enim est dubium, q̄ de quiete à varietate inuenta in particularibus loquatur, ad quam omnimodā quietem rei cognitæ, non potest ex particularibus tumultibus veniri immediate, sed mediante experimentali cognitione in qua res à varietate plurimum recedit, & iam quasi quieta est per priuationem exteriorum mutationū. Tum ex eo q̄ comparat rem semel phantasiatā vni pugili, q principium pugnę esse non potest, rem autem frequenter cogitatam in diuersis &c. multitudini, quæ principium pugnæ est. Tum ex eo, q̄ ad declarandum quō ex sensitiua cognitione fit cognitio vniuersalis principiorum explicite assumit q̄ sensus cognoscit quodāmodo vlē &c. Tū quoniam per modum inductionis cognitionem vniuersalem ex sensu fieri asserit. Dicendum est ergo ad primum dubium, q̄ ad generationem habitus principiorū nō sufficit quæcūq; cognitio sensitiua interior ēt cogitatiuæ, sed requirit frequens actus cogitatiuæ circa idē formaliter &c. vt probatū fuit, & signis pluribus apparet. Primo in pueris, in quibus (non quia careant actu cogitatiuę, sed quia propter multitudinem humidi fluentis, non figitur cogitatio) impedit vsus intellectus. Secundo in nobis experimur & multa cogitantes aciem intellectus figere non possumus, vt vniuersale limpidum habeamus. Tertio q̄a ab oībus philosophis vnanimiter cōceditur q̄ ob meliorem vel peiorē dispositionē phantasmatum, in hoc & in illo, et in eodem (diuersis tēporibus) melius vel peius intelligere fit, sunt.n. hæc oīa signa q̄ oportet phantasmata disponi et spiritualiora reddere, vt possint intellectui offerri, & actu intelligibilia fieri, q̄d frequentia actuum facit adunando, vt dictum est &c.

Ad 2m vero dubium dicitur q̄ ad cognitionē incomplexam terminorum primorum principiorum, experimentum non proprie dictum exigitur, sed multiplicata apprehensio illius termini in parte sensitiua sufficere videtur, qm̄ cognitio incomplexa terminorum, requisita ad cognitionem primorum principiorum non est notitia completa quid rei terminorum. Sed est notitia cōfusa & parum vel nihil excedens cognitionem quid nominis. Ad talem autem cognitionem habendam, quia vniuersalis est & quiescens, oportet frequentem cognitionem sensitiuam adunantem præcedere. quia vero cōfusa cognitio est, experimentum proprie dictum quod collationem & complexionem sonat exigi non video &c. Ad cognitionem vero complexam principiorum, quæ proprie cognitio principiorū actualis vel habitualis dicitur, præexigitur, vt dictum est, experimentalis cognitio illius complexionis. oportet.n. non solum conceptus terminorum vniuersales generari, sed etiam compositionē eorum, quæ ita se habet ad complexionem experimentalem, sicut cognitio terminorum ad frequentem apprehāsionem sensitiuam illorum. Ad rationā autē Antonij Andreæ in oppositum dicitur, q̄ principia sunt euidentia ex proprijs terminis, sic iam compositis, vel (& idem est) si taliter componātur eorū termini ab intellectu, sed taliter componi nequeunt, absq; experimento determinatiuo intellectus ad hoc &c. Vnde quando dicitur q̄ principia ex solis terminis lumine intellectus cognoscuntur, non excluditur adminiculū sensus, sed tm̄modo termini medij, sic.n. principia cognoscimus inquantum ter-

E minos cognoscimus, quia absq; alio medio termino cōplexum illud quod principium est, euidēs est, & non q̄a absq; experimētali complexione compositio intellectus fiat &c. Ex his autem quæ diximus, nullus arbitretur, meę opinionis esse, q̄ omnem cōpositionem intellectus oporteat præcedere compositionem experimentalem similē illi &c. hoc enim nō teneo, neq; sequitur ex dictis: sermo enim noster versatus est circa generationem illius compositionis intellectus, quæ non fit ex præexistenti habitu, & non circa omnem, quare.

CIRCA eandem conclusionem notandum est, q̄ habitus primorum principiorum, neq; est pure naturalis, neq; pure acquisitus, sed partim ab intra & partim ab extra. vt.n. dicitur in secundo ethicorū. Virtutum semina à natura sunt in anima nostra: ipsæ autē virtutes in actu ex actibus nostris sunt, sed inter virtutem qua bene intellectus noster se habet circa principia, & alias tantum interest, q̄ cum omnes virtutū habitus ideo aliqualiter

Qūo habitus primorum principiorū sint a natura. Cap. 1.

F à natura sint, quia in nobis à natura congenitum est tā principium passiuum q̄ actiuum earum, cęterę virtutes à principijs naturalibus non oriuntur immediate & proxime, sed medijs virtutibus superioribus, principiorum autem habitus, ipsa naturalia principia tanq̄ proximas causas sibi vendicat. Quia igitur cognitio principiorum à lumine intellectus agentis proxime emanat, & sensuū cognitio non nisi vt determinatiua passiui principij.i. intellectus ad talem cognitionem concurrit. ideo Aristoteles dixit, q̄ habitus principiorum neq; ab alijs habitibus fiunt sicut cæterę virtutes, neq; ita à natura q̄ determinati oīno sint, sed in potentia proxima tam passiua q̄ actiua sunt inditi ad perfectionis terminum reducendi seruitio sensuum experientiam determinatiuam ministrantium. vt sic non solū inchoatiue, sed radicaliter sint à natura, completiue autem ab extra &c. Nec mireris si pluraliter Aristoteles habitus principiorum nominat, quoniam speculabilium & agibilium non sunt eadem

G prima principia &c.

CIRCA eandem conclusionem notandū est quō sensus sit vniuersalis, sentire vero particularis. vt perfecte intelligas propositiones has, diligenter inspicias glosam s. Tho. in hoc loco, & addito ea quæ in. 23. capitulo primi libri diximus de hac re. Ex his enim illucescit quomodo operatio partis sensitiuæ attingere potest vniuersale &c. & quomodo non &c.

Nota.

prīo huius cap. 23.

Num sensus sit minoris certitudinis, quàm intellectus.

CIrca eandem cōclusionem dubitatur, qm̄ ibi dicitur q̄ sensus est certior intellectu, hoc.n. nō videt verū, qm̄ cognitio illa, quæ est principiū omnis nostræ cognitionis, & in quā resoluitur est certior cæteris. Cognitio autem sensitiua est, & à qua omnis nostra intellectualis notitia ortum habet (vt in textu dicitur) & ad quam oīs nostra cognitio resoluitur. Tum quoniā primum in cōpositione est vltimū in resolutione. Tum quia (vt in tertio coeli dicitur) notitia tam practica q̄ speculatiua, cuius iudicium non peruenit vsq; ad singularia, vnde incoepit, perfecta nō est &c.

H Ad hoc breuiter dicit q̄ absq; dubio intellectualis euidentia est certior sensitiua. Tum quia intellectus operationes sunt immateriales, & per hoc à varietate, q̄ causa est incertitudinis, remotæ sunt. Tum quia lumen intellectus agentis efficacius & in se est, & operatur in intellectu principiorum q̄ quodcūq; medium in sensu. Nec est verum q̄ cognitio sensitiua sit prima in componendo notitiam intellectiuam, licet sit prima ordine originis. Ad hoc enim q̄ aliquid sit primum in componendo (nisi ęquiuoce loquamur) exigit q̄ illud ingrediatur compositum. constat aūt q̄ cognitio intellectiua non integratur ex sensitiua, sed fit ex illa in genere causæ efficientis ministratiue &c. Similiter auctoritas Aristotelis nihil obstat, qm̄ aliud est notitiam sensitiuam esse principium in quod resoluitur intellectiua, & aliud est eam esse principium, ad quod oportet ter-

minari

minari cognitionẽ intellectiuam. Primum.n.negamus, quoniam nimis vilificat intellectum,& magnificat sensum. Sequeretur enim sensum esse causam principalem intellectiuę certitudinis & euidentię, quod intellectus agentis opus est. Secundum autem (ſm sententiam peripateticam quam sequimur) verum esse oportet, quoniã sine phantasmate, nec accipere, nec exercere intellectiuam cognitionem potest anima. Et vt in loco allegato dicitur, sicut iudicium artis, quod non extendit se vsq; ad singularia, imperfectum est (eo ꝙ finis practici intellectus opus est) ita iudicium speculatiuum nisi vsq; ad naturas rerum in singularibus existentes, per sensus repræsentatas pertingat perfectum non est, eo ꝙ philosophia non quæritur vt loquamur in aere, sed vt de rebus realibus quas vniuersum integrare cernimus cognitionem habeamus, propter quod ligatis sensibus somno vel infirmitate, aut passiõe iudiciũ intellectus impeditur &c.

A Quare autem ab hoc anima humana liberari in hac vita nõ potest alterius negocij est. Et sic fit præsentis operis finis, in quo si qua falsa sint omnes cuiusq; ordinis viros rogo (vt passionibus reiectis) dum superstes sum, aut verbis, aut scriptis arguant, gratissimum.n.mihi erit ab errore reuocatum esse, & opiniones meliores amplecti. Si autem veritati consona deprehẽdent, ob diui Thomę gloriã pro qua hoc onus suscepimus dilatent. Gratiasq; meecum agant Saluatori nostro Iesu Christo, Qui opus hoc in conuentu Brixiensi, Anno christianę salutis Millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, In die sacratissimę natiuitatis suę consummari concessit &c.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani super Prædicabilia Porphyrij, Aristotelis Prædicamenta, & libros Posteriorum Analyticorum Finis.

LECTORI

Quæ hactenus opuscula eiusdem Thomæ de Vio Caietani super libellum de ente et essentia S. Thomæ, & de Analogia nominum, & de Cambijs, cum acutissima de Naturalis Philosophiæ subiecto Quæstione cum his ędita legebantur, iure omisimus, proprijs locis inserenda, naturalis.s. Philosophiæ, & Metaphysicis libris.s. sancti Thomæ.

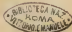
REGISTRVM

A B C D E F G H I K L M N O

Omnes sunt quaterniones.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNTAE.